DIC

CO

AV

IN C

OMN

PERNEC

Euangeli

commo

rum

A. F. P.

NANO F

D. Fran

tum,

Hac postre

tum,

Cum IN D

Apu

DICTIONARIVM CONCIONATORVM PAVPERVM

AVCTORIS INCOGNITI.

IN QVO MATERIAE OMNES, CONCIONATORIBVS PERNECESSARIAE, AD TOTIVS ANNI Euangelia tam Dominicalia, quàm Festiua accommodandæ, suppeditantur, & instar Locorum Communium secundùm virtutes & vitia proponuntur.

A. F. P. RODVLPHIO A TOSSIGNANO FRANCISCANO, IN GYMNASIO *D. Francisci Bononiæ Regente, è tenebris erutum, & (præmissis Rudimentis pro diuini verbi Prædicatoribus) in lucem editum.*

Ortaru Canato In Inoula Vigrenoi

Hac postrema editione ad antiquum exemplar collatum, recognitum, & ab innumeris mendis vindicatum.

Cum INDICIBVS *copiosissimis rerum & materiarum.*

COLONIAE
Apud Arnoldum Quentelium,
Anno M. DCII.

ILLVSTRISSIMO DOMINO, D. FABRICIO DE GVIDIS A BALNEO, Montis belli Marchioni dignissimo, Domino, & patrono suo colendissimo

F. Petrus Rodulphius à Toßignano S. D.

CVM annis elapsis, Marchio Illustrissime, Florentiæ sacras haberem Conciones, tot in me officiosè contulisti beneficia: vt, cùm multum tibi à me deberi sentiam, nec in me sit vlla facultas, quò singulari tuæ humanitati parem referam gratiam, saltem apud creditorem, quantum debeam, profiteri cogar: rationi e-

nim & bonis moribus conuenit,
vt, quibus plurimum debemus,
eiſdem plurimũ debere nos con-
fiteamur. Verùm capta ex tẽpore
occaſione, occurrit mihi libellus
iſte, quem in gratiã ſtudioſorum
omnium ſermone perquàm fa-
miliari imprimendum curaui, at-
que præclaro tuo Nomini dicare
conſtitui: nõ ſanè quòd eum eſſe
putem, qui tanto Viro debeatur.
Minimum fateor ad plurima &
maxima ſummæ erga me huma-
nitatis tuæ officia: quæ quidem
ſingula ita erunt ſemper fixa in
animo, vt mihi viuo eripi, abole-
rique non poſsint: ſed potius vt
libellus iſte ex teipſo auctoritatẽ
& dignitatem capiens, famæ tui
nominis commẽdetur. Tu enim
inter omnes prouinciæ noſtræ
Aemiliæ Heroes ita omnib. for-

tunæ

tunæ corporis animique dotibus cumulatissimus cæteris præstas, vt alios potius illustrare queas, quàm quis speret tuæ dignitati aliquid splendoris addere. Præter naturalem tuam benignitatem, qua & virtutem ipsam, & virtutis cultores omnibus liberalitatis tuæ cumulis amplexus es, vt alter Fabricius, de quo Pyrrhus dixisse fertur: eum difficilius ab honestate, quàm Solem à cursu suo auerti posse, qui neglectis opibus, continentiæ suæ beneficio prædiues erat. Accedit Ioannis Francisci clarissimi tui parentis digna recordatio, qui omnium sibi cõcitauit applausum, omnium expectationi ita satisfecit, vt semper infractus permanserit, nec in secũdis elatus, nec in aduersis deiectus vnquam fuit. Cuius egre-

gia facta, & domi, & foris maxima semper in rebus agendis fides, & obseruantia apud mortales nunquam sunt intermoritura. Cuius laudes si narrare tentarem, longam nimis texerem orationem, atque mei præscriptis finibus instituti egrederer. Interim propensionem animi erga te mei satis habe, meque (vt soles) ama. Vale Bononiæ
Calend. August.
M.D.LXXX.

PIO,

PIO, AC CANDIDO LECTORI.

NESCIO quo euentu (Candide Lector) cùm in oratorio Ecclesiæ D. Petri Bononiæ anno præterito nutu Illustrißimi & Reuerendißimi Cardinalis Palæoti lectiones circa casus, & negotia cõscientiæ haberem, inciderim in quendam libellum, quem, cùm (vt mei moris est) primùm tumultuario, ac perfunctoria quadam lectione percurrerem, visus mihi fuit perutilis esse, & breuem, ac dilucidam viam aperire his, qui sacrum in Christi Ecclesia concionandi munus sunt amplexuri: Plerique enim sunt, qui propositis sententiæ finibus egreßi, alieniora quandoque colligunt, verborum tantùm copiam, & elegantiam spectantes. hinc fit, vt à recto tramite desistant, & medio viæ cursu in tanta sententiarum (quanta vultuum varietate) inextricabili rerum confusione pauefacti susceptam prouinciam deserant. Ego autem, qui diuinarum literarum studio ita oblector, vt in me ipso habitans, quicquam extra me nec suspirem, nec ambiam, iuuandi potius, quàm aliquid laudis, aut vanæ ostentationis acquirendi consilio, imprimendum curaui (suadente me quoque ad hoc Antonio Rodulphio, viro quidem ingenuo, meo consanguineo, mihiquè familiarißimo, atque omnibus in rebus coniunctißimo.) Cuius suasu statui (si Deus annuerit) duas alias partes addere, vt quilibiet

Christianæ pietatis concionator, & diuinus humilista facilè in animum inducat suum, & vanitatem negligere, & diuinam veritatem, & sinceritatem sectari. Agè, si iuuenibus meis hunc tenuem cibum secreui, quid noter? & si ad antiquorum metam nouum facio compendium, quid offendo? si eandem cano cantilenam, nunquid vox multis superaddita tollit symphoniam? Alumni mei sunt, in quorum gratiam hæc scriptito, libentius matrum vbera sugunt infantes, quàm aliena. Tu interim noli improbè in alieno labore nimis esse morosus, sed si quid boni à me dictum est, percipe, & meam operam æqui, boniqúe consule. Vale.

AD LECTOREM
CARMEN.

QVI sacrum CHRISTI *celebrare verbum*
Expetis mundi varias per oras,
Impias necnon pietate gentes
Condecorare:
Hunc tibi librum comitem fidelem
Iunge, securus peragrabis orbem,
Et vias multas dubias docebit,
Et loca multa.
Hic tibi normam tribuet decoram,
Sancta vulgandi monumenta summi
Regis, & claues, quibus alta Cæli
Ostia pandes.

INDEX CAPITVM HORVM RVDIMENTORVM.

INDEX
CAPITVM, SEV LOCORVM HVIVS DICTIONARII.

Compaſ-

Euchari-

Præsum-

Super-

FINIS.

F. PETRI

RODOLPHII E THAVSIGNANO

conuentualis Franciscani Præludia,

Siue rudimenta quædam, ad pleniorem cognitionem cùm studiosis omnibus, tum præcipuè concionatoribus, quorum partes explicantur, maximo vsui futura.

De excellentia prædicationis diuini verbi.

CAPVT I.

INTER cætera Catholicæ Ecclesiæ munera, quæ diuini verbi ministris obeunda committuntur, primas (vt ego sentio) obtinet sanctissimum, atque grauissimum Euangelicę prędicationis officium (cuius frequentissimus, & maximè salutaris vsus semper fuit) quod Christus Deus, & Dominus noster (veluti Spiritus sancti fidele depositum) suamet diuina consecrauit præsentia. Nam si à mortalibus tanti fit, patriam ab hostium obsidione liberare, inimicorum exercitum profligare, regni fines longè lateque propagare, tranquilli, ac pacati status optata

 felici-

felicitate frui: quantò vtilius est animas vitiorum iugo oppressas in libertatem vindicare, & hominum mentes obscuris ignorantiæ tenebris obuolutas illustrare, diuinisque præceptis, & sanctis informationibus imbuere: vt caro subijciatur spiritui, & sensus rationi, & (quod multò gloriosius est) vt sibi ipsi imperet homo, ac dominetur. *Non enim in multitudine exercitus victoria belli, sed è cælo fortitudo est.* Hoc proinde efficit in nobis diuinum verbum, cùm primùm menti inhæserit, eam illustrat, intellectum purgat, cuius efficacia tanta est, vt ne modò cordis cogitationes latere permittat: est enim veluti radius solis, ex cuius reflexione maxima ignis flamma generatur in nobis. Itaque concionandi facultas præcipua est in Dei Ecclesia, cùm versetur circa Deum, atque hominum salutem: tum etiam, quia concionator dicturus ad populum, eodem fungitur munere, quo & Prophetæ, & Apostoli vsi sunt: imò verò quod ipsemet Christus, Aeterna Dei Sapientia edocuit. Quid enim dignius, aut optatius haberi potest, quàm æternæ vitæ promissa denuntiare? consilia diuinæ prouidentiæ detegere? animæ langoribus succurrere? vitia extirpare? profanum viuendi modum ad Christianam formam reducere? certissimam, & constantissimam fidem patefacere? tenebras à mundo depellere? & denique veritatis lumen introducere? Quamobrem Isaias clamat: *Quàm pulchri sunt pedes euangelizantium?* B. Ambrosius maiestatem officij huius Euangelicæ prædicationis contemplans, pro rei dignitate fatetur se indignum esse, qui tantæ maiestatis negotio calamum adhibeat. Hanc excellentiam vt ostenderet Deus, prædixit se daturum in lucem gentium doctorem, qui voce è cælo delapsa, & magnifica gloria veritatis aditum omnibus patefaceret,

1. Machab. 3.

Isaiæ 52.

Prima parte officiorum lib. 1.

ceret, vt firmo fidei fundamento adhærentes, coædificemur in habitaculum Dei, in Spiritu ſancto. Deinde verò alios dedit Apoſtolos, alios Euangeliſtas, qui diuino afflati ſpiritu, ſtrenuè, ac ſtudiosè negotium Chriſti obirent, rebelles animos peccato immerſos deuincerent, ad ſacras Agni nuptias inuitarent, ac demum totum mundum proſternerent, Apoſtolicaque doctrina imbuerent. Quorum magiſterio tantam auctoritatem tribuendam eſſe ſtatuit, vt diceret: *Qui vos audit, me audit: qui vos ſpernit, me ſpernit.* Quod quidem non de his tantùm, quibus cum ſermo habebatur, voluit intelligi (dicant quicquid velint hæretici, quorum mos ſemper fuit ab orbe condito ſacras Scripturas corrumpere, atque pro ſua libidine violare) ſed de omnibus etiam, qui legitima ſucceſſione docendi munus obirent, quos patres, & duces omnis ſapientiæ conſtituit, quique de aure in aurem Apoſtolicas traditiones ad nos vſque tranſmitterent. Quare, cùm doctorum ordo ſit quaſi perpetuus in Eccleſia, non deberent omnes indiſcriminatim prædicationis munus vſurpare: quod libenter dico: quia videmus paſſim rudes homines ſe incautè diſputationibus ſacris ingerere (quod minimè fit citra temeritatem:) id enim ſolùm facere debent, qui ad hoc dicendi munus edocti ſunt, cùm dicat Apoſtolus: *Nec quiſquam ſumit ſibi honorem* (ſi, ſupple, velit piè & religiosè agere:) quæ definitio vſque adeò clara eſt, vt obloquentium ora præcludat, ſi nullam patiatur controuerſiam: exemplo ſunt Chore, Dathan, & Abiron, cum aſſeclis, & ambitioſorum turba, quos terra viuos abſorpſit. Oza, qui arcam tenuit, calcitrantibus bobus percuſſus, & occiſus eſt. Ozias percuſſus lepra. Ioſaphat Hieroſolymæ rex miſit Leuitas, & Sacerdotes in omnes ciuitates Iudeæ, vt verbum Domini an-

Luc. 11.
Hebr. 5.
Num. 16.
2. Reg. 6.
2. Paral. 26.

nuntiarent: eoſque à cætera populi turba ſeiunxit, quos ad miniſterium templi, ſtudiumque diuinarum legum (relictis omnibus humanæ vitæ negotijs) adhibuit, vt huic ſtudio ſemper intenti, diſcerent, quod poſtea rudi populo, & imperitæ plebi traderent, eoſque ad diuinarum ſacros latices literarum adducerent. Habuit ſemper hæc noſtra Chriſtiana Reſpubl. alios auditores, alios verò doctores à Deo miſſos. Nónne Samuel docuit Dauidem? Nathan Salomonem? Micheas Ioſaphatum? Iſaias Ezechiam? Ieremias Ioſiam? Eſdras populum? qui tamen ne verbum quidem proferre auſi ſunt, niſi prius Deo vocante, atque iubente mitterentur: *quomodo* enim *prædicabunt* (teſte Apoſtolo) *niſi mittantur?* quod tamen hodie præpoſterè fit à multis (vtinam reſipiſcerent) qui vltrò ſe ad prædicandum exhibent, & priuata auctoritate in grauiſſimam hanc concionandi prouinciam irruunt: qui ſi animarum zelo id facerent, laudarem, ſed nouit Deus qui in Ieremia grauiſſimè quidem comminatur his, qui ſe priuata auctoritate huic miniſterio ingerunt: *Non mittebam Prophetas, & ipſi currebant; non loquebar ad eos, & ipſi prophetabant.* Duæ itaque erant Apoſtolorum partes, apud quos religionis myſteria depoſita erant: altera diuini verbi promulgatio; altera charitatis, & pietatis opera exercere, ac deſtitutis officium præſtare. *Non eſt æquum* (dicebat Apoſtolorum Princeps) *relinquere verbum, & miniſtrare menſis.* B. quoque Paulus Timotheo iniungit, vt ſacris literis vacet: *Attende enim tibi & doctrinæ, inſta in illis: hoc enim faciens, & teipſum ſaluum facies, & eos, qui te audiunt.* Et alibi: *Non miſit me Deus baptizare, ſed euangelizare.* Quæ ſententia (ſi pauliſper eius verba expendamus) non abſolutè negatiua eſt, ſed magis per

Rom. 10.

Ierem 23.

Actor 6.

1. Timoth. 4.

1. Corint. 1.

per collationem annuntiata: non improbat baptiſmum (abſit,) ſed id (quod præclarius eſt) Euangelij verbum expreſſius præfert: quia Euangelij prædicatio onus grauius eſt, quàm qui Baptiſtæ ſolo fungitur munere. Nam qui docet, videtur aliqua ratione dominari, impellere, & trahere animos, quò mauult (eſt enim prædicator nomen auctoritatis, & dignitatis.) Ioas rex Iudæ, donec Ioiadæ ſacerdotis conſuetudine, conſilijſque vſus eſt, piè probeque vixit; illo morte ſublato, ad vitia declinauit: ita B. Apoſtolus his verbis præmonſtrare voluit, quàm neceſſarium, & opportunum ſit Chriſtiano viro diuini verbi ſalutare pabulum, ad bene beateque viuendum, & ad æternam ſalutem promerendam. Quot quæſo hæreſes exortæ? quid dico hæreſes? quot monſtra aluntur? quæ Dei Eccleſiam ita infeſtârunt, vexârunt, ac penè oppreſſerunt, varijs, peregriniſque doctrinis Chriſtianorum animos deprauantes. quæ impietas, & effrænis admodum in omnia vitia licentia, & regnandi fœda libido omnibus Sathanæ artibus inſtructa, tam longè lateque in hoc ſcopuloſo, & infeſto pelago, in hoc tam perturbato, & infelici ſeculo progreſſa eſt, vt nullis ferè certis finibus contineri poſſe videatur. Nónne perditiſſimus ille Arrius presbyter, negans Filij æqualitatem cum Patre, maximam turbam ſecum in ſuam traxit opinionem, & clientelam? quid intentatum reliquit Iulianus Apoſtata, omnium nequiſſimus? qui, relaxatis frænis, decretum edidit nefarium, ne cingulum militiæ cuiquam daretur, niſi prius immolaret. Sed vt eos conſulta opera omittamus, quot hac noſtra tempeſtate temerariæ opiniones circumferuntur, & mordicùs defenduntur? Præcipua inter multas, quæ in hoc negotio aſſi-

B. *Anſelm. in expoſitione prioris Epiſt. ad Timoth. cap.* 1.

4. Reg. 12.

gnari possunt, causa (nisi fallor) est, quia omnes pro suo arbitratu, quantumuis rudes, & plumbei homines, sacros & arcanos libros legunt, cùm deberent potius verbi Dei prædicationi, & frequentationi incumbere. non damno propterea quorundam sacrorum librorum vsum, qui ędificationi morum sunt accommodi, si sic tamen ab ipsis legantur sobriè, & piè citra supercilium, & arrogantiam, vt non inde à crebra verbi Dei auditione retrahantur: cuius vis tanta esse debet, vt hæreses supprimantur, tollantur abusus, extirpentur vitia, virtutes sculpantur in animo: sublato enim doctore, atque catholica & salutari doctrina, neque fides, neque religio, neque iustitia, neque vllum in ciuitate præsidium, nullum subsidium siue humanum, siue diuinum reliquum est. *Multitudo autem sapientium, sanitas orbis est.* Vnde stulte sibi admodum consulit Christianus, si veritatem sibi prædicandam ab hæreticis expectauerit, cùm id solùm facere possit Catholicus concionator, & præceptor Euangelicus, in cuius manu est ventilabrum ad emundandam aream Ecclesiæ, qui in acie Christi, instar Petri, gladium verbi Dei potest educere, & percutere aurem peccatoris, vt in viam salutis adducatur: quod sanè præstabit concionator, si quibus viam munit, anteeat doctrina, eruditione, iudicio, & vitæ probitate, de qua in sequenti capite, qua potero breuitate, aliquid dicere tentabo.

Prouerb. 10.

De vita, & morum Euangelici præceptoris excellentia.

CAPVT II.

SIcut in orbium motu conspicimus ad motum primi orbis rapi cæteros orbes: si enim primus

De moribus et vita optima concionatoris egregiè scribit B. *Aug. li. 2. de doct. Christiana ca. 41. & 42. & li. 4. c. 15.* B. *Ambros. 2. de offic. c. 11. et 13.* B. *Greg l. 23. Mor. ca. 4. Chrys in Matth c 5. Hom. 10. Bas. Mag ad Greg. Naz. Greg. Naz. 1. lib. sua Theol. 6. Dion. de*

primus à consueto suo cursu aberraret, necessariò cuncta sublunaria perturbarentur, vtpote quæ ab illo primo motu pendent. Et quemadmodum in exercitu si maiores se conuertunt in fugam, offenduntur minores, & fugiunt: Ita concionator Euangelicus, cuius vita omnium oculis obiecta

Eccles. Hier. 1 part. cap. 2.
Thom. Sum. part 3 quæst. 41. art. 3.

1. altus.
2. clarus.
3. calidus.
4. mundus.
5. ordinatus.
6. volubilis.
7. rotundus.
8. velox.

est, esse debet, vt cælum. ALTVS, per vitæ eminentiam, sicut aquila, quæ in altum volans prouocat pullos suos ad volandum. Nam vitæ, & morum probitas est veluti sigillum, quo sana doctrina confirmatur, atque auditorum animis hæret: quemadmodum literæ nullam vim habent, nisi authentico sigillo fuerint obsignatæ. Vnde Isa. 40. *Super montem excelsum ascende tu, qui euangelizas Sion*, id est, super eminentiam vitæ, exponit Gregorius Magn. nam præcipitur ei clamare. Isaiæ 58. *Clama, ne cesses*: quia debet clamare fama, doctrina, vestitu, vt ipse totus sit clamor, veluti Seraphin, qui non cessant quotidie clamare. Nam qua necessitate compellitur summa dicere, eadem necessitate compellitur summa monstrare: & qui secus facit, censura graui dignus est, neque officij sui (vt aiunt) pulsum attingit. CLARVS esse debet, per bonam opinionem: quia concionatoris vitæ & bonæ famæ splendor solet mirandum in modum auditores afficere, & quò mauult trahere. Clarus esse debet, vt imbecilles erigat, & afflictos consoletur. CALIDVS, per charitatis feruorem. Qui enim (vt Greg. sanctus scribit) charitatem ad proximum non habet, officium prædicationis assumere non debet. MVNDVS, per bonam intentionem. *Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit*. Quamuis enim nos miseros peccata

1. 2. 3. Epist. 88. 4. Luc. 11.

circumſtent, quæ mentes noſtras velut domeſticæ quædam furiæ aggrediuntur,&, vt ſacer Hieronym. ſcriptum reliquit: Affectus, & perturbationes, quandiu in tabernaculo corporis huius habitamus,& fragili carne circundamur, moderatè regere poſſumus, amputare non poſſumus, quia nemo ſine vitijs naſcitur. Ille beatus eſt, qui minimis vrgetur: cauere tamen debet, ne illis ſit ſcandalo, quibus præſidio eſſe debet:alioqui eſſet veluti mola aquaria, quæ dum acuendo alteri ſeruit, ſe paulatim conſumit:ſicut candela,quæ lumen alijs præbet, & ſeipſam deſtruit: veluti milites, qui ſeipſos enſibus, & lanceis exponunt, vt duci victoriam exhibeant Hoc accidit ædificatoribus arcæ Noë:qui, dum arcam ad aliorum ſalutem ædificarent, aquarum colluuione ſubmerſi ſunt. Claudus pulcher quidem eſſe videtur in ſedendo, qui eſt deformis in ambulando. Sic multi placent, dum ſedent in cathedra, & docent, qui tamen in operibus claudi ſunt: qui etiam prohibebantur in lege ab ingreſſu tabernaculi, & ab officio. Sicut lapides, qui aquis continuè rigantur, nec tamen inde molleſcunt, ſed duriores plerunque euadunt: vt gallus, qui ſæpe crocitat, & nunquam oua parit. Ita faciunt tubicines, qui alios exhortantur ad prælium, contra quos non pugnant, imò primi ſuccumbunt. Quiſquis ergo alios ſanctos efficere debet, ſanctus ſit neceſſe eſt. Nemo enim dat, quod ipſe non habet. Quid iuuat, ſi lingua eſt aurea, & cor ferreum? bona loqui, & contraria operari? loquentis auctoritas perditur, quando vox opere non iuuatur.non auditur obedienter (ait D.Auguſtin.) qui ſeipſum non audit. Ioannes Baptiſta prædicabat pœnitentiam quidem in deſerto, ſed ibidem etiam habitabat.*Loquimini, & ſic facite*, clamat Apoſtolus. Natura comparatum eſt, vt omne a-

Iacob.2.

gens

gens agat sibi simile. Homo generat hominem; equus equum: ignis ignem: pictor esse debet, qui alium pictorē faciat: & philosophus philosophum: & musicus musicum. Iustum est, vt non habeat linguam, qui non habet vitam. Ita ad Romanos intonat Apostolus: *Si te confidis esse ducem cæcorum, lumen eorum, qui in tenebris sunt, eruditorem insipientium, magistrum infantium, habentem formam*, id est, informandi, instituendíue rationem, quam alijs præscribas. *Ducem cæcorum*, ait Apostolus, quia cæcus, dum in ingressu ciuitatis sedet, alijs viam ostendit, quam ipse nunquam percurrit. Gregorius Nazianzenus, vir non minus pius, quàm eruditus, vitam, & mores optimi concionatoris graphicè describit, cùm ait: Mundari prius oportet, & sic alios mundare: sapientem prius fieri, & sic facere alios sapientes: lumen fieri, & sic alios illuminare: ad Deum accedere, & alios ad Deum adducere: sanctificari, & ita alios sanctificare; manus habere rectas, & sic cadētibus porrigere manum. Igitur doctrina concionatoris (quantumuis fulgeat splendore sermonis) si fuerit maculis vitæ inspersa ab impuro pectore, & ore procedens, quid proficiet? Neque vulgari sanctitate opus est; semper enim effectu causa sua eminentior est, atque viuacior, vt fulgor ipse syderum, qui à sole emanat, longè splēdidior in ipso sole, quàm in astris est. Vnde cùm in lege veteri Dominus aquas expiationis, & cineres vaccæ rufæ ad purificationem hominum designasset, mundis hominibus commisit, vt sic mundus lustraret immundum: ab immundo enim quis mundabitur? oculus plenus puluere maculam non considerat: ita mundus esse debet, qui aliena vult corrigere. Vides ergo, qualis esse debeat, qui aliorum sordes vult expiare. Cùm enim Dominus Ieremiam prædicatorem creare vellet, prius illum in vtero ma-

Rom. 2.

tris ab omni peccati labe purgauit, vt singulari quadã puritate & sanctitate esset insignis: quippè cùm alios ad sanctitatem, puritatemq; vocare deberet. Quod egregiè docuit Seneca vir grauissimus, cùm ait: Eum elige doctorem, quem magis admireris, cùm videris, quàm cùm audieris; cuius videlicet quamuis sit admirabilis eloquentia, mirabilior tamen sit ipsa vita, atque ita potentius trahat homines, cùm videtur, quàm cùm auditur. Ita, ait Philosophus, actiones hominum esse sermonibus credibiliores: plus enim homines oculis, quàm auribus credunt. Columnam, quæ Israëliticum populum in deserto ducebat, prȩeuntem populus sequebatur, ea verò quiescente, ipse quiescebat. Abimelech subditos nõ tam dictis, quàm factis ad sui imitationem incitabat: hoc vos facite, quod me vidistis facere. Virtutis species pulcherrima est, quæ suapte vi homines non modò ad amorem, sed etiam ad sui imitationem trahit. Cæsar (vt auctor est Cicero) nunquam militibus dixisse fertur, ite illûc, sed venite hûc. Id fecisse legitur Esdras sacerdos, cùm ad reparandam Hierosolymam accederet, parauit cor suum, vt inuestigaret legem Domini, & faceret, & doceret. Quid per Deum immortalem confert lingua eloquens, si desit vitæ disciplina? si verbis dicit, & moribus contradicit? monstruosum est valde vitam moribus non concordare, vt qui aliorum mores componere tentat, suos semper dissolutos habeat, & culpam, quam in alijs redarguit, in seipsum retorqueat. Quia quo alterum accusat, seipsum damnat. Qui fecerit, & docuerit, magnus vocabitur in regno cælorum. Laxa nimis, & remissa est doctrina, nisi vitæ, & morum probitati fuerit coniuncta, vt audacter dicere possit; *Verba, quæ loquor, testimonium perhibent de me. Si mihi non creditis, operibus credite.* Nihil est (vt vno verbo dicam) ad per-

Iudic. 9.

Esdr. 1.

Ioan 10.

ad perniciem Ecclesiæ nocentius, vel ad decorem monstruosius, vel ad publicam salutem infensius, quàm si is, qui alijs ministerio verbi Dei præsit, moribus, & vita subsit. Quia morum, & vitæ probitas fugat omnium vitiorum monstra, atque omnia Dæmonis repagula destruit. Quemadmodum matutinus lucis splendor nocturnas tenebras fugat; ab eo cæci lumen, paruuli doctrinam, dubij consilium, inopes subsidium, medicinam pariter, & auxilium quærere debent. ORDINATVS esse debet, vt cælum, per discretionem. In omni sacrificio sal apponebatur: optima enim concionatoris vita est sal, quo doctrina cōditur, & dulcis panis conficitur. VOLVBILIS, per discursum ad prædicationem. ROTVNDVS, per simplicitatem. VELOX, per bonum exemplum; quia magis mouent exempla, quàm verba. Nam loqui facilè est, præstare verò perdifficile: quantoque alterum altero difficilius, tantò vtilius, atque præstantius. In omnibus ergo, qui futurus est Ecclesiasticus præceptor, se præbeat ducem salutis, & verum patientię magistrum, ne vituperetur ministerium Christi, Sit mitis, & sublimis, qui humilitatem docet. Nihil improbè agat, qui docet iustitiam, & cum Samaritana relinquat hydriam mundanæ vanitatis. Qui paratus est populo euangelizare Iesum, & membris eius vires præstare, quæ paulò ante laxa, & disiuncta erant, connectere contendat, Itaque prius Ecclesiastes se his clarissimis exornet conditionibus. Sed de hoc satis, cùm viri præclarissimi, & principes nostræ militiæ de hac re egregiè, & cumulatè scripserint, quorum nonnullos breuitatis caussa superius annotauimus, ad vlteriora itaque transeamus.

5. Leuit. 11.

6.

7.

8.

Quòd

Quòd concionator ante concionem se præmuniat.

CAPVT III.

SIcut qui alieno ære oppressus nimis fuerit, & prægrauatus, nec habet vnde satis possit facere, creditorem humili prece interpellat, vt debitum sibi amicè dimittat: ita in concione debet modis omnibus Euangelicus præceptor feruẽti se præmunire oratione, supplicem se Deo exhibere, cuius caussa agitur, indignitatem suam profiteri, omnem à se sui fiduciam depellere, & totam mentis aciem in Deum dirigere, in cuius arbitrium totius negotij huius summa referri debet, vt ad tam validam, & constructam inimicorum aciem debellandam, & prorsus expugnandam, virtute induatur ex alto. Nam hominis est quidem præparare animam, sed Dei est linguam, & cor dirigere: frustra laboras (mihi crede) nec ad calcẽ probè decurret oratio, nisi cęlestis vox in interiori aure personet. Vnde Moysi ad populum concionaturo dixit Dominus: *Ego ero in ore tuo, teq; docebo, quid loquaris.* & Ezechielem admonet: *Fili hominis, sta super pedes tuos, & loquar tecum.* Tria itaque sunt præ alijs pio concionatori necessaria, quæ omni studio, & contentione obseruare debet, nimirum oratio, meditatio, & contemplatio. ORATIO petit, MEDITATIO consilium præstat, CONTEMPLATIO inuenit, & inuentis fruitur. oratio, velut fidissimus nuntius ad Deum præmittitur, cuius vis (vt B. Aug. docet) tãta est, quòd illuc intrat, quò caro peruenire non potest: in oratione verò totum se cõuertat ad Deum, à quo omnis vis, incrementum, consilium, & animarum salus dimanant: vt hoc perpetuò fixum animo suo insideat, animas Christo lucrari, in quo solùm præclarum docendi munus sustinet: alioquin

Exodi 4.
Ezech 2.

B Aug. *super illud: intret oratio mea in conspectu tuo.*

quin retia quidem reficiet, ſed non capiet piſces: non piſcabitur, ſed expiſcabitur: nihil capiet præter lutum, & lapillos; nec in Domini vinea proficiet vnquam, ſed omnibus erit ludibrio, & deſpectui, & (quod multò periculoſius eſt) vltricem aduerſus ſemetipſum iram Dei excitabit. Qui ergo non præmiſerit diuinam, & feruentem precem ad Deum, exiſtimet ſe eſſe ſine pulſu & interno ſpiritu, qui timorem omnem amouet, quo nonnunquam tota ferè dicendi vis exhauriri ſolet: vel potius mens eripi, quæ formidinis magnitudine oppreſſa, nec quid cogitet, nec quibus, nec quomodo ſatis prouidet. *Nam qui formidoloſus eſt* (ait Dominus) *& cordepauido, reuertatur in domum ſuam.* At vbi Spiritus ſancti gratiam (ſine cuius ope tota mentis intentio rueret) implorauerit, oculis in altum defixis meditetur aliquantiſper, breui tamen & expedita meditatione, ne auditores nimis ſuſpenſos detineat, vel potius tædium eis, & moleſtiam afferat. Hoc ſanè obſeruauerunt ſemper (& nos religiosè quidem in noſtris concionibus obſeruamus) antiqui Patres, quorum nomen & memoria non ſatis celebratur (vt teſtātur B. Auguſtinus, D. Chryſoſt. & ſacer Hieronymus.) Hinc Dauid Spiritus ſancti vates eximius: *Et erunt vt complaceant eloquia oris mei, & meditatio cordis mei in conſpectu tuo ſemper:* ac ſi diceret, tunc preces meæ erunt tibi gratæ, quando à peccatis mundatus fuero, propter illud quod dicitur peccatori: *Quare tu enarras iuſtitias meas?* niſi enim dediſcat cor meum turpia cogitare, tua certè, & ea, quibus tu delectaris, nūquam meditabitur. Sed quæ eſt meditatio cordis, quæ poteſt ad Dominum peruenire, niſi ſpes, charitas, & fides? quæ vtique digna ſunt Deo: illa enim merentur in cōſpectu eius aſcendere, quæ ipſe cognoſcitur approbare. Hæc ſunt holocauſta medullata, quæ

Deut. 20.

B. *Auguſt. con. aduerſ. leg. & prophe.*

D. *Chryſoſt. in ſerm de Patien. & con. huius ſeculi ſacer.*

Hieronym. *in exp. 1. cap. Mich.*

Dauid Pſ. 18.

Pſalm 49.

Caßiod. in expoſitione Pſalm. 18.

quæ Deo offerri debent. Completa tandem meditatione, consueta contemplatione salutetur beatissima Virgo iuxta morem, & approbatam consuetudinem sanctæ Romanæ Ecclesiæ, quæ est mater, nutrix, & interpres omnis veritatis, tum vt hæretici confundantur, quorum mos, & inueterata consuetudo ab orbe condito semper fuit. Sanctorum laudes, & præsertim sacratissimæ huius Virginis, truculenta rabie abhorrere: tum etiam, quia nominis huius inuocatione, & patrocinio, omnis frigiditas, & concionis languor abscedet, & omnino tolletur Quare secundis successibus se vsurum concionator ille confidat, cui ea, quæ modò dicta sunt, menti, & cordi fixa erunt.

Quæ concionatori perorandi audaciam præbent.

CAPVT IV.

QVinque sunt, quæ concionatori perorandi audaciam tribuunt, scientia, eloquentia, potentia, libertas, & benignus auditus. SCIENTIA admodum necessaria est: quia vanum est velle prius docere, quàm discere. Danieli dedit Deus scientiam, & disciplinam. Hæc est dura comminatio in Osea 4. *Quia tu scientiam repulisti, repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi.* Vnde etiam grauiter conqueritur B. Bernardus, cùm ait: Multos canales habemus in Ecclesia, conchas autem perpaucas; quia multi effundere potius, quàm infundi student, qui sinè velis nauim impellere tentant, dummodò se esse magistros falsa existimatione, vel potius tumultuaria quadam verborum congerie ostentent, cùm tamen nunquam fuerint discipuli, quibus citra temeritatem illud possemus obijcere: Quomodo literas scis, cùm non didiceris? Quare plerunque accidit, vt dum alta pete-

petere nituntur, præcipites cum sui, & aliorum detrimento ad ima ruant. Nam si doctrina desit, quę solet linguam disertam reddere, & ambigua quæque illustrare, necesse est, vt vniuersa prædicationis machina destruatur, & (quod perniciosius est) maneat sine medicamine intercutaneus morbus, nec vllo modo supprimi, aut extirpari possit hæresis (quo nullum est nocentius in Dei Ecclesia malum.) Scientia itaque ratio illuminatur, vt discernat bonum à malo, verum à falso: quid agendum, quid dimittendum, quid credendum, quid denique prosequendum sit. Vnde illud: *Ad dandam scientiam salutis plebi eius, in remißionem peccatorum, &c.* Hæc proinde est vera scientia, qua principia, media, & conclusiones dignoscuntur. Principia, vt Deus, & quæ de Deo credenda sunt. *Scitote quoniam Dominus ipse est Deus* Media sunt, bona facienda, & mala vitanda. *Sciat reprobare malum, & eligere bonum.* Conclusiones, vt bonorum præmia, & malorum supplicia. *Scimus quoniam translati sumus de morte ad vitam.* ELOQVENTIA quoque necessaria est, si tamen ad salutem, & non ad perniciem vtatur Ecclesiastes, vt de Oratore etiam docuit Cicero, cùm ait: Inhumanum est eloquentiam ad hominum salutem, & conseruationem datam, ad bonorum pestem, perniciemq́; conuertere. Vnde B. Aug. loquens de se ipso ait: Placuit mihi subtrahere beneficium linguæ meæ nundinis loquacitatis, ne vlterius pueri mendicantes non legem tuam, nō pacem tuam, sed insanias mendaces, & bella forensia mercarentur ex ore meo, arma furori suo. Et idem Augu. Quid valet eloquentia Paganis, quę tāquam pocula pretiosa mortiferos promit errores, & facit linguā frameā & gladium bis acutum? de quibus illud (nec temere dici potest) *lingua eorum gladius acutus*: omnis enim nostra locutio esse debet vel

Lucæ 1. | *Psal.* 99. | *Isaiæ* 7. | 1. *Ioan.* 3. | 1. *de Offic.* | *Confeß. lib.* 3. | *In lib. serm.*

pro Dei laude, vel pro nostri, & aliorum commodorum spe. Vnde de B. Paulo legitur: *Feruens spiritu loquebatur, & docebat diligenter ea, quæ sunt Iesu.* (Actor. 18.) Nihil tam facit ad auditorum perniciem, quàm fucata eloquentia, qui cùm audiunt disertè loquentes, etiam vera dicere arbitrantur, cùm tamē & improba & turpia eloquenter alijs persuadeant. Non abre præcepit Dominus fieri labrum æneum ad lauandum. (Exod. 4.) Labrum æneum eloquentia est, quæ veluti æs sonans, à peccatorum sordibus abluit. POTENTIA quoque, seu dicendi vis, quæ à natura est, non modicam præbet ad dicendum audaciam, si fuerit tamen ratione, & non furijs ducta: quicquid enim effrænato fit animo, ac turbata ratione, id confusè & ineptè fieri oportet: plumbum siquidem in igne positum, liquescit, & splendet; si tamen diu persistat, facilè dissoluetur: amara plus quàm dulcia competunt medicinæ; si modum non excedant: nam asperitas, & sæua bella, & odium lethale excitare solet. Vnde quidam non ineptè canit:

Exigua est virtus, præstare silentia rebus:
Et contrà grauis est culpa, tacenda loqui.

Caueat tamen concionator, ne pro suo libito linguam soluat: nec rigidè, vel rauco (vt dici solet) gutture in magna populi frequentia, & sacro hominum cœtu principem aliquem, aut prælatum carpat, ne auditorum palpatione delinitus, seditionem mouere videatur, néue canis rabidi latrabilem, & mordacem naturam sapiat, vel potius populi auram vana ostentatione aucupari præ se ferat. Verùm quid prodest dicendi potentia, nisi fuerit cum libertate coniuncta. Est autem LIBERTAS (quam Græci παῤῥησίαν appellant) loquendi, admonendi, increpandique fiducia, cùm quicquid volumus, quid sentimus, liberè loquimur, nullius respectu, gratia, aut potentia commoti. Adulatio

enim, quæ libertati opponitur, aut reticentia in præceptore Euangelico culpabilis est, quando præsertim (conniuentibus oculis) ea dissimulat peccata, quæ præ cæteris insignem, & manifestam improbitatem habere dignoscuntur, cùm B. Paulus Apostolus, diuini verbi præclarissima tuba, admoneat Timotheum, vt arguat, increpet, obsecret, & vt constans, & intrepidus in omnes se vertat figuras, vt Christo (cuius causam agit) lucretur animas, omnesque dicendi machinas auditorum mentibus admoueat, vt ad prioris vitæ detestationem traducere possit: ita tamen sit importunus, vt opportunitatem non dimittat. Quemadmodum Ioannes non timuit arguere Herodem Antipam regem. Apostoli etiam, qui in hoc mortali corpore nondum exuerant ruditatem, atque ignorantiam carnis, dum Christum prædicârunt, nec minis principum ab eius cultu deterreri, nec vllis tormentis inhiberi potuerunt, sicut mons Sion, qui non commouebitur in æternum. Dolet quoque Isaias, Oziam impium, & nefarium regem non corripuisse, cùm ait, *Veh mihi, quia tacui.* Corinthios etiam duriores effectos increpat B. Paulus: *Quid vultis?* (inquit) *in virga veniam ad vos, an in charitate, & spiritu mansuetudinis?* Hoc itaque consilium perpetuò tibi fixum sit, si in redarguendis auditorum cõscientijs negotium haberes cum aliquo magnate, aut Prælato, vel principe, vtere meo consilio, & tua prudentia, ne lacessere præsumas, quia regium, & ingenuum animum exulceras potius, quàm ad pœnitentiam adduceres. O infelix, & lugenda præsumptio! (succurrat tibi egregium illud, & pene diuinum paradigma diuitis, & pauperis, quod Nathan Dei nuntius Dauidi Regi post eius prolapsionem (perpetrato iam adulterio, proditione, & homicidio) in sui

2. Tim. 4.

Isa. 6.

1. Corint. 4.

& aliorum adduxit exemplum: qua industria ita regius animus fuit commotus, vt, regalibus insignijs, & tantæ maiestatis solio posthabitis, seuerissimam (plusquàm dici potest) aduersus semetipsum protulerit sententiam. Tutius itaque erit probatæ tuæ vitæ exemplo magnates instruere, quàm comminationibus deterrere, formicæ instar, quæ, cùm aliquod pondus ore trahit, (ne oneri succumbat) solet ipsum præcedere. Hoc est, quod B. Paulus admonet Timotheum: *Exemplum esto fidelium in verbo*, vt (supple) sit veritas: *in conuersatione*, vt sit vitæ probitas: *in charitate*, vt sit amicitiæ firmitas: *in fide*, vt sit sapientiæ charitas: *in castitate*, vt sit continentiæ puritas. Erat denique vltima conditio, quæ perorandi audaciam conferre solet, BENIGNVS AVDITVS. Quamuis enim priuata, & familiaris collocutio efficacius nonnunquam informare possit, quàm publica prædicatio, vel lectio, quæ in frequenti hominum congressu habetur, (vt B. Greg. docet:) Collocutionis (inquit) vox corda torpentia excitat plus, quàm lectionis, & quasi quadam manu solicitudinis, vt euigilent (supple audientes) pulsat: auditorium tamen frequẽs, & benignus auditus solet exercitato oratori maximam vim suppeditare: sicut equus, dum per viridem campum solutus spatiatur, nouam quandam videtur induere ferocitatem. Hoc nimirum & D. Chrysostomo euenisse legimus, qui, cùm semel dicturus esset ad populum, visa populi frequentia, tanta fuit voluptate perfusus, vt & maiores vires assumpserit, & ad dicendum efficacius animum parauerit. Verùm, vt populus sine tædio ad sacros cœtus conueniat, dilucida, & explanata oratione vtatur Ecclesiastes, vt auditores audita memoriæ facilius commendare queant.

1. Tim. 4.

Super Euang. lib. 1.

ant. Sunt enim auditores veluti os in corpore: nam ſicuti os omnes cibos recipit, bonos autem, & ſapidos in ventriculum tranſmittit, noxios verò, & inſipidos reijcit: ita auditores omnia admittunt, ea tamen memoriꝫ commendant, quæ dilucidè, & breuiter fuerint explicata. Hoc docet B. Auguſtinus: Nihil tam neceſſarium, tamq; pertinens poterit vtriſque contingere, quàm vt quod religiosè dicitur, & deuotè auditur, obſequijs competentibus teneatur. Quamobrem non diſcentes modò, ſed & docentes diſpoſitione, & ordine opus habent, vt hi & liberè, & ſyncerè doceant; illi verò rectè cuncta percipiant: & ad ſpiritualis vitæ (donante Deo) inſtitutionem conuertant.

Lib. 1. de ver. Domini.

De præcipuo concionatoris munere.

CAPVT V.

PRæcipuum concionatoris munus eſt, piè, innocenter, & eruditè docere, prauas conſuetudines è medio tollere, regnum Dei augere, & veluti ſpiritualis dux, & anteſignanus animas ad beatitudinem promerendam excitare, cuius partes potiſſimę (vel ipſo Auguſt. teſte) tres ſunt, docere, delectare, & flectere. Docere neceſſitatis eſt, delectatio auditoris animum allicit, flectere victoriæ. DOCTRINA eſt veluti baſis, & fundamentum ſpiritualis huius ſtructurę. *Intelligens gubernacula* (vt Salomon ait) *poſſidebit*. quæ vberrimos fructus in nos deriuãdos producit, ſi qui docet (vt Aug. ait) vitauerit omnia verba, quæ non docent; & ſi inter docendum occurrat aliqua ambiguitas, tollatur omnino, ne ignotæ, vel dubię rei conniuentia auditoris animum remoretur. DELECTABIT, ſi ea, quæ dicit, elaboratè & continuè inſeret; ſi debitam ſoni reddit melodiam; ſi veritates Euangelicas, quas ipſe adduxerit, doctrina, & gratia ornauerit; ſi verborum lepore ſuſpendat,

Lib. 4 de Eccl. doct. ca. 11. & 12.

Prouer. 1.

ſententiarum grauitate, & orationis impetu flectat, & miſterijs altius repetitis paret animos, vt in auditorum animis libenter admittatur. Vim habent delectandi maximam exempla non trita, & paſſim obuia, quæ potius ad riſum mouent: ſed grauia, & accommoda; vt ſi quis rudi, & imperitæ plebi verba facturus ſit de regno cælorum, adducat exemplum agriculturæ, quæ eſt quædam expreſſa imago regni Dei. Verùm quemadmodum in agro frequenter *infelix lolium, & ſteriles dominantur auenæ*: ita in Chriſti Eccleſia mali bonis permiſcentur. Hæc, & his cognata adducantur exempla, in quibus tamen certa regula dari non poteſt, cùm id potius vſu, & dicendi conſuetudine acquiratur. FLECTERE etiam oratoris eſt. B. Auguſtinus flectere ſubſtantiam, & cor orationis appellat. Cicero quoque contulit palmam oratori, non qui bene orauerat, ſed qui mouebat affectus, & flectebat corda. Quid verò eſt mouere bellum, & non conſequi victoriam? Nec mirum eſt, ſi ſemper non flectat, quia nec medicus ſemper ſanat ægrotum: medici tamen nomen retinebit, ſi modò ad ſanandum opportuna adhibuerit medicamenta. In quem ſenſum B. Auguſt. ait: Sicubi diligentia medicinæ huius impenſa non prodeſt, ſufficit ad rationem Deo reddendam, quòd non ceſſauit impendi. Sicut enim malignus ſuaſor peccati, etiamſi non perſuaſerit, meritò pœnam deceptoris incurret: ita fidelis iuſtitiæ prædicator, etiamſi ab hominibus reſpuatur (abſit, vt apud Deum ſui officij mercede fraudetur.) Ita ſanè concionator (& ſi non ſemper flectat) ſi tamen poterit parua ſubmiſsè, modica temperatè, magna grauiter dicere, eloquens dicetur. Huc ergo tendit omnis induſtria, & labor concionatoris, vt aliquem fructum laboribus partum recipiat, ſicut

Lib. 1. contra Creſconium Gram.

belli

belli dux gaudet, & triumphat consecuta hostium victoria: mouebit, si induat personam conquerentis, hortantis, irascentis, si pedibus consistens (capta ex tempore occasione) lamentetur, terreat, minetur, quia pedis supplosio in contentione, aut incipienda, aut finienda, maximam habet vim mouendi, & excitandi auditores, vt cùm (gratia verbi) concionator pedibus terræ illisis, sonitum faciens ad auditores se conuertit, ac si ab ipsis videatur petere consilium, hoc modo: Dicite quæso peccatores, quomodo excitatis Deum ad vindictam, & ad iracundiam prouocatis? quonam modo redimentur peccata vestra, quæ in immensum tendunt? Vnde nautam imitari debet, qui nunc est in portu, nunc est in alto, nunc ridet, nunc plorat: ac velut ædificator egregius, qui ædificat, diruit, mutat quadrata rotundis: ita si tu in conciliandis, aut commouendis auditorum animis grauiter, & dexterè id effeceris (quod modò dictum est) confidas, nō mediocrem fructum ex his consequi posse.

Quòd concionator, si velit alios mouere, debet in seipso esse commotus.

CAPVT VI.

SIcut stomachi frigiditas humano corpori noxia est, & mortem inducit: ita orationis frigiditas, quę est malus rerum interpres, neque audientium sitim extinguit, nec afflictis animis (id quod exigitur) refrigerium aliquod prętat. Omnium enim affectionum fons est amor, & affectus est veluti sanguis orationis: nam qui frigidus est, vel tepidus, quonam modo alios calefaciet? humentia ligna non facilè ignem concipiunt: quemadmodum etiam si extinctis carbonibus alios adiungas similes, nunquam accenden-

tur; accendentur autem facilè, si iam igni hęreant, Petrus Apostolorum princeps, quando frigidus erat, haud potuit vnquam voce sua mulierculam vnam in Dei amore accendere, quin potius mulierculę vox, tanquam ventus Aquilo ad aures Petri perueniens, mentem illius vsque adeò gelidam fecit, vt dicere posset,

Gelidusq; coit formidine sanguis.

Verùm vbi cęlestis ille ignis, è cęlo delapsus, cor eius & linguam inflammauit, tria ferè hominum millia ad Deum sua prędicatione conuertit. B. quoque Pauli pectus tanto Christi amore flagrabat, vt æstum, ac diuinum ardorem vix animo cõtinere posset: cupiebat enim nedum Euangelium, sed Deo animam tradere. Helisęus Propheta ita diuino æstuabat amore, vt insanus diceretur. & Dauid rex, etiam Propheta eximius, insanire visus est, quando arcam reduxit à Gabaa in Hierusalem, vbi Michol eius coniunx videns eum per fenestram nudum subsilientem, irrisit. Summa ergo ad commouendos animos in hoc posita est, vt moueamur & ipsi, & eos affectus in teipso habeas, quibus velis auditorem affici. Quòd si eo destitutus fueris, ad dicendum minimè eris idoneus. Ille viarum anfractus, & diuerticula optimè intelligit, qui vt cursor assiduus viam terit: ita ille, qui in seipso commotus est, aptè alios mouebit, nõ ad commiserationem modò, vel indignationem (vt oratores passim faciunt) sed ad odium peccatorum, & ad detestationem malè actæ vitę. Huc spectat Horatianum illud pręceptum:

2. Reg. 6.

In Arte Poet.

Vt ridentibus arrident, ita flentibus adsunt
Humani vultus, si vis me flere, dolendum est
Primùm ipsi tibi, tunc tua me infortunia lædent.

Non enim inflãmare verba possunt (vt docet Gre. Magn.) quę frigido pectore proferuntur, nec res,

quę

quę in seipsa non ardet, aliud accēdit. Vnde D. Bernardus: Illius doctoris libenter audio vocem, qui non sibi plausum, sed mihi planctū moueat. Quod si ita est, quid quęso ad inflammandos, & cōcitandos animos perfecta charitate pręstantius? nam charitas est ignis non semisepultus, sed qui iam flamma existit; non à silice, sed è cęlo delapsus. Si ignis in nube inclusus violenter tandem cum sonitu emicat, quid mirum si cęlestis hic ignis, in pectore clausus, verborum emittat fulmina, & tonitrua, quibus hominum mentes excitet, & terrore cōcutiat? O verè miranda charitas, quę tam multa potes, tam magna pręstas! concionandi artifex, dicendi perita, quę ferrum suapte natura frigidū non modò calefacit, sed & ita ignit, vt veluti scintillas quasdam emittere videatur. Quidam Sanctus interrogatus, vndenam miranda, quę dicebat, hausisset, in libello (respondit) charitatis: vtinam ergo charitatis igniculus vigeret in concionatoris pectore, vt auditorum corda emolliret, qui māsuetudinis spiritu, & leni, ac suaui flatu ducendi sunt potius, quàm iocis, & comminationibus.

Super Cant. Serm. 59.

Qualis futura sit diuini verbi prædicatio.

CAPVT VII.

NAtura comparatum est, vt quicquid sublime, & magnificum est, id quoque arduum sit, & perdifficile: quamobrem, cùm diuini verbi proclamatio eminentissimę sit dignitatis, ita mirandum in modum perardua, & difficilis est. Nam cùm partes Christiani oratoris sint corruptę vitia naturę extirpare, atque virtutes inserere, huc maximè incumbet concionator, atque omne studium, & operam suam adhibebit, vt hominum affectus excitet, & (vt fieri potest) ad nouas cogitationes, ad noua studia, ad nouam denique vitam

reformandam, & instituendam inducat. Quod vt facilè assequi possit, debet concionator esse fortis in præceptis, compatiens in infirmis, in comminatione terribilis, in exhortatione blandus, in oratione feruens, in gratiarum actione solicitus, ac proinde diuini verbi prædicatio erit

1. vera. 2. vtilis. 3. suauis. 4. perseuerans. 5. prudens.	VERA esse debet; quia melius est, & tutius veris offendere, quàm adulando placere. Veritatem meditabitur guttur meum, ne sit noctuæ in-

star, quæ pulchros quidem aspectu habet oculos, nunquam tamen lumen solis contemplatur. Veritas namque etsi nullum in causis patronum, aut defensorem obtineat, seipsa tamen defenditur: cuius vis tanta est, vt nullo aut hominis ingenio, aut arte subuerti possit. Apostoli, licèt in his corporis compagibus inclusi; *Cum fiducia tamen loquebantur verbum* Dei. VTILIS quoque erit, cùm rudi populo, & imperitæ plebi vtilia, & popularia proponuntur potius, quàm subtilia, & curiosa, vtpotè diuina mandata, articuli Fidei, pręmia cælestia parata bonis, Inferni supplicia malis comminata, mortis & extremi iudicij terror & formido, Dei & proximi dilectio. Hæc rudi populo & simplici plebi declaranda sunt, annunciando siquidem (iuxta pręscriptam B. Patris nostri Francisci regulam) vitia, & virtutes, pœnam, & gloriam cùm breuitate sermonis. His quatuor rotis voluitur tota concionis machina; sicut agricola non iacit semen corruptum, sed purum, nec sine spe vberioris fructus. Quamobrem non sine calumnia sunt illi, qui ea docent, & iactant, quæ ab auditoribus minimè possunt intelligi, quæ potius intra scholarum angustos parietes edoceri deberent, quàm in Ecclesia, vbi imbecilles, & rudes quàm

Actor. 4.

2.

plures

plures existunt. Nil mirum si hos Deus ex industria plerunque permittit cadere, vt seipsos colligant, & vires proprias agnoscentes, discant aliorum ruditati compati. Vnde B. Augustin. Audeo (inquit) dicere superbis, vtile esse cadere in aliquod apertum, manifestumque peccatum, vt sibi displiceant, qui sibi placendo præsumebant. Hos quoque redarguit Apostolus in priori, quæ est ad Corinth. epist. capit. 2. *Loquimur non in doctis humanæ sapientiæ verbis, sed in doctrina spiritus.* Vnde B. Augustin. Ad fidem, spem, & charitatem, tota militat diuina sapientia, quę principaliter ordinatur ad Dei honorem. quare si in docendo pręferas honorem tuum honori diuino, non eris sine mortali crimine, cùm fructuosa potius, quàm curiosa pro veritate inuestiganda tractanda sint. Vnde libet exemplum intexere, quod habes in Hist. trip. In Concil. Nicæno adfuit hæreticus quidam, quem cùm disertissimi viri leuitatis suæ conuincere non possent, mox insurrexit quidam vir alioqui idiota, sed probus, qui ita hæreticum illum aggressus est: In nomine Domini nostri Iesu Christi, ô Philosophe, audi dogma sacræ veritatis, nulla hîc spondet fortuna salutem, vnus est Deus cæli, & terræ, Creator omnium visibilium, & inuisibilium virtute Verbi sui: frustra laboras, si tentas ea demoliri, quæ fide tenenda sunt, desine ea inuestigare, quæ captum transcendunt humanum, cùm ea, quæ ante oculos obseruantur, sint nobis ignota. quibus præpositis interrogauit Philosophum, an ita crederet: cui ait, credo. At ille, si ita credis, sequere me, & signaculum fidei suscipe, id est, baptismum. tunc Philosophus ad discipulos sese conuertens, inquit: audite viri eruditi, donec mecum verbis actum est, verba verbis opposui; at virtuti verba resistere nequeunt. Ex quibus facilè constat, quàm vtilis sit prædicatio, quæ à puro pe-

De Ciuit. Dei lib. 4. cap. 13.

Lib. 1. de doct. Christiana.

Henric. Gand. Quol. 1 quæst. 34. Her quol. 2 quæst. 16.

Hist. trip. libr. 2. cap. 3.

ctore dimanans, frequenti messe Domini horrea complet. SVAVIS esse debet: quia *fauus mellis verba composita*, ait Salomon sapientiæ antistes, *dulcedo animæ sanitas oßium, vena vitæ os iusti.* Vena vitæ dicitur, quia impius à prædicatore instructus, relicto errore, ad viam sese confert veritatis. Apes, (vt Plinius ait) quæ sunt animalia valde fœcunda, castra sua nimia prole replent, & mel solent ex floribus conficere, sicut musica cor hominis demulcet, & intra os ipsum defluere facit, & liquefieri, ita vt plerunque cor peccatoris in lachrymas conuertatur: ita dicendi suauitas auditoris cor emollit, & spiritum eius in Deum leuat. Prophetæ futura prædicentes aliquo musico instrumento ad Deum ducebantur, vt de Helisæo legitur, cuius spiritus melodia psalterij totius belli euentum tribus regibus prædixit. De Dauid quoque eximio vate legitur, qui in templi ministerium tres segregauit musicos, imò ipsemet cythara sua spiritum immundum à Saule depulit: ita facere debet concionator (prudentis medici instar) qui dum vult amaram medicinam ægroto propinare, dulce quid immiscet, vt sub dulcis specie gustet amarum. Vnde quidam non ineptè:

3. Prouerb. 16. 4 Reg. 3. 1 Paral. 25. 1. Reg. 16.

Excitat & nutrit facundia dulcis amorem,
Difficiles aditus impetus omnis habet.

De Orpheo filio Solis narrant fabulę, quòd ita dulciter canebat cythara, vt arbores, & saxa ad se traheret: quòd, iuxta S. Isidori sententiam, dulcedine verborum suorum homines agrestes ad communem hominum cohabitationem attraheret: ita prædicator lapides, & saxa, id est, corda lapidea, per compunctionem emollire poterit: est enim veluti pictor egregius, qui arte naturam imitando, colores coloribus permiscens, visibiles corporum depingit imagines, & facit homines, & animalia, & arbores. Sed non de ea metamorphosi loquor, quam

quam Pythagorici iactant, & Virg. antiquitatis amantissimus describit, cùm ait:

His ego sæpe lupum fieri, & se condere siluis
Mœrin, sæpe animas imis excire sepulchris,
Atque satas aliò vidi traducere messes

Verùm de ea transformatione intelligo, cùm homo deserta ratione in tanta omnium scelerum colluuione irrationalem sumit appetitum, vt dixerit Plato:

Non est homo id, quod videtur.

4. PERSEVERANS quoque esse debet, & continua. Psalm. 95. *Annuntiate de die in diem salutare eius.* Mandatum erat in lege, ne deficeret ignis in altari, id est, doctrina inflammans, & illuminans. Ita B. Paul. adiurat Timoth. vt modis omnibus Dei verbum prædicet, vtiliter doceat, suauiter moneat, seuerè vrgeat, & pergat exequi, quæ sunt sui muneris, & verbum Dei prædicet, non intercisa, sed continua oratione: nam, vt quidam ait: *2. Timoth. 4.*

Intercisa perit, continuata viget.

Et reuera dicendi continuatio, & assidua in auditorum aures proclamatio, est veluti rationalis anima, quæ (vt nouit Philosophus) aduenit enti completo: cùm enim verbum Dei sit pabulum animæ, debet perpetuò reficere. Hæc feliciter & fortunatè consequeris, si ea, quę modò sunt,

5. PRVDENTIAE sale condiantur: Quia *verba prudentium statera ponderantur.* Nihil est tam cognatum prudentię humanę, quàm locis, & temporibus aptare sermones, vt modò ad vnum, modò ad alium conuertas sermonem, vt prouidus explorator, & sicut *scriba doctus, qui profert de thesauro suo noua, & vetera*, ac veluti *fidelis seruus, & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam, vt det illis in tempore tritici mensuram* Fidelis, ecce quis esse debeat: *Prudens*, ecce qualis: *Det in tempore*, ecce temporis opportunitas: *tritici mensuram* (supple) *Eccli. 21.*

ple) electæ doctrinæ, ecce quantum. Hoc fecisse visus est Paulus Apostolus: *Viri diligite vxores vestras. Filij obedite parentibus. Serui obedite dominis. Mulieres subditæ sint viris suis.* Ita quoque beatus Ioannes: *Scribo vobis adolescentes, scribo vobis patres, scribo vobis infantes.* Quare diuersum in concionibus stylum, optimum quidem & præstantissimum dicendi magistrum Sancti omnes obseruauerunt, nullam maiorem opportunitatem, quàm populi necessitatem spectantes: singula singulis (vt erat captus hominum) coaptabant. Nam, vt ait D. Hieronym. ad Fabiolam: Pro varietate gustus, variorum condimentorum alimenta delectant, alijs dulcia placent, nonnullis amara. quæ alijs obsunt, cęteris prosunt. Leuis sibilus, qui fit ore compressis dentibus, & parum diductis labris, equos mitigat, & canes instigat. & (vt ait Salomon) *Sermo opportunus optimus.* Hoc in Ezechiele significatum est, cùm ait: *Ecce manus missa est ad me, in qua erat liber inuolutus, & expandit illum coram me. Manus* est prædicator: *liber* est sacra Scriptura, quam debet exponere, iuxta auditorum ingenium. Quia sicut corporale alimentum non omnibus prodest: infantulis enim panis est noxius, qui adultos roborat: mel senibus vim confert nutritiuam, quod tamen pueris obest, & corporis (vt aiunt) tormina inducit, quibus intestina exulcerantur. Sic in Ecclesia Dei alij sunt, quibus lacte opus est, id est, humiliori doctrina, (vt vsitato sacræ Scripturæ tropo docet B. Ambr.) alij in Christo adolescere incipiunt, qui solidiori cibo indigent, & ad altiora nituntur. Nónne agricola qualitatem terræ prius contemplatur, quàm semen iaciat? Hinc quidam ait,

> *Nec tellus eadem parit omnia, vilibus illa*
> *Conuenit, hæc oleis, hic bene farra virent.*

Non ergo existimet concionator vnius tantùm gene-

Ephes. 5.
1. Ioan. 2.
Prouerb. 15.
Ezechiel 12.
Lib. de Inst. Virg.

generis homines fidei suæ esse commissos, vt vnum omnibus sit indumentum, & præscripta quadam dicendi formula erudire, atque eadem exhortatione ad veram pietatem instituere æquè omnes fideles possit, ne proprio fine (citra omnem spem futuri commodi) frustretur: sed intelligat se esse perfectum musicum, qui eodem plectro, sed non eodem pulsu neruos ferit extensos. Si ergo citharœdus tanta diligentia contulit, vt oberrantis chordæ compescat vitium, & eandem alijs concordem reddat, vt modò tensis, modò remissis chordis perfectam faciat melodiam: quantò magis concionator debet auditores nunc rigore iustitię, nunc remissione clementiæ inducere, vt quasi vnanimes sint in domo Dei? Et sicut piscator solet inuestigare sinus, flexus, curuitates, scopulos, vada, littus, altum mare, nec vno solùm vtitur retium genere, neque venatur retiaculo in medio mari, vbi pisces magni retia conscinderent: neque in littore distendit magna retia, ad capiendos pisciculos, qui per lata foramina (quæ nimis patent) quàm primùm euaderent, ita periret omnis eius labor, & industria, & (vt dici solet) piscaretur in aëre. Hæc, quæ modò dixi, piscatoris sunt Euangelici, vt facilè comprobare possem auctoritate Gregor. Nazianzen. quæ tanta est (vt testatur D. Gregor. Hieronym. & Rufinus) vt nullus vnquam eius dictis calumniam inferre præsumpserit, imò potius putaretur hæreticus, qui ei ausus fuisset in aliquo contraire. Tantę ergo auctoritati malo acquiescere, quàm vlterius progredi. Hoc solùm adducam, quòd Dominus docturus discipulos, montem conscendit, vt ostenderet eos sublimioris disciplinæ iam capaces: descendens verò de monte, cum turba loquebatur: quo exemplo voluit instruere præceptorem Euangelicum, vt rerum, quas proponit, & hominum, apud quos dicturus

D. Gregor in Past. & 30. Moral.

ćturus eſt, habeat rationem.

De tribus actibus Hierarchicis, à quibus vniuerſæ concionis ſumma hauritur.

CAPVT VIII.

IN cæleſti Hierarchia (vt B. Dionyſius Areopagita, fidelis Apoſtoli Pauli diſcipulus docet) tres ſunt actus Hierarchici, purgare, illuminare, & perficere; qui concionatori magnopere (veluti concionandi claues) accommodari poſſunt: ex quibus (quaſi ex promptuario quodam) haurire poteſt omnem dicendi facultatem, vt facilius aſſequi poſſit quicquid de vnaquaque re proponit. PVRGARE, eſt purum agere, & ſordibus liberare: ſicut medicus purgat corpus, vt ſanetur, cuius ſcopus eſt, vt præter naturam affectus (quoad eius fieri poteſt) ad naturalem ſtatum ſciat reducere, vel ſaltem dignoſcat, qui ſanabiles ſint, & qui deplorati. Ad hunc ſanè modum debet prædicator Euangelicus purgare. Ait Malachias: *Sedebit conflans, & emundans argentum.* duo dicit, *conflans, & emundans*, quæ ad hoc præclariſſimum munus ſpectant. Nam conflare eſt liquefacere, & in maſſam redigere. Hoc quidem facit concionator, quando auditorem afficit vel ſupplicij terrore, vel præmij deſiderio, vt mens peccatoris timore inferni mollita, & expergefacta, quæ Dei regno digna ſunt, exequatur. Solet medicus morbos, quos leuioribus curare nequit, ignem vel ferrum adhibere, nec vnquam vtitur grauioribus, niſi, cùm leuium beneficio deſiderata ſanitas deſperatur. Exemplum adducit D. Chryſoſtom. Malleus quidem eſt grauis, verùm parat vaſa vtilia, & diſtorta dirigit: ita verba dura, & grauia, quæ in auditores à prædicatore profe-

Malach. 3.

In epiſt. D. Paul. ad Phil. Homil. 6.

runtur,

tuntur, non frangunt, nec conterunt pium animum, ſed potius corrigunt. Verùm inter ea, quæ vim purgatiuam habent, eſt cordis compunctio, quæ vt flamma ignis, ex violentia ſui motus concitata, materiam, in quam agit, euertit, & quendam ſonitum reddit: ita cor diuini verbi potentia concuſſum, voce in altum ſublata, eiulatum quendam emittit. Vnde Ioël Propheta: *Exilient ſicut ſonitus flammæ ignis:* & in libro Numeri habet Moyſes: *Quicquid poteſt ſuſtinere ignem, igne purgabitur*. Hoc proinde eſt conflare, & emundare cor, vt purum, ac terſum ſit, ac omni virtutum candore nitens, veluti fragrantia aromata, quæ ſuo odore circunfuſa aërem complent. Secundus actus Hierarchicus eſt ILLVMINARE, id eſt, piè, innocenter, & eruditè docere: nam (iuxta B. Dionyſij probatam ſententiam) Angeli ſuperiores illuminant inferiores, ſicut in templo erant vaſa maiora, & minora. *Sicut dulce lumen eſt, & delectabile, videre ſolem* (ait Sapiens:) ita verbum Dei interiores animę oculos lętificat, niſi ponatur obex. Corpus quidem luminoſum, quod ſua ſponte lucet, non emicat ſuis radijs, vbi non eſt diſpoſitio, ſoletque lumen lippis oculis moleſtiam afferre: ita verbum Dei. Vnde Paulus Apoſtolus: *Mihi data eſt gratia illuminare*, id eſt, clarè docere. Tanta eſt huius actus præſtantia, quòd nulla ars, vel diſciplina ſine magiſtro docente haberi poteſt: eſt enim doctor in Dei Eccleſia veluti os, quod intra ſuam concauitatem cibos recipit, & ad corpus nutriendum tranſmittit: & ſicut radix, quę terrę ſugit humorem, quo arboris rami quoque alimentum trahunt, & nutriuntur, ad hunc modum concionator nutrit fideles animas ſalutari pabulo verbi, quo pingueſcit anima, cùm ſalutaris doctrinæ lumen mentem illuſtrat, ſenſim irrepit, & in auditorum aures influit. Vtilitatem huius actus docet

Ioël 2. Num 31. Eccl. 11. Ephes. 3.

Paul.

2.Timoth.3. Paul. Apostol. *Omnis doctrina diuinitùs inspirata vtilis est ad docendum.* Quibus verbis perspicuè demonstrat, quæ ad doctrinam, & quæ ad mores formandos conducunt. Vnde qui docet, & docendo illuminat (ait D. Chrysostom.) etsi opus amitteret, non careret mercede sua, iuxta Daniel. Prophet. traditionem: *Qui ad iustitiam erudiunt multos, quasi stellæ in perpetuas æternitates.* Et Iacobus Apostolus: *Qui conuerterit peccatorem ab errore viæ suæ, saluabit animam suam à morte.* Quisquis ergo assumit hoc dicendi egregium munus, vt animas lucretur Deo, nedum aureolam assequitur, quę est singularis quędam excellentia præmij, sed etiam auream, quod est præmium essentiale. Dixit Dominus Moysi: *Faciesque super coronam auream alteram aureolam.* Hinc de B. Patre nostro FRANCISCO canit Ecclesia: *Auream victor meruit, aureolam dum docuit.* Postremus actus erat, quando ad PERFECTIONIS cumulum deducitur peccator. Nam, cùm inualescentibus peccatorum tenebris, rationis vires paulatim deficiunt, & graui, ac periculoso casu miserabilis homo præruptus fertur in præceps, tunc diuini verbi prędicatione maximè contendere debet Euangelicus præceptor, vt eum purget, illustret, & (si fieri potest) ad perfectionis exitum perducat. Huc quidem tendit omnis actus eius hierarchicus. Nam si fortè quæras, quare Deus voluit homines per homines doceri? respondet quæstioni B. Augustin. ne humana natura vilescat. Poterat (ait) Angelum docere, sed abiecta esset humana conditio. Secundò vt daret responsa de humano templo, verum enim Dei templum est humana mens, vt testatur Apostolus, *templum Dei sanctum est, quod estis vos.* Deinde vt charitas aditum haberet refundendorum, & commiscendorum sibimet animorum. Sed quam doctrinam habere debet? dico triplicem esse actum docendi.

Marginal notes: Daniel.12. — Iacob.5. — Exod.25. — D.Thom. quol. lib.5. artic.25. — Lib. de doct. Christiana. — 1.Corint.3.

cendi. Simplex exhortatio, cui sufficit scire mandata, & credenda. Secundus prædicandi, & tunc scire tenetur exponere mandata, & credenda, vt docet B. Petrus Apostolorum princeps: *Parati omni poscenti vos reddere rationem*. Tertius actus est cathedram tenendi: & tunc scire tenetur omnia, quæ ad cathedram spectant. His sanè præceptis absoluetur tota actuum summa, quam superius commonstrauimus.

Alexand. de Ales 3 parte Summæ quæst. 68. memb. 3.

1. Pet. 3.

De differentia inter oratorem, & præceptorem Euangelicum.

CAPVT IX.

DIscrimen est, & non vulgare, inter oratorem, & concionatorem. Nam orator ille est, qui aptè, distinctè, & ornatè ex tempore dicere potest de quacunque re sibi proposita, & præsertim de rebus, quæ pertinent ad Reipublicæ vtilitatem (auctor est Cicero:) ex quo colligimus, in omni oratione tria adhiberi, eum, qui dicit; eam rem, de qua dicitur; & eum, apud quem habetur oratio. Duo autem sunt oratoris officia, vnum supremum, quod modò dictum est, scilicet de quolibet compositè, cumulatissimè, & cum quadam actionis dignitate dicere, & cum iudicio humanarum actionum, quod est condimentum orationis, vel (vt Cato dicebat) Orator est vir bonus, dicendi peritus. Quæ finitio etsi nimis vaga, & lata sit; aptari tamen potest, ac si diceret, eloquentiam sine vitæ probitate minimè conferre posse. vir bonus consistit natura, moribus, vita, artibus: dicendi peritus consistit artificiosa eloquentia, quę constat partibus quinque, de quibus paulò infra sigillatim differemus. Alterum est intermedium, quod est docere, mouere, & delectare, quæ Aristot.

In 1. ad Herenn.

Quint. lib. 12. cap. 4.

Arist. cap. 1. Rhet.

appellat munera intermedia. Orator itaque ille est, qui ea attingit, quæ rei, aut personæ (de quibus dicit) arbitratur inesse: vt si rem iustam velit defendere, ea tantùm eliget, quę ad eius rei confirmationem pertinent, in quibus oratoris prudentia locum habet. Nedum autem aptè dicit orator, sed ornatè, quod auditorum vitio comparatum est: quorum studia, & voluntates artificio quodam, & illecebris verborum, voluptatibusque, orationis elegantia, verbisque lectissimis, vel potius oratoris impetu impelluntur. Hoc quidem est aptè dicere, vti plena, & perfecta eloquentia (quod oratoris proprium est) vt docuerunt viri eloquentissimi, nimirum Gorgias, Aristoteles, & Hermachora apud Græcos: Alpharabius apud Arabes: Cicero, & Quintilianus apud Latinos. At concionator semper vera dicit, mentisque aciem in Deum figit, vt eum precibus flectat: sicut videmus Dauidem oratorem à Spiritu sancto edoctum, nonnunquam summi iudicis captare beneuolentiam, explicare nequitiam aduersantis, orationis defectum, vt exoret iudicem, & ad misericordiam flectat. Debet itaque concionator esse in sermone verax, in iudicio iustus, in consilio prouidus, in commisso fidelis & constans, pius in affectu, virtutibus insignis, bonitate laudabilis. Hæc sunt, quę expectantur à præceptore Euangelico, vt aliquid efficiat in auditorum animis. Sed turpe esset, si cum vita pugnaret oratio, sicut si grammaticus barbarè loqueretur. At longè turpius erit, si concionator in arte, quam profitetur, labatur: indecorum enim est doctori, quando culpa redarguit ipsum. si vas fuerit corruptum, corrumpet aquam. Non sufficit habere scientiam, nisi adsit conscientia, & si ipse non est vir probus, & dicendi peritus, quonam modo poterit inseruire loco, tempori, & personæ? lites dissoluere? obla-

Cic. 2. de Orat.

oblatrantes retundere? obloquentes reprimere? proteruientes castigare? auditores, ad quos omnis ratio dicendi est conferenda, flectere? Adde, si in peccato, vel occulto, vel manifesto docet, si non studet dolere de peccato, contemnit, & peccat, iuxta illud: *Propterea Deus destruet te in finem.* Hæc dicendi peritia in tribus potissimum consistit: natura, doctrina, & vsu. Naturæ ius est immutabile. quis docuit elephantem dentes suos frangere? ceruum dictamum comedere, vt sagittam infixam extrahat? canem pro vomitu excitando, gramen comedere? hæc à natura (quæ est vis insita rebus) nobis data sunt. Vnde ait B. August. Nullum est adeò magnum vitium, quod possit delere extrema naturæ vestigia. Parricidij species est, impugnare iura naturę, quę hoc habet præcipuè, vt cognoscat quid faciendum, quidue omittendum sit: quamuis difficile sit definire, vt Tullius ait. Deinde est doctrina, quę vera esse debet: *Principium verborum tuorum veritas*, non discrepans à vitæ probitate: *Omnes viæ tuæ veritas*, vt verba ad vitam ducant æternam, vt sit constans: quia constantia est mater virtutum, vitiorum nouerca. Postremò est vsus, qui est magister egregius, & optimus dicendi interpres, qui si frequens sit, omnium magistrorum præcepta superabit: *vsus enim, & ars docuit, quod sapit omnis homo*, & (vt Victorinus ait) vsus est actus de potentia frequenter elicitus. Vnde Cicero eloquentiæ parens: Assiduus vsus vni rei deditus & ingenium, & artem sæpe vincit. Sed à doctis viris moueri solet quæstiuncula: An teneatur concionator facere, quæ dicit? Cui breuibus satisfaciens dico, cũ teneri ad faciendum quicquid asserit de necessitate salutis: non autem quod prædicat de perfectione religionis, ad quam omnes de necessitate nõ tenẽtur. His ergo præceptis parãda erit peritia omnis, si adsit natura, id est, inge-

Psalm. 51.

Cic sent de natura.

Psalm. 118.

Pro Cor. Balb.

Alex. par. 39. 68.

ingenium: doctrina, id est, scientia: & vsus, id est, assiduitas. In his tribus non modica adhibenda est diligentia, quibus vniuersæ concionis structura innititur.

Quibus nominibus concionator in sacris literis recenseri consueuit.

CAPVT X.

CVm ea, quæ hîc à nobis adducuntur, sacrarum testimonio Scripturarum comprobari debeant, operæ me facturum pretium arbitror, si ea breuibus recensuero nomina, quibus in sacris literis concionator appellari consueuit. Liquet sanè primùm TVBAM nominari. Nam sicuti tuba est instrumentum, à tubo, hoc est, canalis concauitate nomen habens, cuius sonitu milites, cæquique ad prælium inflammantur: ita concionatoris vox excitare debet ad certamen. Hoc præcepit Dominus Moysi: *Fac tibi duas tubas argenteas ductiles, quibus conuocare poßis multitudinem.* Et Isaias: *Clama, ne cesses, & quasi tuba exalta vocem tuam.* Solebant enim Iudæi tubis canere: nunc autem non est illis permissum, vt notat D. Chrysostom. In tuba tria sunt, compositio, terror, & sonus. Compositio: quia in parte, quę ori admouetur, angustior est; in parte verò extrema, & finiente amplior: quia prædicator debet sibi assumere arctiora præcepta, alijs verò laxiora præcipere, vt cuncti videant eum magna facientem, & parua (& hæc quidem facilia) præcipientem, ne (Pharisæorum more) grauiora alijs imponat, quibus digitum nec minimum quidem admouere velit. Tuba etiam terrorem incutere solet, cuius clangore castra Israel excitata, veteris quoque Hiericho mœnia destructa sunt. Ita sanè prædicatio auditorum animos rebelles, & penè peccato ob-

Num 10.
Isa. 58.
Aduers. Iudaeos Orat. 1.

ſo obfirmatos terret. Aquila, quæ à Cicerone Iouis ſatelles appellatur, (ſi Plinio creditur,) clangorem ita vaſtum fundit, vt cæteræ aues inſidijs, & ſtrepitu eius perterritæ, minimè prodire audeant. Sed (proh dolor) quot terrores, quot tonitrua emittere debet concionator aduerſus nefarios, fœneratores, adulteros, molles? Sonus poſtremò ad tubam pertinet, quæ tantiſper ſonat, quandiu tubicen flatu ſuo implet: ſic verus prædicator ea dicit, quæ Spiritus ſanctus buccinatur, & cordi, & ori ingerit. Qui dixit in Ieremia: *Ecce dedi verba mea in ore tuo*, quibus poſtea vrbis euerſionem lamentabili carmine defleuit. Verùm duo erant tubarum genera, ductiles, & corneæ, vt intelligat concionator, ſe ad quæcunque flexibilem, vt omnibus (D. Pauli exemplo) omnia fiat, vt omnes lucretur, & animarum lucrum vndique aucupetur. Dicuntur etiam Boves: nam boues (vt B. Iſidor. ſcribit) in ſignum generoſitatis habent ſub gutture quandam pellem, quæ vulgo palearium dicitur; inſignem quoque inter ſe pietatem ſeruant: alter enim alterum inquirit, cum quo ducere aratrum conſueuit, ipſum lambit, & frequenti mugitu pium teſtatur affectum. Hoc quidem aptè conuenit concionatori, qui pellem flexibilem in gutture, id eſt, verba dulcia habere debet, vt alios ad Chriſti iugum trahat, & eos frequenti mugitu, pijs ſermonibus, amoris & pietatis affectu demulceat: vt cum Apoſtolo dicat: *Alligatus ſpiritu vado in Hieruſalem*. Vel quia vt boues ruminent, qui poſtquam herbam in ſtomachum traiecerint, inde paulatim in buccam reuocant, & dentibus ruminant. Vel propter vngularum ſciſſuram, id eſt, diſcretionem in agendis, & diſcernendis. Ita vitæ ſpiritualis inſtitutor ſciat aperire ſenſus verborum, ambage velatos, & in medium proferre: tunc vngulam diuidit, cùm myſticum ſen-

In Tuſc. quaeſt.

Ierem. 5.

Lib. 12. cap. 1.

Actor. 20.

ſum à literali intelligentia ſeparat, & diſcernit. Vel demum dicuntur boues, ob inceſſus maturitatem, & multi laboris, quo homines paſcunt, tolerantiam: quia, *vbi non ſunt boues, præſepe vacuum eſt: vbi autem plurimæ ſegetes, ibi manifeſta eſt fortitudo bouis*, ait Sapiens. Sed quid dico vacuum pręſepe? imò immundum: quia tunc vitijs fræna laxantur, gulæ, ventríque indulgentur; tunc odia concipiuntur, exardeſcunt iræ, & rixæ ſæuiunt. COLVMBAS appellat Iſaias: *Ite columbæ ad feneſtras.* Nam quemadmodum Columbæ, (quę puro grano delectantur, & felle carent, quibus Dominus voluit ſignificare apud Matthęum Euangeliſtam candorem Chriſtianum, & vitæ innocentiam, cùm ait: *Eſtote ſimplices, ſicut columbæ*) vbi aliquando rauco gutture ante cancellos ſuos triſte quid meditando ingemuerint, in patulos campos auolant, vnde nedum ſaciatæ, ſed comitatæ redeuntes, magnam ſecum ſilueſtrium columbarum caterùam domum deducunt, non ſine fœnore illius, apud quem hoſpitantur: quæ cùm ſemel imbiberint mel, ſolent alias columbas mellis dulcedine ad ſe trahere, & mirabili delectatione afficere. Has imitari debet concionator pius: Vt dulcedine verbi Dei ſilueſtres & ferinos homines ad Chriſtum adducere queat, & (vt ait Petrus Rauennas) dulcedine verbi debitæ nutritionis obſequia præbere, debet non quadrare, ſed liquare ſermones. CANES appellantur, quorum natura eſt in ædibus domini excubias agere, nec ſinere furibus patere domum: ita diuini verbi præcones non debent ſomnolentia, vel incuria quadam pati, vt impij in Eccleſiam Chriſti, pro qua ſanguinem effundere debent, ſine vllo fræno irruant. Quamobrem Iſaias Euangelicos doctores appellauit canes, ob latratum prædicationis, olfactum ſagacitatis, famem continuam, luporum odium, linguam medicina-

Prouerb.14.

Iſa.60.

Matth.10.

cinalem, & ob custodiam: qui suo latratu lupos ab Ecclesię grege arcere debent, & ab abditissimis speluncis, & peccatorum latebris, in latos campos insequi. Ægyptij prophetam describere volentes, canem hieroglïphicè pingebant: quia Propheta multa meditari debet, omnes adlatrare, & quodammodo agrestis esse, & nemini gratificari: quemadmodum nec canes. Hinc Isaias canes mutos appellat, non valentes latrare: ac si Ecclesię oculi defecerint in eloquium Dei, cùm deberent potius domũ Domini suo latratu custodire. NVBIBVS eos cõparauit, tum propter celerem eorum obedientiam: tum etiam ob fluentem verbi Dei prædicandi pręrogatiuam, qua Spiritus sancti gratia corda ipsorum intus illustrante, documenta cęlestia verius fundunt, quàm dispensant; & veluti nubes supra terram eleuati, in suaues prædicationis pluuias semetipsos resoluunt. Iob: *Qui ligat aquam in nubibus*: vbi Gregor. Magnus exponens, ait: Vt scilicet non inundatione scientiæ, sed moderata distillatione foueantur eruditores. Qua ratiõe placuit Spiritui sancto, modò per nubes, modò per fluuios, modò per quadrigas, & sacra illa animalia, quæ in spiritu vidit Ezechiel, designare. Si sunt nubes, ex infimis terræ vaporibus congelatæ, debent supra terram fieri, & eò peruolare, quocunque voluntas gubernantis circũduxerit. Si FLVVII, ab Ecclesiæ paradiso profluẽtes, debẽt varias terrarũ oras salutaribus vndis irrigare: vt æternæ fructũ vitę referant. Si ANIMALIA sunt sacri rhedam Euangelij trahentia, non vno in loco cõsistere debent: sed terrã omnem circumire, & cęlestes, quas ferũt, opes omnibus exhibere. In deserto Dominus noster aluit turbã, vt ostẽderet, eos in via vitę deficere, qui non habent ducem, à quo perduci possint ad vitã LEGIS DOCTORES nũcupantur, vt iugi Scripturæ sacræ meditatione reparare pos-

Iob 26.

ſint continuos humanæ conuerſationis defectus, & aſſiduæ ac frequenti auditorum corruptioni obuiare, vt pulpiti officium digné exercere queant, & veritates noui Teſtamenti, veteris, à quo veluti à radice flores oriuntur, comprobare ſciant, & non modò in ſuggeſtu prædicatione declamatoria, ſed in congreſſu familiari, & mutuo, vel quouis peculiari loco (exemplo Chriſti Saluatoris noſtri, qui nedum in ciuitatibus, ſed in menſis quoque proponebat parabolas.) Ita B. Paulus de ſeipſo dicit: *Prædicatio mea, & ſermo meus. prædicatio* publica (ſupple,) *& ſermo* priuatus. Dicuntur SEMINATORES. Nam ſeminator iuxta qualitatem terræ vel denſius, vel rarius ſeminat: ita concionator ſecundùm diſpoſitionem, & auditorum indigentiam facere debet *Quaſi terra pinguis eſt anima deuota*, in qua exhortationis ſemen auidius recipitur: ſed heu ſemen iſtud perit! vel quia ager incultus eſt. *Per agrum hominis pigri tranſiui, & per vineam ſtulti viri, et ecce totum repleuerunt vrticæ.* vel potius, quia terra cordis noſtri, quæ ſuapte vi eſt grauis, opaca, & dura, non recipit ſemen diuini verbi. B. Anſelm. appellat concionatorem FVLLONEM ANIMARVM, & mundatorem eximium. Eſt enim fullo, qui purganda veſtimenta accipit, ita dictus à fouendis aqua calida veſtibus. Vnde Chriſtus Dominus noſter mundauit Eccleſiam ſuam ab omni inquinamento mentis, & corporis, non aqua ſolùm, quæ à latere eius defluxit, ſed pretioſiſſimo eius ſanguine, ęterna carnis, & ſpiritus beatitudine, ac luce reficiens. Sed laborant in caſſum iſti Fullones Euangelici, veluti Magi Pharaonis, qui defecerunt in tertio ſigno. Cùm enim Euangelico præceptori tria ſint admodũ neceſſaria, ſciẽtia, eloquentia, & vitę ꝓbitas, nónne fruſtrà contendit iſte Euãgelicus Fullo, ſi im̃undus alios mundare tẽtauerit? Dicuntur ERRORVM DEBELLATORES, ab opere pugnandi

Prouerb. 24.

nandi cōtra hæreticos peruersosque Christianos. Dei ministri, internuntij Domini, Angeli, non naturæ commercio, sed officij dignitate, vt Christi legati, quippe qui in Apostolico munere versantur. ANGELI dicuntur. *Vidi septem Angelos stantes in conspectu Dei:* quia vt Angeli esse debent humiles, & contemplatiui, præcones verbi diuini, milites, vinitores, pastores, Architecti templi, sacrarum Scripturarum negotiatores. Plaudant ergo sibi, qui aurum, & argentum lucrantur, qui magnum pecuniarum lucrum faciunt, qui vrbes expugnant, & suo subdunt imperio: isti animas Deo lucrantur, quo nihil est in natura humana excellentius. Est itaque pius Ecclesiastes (vt vno verbo dicam) venter, de quo fluunt flumina aquæ viuæ: aurum ignitum, & probatum, quo quisque locuples fieri potest: ex malo bonus euadere, ex bono melior, ex meliore perfectus, ex perfecto beatus, & (si fas est dicere) ex homine Deus. Sed paulisper hîc sistere decreui, ne liber in immensum serpat. Verùm de hac re vide Ioãnem Gersonem, virum alioqui eruditissimum, in suis operibus, quæ tibi legenda relinquo, dum ad alia me conuerto.

Apoc. 8.

Ioannes Gerson in suis operibus doctè et piè docet, quæ concionatori sunt necessaria.

De his, quæ habent vim attrahendi auditores.

CAPVT XI.

CVm diuersa admodum sit concionatoris actio in templo, ab actione rhetoris, (vt paulò superius commonstrauimus) frustra mihi videtur, velle omnia hîc adducere, quæ oratori in foro inseruire solent. Quare tantùm ea recēsebo, quæ huic doctrinæ, atque instituti mei rationi accommodari possunt: quæ si fortè alicui videbuntur per se leuiora, aut infirmiora, plurima ta-

men adiumenta, atque ornamenta subministrabunt: ego enim pro viribus meis prodesse cupio studiosæ iuuentuti, neque alia ratione negotium hoc suscepi. Quatuor itaque sunt (ne longius à re nostra discedamus) quę vim habent attrahendi auditores.

I.

1. de Inuent.

1. Dicendi vis
2. Verborum delectus.
3. Materia grauis.
4. Docēdi methodus.

Dicendi Vis (vt auctor est Cicero) quinque partibus constat: inuentione, dispositione, elocutione, memoria, & pronuntiatione. *Inuentio*, est excogitatio rerum verarum, aut verisimilium, quæ causam probabilem reddunt: nam inuenire est excogitare, quasi in aliquid venire. Inuentio quidem subministrat oratori totam materiam fabricandi orationem: est namque inuentio argumentorū mater, ex cuius visceribus hauriuntur omnia argumenta. Primùm itaq; operæpretium est, inuenire quid dicas, & inuenta disponere: deinde ornare verbis, & memoriæ mandare: cùm verò diues fuerit intellectus, & varia lectione refertus, audacter proferet veritatem, quam animo iam conceptam habet. At sine copia verborum, & sententiarum, tautologiam persæpe incurret: quæ est eiusdem sermonis iteratio, atque eiusdem sententiæ per alia, atque alia verba vitiosa repetitio, inopiæ causa facta: quod aridis, & inexercitatis euenire solet. *Dispositio*, est rerum inuētarum in ordinem distributio. Facit dispositio, vt vnumquodque suam habeat sedem, vt disposítè, atque ordinatè dicatur. Parum quidem esset, si faber cæmentarius haberet lapides, & reliqua, quæ ad construendam domum pertinent, nisi omnia disponeret, & ordinaret: sine quo parum ei prodesset, lapides congerere, cùm nihil pulchrius sit in omni ratione vitæ, dispositione atque ordine. Sic

nisi

nisi concio ordine, & dispositione constaret, minimè sibi cohæreret: sed incertis sedibus casu potius, quàm consilio ducta, erraret. Dispositio itaque requirit, vt aliquid ante rem dicas: deinde vt rem exponas, expositam vel præsidijs cōfirmandis, vel contrarijs refutandis probes: deinceps cōcludere, atque ita perorare oportet. *Elocutio*, est idoneorum verborum, & sententiarum ad inuentionem accommodatio. Nam eloqui est dicere, quod proprium est oratoris, compositè, ornatè, & copiosè eloqui, vt docet Cicero. *Memoria*, est firma animi rerum, ac verborum ad inuentionem dispositionis perceptio, quæ oratori pernecessaria est: nam frustra docemur, (vt Quintilianus ait) si quicquid audiuimus, præterfluat. Est enim memoria vt venter, & nutrimenti totius corporis receptaculum: ac veluti thesaurus omnium rerum, & custos: quæ, nisi inuenta custodiat, cuncta in mente oratoris perirent. Plato memoriam matrem sapientiæ vocat, vt testatur Afranius apud Gellium his versibus:

1. De Orat.

De Mem.

Vsus me genuit, mater peperit memoria,
Sophiam vocant me Graij, vos sapientiam.

Verùm memoria est duplex. Prima à natura est, quæ non cadit sub præcepto, vti erat illa Cyri apud Romanos, qui (vt Plinius ait) omnes sui exercitus milites nominatim recēsebat. Altera est arte comparata: hanc memoriā quatuor adiuuant, vt docet Arist. Primùm, vt illa, quorū vult recordari, aliquo ordine disponat. Sunt qui facile apprehēdunt, difficulter tamen retinent: quorum enim prompta est adeptio, eorum possessio est adeò despicata, vt omnis recordatio elabatur, & lapsu fugiat. Iuuat memoriam, si inter legēdum diuersos libros, virgulis quibusdam, vel characteribus aliquid adnotaueris memoriæ vegetandæ gratia, vt horum admonitu

De Cyro.

nitu (cùm relegeris) memoriæ & imitationi commendes. Erit hoc sanè quàm vtile exercitium ad conciliandas nobis, vbi vsus venerit, verborum, sententiarumq; recordationes. Deinde, vt eorum, quæ memoriç commisit, affectum exhibeat. Tertiò, vt ad quasdam similitudines, nõ omnino consuetas, illa reducat. Quartò, vt illa per frequẽtem meditationem repetat, vt sit lectionis frequentia, lectorum intelligentia, intellectorum retinentia, retentorum ordo, ordinatarum rerum executio.

Aul. Gel. lib. 17. c. 2.

Pronuntiatio est ex rerum, & verborum dignitate, vocis, & corporis moderatio. Nam (vt Gellius ait) ratio in pronuntiatu manet: quia ne quid dicas tãtùm, quàm quo vultu dicas, attendere homines solent. Quidam actionem sermonem corporis appellare non timuerunt. Omittẽdæ sunt tamen multæ corporis concitationes, quæ tçdium potius & molestiam afferre solẽt, quàm voluptatem: nam actio, quæ irrequieto corporis motu fit, digladiatio potius dici potest, quàm actio: cuius vis tanta est, vt Demosthenes summus orator (ex cuius ludo, tanquam ex equo Troiano eloquentiæ principes exierunt innumeri) interrogatus, quid primum esset in oratore, dixisse fertur, pronuntiatio. Hic, cùm primam literam artis rhetoricæ (natura prorsus reluctante) proferre non valeret, oris vitium tanto expugnauit studio, vt nullus expressius, quod volebat, proferret, quippe qui per maximos labores ad eloquentiæ culmen conscendit. Scribit de eo Plutarchus, vir eruditissimus, quòd subterraneum locum construxit, in quem per dies singulos descendens, corpus & ingenium exercitabat: sæpe etiam per duos vel tres menses domi inclusus non cessabat, abrasa parte capitis, vt exeundi facultatẽ sibi ipsi præriperet. Hic idem vadosis littoribus declamationes, fluctuum fragoribus obluctantibus, edebat,

Cic. 1. de Inuent.

Lib. 4. ca. 17.

De Demosthe. summo Orat.

bat, vt ad fremitus concitatarum concionum patientia (obstrictis auribus) in actionibus vteretur. Fertur quoque ore insertis calculis multùm & diu loqui solitus, quò promptior esset ac solutior. Quo exemplo instruuntur iuuenes, vt se assiduo vsu, & dicendi consuetudine exerceant: nam exercitatione ad dicendum promptiores reddentur: incalescet animus, & precipuè memoria aletur, & firmabitur. Aristoteles quoque testatur, instructiores ad operandum eos esse, qui periculis, & rerum experientia, quàm qui artis solùm præceptis edocti sunt. Ars enim est rerum vniuersalium, experientia verò singularum.

1. Rhet.

De duplici vi dicendi.

CAPVT XII.

DVplex dicendi vis assignari solet, vna naturæ, altera verò artis. Quæ à natura est, à multis Pytho Dea appellari consueuit, quæ est dicendi præses. hanc Periclem Atheniensem habuisse ferunt, qui tanta eloquentia pollebat, quòd tonare in concionibus, & fulmen ciere videretur. hanc Fabius persuadendi Deam appellauit, Horatius suadelam, alij leporem, Aristophanes vim à natura homini datam, quam tāti faciebat, vt nullum esse poëtam existimaret, nisi eum, qui sine inflammatione animi, & sine afflatu quasi furoris esset, & nisi quæ ab eo excogitata erant, scriberet. Hanc dicendi vim egregiè habuit nostra hac tempestate Cornelius Mussus, Frāciscanus Episcopus Bitontinus, (vt eius monumenta laude digna testantur) cui dicendo tanta vis erat, vt ab ipsa natura, ad exercendas eloquentiæ vires videretur esse progenitus: quod facilè cōprobari potest, cùm à xij. ætatis suæ anno publicum sacrarum concio-

num munus fuerit aggressus, tanta omnium admiratione, vt ad eum (veluti ad bonarum artium mercaturam) certatim confluerent omnes. Hæc dicendi vis, si fuerit cum grauitate (quam Græci δείνωσιν appellant) coniuncta, plurimum afferet adiumenti, atque auditorum intellectum facile expugnabit, in quo concionatoris labor, & industria præcipuè sita est. Nam, debellato intellectu, cætera consequentur: peccati fœditatem, & supplicij grauitatem obijcere, atq; torpentiũ animos salutari, & necessario metu cõcutere poterit, & auditorum animis affectus ingenerare: qui pro rei dignitate nunquam, nisi hac dicendi vi vehementer excitati, mouerentur: quæ enim lenta & languida voce proferuntur, languidè ab auditoribus concipiuntur. Quosdam ego audiui, quibus hęc dicendi vis ita naturaliter insita est, vt quicquid ab eis, vel ioco, vel serio dicitur, tanta efficacia & naturæ impetu imprimunt, vt nedum eruditos exæquare: sed eloquentissimos viros superare sibi arrogent: hi (vt Isaias ait) *spiritum habent in naribus.* Quamobrem iuuenes meos consulerem, qui arduam hanc prouinciam suscepturi sunt, vt prius suum explorarent ingenium quanta in dicendo facultate valeant: quam si negatam sibi viderint, aliis defungẽdam permittant. At quia in natura non sunt omnia posita: quòd dicendi vis, quæ à natura est, nisi esset diligentiæ lumine, & studiorum assiduitate adiuta, dubio procul obscurissimis in tenebris iaceret: terra enim vario seminum genere fœta, fruges sua sponte ad hominum victum necessarias fundit: multò tamen plures, & meliores, si aliqua colendi disciplina accesserit, producit. Hoc docet Ioannes Cassianus, cùm ait: Quisquis hominum artis peritiam assequi concupiscit, nisi omni cura, & vigilia eius se disciplinæ studijs man-

Isaiæ 2.

Lib. 7. Collat.

mancipauerit, ac perfectorum magistrorum illius prçcepta, & instituta seruauerit, frustra in omnibus laborat. Verùm animi exercitatio imitari debet naturam, quæ exercitium amat: dum tamen non fuerit nimis velox, vel tardum: nimis intensum, vel remissum, sed temperatum: ad hunc sanè modum esse debet animi exercitatio, ne sit nimis velox, vt credant iuuenes breui summi, & perfecti esse. Vnde B. Bernardus ait: Nolo repẽte fieri summus, sed paulatim proficere volo. Non sit nimis intensa, ne naturã prosternat; nec nimis remissa, ne torpedo, quæ latenter, & gressu tacito aduenire solet, ita mentem illudat, vt turpiter ab incœpto desistat.

Exemplum pro concitandis auditoribus.

CAPVT XIII.

NOn possunt verba corde cõcipi, nisi ex corde trahãtur, (ait sacer Hieronymus) ideo vim maximã habebunt verba, si auditorũ animo infixeris, veluti Echo, quç verba repulsat: vt si cõcionator cum peccatore, prçpropera quadam celeritate (vt eius, qui audit, expectationi quàm celerrimè occurratur) contendere videatur, hoc modo: Dic mihi peccator, nonne tuis periurijs vendidisti Christum? ego toties inclamaui, & tu obdormis? an ignoras, quòd qui facit peccatum, seruus est peccati? Tu es liber, & vincula quæris? nunquid auis quærit laqueũ? & piscis hamũ? Passer captus odit granũ, quo capitur: & vno capto, fugiunt cæteri, & tu in peccato deprehensus, non effugies illud? illic laberis sponte, vbi vidisti plures prolapsos? taceo peccata tua, quç & multa sunt, & magna. Non ego te cõdemno, condemnant te opera tua: sed vtinam, ô pectus æneũ, resipisceres: audi quçso, *qui stat, videat, ne cadat.* qui stat in fide, videat

deat cum timore,ne cadat à Dei amore. Hęc ſi aptè fiant, habent maximam vim: ſed rei, loci, & perſonę non parua habenda eſt ratio. nam quid dicas, & quo quidque loco, & quomodo, conſiderare oportet.

De verborum delectu.

CAPVT XIIII.

VERBORVM proprietas, & DELECTVS in concionibus claritatem maximam, diſtinctionemque inducit. Nam propriè dicere, eſt præcipua oratoris pars, (vt auctor eſt Cic. & B. Auguſt.) nec minor eſt virtus propriè, apertè, & populariter loqui, quàm doctè, argutè, & grauiter. Quamobrem verba eſſe debent ſelecta, deflexa, ſuauia, Patrum ſententijs grauida, in quibus plenum quid, & ſonans ineſſe videatur, vt veritates ipſas euiſcerent, & grauitatis, atque prudentię ſpecimen præclarè contineant: nam loquendi temeritas, non tantùm cordis cuſtodia, & vigilia cohibetur, ſed quibuſdam quaſi excubijs in ore poſitis ſopitur, vt lingua non promat verba, quæ optimè non ſonant, aut rem maximè non explanant, ac ſi cum rebus ipſis nata eſſent. Verborum itaque delectus, eſt eloquentiæ origo: non ita tamen, vt ſint à communi loquendi vſu remota, vel affectata, aut dura & abiecta: quæ tanquam ſcopuli fugiẽda ſunt, & frigidam, ac nimis exanguem orationem reddunt: ſicut etiam verba lapſantia, & (vt ita dicam) tertiata, vel cum pauore nutabũda. Quidam ſunt, qui propriæ linguæ obliti, verborum potius, quàm rerum ſoliciti, tantum ſtudiũ in aliena, mutatis vocibus & accentibus ponunt, vt à communi ſermone recedentes, magnam affectationem præ ſe ferant. Theophraſtus, dum nimis atticè loqueretur, à ſimplici vetula ignotus habitus fuit. Tutius eſt (meo

B. Auguſt. 4. de doct. Ecc à cap. 6. vſque ad 12.

(meo consilio) chordas remitti, quàm nimis protendi: quia plerique nimiam eloquentiam, & ventosa verba sectantes, vanitatis & malè actæ vitæ suspicionem contra se incurrunt: quorum leuitatem arguens B. Aug. ait: Malo, vt me reprehendant Grammatici, quàm non intelligant populi, eligens magis in barbarismis (damnatibus Grammaticis) intelligi, quàm in mea disertitudine auditores deserere. Non ob id intelligit Ecclesiastem barbarè loqui, cùm ipse doceat, atque forti ratione hortetur cōcionatorem, Ciceronis rhetoricam in suis obseruare concionibus. Seneca felicem appellat, qui in aliqua parte rhetoricæ receptus est, cùm ipsa sit ornamentum aliarum scientiarum, cuius summa vis est, & ingens laus, vt ait Hugo. Vnde Cassiodorus: Quicquid in alia doctrina concipitur, ab ista sub decoro profertur. Et Sapiens: *In verbis suis monstra placauit*. Sed vtinam tantus esset hominum labor, ad rectè, beateque viuendum, quantum ad ornatè loquendum. Fauorinus Philosophus apud Gell. reprehendit quendam iuuenem veterum verborum cupidissimum, cùm ait: Viue moribus præteritis, & vtere verbis præsentibus. Et re vera, dum verborum suauitas quæritur, vera rerum sapiētia amittitur. Adde, quia plerique ad perniciem potius, quàm ad salutem verbis vtuntur, quòd sapientia fingere nescit, & cùm ornatur, suspecta est, vt Quintilianus scriptum reliquit: & ipsa ornata locutio plus proferre, quàm conferre solet, & garrulosa dicendi festiuitas (vt quidā Sapiens dixit) plus sonat, quàm valet, multumq; habet inanitatis, & vacui. Raro coëunt (teste Seneca) vox dulcis & solida. Fateor ergo hominum mentem hodie esse ita deprauatam, quinimò obcæcatam, vt fumo pascantur potius homines, dum se igni appropinquare arbitrantur: quia verò

Li. 1. de doct. Christ. c. 2. 11. & 12.

Eccli. 45.

eloquentia non iudicatur solo verborum splendore, & anfractu; sed si grauissimis sententijs fuerit referta. Quid (ait B. August.) prodest clauis aurea, si aperire non potest? aut quid obest lignea, si potest? agam igitur huic capiti finem, si illud vnum dixerim, quòd proprijs verbis quisque vtatur, vt ostentationis suspicionem effugiat, ne interpres interprete egeat. Verùm, quę propria verba dicantur, in sequenti aperire tentabo.

Quæ verba propria dicantur.
CAPVT XV.

Propria verba illa dicuntur, quæ omnium veram significationem seruant, ab optimorum, probatorumque auctorum consuetudine, & communi loquendi vsu recepta, atque protrita: penes quem arbitrium est, modus, & forma loquendi, vt quisque puer (etiam semiliteratus) citra fastidium verba ipsa percipere facilè possit. Nam ambiguitas obscuritatis mater est. Huc tendit Paulina illa sententia: *Cùm venissem ad vos, non veni in sublimitate sermonis:* id est, non veni iuxta eminentiam eloquentię, aut Sapientiæ humanæ. Sicut quidam faciunt, qui adducunt poëmata, recitãt historias, & fabulas aniles, ineptas, ac parum pudicas, vnde auditoribus ridendi potius, quàm lugendi ansam præbent. Hi nimirum non sunt prædicatores, sed præuaricatores, qui (dimisso Euangelio) superflua, & non profutura docent, quæstionibus nihil ad rem pertinentibus occupantur, & (Scribarum more) omnia faciũt, vt videantur ab hominibus. Hi dum fabulas narrant, fabulæ fiunt: quia, vt D. Bernardus scriptum reliquit: In secularib[9] nugę, nugę: in sacerdotis ore, blasphemię. Vnde est, quòd manẽt veritates indigestę, & (vt sic dixerim) quasi opilatæ: prima siquidem dige-

1. Corint. 2.

digeſtio fit in ore, vt medici dicunt. Hoc inter triticum & paleam intereſt: nam triticum vtile eſt, & in horreis reponitur; ſed palea à vento diſpergitur: ita ſomnia, quæ narrantur, euaneſcunt quidem, ſed Domini verba ſpiritus & vita ſunt, ita ait Dominus in Ierem. *Qui habet ſomnium, narret ſomnium: & qui habet ſermonem meum, loquatur ſermonem meum verè. Quid paleis ad triticum, dicit Dominus?* Non itaque attendat concionator, quid auditores delectet audire; ſed quid deceat loqui: nec ſe putet in theatro eſſe, vt aſtantium plauſu expictur; ſed ſe intra cancellos temperantiæ contineat, ne illis noceat, quibus præſidio eſſe debet, & ſaluti. Audeo dicere citra vllum periculum, quòd fœdiſſima hæreticorum peſtis (quæ ita conualuit in hoc noſtro miſerabili æuo, & tam ſæuè vbique graſſatur) nullam certiorem habet originem, quàm ſui ipſius vanam, & temerariam oſtentationem. Sola enim ambitio, & ſuperbia (vt B. Auguſtin. ait) eſt mater hæreticorum. Quamobrem B. Paulus loquens de fidelitate, & grauitate, quam ipſe in Euangelica prędicatione ſeruauerat, ait: *Non ſumus adulterantes verbum Dei, ſicut & cæteri.* Verba itaque propria eſſe debent, vt dignitati rerum paria verba tribuantur: nam ſicut vmbra corpus ſequitur, ita verba naturam rerum, quibus cohærent: ea enim (vt teſtatur Ariſt.) quæ ſunt in voce, ſunt ſigna earum rerum, quę ſunt in anima: ſed niſi propriè ſignificarent ea, quæ ſunt in anima, non ſigna eſſent, ſed figmenta, quibus in re nihil reſpondet ad extra, & ita rueret omnis concio, & figmentis potius, quàm rebus innixa, ſuo fine fruſtraretur.

Ierem. 23.

2. Cor. 4.

Metaphoræ in concione conuenienter adductæ, non minuunt verborum proprietatem, sed aliquid splendoris, & plurimum vtilitatis adijciunt.

CAPVT XVI.

HOc cuique à natura insitum est, vt translatis, & alienis magis delectemur verbis, quàm proprijs. Cùm enim nomen, vel verbum ex eo loco, in quo propriũ est, in eum, in quo proprium deest, aut trãslatum proprio melius est, transferimus, metaphoris vtimur: quæ, si consentaneè, & aptè adducantur, maximam vim habent, atque plurimùm concioni ornatum præstant. Hic enim tropus pulcherrimus est, & in communi locutione vsitatissimus, & sacra Scriptura figuratis locutionibus plena: quæ tamen non verificantur de his, de quibus dicuntur, iuxta propriam earum significationem, sed secundùm aliquam similitudinem ad propria significata, vt si dicatur: Deus noster ignis consumens est, metaphora est: non enim Deus est verè ignis, sed se habet ad modum ignis consumentis. A multis etiam desumitur metaphora, si ad Deum conuertatur, vt notat venerabilis Beda. A volucribus: vt, *Sub vmbra alarum tuarum protege me*: nam alæ auium sunt. A feris: vt, *Dominus de Sion rugiet*. A membris humanis: vt, *Quis mensus est pugillo aquas, & cælos palmo ponderauit?* Ab homine interiore: vt, *Inueni Dauid filium Iesse, virum secundùm cor meum*. A motu humanæ mentis: vt, *Pœnitet me hominem fecisse*. A re insensibili: vt, *Ecce ego stridebo super vos, sicut stridet plaustrum onustum fœno*. Postremò, à proprietate aliqua reperta in re: quo dicendi tropo vsus est Dauid, cùm ait: *In diluuio aquarum multarum ad Deum non* appro-

Lib. de Schematib. ad Tropis.

Psalm. 31.

approximabunt: vbi alludens ad terribile illud diluuium, quo vniuersus mundus absorptus est, diluuij nomine intelligit perditissimorum hominum insaniam, qui varijs prauitatibus fluctuantes, multiplices sibi doctrinas constituunt, quas neque à vero interprete, neque ab Ecclesia, vera dicendi magistra, acceperunt: vt sunt maligni hæretici, qui curiosis, & nimiùm friuolis quæstionibus in tanta errorùm (quanta vultuum) varietate medio pelago profusi, ad Deum non approximant. Huic simile habes in Psalm. 140. *Qui sanat contritos corde*. Quæ metaphora à medicis plagarijs desumpta est, qui ossa fracta, & contrita solidare cupientes, ligare solent, vt in pristinam soliditatem ad locum suum redeuntia membra coalescant: ita cælestis medicus pœnitentis cor graui afflictione contritum, quadam pietatis fascia constringit, & ad firmissimam sanitatis spem perducit. Metaphoræ itaque in hoc modo adductæ plenam faciunt concionem: sunt enim quasi mutationes, cùm quod non habeas, aliunde sumis. Possem alia exempla adducere, si vellem, ex quibus tibi locorum syluam parare posses, sed timeo nimis altum pelagus ingredi, vnde pedem referre (cùm voluero) non licebit: tentabo tamen, si non omnia, quæ dicenda forent, saltem rerum ipsarum capita explicare.

Quibus de caussis necessariæ sint metaphoræ.

CAPVT XVII.

METaphoræ finis est duplex, Dei laus, & intellectus nostri regula, quæ est constitutio veri, falsi, cogniti, & incogniti;

Post. 2.

quamuis Aristoteles metaphoras à scientijs negauerit. Vnde, cùm Deus sit super omnia laudabilis, intellectus humanus vocabulorum inopia à diuina huiùs laude in suo studio, atque opere cessaret. Præterea, vt intellectus noster (cuius cognitio à sensu initium habet) à sensibilibus (iuxta B. Pauli sententiam) ad intelligibilia deducatur: cùm enim intellectus sit nobilissima animæ rationalis pars, quæ & mens, & intelligentia dicitur, res incorporeas ab omni materia seiunctas, notiones, atque formas solus apprehendit. Sed impossibile est nobis aliter lucere diuinum radium, (vt testatur B. Dionysius) nisi varietate sacrorum voluminum circumuelatum. Non intelligit tamen (meo iudicio) impossibile esse simpliciter: quia (& si non absque phantasmatibus) sine metaphoris tamen posset homo (etiam in hoc statu) capere quę dicuntur, & si nō ita facilè: quia (vt docet B. Thomas) quæ in vno loco traduntur Scripturæ sub metaphoris, in alijs locis expressius exponuntur. Inuenta est ergo metaphora, vel indigentiæ causa, (vt dictum est) vel ornatus: sicut vestis ad depellendum frigus fuit primò reperta, pòst adhiberi cœpta est ad ornatum corporis, & dignitatem: sic verbi translatio instituta est inopię causa. Quod clarè docet Cic. Translata ea dico, vt sæpe iam, quæ per similitudinem ab alia re aut suauitatis, aut inopiæ causa transferuntur. Alia ratio assignari potest, propter studiosorum exercitium, vt spicas manibus confricandas (discipulorum more) laborando suscipiant, & ad latentia grana perueniant: vnde pro suscepto vtili labore reficiantur, & de obstructis fauorum cellulis, vbi diuinæ apes sobolem fouent, mel educentes, spiritum super mel dulcem degustent fideles. Quia ergo per creaturas ad cognoscendum Creatorem plerunque ducimur,

De cæl. Hierarch. cap. 1.

Part. 1. qu. 1. art 9. in respons. ad secund. argu.

In orat. ad Brutum.

cimur, ideo à creaturis ad Creatorem est nobis aditus: omnes siquidem creaturæ habent proprietates præstantissimas, quæ sunt ratio intelligendi Deum, vt leo fortitudinem, agnus mansuetudinem, petra soliditatem, serpens prudentiam, & eiusmodi: idcirco operæ pretium est, plura ad Deum nomina transferri. Vnde nulla res est siue corporea, siue spiritalis, vel substantia, vel accidens sit, quæ non propter similitudinem quandam transferatur: & quia finis imponit necessitatem his, quæ sunt ad finem, (cùm translatio sit ob laudem Dei) ad Deum referri debent, quæ præstantiam aliquam, & insignem conditionem habent: rursus quia translatio est ad instruendam nostram ruditatem, ideo à creaturis, tanquam à notioribus nobis, via doctrinæ procedendum erit ad Dei cognitionem, qua denique intellectus noster perficitur, & beatur.

D. Bonauen in prim. dist. 35. q. 4. circa finem.

Quibus regulis deprehenditur locutio metaphorica, vel figurata.

CAPVT XVIII.

IN omnibus metaphoricis, & figuratis locutionibus, similitudine inter aliqua reperta, contingit vnum alterius nomine appellari: vt si voracem, lupum dixeris; vel auarum, talpam, propter aliquam inter illa similitudinem. Nam lupus carnes ouium comedit, sanguinem ebibit, pellem scindit, & ossa frangit, nonunquam etiam, vt magis decipiat, vocem ouis fingit, cuius natura est mitis. Hæc voraci conuenienter aptari possunt. Talpa quinetiam, animal oculis captum, rostrum habet simile porco, quo arua, & hortos suffodit, solem odit, & (vt Aristot. scribit) non habet oculos apertos, sed sub corio latentes, quos

in morte solùm aperit. Hæc quidem auaro competunt, cuius studium est terrena (instar talpæ) reuoluere, qui nec sine terrenis implicationibus diutius viueret: vt cæcus ambulat, in morte tamen (velit, nolit) cogitur oculos aperire, & ante Dei tribunal peccata sua recognoscere, pœnas etiam experiri, quas viuens considerare neglexit: quia (vt Gregorius Magnus ait:) Oculos, quos culpa claudit, pœna aperit. Ad eundem quoq; modum interpretari oportet aliquid in sacris literis: in quo genere vigilare debet præceptor Euangelicus, & cauere, ne figuratam locutionem ad literam accipiens, ibique persistens, erraret in vero & germano sensu: ex quo obseruare poterit quatuor subiectas regulas.

PRIMA REGVLA.

2. Pet. 1.
1. de Doct. Christ. ca. 1.

NEmo sibi arroget sacras literas proprio spiritu interpretari: quia *Spiritu sancto inspirati, locuti sunt sancti Dei homines*. D. Augustinus arguit eos, qui nullis aliorum monumentis instructi, quæcunque in Scripturis sanctis obscura sunt, diuino se munere intelligere gloriantur: atque asserit has esse inimici versutias, à quibus euigilantissimè nobis cauendum est, ne huiusmodi peruersitate decepti, ipsum quoque Euangelium audiẽdum, atque discendum negligamus: & ita sacros codices, vel Catholicos scriptores aspernemur, exspectantes solùm cum B. Paulo rapi ad tertium cælum, ibique audire ineffabilia verba, quæ non licet homini loqui, cùm & ipsemet Paulus ad pedes Gamalielis legem Moysis, & Prophetas se didicisse glorietur, vt in Apostolorum actibus legitur: quare diuinas Scripturas intelligere, vel metaphoricas, & figuratas locutiones interpretari, & ad bonũ sensum cõuertere, est diuino spiritu & non secundùm hominem ipsas cognoscere.

2. Cor. 12.
Actor. 22.

SECVN-

SECVNDA REGVLA.

SI cupis ad ſynceram Scripturarum notitiam, non ad eam, quæ inflat, ſcientiam, ſed quæ illuminat nos, peruenire, verã cordis humilitatem primùm conſequi neceſſe eſt: quia (ſordibus à corde euulſis, ignorantiæ velamine ſublato, & purgato interiori oculo) obſcura Scripturarum ſacramenta percipies, & cum Pſalmographo dicere poteris: *A mandatis tuis intellexi* Fruſtra laborares (mihi crede) ſi ſpiritualem intelligentiam te conſecutum exiſtimares, & profunda myſteria, (quia fortè eloquentiam humanam adeptus es) vt ornatè poſſis, quæcunque volueris, & copioſè diſſerere, niſi omni terrena cogitatione, & affectione ſepoſita, in ſolius Dei gloriam proſpicias.

Pſalm.118.

TERTIA REGVLA.

QVotieſcunque Deo aliquod membrum, aut aliqua effigies tribuitur, tunc audito membro, eius nomine intellige vim illam & virtutem, quæ perfectior in illo membro reperitur: & cùm audis Deum habere caput, intellige diuinam eſſentiam, quæ omnia præcedit, vel diuinæ gratiæ influxum in nos deriuantem. Ex hac regula patet quoque illud dictum Saluatoris: *Qui non habet gladium, vendat tunicam, & emat gladium*: ex quo videtur malum præcipere, cùm læſio potius, quàm commodum aliquod ſubſequi poſſet, niſi allegorica explanatione, ſpiritualiſque intelligentiæ examine diſcutiatur. Huic loco, ſententiarum cohęrentia, conferri poteſt ſermo Chriſti dicentis: *Si manus tua, vel pes tuus ſcandalizat te, abſcinde eum, & proijce abs te.* Si ad literam accipias, malum videtur præcipere. Idcirco metaphoricè exponendus eſt locus, non vt corporis noſtri membra præſcindamus, ſed vt vſus eorum peruerſos, atque præpoſteros abſcindamus,

Luc.22.

& malos affectus, ex eis membris prouenientes, tollamus omnino.

QVARTA REGVLA.

Ex Ioan. Driedone.

OMnis locutio, quæ ad literam accepta videtur, aut malum aliquod, seu crudele, aut molle, seu carnale aliquod iubere; aut bonum aliquod, vel beneficium proximo impendendum prohibere videtur, accipienda est tanquam figurata, & metaphorica. Exemplum: *Qui non odit patrem, aut matrem, vel animam suam, non potest meus esse discipulus.* Non intelligas ad literam, vt parentes, quos ex præcepto diligere debes, odio prosequaris, sed vt non præponas parentum dilectionem Dei amori; vel minor dilectio respectu maioris visitato tropo in Scripturis odium appellatur. His ergo quatuor regulis, si eas diligenter obseruaueris, profunda diuinarum Scripturarum arcana, atque figuratæ & metaphoricæ locutiones tibi patefient.

Philosophorum dicta sacris intexta concionibus vehementer auditores afficiunt, & vim non modicam præbent.

CAPVT XIX.

SIcut homini à principio cuncta sunt in cibum exposita: ita omnis instructio salutaris (cuiuscunque rei sit) animæ confert. Nam à quocunque veritas doctrinæ proferatur, acceptanda est. Verùm sicut in rudi cibo quædam digeruntur, quædam verò in crudos vertuntur humores: sic & in Philosophorum lucubrationibus, quædam sunt, quæ vitæ, & morum institutioni prosunt, si tamen sobriè legantur, vt eorum auctoritas non præiudicet rationi, in quibus sanè cautius vigilare oportet: sicut ei, qui inter spinas versatur, industria o-

pus

pus est, ne ipsarum aculeis vulneretur. Dum Pythagoras frugalitatem, & contemptum mundi docet, audiatur: at dum mortuos ex viuis facit, & animas, quas in cælum euehit, retrudit in bestiarum corpora, vt bestijs ipsis bestialior, dimittatur in ipsa sua opinione, imò potius insania, vt D. Hieronymi dictum perpetuò tibi inhæreat: Ama scientiam scripturarum, & carnis vitia non amabis. Quare mollis admodum, & eneruata est eorum sententia, qui dicunt, nullo modo sacris profana admiscenda esse, cùm B. Aug. constanter doceat, à profanis scriptoribus eorum dicta, veluti ab iniustis possessoribus accipienda esse. Nam apes quodammodo imitari debemus, quæ vagantur, & flores carpunt, deinde quicquid attulêre, disponunt, & per fauos diuidunt, & succum varium in vnum saporem mixtura quadam, & proprietate spiritus sui mutant. Nos quoque quicquid diuersa lectione quæsiuimus (vt scribit Seneca ad Lucillum) conuertamus in vsum virtutis, vt omnia in ordinem gerendorum, rationis iudicio digerente, coalescant. Huc pertinet etiam exemplum illud insigne Gregor. Nazianzen. cui nunquam satis laudata consuetudo fuit, vt quicquid occurreret, interioribus animæ moribus adaptabat, vt oculorum visio (prout ipsemet testatur) esset mentis eruditio. Basilius quoque Magnus nepotibus suis adolescentibus, quos ad diuinam erudiebat sapientiam, omne genus profanorum scriptorum prudenter legendum suasit. Huic sententiæ subscribit sacer Hieronymus, qui fatetur se profana legere, sacrisque intertexere. Quomodo Theologi ab hæreticorum quorundam insidijs, & Philosophorum versutijs possent se tueri, absque naturalis philosophiæ peritia? Origenes hæreticum illum Celsum tam strenuè oppugnare, & prosternere haud potuisset, nisi & ipse quoque

In 1. de Ecclesi. doctrin.

In Apologet.

magnus

magnus fuisset Philosophus. Valentinum Philosophum Iustinus Martyr, & D Irenæus deuicerunt: ita quoque Tertullianus Marcionem, D. Chrysostomus Libanium, Prudentius orator oratorem Symmachum. Non ergo damnanda est Philosophiæ sobria cognitio, & eorum dicta, cùm B. Paulus in priori ad Cor. epist. cap. 15. adducat dictum Menandri: *Corrumpunt bonos mores colloquia mala*. Et ad Titum 1. adducit Epimenidis proloquium: *Cretenses semper mendaces, malæ bestiæ, ventres pigri*. Et in Actib. Apost. *Dei genus sumus*: quæ est clausula versus heroici, vt notat B. Hieron. In his tamen non debet Euangelicus doctor multum temporis conterere: nam sicut in vmbra cuiuslibet corporis frustra soliditatis substantia quæritur: sic in his, quæ à profanis dicta sunt, solidioris existentiæ substantia nequaquam inuenitur: nebulæ sunt rerum fugacium, & cùm quæruntur auidius, citius euanescunt. Cæterùm libri Catholici tutius leguntur, & cautius, quàm profani, licèt in vtrisque exerceri fideli ingenio vtile sit: sacris tamen impensè danda est opera, in quibus thesaurus Spiritus sancti positus est, cuius digito scripti sunt, de quo inferius suo loco dicemus.

Actor. 17.

De fuco in concione tollendo.

CAPVT XX.

DVo sunt concionandi genera (vt tertium omittam) vnum syncerum, cum vero coniunctum, quod totis viribus amplexari debet concionator, cùm synceritas sit vitæ dux, vitiorum expultrix, virtutis indagatrix, & vera destituti animi medicina, qua Christiani auditores à vitijs expurgantur, & bonis moribus exornantur. Alterum verò genus fucosum, & adulterinum est, quod penitus in concione dimittendum est: nam fucosa eloquentia est disciplinæ Euangelicæ plaga, quæ

etiam ſuos alumnos decipit. Vnde Dominus in Ie-*Ierem.23.* remia graui quadam, & dura comminatione eiuſmodi artificioſos eloquentes, ſomniantes, & non prophetantes ex ore Dei appellat: qui vt ſunt mendaces, ita (Magno Greg. teſte) placendi ſtudio peregrinas ingenij ſui imaginationes, & phantaſmata vendunt, ac (velut minutarum rerum negotiatores) omnium ſuarum mercium ſupellectilem in nundinis expoſitam oſtentant, per omnia ſemper (vt Empedocles docuit) mentientes. Philippus Macedonum rex (vt Plutarch. eſt auctor) quendam capillorum tinctura, & artificioſa pulchritudine ſuperbientem à magiſtratu (in quem nuper aſſumptus fuerat) depoſuit, dicens, non ſperandam eſſe integritatem ab eo in gerendis rebus, qui etiam pilis fucum prætenderet: & re vera quæ animi integritas ſperari poteſt in Chriſti Ieſu Eccleſia ab his, qui ſe ipſos prædicant, & exquiſito quodam eloquio, verborum anfractu, & ſplendido orationis cultu iactant ſe inueniſſe de nouo, quod tritum eſt? qui videri malunt, quàm eſſe ſapientes, vt ſuum, & aliorum obducant ſenſum. Tutius eſt (mihi crede) nudam veritatem, vt nuda eſt, ita etiam nudis verbis aperire, quàm per ambages, non eloquentia, ſed loquentia, imò dicacitate, vel potius garrulitate quadam auditorum aures demulcere. Nam qui verba rebus, & res temporis opportunitati contexere nouit, inſignem totius eloquentię regulam attingit. Sicut enim mulier, ſuapte vi formoſa & elegans, pulchrior videtur, quàm quę ceruſſa, vel pigmento faciem ſibi illinit, vt formoſior in publicum prodeat: vnde ex fuco maiorem pulchritudinem non acquirit, ſed potius naturalis pulchritudinis aliquid ſubtrahit. Quod enim ex ſua natura formoſum eſt, & concinnum, ex omni parte abſolutum, nullius artis magiſterium requirit, vt perfi-

cia-

ciatur: neque pictoris egregium illud opus dici debet, quod varijs coloribus mixtum cæmentarij mirantur, sed quod pictores laudant. Quamobrem vana, & saluti nostræ contraria existimet concionator, quæcunque in Dei gloriam, & hominum salutem non cogitat, aut molitur: non enim ad hoc nati sumus, vt in mundo, aut apud homines gloriosum nobis nomen comparemus; sed vt Deo conditori, & redemptori nostro placere omni studio contendamus. Ita admonet B. Paulus Titum, cùm ait: *Tu loquere, quæ decent sanam doctrinam.* Modò non est pia doctrina, sed languens, quę pijs auditoribus non confert ad componendam vitam, & bonos mores instituendos, vt si apocripha adduceres, proprias reuelationes, miracula incerta, vaticinia vana, nouas allegorias, chimericas inuentiones, numerorum interpretationes, ac demum ea, quæ sanctorum Patrum auctoritate non fuerint præmunita, & ab Ecclesia, vera docendi magistra, non fuerint approbata. Hæc itaque ars fucosa (si tamen ars dici debet,) quæ à Platone in Gorgia artis nomine destituta est, omnium perniciosissima, omnis iniustitiæ, & mali inuentrix, vt suam virulentiam magis efferre posset, artis persuadendi sibi nomen vendicauit, quibuscunque illecebris, blanditijs, & elaboratis pigmentis auditoribus persuadens bonum malum, & malum bonum, quæ sola vel occidere, vel fortunæ, & animi bonis expoliare potest. ô tempora, ô mores! hoc certè est tempus illud, quod Apostolus Timoth. prædixit, cùm poëtarum fabulas, ac figmenta pro veritate, ac doctrina fideles accepturos in spiritu deplorabat, cùm ait: *Erit enim tempus, cùm sanam doctrinam non sustinebunt, sed ad sua desideria coaceruabunt sibi magistros prurientes auribus,* id est, quærent eos, qui scalpant aures voluptate orationis, non qui radant: *& à veritate quidem auditum*

Tit. 2.

2. Tim. 4.

ditum auertent, ad fabulas autem conuertentur. Vnde etiam fideles omnes summopere admonet, ne decipiantur in sublimitate sermonis: nam verba illa ieiuna & arida erunt, quæ absque sapientiæ humore proferuntur. Illud quoque admonitum esse voluit Timoth. vt insanias, & impuras voces deuitaret, & verba inania, vel nouas quasdam, & nuper inuentas instructiones, à vero penitus alienas (vt Magnus Basilius exponit) cùm ait Apostolus: *O Timothee, depositum custodi, deuitans prophanas vocum nouitates.* Quo exemplo voluit nos instruere, vt irreligiosa omnia, & quæ à religione remota sunt, euitemus.

1. Timoth. 6.

De Themate.

CAPVT XXI.

INter illa, quę auditores attrahendi vim habent, erat tertio loco THEMA, quod Cicer. appellat propositum, siue materiam pertractandam; alij controuersiæ declamandæ argumentum; nonnulli Thesin; alij denique Hypothesin, quamuis inter se longo quidem interuallo differant: nam Thesis est quæstio generalis, & infinita, nullius personæ, loci, aut temporis circunstantijs limitata. Hypothesis verò est certis personis, temporibus, & locis propria. In Themate autem tria considerari debent. Primùm, vt continuum argumentum declaretur vsque in finem, ne mancum sit, & mutilum, vel concisum, quia dissonum esset. Deinde, ne peregrinum thema auditoribus proponatur. Postremò, vt assumatur thema ex Euangelio, ita tamen, vt totum Euangelium breuibus comprehendatur: in cuius lectione fundetur tota concio, si tamen ibi fuerit propriæ materiæ tractandæ sedes: cognoscenda est enim natura eius rei, quæ proponitur. Sed duplex thema desumi potest, à virtutibus vnũ, alterũ verò à vitijs, vt si tibi instituẽda esset concio de iustitia,

III.

accipiendum erit hoc thema: Deus est iustus: ita probare poteris; Deus habet naturalem iustitiam, promissa eius dicuntur iustitia, iustificatio impij, reddere vnicuique quod suum est, quamuis aliter & aliter iustitia dicatur. In themate autem vitiorum, si velis sermonem instituere de superbia, primò aperienda erit quidditas superbiæ, deinde quàm graue malum sit superbia: quòd superbiæ est non subdi legi Dei, cùm sit amor propriæ excellentiæ: quòd omnia peccata à superbia pullulare dignoscuntur: quia nullum peccatum perpetrare possum, nisi meæ delectationi consentiam, & hoc cupiditatis est: vel Dei præceptum contemnam, & est superbiæ: nam superbire est super ire, quia superbus vellet Deo coæquari, & multa alia adducere poteris, in quo genere non modò seruare debes regulas, & documenta à Cicerone tradita de quæstionibus infinitis, & definitis, sed etiam quæ peculiari prouidentia suggerit Spiritus sanctus, vt tempore & loco scias sacris concionibus inserere.

Lege B. August. in epist. B. Ioan. tract. 8.

Quæ concionatori conferunt ad paranda sibi diuersa themata.

CAPVT XXII.

TRia concionatori sunt necessaria ad paranda diuersa themata:

1. { 1. Ars. 2. Imitatio. 3. Exercitatio. } ARS tribuit dicendi rationem: est enim ars præceptorum collectio, & scientia faciendi, vel docendi aliquid per certas regulas ordinata. *Vnusquisque in sua arte sapiens*, id est, sapiens & industrius esse debet: & multò magis concionator, cui omni studio, & opera enitendum est, vt à terrenis cogitationibus ad cælestium rerum amorem deducat peccatores, nec vllum officij genus præter-

Eccli. 38.

termittere debet, quo fideles possint ad pietatem, & Dei cultum excitari, vt vnusquisque facilè intelligat, quid credere, quid sperare, & quid agere debeat. Videmus omnes artifices (quamuis rudes & ignaros) suas regulas habere, quibus in operibus suis procedunt: neque aurifex aurum purum ab adulterino discernere potest sine arte monstrante: nec faber ferrarius audet infrænare os equi, ne eius maxillas tantisper offendat, nisi prius calleret illius artis regulas omnes: ædificator archipendulum habet, colonus agriculturam, miles suum ducem. Hinc B. Hieronymus ait ad Paulinum: Agricolæ, cæmentarij, fabri metallorum, lignorumque cæsores, lanarij quoque & fullones, & cæteri, qui variam supellectilem, & vilia opuscula fabricantur, absque doctore esse non possunt quod cupiunt. Quod medicorum est, promittunt medici: *tractant fabrilia fabri*. Sola scripturarum ars est, quam sibi passim omnes vendicant.

In Præfat. Biblia.

Scribimus indocti, doctique poëmata passim. *Horat.*

Hanc garrula anus, hanc delirus senex, hanc sophista verbosus, hanc vniuersi præsumunt, lacerant, docent, antequam discant. Quia re vera sola prædicandi ars (nescio quo infortunio) sine arte, & domino relicta est: vnde graue patitur detrimentum, & cuncta confusa & indigesta manent. Hinc quidam inter procellas eloquentiæ nauigantes, periclitantur in portu, & priusquam ad conclusionis metam perueniant, impudenter deficiunt. Tu finem exspectas, & hi nondum initium fecerunt: tu defessus es audiendo, & hi quò tendant, aut quid velint, nondum intelligunt. Hoc in causa est, quia nullam artem habentes, sine ordine loquuntur, & vnusquisque ad hanc cathedram anhelat, ac nullo præhabito exercitio, eruditione, aut bonarum studio literarum, sibi vsurpat officium: sine duce, &

præceptore pro ſuo arbitratu deſcendit in hanc arenam, in qua ſe præceptorem, & dicendi magiſtrum raſa fronte oſtentat, nulla habita ratione ordinis, diſpoſitionis, & auditorum, ad quos actio omnis dirigi debet. Agè, quòd homini à natura datum ſit loqui, rectè tamen loqui non eſt datum à natura, ſed ab arte: nam verba naturalia quædam ſunt ruſticitate inuoluta, ars verò limare poteſt, & quę rudia ſunt expolire: neque enim ignoro, & quę bona ſunt, fieri meliora poſſe doctrina. Huic ſententiæ ſubſcribunt Plutarchus, & Quintilianus, affirmantes, oratorem debere naturam ſuam arte adiuuare: quia deficiente arte, natura marceſcit, & obſcuratur: quomodo enim paruulus infans inambularet ſine nutrice præeunte? Annibal Phormionem philoſophum de re militari diſputantem irriſit, quòd ſenex, qui nunquam caſtra vidiſſet, coram ſe, qui tot annos cum populo Romano bella geſſiſſet, de re militari diſputare auſus eſſet: quomodo ergo iuuenes ſine arte loquentur, ſi illam nunquam attigerunt, & nunquam cum hoſte aperto marte (vt dici ſolet) conflixerunt? quod certè non eſt citra temeritatem, & animarum detrimentum, cùm hęc perfectio ſit ars artium, & animarum regimen. Scio quidem, quòd Quintilianus ſcriptum reliquit, nullum oratorem vnquam in ſuo munere ita perfectum euadere, quòd vitium aliquod in ſe non contineat: attamen ſi naturę vitium non poteſt ſuperari omnino, arte tamen poteſt corrigi, quæ in ipſa hominis natura ita inſerta, & imbibita eſſe debet, vt nullatenus ars appareat, ſed ipſa incerta ars naturam redoleat. Craſſus quoque ait, artem in oratore ineſſe oportere vnà cum ſtudio, ac ardore quoque amoris, quo in hac vita nihil quidquam magis egregium eſt, quodque ad dicendum vim maximam afferre ſolet. Secundum erat IMITATIO, qua

Quintilian. lib.10. inſtit. cap.2.

Lib.2.

2.

qua alijs similes in dicendo, cum ratione diligenti, & solicita obseruantia fieri contendimus, de qua ait Antonius: Hoc sit primum in præceptis meis, vt demonstremus, quem imitemur: atque ita, vt quæ maximè excellant in eo, quem imitabimur, ea diligentissimè persequamur. Nam sicut pictor, qui aliquid effingere tentat, nequit id rectè perficere, nisi prius simulachrum illius rei, & exemplar in mente conceperit: neque id assequi potest, nisi diuersarum rerum experientia: quæ, cùm sit cognitio per vsum rèperta, per varios vsus (exemplo monstrante viam) artem facit, & habitum ingenerat, quo quisque paratior, & exercitatior redditur, vt facile, expeditè, & aptè agere possit. Verùm nescio (vt B. Aug. dicit) quem dignatur imitari vitiosa iactantia, vt ad virtutem percipiendam possit adduci: si erubescit imitari eum, de quo dictum est ante quàm nasceretur, *Filius Altissimi vocabitur?* Hic sanè & sibi ipsi, & alijs summopere prodesse poterit, qui Christum imitari proponit, à quo omnis imitationis regula, & incrementi ratio proficiscitur. Quia sicut nos ab eo dissimilitudo separat, ita nos quoque illi coniungit imitatio. EXERCITATIO quinetiam, id est, vsus, & dicendi consuetudo (quod erat tertio loco propositum) maximè confert ad paranda diuersa themata. Sicut passim videmus in corporis exercitio vires quotidie, natura ipsa præeunte, corroborari: ad hunc sanè modum animi vis exercitatione incalescit, sine qua (dubio procul) in parando sibi themate frustra laboraret concionator. Hoc est, quod ait B. Augustinus: Puer ego plus itineris conficiebam sine defectu, cùm aucupandi studio in ambulando exercerer, quàm adolescens, cùm me ad alia studia, quibus sedere magis cogebar, contulissem: si accedenti ætati, & per hanc homini crescenti vires ampliores tribuendæ sunt: Deinde in

Lib. 2. de imi.

Libr. de agone Christiano.

3.

Libr. de quantitate animæ.

ipsis luctatorum corporibus palęstritę non molem, ac magnitudinem, sed nodos quosdam lacertorum, & districtos toros, figuramque omnem corporis sibi congruentem peritissimè inspiciunt, & hinc potius argumenta virium colligunt. Quæ tamen omnia parum valent, nisi vis artis, & exercitationis accedat. Sępe etiam visum est ingentis corporis viros ab exiguis, breuibusque superari: vel in mouendis, vel in ferendis ponderibus, vel in ipso etiam luctamine. Quamobrem consulo iuuenes, vt certa sibi themata accipiant, seque in illis iuxta regulas per aliquod tempus exerceant, antequam ad magnum declamationis opus perducantur, vt aptè, consentaneè, considerate, emendatè, perspicuè, appositè, memoriter, & cum dignitate dicere assuescant, ne inalphabeti prorsus videantur. B. Augustinus arguit Ciceronem de Oratore, qui dixit, hanc artem à primis annis docendam esse: ipse verò econtra ait, virum perfectum posse huic arti incumbere: ita tamen, vt quem ante imitandum delegerit, exactè effingat, & exprimat, non vt multi imitatores faciunt, quos sæpe cognoui, qui aut ea, quæ facilia sunt, aut etiam illa, quæ insignia, ac penè vitiosa, cōsectantur imitando, quod vitium maximum est.

Lib. 4. de Eccles. doctr.

De mixtione thematum, quæ auditoribus proponi possunt.

CAPVT XXIII.

Quemadmodum gladiator in arena plerunque consilium capit: ita concionatori nonnunquam, etsi casu potius, quàm scientia, id euenire solet. Quamobrem in his, quæ præceptis ab ingeniosis, & eruditis viris tradita sunt, non modica adhibenda est ratio; cùm B. Apostolus, qui raptus ad tertium cælum audiuit arcana verba, quæ non licet homini loqui, pro Euangelij tamen mysterio

ſterio declarando orationis ſuffragia petit, cùm ait: *Orantes omni tempore in ſpiritu, et in ipſo vigilantes in omni instantia, & obſecratione pro omnibus ſanctis, et pro me, vt detur mihi ſermo in apertione oris mei cum fiducia, notum facere myſterium* Euangelij, ac ſi diceret Apoſtolus: Aperiantur venæ ſapientiæ, & theſauri, & abſcondita à ſeculis ſacramenta pandantur, vt Spiritus ſanctus penetret ad ea declaranda: quia non ſatis eſt Patrum dicta congerere, & Scripturæ ſanctæ proprium ſui ipſius ſenſum afferre; ſed eum intellectum ex Scripturis reportare, quem & ipſi Patres, Spiritu ſancto edocti, retulerunt, qui totam hanc ſalutaris doctrinæ ſummam in quatuor capita diſtribuunt, Apoſtolorum Symbolum, Sacramenta, Decalogum, & Dominicam orationem, quibus veræ felicitatis præmia comparantur. Hæc proinde ſunt quaſi claues Euangelicæ doctrinæ, & Chriſtianæ fidei elementa, ad quę referri debet vniuerſę diuinæ Scripturæ vis, atque doctrina. Hæc proponebant, & docebant fidei noſtræ duces: & hæc à nobis tractanda ſunt, vt omnes ſimus perfecti in eodem ſenſu, & in eadem ſententia: ita tamen ſyncerè, & apertè, vt omnium hominum mentibus, & ſenſibus ſint accommoda: ne in quo aliorum ſaluti prodeſſe ſtudemus, exitium potius & perniciem afferamus: hoc quoque docuit Ariſt. Oportet definientem, & demonſtrantem, planiſſima interpretatione vti. Doctrina itaque, quę in themate declaranda à concionatore proponitur, debet eſſe pura, & remota ab omni falſitate, fuco, & fallacia, quæ eſt omnium malorum radix, & fomes. *Non crediderunt reges terræ, & vniuerſi habitatores orbis, quoniam ingrederetur hoſtis et inimicus per portas* Ieruſalem, *propter peccata Prophetarum eius, & iniquitates ſacerdotum eius, qui effuderunt in medio eius ſanguinem iuſtorum.* In proponendo themate ſtudeat concionator grauitati, & breuitati, an-

Epheſ 6.
Coloſſ. 4.
2. Corinth 6.
dicit Apoſtol. Os noſtrum patet ad vos ô Corinthij.
Topicorum 6.
Thren. 4.

quam in Domini conſpectu: grauitati primò, quæ maximam vim, & ornamentum præſtat propoſitæ materiei, ſi modò fuerit breuitati coniuncta. Sunt qui ſumma celeritate concionem ſuam proſequantur, vt nullo in loco ſiſtant, ſed vno ſpiritu, atque impetu omnia percurrant. Id autem accidit (opinor) vel ex memoria labili, quæ rem ſibi commiſſam fideliter non continet; vel metu, quoniam à timentibus omnia præproperè aguntur, vt animus non ſit ſui iuris. Hinc fit, vt auditores celeritatem hanc prætereant, & ſonum ac vocem, quibus eorum aures perſonant, duntaxat percipiant: de quibus Quintilianus ait: Nec volubilitate nimia confundenda ſunt, quæ dicimus. Breuitati quinetiam ſtudere debet. Nam alimenta, quæ minus ſufficiunt, auidius ſumuntur, ait D. Gregorius. & D. Chryſoſtomus: Fames breui aufert hominem ex hac pœnali vita, exceſſus autem ciborum conſumit, & putrefacere facit. Debet quoque materia eſſe florida, diuerſis rebus permixta: quia ſicut diuerſitas ſpecierum facit ad decorem vniuerſi, teſte Ariſtotele, ita varietas (vt Quintilianus ait) reficit animos, qui concionis ariditatem faſtidiosè reſpuunt.

Metaph. 12.

IMITATIONIS EXEMPLA.

IMitationis tres ſunt ſpecies:

I. { 1. Ethopæia, 2. Idolopæia, 3. Proſopopæia. } ETHOPAEIA, eſt expreſſio morum perſonæ ſubiectæ, quam Priſcianus vocat allocutionem, vel ſermonis imitationem, ad mores, & ſuppoſitas perſonas accommodam. Quintilianus appellat expreſſionem morum, & affectuum, vnde nomen habet: quæ tractari debet dicendi genere dilucido, breui, florido, diſiuncto, omni flexu, atque figura remota: vt ſi tractare velis mores, ingenia, virtutes & vitia, naturales propenſiones, affectus innatos; vt amoris paterni in liberos, & affi-

Lib. 9. cap. 2.

nium inter sese. affectuum interiorum, vt cùm animos erigimus in spem, aut lętitiam. IDOLOPAEIA est, quæ personam habet notam, sed defunctam, & loqui non potentem: vt si cognoueris aliquem virum grauem defunctum, quem imitandum proponas in vita, & moribus. PROSOPOPAEIA, quando finguntur omnia, & mores, & personæ: à Prisciano conformatio dicitur: quando alicui rei contra naturam datur persona loquendi, vt illud: *Audite cœli, quæ loquor: audiat terra verba oris mei*, vbi introducitur cælum, & terra loqui contra naturam rei. de hac Cicero agit, cùm introducit patriam loquentem in Catilinam: Nullum iam tot annis facinus extitit, nisi per te: nullum flagitium sine te: tibi vni multorum ciuium neces, tibi vexatio direptioque sociorum impunita fuit, ac libera. Verùm ad alia transeamus: quia in his facilè erit, si velis fingere exempla in quocunque dicendi genere, quę in quadruplici serie distributa sunt, (vt egregiè scribit Macrobius)

2. 3. *4. ad Herennium.* *Lib. 5. Saturn. cap. 2.*

Copiosum, in quo Cicero dominatur:
Breue, in quo Salustius regnat:
Siccum, quod Frontoni ascribitur:
Floridum & pingue, in quo Plinius Secundus luxuriari videtur.

Quonam modo Thema dilatatur.
CAPVT XXIV.

Dilatatur præsertim thema qualitate, quantitate, loco, & tempore: vt si quis proponet quærendum esse primùm regnum Dei, ponenda erit qualitas hoc modo: Quærendum est regnum cælorum amore, timore, & bonis operibus, ista est qualitas: quærendum est diligenter, & frequenter, ecce quantitas: quærendum est in Ecclesia, & non in foro, ecce locus: quærendum est in hac vita, ecce tempus. Pro quo habendi sunt

di sunt quidam loci communes, in quibus (velut in quodam thesauro) faciendæ fidei instrumenta repetita sunt, à quo pro loco & tempore quasi ex penu, & promptuario quodam thema hauriri poterit. Amplificantur autem eiusdem loci diuersimodè: vel ab antecedenti, vt si Christus resurrexit, & nos resurgemus: à consequenti, vt ad experientiam sequitur prudentia, quæ est habitus intellectus ex iteratis actibus: à contrario, vt si fuisti piger in rebus proprijs, quid facturus in alienis? vel sic, in homine præstantissima est ratio, & bona valetudo: vtrumque obnubilat, imò potius dispergit fœda temulentia, sed conseruat diuina sobrietatis virtus. Nam vt pulchrius nihil est homine sobrio, & ad quiduis quouis tempore, quouis in loco parato: ita nullum monstrum fœdius ebrio, cuius neque pes, neque manus satis suum officium facit. Ab auctoritate vel Ecclesiæ, vel à traditionibus Patrum, vel Apostolicorum virorum testimonijs: à necessitate, vt si vis esse Christianus, necesse est te habere charitatem, quæ est vita animæ, & forma omnium virtutum; sicut enim corpus viuit per animam, ita anima per gratiam. Sed hęc minimè haberi possunt sine stylo, qui est optimus dicendi magister, orationis structura, & loquendi modus.

Coloribus rhetoricis potest dilatari Thema.

CAPVT XXV.

OMnes Prophetarum libri (vt nôrunt hi, qui sacras profitentur literas) scatent figuris, tropis, & coloribus rhetoricis, qui coloribus corporum sunt persimiles. Sicut enim colores corporales sparguntur per omnes partes corporis, neque habent locum præcipuum, & maximum præstant

ſtant ornamentum: & ſicuti panis maſſa, quæ ſuapte natura inſipida, & inſulſa erat, dum ſale admiſcetur, ſaporem recipit; ita colores admiſcet orator, vt reddat orationem magis concinnam: & quemadmodum pictores, cùm aliquid aut altius, aut profūdius, aut ſenſibus noſtris remotius, quàm verè ſit, fingunt, id coloribus grauiter circunſcribere ſolent; ita oratio ſuis interſperſa coloribus, & variata tropis, auditorum capit animos: colorum namque varietas voluptatem affert: quemadmodum mercator pannum coloribus interſperſum efficit, vt ipſorum hominum oculos afficiat: ſicut ægris quoque cibi ſalſamentis permixti adhibentur. At colores ſunt diuerſi: quidam enim dicuntur colores verborum, quorum ornatus conſurgit ex verbis, & vocabulis, cuiuſmodi ſunt repetitio, & gradatio. Quia repetitio eſt in pluribus orationibus conuenienter ſe habentibus, vt ſi diceremus: ſuperbia facit cadere potentes, ſuperbia renuit amicum, ſuperbia ſemper petit præeſſe. Alij ſunt colores ſententiarum, quarum ornatus pendet ex ſententijs; vt ſi diceremus de ſuperbo, quòd more duri lapidis intumeſcit, nec humilem terram, ex qua proceſſit, imitatur. Plerique alij ſunt colores, quorum nonnullos ordine quodam alphabetico facilitatis, & diſtinctionis gratia, ſubijciam.

De *Additione*.

Additio eſt, cùm prædicator aliquam auctoritatem dicit, & quod ibi minus dictum eſt, de ſuo implet, & ſupplet, vt ſi dicamus: *Stantes erant pedes noſtri in atriis tuis Ieruſalem*: non ponit Propheta aliquos pedes, quibus debeant homines conſiſtere, ne cadant; ſed ſupplendum eſt *ſtantes erant* in iuſtitia, & timore: quibus exprimitur affectus, & deſiderium iuſti, tendentis ad patriam, vt illud apud

Ezech. 2. Ezechielem: *Fili hominis sta super pedes tuos*, id est, sus per affectus, & cogitationes, quibus ad patriam pergas.

De Articulo.

Auctor ad Herenn. li. 4. Cornificius, vel alius.

Articulus, Græcis est membrum periodi, cùm singula verba interuallis distinguuntur, cæsa, & interrupta verbis interuallatis oratione, vt si dixeris: Attendite, auditores mei dilectissimi, ego toties inclamaui, regnum cælorum, non in verbis, & sermone solùm consistere, sed in virtute, & mandatorum Dei obseruantia, cur ergo non contenditis immaculato calle intrare per angustã portam, quæ ad vitam ducit æternam? sed necesse est Christum diligere, eius mandata seruare, pauperes intimo charitatis affectu amplecti, & fouere, atque eorum necessitatibus piè succurrere. Hæc oratio, quæ (vt videtur) est interrupta quibusdam verbis, articulus dicitur.

De Auersione.

Auersione vtitur concionator, cùm populum ad Christianos mores, & virtutes excitat. Nam auertere est remouere, & aliorsum flectere: sub qua continetur destructio, vel subuersio, & est propositæ alicuius rei reprehensio. Exemplum Auersionis: Nescio quid tuis (vt prætendis) flagitijs habere potes, inuitus non accedis ad perpetranda scelera; sed cùm in te sit mala mens, & malus animus, non sine impio consilio, & conatu inuasisti pudicitiam, accessisti ad alienum thorum, fœdasti famam proximi tui, commisisti tam turpia scelera, vt nisi diuina succurrat clementia, actum sit de te Sed qua ratione parcendum est tibi, qui consultò facinus patrasti, & tua spõte, deserta præstantissima ratione, te in bestiam conuertisti? vtere meo consilio, resipisce, tecum habita, age pœnitẽtiam & bona opera facito, & ita omnem irã à Deo amouebis;

uebis; quia nouit Deus mutare sententiam, si tu noueris mutare propositum.

De Breuitate.

Ad Breuitatem adhibenda sunt verba simplicia, detractis epithetis, quæ non modò ad oratorum, verùm etiam poëtarum copiam pertinere maximè videntur. Breuitas enim auditores quàm facilè allicit ad sacros cœtus, qui tædio, & satietate permoti, non audiunt libenter eum concionatorem, qui proposito termino egressus, concionem nunquam ad exitum perducit. Romanis commendat Paulus breuitatem, cùm ait: *Verbum breuiatum faciet Dominus super terram*. Cæsar in Commentarijs magnopere breuitatem adamauit. Euripides Aeschilum apud Aristophanem reprehendit, quòd orationem nimis protraheret. Cauendum autem est, ne, dum breues esse velimus, in obscuritatem incidamus, vt de Spartanis narrat Thucydides, qui breuissimi erant in loquendo. Breuitatis errorem notauit Horatius in arte poëtica, hoc modo:

Elegāti breui loquentia vtitur Basilius Magnus in lib. suarū epistolarū, epist. 176. et infra.

Rom. 9.

In concione Lacedæm.

Decipimur specie recti: breuis esse laboro,
Obscurus fio.

Vt qui tibiam breuiorem habet, altero tantùm pede incedere videtur: *& pallium breue* (ait Isaias) *vtrumque operire non poterit*. Exemplum Breuitatis: Leuiora etiam crimina non conniuere, sed interdum ad viuum resecare, quantum in Republica Christiana bonæ frugis afferat, vel cæco manifestum est. Aliud Exemplum: Ioanni Baptistæ prædicanti pœnitentiam in deserto, ab Herode Antipa improbo & iniquo rege amputatum est sacrum caput. Non desunt (si lubet) exempla in hoc dicendi genere.

Isaiæ 28.

De Circumlocutione.

Circūlocutione vtimur, cùm prolata sine verecū-

dia

dia audiri nequeunt, vt cùm insignium, & nefandorum peccatorum nomina supprimimus.

De Contentione.

Contentio (quam Cicero reticentiam appellat, alii obticentiam, nonnulli interruptionem, vt Quintilianus docet) est, quando finitur oratio verbis contrarijs: vt quando concionator cum auditoribus oratione pugnaci, & contentiosa contendere videtur, sicut in controuersia, & allegatione, quæ in foro iudiciali inter iudicem, & partem fieri consueuit. Contentionis exemplum:

Ex Magni Basilij Hexam. Hom. 5.

Vtinam veniret tibi in mentem peccati deformitas. Tu es solutus, & vincula quæris? Tu es liber, & te seruum facis? an ignoras, quòd anima, quæ peccauerit, ipsa morietur? ea enim est peccati vitiositas, vt si virulenta, & mortifera rabie cor attigerit, statim mortem afferat. Sturni quidem cicuta vescuntur, sed propter corporis structuram veneni detrimentum effugiunt: cùm enim tenues habeant à corde meatus, deglutitam concoquunt prius, quàm frigiditas ipsius principales partes contingat. Sed peccatum tuum est adeò frigidum, vt cordis vix tacti caliditatem statim extinguat.

De Digreßione.

Digressio, est discessus à proposito, quę in dicendo vim habet (si tamen non fuerit nimis à re proposita protracta,) vt cùm vis facere fidem alicuius rei, de qua sis dicturus, & ab eo, quod dictum, seiūctionem, & reditum ad propositum, iterationem, & rationis aptam conclusionem contineat. Exemplum Digressionis:

Si vis confutare improbatam, & damnatam hæresim, quæ negat liberum hominis arbitrium, dicas: Gratia non tollit liberum hominis arbitrium: ideò profanum est aliud sentire. & si vis laudare boni-

bonitatem Dei erga homines, dicas: Nihil otiosè, & inutiliter generatum est in hoc mundi proscenio; suspice cælum, & sydera, quo ordine moueantur, & splendeant, & hæc in gratiã hominis, in quo splendet Dei imago, sunt progenita.

De *Disiunctione*.

Cùm omnia vnico verbo concluduntur, disiunctio est, vt cùm dicimus: Christus moriens in cruce debellauit infernum, portas ferreas confregit, eduxit vinctos de lacu, reconciliauit Patrem, paradisi ianuam aperuit, dedit ingressum electis, pacem attulit his, qui longè, & his qui propè sunt. Magnum profectò affert ornamẽtum, cùm ab eodem verbo ducitur sæpe oratio, aut in idem cõijcitur.

De *Exclamatione*.

Exclamatio (quæ à Græcis apostrophe, siue conuersio dicitur) est quãdo cum clamore, dolore, vel indignatione fit sermo, & cùm vitia carpuntur, præsertim si publica fuerint, & insignia: quod summopere afficit auditores, & conficit significationem doloris, aut indignationis alicuius per hominis, aut vrbis, aut loci, aut rei cuiuspiam compellationem, vt si diceres: Te nunc alloquor peccator, qui tuis demeritis Deum ad iram cõcitasti: sed vtinam modò velles ad Deum redire, à quo recessisti, & peccata tua detestareris, & fleres. Ego pro te insudaui, sed nihil profuit mea diligentia, nec in quo profecerim, video. Interdum exclamatio ab effectu charitatis erumpit, vt si diceremus: *ô insensati Galatæ, quis vos fascinauit non obedire veritati?* & vbicunque impotens affectus erumpit, exclamatio est, qualis est illa: *Hæccine reddis Domino popule stulte & insipiens?* Hac vtebantur veteres ad terrendum, quæ vim habet maximam, si tamen moderatè fiat & gestu, & habitu, & voce composita: acutas enim vocis

vocis exclamationes vitare debemus; ictus enim fit, & vulnerantur arterię; laterũ etiam conatus fit, & non capitis, vt gestus ad vocem, & vultus ad gestum accommodetur.

De Frequentatione.

Cùm res in tota causa dispersæ cogũtur in vnum locum, frequentatio est, atque argumentorum (vt docet Cicero) coaceruatio vniuersa: quando omnia dispersa hinc inde in oratione, vt sit grauis, reducũtur in vnum, vt si dicamus: Vellem, vt de rebus vanissimis verba facere desineres, ne tibi aliqua vaniloquentiæ nota posset inuri, desine ergo: nonne mouet te huius vitæ breuitas, exemplum Christi, & Prophetarum?

De Part.

De Inflexione.

Quando gradatim proceditur in oratione laterum inflexione arguendo peccata, inflexio est: vt si dicerem. Audi peccator, desiste à peccato tuo, in quo toties iam fuisti deprehensus, quia Dominus hortatur, imò iubet, imò cogit, vt à peccato auersus ad Deum toto pectore conuertaris.

De Licentia.

Quicquid probabile maximè nobis occurrit, id nostro iure licet defendere. Cùm itaque aliquid dicimus, & timemus, ne scandalum inferatur, licentia vtimur; vt si dicamus. O nimiam hominum securitatem, & insignem imprudentiam, quæ omnia sibi tuta, & prospera persuadet; vnde nec orationi vacat, nec bonis operibus studet certam facere vocationem suam. Quid mirum, si tot bella, & seditiones homines patiuntur? sed quorsum ista mihi? ô rerum vanitatem, & inconstantiam.

De Occupatione.

Occu-

Occupatio (quam appellat Quintilianus præsumptionem) eſt, cùm id, quod obijci poteſt, occupamus. Hoc ſchemate vtimur, cùm aliquid reticere dicimus, vel præterire, vel neſcire, vel nolle dicere id, quod maximè dicimus, ſed cautè nos excuſamus. Exemplum: Poſſem vobis multò plura adducere, niſi timerem vel tædio vos & moleſtia afficere; vel potius aures veſtras defatigare: & ita egregiè facit auditores attentos. Aliud exemplum: Quis vſque adeò mente permotus eſt, quin ſibi perſuadeat Deo omnium moderatori obtemperãdum, cùm pręſertim diuinis morem gerere mãdatis volenti quàm facillimum ſit? in quo genere plura libenter loquerer, ſi ſcirem vos me libenter audire: ſed quia video corda veſtra mundanis detenta negotijs, hac, atque illac fluctuare, ad alia me conuertam.

De Reprehenſione.

Quando reprehenditur ignorantia alicuius, vel negligentia, vel nequitia, reprehenſio eſt. Exemplum: Nihil aliud animo reuoluis, quàm Deum ipſum irritare: ex cuius contemptu prouenire ſolet rerum omniũ penuria, ſeditiones, prælia, regionum deuaſtationes, excidia, atq; peſtes. Ideo confuge ad Deum, & inuoca opportunè, quẽ importunè & ſuperbè prouocaſti.

De Similitudine.

Cùm ſubijcimus auditorum oculis aliquid ſimile, ſimilitudo eſt. Exemplum: Vt cibi ſatietas, & faſtidium, aut ſubamara aliqua re releuantur, aut dulci mitigantur; ſic animus defeſſus audiendo, aut admiratione integratur, & reficitur, aut riſu renouatur.

De Tranſitione.

Quando concionator proponit tres vel plures articulos, & quibuſdam abſolutis, dicit, Audiuiſtis

ea, quæ vobis declaranda proposui, remanet vltimum caput, quod quidem non mihi videtur silentio transeundum: nunc audiatis, sed parate animos vestros, vt vestræ aliquid refrigerij lassitudini afferam. Semper autem transitio locum habet, vbi noua sententia incipit. Animaduertat autem concionator, dum ex vna in alteram materiam transit, ne sententiam adducat extortè, aut concisè, sed opportunè & propriè: quia auditori pergratū erit audire, & concionatori doctrinæ, & eloquētię magnas vires ingeret.

Essent multò plures colores, sed eos modico tractatu complecti nequeo.

Dilatari potest thema per schemata, & tropos, in quibus ingens ornatus situs est.

CAPVT XXVI.

ARridet quidem concio, si fuerit interspersa, & variata figuris, atque auditorum aures capit. Figurarum siquidem varietas cōcinnam, & aptam reddit concionem: sunt enim Figuræ quidam flosculi, qui à consueto dicendi vsu recedentes, maximam auditoribus afferunt voluptatem. Nam vt pictura, quæ varijs distinguitur coloribus, spectantium oculos maximè pascit; & pratum florum varietate plenum inambulantibus arridet: ita concio figuratis variata locutionibus, nedum sua varietate delectat, sed & floridam concionem reddit, & auditores maxima voluptate afficit. Hoc loco tamē te admonitum velim, vt cùm eiusmodi schemata concioni plurimum adiumenti & ornamenti afferant, ex optimis auctoribus erunt tibi comparanda, ex quibus nonnulla collegi, & breui hoc capite complexus sum. Est autem Figu-

Figura (vt Quintilianus ait) conformatio quædam orationis remota à communi, & primùm se offerente ratione. Petrus Mosellanus declarat hanc conformationem esse, vel dictionis, vel orationis, vel sententiæ, vulgi consuetudinem excedentem. *Lib. 9. ca. 1.*

Tropum clarissimi Latinorum motum, vel figuratam verbi immutationem appellant. Quintilianus verò, sermonis à propria significatione ad aliam, cum virtute verbi, vel sermonis mutationem, cuius priores partes hæ potissimùm colliguntur:

1. Allegoria.
2. Antitheton.
3. Antonomasia.
4. Catachresis.
5. Epitheton.
6. Emphasis.
7. Gradatio.
8. Homæosis.
9. Hyperbaton.
10. Hyperbole.
11. Metalepsis.
12. Metaphora.
13. Metonymia.
14. Onomatopæia.
15. Periphrasis.
16. Synecdoche.

1. ALLEGORIA Quintiliano inuersio dicitur, & est, cùm aliud verbis, aliud sensu ostenditur: vel rerũ gestarũ narratio, vmbram futurarũ demonstrans. Hoc schemate vtitur Dauid, cùm ait: *In chamo & freno maxillas eorum constringe*, id est, inobedientibus cõstringendæ sunt maxillæ: vbi maxillarum nomine allegoricè intelligit copias victuales, ab eis subtrahendas, ne suis voluptatibus efferantur: sed abstinentię necessitate conclusi, Creatoris subdantur imperio. *Psal. 31.*

2. ANTITHETON multis modis fieri potest, & habet in omni genere orationis summam vtilitatem: & est, cùm contrarijs contraria opponuntur, vt, *Frigida pugnabant calidis*. Cùm autem contrarijs contraria opponuntur, ex hac figura numerus ora-

torius necessitate ipsa efficitur. Hanc figuram habes in Euangelio apud Matth. de Iona, & Christo: Ille Propheta fuit: Hic fuit Archipropheta. Ille vni duntaxat ciuitati & populo prædicauit: Hic totum mundum ad se pertraxit. Ille verbis solùm: Hic verbis facta addidit præclarissima. Antitheton est per epitheta.

3. ANTONOMASIA (vt Diomedes ait) est, quod sine nomine positum loco eius fungitur: & dicitur nominis permutatio, id est, vice nominis posita, quando sic aliud nomen ponitur, vt tamen illud, quod necessarium fuerit, sentiatur. Hac vtitur Dauid, cùm ait: *Rex virtutum dilecti.* Vnde dilecti nomine Filium intelligit, sicut Pater in Euangelio testatur: *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui.*

Psal. 67. *Matt. 3.*

4. CATACHRESIS est verborum abusio, quæ nō habentibus nomen suum, accommodat quod in proximo est, vt apud Ioānem probatica piscina dicebatur per Catachresim: quia piscibus carebat. Hac vsus est Dauid, cùm ait: *Et omnia cornua peccatorum confringam:* vbi cornua intelligit munera futuri iudicij, quæ re vera firmiter eriguntur: quia in æterna pulchritudine permanebunt.

Psal. 74.

5. EPITHETON, id est, appositum, quoties proprium nomen adiecto aliquo quasi vestitur, vt: *Quàm bonus Israel Deus,* & multa alia, quæ ornatus causa dicūtur: nunquā autem epitheton solum ponitur, sed semper aliquid apponitur: vt, alma Virgo, beatissima Virgo, sacratissima Mater Iesu, & alia huius generis multa.

6. EMPHASIS est, cùm tacita verbis subest significantia: hoc tamen habet præcipuum, vt si fixum pro mobili ponitur, vt cùm dicimus scelus pro scelesto. Fit etiam, quando rem aliquam multis in vnum collectis doloribus allegamus, vt multis calami-

mita-

mitatibus enumeratis, iudicis clementiam impetremus. Quo schemate vsus est Dauid, cùm ait: *Nūc autem repulisti, & confudisti nos: & non egredieris Deus in virtutibus nostris.* (Psal. 43.)

7. GRADATIO Latinis, Græcis climax est, cùm ex prima sententia oritur secūda, & ex secunda tertia, & ita deinceps. Hanc Cicero appellat conuersionem, & verborum concinnam transgressionem. (3. de Orat.) Hac vtitur B. Paulus ad Romanos (Rom. 5.): *Gloriamur in tribulationibus, scientes quia tribulatio patientiam operatur, patientia probationem, probatio spem, spes autem non confundit.* Gradatio est, quia sententiæ sunt adeò cōnexæ, vt vna ab altera habeat dependentiam: sicut qui gradatim scalam conscendit à primo ad secundum gradum, & à secundo ad tertium.

Tribulatio patientiā operatur, sinō patiatur motū infirmitatis (ait D. Ambrosius) vel motū dubitationis.

8. HOMAEOSIS est rei ignotæ per eius, quæ magis nota est, similitudinem expressio: cuius tres species recensentur.

- 1. Icon.
- 2. Parabole.
- 3. Paradigma.

1. *Icon*, imago, cùm quidpiam ad imaginem alterius rei quasi describimus. Hāc Cicero appellat collationem formæ ad formam cum quadam similitudine, vt si Deo attribuamus os, humeros, manus, & eiusmodi, Icon est & translatio.

2. *Parabole* (quam Cicero collationem interpretatur) est rerum genere dissimilium comparatio, (Ad Heren.) vt apud Matth. Euangelistam: *Homo quidam plantauit vineam.*

3. *Paradigma*, cùm ex historia res aliqua narratur, qua (velut exemplo) accendimur & ipsi huiusmodi vel facere, vel vitare: cuius vsus tam est frequens in sacris literis, vt minimè opus videatur exempla in mediū afferre. Insigne illud paradigma fuit, quod Nathan Dei nūtius adduxit Dauidi adultero, & homicidę de ouicula, & diuite: qua in-

dustria cõmouit regium animũ ad peccati sui confessionem. Simile huic adduxit Dominus Pharisæo apud Lucam, vt simulatam animi sui fallaciam detegeret, & nos eius exemplo instrueret, cùm ait: *Duo debitores, &c.*

9. HYPERBATON, est transgressio quædam verborum, ordinem communem perturbãs: vel cùm suspensus ordo verborum inferius explicatur, vt apud Psalmographum: *Quoniam qui malignantur, exterminabuntur.* (Psalm. 36.)

10. HYPERBOLE dici potest eminentia, vel (vt ait Cicero) superlatio, vel superiectio (vt Quintiliano placet.) Hac vtitur Dauid: *Et iudicium tuum sicut meridies*: vbi per meridiem intelligit purissimam, & clarissimam lucem. (Psalm. 36.)

11. METALEPSIS transumptio dicitur, & ea est, vbi gradatim itur ad id, quod ostẽditur, vt plerunque concionatori accidit.

12. De METAPHORA quid sit, & eius necessitate in Scripturis, superius dictum est.

13. METONYMIA, id est, transnominatio, quoties intellectum rei diuersis modis, verbis alienis, & translatitijs indicamus. Hac vtitur Dauid, cùm ait: *Qui habitat in cælis, irridebit eos, & Dominus subsannabit eos.* Non enim Dominus nec splene ridet, nec vultu subsannat, sed virtute sua spiritualiter peragit quæcunque disponit. (Psalm. 2.)

14. ONOMATOPAEIA est nominis confictio, soni imitatione, vt cùm dicimus tinnire, vel mugire, quæ (significandi gratia) pro tempore fingimus.

15. PERIPHRASIS, Latinè circumlocutio, vel circuitio, quę fit (vt Quintiliano placet) cùm quod vno, aut certè paucioribus dici poterat, pluribus explicatur. Hac vtitur Dauid, cùm ait: *Et dominabitur à mari vsque ad mare, & à flumine vsque ad terminos* (Lib. 8. ca. 6. Psalm. 71.)

minos orbis terrarum: vbi pulchra quidem breuitate per maria, & flumina intelligit totius mundi ambitum.

16. SYNECDOCHE est locutionis figura, qua à parte totum, vel à toto pars intelligitur. Hac vtitur Dauid: *Confitebor tibi Domine in toto corde meo.* *Psalm. 9.* Nullus potest mirabilia narrare diuina, nec toto corde Deum confiteri, sed vsus Scripturarum est à toto partem dicere. Possem adducere, si vellem, infinita propemodum schemata, & Tropos, quibus Dauid, & cæteri Prophetæ vsi sunt: sed instituti mei angustia non sinit hunc figurarum aceruum explere.

De quadruplici sensu Scripturarum, quibus Thema dilatari potest.

CAPVT XXVII.

ECclesia sancta, vera docendi magistra, sola habet ius, & potestatem Scripturas sacras à profanis, & verum ac legitimum sensum, à non vero discernendi. Vnde (B. Hieron. teste) in sensu literæ consistit Euangelium, & non in nuda litera; non ita tamen, vt alij sensus sint superuacanei: quia, vt Gregorius Magnus ait, Sacra Scriptura, omnes scientias ipso locutionis suæ more transcendit: quia vno eodemque sermone dum narrat gestum, prodit mysterium, id est, innuit spiritualem intellectũ. Exemplum, nomine aquæ intelligitur Baptismus, allegoricè: *Omnes in mari baptizati sunt:* Vita æterna anagogicè: *Me dereliquerunt fontem aquæ viuæ:* tribulationes tropologicè: *Saluum me fac; quia intrauerunt aquæ vsque ad animam meam,* id est, tribulationes: sensu historico intelligitur elementum aquæ.

Li. 15. Moral. August lib. de vtilitate credendi.

Anagogia est sursum ductio, quando ex inferio-

ribus ad cæleſtia ducimur. *Abit, & vendit vniuerſa, quæ habet, & emit agrum illum*, id eſt, per abiectionem rerum inferiorum cælum acquiſiuit. (Matth. 13.)

Tropologicus: *Qui infirmus eſt, olus manducet*, id eſt, qui peccauit, agat pœnitentiam, vel perfectis in fide datur cibus ſolidior: vnde infirmitatē hîc non ad valetudinem corporis, ſed animi refert, vt ſenſus ſit tropologicus. (Rom. 14.)

Senſus hiſtoricus clarus eſt: fugiēda ſunt tamen, quantum fieri poteſt (vt D. Chryſoſt. docet) inuolucra allegorica, & anagogica, niſi neceſſitas id efflagitet; vult dicere cauendam eſſe omnino confuſionem, licèt ex diuerſitate ſenſuum nulla arguatur ambiguitas, cùm omnes ſenſus fundētur in literali, ex quo ſolo trahi poteſt argumētum. Neceſſitas horum ſenſuum probari poteſt inſigni Ezechielis exemplo, cui datū eſt pro cibo volumen intus & foris ſcriptum, vt oſtēderet exteriorem ſcripturæ hiſtoriam in exemplum auditorum proferendam, & interiorem myſticumque ſenſum, qui ſub ea latet (cùm res poſtulauerit) nō prætermittendum. Cùm itaq; tibi locus obſcurus occurrit, non pigeat Spiritum ſanctum (cuius proprium munus eſt nos omnem docere veritatem) orare, quò mentis oculos tibi aperiat, nec ſinat te à fidei linea aberrare, cuius diſciplinę ſcientiā ſi aſſecutus fueris, cùm Ezechiele dicere poteris, *Comedi illud, & factum eſt in ore meo, ſicut mel dulce.*

Dilatari poteſt Thema in quocunque genere Cauſæ.

CAPVT XXVIII.

TRia ſunt apud rhetores cauſarum genera: (Lib. 1. de Inuent.)

Demonſtratiuum, Deliberatiuum, Iudiciale. } Quamuis Cicero poſuerit multa genera, honeſtum, admi-

admirabile, humile, anceps, & obſcurum; non omnia tamen propria ſunt genera cauſarum, ſed accidentia, quæ cauſis ipſis occurrunt, cauſæ enim accidit, vt ſit honeſta & anceps. Cauſarum itaque genera in hæc tria potiſſimum recidunt; quamuis & DIDACTICVM genus addere poſſemus.

DELIBERATIVVM genus eſt, quod in ſuaſione, & diſſuaſione verſatur ad ea quę ſunt credenda, ſperanda, timenda, vitanda, agenda; cuius finis eſt vtile; Demonſtratiui, honeſtum; Iudicialis, iuſtum. Quamuis quiſque verba faciens in omni genere, aliquo modo docet; tamen in Demonſtratiuo propriè delectat, in Deliberatiuo, & Iudiciali flectit. Dicitur IVDICIALE genus, eo quòd iudicet hominem, & ſentẽtia ſua oſtendat vel pręmio, vel vituperio dignum: in Didactico propriè docet: in omni autem genere nititur mouere auditores ad perſuaſionem. Tria priora propriè ſpectãt ad eos, qui loquuntur in publica concione, atque in foro: at genus Didacticum ſpectat ad Philoſophos, & Theologos profitentes in ſcholis: in quo genere verſatur etiam Euãgelicus præceptor. Nam Chriſtus Dominus, & Deus noſter (cùm Apoſtolos ad obeundum hoc munus Euangelicum mitteret) dixit: *Docete omnes gentes.* Ad hoc genus ſpectat laudare, vituperare, ſuadere, diſſuadere, & quaſi in theatro huius mundi accuſare perfidos, & impios doctores, inque ipſius Eccleſiæ foro vehementer pugnare, & diſputare cum hæreticis veritati contradicentibus, vt illi omnino pudefiant, & Catholicam doctrinam pedibus & manibus (vt aiunt) defenſare cogantur. In quo genere tota concionis vis, & ſcopus dignoſcitur, vt in ſingulis diſcurrenti notum eſt.

Suaſio & diſſuaſio de faciendo, & non faciendo, ſunt ſpecies generis deliberatiui.

De Methodo docendi.

CAPVT XXIX.

IV. DOCENDI METHODVS, quę fuerat quarto loco proposita inter illa, quæ auditores alliciunt, summopere necessaria est. Omnis quippè concionis decor in hoc consistit, vt vnaquæque res suam propriam sortiatur sedem, vt in sermonis initio proponatur id, de quo futura est concio, atque illud concionator exequatur, & impleat, quod auditorem reddit attentum, & memoriæ maximè lumen affert, & omnem à se repellit confusionem, quæ est mater erroris: veluti in acie fieri consueuit, vbi pedites, alæ, cæteráque omnia suo quæque ordine collocantur. Plato appellat ordinem mundi animam, qua vnaquæque res summi illius opificis arte elaborata, mirandum in modum resplendet. Methodus Græca vox est, quæ compendiarium diuerticulum significat, quo celerius iter expediri solet: est enim Methodus via breuis dicendi cum ratione. Verùm duplex est docendi Methodus; altera popularis, scholastica altera: illa quidem promiscuæ multitudini, & rudi populo in ecclesia maximè deseruit: hæc verò in frequentibus scholis vsurpatur, quæ multò est laboriosior; quippe cùm singula (& quidem minutissima) proponat, & exactè discutiat, vt nullus amplius in auditorum pectore scrupulus insideat. Exemplum: In sacra Theologia, sicut in alijs scientijs, sunt principia per se nota: hæc autem sunt in duplici differentia; nam alia incomplexa, alia verò complexa sunt. Incomplexa, vt bonitas suprema, magnitudo infinita. Complexa, vt propositiones immediatæ: vt Deus est trinus & vnus, Deus est via intellectualis, & eiusmodi. His principijs ita constitutis, necessa-

necessariò, & sinè medio ponitur emanatio personarum in eadem essentia diuina; alioqui hæc principia suo fine frustrarentur, vt si dicatur: In Deo est summa bonitas, ergo est Summa ratio producendi summum bonum. In Deo est magnitudo, ergo summa ratio producendi magnum & infinitum; & quia nulla ratione fieri potest aliquid ab aliquo, nisi prius (saltem natura) in facientis ratione sit aliquid rei faciendæ, vt similitudo, idea, vel regula; ideo Deus, vt verus artifex, ad similitudinem sui (cùm nihil esset ad extra) debuit mundum producere: & quia caussa est perfectissima, perfectissimum etiam effectum produxit, cuius perfectio & ornatus in tribus consistit naturis, spirituali, corporali, & mixta, vt à mundi creaturis amaretur, quibus fruitionis esset obiectum, & ratio summa: & ita de alijs, in quibus mutari poterit sermonis facies, vt ratio habeatur semper à quo, & ad quos habendus sit sermo: sed de hac non loquor præcipuè, verùm de ea, qua vtitur concionator in suis concionibus, in quibus nihil omittere debet, quod ad persuadendum, inculcandumque auditorum animis vim habet: huc siquidem tendit vniuersus eius labor, & industria, vt omnes ad Dei honorem, peccatorum pœnitentiam, & vitę emendationem pertrahat. Huius rei absolutissima sunt exempla apud Prophetas, & Euangelistas: quod (& quidem egregiè) obseruauit inter cæteros D. Chrysost. in suis homilijs, in quibus vniuersum eius studium in hoc solùm versatur, vt vniuersis prodesse possit. Quare commonefaciendi sunt concionatores, dum sermonem habent ad populum, ne temerè disputationes instituant, ne fortè vanitatis suspicionem incurrant, & simplicium mentibus scopulos inijciant; sed vt omnia aptè, & opportunè faciant: sicut dapifer, qui nedum cibos pretiosos apponit,

ſed conſultò, & accommodè cuncta ſuo loco, & tempore diſponit. In Methodo docendi poterit concionator vti diuiſione: non ita tamen protracta, vt confuſionem pariat. Huc tendere deberent iuuenum ſtudia, ne amethodi, & inalphabeti eſſent, vt plerique faciunt, qui aliorum ſcriptis (vice librorum) delectantur, vt labeolis abundent: & quia in alieno agro mendicant, in doctrinæ pauperiem miſerè incidunt: vnde alienis induti veſtibus, aliorum feſta celebrant, ipſi (& quidem nimis audacter) leonum catulos imitantur, qui, cùm adhuc tenelli ſunt, cùm ſatis dentes, vnguesque creuerint, matris vbera aſpernati, prædam ſibi in ſyluis captant: ita iſti nimis ſibi pollicentes, ſibique blandientes, per aliorum ſcripta vagantur, atque ita (vt in prouerbio eſt) graculum imitantur, cui furandi, & ſe aliarum auium plumis exornandi natura eſt, vnde poſtea fit, vt implumis remaneat. In hunc ſanè modum his, qui ſemper inuentis, & nunquam inueniendis delectantur, vſu euenire ſolet: nam cùm ab alijs omnia excipiant, ſi ipſi pennas ſuas repeterent, cornicula riſum moueret. Quid contrahitis vultum? (quæſo ne mihi iraſcamini) vtinam ſic non eſſet: vnde fit, vt multa puerilis doctrinæ ſine methodo conglomerantes, ad ſudorem vſque auditorum ſine ſcopo ſagittare videantur, hirundines imitati, quæ loquacitate ſua plus triſtitiæ afferunt, quàm ſuauitate delectent. Moneo itaque iuuenes, vt methodum addiſcant, & ſumma ratione in ſacris concionibus, vel homilijs obſeruent: quòd ſi dictis meis inhæſerint, laborum ſuorum dulciſſimos fructus ſuſcipient, & conſilio meo amantiſſimo paruiſſe in dies magis, ac magis lætabuntur.

De

De Concionis partibus.

CAPVT XXX.

SEptem ſunt Concionis partes, (quamuis alij quinque tantùm conſtituant) Procœmium ſiue Exordium, Narratio, Confutatio, Probatio, Confirmatio, Amplificatio, Epilogus.

DE EXORDIO.

EXordium multifariam nominari conſueuit, initium, proloquium, antiloquium, præludium, argumentum: eſt autem Exordium concionis principium, quo animus auditoris paratur ad audiendum, vt eius attentio, docilitas, & beneuolentia captetur. Argumentum verò (vt Quintilian. placet) eſt ratio probationem præſtans: vel eſt inuentum ex aliquo genere rem aliquam aut probabiliter oſtendens, aut neceſſariò demonſtrans, vt ſi dixeris: *Cùm patrem videret mortuum Ioſeph, flens ruit ſuper faciem eius, & deoſculatus eſt eum.* *Geneſ. 50.* Omitti interdum poteſt exordium, vbi præſertim populus attentus factus eſt ex præcedentibus concionibus, vel ſi temporis anguſtia non patitur ſermonem protrahi: vt D. Chryſoſtomi exemplo facilè probari poteſt, qui, dum ad populum Antiochenum verba faceret, hinc ſumpſit exordium: Eia, chariſſimi, prius dicta repetamus, & hodie oſtendamus, quomodo eleemoſyna ſit ars, & omnium artium præſtantiſſima. Si ergo res patet, & parua eſt, non eſt vtendum exordio. Conſulit autem Fabius Quintilianus, vt ſumatur exordium ſedata, ac depreſſa voce: nam arteriæ vocales, antequam leni voce permulſæ ſunt, acri clamore complentur, & læduntur magnopere. Vtilis eſt ergo ſedata vox ad

vocis

vocis firmitudinem, neque insuauius quicquam audiri potest, quàm clamor in principio; cùm potius, ex Quintiliani sententia, vox esse debeat temperata, gestus modestus & lenis in vtramque partem motus: quòd si in principio velis acri voce, & actione vti, in medio orationis cursu & vox, & vires destituent, & te in periculo deserent. In exordio fiunt beneuoli auditores, dociles, & attenti, (vt auctor est Cicero) cuius proprium est finem ostendere, in quem constituta est concio: quod egregiè obseruauit Angelus, qui, dum salutaret B. Virginem, docilem, attentam, & beneuolam eam reddit, vt notat D. Thomas. Tunc concionator facit auditorem docilem, si promittit se ordinatè dicturum, & difficiles, ac curiosas quæstiones dimittat. Reddit attentum, cùm de animarum salute promittit se dicturum. Reddit beneuolum, si neque inanis cupiditate gloriæ, aut auaritiæ, sed zelo Dei, & studio salutis animarum munus dicendi se suscepisse affirmauerit. Facit docilem, si breuiter & summatim exponat causam: facit attentum, cùm pollicetur tractare de rebus arduis: facit beneuolum vel à conditione personæ, vel ab aduersarijs, vel à re ipsa. Debet exordium esse graue, vt grauiter, & probè procedat concionator; vt qui in Ecclesia magna, & in populo graui, & Christiano sit facturus verba: breue, vt statim aperiat, de qua materia dicere velit: demum sit aliqua sententia illustratum. Est autem sententia, oratio aliquid enuntians de re vniuersali, quæ sit optanda, aut fugienda. In exordio itaque vtatur concionator verbis grauidis, grauibus, significantibus, interuallis quibusdam distinctis, non ita tamen, vt in labris solùm nascantur, voce æquali, alta & sonora, corpore firmo & ferè immobili, quousque animus incaluerit.

Lib. 1 de Inuentione.

De salutatione Angelica.

A quibus desumitur Exordium.

Sumitur Exordium ex abrupto, à similitudine, ab opinione populi, à tempore, à sententia Scripturæ, à persona oratoris, ab auditoribus.

Ex abrupto.

Desumitur ex abrupto, licèt summis oratoribus non satis ex sententia aliquando euenire solet: Ciceronem in causa Miloniana tanta eius dicendi felicitas destituit: sed ante eum Demosthenes, in Senatu Atheniensium verba facturus, Phocionis præsentia ita conturbatus est, vt nihil dicere aliud potuerit, nisi Phocionem suorum verborum nouaculam esse: Theophrastus quoque, qui à diuinitate loquendi nomen inuenit, apud Alexandrum regem dicturus, nihil effari potuit.

A *Similitudine.*

Sicut medici, cùm pueris absynthia tetra dare conantur, prius pocula contingunt mellis dulci liquore, vt decepti non capiantur, sed potius recreati valescant: ad hunc sanè modum auditores pertrahendi sunt dulcedine verbi. Vel sic: sicut in humano corpore multa membra habemus, quæ ita se habent, vt vno patiente, cætera compatiantur: ita qui amittit filium vnigenitum, planctum facit amarum, & mœrore conficitur.

Ab Opinione.

Quis dubitat longè maiorem esse gloriam, proprijs virtutibus niti, quàm alienis intumescere? opinor vos eandem habere sententiam, cùm cuique vestrum notum sit, solam virtutem afflictos consolari, perterritos timore vacuos reddere, seditiones compescere, feros & agrestes homines ad humanitatem deducere. Hoc maximis eloquentiæ laudibus explicandum erit, si attentas aures præbueritis.

A *tempore insinuatio.*

O tem-

O tempora, ô mores, heu me miserum! quàm deflenda est calamitas: quò me vertam infelix? ad quę deflectar? vnum inter tot miseriarum mearum procellas superest remedium, vt à lachrymis non cessem, & vobiscum communem deplorem calamitatem. Hæc insinuatio dici potest à tempore desumpta, quando caussam aggredimur per viam indirectam, & per verborum circuitionem, & habet locum exordij, differt tamen insinuatio ab exordio; quia exordium est, quod protinus perficit auditorem beneuolum, aut docilem, aut attentum: quod verò quadam dissimulatione, & circuitione obscurè subit auditoris animum, insinuatio appellatur, qua vtimur, vel quando in caussa est aliqua turpitudo, vel auditores defessi sunt audiendo.

A *Sententia Scripturæ*.

Omnis sapientia à Domino Deo est, qui est fons omnium virtutum & origo perfecta, cuius dona sunt linguarum genera, omnesque sapientiarum & scientiarum sermones: *ex quo, per quem, & in quo sunt omnia.*

A personæ encomio.

Ingratissimus omnium haberi meritò posset, qui non laudibus condignis euehere studeat factum hoc egregium sanctissimi Ioseph Patriarchæ, quo præclarum eximiæ pietatis specimen exhibuit, atque virtutis exemplum, qui charissimum parentem sibi obuium pleno charitatis affectu prosecutus est. Caueat tamen, ne à seipso laudem sumat, vt gallinam imitari videatur, quæ vbi ouum emisit, clamat, donec raptori significet ouum, quod statim adimitur: ita fidem adimit, si concionator à proprijs laudibus exordium sumat: sed seipsum perpendat, quæ consideratio frænum erit, ne se tantùm laudet, & in aliorum reprehensionem præceps ruat.

Ab Auditoribus.

In primis lætandum mihi video, partim quia vos ad audiendum tam auidos contemplor, & quo me omnes prosequimini fauore, atque hilaritatis aspectu longè redditus alacrior; partim, quòd talis oblata sit mihi dicendi materies, in qua etiam parum erudito haud deesse possit oratio: Sed quia video vos finem exspectare, ad reliqua sermonem conuertam.

DE NARRATIONE.

NArratio est expositio rei factæ: quæ tres conditiones habere debet: vt sit breuis, dilucida, & probabilis. BREVIS, quia non debet narratio exordiri à principio remoto, sed à propinquo: tunc erit breuis, si nihil extra rem dixeris, & omnia superuacanea recidas, neque omnia ad extremum fueris persecutus: quia nihil tam manifestam facit veritatem, vt breuis, & pura narratio: & quod primò gestum est, sit primò expositum, non vltimo loco relatum: nec verba effundamus, vbi breuibus perstringi potest, ne inutili nugatione eadem repetamus. Pulchrum siquidem est abiectis nugis sapere: vnde Neoptolemus Ennianus docebat, paucis esse philosophandum. Breuitas itaque in narratione non est omittenda propter auditorum memoriam. CLARA & aperta esse debet, vt quo tempore, quo loco, quo instrumento, qua denique causa factum aliquid sit explicetur: esset enim nimis arida narratio, si temporum, locorum, aliarum denique circunstantiarum nullam haberemus rationem. Erit tunc lucida, si omnia suo ordine narrentur: quia mens humana alta refugit, & obscuritatem & difficultatem declinat; vnde obscura narratio totam obcæcat orationem. Clara ergo & familiaris erit, vt si dixeris: non possum non mirari de te, est ne hoc possibile? Familiaris & dilucida est

nar-

narratio, quam habas in dialogo Lucæ & Cleophæ. PROBABILIS quoque erit, si ea, quæ concionator adducit, probat, vel ratione, si oportet, vel aliqua auctoritate. Fit copiosa narratio, si eam circunstantijs amplifices, quæ hoc versiculo comprehenduntur:

Quis, quid, vbi, quibus auxilijs, cur, quomodo, quando.

Fit autem tribus modis narratio. Primùm, vt cùm res gesta narratur. Exemplum: Cùm rex Dauid vidisset Bersabee Vriæ, exarsit statim amore illius: verùm cùm id assequi tentaret, homicidium, & proditionem in virum eius commisit. Secundus modus est, cùm aliquid fingimus, hoc modo: Interrogate vos diuites, vos ipsi iudices estote, si fortè beatitudo vestra in diuitijs consistit? Et vbicunque occurrat, dicẽdum est: Animaduertite quæso. vel: Dicam vobis inauditum crimen. Tertius modus est, cùm admonemus populum exemplis; vt si velis extollere corporis exercitationem, hoc modo persuadere poteris: Quidam agricola ægrotans, & finem vitæ instare cernens, filios ad se vocauit, vt illos ad rustica opera exhortaretur, dixitque: filij mei, ego iam è vita migro, vos autem, quæ in vinea defodi, quærite, & omnia inuenietis: illi existimantes se thesaurum inuenturos, post patris obitum omnem vineam penitus repastinârunt, nec thesaurum refodientes inuenerunt, sed vites circumfossæ vberrimos fructus dedere; ergo labor, & assiduus vsus est maximus thesaurus, quo qui vsi sunt, participes facti sunt amicitiæ Dei. In Narratione Epiphonemate vtimur. EPIPHONEMA, est rei narratæ, vel probatæ summa acclamatio: & est epiphonema, quod ex antedictis elicitur, quasi quoddam corollarium ad amplificandam aliquam virtutem, vel vitium, vt si dicamus: Erat Petrus innocentiæ norma, qui tamen impij Neronis præcepto ad patibulum ducitur.

citur. Hîc breuiter & ſuccinctè res geſta narratur. Tunc inferas: Ecce Petrus maluit mortem ſubire, quàm à Chriſti lege abſcedere. Hoc corollarium ad certam materiam contractum, ad amplificandam, extollendamque B. Petri conſtantiam Epiphonema dicitur.

DE CONFVTATIONE.

Confutatio eſt contrariorum locorum diſſolutio, à verbo confutare, quod eſt refellere vel redarguere. Deſtruit Confutatio loca contraria. Hac maximè vtitur concionator ad extirpandas prauas hominum opiniones, quibus plerunque detinentur. Confutatione maximè vtitur Paulus Apoſtolus in epiſtol. ad Roman. à cap. 5. vſque ad ſeptimum, in negotio iuſtificationis. A Confutatione autem abeſſe debet omnis forenſis calliditas, & inſidioſa oſtentatio. Concio ſiquidem omnis vera eſſe debet, ac omni ſinceritate & ſimplicitate ornata, & ad popularem intelligentiam accommodata.

DE PROBATIONE.

Nihil eſt tam incredibile, quod non dicendo plurimis argumentis, & auctoritatibus fiat probabile; neceſſe eſt ergo in narratione probare. Nam omnis ratio dicendi tribus ad perſuadendum rebus eſt nixa: vt probemus vera eſſe ea, quæ defendimus; vt conciliemus nobis eos, qui audiunt; vt animos eorum ad quemcunque cauſa poſtulabit motum vocemus. Probatio in narratione debet eſſe breuis & lucida, ne modum excedat: omnium enim menſura optima eſt, quam qui tranſilit, omnia etiam ſuauiſſima mutari ſentit in peſſima.

Anton. lib. 2. de orat. apud Ciceron.

DE CONFIRMATIONE.

Confirmatio eſt, per quam argumentando, aduerſariorum confirmatio cum inſtantia vocis,

& vultus diluitur, aut infirmatur. In confirmatione non potest dari certa regula: quia vitia passim emergentia, & auditorum constitutio sæpenumerò postulant, vt noua forma vtaris. Vnde hoc perpetuò animo eius hærere debet, vt quicquid ad docendum & mouendum conducit, tanquam maximè necessariam supellectilem sibi comparet.

DE AMPLIFICATIONE.

AMplificatio est, cùm oratio in longum contexta procedit, atque ex re illa, de qua agit rationibus, & argumentis vsque in finem ipsamet oratio protenditur, quæ aut iracundiam inducit, aut ad iracundiam pertrahit auditores: quando res magis dilatatur ad eos afficiendos, ita vt à peccatis leuioribus, ad grauiora tendas, magis extollendo vocem: in miserijs autem ita vocem deprimas, vt vix teipsum audias. In Amplificatione verò, quæ conuenit maximè generi demonstratiuo, duplex affectus ostenditur: alter, qui à Græcis dicitur πάθος, id est, affectus, ab alijs passio, vel concitatus affectus, à Cicerone dicitur amplificatio: alter dicitur ἦθος, id est, mos, vel morum proprietas, vel affectus mitis, compositus & lenis, à Cicerone commiseratio, vel conquestio dicitur. Sed multum quidem interest inter amplificationem oratoris Christiani, & secularis: nam orator secularis parua extollit, & magna efficit minima, in quo vel maximè laborat, vt auditorum iudicium corrumpat: sed orator Ecclesiasticus facit, vt res cognoscatur esse tanti momenti, quanti est re ipsa, vt homines aberrantes ad verum iudicium reuocentur. Sic Christus apud Matthæum amplificat quædam peccata, nimirum contumeliam in proximum, concupiscentiam, periurium: ita concionator adhibita amplificatione extenuare debet peccata, & traditiones humanas redarguere, atque in contemptum adducere.

Matth. 13.

cere.

cere. Exemplum: Age, vitam præteritam adeò turpiter transegisti, vt nulla spes melioris sit insequentis: qua ergo ratione adduci possum, vt credam te mutare vitam & mores, & præsentem vitam honestè transigere, qui præteritam turpissimè traduxisti? ad quam ergo bonam frugem peruenturus es, quem ad omnia flagitiorum genera rapuit assidua peccandi consuetudo?

DE EPILOGO.

POstrema pars orationis, quam Latinè Conclusionem, siue perorationem dicere possumus, est breuis ante dictorum repetitio, qua repetuntur præcipua capita cum aliqua commotione. Vnde sicut narratio, & confirmatio propriè ad docendos auditores spectant, ita exordium, & peroratio, ad perturbandos auditorum animos. Quamobrem Areopagitę neque exordium, neque perorationem admittebant: necessaria tamen sunt. Nam in exordio affectus degustatur, in peroratione verò absoluitur. Interdum etiam cum lachrymis ad populum, vel ad Crucifixum conuertimus sermonem: quod neque sæpe, neque longa oratione faciendum est; quia nihil citius arescit, quàm lachryma. Rhetores tripartitum faciunt epilogum, constantem enumeratione, indignatione, & conquestione: enumeratione res dispersè, & diffusè dictæ vnum in locum coguntur, & reminiscendi causa vnum sub aspectum subijciuntur: indignatio efficit, vt in rem grauis offensio concitetur: conquestio, auditorum misericordiam captat. Exemplum conuersionis ad Crucifixum in epilogo: Parce, Domine, parce populo tuo, & non des hæreditatem tuam in opprobrium: nónne vides, quot modis te offendunt? quot vsuras, quot adulteria committunt? sed tantam impietatem vincat quæso tua erga nos summa pietas. Exemplum conuersionis ad populum in epilogo:

Cicero lib. 1. de Inuent.

Contaminatum habet fœda libidine pectus, qui intemperantia laborat, de quo plura mihi dicenda essent, verùm quia criminum vestrorum multitudo nobis obstat, & temporis angustia non patitur prolixiori oratione vestram audiendi patientiam offendere, multitudine peccatorum deterriti vela complicemus.

De corporis habitu.
CAPVT XXXI.

DIgnitas Ecclesiastici oratoris consistit in vultus, vocis, & habitus moderatione. Vnde nonnulli scripserunt regulas circa motus, & gestus corporis, ne concionatores sint immobiles vt statuæ, nec sint quasi histriones, magnis contentionibus se mouentes: non enim decet rapidè gestire, sed raró & conuenienter (prout materia exigit) cum debita grauitate, non indiscretè, vel arroganter; sed grauis sit in vultu, in gestu, & voce, vt vultum habeat affabilem & iucundum. In gestu, ne caput ducat indebitè, vel in circuitu, ac si in cardine esset ianua, ne videatur capite potius, quàm lingua loqui; sed cuncta maturrimè agat, & sanctè ac moderatè exequatur: quia mimorum est (teste Cicerone) & ethologorum, si nimia est imitatio. Est autem ethologus, qui gestu ipso corporis, & sono vocis ita exprimit mores hominum, vt gestibus loqui videatur: mimus verò, qui gesticulationes exercet. Monet quoque Quintilianus vitiosum esse attollere manum supra oculos, & infra pectus dimittere; neque manus complodere decet, quod potius ad scenam attinet. Si itaque aptè, & consentaneè fiant gestus manuum & oculorum ad explicanda ea, quæ mente concepimus, plurimùm valent. Ferunt Demosthenem oraturum, speculum magnum coram se habuisse, per quod vultus sui

sui formam, & corporis motum cum rebus, quas tractabat, componeret. Hortensius quoque oraturus seipsum componebat in speculo. In principio concionis leui brachio vtendum erit, hinc inde manibus palpitando, accommodè tamen: quia brachium debitè proiectum, est telum oratoris, quo animæ feriuntur; ita tamen, vt semper actus sit grauis, & omnia sic probè fiant, & ex arte, vt dissimuletur: quia artificiosum est sic arte vti, vt id minimè facere videamur. Vnde:

In vitium ducit culpæ fuga, si caret arte. — Horatius in arte poët.

Quidam, dum in pulpito sunt, fastu quodam abstergunt faciem: alij, quibus longa est barba, sed mens curta, crines post aures reformant: alij nasi tergium plicatum deferunt ad chordam, vel cingulum, quo nares emungere valeant: nunc speculantur manus, nunc caput remittunt, nunc frontem rugant, nunc labia comprimunt, nunc supercilia obducunt, manus maxillis supponunt, labia detorquent, supino vultu (quod arrogantiæ est) oculos trans cælum eleuant: alij capucium passim manibus attractantes, vel vno temporis momento minimè quiescere permittunt. Omitto alias vanitates, quæ à graui, & sancto loco remouendæ sunt. Quidam sunt, qui clamoribus tantùm pulpitum implent impertinentissimis gestibus, & palmarum percussionibus, vnde vehementibus corporis motibus nimis se affligunt, & audientium aures passim interturbant, qui statim, quales sint, ostendunt, sicut ab vngue cognoscitur leo. Nam (vt quidam ait) attende filum, & corporis habitum, si vis cognoscere virum. Tympanum pingue, & humidum non bene sonat. Nec video, quonam modo mundi gloriam possit reddere ille contemptibilem, qui corporis habitu fastum prætendit, in cuius vestibus mundi gloria relucet. Narrant historiæ in

Parisiensi Vniuersitate insignem quendam Theologum bene indutum fuisse, qui cùm prædicaret, sed leuiter quidem verba imprimeret, quidam, qui se fatuum simulabat, dixit: tace, quia nouum indumentum non permittit te audacter loqui. Quidam etiam sunt (quos neque probo) qui sordidarum vestium deformitate gloriantur, ac si verbi Dei proclamatio in sordibus consistat, quos egregiè redarguit Petrus Damianus, in quadam epistola: Sunt nonnulli, qui vilium deformitate vestium fauorabilem vulgi mercantur applausum, vt ex industria videantur abiecti, & per efferentium populorum ora volitent gloriosi. Gaudent de se inquirentium discussionem fieri, gaudent velut mirandum aliquid digito monstrari, qui nimirum de sua deformitate compositi, de obscuritate conspicui, de humilitate videri machinantur excelsi: versuta siquidem diabolicæ calliditatis astutia ad hoc deprimuntur, vt sublimes appareant: ad hoc deturpantur, vt oculis intuentium spectabiles innotescant. Hæc ille. Vnde colligere vnusquisque potest, quanta in habitu, in voce, in gestibus, in modo habenda sit ratio: modus enim est pulcherrima virtus, iuxta illud Horatianum:

Lib. 1. Ser.

Est modus in rebus, sunt certi denique fines,
Quos vltra, citraquè nequit consistere rectum.

In orat. ad Brut.

De motu quoque, & habitu corporis docet Cicero, vt nulla sit mollities ceruicum, nullæ argutiæ digitorum, non ad numerum articulus cadens, sub virili laterum flexione, brachij proiectione, in contentionibus: contractione, in remissis: vt actio cum rerum & verborum momentis commutanda maximè sit: in vultu præsertim magna debet esse moderatio oculorum, quibus intentionem, remissionem, coniectum, & animorum motus significamus. Actionis itaque tanta vis est, vt huic primas, secun-

ſecundas, & tertias Demoſthenes dederit. Multa conſultò prætericns de modo, illud moneo, in omni actu, in verbis, in factis, in omni denique remedium (quo ad fieri poteſt) ſeruandum eſſe. Multi quidem ſciunt ſagittas iacere, ſed pauci ſcopum ferire. Plurimi circumducta manu ſeu digito circulum deſignare, ſed perpauci admodum centrum hoc, à quo ad circumferentiam ducuntur lineæ, inueniunt: ſic multi loqui ſciunt, ſed quantum, & quibus, & quomodo, qua arte, quo habitu, quo ſtylo, non plenè norunt. Vt igitur hanc partem concludamus, vitanda erit tibi omnis actio importuna, & affectata, ne fortè ineptias incurras, & portentum quoddam videaris: ſed in omnibus ſeruandus eſt modus, quæ eſt pulcherrima virtus.

De voce.

CAPVT XXXII.

CVm vocis genera permulta ſint, nempe canorum, fuſcum, lene, aſperum, graue, acutum, flexibile, durum, hominum auribus duntaxat iudicari poſſunt: nam vox (vt B. Auguſtinus ait) nullo alio ſenſu, quàm auditu percipi poteſt: vocis enim mutationes (vt Cicero ait) totidem ſunt, quot animorum, qui maximè voce commouentur. Magnificandum eſt itaque aurium iudicium, quibus conſulendum eſt, ne eodem ſemper ſono feriantur auditorum mentes, vel canere potius, quàm ad populum dicere videaris: ſicut de Graccho legitur, qui apud populum concionaturus, ſeruum poſt ſe muſicæ artis peritum habuit, qui occultè eburnea fiſtula pronuntiationis eius modos formabat, aut nimis remiſſos excitando, aut plus iuſto concitatos reuocando. Varietas ſiquidem vocis audi-

Ad D. Hierom.

torem maximè delectat, sicut diuersæ interlocutiones in comœdijs. Vocis varietas tria præcipuè confert: primò gratiam præbet, deinde renouat aures auditorum, ac demum dicentem ipsa vocis mutatione reficit. Vox non debet esse dura, immanis, vel rigida: sicut illa Stentoris vocalissimi, qui in Troiano exercitu quinquaginta alios (si Homero credimus) sermone suo æquabat, sonoque. Piscennius Niger apud Romanos adeò vocalis fuit, vt cùm in aperto verba faceret, ad mille passus vox eius audiretur. Quare vox debet esse alta, (vt Rabanus ait) non tamen nimis protensa: quia tunc periclitatur, & insuauem quandam raucedinem contrahit: neque nimis remissa, sed medio sono, vt sufficiat. quamuis vox non sit in nobis, tractatio tamen atque vsus confert plurimum. Clara esse debet, vt aures impleat; suauis, vt auditorum aures suauiter demulceat: & vtrumque omnino à natura petendum est; quamuis alterum augere possit exercitatio, alterum verò imitatio presse loquentium & leniter: aures siquidem suauem vocem, & consonam exposcunt, & dissonantias abhorrent. Vnde commutationes & alterationes sunt necessariæ, quia (teste Ciceron.) ad vocem in dicendo obtinendam nihil est vtilius, quàm crebra mutatio; nihil pernitiosius, quàm effusa sine intermissione contentio. Ægyptij vocem remotam & austeram describentes, tonitruum pingebant, quo neque grauius quicquam sonat, neque vehementius. Vox austera potius à concione repellit, & auditorum aures ferit: sicut in organis canales graciliores acutioris sunt vocis. Nonnunquam tamen vocis acrimonia vtendum est, ne languescat oratio. Quidam à principio tremula voce loquuntur, quorum timidum initium finis

Lib. 3 de Orat.

finis vehemens exornat. Quidam verò nimio timore perterriti, promissorum minimè recordantur, quia, vt quidam ait:

Qui leuiter spondet, non multum soluere curat.

In narratione, vox debet esse grauis: in diuisione, corpus debet esse quietum: in definitione, vox clara, corpus quietum & graue. In confutatione, vtimur acrimonia vocis: in affectu commiserationis, vtimur verbis blandis, vt si (gratia verbi) dixerimus: Materia hæc, auditores, de qua dicturi sumus, diuiditur in tres principales articulos. Vaga sanè hæc diuisio erit, si tamē fiat voce graui, manu dextra, & per digitorum articulos: quamuis interdum inducat periculū, cùm hominum memoria sit labilis, & parū fidelis. Definitio autem fiat voce clara, corpore quieto & graui, vt si dixeris: Dicis te esse hominē, & vis vt brutum viuere. In cōfutatione vtendū est acrimonia vocis, hoc modo: Valeat fortitudo, quam profiteris: quando deberes pugnare, heu arma deponis! vocat te Deus, tu obaudis! pulsat, & tu obmutescis! vult, vt conuertaris, & viuas, & tu pro morte laboras? circa littus tibi nauigādum esset, & tu velum tendere vis in altum? Ita in deprimenda materia cōtrahat se prędicator voce quadā acuta & graui, & facie torua. In exhortationibus vtimur verbis penetrantibus, & voce cordiali. In dissuasionibus elatè, grauiter, & amplè vocem extollimus, & ad cōpungenda corda emittimus vocem interruptā, vel querulam, aut gemebundam; quia vox est voluptatis, & doloris index, & signum cordis. In promissionibus attendendū est, vt verba, & gestus verborum bene sentiantur, vt videamur statim illis condonare, quæ pollicemur. Mutanda est itaque vox pro loco, & tēpore; quia varietas hęc rerū omniū suauissima est. Cauendę sunt immoderatę vociferationes, quę frigidā nimis efficiūt ora-

 tionem:

tionem: quemadmodum nōnullis accidere solet, qui nihil aliud attendunt, nisi vocem magnificare: quibus lepidè illud possemus obijcere, quod lupus philomelæ: Tu tota vox, & nihil pręterea. Nam copia verborum est, & vocis iactantia, vbi nō est copia sensus. Non ergo sufficit exaltare vocem, nisi manū leuemus, ita vt mens, vox, manusq; (vt paulò ante memoraui) concordent intentione, voce, sermone, actione. Sicut enim canales gutturis, & pulmonis folliculi instrumenta sunt vocis, qui si lenes & tẽperati fuerint, dulcem, & temperatam, & æqualẽ reddunt vocem: si verò plus iusto lati, vel stricti, vel distorti fuerint, tũc grauem vel exilẽ vocem faciũt, vel inæqualem, vel dissonam. Inuocandus est Spiritus sanctus (sine cuius ope omnis nostra industria periret) vt voci tuæ det vocẽ virtutis suæ, vt sit vox Domini in magnificentia.

De Auditoribus.

CAPVT XXXIII.

DVo sunt, quę in hac vita mortales expetũt, atque maximè sequũtur: voluptas, quę cum delectatione demulcet: & vtilitas, quæ iusti, & æqui mater est: & vtrũque in verbi Dei prædicatione consistit: voluptate siquidem capiendi sunt auditores, sicut pueri blanditijs alliciuntur, ne principio statim alienentur animi: vtilitate etiam pertrahendi sunt. Vnde nihil est Christiano animo ad bene beateq; viuẽdum tam salutare, quàm Dei verbum frequẽter audire. Nam auditus, qui in homine (ex Philosophi sententia) est via ad disciplinam, (teste D. Bernardo) ad meritum facit, visus autem ad præmium spectat. Quia auditu, & non visu peruenitur ad notitiam veritatis. Sicut ergo conualescentes indigent frequenti restauratione: ita qui peccati morbo laborāt, assidua & grata hortatione indigent, vt cōualescant, audiant, credāt, &(quod

Arist. de sensu, & sensibili.
D Bernardus *super Cant.* Ser. 23.

& (quod magnę præstantię argumentũ est) in ipsa fide, & bonis operibus perseuerēt. Verùm cùm ea, quæ à prędicatore Euangelico proponuntur, modò facilia, modò verò difficilia sint, æquũ est, vt auditores, ad quos omnis dicendi ratio est conferenda, citra vllã fastidij significationem grato, & libenti animo vniuersa excipiãt, (audiẽdi enim magis, quàm loquendi studiosos esse oportet) si tamẽ apra fuerit cordis dispositio. Frustra enim spargitur semen, si terra nõ fuerit pręparata; quia actus actiuorũ (vt docet Philosophus) fiũt in patiẽte bene disposito: & diuinus Plato testatur formas dari simpliciter secundùm mercedem, & dispositionem materię: sicut quoq; forma perficiens requirit subiectum perfectibile. Causa delectatiõis in audiendo harmoniã (vt docet Boëtius) est similitudo proportionum, ex quibus sensus, & corpus quasi cõponitur: ita eloquentia coalescere nequit, nisi sociata tradentis, accipientisque concordia fuerit. Hæc, quæ modò dico, Quintilianus in pręceptis eloquẽtiæ tradit. Quòd cùm ita sit, quid vtilitatis, vel cõmodi ad morum institutionem sperari potest ab auditoribus, vbi est discursus mentis, & oculorum peruagatio: animalia carẽtia auditu, vt apes, (si Aristoteli creditur) indisciplinabilia sunt, & eadem potentia in diuersa obiecta ferri non potest: oculus nimium à sole remotus, eius lumine & influxu priuatur. Verùm quatuor sunt auditorum genera: alij libenter audiunt, quod delectat; & quod nolunt, studiosè refugiunt: hi sanè habent pruritum in auribus dulci sono delinitis. Sicut enim quodam pruritu libidinis in carne corrumpitur integritas castitatis: ita sanè voluptatem aliquam parit aurium pruritus & fricatio earum, qui verba potius dulcia, quàm austera, & pressa audire percupiunt: vnde fit, vt in errores prolabantur, quibus

Arist. 2. de Anima.

Plato in Thimæo.

D. Bonauent. in procemio 1. Sentent.

Boetius 1. Musicæ.

Isaiæ 30. quibus Dominus in Isaia grauiter comminatur: *Populus enim ad iracundiam prouocans est, & filij mēdaces, filij nolentes audire legem Dei. Qui dicunt videntibus, nolite videre: & aspicientibus, nolite aspicere nobis ea, quæ recta sunt, loquimini nobis placentia: videte nobis errores, auferte à me viam, declinate à me semitam, cesset à facie nostra sanctus Israel.* Vnde cōmonefaciendi sunt auditores, vt, iuxta Ecclesiastis præceptum, aures suas *Eccle. 28.* spinis sepiāt, ne verbum nequam audiant, imò potius aspera; quia nulla remedia, quæ vulneribus adhibētur, tam faciunt dolorem, quàm quæ sunt salutaria. Auris bona est, (vt D. Bernardus ait) quæ libenter audit vtilia, prudenter discernit & obediēter operatur intellecta. Habet auris cartilaginem quandam neruosam & flexuosam, ne facilè sonus elabatur, aut aliquid noxij ad cerebrū trāsmittatur, veluti sepes, quæ obiecta introitum prohibet in a- *Ecci. 36.* grum, aut hortum: nam, *vbi non est sepes* (ait Sapiēs,) *diripietur possessio.* Alij sunt, qui libenter quidem audiunt, sed nihil in intima cordis aure retinent, nimirū si nūquam ad bonam frugem perueniūt; quia ea, quæ audimus, animo nostro ita fixa esse debent & recondita, sicut pretiosa aromata seruari solent, quibus postea ad nostram, & aliorum salutem op- *Super titul. Psalm. 46.* portunè vtimur: ita docet B. Augustinus: Sic debet auditor in cor mittere, vt non piger sit postea cogitare, vt quando audit, sit similis manducanti: cùm autem audita in memoriam reuocat, cogitatione dulcissima recolat, vt fiat similis ruminanti. B. Virgo *conseruabat omnia verba, conferens in corde suo*, & S. Dauid: *In corde meo abscondi eloquia tua, vt non peccē tibi.* Nam in penu cordis sui eorum memoriā indelebilem conseruabat, quasi thesaurū pretiosum, vt sic à peccatis caueret, & diuinam offēsam deuitaret. Nō enim permittitur peccare, qui tāto cum studio diuinorum eloquiorū semper meminerit. Alij sunt, qui

qui attentè audiunt, ſed cùm eorum peccata denudantur, aures ſubmittũt, vt lupus, ne audiat clamorem canum, & venatorum, vnde ſe in fugam cõuertit. Iſti ſimiles ſunt cribro, quod crebris pertuſum foraminibus, in aqna poſitum impletur, ſed extra-ctum, nil penitus retinet. *Cor fatui quaſi vas confractum, omnem ſapientiam non tenebit.* Vnde cribro aquã haurire, vel gerere, prouerbiũ in eos eſt, qui operã perdunt. Cibus ſi ſtatim euomitur, nõ prodeſt corpori. Milites ad nundinas vadunt non mercandi, ſed loquendi gratia: ita iſti non quidem ad ſacras conciones proficiſcuntur, vt proficiant, ſed vt obloquantur, & ganniant: de quibus in Ezechiele ait Dominus: *Audiunt ſermones meos, & non faciunt eos.* Sunt deniq; alij, qui oſcitantes minus audiunt, nec exteriorem aurem præceptis Dominicis præbent, ac ſi nullam aliam vitam præter hanc, quã vident, expectarent: vnde eſt, quòd ſemper duriores euadunt, & vltricem manum cum ſuo, & aliorũ animę detrimento experiuntur. Hæc auditorum diuerſitas nõ aliunde prouenit, quàm à diuerſa eorum diſpoſitione. Lutum ignis præſentia obdureſcit, & cera liqueſcit. Re ipſa experimur, plumbum, lignum, hominem, & ſerpẽtem ignis calorem in ſeipſis recipere, ſed non eadem ratione: plumbũ enim, dum ignis calorem recipit, liqueſcit; ſed igne ſubtracto, durum euadit: lignum nedum calefit, ſed comburitur, & propemodum in ignis naturam trãſit; ſed tandem in carbones conuertitur: ſerpens quoque ignis calorem recipit, ſed illum in malum virus cõuertit; vnde multiplici lapſu, & erratico incedens, horrenda ſibila emittit, atque vaporibus ſuis virulentis hominẽ inficit, & occidit: homo deniq; contracto in ſe ignis calore fouetur. In hũc quoq; modum ſunt auditores: alij, dum audiũt, cõpungũtur; ſed ſtatim obliti, euaneſcũt, & more plũbi duriores

Eccleſ. 21.

Ezech. 33.

euadũt: alij sunt, qui nedũ interius tinnitu aurium permouētur, sed vt lignum penè in ignem conuersi, quasi ignis scintillare videntur: alij vt serpentes omnia in virus conuertunt, sicut hæretici, quorum mos semper fuit veritati Catholicæ contradicere; quia (vt sacer Hieronymus ait) non æquè amici audiunt, & inimici: & boni auditores (teste Magno Gregorio) verba nõ impugnant audita, sed credũt. Isti similes sunt filijs viperæ: nam cùm tempus pariendi venerit, filij non expectantes naturæ operationem, matris latera rodunt, & cum matris interitu exeunt: ita hæretici in vtero matris Ecclesiæ geniti, non expectantes, nec sustinentes eius correctionem, vnitatem scindunt, & fideles animos (quoad eius fieri potest) ad interitum perducunt. Boni denique verba recipiunt, & eorum spiritu, & vita fouentur, & nutriuntur, atque diuina mandata cum deuotione, subiectione, & discretione suscipiunt. Qui enim libenter audiunt, & magis attendunt, facilius credunt; quia audire (ait D. Chrysostomus) non solùm debemus, sed imitari.

Quint. lib. 5.
D. Chrys. in Epist. ad Heb. Hom. 6.

De modo studendi.

CAPVT XXXIIII.

ADmonendi sunt primò iuuenes, vt sciētiam rectà intentione, & ordine percipiant: quia modus studendi in hoc præcipuè cõsistit, vt scias quo ordine, quo studio, quo fine quæq; nosse oporteat. QVO ORDINE, vt quod auditorum saluti magis expedit, proponatur. In quo genere necessaria sunt præcepta quædam communia, quibus variè, lateque diffusa ad certa quædam capita concio reducatur; nihil enim ad memoriam iuuãdam commodius, vel ad res explicandas efficacius excogitari potest: nam quæ confusè docentur, nec exactè intelligi, nec diu memoria teneri possunt.

D. Bernard. super Cantica Hom. 35.

Sicut

Sicut quæ ordinatè dicuntur, firmius hærent, & paulatim quasi in naturam abire solent. Vnde id vnicè studuerunt semper doctissimi quique viri, vt quæ dicuntur, methodica ratione explicētur. QVO STVDIO, vt id ardentius proponatur, quod vehemētius auditores excitare potest. QVO FINE, vt nō ad inanem gloriam, vel curiositatē; sed sui & proximi vtilitatem, & commodū: nulla enim in rebus humanis iucundior, aut vtilior occupatio est, quàm diuinis vacare studijs: quia omnia mundi dulcia, his collata exercitijs, amarescūt. Sunt qui scire volunt eo fine tantùm, vt sciant; & hæc turpis curiositas. Sunt qui scire volunt, vt videantur; & turpis est vanitas: de quibus rectè admodū magnus ille gentium Doctor D. Paulus conqueritur: *Semper discentes, & nunquam ad scientiam veritatis peruenientes.* & Satyricus:

2. Tim. 3.

Scire tuum nihil est, nisi te scire, hoc sciat alter.

Sunt qui scire volunt, vt scientiā vendant; & turpis est quæstus. Sunt qui scire volunt, vt ædificent; & est prudentia. Sicut enim cibus indigestus, qui non habet bonam decoctionē, malos gignit humores, & corpus corrūpit: ita sciētia indigesta stomacho animę, (qui est memoria) si non sit igne charitatis decocta, per actus animę in memoriā trāsfusa, magis corrumpit vitam hominis, quàm nutriat. Tria autē nocent legentiū studijs: negligentia, quando ea, quę sunt discenda, oscitanter prætermittuntur; quia frustra paratur supellex, si vti nescias, aut si abuti decreueris: imprudentia, quādo ordo cōgruus, & modus in discendo minimè seruatur: fortuna, quando paupertate, vel infirmitate, aut doctorum priuatione quis à proposito retardatur. B. Augustinus docet modum studendi sacræ Scripturæ in hoc potissimum situm esse, vt rebellem intellectum humilitatis iugo submittas: aufugit enim repen-

Lib. 2. de doct. Christ. ca. 7.

repente à superbo intellectu verus, & germanus sacræ Scripturæ sensus, nec diu secum manere patitur. Hæc subiectio tribus potissimùm constat, attentione, beneuolentia, & docilitate, vt sit docilis ingenio, attentus exercitio, beneuolus animo: intentus ad audiendum, docilis ad intelligēdum, beneuolus ad retinendum. Quidam sapiens (referēte Hugone) interrogatus de modo discendi, quæ essent necessaria, respondit, studium quærendi, vita quieta, scrutinium tacitum, paupertas, terra aliena, mens humilis: studium quærendi, ne discere erubescas, nec aliquem contemnas librum: quies mentis, quæ grata est: paupertas, superflua abijciendo: mens humilis, quò enim quis humilior, eò magis idoneus efficitur ad percipiēda diuina arcana. *Bonum mihi, quia humiliasti me, vt discam mandata tua*, ait Psaltes: & Paulus Apostolus pri⁹ fuit à Christo in terram deiectus, & prostratus antequā prædicationis officium assumeret, vt hoc exemplo instrueretur, se à suarum virium confidentia denudare, ac se totum ad Deum humiliter conuertere, nec propriæ sententiæ crinibus (quod arrogantiæ est) adhærere: quia spiritus diuinus minimè habitare consueuit, nisi in his, qui à sui extimatione vacui reperiuntur. Qui ergo cupit in hanc concionandi syluam ingredi, à suo proprio iudicio & sententia penitus sit denudatus, diuinæ se voluntati subijciens. Daniel sublimem visionem videns, per plurimos dies elanguit. Narrat Cassianus de Abbate Theodoro, qui, cùm explanationem obscuræ quæstionis inquireret, septem diebus & noctibus in oratione infatigabilis persistebat, donec solutionē eius (Domino reuelante) cogitauisset: ita, qui vult rectè intelligere, purgare debet oculos, vt sublato velamine contemplari possit. Insuper attendat, ne in exponendo aliquam auctoritatem extorqueat, ne sit

Parte 2. Didascalicon.

ne sit excessiuus, vel aliorsum deducat, vt est communis hæreticorum abusus. Intellectus enim non pendet à priuata interpretatione vniuscuiusque, cùm dicat Apostolorum princeps: *Hoc primùm scitote intelligentes, quòd omnis prophetia Scripturæ propria interpretatione non fit*: sed à Deo pendet, qui est dux, princeps, & moderator luminum. In interpretatione verò necessaria est linguarum eruditio: quia interdum aliqua vox à peregrina lingua nobis impropriè reddita, confusionem parit; nonnunquam enim interpretes dormitãt, nec semper habent in promptu vim vocis Græcæ, vel Hebreæ: sicut quidam exponentes hanc vocem Diabolum, volunt deduci à διὰ, id est, duo, & bolus; quia Diabolus vult duos bolos, carnem, & animam, quæ duobus bolis deuorat, cùm tamen διάβολος calumniator dicatur, & διαβολὴ calumnia. Vnde apud Plautum diabolus adolescens hoc nomine appellatus est. In parabola quoque, vbi Christus declarat, qui sit proximus, habes: *suspiciens*, quod aliqui interpretantur, sursum aspiciens, cùm tamen Græca dictio habeat ὑπολαβὼν, id est, suspiciens, vel respondens, quod est eleganter, fideliterque translatum, vt suspicere sit respõdere, admirari, maximisque laudibus efferre. Quare debet concionator multos libros euoluere, alioquin errare cõtingit. Illud dicere ausim, concionatorem sine scientia & linguarum eruditione, tanquam caput sine cerebro dici posse: quia in dubijs sacræ Scripturæ sententijs Patres refugium ad linguarum proprietates semper habuerunt. Ideò cùm ingenij facultas, & vena perexigua sit, & parum fidelis, nisi frequenti meditatione, & Catholicorum studijs, & ope adiuuetur, exiguum sanè lumen præferet. Nihil est itaque, quod magis intellectum à vero & germano sensu, in tenebras cimmerias pernitiosissimo-

ſimorum errorum deducat, quàm nimia ſuijpſius blanda quædam, & inſulſa confidentia. Hos ego ſimiles eſſe exiſtimo puero illi barbaro, qui cùm Athenis tres literas didiciſſet, α, β, γ, reuerſus in patriam, magno popularium fauore exceptus, contra Prætorem quendam, qui Græcè cōcionabatur, poſitus eſt: ille, poſtquam Prætor orationem ſuam finiuit (vt erat magnę vocis) exclamare cœpit, α, β, γ: quo clamore territus Prętor tacuit. Quare non ſatis ſibi conſtat, qui ſine ſtudio, vel duce aliquo grauiſſimam hanc prouinciam aggredi tentat. Opus eſt itaque multum temporis in literarum ſtudijs impendere, diu diſputare, commentari, cōcionari, quiſquis doctrinæ verum nomen ſibi vendicare velit: nec ſat eſt à primis annis præſtare ingenio, niſi aſſidua ſit exercitatio; quia videmus lactucas, quæ citò, aut nimium ſeminis producunt, citò creſcere, & mori. Interrogatus Ariſtoteles, vbinam Muſæ habitarent, reſpondit, non in Parnaſſo, neque Athenis, ſed in laborum ſtudioſis animis; quia *Inuia virtuti nulla eſt via*, & immortalitas non oſtentatione, ſed labore paratur. Moneo itaque iuuenes meos (vt huic capiti finem imponam) vt iſtas obſeruationes tanquam elementarias accipiant, quibus egregiè proficient, ſi in bonarum literarum ſtudijs ſe vehementer occupauerint, & maxima cum voluptate & alacritate, optimo fine, & ordine illis animum adiunxerint.

De ſtudio ſacræ Theologiæ.
CAPVT XXXV.

Lib. 2 de doct. christiana in fine.

SAcra Theologia, vt omnibus conſtat, eſt fons vberrimus, ex quo dulces præceptiones de vita piè, iuſteque inſtituenda hauriri poſſunt. Quicquid enim homo extra hanc diſciplinam docet (vt B. Auguſt. ſententia vtar) ſi noxium

eſt,

est, ibi damnabitur: si vtile est, ibi inuenietur. Nam ibi Naturalis Philosophia comprehenditur; quia causæ naturarum omnium in Deo sunt: ibi Ethica; quia non aliunde bona vita formatur, nisi Deum diligendo: ibi Logica; quia lumen animæ non nisi Deus: ibi salus reipublicæ; quia ciuitas non custoditur, nisi vinculo fidei. Idcirco sine sacræ Theologię studio cætera studia vana sunt, atq; perniciosa: quippe quæ per ambages, & molesta spineta veritatem grauissimis laboribus inquirunt. At sacra Theologia nobis aptissimè summum bonum ostēdit: quare rerum diuinarum, pietatisque studium ad consequendam animę salutem longè magis necessarium est, quàm reliqua studia; hoc enim Dei opti. max. voluntatem mortalibus patefacit: & proinde tanto interuallo anteponendum est vnicuique alij studiorum generi, quantò anima corpori, cæterisque rebus præstat. Hinc colligitur singularis mortalium abusus, qui incautæ iuuentuti, sub specioso eloquentiæ pallio, aniles fabulas, & vana Philosophorum deliramenta, in quibus iuuenes consenescunt, proponunt. Theologiæ verò tam altum est silentium, vt eius (nec sine fidei nostræ detrimento) vel minima ratio habeatur, cùm tamen ad eam acquirendam danda esset diligens opera: quia pietatis & Christianę nostræ religionis fundamenta ex fontibus Theologorū potius, quàm ex riuulis ethnicorū, vel ex verborū lenocinijs comparāda sunt. Taceo quia (heu) sunt multi etiā insignes, & pręstātissimi Theologi, qui vix integra Biblia perlegerint. Nō damno propterea artes liberales, quæ animā ipsam disponūt ad vsus, & actiones virtutū moralium, & intellectualium, vel ad vsum perfectissimæ virtutis, quæ est moralis felicitas. Omnia enim, non modò quæ scripta, sed etiam quæ facta sunt, ad

vtilitatem hominis (licet eis abutatur interdum) instituta creduntur. Sed profectò assiduè exercere se in eis nonnunquam nocere potest: quia continua consideratio rerum Philosophicarum plurimum à Christianis institutis retrahit; quæ enim *societas Christo cum Belial?* Intra terminos nostros philosophari oportet, ait Nazianzenus, nec licet cantare *canticum Domini in terra aliena.* Nec eos propterea probo, qui eruditius sortiti ingeniũ, artes (quas primordiales vocant, vt quæ circa prima literarum elementa versantur) calumniantur, lacerant, atque de eis triumphant: quia sicut in corpore humano cerebrum, & cor, prima membra sunt, à quibus vniuersum hoc dirigitur; tamen nisi essent & dentes, & lingua, & pedes, & manus, & digiti, corpus ipsum non satis suum officium faceret, aut diu stare posset. In hunc quidem modum intellectus humanus istarum rerum cognitione perficitur, & quasi per gradus quosdam à creaturis ad Creatoris potẽtiam deducitur, ibique summa felicitate potitur. Omnes itaque bonæ artes laudandæ sunt, omnes amplectendæ, omnes denique honorandæ: ea tamen ratione, vt vni Theologiæ, scientiarum omnium præstantissimę, (ad cuius normam omnis scientia collimanda est) subdantur, atque ei famulentur: in qua sola est fructus omnium scientiarum, vt in omnibus ædificetur fides, honorificetur Deus, cõponantur mores, hauriantur consolationes, quæ sunt in vnione sponsi & sponsæ. Sunt enim indiuiduæ comites, eruditio, & piæ actiones. Vnde in scientiæ huius diuinæ sacrum vestibulum nullus immundus, & illotus irrumpere debet, cùm mundandæ conscientiæ potius, quàm eloquentiæ studendum sit: quia si non eris Cicero, vel Demosthenes, sufficit, vt non sis penitus infans, & elinguis; si non habebis tot millia auditorum, vt de

Vide D. Bonauent. in libello de reductione artium ad Theologiam.

de Theophrasto legitur, sat est, vt non careas auditoribus. Sed (vt vno verbo dicam) quicquid boni, quicquid honesti animus hominis discendi cupidus optare potest, in hac facilè inueniet. Verùm, qua ætate summum hoc studium aggredi debeas, nō est mihi tutum consilium: hoc solum dicam, siue à teneris, siue in ephœbis incipias, semper id opportunè feceris (nūquam enim intempestiuè fit, quod salubriter fit.) Cōmendat D. Paulus suum Timoth. quòd à pueritia sacras nouisset literas. nec ab ætate, vel ingenio, sed maximè à Spiritu sancto (sine cuius ope & præsidio inanis est labor omnis, & industria) petēdum est consilium, quo afflari præcipuè debent hi, qui sacra & diuina mysteria rimari, atque alijs declarare præsumunt. & hęc de sacræ Theologiæ studio succinctè admonuisse liceat.

De libris, in quorum lectione potissimum versari debet concionator.

CAPVT XXXVI.

Cum ex B. Augustini præclara sententia, concionator dicatur sacrarum Scripturarum negotiator, libros habere debet; quia sicut mercator humanorum mercium dies noctesque libris, in quibus negotiationis ratio perscribitur, maximè intendit, & insudat; ita pariter ea debet esse concionatoris diligentia in sacris libris euoluendis, vt omni tempore semper inuigilet, & insideat, & ea, quæ legerit, memoriæ demandet; nec satis est, multa tumultuariò, & perfunctoriè legere, nisi & discendi modus adsit, & delectatio. Legitur de Dionysio Alexandrino Episcopo, qui mirabiliter audiuit vocem è cælo dicentem: lege omnia, quæ in manus tuas peruenerint; quia &

Lib. 4. de doct. Christian. cap. 4. & 5.

probare singula, & discernere poteris. Sæpe enim demiratus sum homines definitæ alicuius profani auctoris sententiæ ita addictos esse, vt in verba, & sententiam illius pertinaciter iurauerint, atque animum (vtpote liberum) quasi compedibus, & cathenis quibusdam vinctum detineant; cùm dicat B. Apostolus: *Omnia probate, quod bonum est, tenete.* Decet siquidem profanorum libros euoluere; quia (auctore Plinio) nullus liber est tam malus, qui aliqua in parte prodesse non queat. In primis autem Platonis, Aristotelis, & Ciceronis scripta non semel, nec oscitanter; sed vehementi attentione euoluere, atque percurrere licet: si tamen eorum dicta ad nostrum vsum, nostræque religionis ornamentum conuertamus, ac si pretiosa Aegyptiorum vasa ad ornatum tabernaculi Domini conferamus. Sed aliqui legunt libros, vt negligant; alij, vt teneant; alij denique, vt intelligant, qui optimè faciunt. Percurrendi enim sunt libri, vt imprimatur nobis eorum doctrina, & dubia, atque difficiles quæstiones emergentes alijs funditus vsque dissoluere possimus. Inter sacros auctores hi sunt, qui eloquentia pollent, Ioannes Chrysostomus, Origenes, Gregorius Nazianzenus, Magnus Basilius, Petrus Chrysologus, Simon de Cassia. Qui excellunt in morali discursu, sunt B. Gregorius cognomento Magnus, D. Bernardus, & Leo Papa, qui etiam inter eloquentissimos quosque computari possunt. Verùm inter cæteros est D. Chrysostomus, cuius doctrinam in cælum tollerem, nisi viderer aliorum Doctorum lectiones (quod absit) deprimere, vel potius contemnere. Cupio tamen iuuenes meos tanti Doctoris clarissima monumenta diurna, & nocturna manu voluere, nec à salutari eius institutione

Scitè & eleganter docet hoc B. Aug. in lib. 2. de doct. Christ. cap. 40.

vnquam

vnquam deflectere. Ego, cùm Bononiæ sub Ioannis Antonij Delphini ferula ephœbus studerem Anno Domini 1558. percunctatus fui grauissimum quẽdam Theologum, quem librum præcipuè præ manibus habiturus essem, vt eius doctrinam imbiberem, & phrasim retinerem, (quia modò hunc, modò illum euoluere ingenio parum erudito noxium est potius: sicut stomachi fastidientis est multa degustare cibaria, quæ magis coinquinant, quàm alant) respondit mihi (& quidem eruditè ac scitè) D. Chrysostomum esse panem cõcionatorum. Et sanè ita est: quia sermo eius nutrit, atque eius lectio ita oblectat, & auditorum auribus tam accommoda est, totque modis in prauos & dissolutos hominum mores inuehitur, vt vix quicquam vel grauius, aut vehementius excogitari possit: quamobrem illustrem denominationem adeptus est, eiusque verba mirãdum in modum placent. Cui enim non placerent verba; quæ (dum leguntur) non animum tantùm, sed cor ipsum attingunt, & delinire videntur? nemo est vir præstanti ingenio insignitus, qui eius scripta summa cum voluptate non legat: nam genus omne eloquentiæ, inuentiones, narrationes, exordia, insinuationes, argumẽtationes à Græcorum fontibus emanârunt. Quod pulchrè & eleganter describit Horatius, cùm ait:

Graijs ingenium, Graijs dedit ore rotundo
Musa loqui.

Primi theologizantes fuerunt Græci, Musæus nempe, Orpheus, Dionysius Areopagita, Ioannes Climacus, & alij receptissimi, à quibus Theologia illustrata est: hi ante oculos pro exemplaribus habendi sunt. Libros Origenis cautè & sapienter legere debemus, vt notat Cassiodorus, ne pariter venenum perfidiæ sorbeamus. B. Martyr Cypria-

De Instit. script.

Cyprianus Tertulliani ſcripta (in quibus tamen taxantur nonnulli errores) in tanto pretio habebat, vt nullum ſine eorum lectione diem præteriret, & magiſtrum (honoris gratia) eum appellaret. Gregorius, cognomento Magnus, in morali diſcurſu magnopere alios excellit, vt qui diuina potius, quàm humana loquitur: eo enim dictante, in eius aurem columbam deſcendiſſe ferunt: quo argumento probant (referente Paulo Diacono) eum inuiſibili, & viſibili Spiritus ſancti illuſtratione edoctum ſcripſiſſe. Huius ſtudium eſt in ſuis ſcriptis homines ad odium, & deteſtationem vitiorum accendere: quamuis D. Chryſoſtomus (vt ſuperius dictum eſt) in humanis affectibus mouendis, & amplificandis neminem habeat ſecundum. Huic proximè accedit D. Bernardus, cuius ſcripta potius centones diuinorum voluminum dici poſſunt: ſic enim ab infantia ſacras literas imbibit, & memoriter retinuit, vt quicquid vel loqui, vel ſcribere tentaret, in verba ſanctarum Scripturarum, & ſententias Patrum prorumpere cogeretur: vniuerſum eius ſtudium in formandis moribus verſatur, oratione tam dulci & ardenti, vt verba eius mellis & lactis dulcedine delinita eſſe videantur; vnde & melliflui Doctoris nomen apud omnes ſemper retinuit. Sed vt aſſueſcas, quæ in ſacris libris ſparſim occurrunt, prudenter diſtinguere (quia non omnes Doctores eundem locum eadem methodo explicant) probatos auctores legere oportet, & quando ad alios diuertere libuerit, ad priores redire opus eſt. Vnde præ manibus frequenter habenda ſunt ſcripta Ioannis Gerſonis, in quibus addubitari ſolet à doctis viris, an eruditione pietatem, vel pietate eruditionem ſuperauerit, Euoluenda quoque erunt, & non oſcitanter,

ſed

sed accuratè pro formandis, & conficiendis sacris concionibus clarissima D. Thomæ monumenta, quæ styli facilitate & perspicuitate, sensus grauitate maximè pollent, & maximum spiritum, & doctrinam continent: nam ita B. Augustini (cuius maximus imitator fuit) mentem, & reconditos sensus exhausit, ac si Augustini animam haberet. In doctissimis eius scriptis obseruare poteris, quid ad doctrinam, ad redargutionem, ad institutionem, ad correctionem, quidque ad consolationem faciat. Vellem quoque iuuenes frequenter versari in opusculis seraphici Doctoris B. Bonauenturæ, in quibus ingens copia, & eruditio conspicitur, vbi totius nostræ fidei doctrinam admirabili eruditione, & singulari ac laudatissimo ordine complectitur. Laudat inter cætera Ioannes Gerson breuiloquium, & itinerarium mentis in Deum. Docet B. Augustin. primam in percurrendis libris obseruationem esse, vt libros legamus, & legendo memoriæ mandemus, vel omnino incognitos non habeamus, nec de quibuscunque libris loquitur, sed (vt mea fert opinio) de probatis auctoribus: quia (vt ait Seneca) non refert quàm multos, sed quàm bonos habeas libros; multitudo enim librorum onerat, non instruit. Quare consultum erit, si iuuenes vnum tanquam fidum & probatum magistrum habeant, quo duce facilè doctrinam imbibent, & quæ semel imbiberint, dilucidè percipient, atque alijs explanare poterunt. Dici non potest, quantum compendium, & vtilitatem sit allaturum, si semper paratus sis, & promptus ab alijs discere, cùm & B. Augustinus, iam senio confectus, & penè capularis, ab alijs tamen discere cupiebat. Ita amica collegarum colloquia, viua præceptorum vox, & probatorum auctorum frequens, & accurata lectio nodos omnes dissoluent: & si quid dubitatio-

Lib.2 de doct. Christ.

Epist.75.

nis tibi obuium fuerit, è medio tollent. Verùm, quia non est mei instituti præceptiones omnes de arte declamandi in vnum congerere, huic capiti finem imponam.

Concionator se omnino abstinere debet à libris improbatæ lectionis.

CAPVT XXXVII.

AD Ecclesiam Romanam, Catholicam, & Apostolicam matrem & nutricem nostram, tanquam ad lapidem Lydium, vniuersæ scripturæ deputandæ sunt, quæ sola de scripturarum veritate infallibilem sententiam ferre potest, in cuius pectore sunt Spiritus sancti scrinia: sed (proh dolor) exierunt plurimi pseudoapostoli, (& vtinam nunc non essent) qui Satanæ spiritu inflati, se canonicis libris immiscuerunt, eos deprauantes, atque veros & Catholicos sensus (vt est eorum inueterata consuetudo) detorquentes; ea propter multa perditissima dogmata, sub falsis titulis mundo obtruserunt. Quare Catholicus præceptor ab hæreticorum librorum lectione omnino abstinere debet; etsi B. Dionysius Areopagita dicat, multum sibi conferre hæreticorum libros legere, vt ex eorum verbis possit eos redarguere: vndique tamen periculum ingruit. Primùm quidem, quia hæretici viperino morsu eorum scripta inficiunt, & dum scriptitant, calamum (vt dici solet) in mente tingunt, vt sermonis ornatu, verborum lenocinijs, & sententiarum flosculis populares fauores captent, & veluti rabida lues & pestis, ac pernicies animarum, incautos animos decipiant. O ostentatio, & inanis gloria omni dolo plena. Hoc est ergo primum, & non cōtemnendum periculum; quia non

non sine discrimine est ea lectio, quæ habet, quod delectat leues, & occidat. Quid enim hauriri potest à turbidis & corruptis fontibus, nisi limosa & fœtida doctrina? Accedit, quia in promptu habent abuti Scripturis, & ad suos improbos sensus (vt modò dictum est) detorquere, vt sic falso intellectu, atque verborum pompa, & strepitu rudem plebem decipiant. Vnde (vt summatim dicam) nihil est, quod tam faciat hæreticum, quàm superba ignorantia, & librorum improbatæ lectionis frequentatio. Hæc via est apertissima ad hæreses & schismata, aliena spernere, & sua mordicus tueri, & quæ semel animo conceperis (vel bona vel mala sint) velle temerè defensare. Non potest error oriri palliatus nomine Christiano (vt B. Augustin. ait) nisi de scripturis non intellectis. Palliati vtique sunt hæretici, & in cauernis (teste S. Iob) habitant: quia errores, & falsa dogmata non audentes in medium proferre, clanculum se imperitis & rudioribus ingerunt, vt illos securius in suos errores abducant: quæ res longè periculosior est, quia latens morbus non facile curatur. Hæreticorum mos est noua semper moliri, & nouas ac peregrinas opiniones passim docere, vt rei ipsius nouitate curiosos alliciant, atque nos in tenebris ignorantiæ diu delituisse ostendant. Summa est, vt concionator (iuxta B. Pauli sententiam) deuitet profanas vocum nouitates, & omnino caueat ab improba & pestilentissima librorum lectione, ne ipse lethale virus imbibat, quod alijs postea cum sui, & aliorum detrimento effundat.

Lib. 83. q. 69.

Iob 30.

1. Timoth. 6.

Præ-

Præcipua concionatoris cura est, hæreses confutare, & fideles ac pias mentes in Catholica veritate firmè stabilire.

CAPVT XXXVIII.

SIcut bonus agricola nedum bonum semen in agro iacere, verùm, si zizania creuerint, euellere, atque penitus eradicare studet: in hunc sanè modum facere debet Euangelicus præceptor, docere, atque ex verbo Dei viam monstrare, vt fideles in vera pietate proficiant, & meliores sanctioresque euadant. Huc debet cogitationes suas, cúras, vigilias, & labores suos referre: in qua sacra functione præstantissimi totius Euangelij ministerij summa consistere videtur, vt fidelium mentibus sacra & Catholica dogmata imprimat, & omnem amoueat dubitationem, atque perditissimos hæreticorum errores confutare curet, qui, vt sunt pertinaces, negant Scripturas in eo sensu accipi debere, in quo fuerunt semper expositæ à S. Romana Ecclesia, à qua germana expositio æquo, & indubio animo sumenda est, quæ sola habet claues sacræ Scripturæ: vnde nec cuilibet licet priuato iudicio Scripturas sacras interpretari, sicut hæretici pro suo arbitratu exponunt. Nam, vt B. Augustinus ait, omnis hæreticus docet Christum, qualem sibi fingit, non qualem veritas docet. Quare si grauissimam pœnam incurrunt hi, qui rescripta Principis improbè interpretantur (quia efficiuntur infames,) multò magis qui Scripturas sacras deprauant: æterna siquidem confusione & damnatione digni sunt, & propria sagitta confodiuntur. Sed medij crepent hæretici, & rumpantur inuidia, nunquam tamen ostendere poterunt peruersas

suas

ſuas doctrinas, Apoſtolicas eſſe, atque Euangelicas. Non enim admittit Scriptura ſacra omnes promiſcuè ad ſui inueſtigationem, ſed tantùm illuminatos diuina gratia & humilitate diſpoſitos: in his quieſcit diuinus ſpiritus, qui ſunt pauperes ſpiritu, & timent ſermones Dei. Certiſſima & infallibilis regula ad cognoſcenda hæreticorum dogmata eſt, quia venerandam Patrum antiquitatem contemnunt, veritatis claritatem negligunt, & vt filij tenebrarum, diſſonantiam quandam præ ſe ferunt à vera antiquæ fidei ſimplicitate, & Patrum auctoritate, quæ poteſt hæreticos conuincere. Hac Irenæus, Valentinum hæreticum expugnauit: Tertullianus, Marcionem: Nicænum Concilium, Arrium: Baſilius, Eunomium: Hieronymus, Vigilantium: Cyrillus Alexandrinus, Neſtorium: ſemper enim hæreticis exorientibus Diuinæ prouidentiæ brachium præclaros viros excitauit, qui hæreticorum machinas, & technas euerterent, & falſis eorum dogmatibus fortiter reſiſterent, atque impias & peregrinas eorum opiniones omnino delerent. Summa ergo eſt (ne tempus inutiliter protrahamus) vt quicunque hanc proclamandi functionem honorificè obire voluerit, ita formare ſtudeat ſuas redargutiones, vt auditores planè percipiant, fideles & pij homines inſtruantur, & impios, quantò magis diuinæ gratiæ rebelles fuerint, aperta inſectatione proſequatur, & dura increpatione corripiat; infirmiores verò peccatores benignè ad pœnitentiam inducat. Nihil enim tam confert, (vt D. Chryſoſtomus ait) vt qui audit, perſuadeatur ad recipiendum quæ dicuntur, atque ſi cognoſcat quæ cum magna dilectione dicantur. Hoc probè faciet, ſi iuxta B. Pauli conſilium actiones ita inſtituat, vt nemini det vllam offenſionem, *ne vituperetur miniſterium Chriſti*; quia præceptor Euangelicus non eſt mini-

miniſter literę occidentis, ſed ſpiritus viuificantis. Quare nedum quæ facienda ſunt, docet; ſed Spiritus ſancti gratiam oſtendit, à quo vires expetendæ ſunt, qui aperit ora & corda eorum, qui veritatem Catholicam in Eccleſia ſancta Chriſti Ieſu ſponſa docent, à qua pius concionator veritatem populo prædicandam petere debet.

Debet concionator ex probatis ſcriptoribus, ſuapte induſtria, locos communes colligere, pro formandis ſacris concionibus.

CAPVT XXXIX.

OMni diligentia contendere debet pręceptor euangelicus, vt poſt aſſiduam librorum, quos nuper commendauimus, lectionem, quæ digna notatu & obſeruatu in ſacris ſcriptoribus inuenerit, proprio marte, atque ſummo ſtudio diſponat, ac ſibi ipſi locos communes conſcribat: hoc enim magis ſibi cõferet, ac ſi ex alienis ſcriptis quàm plurima decerpat: vnde optima quæque dicta in breues pagellas, tanquam in mentis ſcrinium, reponat. Non enim poſſet omnia memoriter retinere, vel recenſere, ſi opus eſſet, niſi ordine quodam diſtributa eſſent, & apto ordine collocata: ideo quæ legerit, & ſemel mente conceperit, debet chartis committere; quæ loco & tempore admonere poterunt, quorum recordari maximè proponit. Hæc regula in omni ſcientiarum genere eſt apprimè neceſſaria: ita ſanè ingenij viuacitas acuetur, & aptè & cum gratia dicere poterit. Ad hæc compendioſa eſt via, frequens menditatio, atque inſigniorum locorum coaceruatio, exemplo formicæ, quæ naturali quodam impulſu, *ore trahit, quodcunque poteſt, atque addit aceruo;* & quę ęſtate multo la-

ſo labore conuexit in aluearium, lęta fruitur in hyeme: ita ſi tu multa parau eris, & honeſto tuo, ac liberali ſtudio in vnum congeſſeris, & tibi, & alijs prodeſſe non mediocriter poteris. Verùm hęc, quæ in vnum coaceruantur, ſi ordine, & ſerie quadam congeras, illa te aſſiduè ad dicendum incitabunt, atque (experientia teſte) penè vrgebunt: ex quibus dulces laborum tuorum fructus capies. In explicandis modò locis, quos congeſſimus, tribus modis vtimur, definitione, inuentione, & diſpoſitione. PARS DEFINITIVA adducit ſenſus, expoſitiones ſacrarum literarum diſtinguit, & definit. INVENTIVA docet definitos iam ſenſus, in abditis ſacrorum voluminum ſermonibus latentes inquirit, & diligenti inueſtigatione perquiſitos inuenit. DISPOSITIVA explanationis diſpoſitione in lucem emittit, & aptiſſimo ordine explicat, quid ſit illud, de quo agitur, aut quot in partes diſtribuatur, vt auditores animo apprehendant: in quo dicendi genere D. Chryſoſtomus feliciſſimus fuit. Verùm iuuenes minimè percipere poterunt, quantum valeant, niſi aliquandiu ingenij ſui periculum fecerint: ad quod faciendum moneo, ne cum multorum riſu & ſibilis à pulpito re infecta abire cogantur. Intereſt ergo eorum, qui in hanc concionandi arenam deſcendere cupiunt, crebrò ſe exercere in his locis, propoſito aliquo themate, euoluere, & præ manibus habere vitas ſanctorum Patrum, ſacra Concilia, in quibus quicquid ad ritus, & vitam hominum componendam attinet, explicatur, vbi, quo tempore, quem in finem quæque inſtituta, vel abrogata ſint. Conſultiſſimum itaque erit, ſi paratis hinc inde ad dicendum varijs locis (priuſquam publicè munus hoc aggrediaris) probare, an potens ſis hanc ſubire prouinciam, quę maxima eſt.

De quadruplici genere concionum, ad quod concio omnis referri potest.

CAPVT XL.

OMnis concio in tres potissimùm partes distinguitur, procœmium, narrationem, & conclusionem: quamuis quælibet pars, vel locus communis sua gaudeat breui conclusione. Locorum autem distributio, in qua summa diligentia adhibenda est, est basis, cui vniuersæ concionis structura innititur, si tamen eligantur loci vtiles, & faciles, qui satis latè pateant: ij verò omnino reijciantur, ex quibus nihil vtilitatis vel commodi elici potest. Quem ordinem inter Prophetas egregiè obseruauit Isaias, & inter cæteros Doctores D. Chrysostomus, cuius studium vbique est, prauas opiniones extirpare, ad virtutum amorem, & ad metum futuri iudicis excitare, & in spem denique misericordiæ Dei adducere. Sed concionum genera sunt quatuor, ad quæ concio omnis referri potest.

1. 1. Doctrinalis.
2. Correctoria.
3. Institutoria.
4. Consolatoria.

DOCTRINALIS concio versatur in hoc, vt doceantur auditores bona amplecti, noxia fugere, Deum colere, hostibus nostris resistere, impios ad fidem Dei conuertere, peccata plangere, atque æterna totis viribus inuestigare. Hæc profectò est vera docilitas, quæ est prudentia erudiendi imperitos, vt per eam prius concionator seipsum, postea alios informet, quę præcipuè in hoc consistit (vt D. Gregorius monet) carnem vincere, voluptatibus proprijs contraire, delectationes vitę præsentis extinguere, huius mundi aspera pro æternis præmijs amare, & prosperitatis blandimenta contemnere. CORRE-

2. CTORIA versatur circa peccata corripienda, & castigan-

ſtiganda: quia in fine cuiuſcunque concionis animos auditorum excitare debet, eoſque deterrere, vt diligenter caueant à peccatis, quæ furtim irrepſerunt; ſeruanda tamen modeſtia (vt ſuperius admonuimus) vt leuiora crimina placidè amoueantur, ne auditorum animi frangantur, ſed emolliantur. Sicut aquila filios ſuos, quos naturaliter diligit, vnguibus ſuis vrget, & pungit, vt de nido exire compellantur, & ad volandum erudiantur: ita concionator auditores, quos in nido voluptatis iacere conſpexerit, per correctionem pungere & arcere debet: quod enim non tangit (vt in prouerbio eſt) non angit. Hæc concio correctoria viuificat iacentes. Apes oleo mortificatæ, aceto ſuperinfuſo viuificari dicuntur. INSTITVTORIA conſiſtit in hoc, vt inſtruantur homines, vt à peccatis caueant, laboribus ſe exerceant, honeſtis ſe moribus ornent, & maturè ſe gerant. Quia ſicut fructus ſperari non poteſt, vbi flos non præceſſerit: ita honorem ille minimè conſequitur, qui prius in aliqua diſciplina non fuerit ſatis inſtructus. CONSOLATORIA verſatur circa auditorum animos, vt confirmentur: quia, cùm humana vita infinitis periculis, & procellis iactetur, & aduerſis caſibus & ærumnis prematur; nihil tam poteſt ſtabilire mentem noſtram, quàm ipſa diuina pietas. Deus enim quos diligit, caſtigat. Hæc ſunt quatuor concionum genera, ad quæ referri poteſt concio omnis, vt vnuſquiſque experiri poterit in ſanctorum libris, præſertim in D. Gregorij & Chryſoſtomi ſcriptis, quæ tibi legenda relinquo, ne in immenſum hæc noſtra præludiorum inſtitutio ſerpat. Ideò hîc dicendi finem faciamus.

3.

4.

PERORATIO.

HÆc igitur ſit ſermonis mei peroratio & finis. Hæc habui, quæ arbitratu meo digeſta, in gra-

tiam meorum iuuenum literis proderem, quibus ſat eſt expoſuiſſe ea, quæ futuro concionatori neceſſaria ſunt. Ego mecum habito, nec tam mihi placeo, vt tanquam criſtatus gallus cantaturus exultem; noui enim, quàm ſit mihi curta ſupellex, quamq́ue ſit humeris meis impar hoc ſuſceptum onus: ſcio quoque multos grauiſſimos viros de re hac egregiè conſcripſiſſe, cum quibus ſi in hoc ſtadio currere vellem, terga potius, quàm pectus viderem: inter quos eſt Gulielmus Aluernus Epiſcopus Pariſienſis, qui diuinam rhetoricam edidit, Michael Vngarus, Ioannes Sagobienſis, Laurentius Xerezanus à Villauicentio, Auguſtinus Valerius Epiſcopus Veronæ, Ludouicus Granatenſis, & plerique alij: quorum lucubrationes adhuc non euolui. Nolo ergo arripere clauam (vt dici ſolet) de manu Herculis, ſat habeo pro inſtituti mei ratione iuuenibus meis (ſi modò ingenia non ſunt nimis moroſa) rectè, & vtiliter conſuluiſſe. In quo dicendi genere apes ſum imitatus, quæ non omnes, ſed ſelectos quoſdam decerpunt flores, & non omnem ſelectorum florum ſuccum, ſed quantum ea die ad alueos ferre poſſunt. Hæc proinde libata potius, quàm recitata in tranſcurſu à me dicta ſunt, quæ, ſi parùm vtilia viſa fuerint, ingenium alioquin exacuent: quia verè à Salomone ſapientię antiſtite dictum eſt: *Da ſapienti occaſionem, & addetur ei ſapientia.* Tanta eſt equidem diuinæ huius artis præſtantia, vt multis inuentis egeat. Si itaque hæc (qualiacunque ſint) guſtum veſtrum permulſerint, ſuſcepti laboris mei non mediocrem capiam voluptatem. Sed interim orate Deum, vt mihi, & vobis concedat perpetua mentis, & corporis ſalute gaudere, & mentes noſtras illuſtrare, ne (quod abſit) vitiorum rapiamur erroribus.

DICTIO-

DICTIONARII DE VIRTVTIBVS

PARS PRIMA:

In qua explicantur plures, iuxta Alphabeti ordinem, Virtutes, citatis hinc inde locis in sacris Biblijs, atque in insignioribus Scholasticis Doctoribus:

Vt facilè quiuis, vel vnico mox intuitu, cognoscere possit, non tantùm Virtutes, sed singularum, de quibus agitur, Virtutum differentias.

DE ABSTINENTIA.

ABSTINERE est, cùm aliquis ab aliqua re vsum eius à se reijcit: & Abstinere est, frȩnare affectus, & coërcere se à concupiscentijs, & ab alijs animi tranquillitatem perturbantibus. Vnde prima Abstinentia est à malo quiescere. *Quiescite peruersè agere.* monet quoque Paulus: *Ab omni specie mala abstinete vos.*

Isa. 1. 1. *Thessal.* 5.

Abstinentia est temperantiæ filia, virtutum nutrix: quę carnem, & spiritum in sua natura custodit, & nullis rerum capitur illecebris.

Abstinentia nihil appetit amplius, quàm naturæ

ratio flagitat: quæ ciborum multitudine, & delectu plerunque suffocatur. Nullum aurum potabile, nullum elyssir vitæ prodest, vbi abstinentia nulla: tunc præclara est apud Deum abstinentia corporis, cùm animus ieiunat à vitijs.

Abstinentia est triplex:

1. { 1. Naturalis. 2. Laudabilis. 3. Detestabilis } NATVRALIS est ex necessitate naturæ, vel pro valetudine tuenda.

2. LAVDABILIS est quadruplex:

{ 1. Frugalis, 2. Ordinata, 3. Purgatiua, 4. Curatiua, } quæ affectum frænat. quę vitam ordinat, & mores cō- (ponit. quę purgat intellectum. quæ vulnera curat.

Abstinentiæ laudabilis actus est duplex:
Interior, à virtute elicitus.
Exterior, à virtute comparatus.

Cuius tres sunt species:

{ 1. Abstinere ab illicitis. 2. Abstinere à licitis. 3. Abstinere à quibusdam necessarijs. } De quodam iuuene incomparabilis formę narrat D. Ambros. de Virginitate, qui, cùm in amorem incenderet fœminas, stigmatibus exarauit vultum suum, ne qua eum amare posset. Ab illicitis cauere debemus, quia *debitores sumus: non carni, vt secundùm carnem viuamus.* Sancti per aliam viam reuersi sunt in regionem suam: quia sicut gula nos à paradiso expulit, abstinentia in cælum perducit. Ita B. Hieronymus ait: Solicitè prouidendum est, vt quos saturitas de paradiso expulit, esuries reducat.

Rom. 8.

Epist. 84.

Abstinere quoque à licitis, & à quibusdam necessarijs debemus; quia prospera & aduersa sustinere, ars magna est. Quia aduersitas, & prosperitas non mutant fortis viri animum, sicut nec amnes, nec imbres, mare. Hæc erant duo dolia in domo Iouis (secun-

(secundùm Philosophos quosdam:) nam in limine domus Iouis (referente Seneca) erant duo dolia, de quibus intrantes oportebat bibere.

DETESTABILIS, vt in hypocritis, auaris, & gulosis. 3.

Hypocrita abstinet, vt laudetur: talis nimium fatuus non satis sibi constat; quod enim vni hosti subtrahit, eo duos hostes pascit, mundum, & Diabolum. Diabolus est sicut fur; qui, vbi cognoscit mercatores onustos auro, vel mercibus oneratos, se illis adiungit, vt eos expoliet. Ad hunc modum Diabolus spoliat superbos per iactantiam, & vanam ostentationem: exemplo Ezechiæ, qui thesaurum suum regis Babylonis legatis inimicis patefaciens, amisit. Isaię 39 *Non fuit res, quam nos ostenderet eis.* Ideo dicitur Iob 15 *Congregatio hypocritæ sterilis* Nam quæ congeruntur ab hypocrita, vana redduntur. Quamuis humano iudicio, secundùm externam laruam, aliquid boni præ se ferant: verè tamen sterilis congregatio est apud Deum, cui nihil gratum esse potest, nisi quod in charitate fundatur, vel à charitate proficiscitur. Hypocrita ergo, vnde boni operis mercedem æternam sperare potest, quærit ventum vanæ laudis. Gregorius: Qui ex opere, quod agit, humanos fauores exquirit, rem magni pretij pro vili exponit. Sed melior est saccus plenus lapidibus pretiosis, quàm habere loculos plenos arena, vel lapillis. Et sub pictura aurea nonnunquam lignum putridum, & vermibus scatens latet. Vnde versus:

Nec teneas aurum, quodcunque relucet vt aurum,
Nec pulchrum pomum quodlibet esse bonum.

Ideo dicitur Matth. 6. *Cùm ieiunatis, nolite fieri sicut hypocritæ tristes; exterminant enim faciem suam, vt videantur hominibus ieiunantes.*

Auarus ieiunat, vt crumenam impleat: iste quod

ori subtrahit, Diabolus aufert: os enim Diaboli est auari marsupium, quod impleri non potest. Isidorus: Sit ieiunium tuum non marsupij lucrum, sed satietas animarum. Augustinus: Tale est ieiunium sine eleemosyna, qualis est lampas sine oleo.

Gulosus ieiunat, vt postea deglutiat, & voret. Gregorius: Non Deo, sed sibi ieiunat, qui ea, quæ ventri ad tempus subtrahit, non pauperibus tribuit: sed ventri postmodum offerenda custodit. Sunt autem permulti, qui ieiunantes, vna vice plus comedunt, quantum eis duabus sufficeret. Augustinus: Sicut sumuntur medicamenta, sic sumi debent alimenta. Quò enim terra pinguior fuerit, eò plures spinas, & tribulos germinat: sic quantò caro pinguius nutritur, & fouetur, plures motus generat, & fortius spiritum impugnat. Prouerb. 29. *Qui delicatè à pueritia nutrit seruum suum*, id est, corpus, *postea sentiet eum contumacem*, id est, spiritui repugnantem. Nota, quòd sunt quidam, qui festum ante vigiliam celebrant, vt hi, qui in pueritia delicatè nutriuntur: sed festum eorum breue, & momentaneum erit, vigilia æterna in inferno comitabitur cum diuite, cui aquæ gutta negatur. Non enim possumus hîc ventrem, & illic mentem implere. *Luc. 16.*

Rursus, Abstinentia LAVDABILIS est quadruplex:

Prima, à peccato. Secunda, à cibo. Tertia, à malis verbis. Quarta, à mala societate.	Prima est abstinentia laudabilis A PECCATO, de qua Paulus: *Abstineatis*

1. Thessal. 4.

vos ab omni fornicatione. Gloss. tam spirituali, quàm corporali. Qui enim in peccato mortali ieiunat, corpus suum (veluti cadauer mortuum) offert Deo: cuius oppositum monet Paulus: *Obsecro vos per misericordiam Dei, vt exhibeatis corpora vestra hostiam viuentem, non mortuam*. Ideo dicitur Ecclesia- *Rom. 12.*

stici

ftici 3. *Sapiens cor, & intelligibile abſtinebit ſe à peccatis, &c* Item ſanctus Petrus: *Obſecro vos, abſtinere vos à carnalibus deſiderijs, quæ militant aduerſus animam.* Non eſt illis credendum, qui affirmant non poſſe abſtinere, vel continere ſe à peccato, cùm tamen abſtineant ſe à noxijs alimentis, quæ corpori obſunt. Vnde ſi alicui apponeretur cibus lethalis & veneno infectus, procul à ſe abijceret: ita voluptas mortifera eſt animæ, vt monet Auguſtinus: Omne ſeminarium voluptatis, venenum puta. Hanc tamen auidè hauriunt multi, & inde moriuntur. Apocalypſ. 8. *Multi mortui ſunt in aquis*, id eſt, delectationibus mundi, vel carnis: *quia amaræ factæ ſunt*, ſcilicet poſt mortem. Nullus coram Principe auderet (quin potius erubeſceret) fornicari: quia ſola verecundia cohiberet eum: quantò magis præſentia Dei, & Angeli cuſtodientis eum deberet ipſum cohibere? Bernardus: In quouis angulo reuerentiam exhibeto Angelo: nec, illo præſente, facere audeas, quod, me præſente, facere non auderes. Boëtius: Magna nobis audita eſt neceſſitas probitatis: cùm omnia agamus ante oculos iudicis cuncta cernentis. Non eſt dicendum, equum cohiberi non poſſe, qui modico freno conſtringi poteſt. Sic non debet aliquis dicere: non poſſum à peccato carnis me cohibere, quem frænum erubeſcentiæ cohibet. Adde, non dicitur domus alicuius, eo inuito, comburi, ſi ipſemet igni ligna ſubijcit, ſcilicet cibos, & potus calidos, libidinem prouocantes. Ideo nobis in tanta ciborum varietate timendum eſt, vt ſit alimenti modicitas, & in ſumendo ſobria frugalitas, ne fiat ventris oneratio, & inflatis venis incentiua libidinis ſuſtineamus: *quia ſi defecerint ligna,* (ait Salomon) *extinguetur ignis.* Peccatum ſemel cõmiſſum, nõ extinguit peccatorum ſitim, ſed magis excitat; nam peccatum eſt diſpoſitio ad aliud peccatum.

1. Pet. 2.

Prouerb. 26.

catum. Solet faber candens ferrum aqua extinguere, vt per antiperistasin condensato calore, ferrum vehementius accendatur; ita peccatoribus accidere solet, qui quantò magis peccant, eò magis ad noua peccata accenduntur, & maiora moliuntur. Oseæ 4. *Comedent, & non saturabuntur: fornicati sunt, & non cessabunt.* gloss. vires fornicantium deficiunt; sed desideria crescunt. Qui hostes suos insequuntur, & vltrò se illis offerunt, (cùm potius se in fugam conuertere, & dare terga deberent) si mortem oppetunt, non moriuntur inuiti: qua ergo ratione quis se excusare potest, si non abstinet à peccato, vbi ex industria mulierum consortia quærit, & compedes inuenit? si alligauerit quis ignem in sinu suo, nónne vestimenta eius comburet? *Qui enim amat periculum, in illo peribit:* nec debet dicere æger, non possum curari, si consilia & medicantis manum non admittit. De consilio corporalis medici abstinet quis diu à vino, & à carnibus: sed consilia medici spiritualis non curamus; nec patimur vix semel, vel bis in anno ieiunare; vnde ad mala procliues præcipites ruimus: quia peccatum, quod non deletur per pœnitentiam, mox suo pondere ad aliud trahit. Lapis in puteum proiectus, si centrum non tangit, semper in casu est: atqui peccati nullum centrum est, præter infernum; vnde cadens in peccatum, in continuo casu est, nisi manu gratiæ casurus sustineatur; quia *abyssus abyssum inuocat.*

Eccli. 3.

Psalm. 42.

Adde etiam, pro pœna temporali euitanda homo abstinet à peccato; quia si sciret per peccatum sibi pedem abscindi, vel in ignem mitti, nullatenus committeret: & pro æterna pœna euitanda (heu!) abstinere non potest? Stultè admodum sibi consuleret, qui pro modico cibo, vel voluptate aliqua, vellet omnia sua amittere, vel perpetuo carcere mancipari: talis per omnia est peccator, qui pro pec-

peccato omnibus bonis denudatus, æternis pœnis cruciabitur, & regno æterno priuabitur. Ecclesiastici 20. *Datus insipientis non erit vtilis tibi: oculi enim illius septemplices sunt: exigua dabit, & multa improperabit.* & Prouerb. 6. *Pretium scorti vix est vnius panis. mulier autem viri pretiosam animam capit.*

Secunda abstinentia est A CIBO corporali, de qua dicit Hieronymus: Tunc est præclara apud Dominũ abstinẽtia corporis, cùm aliquis ieiunat à vitijs. Quid prodest corpus attenuare abstinentia, cùm quis intumescit superbia? Isidorus: Qui à cibis abstinent, & mala agunt, dæmones imitãtur, quibus esca vel cibus non est, & nequitia semper adest. Si quis ablueret manus suas in aqua lutosa, & fœtulenta, non purgaret eas, sed inficeret: sic ieiunans, & agens pœnitentiam in peccato mortali, non mundificat animam suam; ab immundo enim quis mundabitur? Abstinẽtia enim à cibo corporali commendatur à multiplici suo effectu. Valet enim abstinentia, quia sanitatem corporis procurat, diabolum ab homine fugat, & carnis supercilium domat. Valet igitur ad sanitatem corporis. Ecclesiastici 37. *Qui abstinens est, adijciet vitam; & in multis escis erit infirmitas.* Si homo ita solicitè abstinet se à vino, & à carnibus pro valetudine corporis, quantò magis pro spirituali? Rechabitæ nõ biberunt vinum, quia pater eorum præcepit, nota est historia. Abstinentia quoque diabolum ab homine fugat. Sicut enim fames compellit lupum exire de nemore: sic abstinentia diabolum ab homine fugat. Hoc genus dæmoniorum *non eijcitur, nisi per orationem, & ieiunium.* Abstinentia enim diabolum ponit in arido, vbi requiem non inuenit. *Cùm immundus spiritus exierit ab homine*, &c. Diabolus vt piscis habitat in locis humidis. *Cùm extraxisset piscem de aqua delitiarum, cœpit palpitare ante pedes eius.*

I. Reg. 35.

Matth. 17.

Tob. 6.

eius. Homo ieiunus, ait D. Ambrosius, sputo suo serpentem corporalem interficit: quantò magis spiritualem? Iudith 13. ieiunium amputauit caput Holofernis. Carnem vincit, & castigat: irridendi sunt ergo illi, qui dicunt se carnem vincere non posse, cùm possint ei (ieiunando) fomenta subtrahere. Quid oleum flammæ adijcimus? Non est adeò castrum munitum, quod non possit expugnari, si annona subtrahatur: nec adeò magnus ignis, qui non possit extingui per subtractionem lignorum. Quidquid enim inflammare corpus potest, (consulit D. Hieronymus) & quod fomentum voluptati suggerit, fugiendum est amore castitatis. *Cùm defecerint ligna* ciborum, *extinguetur ignis* luxuriæ. Item homo sine abstinentia est sicut equus indomitus & effrænis. *Ab ea, quæ dormit in sinu tuo, custodi claustra oris tui:* id est, consensum cordis. Plus confidit diabolus præsidio carnis, quàm in alijs: quia domesticum hostem hunc fugare, vel fugere non possumus. Circunferre carnem, vel nutrire necesse est: perimere non licet; sed subiugare & supponere: quia nihil magis æstuat (ait D. Hiero.) quàm iuueniles medullæ vino plenæ, & dapibus inflammatæ: ideo cilicio, & abstinentiæ fræno edomandę sunt. *Seruo maleuolo*, ait Ecclesiasticus, *tortura & compedes, mitte illum in operationem, ne vacet.*

Prouerb. 26. *Mich. 7.* *Eccli. 33.*

Tertia abstinentia est A MALIS VERBIS. Seneca: A verbis turpibus abstineto: nam licētia eorum impudentiam nutrit.

Quarta est abstinentia A MALA SOCIETATE. Sapientiæ 2. dicunt mali de iusto: *Abstinet se à vitijs nostris, tanquam ab immunditijs.* 1. Thess. 5. *Ab omni specie mala abstinete vos.*

Ad abstinentiam quatuor inducunt:

1. Natu-

1. Natura.
2. Scriptura.
3. Fortuna.
4. Mors.

Natura paucis contenta est: homo modici est oris inter cætera animalia, & breuis gutturis, vt docet Aristoteles de Natura animal. vt sit modici cibi, & se citò expediat. Sed mirum, ait D. Bernardus, quòd voluptas gutturis hodie tanti fiat, & vix duorum habeat latitudinem digitorum. Scriptura docet, vbi est panis & aqua, ibi naturæ satis factum est: quicquid superfuerit, non ad vitæ necessitatem spectat: sed ad vitium voluptatis. *Initium vitæ hominis, aqua & panis.* De fortuna ait Iob, *si comedi buccellam meam solus.* De mortis consideratione ait Gregorius: Nil sic valet ad desideria domanda, sicut cogitare, qualis sit futura mors. hinc ille:

Et propter vitam viuendi perdere causas.

Eccli. 29.

Iuuenal.

Abstinentia spiritualis quatuor bona confert animæ:

1. Vitia comprimit.
2. Mentem eleuat.
3. Virtutem largitur.
4. Diabolum fugat.

Vitia comprimit: quia abstinentia est veluti torcular, quod peccatorum humores comprimit. Mentem eleuat, sicut serpens: qui, cùm sit magnæ abstinentiæ, est etiam ingenij cautioris, & longioris vitę. Virtutem largitur, vt agnus castus: cuius flos (si Dioscoridi credis) solo odore castos reddit. Diabolum fugat: nam sputum hominis ieiuni venenum est serpenti, ait Ambrosius. Diabolus est sicut piscis, qui natat in fluuio, & in sicco moritur.

Abstinentia corporalis quatuor bona confert corpori:

1. Prouocat appetitum.
2. Sanitatem inducit.
3. Membra consolidat.
4. Honestam cõsuetudinẽ inducit.

Appetitum prouocat: q a non

non ſapores, ſed fames (teſte D. Bernardo) excitat appetitum. Sanitatem inducit; vnde Galenus decimi diei abſtinentiam laudat. Apùd Romanos quoque erant leges cibariæ & ſumptuarię, ne menſura excederetur. Cæſar in ſummo faſtigij culmine conſtitutus, pane ſecundario, & piſciculis (neceſſitate vrgente) vtebatur: &, vt erat minimi cibi & vulgaris, cepas & caſeum bubalum appetebat. Membra conſolidat, ſi temperatè fiat: quia abſtinentia eſt inſtar tympani, quod ſi nimis extēdatur, frangitur: ita corpus (teſte D. Hieronymo) non eſt frangēdum, ſed regēdum. Demùm honeſtam conuerſationem cauſat.

Abſtinentiæ ſunt quinque palmites:

Carnis mortificatio. *Mortificate membra veſtra.*
Abſtinere à carnalibus deſiderijs, quæ militant aduerſus animam.
Deponere omnem malitiam, & dolum.
Innouatio. *Induite nouum hominem.*
Sobrietas, quę ſtudijs referatur honeſtis.

Abſtinentiæ ſex ſpecies:

Lugubris, Nehemiæ 1. *Doloroſa*, Heſter 8.
Quotidiana, Iudith. 8. *Luctuoſa*, 1. Mach. 3.
Conſuetudinaria, Luc. 2. de Anna propheteſſa.
Triduana, 1. Corinth. 7. de Paulo Apoſtolo.

D. Hieron. in vita.

Mirabilis admodum fuit abſtinētia D. Macharij, qui totam Quadrageſimam ieiunauit, nec panem, vel aquam guſtauit: ſed tātùm (vt fertur) folia cruda Dominica die ſumebat.

DE ABSTINENTIA Geneſ. 1. 2. 3. 9 35. Exod. 12. 13. 21. 22 29. Leuit 6. 7. 10. 11 17. 19 22. 23. Num. 6 18. Deut. 12. 14. Iudic. 13. Tobiæ 1. Iudith. 12. Ierem. 35. Ezech. 44. Dan. 1. 2. Machab. 6. 7. Matth. 12. Marci 2. Luc. 1. 6. Act. 15. Rom. 14. 1. Cor. 8. Galat. 5. 1. Theſſ. 4. 2. Petri 1. Richardus lib. 4. diſtinct. 15. art. 3. quæſt. 1. Antoninus part. 2. &

part.

part. 4. tit. 4. cap. 4. Ioannes Gerson 2. parte tractatu de non esu carnium, & part. 3. de diuersis tentationibus.

DE ABVNDANTIA.

ABundare est affluere, tractum ab amnibus, qui quò magis augẽtur imbribus, eò maioribus vndis flexuoso meatu decurrunt, & eriguntur: ita abundare est affluere, & supra modum aliquid possidere.

Abundantia prosperitatis prohibet sentire vulnera mentis: homo enim diuitijs abundans, est velut balæna, vastissima maris belua, tantæ pinguedinis, quòd percussa, nisi perforata fuerit totaliter pinguedo, non sentit vulnera: sed vbi caro interior læditur, facilè deprehenditur; quia amaritudinem aquæ non sustinens, littus petit, & citò moritur: sic homo abundãs nec Deum cognoscit, nec mandata eius seruat. *Ego dixi in abundantia mea, nõ mouebor in æternum.* & alibi: *Ex adipe prodijt iniquitas, trãsierunt in affectum cordis.* Psalm. 29. Psal. 72.

Abundantia multa mala generat. Primò quidem insatiabilem animum reddit, cuius ratio esse potest animæ capacitas, quæ nisi Deo repleri non potest: appetitus enim hominis tendit in immensum, & cùm desideria hominis tẽdant in infinitum, vbi desinant non habent. Ideo consulit Seneca, vt si quis ditari velit, non debet aliquid pecuniæ thesauro adijcere, sed cupiditati subtrahere: pecunia enim in arca posita, non euacuat appetitum auari, qui maiorem curam marsupij habet, quàm vitę, sicut neque vinum in dolio sitim extinguit. Adde, quia sicut arca non potest repleri sapiẽtia: ita anima pecunia. *Diuites dimisit inanes. Quasi qui apprehendit vmbram, & persequitur ventum: sic & qui attendit ad visa mendacia.* Eccli. 34. Producit superbiam. Greg. Apostema tumoris facit abundãtia humoris. Obli-

uio-

uionem. Oseæ 13 *Adimpleti sunt, & saturati sunt: leuauerunt cor suum, & obliti sunt mei* Contemptū Dei. Iob 15. *Cucurrit aduersus Deum erecto collo, & pingui ceruice armatus est.* Aduersus Deum currere dicitur, qui ex affectu & animo deliberato gaudet facere mala, quibus Deus offenditur: in erecto collo, pertinacia, & contemptus ostēditur. *Erecto collo,* id est, superbia, quasi ex æquo cum Deo certare paratus sit. Ingratitudinem inducit. Isaię 45. *Accinxi te, & non cognouisti me.* Transgressionem diuinorum præceptorum. Ierem. 5. *Incrassati sunt & impinguati: & præterierunt sermones meos pessimè.* Petulantiam & libidinem: *Incrassatus est dilectus, & recalcitrauit.* Iurgia, & rixas. Gen. 13. *Erat quippè substantia eorum multa, & nequibant habitare communiter. Vnde facta est rixa inter pastores gregum Abram & Lot.* Inflammat etiam affectum cordis: saturitas enim bonorum mundi, & eorum repletio semper affert secum desiderium augendi. *Manducauerunt, & saturati sunt nimis, & desiderium eorum attulit eis.* & Isaiæ 56. *Canes impudentissimi nescierunt saturitatem.* Lupus satur nil quærit, nisi ludere: sic abundantes temporalibus delitijs inhiant. Anima saturata calcabit fauū. *Scio abundare,* id est, necessarijs contentus esse, *& penuriam pati.* Quippe pati (ait B. Augustinus) quorumcunque est hominum: sed scire pati penuriam, nō nisi magnorum: & abundare quisque potest; scire autem abūdare, non nisi eorum, quos abundantia non corrumpit: hinc quidam:

Philip. 4.

Copia me perdit, inopem me copia fecit.

DE ABVNDANTIA habes: Psal. 64. 92. & 121. Iob 5. Prouerb. 21. Ecclesiastici 11. Matthæi 13. Lucæ 19. Rom. 15. 1. Corinth. 15. 2. Corint. 7. & 8. 1. Thess. 4. 2. Pet. 1.

Tob. 4. *Si multum fuerit, abūdāter tribue.* Vnde abijcienda sunt tēporalia propter contēplationem diuino-

uinorum, ne sensus inuoluantur eis.

DE ADVOCATIS.

ADuocatus est, qui in iudicio ius suggerit, aut præsentiam suam commodat amico, qui alio nomine causarum patronus dicitur, vel causidicus. Aduocare & patrocinari in causis laudabile est, si tamen lingua suo fungatur officio: aduocatus enim institutus est ad defensionem iustitiæ, & falsitatis repressionem. Vnde insigne munus est decidere quæstiones, quas humana, peruersaque auaritia attulit. Sine aduocatorum quidem suffragio plurimę veritates incognitæ, plurimæ iniustitiæ impunitę manerent. B. Ambrosius, & Iuo, viri grauissimi, in causis patrocinati sunt: nam per hoc egregium aduocationis officium insontes defenduntur, & oppressi releuantur.

Contingit Aduocatum trifariam peccare:

- 1. Negligenter.
- 2. Ignoranter.
- 3. Improbè & iniquè.

1. NEGLIGENTER: ideo si propria negligētia amittat causam clientis, peccat mortaliter. 2. IGNORANTER, & hoc, quia vel ignorat: & si non ignoraret, adhuc tamen causam defenderet: vel si sciret, non defenderet, sed adhiberet omne studium ad defendēdam veritatem, & est meritoriū: vel ignorat; quia vult ignorare, nec vult discutere merita causæ. Talis ignorantia aggrauat peccatum: nam ignorans legem, putat voluptates, & appetitus hominum legibus iuuari posse: quò fit, vt ipsarum legum ignorantia via litigijs præstet. 3. Vel peccat, cùm aliquid MALITIOSIVS defendit. Vnde B. Ambrosius: Qui non potest subuenire alteri, nisi alter lædatur, cōmodius est neutrum iuuare, quàm alterum grauare, & iniustè procedendo, & falsas allegationes adducendo.

Epist. 36. loquens de Zachæo.

Aduocatus interdum vendit linguam suam, quę est donum Spiritus sancti: imò verò vendit silentium, quod est vocis priuatio: nec linguam ipsam dissoluit, nisi funibus argenteis vinciatur. Quamobrem aduocatus assimilatur linguæ stateræ, quę tunc pendet, quando nihil ponderis apponitur. Quidã appellauit hoc genus hominũ venale; quia tot repagula fallaciarũ inducũt, vt veritas ingressum non habeat: falsitatibus interimũt, & vitium erroris propinant.

Alexander de Ales 3. parte q. 44.

Quatuor sunt necessaria Aduocato (vt paucis multa comprehendamus:)

1. Persona.
2. Causa.
3. Modus.
4. Affectus.

1. PERSONA, ne sit infamis; quia infames, & excommunicati non possunt esse procuratores, & causarum patroni. 2. CAVSA debet esse iusta. Ecclesiastici 4. *Pro iustitia agonizare.* 3. MODVS quoque honestus esse debet: nam (vt ait Sapiens) *Aurum & argentum tuum consla, & verbis tuis facito stateram, & frænos ori tuo rectos, & attende, ne fortè labaris in lingua.* Verùm aduocati nostri temporis sunt similes Pharisæis, qui dilatabãt philacteria, & magnificabant fimbrias. In hunc sanè modum isti faciunt, cùm aiunt: dicimus, pronuntiamus, sententiamus, omni meliori modo, iure, forma, vbi vnico verbo possent concludere.

Eccli. 28.

O cæcas hominum mentes, ô pectora cæca.

Nimirum si litigijs occasionem parant, & plerunque mala inducunt, lites per annorum centurias insolutæ manent, omnia venalia, & contẽtionibus plena: vnde Dominus noster prohibet patrocinandi modum, & omnem contentionem aufert, obiurgationes, rixosas lites, quæ inde eueniunt, de medio tollit, & habitu charitatis informat.

4. Quartò requiritur pius AFFECTVS; quia præcipit Do-

pit Dominus: *Si videtis asinum iacere sub onere, non pertransibis, sed subleuabis.* Ambrosius: Medicus tenetur pauperi languido impendere curam, & consilium medicinæ: ita iudex, ex sententia B. Augustini, non debet vendere suum iudicium, neque testis suum testimonium: & ratio est; quia iudicium debet esse iustum, & testimonium verum. At iustitia, & veritas in medio consistunt. Aduocatus autem tantùm alteram partem fouet, à qua honestè mercedem sui laboris exigit: sed iudex & testis (cùm sint personæ communes, pro vtraque parte constitutæ) non debent aliquid exigere. Aduocati, (teste magno Iustiniano) qui dirimũt ambigua facta causarum, non minus prouidẽt humano generi, quàm si prælijs, armisque parentes, patriamque saluarent.

Exod. 23.

Lib. 8. de officijs.

De Christo aduocato habes:

Exod. 20. Esaiæ 43. Matth. 11. Ioan. 1. 7. 14. 17. 2. Timoth. 2. 1. Ioan. 2.

DE AMBVLARE.

AMbulare dicit motum progressiuum animalium, sed præcipuè hominis est, cui progressiuus motus competit. Ambulare non cõpetit Deo, qui vbique est, & nullum locum occupat: est enim in loco, & non inclusus: est supra locum, & non elatus: est infra locum, & non depressus: est extra locum, & non exclusus.

Ambulare debemus ad Deum festinanter, sicut pauperes festinant ad ianuam diuitis pro refectione vnius diei; & valde imbecillis est, qui illuc non properat: Dominus parauit nobis mensam, & refectionem non horariam, vel diariam, sed perpetuam. Vnde apud Matthæum Euangelistam inuitat nos: *Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos:* mundi huius temporalia

Matth. 11.

non reficiunt, sed magis fame, & siti perimunt. Exemplum de infirmo, cui immittitur penna madefacta in os, & non sedatur vomitus: sed magis ex ventriculi subuersione irritatur. *Qui biberit ex aqua hac, sitiet iterum*: id est, temporalibus istis; quia mēs humana est latior, quàm vt vlla creatura expleri possit. Festinemus ergo ingredi in illam requiem, ne claudatur nobis ianua; aut auferatur pons misericordiæ, qui modò est dimissus, & excludamur cum fatuis virginibus. Modò Dominus comedit ostio aperto, id est, misericordia: sed in morte claudetur porta, & auferetur pons; quādo tempus misericordiæ cessabit. Festinemus ad locum tutiorem, ad agrum vberiorem, ad mensam suauiorem, vt habitemus sine metu: abundemus sine defectu: epulemur sine fastidio. Sicut viator, qui sole occumbente prę temporis angustia festinat, vt, trāsacta loci alicuius penuria, ad fertiliorem perueniat: ita homo facere debet: ne nox, id est, mors, eum apprehendat, festinet. Et de operario, qui laborem operando fert, vt operam absoluat, & postea quiescat. Et de peregrino, qui quotidie iter facit, vt ad patriam suam perueniat; vbi tādem, peracto itinere, cōquiescit: ita homo in huius viæ curriculo. Ioan. 12. *Ambulate, dum lucem habetis, vt non tenebræ vos comprehendant.*

Ioan. 4.

Quare, ne offendamus, eundum est:

1. Honestè
2. Dignè.
3. Cautè.
4. Solicitè.
5. Simpliciter.
6. Perseueranter.

1. Primò eundum est HONESTE. Non enim videntur honestè ire, qui noctu vagantur, vt lucifugę adulteri, fures, & his similes, qui diligunt opera tenebrarum, id est, peccata. Ioan. 3. *Qui malè agit, odit lucem, &c.* Rō. 13. *Abijciamus opera tenebrarū.* Item, nō vadit honestè, qui incedit nudus. Vnde Apostolus prosequitur,

quitur, *& induamur arma iustitiæ*, id est, virtutes, *sic vt in die honestè ambulemus*. Apocal. 16. *Beatus, qui custodit vestimenta sua, ne nudus ambulet*. Coloss. 3. *Induite vos sicut electi Dei*. Isaiæ 13. *Induere vestimentis gloriæ tuæ*, quæ scilicet ad gloriam ducunt. Ille, qui non habuit vestem nuptialem, expulsus est à nuptijs. *Matt. 22.* 1. Thessal. 4. *Præcipimus vobis, vt honestè ambuletis ad eos, qui foris sunt*, in conuersatione vestra ipsos ædificantes.

2. Secundò ambulandum est DIGNE. Ephes. 4. *Obsecro vos ego vinctus in Domino, vt digni ambuletis vocatione, qua vocati estis*: scilicet prout requirit dignitas illa, scilicet vita æterna, ad quam vocati estis. Dignè ambuletis, ne in via indigna committatis, propter quæ dignitatē illam perdatis. Exemplum. Stultus esset admodum, qui electus Episcopus, ante confirmationem aliquid committeret, vnde Episcopatum perderet, & Principis iram incurreret. Sic ille, qui peccatum mortale committit, pro quo vitam æternam amittit. Ephes. 1. *Elegit nos ante mundi constitutionem, vt essemus sancti, & immaculati in conspectu eius, in charitate*. Item dignè, vt illa modica, & indigna temporalia contemnamus. Si alicui pertinet regnum, vt patris hæredi; & duo iugera terræ, vt matris hæredi, fatuus esset, si pro modica illa terra regnum dimitteret. Sic sunt illi, qui pro terrenis æterna dimittunt. Psal. 72. *Quid mihi est in cælo, & à te quid volui super terram?* Seneca: Ante hostes contemne opes, & te dignū finge Deo. Nemo dignus est, nisi qui opes contemnit. Item dignè, vt pro illa dignè operemur. Magnitudo præmij magnum requirit laborem: & iustum est, vt multum laboris operarius sustineat, qui magnam mercedem expectet. Ideò dicitur Coloss. 1. *Vt ambuletis dignè, Deo per omnia placentes, in omni opere bono fructificantes, & crescentes in scientia Dei.*

3. Tertiò ambulandum est CAVTE. Ephes. 5. *Videte, quomodo cautè ambuletis*: scilicet sapienter. Qui vult cautè ambulare, debet respicere initium viæ, (id est, vitæ) medium, & finem. O homo considera, vnde venis; erubesce, vbi es; & ingemisce, quò vadis, & contremisce. Cautè ambulandum est: quia, vt habetur Matth. 7. *Arcta est via, quæ ducit ad vitam*: quia quàm citò pes extra terminos ponitur, labitur. Vnde qui vadit per angustam plantam, non debet incautè & oscitanter incedere: sed fixa acie pedes suos respicere, id est, finem suum. Ecclesiastici 7. *In omnibus operibus tuis memorare nouißima, &c.* Sed, vt dicit Psalmista: *Non est respectus morti eorum, &c.* Et nota, quòd currus (id est, largæ conscientia) nō possunt bene currere per arctam viam pœnitentiæ, sine submersione. Ecclesiastici 13. *Attende diligenter auditui tuo: quoniā cum subuersione tua ambulas.* Item qui vult cautè ambulare, debet malam societatem euitare. Prouerb. 1. *Fili mi, si te lactauerint peccatores, ne acquiescas eis, &c.* & ita ne ambules cum eis. De hoc require in Cap. de mala societate. Ambulādum est cautè: quia retibus plena sunt omnia. Hieron. Diabolus laqueis cuncta compleuit.

Psalm. 72.

4. Quartò ambulandum est SOLICITE. Micheæ 6. *Indicabo tibi, ô homo, quid sit bonum, & quid Dominus requirat à te, Vtique facere iudicium, & iustitiam, & diligere misericordiam, & solicitè ambulare cum Deo tuo.* Solue ergo tibi iudicium, iustè viuendo: proximo, misericordia: Deo, solicitudine. Solicitudinem iudicandi nos dimisit nobis Dominus 1. Corint. 11. *Si nosmetipsos dijudicaremus: non vtique iudicaremur.* Si ergo in confessione feras sententiam tuæ damnationis, Deus profert sententiam absolutionis. Rectè ergo iudicate filij hominum. Non rectè iudicat, qui peccatum suum eleuat, & peccatum alte-

rius

rius grauat, vt Pharisæus Publicanum. Exemplum de ludo scachorum, vbi videt homo clarius extra, quàm intra ludum. Sic homo facilius videt alterius culpam, quàm suam. Isti palàm blandiuntur, & occultè detrahunt & lacerant; *pacem cum amico loquitur, & occultè ponit ei insidias*. Ioab cum Amasa. Similes marsupio taberoarij, quæ diuersa habet folia & plicas, in quibus diuersarum monetarum genera reconduntur. Sequitur: *Et dilige misericordiam*, id est, cum hilari vultu dare. Qui pauperi lætè erogat, & Dominus ei. Sicut ille, qui arridet speculo, & speculum ei. Chrysostomus: Tali vultu respicit Deus ea, quæ facis, cum quali facis. 2. Corint. 9. *Hilarem enim datorem diligit Deus*. Sequitur: *& solicitè ambulare cum* Domino *Deo tuo*. Qui vadit ad Deum, vadit cum Deo: qui viam munit, & expensas soluit. *Nolite ergo soliciti esse, dicentes: Quid manducabimus, aut quid bibemus? Scit enim Pater vester, quia his omnibus indigetis*. Chrysostomus: Qui ad fontem vadit, non est solicitus, quid bibat: vel qui ad magnum conuiuium, vel cum magno Domino, quid comedat. quid ergo times stulte? maior est fons diuinæ prouidentiæ. *Omnem solicitudinem vestram proijcientes in eum: quoniam ipsi cura est de vobis*.

Ierem. 9.
2. Reg. 20.
Matth. 6.
1. Pet 5.

5.
Quintò ambulandum est SIMPLICITER, in humilitate, & paupertate spiritus, nō sicut quidam, qui superbè & erecta ceruice incedunt superbia inflati. Prouerb. 19. *Melior est pauper, qui ambulat in simplicitate sua, quàm diues torquens labia sua*, decipiendo simplices, & deridendo. Prou. 10. *Qui ambulat simpliciter, ambulat confidenter*.

6.
Sextò ambulandum est PERSEVERANTER. Genes. 32 *Abijt Iacob in itinere quod cœperat*. Iob 6 *Iustificationē, quam cœpi tenere, non deseram. Sicut canis, qui reuertitur ad vomitum*, & sus lota in lutum iterum se

Prouerb 26.

proijcit. Neminem diligit tam Deus, quàm eum, quo cum sapientia habitat: nō enim quærit hospitium, nisi vt ibi permaneat. Ioan. 14. *Adeum veniemus, & mansionē apud eum faciemus.* Stultè admodum agit, qui peccando Deum à se repellit, cùm ipse dixerit: *Manete in dilectione mea*: quia perseuerãtia coronat opus.

Ioan. 15.

Ambulandum est perseueranter propter tria, quę nos assiduè interturbant. Primum malum est fouea. *Formido, & fouea, & laqueus super te, qui habitator es terræ.* Deinde, quia inimici nos vndique circunstant. *Conculcauerunt me inimici mei tota die quoniam multi bellantes aduersum me.* Demum, quia Diabolus perfidus hostis sedet in insidijs, vt interficiat innocentem.

Isaiæ 24.

Psal. 55.

Ambulatio est quadruplex:

1. 1. Naturæ. 2. Culpæ. 3. Gratiæ. 4. Gloriæ.

Prima NATVRAE: Homo ambulat ad mortem. Iob. 16. *Et semitam, per quam non reuertar, ambulo,* aut verius percurro, ac si diceret: postquam semel absoluero, nō iterum repetam, sed diuino exhibebor iudicio, accepturus prēmiū pro operibus in præsenti hac vita peractis. Hoc dicit, vt ibi notat D. Thomas, propter quorūdam insaniam, credētium hominem post mortem iteratò ad præsentis vitæ cursum redire, vt homo iterum sit puer, & ætates huius vitæ perambulet.

2. Secunda est CVLPAE. *In circuitu impij ambulãt* (serpentis more,) qui tortuoso, & erratico cursu homines decipere solet: ita impius intus in pectore venena, & fraudes reuoluit.

3. Tertia est GRATIAE, qua homo de bono in melius ambulãs proficit. *Ambula corā me, & esto perfectus,* Genes. 17 *Ambula coram me:* quia aliud est ambulare coram Deo, aliud cum Deo, aliud post Deum. Coram Deo, est placere Deo in omnibus: ambulare

cum

cum Deo, est eius præcepta sectari, & amicum esse Dei, vt de Enoch, & Noë legitur Genes. 5. ambulat post Deum, quisquis seipsum abnegando, propriæ renuntiat voluntati. Apoc.3.

Quarta est GLORIAE. *Ambulabunt mecum in albis, quia digni sunt:* non enim ambulant cum Deo in albis, qui peccatorũ tenebris inuoluũtur, & sordẽt. 4.

Ambulare significat interdum profectus virtutis: *Tolle grabatum tuum, & ambula. Ambula coram me, & esto perfectus.* Mar. 2. Genes. 17.

Ambulat Deus super pennas vẽtorum: quia habitat lucem inaccessibilẽ: vel quia verbi sui celeritate corda nostra penetrat: vel quia eius charitas omnes virtutes superat. Vnde Augustinus: Deambulat Deus in nobis præsentia maiestatis, si latitudinem inuenerit charitatis.

Deambulabat in paradiso, expectans hominem ad pœnitẽtiam. Vnde est adagium: Dij pedes laneos habent.

Viatores sumus, dicitis (ait August.) quid est ambulare? breuiter dico, proficere. *De verbis Apost. Serm. 15.*

Ambulare in innocentia, Psal.25.84.100 Quis ita ambulat, vt nũquam labatur? quia scriptum est: Si quis in lingua non offẽdit, hic perfectus est vir. lubrica est enim via.

Ambulare in timore Dei, Nehem. 5.

Ambulare in lumine vultus Dei, id est, in lumine doctrinæ. Psal. 88.

Ambulare in veritate vitæ, est ambulare secundùm spiritum. Quam vitã Christus instituit Rom. 6. Gal. 5. Noli attendere quò sis iturus, sed quò sis venturus. Quid ergo est ambulare in veritate vitæ, nisi contemnere vanitatem, & felicitatem huius seculi?

Ambulare sine vestimento, est carere bonis operibus, vel malis abundare. Iob 24.

Ambulare ſuper latitudinẽ terræ, eſt ſequi viam latam, quæ ad inferna deducit. Abac. 1.

Ambulare in via. Melius it claudus in via, quàm curſor extra viam.

Ambulare poſt Deos alienos, eſt hæreticorum impietates ſectari. Ierem. 7.

Auguſt. lib. de nouo Cantico cap. 4.

Tria hominũ genera odit Deus. Remanẽtem, retrò redeuntẽ, & aberrãtem: & cùm ambulantes ſumus, alius tardius ambulat, alius celerius: ambo tamẽ ambulãt. Excitãdi ſunt ergo remanẽtes retrò, redeũtes reuocandi, errantes in viã reducendi, tardi exhortãdi, celeres imitãdi. Noli in via remanere, noli retrò redire, noli deuiare. Remanet, qui nõ proficit: retrò redit, qui ad ea reuoluitur, vnde iam abſceſſerat: deuiat, qui apoſtatat.

DE AMICITIA.

D. Auguſt. in epiſt. ad Martianum eiſdẽ fermè verbis definit amicitiam.

Amicitia ſanctum, & venerabile nomen, mentis, ac voluntatis affectum ſignificat. Eſt enim amicitia voluntas mutua erga aliquem, cum pari eius voluntate: & dicitur amicus, quaſi animi cuſtos. Numiſma quippe ad amicos comparandos idoneum, eſt ſola beneuolentia, propenſuſque in alterum amor, virtuti coniunctus. Differt amicitia ab amore, & charitate: amicitia elicit habitum, amor actũ, charitas vtrumq; : dilectio addit electionem, quæ eſt in voluntate.

Vera amicitia cõſtat ex mutuo cõcordiæ ligamẽto: quia ſicut fluuij, in multos deducti riuos, lẽtiorem habent curſum; ita vehemẽs amor in multos diſperſus, haud dubiè marceſcit. Columbę, propter mutuam inter eas amicitiã, in eodem columbario commorantur, & quæ modò pugnârũt, iungunt ſua roſtra: ita amicitia hominum charo nodo dulcis eſt, nec anguſtis finibus eſt terminanda, neque cum fortuna mutanda.

Amicitia debet eſſe cõſtans, vera, & firma. Conſtans:

ſtans: quia *Frater in anguſtijs comprobatur* Vnde nec **Prouerb.17.** tormentum ſeparat, neque labor ſuperat, quem vera amicitia confœderat. Diu ergo cogita, an tibi in amicitiam aliquis recipiendus ſit. Vera debet eſſe amicitia: quia nemo poteſt eſſe veraciter amicus hominis, niſi fuerit ipſius primitus veritatis.

Docet quoque natura inter homines amicitiam, **Aug. Epiſt. 2. ad Macedon.** quia nihil eſt tam graue, quod delere poſſit extrema naturæ veſtigia: quod etiam in corpore noſtro inſinuari poteſt, vbi vno membro patiente cætera compatiuntur.

Quatuor faciunt hominem Dei amicum:
- 1. Iuſtitia.
- 2. Cordis munditia.
- 3. Præceptorum cuſtodia.
- 4. Aduerſorum tolerantia.

Primum eſt IVSTITIA operans per dilectionem. Iacob. 2 *Credidit Abraham Deo, & reputatum eſt illi ad iuſtitiam, & ideo amicus Dei appellatus eſt.* **1.** CORDIS MVNDITIA. *Qui diligit cordis munditiam, propter gratiam labiorum ſuorum, habebit amicum regem.* **2. Prouerb. 22.** PRAECEPTORVM CVSTODIA. *Vos amici mei eſtis, ſi feceritis quæ ego præcipio vobis.* **3. Ioan. 15.** Magna profectò eſt Chriſtiani hominis dignitas, qui amicus Dei dictus eſt. ADVERSORVM TOLERANTIA **4.** Abraham tentatus eſt, & per multas tribulationes probatus, amicus Dei appellatus eſt.

Quatuor reddunt hominem amabilem:
- 1. Verborum modeſtia.
- 2. Manſuetudo.
- 3. Fidelitas.
- 4. Beneficia.

Vera amicitia habet concordiam, fiduciam, conſtantiam: quia non eſt ſolidus, ſed fluidus, qui in amicitia non manet.

Primò, VERBORVM MODESTIA. **1.** Sapiens in verbis amabilem ſe facit: ergo *vt ameris, amabilis eſto.*

MANSVETVDO, eſt ad veram amicitiam. In **2.**

mansuetudine opera tua perfice: nam virtus, familiaritas, & dulcis vitæ consuetudo nutriunt veram amicitiam. Mansuetudo quoque facit, vt amicorum incommoda æquo animo tolerentur: quod est amicitiæ insolubile vinculum.

3. FIDELITAS. *Si est tibi seruus fidelis, sit tibi quasi anima*. Vnde neque facilè amicos quoscunque obuios complecti debemus, nec eos mox in amicitiam recipere, nec protinus eligendum est, quicquid se sponte offert: quando rubum, spinasque nos complectentes, ac sedulò prosequentes discutimus. Fidelis debet esse amicus alteri: quia amicum in aduersitate positum deserere, turpe est. Fidelis sit, vt eum à calumnijs tueatur: nam amicum qui non defendit alio culpante, ille fugiendus est. Horatius Lyricus:

Sermon. lib. 1. Satyr. 4.

Absentem qui rodit amicum,
Qui non defendit alio culpante,
Hic niger est, hunc tu Romane caueto.

4. BENEFICIA. *Si esurierit inimicus tuus, ciba illum*. Studeat ergo homo amare Deum, & non amabit in homine nisi Deum. Si amas amicum, quia aliquid tibi præstat; non illum amas, sed illud, quod præstat. Amicus gratis amandus est propter sese, non propter alium.

Amicitia nil dedit natura maius, nec rarius: quæ tamen inter pares contrahenda est. Vnde quidam ait:

Ouid. lib. 3. de Tristib.

Exige amicitias, & tibi iunge pares.

De AMICITIA, Genes. 2. Iud. 8. 1. Reg. 18 de Ionatha, quem Dauid rex dilexit sicut animam suam. Esther 5 Iob 20. Psalm. 87. 118. 138. Cant. 2. *Amore langueo*. Oseæ 11. Luc. 14. 16. 2. Cor. 8.

DE AMORE DEI.

AMor est actus, quo voluntas diligit, vel acceptat aliquod obiectum conueniens. Iste affectus ad qua-

quatuor poteſt dirigi: ad Deum, & dicitur *charitas:* ad proximum, & dicitur *dilectio*: ad æterna, & dicitur *affectio*: ad diuitias, & dicitur *cupiditas*. Hic amor mundi quatuor inducit, ambitionem, obliuionem, carnalitatem, cupiditatem. Prou. 21. *Qui amat vinum & pinguia, non ditabitur.* *Qui amat*, ecce ambitio: *vinum*, ecce obliuio: *& pinguia*, ecce carnalitas: *non ditabitur*, ecce cupiditas. Amoris dulcedine nihil iucundius in hac vita, ſi tamen collocetur in Deo: in quo eſt veræ dilectionis plenitudo. Nulla paſſio violentior, nulla rapacior, quæ minus ſinat animam eſſe ſui iuris, cùm ſit omnium paſſionum prima origo.

Quæ præſtantior ſeruitus, quàm ipſi inſeruire?

Quæ maior ſpes, quàm ipſum timere?

Quod ſtudium vtilius, quàm Deum quærere?

Quod dignius opus, quàm Dei voluntatem facere? *Vbi amor, ibi oculus.* — **D. Bernard.**

Summum bonum diligere, eſt ſumma beatitudo. *Quid Dominus Deus tuus petit à te, niſi vt timeas Dominum Deum tuum, & ambules in vijs eius, & diligas eum?* — **Deuter. 10.**

Amor eſt pædagogus, ducens nos ad Deum, qui dat homini gratiam, cuſtodit à peccato, ornat pœnitentem, eleuat animam, ſicut ignis eleuat vapores aquæ, dum eam calefacit.

Quatuor inducunt nos ad Dei amorem:
1. Timor pœnæ.
2. Dolor pœnitentiæ.
3. Spes veniæ.
4. Amor iuſtitiæ.

Ita ſanè quater vocatur Anima in Canticis *Reuertere, reuertere Sunamitis: reuertere, reuertere, vt intueamur te.* *Reuertere* per timorem pœnæ, per dolorem pœnitentiæ, per ſpem veniæ, per amorem iuſtitiæ. — **Cantic. 6.**

Duo ſunt gradus diuini amoris:
1. Deum diligere.
2. Ordinatè diligere.

Si verè diligitur Deus, diligitur vbicunque inuenitur,

nitur, inseipso, in proximo, intus, & foris, sursum, & deorsum, longè, & propè.

Amor Dei quatuor effectus producit in nobis:
1. Vnit.
2. Rapit.
3. Transformat: adeo enim amor sua vi immutat amantes, vt vix cognoscantur.
4. Causat peccati odium, & animi languorem.

Vnit certè diuinus amor, cuius indoles talis est, vt per seipsum accedat ad Deum, & illi constanter hæreat, familiariter percunctetur, consultetque de omni re. Nec mirum, si id præstat diuinus amor: quia in humanis (vt Plautus ait) amasiæ visio amanti ebibit sanguinem, cùm *tacitum viuit sub pectore vulnus*: ita oramus, *Fiat voluntas tua*: concordat Apostolus, *Qui adhæret Deo, vnus spiritus est cum illo.*

August. in suis meditationibus cap. 31.

Amoris diuini dulcedo in tribus cognoscitur:

1. In recordatione remissionis peccatorum. *Suauis Dominus vniuersis.*
2. In recordatione beneficiorum Dei. *Memoriam abundantiæ suauitatis narrabunt.*
3. In gustu vitæ æternæ. *Gustate, & videte, quoniam suauis est Dominus.* Vnde legitur de B. Anselmo, qui volebat sibi exsiccari viscera propter amorem Dei. Quod tamen non est intelligendum de visceribus propriè: sed intelligit intimos carnis appetitus; vel siccationem viscerum vocat vulnera charitatis, qua anima languet ex Christi absentia, & in pectore, atque in corde magnum facit incendium.

Bonauentura in 4. Sen.

Quatuor signa amoris in peccatore:
1. Cognitio peccati.
2. Detectio vulneris.
3. Satisfactio.
4. Sancta conuersatio

Amare conuenit Deo, non quatenus dicit affectum aduentitium, sed prout amare dicit bene velle.

Amat

Amat Deus pręcipuè quatuor hominum genera:
1. Peccatores.
2. Incipientes.
3. Proficientes.
4. Perfectos.
Peccatores diligit Deus, ob carnis infirmitatem, sed non peccata. *Misereor super turbam; quia triduo sustinent me, nec habent quid manducent.*

Triduum peccatoris est:
1. Velle,
2. Scire,
3. Posse.
Hæc in peccatore deessent, nisi suppleret clementia Saluatoris.

Amor Dei duplex:
1. Absolutus, & est diuina voluntas.
2. Respectiuus, qui respicit ordinem naturæ, & diuinæ voluntatis conformitatem. Ideò amor amore impeditur: neque succedit amor vtilis, nisi noxius secedat.

Diligendus est Deus tripliciter:
1. Integraliter.
2. Fideliter.
3. Perseueranter.

1. INTEGRALITER: quia *ex toto corde:* sed quid est, *ex toto corde?* vt omnia alia, vel diuitias, & honores postponas. Arbor non crescit multùm, nisi prius virgulta resecentur; ita cor hominis non diliget Deum ardenter, nisi proprio amore denudetur. Deuteron. 30. *Circumcidet Dominus Deus tuus cor tuum, & cor seminis tui, vt diligas Dominum Deum tuum ex toto corde tuo.* Requirit Deus totum cor. *Fili mi, præbe mihi cor tuum:* quia illud potest implere solus, qui solus creare potuit. Augustin. *Totum exigit te, qui fecit te totum.* Imitandi sunt, qui in arte scachica præstant: priùs enim deliberant, in qua sede possint collocare peditem, vel equitem, ariphilum, & eiusmodi, ne ab aduersario victi succumbant: ita amans per omnia debet collocare amorem suum in tuto. Deceptra es, ô anima, si credis simul habere sponsum tuum Christum, & adulterum diabolum. Non est cen-

censendum purum aurum, nisi in igne probetur, ac separetur à scoria: nec censendus est purus amor, si habeat aliquid carnalitatis commixtum. Ita Pilatus miscuit sanguinem Christi sacrificio Galilæorum. Hoc proinde fit, quando id, quod debet diligi secundùm spiritum, carni tribuitur. Galat. 3 *Sic stulti estis, vt cùm spiritu cœperitis, nunc carne consummemini?* Debet itaque Deus diligi integraliter, id est, *ex toto corde*, ratione creationis, & recreationis. Bernardus: Ecce Domine, quia fecisti me, debeo me amori tuo totum: & tantum debeo plusquàm meipsum, quanto tu maior es me, pro quo dedisti teipsum. Secundò diligendus est Deus FIDELITER, hoc est, ipsum diligere *ex tota anima:* sicut ipse dilexit nos; quia maluit Christus propriam animam separari à corpore, quàm ab eo separentur animæ nostrę. Ita porrò fecerunt Martyres, qui despecta prę̨sentis vitę luce, contemptoque suorum corporum cruciatu, sæuientem mundum pro Dei amore vicerunt. *Fideles in dilectione acquiescent illi.* Fideles appellat Sapiens veros amatores; quia fidelem amorem tormentum non separat, labor non lassat, thesaurus non superat, alienus amor non occupat. Roman. 8 *Quis nos separabit à charitate Christi?* qua scilicet Deus dilexit nos, vt exponunt B. Ambrosius, Augustinus, & Chrysostomus. *tribulatio?* id est, afflictio corporis: vel potiùs per tribulationem omne genus aduersitatis comprehendit. *an angustia*, siue anxietas? quæ est consilij, animique inopia, quæ præ difficultate contingit. Hac premebatur Abraham, cùm dixit vxori: *Dic quòd soror mea sis, &c.* Amanti itaque sunt omnia dulcia. Omnia grauia leuia, inania, & propè nulla facit amor. Nihil est fortius animo (ait Augustinus) charitatem habente. *Etiamsi occiderit me, in ipso sperabo.* Canis sequitur dominum suum, etiam inuitum. Mulier capta amore carnali omnia

Luc. 12.

2.

Sapient. 3.

Iob 13.

omnia suffert, labores existimat nuptiarum iocum: multò magis id in nobis effecit diuinus amor. Augustinus: Si tanta portat nobis cupiditas, quare tanta non portat charitas? & Chrysostomus: Si nautis pericula maris, glacies & frigora agrorum cultoribus, vulnera militum leuia & portabilia sunt spe lucri temporalis: quanto magis, qui Deum amat, nullum debet sentire periculum? Nam sicut ferrum calidum (teste B. Augustin.) dum tunditur, dilatatur: frangitur autem frigidum: sic homo non est aptus bene operari, nisi calefactus fuerit igne charitatis. *De excelso misit ignem in ossibus meis, & erudiuit me*: id est, ad bene operandum. Augustinus: Amantis anxietas non sinit eum dormire: dolet, & non sentit: laborat, & non lascescit: deridetur, nec aduertit: Idem: Qui amat, non laborat. Exemplum de Iacob. Genesi 31. *Die noctuque æstu vrgebar, & gelu, fugiebatque somnus ab oculis meis.* Cantic. 8. *Si dederit homo omnem substantiam domus suæ pro dilectione, quasi nihil despiciet eam.* Glossa: Vbi abundat amor æternorum, mox vilescit amor terrenorum.

Thren. 1.

Amandus est Deus ratione:
- 1. Attinentiæ.
- 2. Deliciarum.
- 3. Beneficentiæ.
- 4. Retributionis.

1. Ratione ATTINENTIAE: quia Pater noster est. Matth. 23. *Patrem nolite vocare vobis super terram. Vnus est enim Pater vester, qui in cælis est*, scilicet Deus. Si filius naturaliter amat patrem, vtpotè habens ab eo partem corporis: eò magis tenemur Deum diligere, qui corpus & animam ex nihilo creat. Vnde Augustinus: Amandus est genitor, sed præponendus est Creator. Ecclesiastici 7. *In omni virtute tua dilige eum, qui te fecit.*

2. Secundò amandus est Deus ratione DELICIARUM: quia *delectationes in dextera eius*, Bernardus: Si

tanta

tanta inuenitur delectatio in portiuncula creaturæ, quanta inuenietur in ipso Creatore? Augustinus: Quicquid præter Deum est, nihil est, dulce non est. Dulcedo mellis tollit omnem alium saporem. Licèt impius (vt ait Isidorus) dulcedinem Dei non sentiat, quia de febre iniquitatis palatum cordis amisit.

3. Amandus est causa BENEFICENTIAE. Bernardus: Multum de nobis Deus meruit, quia seipsum nobis in pretium dedit. Nullum lignum est adeò humidum, quod in fornace non accendatur. Carbones succensi sunt ab eo.

1. Cor. 2.

4. Ratione RETRIBVTIONIS: quia ab eo sperantur bona, quæ *oculus non vidit, nec in cor hominis ascenderunt.*

De AMORE DEI habes: Deut. 6. 7. 10. 11. 30. Iosue 3. 8. 14. 15. 16. 17. 21. 22. Psalm. 17. 46. 109. 114 118. 144. 146. 148. Prouerb. 3. 50. Ecci. 13. 43. 45. Daniel. 14 Mal. 1. Matth. 17 22. Luc. 6. 7. Rom. 5. 8. 9 12. 1. Cor. 2. 13 14. 2. Cor. 5. 6 12. Galat 6. 1. Timoth. 12. 2. Timoth. 1. 2 3. 1. Ioan. 2. 3. 4.

DE AMORE SVI.

CHaritas tres habet oculos: { 1. In Deum. 2. In proximum. 3. In seipsum. } *Diliges Dominum Deum tuum*, hic est primus oculus: *& proximum*, hic est secundus: *sicut teipsum*, hic est tertius.

Diligimus Deum *toto corde*, id est, toto intellectu, vt nullum in confessione Trinitatis relinquas errori locum: *tota anima*, id est, voluntate, vt nihil ei contrarium velis: *tota mente*, id est, in memoria, vel nil reminiscens, quo minus de eo sentias.

Amor proprius est veluti lapis pretiosus, qui si plumbo addatur, perdit valorem; si auro, acquirit: ita proprius amor, si collocetur in Deo, est pretiosus; si in terrenis, est vilis.

Omnia

Omnium malorum causa est amor sui. Chrysostomus: Et radix & fons hominem excæcat, & perdit. Vehementer claudit oculos amor priuatus: (ait Gregorius) qui nimis amat se, perdit se; quia nimis solicitus est sui, nimis sibi blanditur. *Qui amat animam suam, perdet eam.* Vnde B. Augustinus: Si malè amaueris, tunc odisti: si bene oderis, tunc amasti. Disce ergo amare te, non amando te: quisquis enim amat se, hallucinatur, ac cæcutit in eo, quod amat.

Ioan. 12.

Magna stultitia est seruum proditorem nutrire, & furem, qui ad patibulum te adducit.

Terra quò magis ferax, eò plures herbas producit. *Maledicta terra in opere tuo: spinas, & tribulos germinabit tibi.*

Genes. 3.

Amor proprius, Græcè φιλαυτία peruertit iudicium, offuscat rationem, obscurat intellectum, corrumpit voluntatem, concludit salutis ianuam, venatur honores. Nimirum sua sponte (non aliter, atque hedera) inuenit quo se alliget.

Vocauit Deus Abraham, & ait: *Egredere de terra tua*, id est, omnia relinque, propter Deum. Vnde in Abraham notantur quatuor signa dilectionis:

1. Omnia relinquere propter Deum.
2. Carnem suam affligere.
3. Propriam gloriam non quærere.
4. Propriæ voluntati abrenuntiare.

Amor proprius est velut cor in corpore: cor corpori imperat, & hanc molem vi sua moderatur. Est sicut vermis, qui corrodit lignum, in quo oritur, & sicut blatta, quæ comedit vestes. *Qui delicatè nutrit seruum suum*, id est, corpus suum, *à pueritia* sua, *postea sentiet eum contumacem*, id est, spiritui repugnantem. Dorotheus Thebæus Monachus quotidie lapides ad mare colligebat, annuatimque fabricabat

Prouerb. 29.

Sozom in Tripart. hist. libr. 8. cap. 1.

bat hoſpitium ægrotis. Huic laboráti quidam dixit, cur ita conficis corpus tuum? cui ille, quia me (inquit) illud occidit.

1. Amor proprius eſt triplex:
- 1. Naturalis.
- 2. Corporalis.
- 3. Spiritualis.

Amore NATVRALI quiſque ſe ipſum diligit. Epheſ. 5. *Nemo vnquam carnem ſuam odio habuit*. Nemo eſt vnquam, qui ad naturæ ſenſum ſic obſurduerit, vt corpus proprium vel oderit, vel neglexerit; vtcunque gibboſum, obeſum, macilentum, deforme, oneroſum, & infirmum; imò quæ deformia ſunt in eo, abdit. Iſte amor nec laudabilis, neque vituperabilis, cùm à natura ſit: licèt amore ordinato homo diligat imaginem, & ſimilitudinem ſuam, & vult ſibi ipſi bonum, quod congruit. Talis amor eſt debitus, rectus, & bonus, de quo Auguſtinus: Rectus amor omnes affectiones animæ rectas habet: metuit enim peccare, cupit perſeuerare, dolet in peccatis, gaudet in operibus bonis. Talis amor placet Deo, & ordinat ad diligendum Deum corporaliter.

14. *de Trinit.*

2. Amore CORPORALI homo ſeipſum diligit quò ad hominem exteriorem: ita primi Angeli in ſeipſis quieſcentes, non fecerunt circulum in Deum, à quo recedentes periêre.

3. Amore SPIRITVALI homo ſeipſum diligit quò ad animam. Homo ſeipſum amans, eſt velut ericius (ait B. Iſidorus:) nam cùm primùm videt arborem fructibus onuſtam, illuc conſcendit, & poma ſpinulis, quibus tegitur, inuoluit, mox ad cauernam ſuam graditur, quibus exoneratis, catuli eius nutriuntur: ita ardens ſui amator. Iſaiæ 34. *Ibi habuit foueam ericius, & enutriuit catulos ſuos*

In inferno nil aliud ardet, niſi propria voluntas. Ceſſet propria voluntas, (ait D. Bernardus) & non erit infernus.

Sed vnde profectò oritur proprius amor, niſi ex

nimia

nimia familiaritate sui ipsius? sibi viuit homo, nec alterius miseriam suspicit. Hoc est grauissimum in homine malum (dicebat Plato,) quia non poterit esse sui iudex æquus, & incorruptus. Sola voluntas inter Deum, & seipsum intercedit. quò magis elongaris à Deo, eò magis ad teipsum accedis. B. Augustinus: Duas ciuitates fecerunt duo amores: ciuitatem Dei fecit amor Dei, vsque ad contemptum sui; ciuitatem diaboli fecit amor sui, vsque ad contemptum Dei.

Frigidum illud verbum (meum & tuum) sunt causa omnis mali. Clamat Apostolus: *In nouissimis diebus erunt homines seipsos amantes, cupidi, elati, superbi, blasphemi, parentibus non obedientes*: ponit amorem proprium, vt radicem omnis mali: ideo qui seipsum quærit, seipsum inueniet.

2. Timoth 3.

Verus amator debet abnegare seipsum, id est, proprio amori, & voluntati renuntiare. Homo in se habet corpus, & spiritum: quò ad corpus, dicit, abneget se, id est, relinquendo diuitias, & delicias: in spiritu autem sunt duo, intellectus, & affectus: intellectus iudicat, & affectus appetit, & vult. Debet ergo nedum se abnegare, sed semetipsum. Socrates, cùm post sudorem à palæstra collectum videret alios ad potum confugere, vt sitim explerent, ipse bibere solus noluit: & cùm interrogaretur, cur bibere nollet: Ne consuescam (inquit) obsequi affectibus.

Septem considerationes repellunt à nobis proprium amorem.

1. Breuitas vitæ: quia facilè contemnit omnia, qui se cogitat moriturum: sumus enim similes bullæ fluxi, & momento caduci: est enim bulla tumor in aqua, præcipuè cùm bullit, qui repentè excitatur, & repentè euanescit.

2. Angustiarum consideratio. *In mundo pressuram habebitis.*

3. Conſideratio periculi. *Qui nauigant mare, enarrant pericula eius.*

4. Conſideratio eorum, qui perierunt. *Veni in altitudinem maris, & tempeſtas demerſit me.*

5. Conſideratio ſeruitutis. *Datum inſipientis non erit vtile tibi.*

6. Ingratitudo mundi. Eccleſiaſtici 13. *Si largitus fueris, aſſumet te: & ſi non habueris, derelinquet te.*

7. Conſideratio obliuionis ſui, & Dei.

In amore proprio poteſt eſſe inordinatio, quando homo ſuperbit, vel in aliquo excedit: vel circa bonum naturæ, vel circa bonum legis: cùm quærit quietem carnis vſque ad contemptum Dei.

DE AMORE PROXIMI.

AMor Dei, & proximi ab vna radice prodeunt, & ad vnam fidem tendunt. In ſphæra, quando lineę recedunt à centro, à ſe inuicem etiam elongantur. Benedixit Deus primo diei, quia vnus. *Et manè dies vnus.* Non legimus benedixiſſe ſecundæ diei, quia numerus binarius, eſt numerus diuiſionis. Fons, qui in alto oritur, facilè ad ima declinat. Vnde Auguſtinus: Nemo poteſt veraciter eſſe amicus, niſi primitùs fuerit amicus ipſius veritatis. & Gregorius: Per amorem Dei, amor proximi gignitur: & per amorem proximi, amor Dei nutritur. Sicut aqua non aſcendit vltrà, quàm oriatur.

Geneſ. 1.

Amandus eſt proximus. Et proximus ille eſt, qui eſt tibi propè: vel qui eſt valde propinquus; & omnis homo dicitur proximus alteri, vt ſunt eiuſdem naturæ, & debent inuicem benefacere: vnde proximus dicitur beneficus.

Quatuor ſunt creaturarum genera:
- 1 Aliquę habent eſſe, vt lapides.
- 2. Aliæ vegetari, vt plantæ.
- 3. Aliæ ſentire, vt bruta.
- 4. Aliæ vegetari, ſentire, & intelligere, vt homo.

Solus

Solus homo est tibi proximus inter has creaturas: quia est tibi propè quoad quatuor gradus. Ita Homo homini Deus, (vt in prouerbio est,) vt intelligas quantum ab homine alienum est, homini iniuriam facere. Vnde ait B. Augustinus: Omnis quippe homo omni homini est proximus: nec vlla cogitanda est longinquitas generis, vbi est natura communis. Angeli quoque dici possunt proximi, à quibus tanta nobis misericordiæ impenduntur officia.

In Psalm. 118.

Nomine proximi intelligimus quemlibet, cuius dilectio, & amicitia est grata dilecto. Est autem proximus nomen relatiuum; quia nullus potest esse proximus, nisi proximo, vt notat Augustin.

Diligendus est proximus *sicut teipsum*, id est, ad quod teipsum, vel in quo teipsum, vel quo ordine teipsum, id est, ad gratiam in præsenti, & gloriam in futuro: vel quo amore teipsum: vel *sicut teipsum*, est velle proximum condiligere, Deum super omnia.

Ioan. Gerson, magnus conscientiæ consolator, parte 3. de diuersis tentationibus diaboli.

Multiplici amore diligit homo seipsum, videlicet
- 1. Generali.
- 2. Naturali.
- 3 Animali.
- 4. Amore amicitiæ.
- 5. Amore beneuolentiæ.
- 6. Amore concupiscentiæ.
- 7. Amore complacentiæ.
- 8. Amore firmo.
- 9. Amore concordiæ.
- 10. Amore gratuito. *Fatuo non erit amicus.*
- 11. Amore honesto. *Ab amicis honesta petamus.*
- 12 Amore integro. *Cum amico tuo tractes causam tuam.*
- 13 Amore fructuoso. *Fra-*

ter, qui adiuuatur à fratre, quasi ciuitas fortis.
14. Amore syncero. In corde, & in ore.
15. Amore rationali. Arbitrario, & affectiuo.

Amandus est proximus amore naturali, qui est ipsa res sua sponte amabilis. Amore animali, qui est actus voluntatis, quo voluntas acceptat obiectum sua sponte amabile. Amore affectiuo, & effectiuo, si potest. Amore amicitię, quo diligit amicum propter se. Amore complacentiæ, quo sibi complacet in amore. Finis præcepti est charitas, non vtique habitus charitatis, sed actus: sicut etiam in actu charitatis consistit nostra beatitudo.

Amandus est amore gratuito, non ex præcedentibus meritis, sicut Christus dilexit nos. Augustin. Vera amicitia non pensanda est temporalibus commodis, sed gratuito amore peragenda.

Amandus amore recto, non reflexo ad terrena: alioqui non est amare amicum, sed seipsum in amico. Sicut canis non relinquit ossa, quandiu aliquid inuenerit, quo nutriatur. Vinea quandiu fructificat, custoditur: amoto fructu, deseritur, & bestijs exponitur. Isaiæ 1. *Derelinquetur filia Sion, vt vmbraculum in vinea, et sicut tugurium in cucumerario*, quando, scilicet, non sunt fructus. Tales sunt sicut catuli vulpium, qui quando non inueniunt lac in maternis vberibus, mordent dentibus, & lacerant, & tanquam extranea reputant. Galat. 5. *Quòd si inuicem mordetis, & comeditis, videte ne ab inuicem consumamini.* quibus verbis arguit Galatas iracundiæ, & feritatis: eò tendens, vt seruent charitatem, & vnum sapiant.

Amandus est amore discreto. Nam amor discretus viros amat, & eorum vitia prosequitur. Rom. 13. *Dilectio proximi malum non operatur*; qui enim proximum diligit, neque adulteratur, neque mœchatur, neque

neque furatur, neque huiusmodi quicquam aduersus proximum operatur. Vnde ait Glossa: Qui diligit homines, aut quia iusti sunt, aut vt sint iusti, diligere debet: qui aliter se diligit, iniustè se diligit, quia ad hoc se diligit, vt sit iniustus.

Amandus est amore perseuerantiæ. Prouerb. 17. *Omni tempore diligit, qui amicus est.* Amor meretricius tandiu durat, quandiu durat beneficium. Flores eò gratiores, quò recentiores. Ecclesiastici 6 *Est amicus socius mensæ, & non permanebit in die necessitatis*, id est, tribulationis. Sic discipuli comitati sunt Christum ad nuptias: at in passione, eo relicto, fugerunt. De quibus ait Seneca: Mel muscæ, cadauera lupi, frumentum formicę: prędam, non hominem sequitur ista turba. Incertum est (ait Gregor.) in prosperitate vtrum possessor, vel prosperitas diligatur.

Amandus est quoque amore reciproco, vt sit rota in medio rotæ, id est, alter debet habere alterum in medio sui, id est, in corde, per dilectionem, & amorem. Sicut inter duo specula imago vnius resultat vsque ad intima alterius, & vt ferè vnum habet aliud in medio sui, quatenus imago vnius in altero splendet: ita inter proximos tanta debet esse conformitas, vt alter alterum in seipso iugiter contineat, vt dicere possit illud Lucæ: *In medio vestrûm sum.* Contractus amoris sit intrinsecus. Prouerb. 1. *Marsupium vnum sit omnium nostrum.* Luc. 22.

De PROXIMO habes: Deut 23 *Ingressus vineam proximi tui.* Tobiæ 5. 1. Reg. 14 Zachar. 14.

DE AMORE INIMICORVM.

Nihil tam ab homine constat alienum, quàm odisse hominem: quippe qui à consortio, & concordia vitæ homo appellatus esse videtur, quod Græcè ὁμ´νους concors, ὁμόνοια, id est, concordia, consensus dicitur: sic homini nihil magis consentaneum, quàm diligere hominem, cum eoque

amicè agere. Amor inimicorum, est veluti radius solis, qui penetrat intima terræ, & producit mineralia in visceribus terræ: ita amor inimicorum producit in nobis mutuæ charitatis affectum.

Amor Dei, & proximi sunt duæ alæ animæ, quibus ad sublimia eleuatur.

Amandus est inimicus triplici ratione: sed inimicus propriè est, qui odio aliquem prosequitur, atque mala ei procurat:

1. Vt Christum imitemur.
2. Vt magis lucremur.
3. Ne ingrati iudicemur.

1. Primùm, VT CHRISTVM IMITEMVR, *qui dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis:* dilexit nos amore alto, amplo, gratuito, perpetuo, & nunquam interrupto. *Propter nimiam charitatem suam qua dilexit nos, & cùm essemus mortui peccatis, conuiuificauit nos Christo*, id est, cùm essemus mortui per peccata, conuiuificauit nos. Nos Christo conuiuimus, cum quo Deus nos simul viuificauit. (*Ephes 2.*)

In tribus præsertim cognoscitur hæc nimia, & superabundans charitas Christi:

1. Omnem paupertatem in seipso habuit.
2. Amicos suos morti exposuit.
3. In seipso mortem pertulit.

Ita nos Christum imitari debemus. *Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos: & orate pro persequentibus & calumniantibus vos: vt sitis filij Patris vestri, qui in cælis est.* Qui ergo bene vult inimico suo (ait Augustin.) Deo similis est. Nec ista superbia, sed obedientia est; quia ad imaginem Dei facti sumus. (*Matth. 5.* — *Super Psalm. 70.*)

2. VT MAGIS LVCREMVR. Valet mutua charitas ad faciliorem orationum exauditionem. *Si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re, quamcunque petierint fiet illis à Patre meo. Pacem habete, & Deus pacis, & di-* (*Matth. 18.* — *2. Cor. 13.*)

& dilectionis erit vobiscum. Qui enim diligit inimicum, carbones ignis coaceruat in caput eius. Tunc adiungit quis prunas ad caput, cùm ei lædenti tantùm abest, vt vicem reddat, vt etiam bona præstet, ne per hoc illum faciat grauiori pœnæ obnoxium, si beneficij gratia maximè discedat ab odio. Vel ad aliam accommodari potest sententiam; vt per carbones ardorem charitatis intelligamus: fit enim nonnunquam, vt inimicus crebris victus beneficijs, odiorum rigore emollito, calorem charitatis in mentem excipiat, ac sic de inimico amicum fieri perspicuè declarat Orig. in Hier.

Valet etiam ad dulciorem præsentis tristitiæ consolationem. *Vnguento, & varijs odoribus delectatur cor, & bonis amici consilijs anima dulcoratur*. Aqua marina potui quidē inutilis est, & insuauis: verùm alit pisces, commodè transmittit, quocunque velis proficisci, importandis, exportandisque rebus seruit. Inimicus est velut horologium, quod etsi intemperatè sonet, excitat tamen nos à somno. Ciuitas, quam finitimus hostis inuadit, sobrietatem, & vigilantiam docet, leges obseruandas diligentius, & rectius administrandā Remp. monet. Ideo amor cordis in hostibus est collocandus, in quibus est fructuosior, & magis vtilis Mercatores libētius exercēt merces, ex quibus maius lucrum emergit. In terra magis fertili iacitur semē. Fortior est ignis, qui ardet in aqua, vel humido; quia inuenit, quod sibi resistit. *Si diligitis eos, qui vos diligunt, quam mercedem habebitis?* quasi dicat, paucam, vel nullam; quia canes, & bruta, & pagani hoc idem faciunt.

Proverb 27.

Tertiò, NE INGRATI VIDEAMVR, debemus inimicum diligere: nam ex charitate omnes diligendi sint, tam boni, quàm mali, propinqui, extranei, amici, & inimici. Omnis enim, qui potest

3.

à nobis bene pati; vel bona passione exteriori, vel bona dilectione passiua, est noster proximus, quod probatur sententia subtili ex parabola Lucæ: ille est proximus, qui fecit misericordiam: qui tamen erat extraneus. *Vade, & tu fac similiter*, id est, ille sit tibi proximus, cui potes benefacere. Proximitas siquidem est relatio æquiparantiæ. Vnde B. Augustinus: Cùm dicit, *Diliges proximum*, nomine proximi omnem hominem vult intelligi.

Lucæ 10.

Lib. 1. de doct. Christ.

Non est vera charitas, nisi affectu diligat omne diligibile. S. Bonauentura ponit duplicem affectum amoris: { 1. Innocentiæ. 2. Beneficentiæ.

In 3. dist. 30.

Affectu Innocentiæ tenemur inimicos diligere: at diligere affectu beneficentiæ perfectionis est. Quare pium est laborare pro vita proximi saluanda: quia supponendum est, si est bonus, euadet melior; & ita sibi, & alijs proderit sua bonitas: si malus, supponendum quòd corrigatur. Hoc enim est piè iudicare.

Scot. 3. Sent. dist. 30. in fine.

Adde, debemus proximum, & inimicos nostros diligere, VT PRAEMIVM CONSEQVAMVR. Vnde B. August. Si te aliquis homo diues in hoc seculo vellet adoptatiuum filium facere, quo modo seruires? aliquoties turpissima sustineres seruitia, vt ad caducam, & fragilem hæreditatem illius peruenires. Quod ergo alius sustinet propter substantiam terrenam, sustine propter vitam æternam.

Serm. de S. Stephan.

DE INIMICIS habes: Genes 49. Exod. 23. 1. Reg. 2. Psal. 8. 16. 53. 118. Sap. 2. Isaiæ 26. 59. 66. Ierem. 12. Rom. 2. 11. 1. Thess. 2.

DE ANIMA.

ANima, quæ est præcipua pars animalis, (vt ait Gulielmus Scotista) dicitur ab animando, sicut spiritus dicitur à spirando: vel, vt alij deducunt,

Vide Ioan. Gers. tract. 2. super Mag.

cunt, ab ἄνευ, id eſt, ſine, & αἷμα, id eſt, ſanguis, eò quòd ſit ſine ſanguine, id eſt, macula fœditatis. Alij deducunt ab ἀν, quod eſt vita, & νέμειν, quod eſt tribuere, eò quòd anima vitam tribuit. Ego puto verius animam deduci ab ἄνεμος, id eſt, ventus, quòd ſpiritus ſit. Vnde anima rationalis debet quàm maximè ſpirare ad cæleſtia bona. Eſt autem anima præcipua pars animalis, maximè hominis, cuius eſt immortalis. Quamobrem Ariſtot. Peripateticorum princeps vocat actum corporis, quia eſt forma perficiens, quæ informat corpus, & dat eſſe illi, & viuere, tanquam rector, & motor corporis.

Anima ſortitur diuerſa nomina, iuxta varios effectus, quos producit in nobis. Dicitur anima, dum vegetat: ſpiritus, dum contemplatur: ſenſus, dum ſentit: animus, dum ſapit prudenter: mens, dum intelligit: ratio, dum diſcernit: memoria, dum recordatur: voluntas, dum conſentit. Iſta non differunt in ſubſtantia, quemadmodum in nominibus: quoniam omnia iſta vna anima eſt.

D. Auguſt. in lib. de ſpiritu & liter. cap. 24.

Animæ dignitas perſpicuè habetur ex triplici conditione.

Prima eſt creationis: quia ab ipſo Deo creata eſt immediatè.

Secunda eſt conditio durationis. *Iuſtorum animæ in manu* Dei *ſunt, & non tanget illos tormentum mortis.*

Sapient. 3.

Tertia conditio eſt ratione finis; eſt enim naturæ tam nobilis, quòd Dei eſt capax. Vnde ait D. Bernardus: Cæteris omnibus occupari quidem poteſt, repleri omnino non poteſt: Capax enim Dei eſt, & quicquid Deo minus eſt, non eam adimplebit. Matt. 16. *Quid prodeſt homini, ſi mundum vniuerſum lucretur, animæ verò ſuæ detrimentum patiatur? Aut quam dabit homo commutationem pro anima ſua?* Auguſtinus: Sicut non eſt à carne, ſed ſupra carnē, quod eam facit viuere: ſic non

Lib. de vera Innocentia cap.:67.

sic non est ab anima, sed supra animam, quod eam facit beatè viuere; quia vt vita carnis anima est, ita beata vita hominis Deus est.

Multa facere debet Anima, vt rectè subijciatur Deo, & perpetuo timore illi inseruiat.

1. Effundere se coram Domino, per deuotionem. *Hæc recordatus sum, & effudi in me animam meam.* Aug. Omnia Domine sub pedibus hominũ subiecisti, vt solus homo super omnia tua constitutus, tuus esset solus.

Psal. 41. — *Soliloq. ca. 10.*

2. Leuare se ad Deum. *Ad te leuaui animam meam.*
3. Subijcere se per humilitatem. *Nonne Deo subiecta erit anima mea?*
4. Renuere omnem temporalem consolationem. *Renuit consolari anima mea.*
5. Soli Deo per fidem viuere. *Iustus autem ex fide viuit.*
6. Dona Dei scrutari. *Ideo scrutata est anima mea.*
7. In bonis Domini demorari. *Anima eius in bonis demorabitur.*
8. Delectari, & exultare. *Anima mea exultabit in Domino, & lætabitur in salutari suo.*
9. Deum desiderare super omnia. *Quemadmodum desiderat ceruus ad fontes aquarum.* — *Psal. 41.*
10. Quamdiu viuit, laudare Deum.

Anima peccato obnoxia sanitatem consequitur:

1. Per peccati cognitionẽ, de qua ait B. August. Si homo cognoscit, Deus ignoscit.
2. Per peccati detestationem. *Si reuertamini, & quiescatis, salui eritis.* — *Isaiæ 30.*
3. Per perfectam cordis cõtritionem. *Qui sanat cõtritos corde, & alligat contritiones eorum.* — *Psalm. 146.*

Ani-

Animam cæcutientem tria illuminant:
1. Fides. *Respice, fides tua te saluum fecit.* *Luc. 18.*
2. Dilectio. *Collyrio inunge oculos tuos, vt videas,* id est, dilectione. *Apocal. 3.*
3. Sacra verbi Dei auditio. Greg. Nullum adeò certum perditionis signũ, vt non libenter audire verbum Dei.

Animam non est ex traduce, vt anima sit decisa ab anima: neq; ex traduce, vt sit propagata, vel educta de materia tanquã per aliquod principium effectiuum: verùm immediatè creatur à Deo: vnitur autem corpori quadruplici ratione: *Vide Gabr. Doctorem sanum & maturum lib. 2. dist. 18. quæst. 1.*

Primò, vt ostendatur nouum exemplum beatæ vnionis, quæ est inter Deum, & spiritum.

Secundò, Anima seruiens Deo in corpore maius habet meritum. Nam vbi est maior pugna, ibi maior victoria, & per consequens maior corona.

Tertiò, vt ex defectibus corporis habeat causam humiliandi. Vnde D. Bernardus: Quid superbis cinis, cuius nasci culpa, viuere pœna, mori angustia?

Quartò, vt sicut in hac vita meretur cum corpore: ita in futura cum corpore coronetur.

DE ANIMAE IMMORTALITATE habes: Gen. 37. Credidit Iacob spiritum Ioseph esse in inferno. 2. Regum 12. 3. Regum 17. orat Helias: *Reuertatur, obsecro, anima pueri huius in viscera eius.* Tob. 2. Matt. 10. *Nolite timere eos, qui occidunt corpus.* 2. Corint. 5. Philippens. 1.

DE ASPECTV DIVINO.

QVæ pretiosa sunt, libenter solent inspici: nam aspicere, est oculis aliquid contemplari: aspicere quoque conuenit Deo, quem nihil latet, sed omnia illi sunt præsentia, omniaque intuetur. *Oculi Domini multo plus lucidiores sunt super solem, circunspicientes omnes vias hominum.* Dicitur autem Deus quen- *Eccli. 23.*

quendam aſpicere, cùm ſuccurrit, aut approbat, vt: *Reſpexit Deus munera Abel*, id eſt, approbauit. Geneſ. 4.

Quatuor modis aſpicit Deus:
1. Per incarnationem.
2. Per gratiæ infuſionem: præſertim verò erga tria hominum genera: erga peccatores, erga tribulationes ſuſtinentes, erga pœnitere volentes.
3. Per flagellationem.
4. Per approbationem.

Aſpectus Dei ſeptẽ effectus producit in nobis:
1. Timorem diuinum incutit.
2. Bonum propoſitum inſpirat.
3. Culpam remittit.
4. Tempus redimit.
5. Peccatores punit.
6. Dona Dei multiplicat.
7. Ab omni miſeria liberat.

1. Primò ſiquidem timorem diuinum incutit. Sicut reus ex aſpectu iudicis terretur: ſic peccator ex Dei aſpectu. Rex enim, *qui ſedet in ſolio iudicij, diſsipat omne malum intuitu ſuo*. *Qui reſpicit terram*, id eſt, cor terrenum, *& facit eam tremere*. *Honora eum, qui vniuerſa conſpicit*. Prouerb. 20. Pſal. 103. 2. Mach. 15.

2. Secundus effectus eſt boni propoſiti inſpiratio. *Dimitte vniuerſa delicta mea. Reſpice in me, & miſerere mei*. Pſal. 24.

3. Culpam remittit per gratiam. Pſal. 31. *Remiſiſti impietatem peccati mei*. nec mirum, quia oculi Domini, quaſi flamma ignis: cor verò peccatoris, quaſi gelu, quod ignis calore ſoluitur.

4. Tempus redimit. Epheſ. 5. *Redimentes tẽpus, quoniam dies mali ſunt*: quaſi mercãtes, & emẽtes. Tempus hoc loco occaſionem ſonat, ſiue opportunitatem, quam vult Paulus Apoſtolus emi cæterarum rerum diſpendio.

5. Tribulationibus quoque, & flagellis peccatorem punit, & ad ſe adducit. *Iam aduenerat vigilia matutina,* Exod. 14.

& ecce respiciens Dominus super castra Aegyptiorum per columnam ignis, & nubis, interfecit exercitum eorum, & subuertit rotas curruum.

Dona Dei multiplicat. Ecclesiastici 16. *Deus in terram respexit*, & in hominem humilem, *& impleuit eam bonis suis* spiritualibus. & Psal. 64. *Valles abūdabunt frumento*: per valles (ait Cassiodorus) intelligit humiles; quia nihil his humilius, qui in quadam terræ concauitate descendunt. Hi frumento abundant: sicut ille publicanus, qui nec oculos audebat ad cælum erigere, nec aliqua meritorum præsumptione confidere: ideò frumento abundabat. 6. *In exposit. Psal. 64.*

Ab omni denique miseria liberat. *Miserere nostri Deus omnium, & respice nos, & ostende lumen miserationum tuarum.* 7.

Aspectus malus multa mala inducit:
1. Gulam prouocat.
2. Auaritiam incitat.
3. Superbiam prouocat.
4. Iram concitat.
5. Acediam fouet.
6. Ad libidinem inflammat.

De primo Genes. 3. *Vidit mulier, quòd bonum esset lignum ad vescendum, & pulchrum oculis, aspectuq; delectabile.* 1.

De secundo Matt. 4. *Ostendit ei omnia regna mundi.* Vnde B. Ambros. Mens auari semper aurum, semper argentum videt. 2.

De tertio ait D. Bernardus: Lucifer videns Filium Dei æqualem Patri, voluit assimilari ei, vt esset æqualis. Vnde dixit in corde suo: *Similis ero Altissimo.* Accidit diabolo, diuinam æqualitatem appetenti, vt bufoni (vt vulgus dicit,) de quo fabulæ narrant, qui volēs boui assimilari in amplo prato depascēti, adeò intumuit, vt statim medius crepuerit. 3.

De quarto habes exemplum de fratribus Ioseph, quem, Genes. 37. 4

quem, cùm viderent fratres à patre maximè diligi, tanto persecuti sunt odio, vt nec quicquam possent ei pacificè loqui.

5. De quinto. Acediosus visa temporis intemperie, non audet exire ad opus, sed torpescit in domo.

6. De Vltimo. Ecclesiastici 9. *Propter speciem mulieris multi perierunt: & ex hoc concupiscentia quasi ignis exardescit.* Dauid videns Bersabeam, captus est amore illius. Quare Christus ait: *Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit. Si oculus tuus scandalizat te, erue eum*, id est, remoue omnes affectus, & passiones ab illo sensu prouenientes. *Oculus meus deprædatus est animam meam. Qui viderit mulierem ad concupiscendam eam, iam mœchatus est eam in corde suo.* Vnd B. Aug. in Reg. Nec dicatis vos habere animos pudicos, si habeatis oculos impudicos; quia impudicus oculus, impudici cordis est nuntius. Castitas non amittitur, nisi per mortale, ergo talis aspectus est mortale.

Luc. 11.
Matth. 18.

Ex quo apparet, quàm graue sit, festis diebus hinc inde vagari, vbi diuersa peccata cõmittuntur. *Facies earum ventus vrens.* Nam aspectus mulierum quendam afflatum, & instigationem libidinosam in aspiciente generat:

Vritq; videndo Fœmina.

Habet oculus palpebras, vt repellat quicquid noxium illi euenerit, & cilia, quæ mouent, & repellunt aërem circunstantem. Cùm aliquis inflectit oculos aliorsum, necesse est, vt visione multarum rerum permotus valde afficiatur.

Aspectus hominis debet esse:

1. Gratiosus,	Vt illatæ iniuriæ obliuiscatur.
2. Dolorosus,	Vt æquo animo sustineat.
3 Virtuosus,	Vt virtutes amplexetur.
4. Rigorosus,	nconmminationibus.

De

De ASPECTV Euæ incauto habes: Genes.4.6.9.12.34.38.39. Exod.29. Daniel.13. De aspectu incauto Dauid, 2. Reg. 11. De aspectu senum in Susannam, Dan.12. De benigno aspectu Dei, Genes.18.30.31 32. Exod 22.23. Num.12.14.15.23. Iosuæ 10.28. Daniel.3.13.14. Ioan.2. Matth.15. Luc.15.19.

DE BAPTISMO.

Baptismus, id est, lotio, vel lauatio: Græcè baptizare, apud nos lauare est. Aulus Gellius lauatrinas, vel aquariola appellat, vbi quis commodè lauari potest: & baptismata Iudæi appellabant lotiones corporum, & vasorum.

Noct. Attic. Lotio est vsus, vel effectus aquæ, ait D. Bon. lib. 4. dist. 3. quæst. 1.

Tria sunt sacramentalia, ceu præludia, quæ Baptismum ipsum præcedunt:

1. Baptismus Ioannis.
2. Exorcismus.
3. Catechismus.

Baptismus iure habebat eiusmodi præparatoria, tanquam ianua paradisi, & Sacramentum fidei, quo initiamur, vt simus Christiani. Est enim primum fidei Sacramentum, quasi basis, & fundamentum totius Catholicæ disciplinæ.

Baptismus Ioannis exterius præparabat ad Baptismum Christi, à quo tantum differt, quantum præparatio à medicina. Ipse solus erat minister Baptismi. Exorcismus cohibebat potestatem diaboli. Catechismus erat ad instruendum intellectum baptizandi. Baptismus Ioannis non dicitur Sacramentum, sed sacramentale, siue præparatio ad Sacramentum: sicut torneamentum, in quo milites assuescunt, non est bellum. Est ergo veluti transitus inter Sacramenta veteris, & nouæ Legis. Conuenit cum Sacramentis veteris legis, quo ad significandum; quia non efficiebant, quod figurabant: quò ad materiam conuenit cum Baptismo nouæ Legis; quia fit in aqua pura, & lustrali. Ego bapt-

 tizo

ptizo vos in aqua, ipse autem baptizabit in Spiritu sancto: id est, per me non datur Spiritus sanctus, vt purificati dicantur filij: hoc enim Saluatori reseruatum est. Nam per baptismum Ioannis non conferebatur gratia ex opere operato, nec ex consequenti remissio peccatorum: nec propterea superuacaneus censendus, quia excitabat baptizatos ad deuotionem habendam. Præparabat homines ad Baptismum Christi, & reuocabat Iudęos à Circuncisione.

Christus baptizari voluit à Ioanne triplici ratione:

1. Vt manifestaret virtutem humilitatis.
2. Vt approbaret baptismum Ioannis.
3. Vt monstraret in descensu columbę Spiritum sanctum: vel vt contactu suę carnis mundissimę Baptismum consecraret, vt tribuatur Christo, non ministro baptizandi munus: quia (teste Augustino) si pro diuersitate ministrorum Baptismus esset, (quia diuersa sunt merita,) diuersa essent Baptismata.

In libr. quæst. veteris & noui Testament. Vide August lib. 1. cont. Iulianum, et lib. 2. de Baptism. Paulus Cortesius, vir alioqui disertissimus lib 4. dist. 1 tenet in omni genere aquæ posse fieri Baptismũ, dũmodò tamen maneat species aquæ: quòd autẽ in aqua solùm, hoc est

Baptismus rectè in aqua institutus est: quia aqua conuenienter repræsentat diuinam gratiam, vel ex communi vsu, vel quia sponte fluida est, humida, & perspicua: ita in Baptismo fit mitigatio concupiscentiæ, ablutio culpæ, illuminatio animæ. Homo peccando tria mala incurrit, immunditiam, ignorantiam, & concupiscentiam, à quibus in Baptismo liberatur: quamuis peccati fomes maneat in nobis ad exercitium.

Multiplex est effectus Baptismi.

Primus est effici membrum Christi, eius sanguine aspergi, passionem eius sacratissimam participare, atque regenerari in filios adoptionis, qui prius eramus filij perditionis, & per Spiritum sanctum (deposita vetustate) quotidie renouamur in cognitione, & amore Dei, quem effudit in nos abun-

dè: id

dè: id eſt, ad omnium peccatorum remiſſionem, & copiam virtutum.

diuina inſtitutione. Vide Iacobū de Val. ſuper Pſalm. 50.

- Per remiſſionem peccatorum eripimur de poteſtate tenebrarum.
- Per copiam virtutum transferimur in regnum Filij Dei.
- Per remiſſionem peccatorum incipimus non eſſe, quod fuimus.
- Per copiam virtutum incipimus eſſe, quod non fuimus.

Secundus effectus eſt donari, perfundi, & imbui Spiritu ſancto, quo regenerantur, & naſcuntur, qui baptizantur, in nouum hominem, fiuntque filij adoptionis Dei. Paulus ad Galat. 3. *Quicunque in Chriſto Ieſu baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis.*

Tertius effectus eſt, aſſcribi regeneratos, vt iam filios effectos, in hæredes Dei, & cohæredes Ieſu Chriſti. Hæc tria ordine quodam tangit B. Paulus ad Tit. 3. cùm ait: *Secundùm ſuam miſericordiam ſaluos nos fecit, per lauacrum regenerationis, & renouationis Spiritus ſancti, quem effudit in nos abundè per Ieſum Chriſtum Saluatorem noſtrum, vt iuſtificati gratia ipſius, hæredes ſimus ſecundùm ſpem vitæ æternæ.* Quibus verbis ſuccincta breuitate, & myſterioſo quodam tropo, effectus Baptiſmi explicat: dum ait, *effudit*, alludit ad Baptiſmum: quia quæ humida ſunt, effundere ſolemus: *abundè*, legit ſacer Hieronym. *opulenter:* legit D. Auguſtinus, *ditiſſimè.*

Quartus effectus eſt fomitis refuſio, vel repreſſio. Vnde ad Rom. 6. ait Apoſtolus: *Vetus homo noſter ſimul* cum Chriſto *crucifixus eſt, vt deſtruatur corpus peccati, & vltra non ſeruiamus peccato. Vetus homo*, id eſt, fomes peccati, & veteris Adæ reliquiæ: hæc concupiſcentia crucifigenda eſt, & fidei claua pulſanda, comminuendaque, ne loris diruptis effuſo curſu vitiorum percurrat campum, ibique per omnis gene-

ris vitia, flagitiaque grassetur: *vt destruatur corpus peccati*, atque vigilijs, & orationibus, ac virtutum studio exhauriatur.

Quintus effectus est, imprimit characterem, qui dicit quandam assimilationem, & configurationem ad Christum. Assimilatio fundatur in qualitate, & est signaculum sacramentale; ideò gratiam significat. Imò quoquo modo pręparat; ideò habet aliquam similitudinem cum gratia, & quoquo modo assimilat, & distinguit gregarios homines ab his, qui non sunt de grege. Et quia datus est ad distinguendum; ideò est indelebilis, & æternaliter perseuerat: & cùm semel fuerit impressus, non potest amplius imprimi. & hoc habetur ex diuina institutione, quæ est rationabilis, & omnis rationis regula.

Sextus effectus Baptismi est, aperire ianuam paradisi: quod significatum est, quando Christo baptizato aperti sunt cæli. Vnde baptizatis diuini numinis charismata impertiuntur, & cælorum ianua reseratur.

Vltimus effectus Baptismi est, quia baptizatus efficitur membrum Christi, & filius eius, iuxta illud Ioannis 1. *Dedit eis potestatem filios Dei fieri, his, qui credunt in nomine eius.* quare vngitur Christianus chrismate in vertice, vt discat Christum imitari, & ei perpetuò inhærere.

De ritu vario baptizandi, vide Hugonem lib. 11. de Sacramentis, part. 6. cap. 10. & 11. & clárius vide Gab. in 3. Sent. dist. 6. q. 3. In ceremonialibus seruanda est consuetudo (ait Richardus) quia illa non pertinent ad essentiam Baptismi, sed ad Sacramenti solemnitatem.

De figura Baptismi habes, Exod. 14. Ezech. 47 *Et conuertit me ad portam domus &c.* Zachar. 13. *In die illa erit fons patens, &c.* 1. Cor. 10. *Nolo enim vos ignorare fratres,*

tres, &c. 1. Pet. 3. De Baptiſmo Chriſti, Matth. 3. & vltimo, Marc. 16. Luc. 3. Ioan. 3. De baptiſmo Ioannis, Matth. 2. Marc. 1.

DE BEATITVDINE.

BEatus ille dicendus eſt, qui eſt in eo ſtatu, quo habet omnia bona, neque vllo indiget, vt modò ſit virtus, & perfectio: imò etiam eſt complementum omnium perfectionum, & virtutum. Caret enim omni defectu, & propriè competit Deo; quia nullo indiget, qui eſſentialiter eſt beatus, habens in ſeipſo omne bonum: ita beati dicuntur, qui ſunt in bonis, nullo adiuncto malo. Vnde B. Aug. Beata vita eſt, cùm illud, quòd hominibus optimum eſt, habetur & amatur. Nam beatitudo eſt bonum glorioſum, copioſum, & delicioſum, quod omnis homo naturaliter appetit: vel eſt bonum, quo habito completè, eſt bene habenti: quia cui felicitas adeſt, nihil prorſus deeſt. Vnde B. Auguſtinus exclamat: O amatores mundi, non eſt requies, vbi quæritis: beatam vitam quæritis in regione mortis: non eſt hìc. Quo modo beata vita ibi, vbi nec vita?

Scotus in 4. diſt 49.

Si cuipiam nuntietur aliquod ſibi peculium iure hæreditario contingere, gaudet, omnia æquo animo patitur. Iob 36. *Annuntiat de ea amico ſuo quòd poſſeßio eius ſit.* Vita æterna debetur nobis iure hæreditario; quia *ſi filius, & hæres* Debetur etiam nobis ex venditione, vel emptione: & tanti valet, quantum habes; libenter dicitur res emi, in qua quis nec falli poteſt, nec damnificari. *Conſiderauit agrum, & emit eum:* & ſtatim ſubijcit: *guſtauit, & vidit, quia bona eſt negotiatio eius.* Petrus emit eam martyrio crucis, Paulus obtruncatione capitis, Bartholomæus decoriatione corporis, Stephanus lapidatione, Laurentius vſtione, Antonius corporis flagellatione. de quibus B. Gregorius ait: Quis Sanctorum ſine tribulatione

Prouerb 31.

coronatus est? facta præcedentium recolamus, & grauia non erunt, quæ sustinemus.

Duplex est beatitudo: { 1. Corporis, & 2. Animæ.

In Corpore habent Beati: { 1. Pulchritudinem, 2. Voluptatem, 3. Velocitatem, 4 Sanitatem, 5. Fortitudinem, 6. Immortalitatem, 7. Libertatem.

In Anima habent: { 1. Sapientiam, 2. Amicitiam, 3. Concordiam, 4 Potestatem, 5. Honorem, 6 Securitatem, 7. Gaudium.

Habent sapientiam, quæ est sapor entium.

Amicitiam habent impertransibilem.

Concordiam habent indefectibilem: quia Intellectus est perfectus in scientijs, Voluntas in delitijs, Irascibilis potentia in eminentijs.

Potestatem habent: quia omnia possunt in eo, qui confortat.

Psalm.138. Habent Honorem. *Nimis honorificati sunt amici tui Deus.*

13. de Trin. cap. 7. & S. Securitatem habent: quia beata vita esse non potest, nisi sit secura, & immortalis. Probat hoc B. Augustinus: quia si amitti potest, aut ergo beatus amittit iam nolens, & tunc non est beatus; quia non habet quicquid vult: aut volens, aut neque volens, aut neque nolens: ad vtrumque illorum membrorum sequitur, quòd non est beatus; quia non amat beatitudinem. Imò si volens amittit, odit eam: si

Vide Scot. in 4. dist. 49 q. 6.

neu-

neutrum, non appretiat eam, nec ergo est vita beata.

Gaudium habent, quod { 1. Proficit, 2 Reficit, Et sufficit.

Adhuc duplex est Beatitudo: { 1 Altera viæ, 2. Altera patriæ.

Beatitudo viæ dupliciter accipitur: vno modo pro operatione, seu dispositione perfecta, qua quis disponitur in via ad beatitudinis patriæ consecutionem; non propterea, quia boni bene viuere volunt (nam hoc volunt etiam mali:) sed quia rectè viuunt, quod mali nolunt. *Beatus vir, qui suffert tentationem: quoniam cùm probatus fuerit, accipiet coronam vitæ* deinde accipitur beatitudo viæ pro mundana, ac temporali prosperitate, de qua ait Seneca: Non est ille beatus, quem vulgus appellat, ideo nominis beatitudinis indignus.

Gabriel in sua Canon lect. 67.

Iacob. 1.

Lib. 6. Epist.

Beatitudo patriæ à Doctoribus bifariam accipi solet. Pro operatione intellectuali optima, qua clarè attingitur obiectum: ex quo colligitur, beatitudinem consistere in præstantissimis actibus animæ, id est, in actu intellectus, & voluntatis, quo intimius vnimur, & coniungimur Deo, quamuis in vtroque actu consistat. Cuius rationem assignat Richardus: quia esse beatitudinis vitæ humanæ consistit in perfecta vnione animæ rationalis cum Deo. Hæc autem vnio includit animæ vnionem cum Deo, secundùm omnem sui potentiam, secundùm quam vnibilis est cum eo immediatè. Potentia autem animæ rationalis non tantùm est intellectus, sed voluntas: & per quamlibet illarum vnibilis est cum Deo immediatè. Accipitur quoque beatitudo patriæ pro statu intellectualis naturæ optimo, secundùm speciem omne bonum essentiale, & accidentale comprehendens.

Lib. 4. dist. 49 q 6. art. 1.

In quo statu sunt:
1. Pulchritudo venustatis.
2. Fortitudo potestatis.
3. Limpitudo claritatis.
4. Longitudo diuturnitatis.
5. Plenitudo satietatis.
6. Perfecta charitas.
7. Vera libertas.
8. Æterna securitas.
9. Corporum velocitas.
10. Diuitiarum copia.
11. Deliciarum voluptas.
12. Concordia, & pax.
13 Bonorum dignitas.

Inuenitur ibi pulchritudo venustatis. *Fulgebunt iusti sicut sol in regno Patris eorum*. Non est quærenda pulchritudo in præsenti vita, quæ statim, sicut flos, marcescit, & cadit: si ergo te pulchritudo delectat, ad hanc ciuitatem festina.

Erit ibi fortitudo potestatis: quia Beatus seipso potest quicquid vult, & nihil mali; si ergo potentiam desideras, illuc propera.

Erit ibi limpitudo claritatis, & cognitio veritatis: quia ibi se manifestabit ipsa Veritas, & Sapientia increata. Cognoscemus Patris potentiam, (ait D. Bernardus) Filij sapientiam, Spiritus sancti benignissimam clementiam. Quid est, quod non vident, qui videntem omnia vident?

Ibi erit longitudo diuturnitatis: ibi nullus moritur, quia nullus oritur: *sed iusti in perpetuum viuent, & salus iustorum à Domino*; vbi nullus intrinsecus morbus, neque extrinsecus: sed summa in carne sanitas, & in anima tota tranquillitas: quia Christus erit vita tua, nec te senectus consumet.

Psalm. 16. Ibi erit plenitudo satietatis. *Satiabor, cùm apparuerit gloria tua*. Christus cibus tuus, ne esurias: potus

Apocal. 7. tuus, ne sitias: *non esurient, neque sitient amplius* Hæc,

quæ hic patimur, transeunt, & omnis huius seculi pompa, & deliciæ, & curiositas intereunt, & secum ad interitum trahunt amatores suos. Sed illic non indigebimus vestimento, vbi erimus immortalitate vestiti: nec cibus nobis deerit, quando ipse *panis viuus*, qui propter nos è cęlo ad terras vsque descendit, sua præsentia nostras animas satiabit: nec potus nobis deerit, pręsente fonte vitę. Æstus illic non patiemur; illic enim erit refrigerium nostrum, qui nos sub vmbra alarum suarum protexit, & protegit. Frigus illic non patiemur; est enim ibi sol iustitiæ, qui suo amore calefaciens corda nostra, radijs diuinitatis suæ illuminabit oculos nostros. Non ibi fatigabimur: nobiscum enim erit Virtus nostra. Non ibi dormiemus, vbi nullæ sunt tenebræ, quæ excludere possint permanentem diem: nulla negotiatio: nulla seruitus: nullum opus. Et quid illic acturi sumus? fortasse quod scriptum est: *Vacate, & videte, quoniam ego sum Deus.* Vacatio ipsa contemplationis erit opus nostræ actionis, vt contemplantes delectemur, & delectabiliter contemplemur *videre bona Domini.*

Psalm. 45.

Ibi est pulchritudo, per amœnitatem; diuitiæ, per felicitatem; securitas, quæ non perturbatur; felicitas, quæ non minuitur.

Potest quoque distingui Beatitudo, vt detur Beatitudo:

1. Beatitudine conscientiæ. Apoc. 22 *Beati qui lauant stolas suas.*
2. Beatitudine experientiæ. 3 Reg. 10. *Beati viri tui, & beati serui tui.*
3. Beatitudine innocentiæ. Psalm. 64. *Beatus, quem elegisti.*
4. Beatitudine patriæ Cant. 6. *Beatissimam prædicauerunt.*
5. Beatitudine scientiæ. Psalm. 40. *Beatus, qui intelligit.*
6. Beatitudine spei. Psalm. 31. *Beati,*

quorum remissæ sunt iniquitates.
7. Beatitudine timoris Dei, Psalm. 111 *Beatus vir, qui timet Dominum.*
8. Beatitudine vitæ. Lucæ 1. *Beatam me dicent omnes generationes.*

De BEATITVDINE habes: Psalm. 83. *In secula seculorum laudabunt te.* Sapient. 3. 5. Isaiæ 25. 30. 49. 60. 64. Ierem. 31. Daniel. 12. Matth. 13. 19. 22. *Sunt sicut Angeli Dei* 25. Marc. 12. Luc. 9. 16. 22. Ioan. 16. 17. Roman. 8. 1. Corinth. 2. 15. 2. Corinth. 12. 2. Timoth. 4. Hebr. 10. 12. Iacob. 1. 1. Petr. 1. 5. Apocalyps. 2. 3. 7. 14. 21. 22. Beatitudo quomodo comparetur: Isaiæ 25. Matth. 20. 25. Marc. 10. Ioan. 3. 5. 20. Actor. 2. 15. 16. Roman. 1. 10. Ephes. 1. 2. 1. Thessal. 5. 2. Thessal. 2. 2. Timoth. 1. Tit. 1. Hebr. 5. 1. Pet. 1.

DE BENIGNITATE DEI.

Benignitas est liberalitas quædam, & munificentia. Licèt benignitas significare soleat promptam & liberalem largitionem: tamen sæpe sumitur pro affectu amoris, quo quis afficitur erga alium, vt ei benefaciat, aut ignoscat iniuriam facienti: vt idem sit benignitas, quasi bona igneitas, cùm quis est mitis, & pacificus erga omnes.

Verùm ista videntur adinuicem venire in discrimen: benignitas, amor, beneuolentia, amicitia, charitas, dilectio, concordia, & beneficentia. Benignitas est prompta largitio. Amor est quoddam generale ad amorem licitum, & illicitum. Beneuolentia (vt ait Philosophus) est, qua alicui bene volumus, & optamus voluntate rationali. Amicitia dicit mutuam amationem & reamationem: beneuolentia dicit solam amationem, qua quis bonum vult alteri, etiam si ille non reamaret amantem. Charitas est, qua diligimus Deum propter se, & proximum in Deum, & propter Deum. Dilectio est actus primus, & principalis,

Lib. 8. Ethic.

pro-

procedens ex habitu charitatis. Concordia consistit in conformitate mutuæ voluntatis personarum. Beneficentia consistit in effectu exteriori, charitatis, & liberalitatis, vel pietatis, qua quis alteri benefacit reipsa. Concordia propriè consistit in solo affectu interiori voluntatis, sicut beneuolentia.

Dei benignitatem explicat Moyses: antequam enim diceret Deus: *Fiat lux*, præcessit: *Spiritus Domini ferebatur super aquas.* B. Aug. lib. de super Genes.

Tria præ se ferunt benignitatem Dei:
1. Peruersorum conuersio.
2. Peccatorum redemptio.
3. Æternorum collatio.

Peruersorum conuersio. *An diuitias bonitatis eius, et patientiæ, & longanimitatis contemnis, ignorans quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit?* Rom. 2.

Peccatorum redemptio. *Apparuit benignitas, & humanitas Saluatoris nostri Dei.* Tit. 3.

Æternorum collatio. *Benedices coronæ anni benignitatis tuæ, & campi tui replebuntur vbertate.* Psalm. 64.

De BENIGNITATE DEI erga suos habes: Genes. 18. Exod. 6. 9. 11. 20. 34. Numer. 20. Deuter. 4. 5. 7. 10. 28. 30. 32. 2. Reg. 7. 12. 24. 3. Reg. 8. 4. Reg. 20. 2. Esdr. 9. Psalm. 31. 35. 36. 85. 102. 135. 144. Sapient. 11. Eccli 2. 18. Isaiæ 30. 54. 55. Ierem. 12. 18. Ezechiel. 18. 33. Oseæ 2. Ioel. 2. Ionæ 4. Matth. 11. 18. Luc. 1. 6. 15. 23. Rom. 11. 2. Corinth. 1. Ephes. 2. 1. Timoth. 1.

DE BENEDICENDO DEO.

Benedicere est bonum alicui imprecari. Benedicit Deus, cùm largitur dona: benedicit homo, cùm optat bona.

Benedicendus est Deus, quia nos
1. Sanauit,
2. Redemit,
3. Illuminauit.

1. Primò, quia nos sanauit: ideò venit in mundum, vt nos sanaret, & saluaret. Magnus ad nos (ait D. August.

August.) venit medicus: quia magnus vbique iacebat ægrotus. Iste medicus pro infirmo suo sudauit. Lucæ 22. *Factus est sudor eius sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram.* potionem amaram suscepit, & sanatus est mundus æger. *Dederunt in escam meam fel, & in siti mea potauerunt me aceto.* Augustin. Fusus est sanguis medici, & factus est medicamentum frenetici.

Psalm. 68.

2\. Secundò, quia nos redemit. *Benedictus Dominus Deus Israel, quia visitauit,* &c. *Gratis venundati estis, & sine argento redimemini. Qui dedit semetipsum pro nobis, vt nos redimeret ab omni iniquitate.*

Luca 1. Isaia 52. Tit. 2.

3\. Tertiò, quia nos illuminauit. Anima illuminata per gratiam videt defectus suos, quos prius non videbat. Sicut atomi in radio solis apparent, & non in vmbra: ita minima peccata in conscientia illuminata. *Accedite ad eum, & illuminamini.* Sed multi fugiunt hanc lucem, vt noctuæ, & bubones, qui diligunt opera tenebrarum. *Lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras, quàm lucem.* Nunquam ergo interiora nostra (vt Augustinus ait) silere debent à benedictione Domini: alternent pro tempore sonos vocum, perpetua sit vox interiorum.

Psalm 33. Ioan. 3. Super Psalm. centesimum.

Benedictio, qua Deus benedicit homini, est gratiæ infusio, & beneficiorum suorum collatio.

Triplex est Dei benedictio:
- 1. Influentiæ,
- 2. Affluentiæ,
- 3. Confluentiæ.

de quibus Isaiæ 44. *Effundam Spiritum meum super semen tuum, & benedictionem meam super stirpem tuam. Et germinabunt inter herbas quasi salices iuxta præterfluentes aquas.*

De Benedictione Dei habes: Genes. 1. 9. 12. 30. 32. Matth. 26 Luc. 24. De Benedictione, qua homo benedicit Deo, Genes. 14. Iosue 22. Iudic. 5. 13. 1. Paral. 16 2 Esd. 9. Tob. 3. 4. 8. 13. Daniel 2. 3. Matth. 2. 4. 11. Luc. 1. 3. 24. De Benedictione, qua homo homini be-

ni benedicit, Genes. 14. 27.28.48. Exod 12. Leuit.9. Numer.24. Deuter.10.33. Iosue 8.14.15.22.1.Reg.2.2. Reg.6.13.14.19.3. Reg.1.8.4. Reg.10.1. Paral.16.2. Paral.6. Iudith.15. Psalm.117.128. Prouerb.27.1. Machab. 2. Lucæ 2.6. Rom.12. Hebr.7.

DE CHARITATE.

Charitatem vocat B. Augustinus motum animi ad fruendum Deo, propter seipsum: & se, atque proximo, propter Deum. Adde charitatem, & prosunt omnia: detrahe charitatem, & nihil prosunt cætera: charitate ergo diligimus Deum propter se, & proximum propter Deum, & in Deum. *Lib.3.de doct. Christiana.*

Charitas, secundùm Theologos, est rectissima animi affectio, qua diligitur Deus propter se, & proximus propter Deum: & eò splendidius floret, (vt ait Paulus Cortesius) quò Deo est propior. Nam cùm ortum ex felicitate nanciscatur, nullo modo nobis naturę vi parta inest: sed Spiritus afflatu illabitur, gratum reddens Deo in omnibus mandatis eius sine querela. Hoc vinculo ligantur cælestia, atque in corporibus nostris elementa confœderantur. De hoc B. Augustinus ait: O quàm forte est vinculum tuum, quo Deus ligari potuit. Hoc vinculum vocat B. Paulus *Vinculum perfectionis*, D. Bonauentura *Vinculum ligans*, Gerson *Charam vnitatem*, Dionysius *Virtutem vnitiuam*. *In 3. Sent. dist.27.* *In dist.7.*

Verùm charitas est triplex: { 1. Increata, 2. Infusa, 3. Acquisita.

Increata est ipse Deus, siue diuina voluntas, sine qua nullus Deo est gratus.

Infusa diuinis influxibus in nostras voluntates illabitur, hoc est, à Deo infunditur, & dicitur:

{ 1 Infusa, 2 Effusa, 3. Et Diffusa, } Infusa, quia infunditur à Deo; Effusa, quia extra per bona opera relucet. Diffusa, quatenus ad in-

ad interiora bona opera diffunditur.

Charitas facit hominem { 1. Fortem, 2. Diuitem, 3. Patientem.

Rom. 8. Fortem. *Quis nos separabit à charitate Christi?* Fortis dicitur, qui non facilè succumbit.

Facit diuitem: quia vbi est charitas, nihil obesse potest. Si quis haberet lapidem tantæ virtutis, vt quicquid tangeret, esset aurum, magno quidem esset precio: charitas quicquid tangit, illud est meritorium, sine qua nihil meritorium est. *Si linguis hominum loquar, & Angelorum.* Vnde B. Augustinus: Habe charitatem, & fac quicquid vis: ex hac radice non potest procedere nisi bonum. Item: Tolle inuidiam, & tuum est, quod habeo: liuor separat, charitas coniungit. *Suadeo tibi emere à me aurum ignitum probatum, vt locuples fias.*

1. Cor. 13.

Apocal. 3.

Prouer. 10. Charitas sanat. *Vniuersa delicta operit charitas.* Charitatis fructus sunt imputribiles, à qua non excidit nec flos, nec folium, nec fructus. *Et folium eius non defluet.*

Psalm. 1.

Charitas creata potest augeri effectiuè à Deo: meritoriè per bona opera; non autem potest minui per peccatum: non per veniale; quia stat cum charitate: non per mortale; quia simpliciter tollit charitatem: remittitur quidem feruor charitatis per veniale, non tamen tollitur.

Rich. in 1. dist. 17 art. 2. q. 3. Gabriel eadē dist. quæst. 4.

Perfectio charitatis in quatuor cognoscitur, cōtemplando Deum, cauendo vitium, non timendo supplicium, affectando præmium. Charitas patriæ est perfecta, quia habet:

Pet. Aliacēsis q. 9. art. 3.

Reynerius in Summa.

1. Impossibilitatem offensæ.
2. Tranquillitatem ab omni solicitudine.
3. Actualē continuitatē in Dei contemplatione.
4. Claritatem in Dei lumine.
5. Libertatem ab omni passione.

6. Secus

6. Securitatem ab omni tentatione.
7. Perpetuitatem in omnis boni possessione.

Charitas est sicut stellæ, quæ magis in nocte, quàm in die lucere videntur: ita charitas magis in aduersitate, quàm in prosperitate dignoscitur. Nō *extinguetur in nocte lucerna eius*. Vnde B. Augustinus de charitate ait: Charitas in aduersitatibus tolerat, in prosperitatibus tentat: in duris passionibus fortis est, in bonis operibus hilaris est: in temporalibus ditissima, in hospitalitate latissima: inter bonos fratres lætissima, inter falsos patientissima.

Prou. 31.
Lib. de laudibus charitatis

DE COGITATIONIBVS.

Cogitare est aliquid mente tractare; est enim frequentatiuum à cogo, quòd mens plura in vnum cogit. Cogitare itaque est mente agitare, & sensus interiores ad originē suam reuocare. Richardus definit cogitationem hoc modo: Est improuidus animæ obtutus circa sensibilia, ad euagationes pronus.

Lib. de contemplatione.

Cogitatio mala in anima, est primogenita Diaboli, & eius domicilium, quę statim est interficienda; quia parat catenam ad infernum. Vnde Gregorius: Ex cogitatione, delectatio oritur: ex delectatione, affectio: ex affectione, consensus: ex cōsensu, operatio: ex operatione, consuetudo: ex cōsuetudine, desperatio: ex desperatione, induratio: ex qua falsa gloriatio: ex ea demum oritur æterna dānatio. Ille laudatur, ille prædicatur beatus (ait sacer Hieronymus) qui statim, vt cœperit cogitare, interficit cogitatus, & allidit eos ad petram: *Petra autem erat Christus.*

Cogitationes sunt triplices: 1. Inutiles. Psal. 93 *Dominus scit cogitationes hominū quoniā vana sunt.* & Persius Satyra 1 *O curas homi-*

1. *hominum! ô quantum est in rebus inane!*
2. Culpabiles, vt cogitare peccata perpetranda.
3. Fructuosæ, vt cogitare quomodo quis possit obedire Deo, & mandatis Ecclesię.

INVTILES, quibus animus vagatur, & serpit sine fructu, atque distrahitur ab oratione. *Meditati sunt inania.* Mentem non interpellari cogitationibus, impossibile est: respuere eas, omni studenti possibile est: alioqui nec liberum in nobis maneret arbitrium, nec in nobis staret nostræ correctionis industria.

Psalm. 2.

2. CVLPABILES sunt, vel à diabolo suggerente, vel à corde humano fouente & nutriente. *Fecisti tibi imagines masculinas, & fornicata es in eis.* Diabolus occultis conatur insidijs subtilissima calliditate mala pro bonis fraudulenter ingerere: sed magna profectò dementia est aperire arcam, vbi est thesaurus, vt fures suffurentur: & diabolo aperis cor tuum, qui furatur thesaurum gratiæ, & virtutum. B. Macharius diuersas cogitationes malas à diabolo suggerente expertus est. Narrat quoque B. Augustinus, audiuisse se à quodam, qui tam expressam, & quasi solidam speciem fœminei corporis in cogitando cernere soleret, vt, quasi se ei misceri sentiens, etiam genitalibus flueret.

Ezech. 16.

Libr. 11 de Trin. cap. 4.

3. Cogitationes FRVCTVOSAE à Deo humano cordi ingeruntur. *Meditatus sum nocte cum corde meo.* Corde suo meditari, est discrete, & vtiliter cogitare. Habent Principes in egressibus suis ostiarios ante se cum baculo, turbam arcentes, ne comprimant eos: sic anima iusti, quando exit ad loquendum, vel audiendum, vel videndum, timorem habet pro ostiario. In discrimine quoque est thesaurus, vbi ostia sunt aperta: sic thesaurus cordis, quando os ad loquendum, & aures ad audiendum apertæ sunt. Si claudis ostia tua, & fenestras domus

Psalm. 76.

domus tuę ad arcendam pluuiam, vel ventum: quare non claudis sensus tuos ad arcendas, & propellendas malas cogitationes? *Mors intrat per fenestras.* **Ierem. 9.** Opportunum itaque remedium contra vagas cogitationes (teste D. Hieronymo) est ostio cordis apponere ianitorem timorem Domini.

Cogita peccator:
- 1 Quid amisisti.
- 2. Quid commisisti.
- 3. Quem offendisti.
- 4. Quid incurristi.

Amisisti cælum.
Commisisti peccatum.
Offendisti Deum.
Incurristi infernum.

Intra in cubiculum tuum: quia cubiculum est mentis **Matth. 6.** arcanum, cordisque secretum. Nam cogitationes malæ hominis, sunt veluti nebula eleuata à terra, quæ non dissoluitur, nisi magno & vehementi flatu: sic malæ cogitationes dissoluuntur vento Spiritus sancti, vnde nutriuntur tonitrua lamentationum. Cùm in ciuitate sit tumultus, sagaces homines occludunt ostia, stulti quidem prodeunt, & plerunque vulnerantur.

Cogitatio peccati confert ad quatuor:
- 1. Ad cognoscendum.
- 2. Ad cauendum.
- 3. Ad delectandum.
- 4. Ad perpetrandum.

Obserua, quòd in cogitatione peccati potest esse delectatio: & tunc vel est de eo, quod est mortale ex genere suo; puta fornicari, & occidere: & tunc vel placet delectatio, & operis consummatio, si adesset facultas; & est mortale: vel placet delectatio, & displicet operis consummatio; & est mortale. Si est propter vanitatem, est veniale, nisi immineret periculum: quia tunc peccaret mortaliter, non repellendo aduenientem.

Tria ſunt remedia ad repellendas malas cogitationes:
1. Frequens eiectio.
2. Diligens euitatio, vt intra eis non conſentiatur, & extra non impleantur; & ita ſecurus erit homo, quòd eiuſmodi nullo modo erunt peccata mortalia: imò, ſi reſiſtatur, erunt magnæ virtutis.
3. Sedula repreſſio.

Gerſon parte 3. tractat. pro deuotis ſimp.

Ad ſororem.

Serm. de cogitat.

Prouerb. 1.

Quamuis homo ceſſet ab opere malo, ſi malam cogitationem habet in corde ſuo, non eſt ſine culpa: quia occidunt nos cogitationes noſtræ intra nos enutritæ, quia cõſumunt animam noſtram veneno viperino. Bernardus: Idcirco quanta maxima celeritate poteris, ſordidas malarum cogitationum muſcas in primo ſtatim limine abigas. Deus iudicat animam, quando titillat mala cogitatio, quæ ſi in peccato fuerit moroſa, damnum infert. Vnde Auguſtinus: Sicut veſtimentum candidum ſanguine aſperſum, ſi mox fuerit lotum, candorem ſuum recipit; ſi inſederit, & incoxerit, macula vix lauabitur: ſic mens humana, ſi ſurgentem cogitationem mox deleuerit, poterit ſuum retinere candorem; ſi autem diutius reſidere permiſerit, vix cum magno labore purgatur. Hęc eſt ergo prima victoria ſecreti certaminis noſtri, carnales cogitationes reprimamus, & cæleſtia cogitemus. Aues ad prædam deſcendentes, & circa terram volantes, facilius capiuntur, quàm quæ altiùs volant. *Fruſtra iacitur rete ante oculos pennatorum:* vbi Gloſſa ait: Laqueos diaboli facilè euadit in terris, qui oculos eleuatos habet in cælis. Cogitationes malę hominis ſunt ſimiles capillis, qui ſunt ſubtiles, & facilè ſubintrant, vt latrunculi, ſunt ſicut muſcæ morientes, quæ perdunt ſuauitatem vnguenti, id eſt, deuotionem orationis. Maior multitudo muſcarum ſedet

ſuper

ſuper ſcabioſum, quàm ſuper ſanum.

Delectatio duplex aſſignari poteſt: naturalis, & voluntaria. In delectatione purè naturali non eſt meritum, neque demeritum. Voluntaria, vel eſt in Creatore, & eſt laudabilis. *Memor fui Dei, & delectatus ſum.* vel in creatura,

D.Bonau in 2.*diſt.*24.Richar.ibidem.
Alex.in 2. part.tract.de peccat.veniali.
D.Thom.in 2. q.74.arg.8.

& eſt triplex:
1. Propter Deum,
2. Præter Deum,
3. Contra Deum.

Propter Deum eſt laudabilis. *Delectaſti me Domine in factura tua.* Præter Deum, eſt veniale. Contra Deum ſimpliciter, qua frangitur Dei præceptum, eſt mortale. Vnde illa delectatio eſt moroſa, non mora temporis, ſed conſenſus: nam cùm animus temerè ſe diutius occupat, in varias errorum ambages ſolet incidere, & plerunque ad res turpiſſimas flecti.

Quare homo cogitare debet.
1. Paſſionem Chriſti.
2. Mandata Dei.
3. Peccata ſua.
4. Inſidias diaboli.
5. Mortem propinquam.
6. Sanctorum exempla.
7. Æternæ vitæ gaudia. *Tunc cogitatio hominis confitebitur Domino.*

Pſal.75.

Debet homo cogitare paſſionem Chriſti. *Chriſto igitur paſſo in carne, & vos eadem cogitatione armamini.* Tanta eſt virtus paſſionis Chriſti (ait D. Bernardus) quòd ſi eam mente firmiter haberemus, nulla libido peccati, nulla præualere poteſt inuidia. Cogitare debet mandata Dei. *Quæ præcepit tibi Deus, illa cogita ſemper.* Debet cogitare propria peccata. *Et cogitabo pro peccato meo*, id eſt, pœnam, quam merui; & damna, quæ feci. Debet cogitare mortem, quòd ſit propinqua, incerta, amara. Debet cogitare Sanctorum exempla. *Cogita generationes ſingulas.* Greg. Facta præcedentium recolamus, & non erunt grauia, quę

1.Pet.4.
Eccl.3.
Pſalm.37.
Deut.32.

toleramus Tandem cogitare debet gaudia cæli. *Cogitaui dies antiquos, & annos æternos in mente habui.* (Psalm. 76.)

De COGITATIONIBVS habes: Genes. 37. 50. Deuter. 31. Psalm. 93. 143. Prou. 6. 12. 15 16. Ierem. 11. 18. Ezech. 14. 38. Oseæ 4. Mich. 2. 6. Zachar. 7. 8. Matth. 15. Marc. 7. Rom. 13.

DE CONFESSIONE.

COnfiteri est aliquid sponte fateri, & affirmare: & confessio est quasi simul, vel ex toto, vel vndique fassio: hinc dicimus in confessionem venire.

Confessio est triplex:
- 1. Fidei,
- 2. Laudis,
- 3. Iustitiæ.

Nam vel nos confitemur excellentiam, & omnipotentiam Dei: illum esse omnium Creatorem, vnum & trinum: & dicitur confessio fidei: & est attestatio diuinæ perfectionis. *Qui confitebitur me, etc.* (Matth. 10.) aut confitemur eius bonitatem, & misericordiam: & dicitur confessio laudis. aut confitemur iustitiam Dei, & iudicia iusta, occulta, vel manifesta: & dicitur confessio iustitiæ. de hac: *Confitebor tibi Domine in toto corde meo: narrabo omnia mirabilia tua*, (Psalm. 9.) id est, non solùm ore, sed toto corde tibi sponte manifestabo.

Est quoque confessio peccatorum, cùm quis accusat peccata sua coram sacerdote, auctoritatem habente spe veniæ consequendæ: accusat, aio, quia qui coram sacerdote se excusat, more Pharisæi Euangelici se laudat. Deo autem nihil propius, quàm cor confitens.

Confessio hæc mundat: est enim veluti scopa. Psalm. 76. *Exercitabar, et scopebam spiritum meum.* Bene ait. *Exercitabar:* quia in Confessione exercenda sunt lingua, manus, & cor. In corde contritio, in lingua oratio, in manu operatio. In contritione doleat de culpa, in oratione petat veniam, in operatione agat pœnitentiam. Scopa fit de virgis inutilibus: ita

confessio de peccatis inutilibus. Rom. 6. *Quem fructum habuistis tunc in illis, in quibus nunc erubescitis?* Scopa mundat loca plana: ita Confessio mundat conscientias.

Ad hanc confessionem tria concurrunt:
1. Timor pœnæ,
2. Dolor culpæ,
3. Labor pœnitentiæ.

Timori pœnæ correspondet spes veniæ, dolori consolatio, labori retributio.

Ordo detestandi peccatum habet quatuor gradus:

Primus est peccatum agnoscere. Vnde ait B. Augustinus: O homo, vtinam te agnosceres: quia si te cognosceres, tibi displiceres: nunc quia te non cognoscis, tibi places, & mihi displices: veniet autem tempus, quando nec mihi, nec tibi placebis.

Secundus gradus est, peccatum agnitum pœnitudine corrigere: sicut lupus, dum ad prædam accedit, mordet pedem, qui obstrepit.

Tertius est, ad agenda bona se conuertere.

Quartus, bona opera custodire.

Confessio hæc etiã triplex:
1. Mentalis, quæ fit Deo.
2. Cordialis, in anima: hæc est in foro animæ interius, sed hîc non aperitur peccatum, cùm Deo denudatum sit.
3. Vocalis, & fit in foro pœnitentiæ exterius.

Prima pertinet ad contritionem, & est necessaria vbique temporum, & locorum, cum voto tamen confitendi sacerdoti: hanc habent infideles, sed sine fructu, quippè qui verum scopum non attingunt.

Secunda fit, cùm quis confitetur peccatum proprium. Sit ante te, quod non vis esse ante Deum: alioqui retorquebit Deus illud ante oculos tuos. *August. super Ioan. tract. 12.*

Tertia fit homini sacerdoti, tanquam Christi vicario, & ministro. Hæc necessaria est ex institutione, & fructu; quia frustra datæ essent claues, quod

est hæreticum: quare integra peccatorum confessio omnibus post Baptismum lapsis necessaria est, ad purganda facinora, & ad veniam peccatorum promerendam.

Confessio tria bona facit, quò ad Ecclesiam: { 1. Redintegrat. 2. Mundat. 3. Fiduciam prȩstat. } Sacerdotis manus est velut manus Noë, qui intra arcam apprehendit columbam. Nam tanquam iudex potest ligare, & soluere ministerialiter à culpa, & pœna æterna: sed quò ad pœnam temporalem taxandam, in hac vita soluendam, est arbiter.

Scotus in 4. dist. 21. q. 2.

Multis de causis confessio debet fieri sacerdoti.

Iosue 7. Propter Dei gloriam. *Da gloriam Domino Deo Israël, & confitere, atque indica mihi quid feceris, ne abscondas.*

Propter iudicium sacerdotis, ad cuius officium pertinet iudicare de eiusmodi. Ideo si inconfessus lates, inconfessus condemnaberis.

Eccli. 4. Propter humilitatem. *Presbytero humilia animam tuam.*

Ibidem. *Homil. 46.* Deinde, vt erubescat. Hȩc est magna pars satisfactionis. *Est confusio adducens gloriam, & gratiam.* Augustinus: Quid erubescit fateri, qui peccatis non erubuit coinquinari? noli ergo tabescere præ rubore, vel ceruicosus esse præ dedignatione.

Eccli. 4. Demum ad cautelam. *Non confunderis confiteri peccata tua.* Non habet quid timeat in futuro, qui confessionem fecerit de peccato. Cautela est: si peccator habeat aliquam displicentiam de peccatis, virtute absolutionis sacramentalis attritio fit contritio, & remittitur ei culpa peccatorum.

Scotus in 4. declarat hanc cautelam.

Confessio esse debet: { 1. Amara. 2. Cordialis. 3. Voluntaria. 4. Præmeditata. 5. Festina. }

6. In-

6. Integra. 7. Nuda. AMARA esse debet. Vnde D. Hieronymus: Quanta præcessit in opere delectatio, tanta sequi debet in confessione mentis amaritudo: cuius indicia sunt, verecundia & lachrymæ. 1.

CORDIALIS esse debet: 2.

nam in corde sunt quatuor: 1. Cogitatio. 2. Memoria. 3. Intelligentia 4. Voluntas. Cogitatio est necessaria. *Recogitabo tibi omnes annos meos, &c.* Memoria ante, & post Confessionem. Intelligentia, vt intelligat magnitudinem, & multitudinem peccatorum. Voluntas, vt dimittatur peccatum, & veniam peccator consequatur.

VOLVNTARIA esse debet. Nemo enim (teste B. Augustino) inuitus benefacit, etiamsi bonum est quod facit: ex voluntate mea confitebor illi. 3.

PRAEMEDITATA esse debet. Sicut infirmus primò purgatur, antequam suscipiat medicinam. Bernardus: Magna insania est, prauis humoribus retentis in corde, potiores eijcere: sic bona sua foras per ostentationem emittere, & prauos humores, id est, peccata, in corde retinere. *Lauamini, mundi estote: auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis: quiescite agere peruersè, discite benefacere.* Oeconomus rationem coram domino suo redditurus, lapillis prius secum computat: in hunc quoque modum facere debet peccator. *Quodcunque trades, numera, & appende: datum verò, & acceptum omne describe.* Aduocatus coram iudice disputaturus, primò rationes suas, & allegationes ordinat: ita peccator. Ecclesiastici 18. *Ante iudicium interroga teipsum, & in conspectu Dei inuenies propitiationem* 4. Isaiæ 1. Eccles. 42.

FESTINA esse debet. Psalm. 94. *Præoccupemus faciem eius in confessione.* Sed quidam nolunt confiteri peccata sua, nisi graui morbo afflicti, vel viribus fracti, 5.

fracti, dum peccata illos dimittunt, non illi peccata. Similes furibus, qui ad patibulum ducti confitentur sua peccata. Ecclesiastici 17. *Confiteberis viuens, viuus & sanus confiteberis.* Exemplum habes de aduocato, qui nulla ratione adduci potuit, vt peccata sua confiteretur, & cùm nimis ab amicis infestaretur, atque diuexaretur ad confitenda peccata, cœpit clamare, appello, appello, & ita miser diem suum infeliciter clausit. Plerique sunt, qui manus abluere tentant, cùm iam cibum sumpserint; & vineam putare, cùm maior pars vindemiata sit: isti vas lauare volunt, cùm iam vinum infuderunt. Stultè sibi consulit medicus, qui materia nondum plenè euacuata, morbum curare præsumit: quippè quandiu ferrum est in vlcere, frustrà medicina paratur. Quomodo morsum serpentis curare tentas, si adhuc veneno peccati laboras?

Exemplum.

6. INTEGRA esse debet. Varijs plagis oppressus non potest operari; ita vulneratus multis peccatis nequit diabolo resistere. *Dereliquit me virtus mea.* Glossa, quam habui ante peccatum. Integra ergo sit secundùm omnem circunstantiam peccati. Consideret qualitatem criminis. In loco, in tempore, in perseuerantia, in qualitate personæ; & quali hoc fecerit tentatione.

Psalm. 37
B. August. lib de vera et falsa pœnitentia.

7. NVDA esse debet: quia vulnera abstrusa detegit, & morbum (vt dicitur) in vola ostendit. Nihil enim est nocentius animæ, quàm si peccatum in Confessione dissimuletur. Peccator debet effundere quasi aquam cor suum. Vnde ait Hugo de S. Victore: Cæteri liquores quando effunduntur, vel quadam pinguedine superlinita, vel sapore infecta vasa relinquunt: sola aqua sic effunditur, vt munditia vasis nullis eius reliquijs maculetur. Qui ergo peccata sua confitentes, aliqua, vel negligentiæ, vel erubescentiæ causa effundere timent, quasi in vase cor-

cordis ſpiſſi liquoris reliquias retinent: qui verò peccatum omnino, ſed non peccandi affectum, eijciunt, in vaſe ſaporem noxium adhuc ſeruãt. Baſilius: Vbi taciturnitas confeſſionis eſt, non eſt ſperanda venia criminis; & vbicunq; peccatum tuum verbis excuſare volueris, manet in te. Vegetius de re militari ait: Nihil magis in acie cuſtodienda, quàm vt omnes milites incedendi ordinẽ ſeruent: quòd ſi exercitus fuerit diuulſus, grauiſſimum ſuſtinet diſcrimen. Quare peccator eſt velut ſimia, quæ omnia irridens, irriſionibus tandem capitur. Qui ſanitatem deſiderat, neceſſe eſt, vt vulnus detegat. *Delictum meum cognitum tibi feci*, non operui, ſed aperui: vt tu operires. Si homo noſcit, Deus ignoſcit: abſcondere peccatum ſuum, eſt ignem in ſinu ſuo detinere. Quando apoſtema ad interiora flectitur, ibique diſſoluitur, inducit mortem corporalem: ita peccatum cùm à circunferentia ſenſuum ad centrum declinat. Ideo conſulit Sapiens Eccleſiaſt. 4. *Pro anima tua ne confundaris dicere verum.* *Pſal. 31.*

DE CONFESSIONE, Geneſ. 3 monuit Dominus Adam, vt recognoſceret culpam. 4. 41. Exod. 10. 11. Leuit. 16. 26. Numer. 5. 12. Ioſue 7. 2. Reg. 24. 1. Eſd. 9. 2. Eſd. 1. 9. Tob. 3. Pſal. 27. 31. 37. 73 94. Prouer. 16. 28 Eccli. 4. 7. 17. Iſaiæ 38. 43. *Narra ſi quid habes, vt iuſtificeris.* Daniel. 3 9. Matth. 3. 16 Luc. 11 18 Ioan. 20. Iacob. 5. *Confitemini alterutrum peccata veſtra* 1. Ioan. 1

DE CONFIRMATIONE.

CONfirmare idem eſt, quod complere, roborare, & ſtabilire: de quo B. Petrus ait, *Confirmabit, ſolidabitq;.*

Confirmatio, ſiue conſignatio, eſt ſignum cuiuſdam roboris, qua Spiritus ſanctus datur in robur: fit enim in fronte baptizati ſignum crucis, tanquam validiſſimum, & impenetrabile ſcutum aduerſus

uersus dæmonis iacula. Vnde confirmati Apostoli, virtute magna reddebant testimonium resurrectionis Iesu Christi. Dicitur Chrisma, vel vnctio: quemadmodum pugiles antiquitus inungebãtur, in cuius figuram Dauid vnctus à Samuele, pugnauit aduersus Goliath.

Actor. 4.

Fit autem hæc consignatio in fronte, ad significandum audaciam confessionis, cuius impedimentum est timor, & verecundia: vel quia frons est locus euidentior, vt confirmatus plena fronte confiteatur Christum: *Corde enim creditur ad iustitiam; ore autem confeßio fit ad salutem*. In fronte ergo fit: nam inter partes, quæ se offerunt sensibus, caput est dignius: in capite facies: in facie pars anterior: in parte anteriori frons, vbi est sedes verecundiæ: in fronte sunt fores sensuum.

De consecrat. dist. 5. Scot. in 4. Petrus de Aliaco in 4. q^o. 4.

Confirmatio (vt est communis omnium Theologorum consensus) non est necessaria simpliciter ad salutem: sufficit enim Baptismus cum fide. Marc. 16. *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit*. Est tamen necessaria adulto, vt non contemnat, alioqui non est plenus Christianus: tunc iudicatur cõtemnere, quando oblata omnimoda opportunitate non suscipit eiusmodi Sacramentum, & ita intelligitur illud dictũ Vrbani Papæ de consec. Omnes fideles per impositionem manus Episcoporum Spiritum sanctũ post Baptismum accipere debent, vt pleni Christiani inueniantur. Ideò quantum fieri potest, differenda non est Confirmatio: ne si decederent, tanto gloriæ gradu priuarentur. Vnde ait Hugo; Ab hac vita sine manus impositione, id est, Confirmatione, migrare omnino periculosum est. Ex quo prosternitur Vvaldensium, & Lutheranorum impia hæresis, qui negant Confirmationem esse Sacramentum: sed potius ritum & cæremoniam quandam. Sed si audirent fundamentum

Lib 2. de Sac. par. 7. cap. 3.

nostræ fidei, statim cessaret eorum admiratio. clarum in primis est ex Act. Apost. cap 8. *Tunc imponebant manus super illos, & accipiebant Spiritum sanctum.* & Ecclesia tenet locum illum intelligi de Confirmatione, Ita exponunt omnes Doctores sancti.

B. Clemens Petri successor, B. Augustinus, Cyprianus, Irenæus, Damasus Papa in epist. de Episcopis, & alij.

Confirmatio est quadruplex:
1. Per glorificationem in cælo.
2. Per sanctificationem in vtero.
3. Per conseruationem in mundo.
4. Per vnctionem ab Episcopo.

Confirmatio trifariam fieri potest:
1. Per virium firmationē.
2. Per armorum additionem.
3. Per membrorum vigorationem.

Cùm quis deligitur ad apicem dignitatis, acquiritur ei ius illius rei: verùm cùm à superiore confirmatur, firmatur ei magis illud ius, vt non ita de facili auferri possit. Sicut dicitur de Salomone Rege, quòd eo in regno confirmato, regnum sibi magis adhæsit, & fortius: ita in Baptismo quis assumitur ad dignitatem regiam, & sacerdotalem, vt se virtutibus regat. Vos estis *genus electum, regale sacerdotium.*

I. Pet. 2.

Secundò confirmatur quis per armorum appositionem: cùm forti adduntur arma, fortior redditur. Vnde Dominus dixit Apostolis: *Sedete in ciuitate, quoad vsque induamini virtute ex alto*, id est, armis fortitudinis Spiritus sancti. Est autem gratia, quasi armatura quædam: quia in hoc deserto post transitum maris Baptismi, contra vitia pugnamus.

Luc. vlt.

Demum confirmatur quis per membrorū soliditatem. Cùm puer nascitur, viuit quidem, sed nequit consistere: ita in Baptismo viuit quidem, sed

debet confirmari. In Baptiſmo enim regeneramur ad vitam: ſed in hoc Sacramento conſolidamur ad pugnam. Adimit puſillanimitatem, & audaciam præſtat confitendi Chriſtum, vt expedit. Idcirco nedum Sacramentum Confirmationis cõfert gratiam, quemadmodum & cætera Sacramenta nouæ Legis: ſed etiam auget gratiam, & eam amplificat. Hinc Melchiades Papa ait: Spiritus ſanctus, qui ſuper aquas Baptiſmi ſalutifero deſcendit illapſu, in fonte plenitudinem tribuit ad innocẽtiam, in Confirmatione augmentum prꝗſtat ad gratiam: deinde non auget modò, ſed admirabili quadam ratione auget. Nónne Petrus, qui Eccleſiæ petra, & fundamentum deſignatus erat, ſummam conſtantiam, animique celſitudinem præ ſe tulerat, vnius mulierculꝗ voce perterritus, ſe Ieſu Chriſti diſcipulum eſſe non ſemel, aut iterum negauit, ſed tertiò? At verò in die Pentecoſtes tanta virtute repletus eſt, vt nihil arbitraretur dignum poſſe ei contingere, quàm pro nomine Chriſti contumeliam pati. Gratia itaque Confirmationis differt à gratia Baptiſmali. Huius rei accommodatum exemplum infert B. Dionyſius Areopagita, Athenarum Epiſcopus: Duæ luces naturales concurrentes in aliquo vno, vt luces duarum candelarum concurrentes in vno puncto aëris, non faciunt vnam lucem; ſed ſunt diſtinctæ ſuis eſſentijs: ſic etiam quia characteres impreſſi ſunt potentiæ ſpirituales ad diuerſus actus, & ad diuerſa officia exercenda; quia potentiæ diſtinguuntur per actus, & actus per obiecta. Imprimitur enim in Confirmatione character; quia ſic exigit neceſſitas, vt recipiens poſſit coram aduerſarijs fidei intrepidè confiteri nomen Chriſti. Præſupponit autem characterem baptiſmalem, ſine quo nulla alia fieret impreſſio: nam ſicut impoſſibile eſt aliquid figurari ſine quã-

titate, quæ eſt principium ſuſceptiuum figuræ; ſic character baptiſmalis eſt potētia receptiua reſpectu omnium aliorum Sacramentorum.

Hoc Sacramentum quoque cor roborat, & confirmat: ideo datur in robur, & plenitudinem: quia de fide requiſiti audacter reſpondemus, & cōſtanter confitemur, hanc eſſe fidem Chriſti. Hoc quippe docet B. Petrus: *Quæ enim eſt gloria, ſi peccantes, & colaphizati ſuffertis? Sed ſi bene facientes patienter ſuſtinetis:* quia oportet ad conſtantem confeſſionem animari, & verum Deum, & verum hominem confiteri. 1. Pet. 2.

De Confirmatione Act. 8. 19 2. Cor. 1. Epheſ. 4. Heb. 6. 1. Ioan. 2.

DE CONSOLATIONE.

Conſolari, eſt triſtem aut afflictum verbis, aut factis ſubleuare: vnde conſolari ex con, & ſolor componitur, quod eſt quaſi ſolidum redintegrare.

Eſt autem Conſolatio triplex:
- 1. Temporalis.
- 2 Spiritualis.
- 3. Aeterna.

De Temporali Lucæ 6. *Væ vobis diuitibus, qui hîc habetis conſolationem veſtram.* Væ, ait Theophylactus, dirigit in diuites huius ſeculi, quos & *conſolationem* habere dicit, hoc eſt, hîc in præſenti ſeculo lætitiam accipere, & ridere, & in delicijs, ac laudibus claros viuere. Decet quidē ab hominibus laudari, ſed prius à Deo. Hęc mundana cōſolatio parū durat: vnde fugienda eſt; vel quia vana eſt, vel quia faſtidium ſui generat.

Spiritualis eſt appetenda: quia
- 1. Animam ſanat.
- 2. Terrena deſpicere facit.
- 3. Animam roborat.
- 4. Mentem illuminat.
- 5. Mentem eleuat.

ANI-

1. ANIMAM SANAT. Tunc anima sanata videtur à peccato, quando sapiunt ei bona spiritualia, vt orationes, ieiunia, & huiusmodi. Sicut signum est quòd homo sanus est corporaliter, quando bonum habet appetitum comedendi: & quando non sapiunt ei cibaria, signum est quòd adhuc est infirmus. *Si consurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt quærite: quæ sursum sunt sapite: non quæ super terram.* Colos. 3.

2. TERRENA DESPICERE FACIT. Gregorius: Qui habet bonum vinum non quærit aquam turbidam ad bibēdum. Degustato Spiritu desipit omnis caro: & quanto magis summa placent, tanto imæ displicent. Qui cælestis patriæ dulcedinem perfectè cognouerit, ea, quæ in terris amauerat, libenter cuncta derelinquit.

3. ANIMAM ROBORAT. Exemplum de Martyribus, qui propter consolationem, quam habebant interius, sustinebant patienter grauia tormenta. *Omnia possum in eo qui me confortat.* Philip. 4. *Sicut abundant passiones Christi in nobis: ita & per Christum abundat consolatio nostra.* 2. Cor. 1. *Secundùm multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tuæ lætificauerunt animam meam.* Psal. 93.

4. MENTEM ILLVMINAT. Postquàm gustauit Ionathas de melle, illuminati sunt oculi eius. 1. Reg. 14. In melle diuinæ bonitatis dulcedo intelligitur, quam qui gustauerit, visus eius interior roboratur. *Gustate, & videte, quoniam suauis est Dominus.* Psal. 33. Primò dicit, *gustate*, & postea, *videte*: quia gustatio diuinam cognitionē generat. Gregorius: Eius dulcedinem non cognoscitis, quia minimè gustatis. *Gustate* dicitur, non comedite. Quantumcunque sentiat homo in hac vita, non est nisi quædam prægustatio: sicut vini venditores aliquantulum dant gustare volentibus emere, vt suauitate prægustata ad emendum alliciantur. Augustinus: Gustaui te, & esurio:

esurio: tetigisti me, & exarsi.

MENTEM ELEVAT per contemplationem. Eleuatur anima ad rem desideratam, sicut canis ad cibum sibi porrectum vel ostensum statim salit. *Leuemus corda nostra cum manibus ad Dominum in cælos.* 1. Thren. 3.

Consolatio in hoc mundo datur:
1. Pœnitentibus.
2. Humilibus.
3. Lugentibus.
4. Timentibus.
5. Silentibus.
6. Patientibus.
7. Aliena renuentibus.

POENITENTIBVS. Iob 22. *Si reuersus fueris ad omnipotentem,* per pœnitentiam, *ædificaberis* in virtutibus: qui prius eras distractus, tunc super Omnipotentem delicijs afflues. Cant. 8. *Quæ est ista, quæ ascẽdit de deserto* vitiorum, *delicijs affluens.* Egressis de Ægypto, id est, de peccato, datum est manna in deserto. Corui natura est, quòd pullos suos non pascit, donec videat eos nigrescere, & sibi assimilari: sic Deus non reficit hominem consolatione sua, donec videat eum nigrescere per pœnitentiam, & sibi assimilari per munditiam. 1.

HVMILIBVS. 2. Cor. 7. *Qui consolatur humiles, consolatus est nos Deus.* Psal. 118. *Hæc me consolata est in humilitate mea.* Mater lac dat filio cùm paruulus est, sed quando est magnus subtrahit: sic Deus consolatur humiles, nõ superbos. Iudith 8. *Expectemus humiles consolationem eius.* 2.

LVGENTIBVS: Isaiæ 57. *Reddidi consolationes ipsi, & lugentibus eius.* Matth. 5. *Beati qui lugent; quoniam ipsi consolabuntur.* 3.

TIMENTIBVS. Ecclesiastici 1. *Timor Domini delectabit cor,* in vita præsenti, *& dabit lætitiam, & gaudium in longitudine dierum,* in futuro seculo. 4.

SILEN-

5. SILENTIBVS. Isaiæ 8. *Aquæ Siloë*, id est, diuinę consolationes, *vadunt cum silentio.* Psal. 106. *Lætati sunt, quia siluerunt.*

6. PATIENTIBVS. Ecclesiastici 1. *Vsque in tempus sustinebit patiens, & postea redditio iucunditatis.* Gregorius: Si mens appetit quod demulcet, prius bibat quod dolet. Boetius de Consolatione narrat, quòd in palatio Iouiniano erant duo dolia vini, vnum de optimo vino, aliud de amarissimo; & quicunque volebat bibere de bono, oportebat quòd prius biberet de amaro: sic qui vult bibere de vino consolationis, oportet quòd prius bibat de vino compunctionis, & amaritudinis.

7. ALIENA RENVENTIBVS. Mater non lactat filium, quando comedit alia cibaria: sic Deus non dat consolationem suam illis, qui alienam recipiunt. Filijs Israel non est datum Manna, donec defecit farina, quam de Aegypto tulerant. Bernardus: Delicata est diuina consolatio, nec conceditur admittentibus alienam. Augustinus: Impius dulcedinem Dei non sentit, quia de febre iniquitatis palatum cordis amisit. Psal. 76. *Renuit consolari anima mea*, consolatione aliena: *memor fui Dei, & consolatus sum.*

Isaiæ 66. Tertia est consolatio AETERNA. *In Ierusalem consolabimini. Videbitis, & gaudebit cor vestrum.* Hæc consolatio erit longissima: non breuis, sicut modò, sed æterna. *Deus & Pater noster, qui dilexit nos, & dedit consolationem æternam.* *Lætitia sempiterna super caput eorum, gaudium & lætitiam obtinebunt, & fugiet dolor & gemitus.*

2. Thess. 2.
Isaiæ 35.

DE CONSTANTIA.

CONstantia est animi stabilitas quędam, & perpetua permansio, & pertinet ad fortitudinem: nam constare illud dicitur, quod est firmum, & fixum in bono. Vnde est constantia virtus, quæ est vnica

vnica filia summi regis, & finis virtutum, earumque consummatio, totiusq; boni repositorium: & virtus, sine qua nemo videbit DEVM.

Ad Constantiam quatuor pertinent:
- 1. Firmitas in his, quæ sunt fidei.
- 2. Æquanimitas in vtraque fortuna.
- 3. Firmitas loci.
- 4. Firmitas contra ventos tētationum.

Firmi esse debemus in his, quæ fidei sunt, ne, velut *paruuli fluctuantes, circumferamur omni vento doctrinæ.* Sicut columna erecta, quæ stat sub quocunque onere. Ita de Mathathia, & filijs eius legitur, qui constanter steterunt.

Ephes. 4.

1. Mach. 2.

Aequanimitas in vtraque fortuna, ne declinemus ad dexteram, vel ad sinistram.

Loci stabilitas multum facit ad constantiam: quia impossibile est (ait D Bernardus) hominem in vno figere animum suum, qui non prius alicui loco affixerit corpus. Vnde Seneca: Planta sæpius replantata difficile crescit.

Firmitas contra tentationes huius mundi. Ecclesiastici 5. *Non ventiles te in omnem ventum.* Vnde B. Bernardus: *Currite fratres, tota curia cælestis vos expectat.* Augustinus quoque: *Bonus si fuerit, qui tibi præest, nutritor tuus est: malus si fuerit, tentator tuus est: & nutrimenta libenter accipe, & in tentatione probare. esto aurum, attende mundum istum tanquam fornacem aurificis.*

Lib. de verb. Domini Serm. 6.

Constantiam quinque interimunt:
- 1. Imprudentia.
- 2. Peccatum.
- 3. Impatientia.
- 4 Timoris carētia,
- 5. Animi fluxibilitas.

Eccli. 17. Imprudentia: quia *Stultus sicut luna mutatur*.

Isa. 57. Peccatum. Nam *impij, quasi mare feruens, quod quie scere non potest*.

Gen. 4. Impatientia. Cain occidit fratrem suum. *Vagus, & profugus eris super terram*.

Timoris carentia. Nam timor est anchora mentis; facit enim hominem cautum, atque solicitum.

Iacob. 1. Animi fluxibilitas. *Vir duplex animo, inconstans est in omnibus vijs suis*. Ille duplici animo est, qui vult duobus dominis seruire, Deo, & mundo: sed nimirum hic in duas partes claudicat. Duo amores, ait Augustinus, mundi, & Dei, non se simul in vno capiút pectore. De quo ait sacer Hieronymus: Difficile est, imò impossibile, vt præsentibus, & futuris quis fruatur bonis, vt de delitijs transeat ad delitias, vt in cælo, & in terra appareat gloriosus.

De constantia 1. Reg. 13. 17. 3. Reg. 18. 4. Reg. 3. Iudith 9. 13. 16. Sapient. 5. Daniel. 13. 1. Machab. 1. 2. 2. Machab. 6. 7. Matth. 14. Act. 4. 1. Thess. 1. B. Ambrosius 3. de Virginitate narrat de matre & filiabus, quæ amplexantes, & quasi choros ducentes proiecerunt se in alueum fluuij, ne à prædonibus castitatis dedecus paterentur.

DE CONTEMPLATIONE.

Richard de S. Vict. Contemplari, est quadam admiratione conspicua in sapientiæ spectacula cum admiratione suspendi.

Contemplatio est consideratio rerum occultarum: nam contemplari est diligenter intueri, & res abditas considerare, à templo, id est, à loco, qui omni parte aspici potest: vel ex quo omnis pars potest videri, quem augures templum nominabant. Vnde contemplatio est pabulum animæ, quo anima saturata quasi dormire dicitur, cùm

cùm à terrenis ſurſum erigitur, & ad conſiderationem æternorum eleuatur. Vnde Gregorius: Mens noſtra nullo modo ad vim intimæ contemplationis rapitur, niſi prius ſopiatur. Eſt ergo contemplatio optima, quæ mentem eleuat ad cæleſtium eminentiã: in qua quantò diutius perſiſtit, eò melior euadit. Ideo ait Proſper de vita contemplatiua: Actiua vita habet ſolicitum curſum: cõtemplatiua gaudium ſempiternũ: in ordine creaturarum conſpicimus altiores eſſe pulchriores, & lumine clariores.

Contemplationis motus ſecundùm Dionyſium eſt triplex:	1. Rectus. 2. Obliquus. 3. Circularis.

Motu recto contemplamur Deum, in quo conſiſtit omnium noſtrarum actionum finis, atque æterna perfectio gaudiorũ: motu obliquo, noſmetipſos: motu circulari, cæleſtia: & hoc motu anima ad ſuperna fertur.

Contemplatiua vita aſſimilatur ſepulchro, duplici ratione.

Primò, quia ſepulchrum non viuentes, ſed tantùm mortuos recipit. *Mortui eſtis, & vita veſtra eſt abſcondita cum Chriſto in Deo.* Vnde Gregorius: Quid ſepulchri nomine niſi contemplatiua vita ſignatur, quæ nos (quaſi ab hoc mundo mortuos) ſepelit, dum à terrenis deſiderijs ſuſceptos in intimis abſcondit?

Coloſſ. 3.

Secundò ratione abſconſionis: quia in ſepulchro corpus abſconditur: ita contemplatiui attendite, ne iuſtitiam veſtram faciatis coram hominibus. Contemplantes in terra paleas, metunt in cælo panem.

1. Raptus.
2. Vnio.
3. Transformatio.

Contemplationis octo sunt præcipui effectus:
- 4. Languor.
- 5. Liquefactio.
- 6. Inebriatio.
- 7. Spiritualis iucunditas.
- 8. Iubilus.

Raptus est eleuatio potentiæ superioris super potentias inferiores, vnde inferiorum actus ligantur, vel ita debilitantur, vt superiorem potentiam in sua operatione nequaquam impediant. Quemadmodum ferrum rapitur ad magnetem: sic anima à terrenis subleuata, obscuras ruinas vitat, Deumque finem, ac principiũ suum esse cognoscit. Hinc Boëtius:

Lib. 3 metro 10.

Hoc quicquid placet, excitatq; mentes,
Infimis tellus aluit cauernis.
Splendor quo regitur, vigetq; cælum,
Vitat obscuras animæ ruinas.

Cùm itaque anima sit simplex, indiuisibilis, quocunque se diuertit, tota se vertit: tunc anima deficit, vt ait Dauid: *Defecit in salutari tuo anima mea:* tunc fit absorptio spiritus.

Contemplatio tres comites præexigit:
- 1. Lectionem.
- 2. Meditationem.
- 3. Orationem.

Lectio inquirit, Meditatio inuenit, Oratio postulat, contemplatio degustat: Lectio solidum cibum ori apponit, Meditatio masticat & frangit, Oratio saporem acquirit, Contemplatio est ipsa dulcedo, quæ reficit.

In vita cõtemplatiua quatuor consideranda sunt:
- 1. Actus spiritualiter viuendi.
- 2. Actus contemplandi.
- 3. Motiuum ad contemplandum.
- 4. Dilectio consequens.

Primum consistit in charitatiua dilectione: secundum est actus contemplandi, qui consistit in intellectu: tertium voluntatem respicit, quæ ex

amore

amore mouet intellectum ad contemplandum: dilectio consequens pariter est in voluntate.

De Contemplatione habes: Genes. 12. 13. 15. 18. 24. 30. 42. Exod. 2. 4. Reg. 4. Esther 14. Iob 39. Psal. 36. Matth. 19. Luc. 10. Act. 2. 9. 10. Rom. 1. 10. 21. Ephes. 1. 2. coloss. 1. 2. Ioann. 2. Apocal. 1.

DE CONTRITIONE.

Contritio variè appellatur, contusio, angor animi, flens animi demissio ex scelerum memoria, animi mors cum obiurgatione sui: & dicitur contritio à con, & tero. Sicut lapis frangitur, quando in partes frangitur; conteritur verò, quando in minutas partes: ita cor frangitur, quando incipit recedere à peccato; conteritur, quando totaliter destruitur affectus peccati, quod est plenè à peccato recedere. Exemplum: De grano bene contrito fit panis sapidus: ita tritura cordis (vt Augustinus ait) est pietas, & humilitas. Qui se conterit, irascitur sibi. Se habeat iratum, vt Deum habeat propitium: se habeat iudicem, vt Deum habeat defensorem. Quare Paulus Cortesius appellauit contritionem contusionem, quæ fit, cùm cor pœnitentis conteritur, secundùm omnes circunstantias requisitas ad peccatorum remissionem.

Contritio est dolor pro peccatis voluntariè assumptus, cum proposito confitendi, & satisfaciendi. Quia contritio est dolor; ideò vbi non est dolor, non potest esse contritio, vt in cælo: & quia dolor iste est gratia informatus; ideò contritio non est in inferno: & quia est dolor meritorius (nam in contritione est effectus meriti satisfacientis) ille locus purgatorij non est locus merendi, sed solùm satisfaciendi; quare in purgatorio non est propriè contritio. Dicit ergo: *Contritio est*

dolor (quia contraria contrarijs curantur remedijs) *voluntariè assumptus*, vt distinguatur à dolore illato violenter: nisi enim dolor esset voluntarius, non esset meritorius; quia non placent Deo obsequia coacta pro peccatis, contra multos, quibus plerùnque grauior est mors propinquorum, quàm animæ propriæ detrimentum: *cum animo confitendi, & satisfaciendi.* Quia non est perfectum totum integrale absque suis partibus. Dolor in contritione debet esse vehemens: sed quantitas cõtritionis attenditur, nõ circa mensuram temporis, se doloris, qui debet esse:

1. Acer.
2. Acrior.
3. Acerrimus.

Acer, quia offendimus Deum Creatorem omnium: acrior, quia offendimus Patrem nostrum spiritualem: acerrimus, quia offendimus Redemptorem nostrum. Acer, quia omisit: acrior, quia commisit: acerrimus, quia amisit. Omisit bona, commisit mala, amisit æterna. Acer, quia Deum offendit: acrior, quia peccatum defendit: acerrimus, quia vitam amisit. Acer, quia amisit præteritæ vitæ portionem: acrior, quia diuinam possessionem: acerrimus, quia æternæ gloriæ benedictionem. Acer, quia obligatur æternæ ditioni: acrior, quia prauæ habitationi: acerrimus, quia æternæ damnationi.

Contritio est velut feruor in musto, qui facit ebullire totam vini substantiam, virtute cuius purum ab impuro separatur, & à vini substantia tota fœtiditas purgatur, & ad fundum dolij descendens, totam vini substantiam puram reddit: sicut per calorem ignis rosæ resoluuntur instillatione: vel mola stillat oleum ab oliuis: vapores nube inclusi calore dissoluuntur.

Tria habet vera contritio:
- 1. In oculis lachrymas.
- 2. In labijs confessionem.
- 3. In anima compunctionem.

- 1. Lachrymæ lauant,
- 2 Confessio exprimit,
- 3. Conpunctio purgat, Qui non habet cordis compunctionem, non habet mundam orationem.

Peccata contritione eneruantur: in confessione occiduntur, vt iam nõ viuant: in satisfactione annihilantur, vt non reuiuiscant, nec in culpa, nec in pœna.

Contritio tria facit:
- 1. Diabolum fugat: sicut fumus expellit hominem è domo.
- 2. Animam purgat: sicut mare vomit cadauera, & ad littus transmittit.
- 3. Et ipsam sanat: sicut medicina corpora primò turbat, deinde sanat.

Contritio cõparatur torrenti, qui quicquid ei obuium fuerit, suo impetu reijcit: sic fluctus lachrymarum reijcit sordes ab anima. Similis est pluuię, cui succedit aër serotinus.

Contritio humilis trahit ex corde peccatoris venenum culpæ, & mitigat morsum, & tristitiam conscientiæ. Sicut musca, quæ viuit, est esca araneæ; mortua, & contrita, est morsus araneæ medicina: sic peccatum in homine viuens pascit diabolum; sed cùm mortificatur per contritionem, tunc virtus diaboli euacuatur.

Quatuor modis anima cõteritur:
1. Memoria peccatorum.
2. Recordatione futurarum pœnarum.
3. Consideratione peregrinationis huius vitæ.
4. Desiderio supernæ patriæ.

Sed quidam sunt, qui habent quidem memoriam peccatorum, sed ad horam, voluntate peccandi interius remanente. Ad quos facit illud Ieremiæ: *Ecce constitui te super Gentes*, id est, peccata carnalia, *& regna*, id est, peccata spiritualia: *vt euellas*, scilicet radicem malæ voluntatis in cõtritione. Nam sicut radix manens in terra iterum repullulat, & subcrescit; ita peccatũ in anima: est enim sicut serpens in sinu, sicut venenum in stomacho, sicut fures in domo.

Ieremiæ 1.

In contritione sunt duo apprimè necessaria:
1. Spes.
2. Timor.

Inter has duas molas comminuitur cor humanum. Timor deprimit, Spes eleuat. Deuter. 24. *Non accipies loco pignoris inferiorem & superiorem molam*, sed vtramque. *Oculi Domini super metuentes eum, & in eis, qui sperant super misericordia eius.*

Contritio est triplex:
1. Extensiua.
2. Intensiua.
3. Longæua.

Extensiua ea est, quæ se extendit ad omnia peccata; est enim contritio displicentia de peccato, vt est offensiuum Dei: imò se extẽdit ad peccata, quæ pro tempore committi possent. Eadem ratione contritus tenetur in generali velle pati magis quãcunque pœnam, quàm peccare: & hæc Intensiua dicitur.

Longæua durare debet per totam vitam: nam teste B. Augustino: Vbi dolor finitur, deficit pœnitentia; vbi deficit pœnitentia, nihil relinquitur de

venia,

venia. Deus absoluens hominem à pœna, & culpa æterna, ligat eum vinculo perpetuæ detestationis peccati. Imò ait D. Thomas: Si peccatum prius commissum, & iam per pœnitentiam dimissum, in memoriam veniens placeat voluntati, relabitur in illud, etsi non idem numero, simile tamen in specie. In quo sensu ait B. Augustinus: Nullum scelus Deo tam abominabile sit, quàm præterita peccata; vnicuique nostrum dimissa, reminiscendo gaudere.

Hug. de Sanct. Vict.

Dubitaueris fortè, an contritio excedere possit peccati deformitatem, & esse nimia: & si sola potest auferre reatum pœnæ, ad quid confessio? audi. Contritio non est nimia, quæ fit in parte rationali, cùm fit occasione peccati, quatenus est offensiuum Dei: sicut neque amor charitatis potest esse nimius; in parte tamen sensitiua potest & amor esse nimius, & contritio. *Rationabile obsequium vestrum* Addo, quòd etsi contritio potest tantum intendi, vt deleat omnem pœnam; tamen confessio, & satisfactio est necessaria, non propter remedium, sed propter præceptum. Addit D. Thomas, & propter incertitudinem; quia non est certus, an sua satisfactio fuerit sufficiens ad tollendum totum reatum.

Dubium.

Rom. 12.

Septem sunt contritionis considerationes:

Prima est, considerare post se præteritæ vitæ prauitatem, temporis amissi iacturam, morum peruersitatem. Ierem. 2. *Vide vias tuas in conualle, scito quid feceris.*

Secunda est, ante se considerare Christi passionis acerbitatem, mortis necessitatem, diuini iudicij seueritatem. Hebr. 10. *Horrendum est incidere in manus Dei viuentis.*

Tertia, in dextera debet perpendere peccator diuinorum beneficiorum abusionem, diuinæ misericordiæ benignitatem, Sanctorum omnium offensam.

Quarta, in sinistra, fallaciam diaboli.

Quinta, infra acerbitatem ignis infernalis, pœnam interminabilem.

Sexta, intra spiritualium donorum carentiam, peccatorum sorditatem, diabolicæ subiectionis miseriam.

Septima, supra se diuinam indignationem. Ierem. 2. *Scito, & vide, quia malum & amarum est reliquisse te Dominum Deum tuum.*

Quinque ad veram contritionem pertinent:

Motus liberi hominis arbitrij Deum super omnia diligentis.

Motus liberi arbitrij in detestatione peccati.

Infusio gratiæ gratum facientis.

Expulsio culpæ.

Præuentio diuina, quæ liberum arbitrium mouet, & excitat ad ea, quæ dicta sunt.

CONTRITIO vera prædicatur Ierem. 7. Matt. 3. 4. Lucæ 3. 13. 24. Actor. 2. 3. 8. 17. 20. 26. Contritioni veræ promittitur venia Deuter. 4. 30. 1. Reg. 7. 2. Paral. 7 30. 34. Iob 22. Psalm. 31. Prouerb. 28. Eccli 17. Isaiæ 1. 30. 45. 55. 59. Ierem. 3. 18. 29. 31. Ezechiel. 18. 33. Oseæ 14. Ioel. 2. Ionæ 3. Zachar. 1. Malach. 3. Luc. 15. Actor. 3. 26. Contritio quærenda & amplectenda dum sani sumus Eccli 17. 18 Contritionis veræ exempla Iudic. 10. 2. Reg. 12. 24. 2. Paral. 12 33. Iudith 4. Ionæ 3. Matth. 26. Lucæ 7. 15. 18. 19. 22. 23. Actor. 2. Contritionis falsæ exempla Genes. 4. 27. Exod. 8. 9. 10. Iosue 7. Iudic. 1. 1. Reg. 15. 24. 3. Reg. 13. 21. Sapient. 5. 1. Machab. 6. 2. Machab. 9. Matth. 27. Actor. 8. Hebr. 12.

DE CORDE.

COr est præcipua pars in animali, à quo vita, iuxta Sapientis dictum, procedit, Græcè καρδία, præcipua inter viscera, & vitæ sedes. Vnde Rabbi Moy-

Moyses: Sicut se habet cęlum ad Vniuersum: ita cor ad corpus animalis. Cælum nunquam quiescit, & semper mouetur: & cor pulsu manifestatur. Quare custodiendum est sicut vas pretiosis thesauris plenum, & sicut castrum inter hostium impetus. Vnde *Omni custodia serua cor tuum*, tanquam vas pretiosum, quod carius emitur, & in eius fractura maius damnum consequitur, & difficilius reparatur, & ideo diligentius custoditur. D. Paulus: *Sciat vnusquisque vestrum vas suum possidere in sanctificatione, & honore. Vas suum*, id est, corpus suum, in quo hospes omnis munditiæ auctor inhabitat: ideò qui castè viuit, tersius, & mundius seruat corpus: ita sanè *domum Dei decet sanctitudo*. Sanctum enim, & mundum debet esse vas illud, in quo pretiosi liquores sapientiæ, & gratiæ infunduntur: si enim tanti fit vas, in quo ossa, & cineres Sanctorum recondun-tur, quid mirum si corporis & sanguinis Domini mensa cordis nostri munditiem exigit? Vnde cor dicitur, quasi corban apud Hebræos, quod Latinè munus, vel oblatio dicitur.

Margin: Prouerb. 4. — 1. Thessal. 4.

Cor hominis est veluti radix arboris, quæ est { 1. Viua. 2. Fixa. 3. Solida. 4. Humida.

Cor hominis radix dicitur: quia sicut hortorum cultores omne studium suum in excolenda plantarum radice ponunt, & aquis irriguis, & molli terra fouent, & sic cultæ, lætæ, & proceræ consurgunt: ita vir pius cordis puritati summa cura inuigilare debet.

Ea ratione cor hominis viuum esse debet: cor siquidem est primum principium membrorum, & virium vitalium quoad esse. Debet vir pius facere quemadmodum aranea, quæ cùm videt telam fractam, nunquam venatur, nisi prius fuerit reparata: atque

atque exordium sumit à medio telæ, nihil extrema reputans, quandiu medium fuerit fractum: ita remanente interius fractura peccati, non sunt meritoria opera exteriora. *Munda prius, quod intus est*. In picturis primus color est albus, qui facile recipit peregrinas impressiones.

Matth.23.

Psalm.111. Debet esse fixum cor, per spem. *Paratum cor eius sperare in Domino.*

Ephes.3. Debet esse solidum, per charitatem. *In charitate radicati.*

Ierem.17. Debet esse humidum, per deuotionem. *Ad humorem mittit radices.*

Ita Deus cor viuum, fixum, solidum, & humidum respicit, aperit, tangit: respicit, vt resipiscat: aperit, vt gratiam suscipiat: tangit, vt ad feruentem orationem moueatur: nam per consensum transfertur cordis dominium. Ante ostium cordis habet diabolus sedem suam cum toto suo exercitu.

Cor (teste D. Bernardo) in quatuor affectibus est: quid diligas, quid metuas; vnde gaudeas, siue contristeris.

Cor peccatoris dicitur desertum, quadrifariam.

Otiositate, quæ sterilis est.

Negligentia ad bonum promerendum. Nihil nobis vicinius est corde nostro, & tamen sæpius euagatur.

Psalm.103. Quia à feris inhabitatum. *Illic reptilia, quorum non est numerus.*

Vel quia infructuosum est. Idcirco obdurescit cor, & tria incommoda patitur:

Actor.7. Spiritui sancto resistit. *Dura ceruice, & incircumcisis cordibus & auribus, vos semper Spiritui sancto resistitis.*

In cunctis Diabolo inseruit. Cor durum, & induratum nec compunctione scinditur, nec pietate mollitur, nec precibus mouetur, minis non cedit, flagellis induratur: tandem concludit: neque Deum

timet,

timet, nec hominem reueretur.

Demum mortem incurrit. *Secundùm enim duritiam tuam, & impœnitens cor tuum, thesaurizas tibi iram, in die iræ.* Ita obduratum cor in suo proposito perseuerat quasi ad victoriam, plusquam oportet; vtpote neque consilijs salutaribus vult acquiescere. *Rom. 2.*

Illud cor dicitur durum, quod est inhabile ad suscipiendum, stabile ad permanendum, forte ad resistendum: ita cor dicitur durum, quia est inhabile ad impressionem gratiæ suscipiendam. *Distinct. 47.*

Dicitur quis durus in verbo, quia durè respondet: in intellectu, quia prauè retinet: in capite, per inobedientiam: in corde, quia non credit, imò deprimitur magis: sicut videmus in torculari, quòd per immensitatem ponderis superpositi vinum effluit, & racemorum massa exsiccatur.

Dicitur cor obduratum: quia est in peccato stabilitum; vel quia Deum, & eius mandata impugnat. Isti sunt veluti lapides in aquis, qui licèt continuè aquis rigentur, non tamen inde mollescunt; quin potius duriores euadunt: ad hunc quoque modum, obstinati in sordibus suis magis sordescunt, malitiæ suæ præmia expectantes: nam diabolus contra eiusmodi obstinatos allegat prȩscriptionem. Obduratio cordis non est culpa, sed pœna; & importat subtractionem gratiæ, vel inhæsionem culpæ, & firmitatem in peccato: nam obstinatus est, qui in suo peccato perseuerat, quasi ad victoriam, plusquam oportet: vel qui consilijs salutaribus non vult acquiescere. Caussa duritiei, est extractio humoris. Caro fit dura, cùm liquor exprimitur, & humor eliquatur. Causa deficiens, est liberum hominis arbitrium gratia destitutum. Vides famelicum, neque vis pascere: si non pauisti, occidisti: causa mortis in casu est defectus cibi. Ille non

occi-

occidit, sed permisit occidi: quare omni custodia seruandum est cor, quo nil fugacius est, quodque semper extra effunditur, & effluit. Vnde apes sunt imitandæ, quæ à natura edoctæ, ostia aluearis, in quo mellificant, succis amaris illiniunt, vt se, & fœtus proprios à venenosis morsibus aranearum defendant: in hunc sanè modum facere debet peccator, ita cor suum amaritudine inungere, ne venenosæ cogitationes subintrent. *Cor sapientium, vbi tristitia est, & cor stultorum, vbi lætitia* Cor, *quod nouit amaritudinem animæ suæ, in gaudio eius non miscebitur extraneus.* Sed impœnitens est sicut equus vlcerosus, qui dum tangitur in vulnere, recalcitrat. Cor contritum ad Deum dirigitur, & à Deo corrigitur. D. Basilius exponens illud Psalm. 7. *Et diriges iustum*, ait: Iustus dicitur rectus, & rectum cor, quod rectificatum est.

Eccle. 7. Prouerb. 14.

Via dirigendi cor ad Deum, est triplex:
- 1. Humilitatis.
- 2. Sapientiæ.
- 3. Concordiæ.

Cordis directio est amare, quod amandum, & eo amore, quo est amandum; timere timenda, desiderare desideranda, & sic omnia recta tendunt in Deum.

Cor peccatoris trifariam scinditur:
- 1. Per contritionem, vt effluat sanies iniquitatis.
- 2. Per compassionem ad proximum, vt effluant viscera pietatis.
- 3. Per amorem ad Deum, vt exeat fluuius amoris.

Psalm. 50. *Cor contritum, & humiliatum Deus non despicies.*

Ierem.

Ierem.24. *Dabo eis cor, vt sciant me.*

Philip.4. *Pax Dei, quæ exuperat omnem sensum, custodiat corda vestra.*

Cor hominis habet vim, non solùm recipiendi, & conseruandi, sed & attrahendi. *Det vobis secundùm diuitias gloriæ suæ, &c. Christum habitare per fidem in cordibus vestris.* Ideo cor hominis debet esse profundum, vt profundè recipiat: altum, cùm quis mente rapitur. *Accedet homo ad cor altum*, id est, ad cor Christianum, *et exaltabitur Deus*, scilicet, per contemplationem. Habet cor nostrum similitudinem speculi, (ait sacer Hieronymus) quod rem obiectam repræsentat, & effigiat. Ephes.3. Psalm.63.

Debet quoque cor nostrum esse mundum: nam sicut tabella albo colore disposita, facilius recipit alios colores, & diutius retinet: sic cor mundum diutius retinet, & facilius imbibit diuina charismata. Vnde omnis veræ sanctitatis, & religionis fons in corde est, à quo externa opera dimanant. Quocirca quisque cordis puritati, atque custodiæ potissimum studere debet; vt Deum in seipso hospitem recipiat. Sicut enim corpus humanum, si à iuncturis suis fuerit auulsum, extra locum sibi à natura destinatum violenter collocaretur: ita cor nostrum extra Deum: & propterea custodiendæ sunt duæ particulæ, quæ in carne non veterascunt, & hominem ad peccatum trahunt, cor, & lingua: quia noxias cogitationes, quas cor machinari senserit, lingua pandit.

Quare est molliendum cor, abluendum, deprimendum, exercendum, fouendum, vniendum.

Molliendum, quia *cor durum habebit malè in nouissimo*: nam & ipsa natura docet, quæ non dedit nobis cor æneum, lapideum, vel osseum: sed carneum. Eccli.3.

Abluendum est cor. *Laua à malitia cor tuum.* Deus enim est summa puritas, *qui pascitur inter lilia.* Ierem.4. Cant.6.

Deprimendum est cor. *Deprime cor tuum*, id est, Eccli.2.

incli-

inclina per humilitatem. Nam deprimere, est deorsum premere: quod fit per humilitatem.

Exercendum est cor, & in oratione ad Deum erigendum est.

Fouendum est cor. Nam homo carnalis dicitur vecors, quasi derelictus à corde.

Eccli. 2. Vniendum est cor. *Væ duplici corde.* Cor nisi vnitum sit, nunquam à peccato separatur, & nulli compatitur: correctionem non accipit, sed contemnit. Lupus ictum sagittæ non timet, sed duritia pellis eam reijcit: ita peccator in vitijs inueteratus non recipit correctionem. Musca non separatur à

Eccli 3. sanguine sine ictu mortis: ita *Cor durum habebit malè in nouißimo.*

De Corde habes: Genes. 17. 18. 20. Exod. 20. 31. Psalm. 21. Ierem. 4. Daniel. 7. Cant. 8. Matth. 22. Cor mundatur & sanctificatur per Christum Psalm. 50. Ioan. 13. 15. 17. Actor. 15. 1. Cor. 6. Ephes. 5. Heb. 1. 9. 10. 13. 1. Pet. 1. 1. Ioan. 1 3.

DE CORRECTIONE FRATERNA.

CORrigere est ad rectum reducere, quod erratum est: vnde fraterna correctio, est admonitio fratris de emendatione delictorum, ex fraterna charitate.

Est autem correctio bipartita. Prima est actus iustitiæ vindicatiuæ, & est coërcere à malo per inflictionem iustæ pœnæ. Altera est actus dilectionis, quæ est per amicabilem instructionem boni. Primam habent soli Prælati, & exercent in subditos. Verùm plerique sunt iudices mundi, qui sunt instar statuæ Herculis, vel Mercurij: habent quidem clauam, & caduceum, quibus minentur; at nunquam percutiunt. Alteram habet omnis fidelis, cùm sit actus charitatis.

Iste actus charitatis duplex esse potest, ne proximus

mus peccet: & si peccet, emendetur. Si quis seruaret vestem tuam ab igne, est charitas: sed si personam, erit maior charitas: ad extremum, si seruaret animam, est maximus actus charitatis.

Verùm quidam correctionem audiunt, & corriguntur: quidam audiunt, sed non corriguntur: quidam nec audiunt, nec audire volunt, nec corriguntur. Primi sunt similes pergameno, vbi scriptura facile abradi potest: secundi papyro, vbi scriptum deletur quidem, sed manet macula, & litura quædam: tertij sunt similes ferro, & incudi; incus enim etsi calefiat exterius, intus tamen viget frigus.

Fraterna correctio fieri debet quadruplici ratione.

Primò, vt peccator peccatum suum, & seipsum agnoscat. Chrysostomus: Correctionis initium est, cognoscere se peccasse.

Secundò, vt de peccato doleat, & seipsum emendet.

Tertiò, vt se deformem cognoscens, reformetur. Optimè, ac iustissimè viuemus, dicebat Diogenes, si quæ in alios reprehendimus, ipsi non faciamus.

Quartò, vt si peccatum videns conniues, peccati particeps videris. Non propterea valet dicere: Ego sum peccator, & quomodo cæteros corrigam? Audi. Non me latet, quòd qui vult alios corrigere, seipsum prius corrigat oportet. Solebat irasci, desinat, vt sit patiens: erat audax, sit mansuetus: erat inuidus, sit humanus: erat lasciuus, sit castus. Sed attende, quia correctio fit, vel per modum increpantis; & tunc prius teipsum corrige: vel per modum supplicationis, quæ est communis bonis, & malis. Vel (vt ait D. Thomas) correctio consideratur, vel quò ad essentiale, vel quò ad idoneum. Essentiale est emendatio fratris, & fundatur in

D. Bonau. 4. distinct. 19.

3 2 q 33. artic 5.

tur in recto iudicio rationis: & ita peccator quò ad hoc potest alium peccatorem corrigere; quia peccatum, & est valida ratio, non corrumpit bonum naturæ quò ad idoneitatem. Peccator redditur indignus, vel ratione grauioris iniquitatis, vel ratione superbiæ intensioris, vel ratione propriæ condemnabilitatis.

Sed dices, quando peccatum est occultum, debet ne statim denuntiari? Dico cum Richardo, & aliis præstantissimis viris: aut peccatum est occultum omnino, aut est in promptu, vt sciatur: vel iam iam ad aliorum aures percrebuit. Si est notorium, debet denuntiari illi, qui potest corrigere; vt si quis fuit scandalizatus in crimine, ædificetur in pœna: si verò nondum ad notitiam peruenit, adhuc denuntiandum est, vt futuro scandalo occurratur: si est occultum, & speratur emendatio, & lucrum fratris, admoneatur primò, & differatur denuntiatio: si non speratur emenda, & peccatum non sit infectiuum, (vt est hæresis,) nec damni illatiuum, (vt est furtum,) tunc differatur denuntiatio: si infectiuum, vt hæresis, denuntietur: si damnum infert, vt furtum, videatur, si est maius damnum furtum, vel fama delinquentis, & sic maiori damno obuiandum.

Rich. in 4. Anton. part. 2. titul. 9. cap. 6. Durandus in 4. dist. 19.

Dices forsan, nonne actus charitatis est sufferre peccatorem? cedo, tenemur sufferre peccatorem, id est, non turbare, vt beneuolentia emendetur: ideò omnibus debemus fraternæ correctionis officium impendere, sub spe diuini auxilij.

Correctio debet habere iustam causam, à qua oriatur: iustum modum, quo exequatur: iustum finem, ad quem ordinetur. *Iustè quod iustum est persequêris.* Causa necessaria est in fraterna correctione; quia cùm sit spiritualis eleëmosyna, non datur nisi indigenti. Modus quoque est admodum necessarius.

Deut. 16.

Verùm

Verùm circa modum correctionis seruandæ sunt sex conditiones,

vt sit
1. Consideratio diligens personæ delinquentis.
2. Charitas.
3. Animositas.
4. Lenitas.
5. Prudentia.
6. Discretio.

Habenda est imprimis CONSIDERATIO PERSONAE delinquentis: quia in re dubia (teste Magno Gregorio) non datur certa sententia. 1.

CHARITAS adhibenda est, vt nihil nocendi cupiditate fiat, nihil inhumaniter; sed omnia consulendi charitate. Charitas siquidem similis est molæ aquariæ, quæ & acri aqua, & leni oleo acuit ferrum. Ad hunc modum debet esse correctio acris, sed non crudelis: Acris, ne negligatur. Sicut plumbum in igne positum splendescit: diu tamen detentum facilè difflat, & in aërem dissoluitur. Et quemadmodum nolentibus acceptare rationem ostensiuam, fit argumentum ducens ad impossibile: & morbi, qui non curantur emplastro, purgantur cauterio, quod est corporis cloaca. Putridæ carnes ferro indigent, & cauterio: & venena serpentino pelluntur antidoto: & quod satis dolet, maiori dolore expellitur. 2. *D. Hieron. ad Amantium Presbyt.*

Non debet esse crudelis: quia correctus illud dicere posset: *Nunquid ego canis sum, quòd tu venis ad me cum baculo?* Petro vniuersalis Ecclesiæ pastori dictum est: *Conuerte gladium tuum in locum suum.* Pater familias domi habet gladium, quo furem depellat; & virgam, qua filium corrigat. Nimia enim pietas dissolutionem disciplinæ parturit. 1. Reg 17. Matth. 26.

Duplex itaque est modus curandi, per leniora, & per acriora medicamina; alioqui vlcus nullum remedium habet, nisi aperire, & scalpello rumpere

queas, vt sanies latens egrediatur. Quare imitandus est chyrurgus, qui, vt infirmi vulnus suauius aperire queat, quibusdam vnctionibus linit, vt putredinem educat, quæ sine fine vagaretur, si eam medicinalis increpatio non desiccaret. In quo sensu dicit B. Augustinus: Duo sunt nomina, homo, & peccator: quia peccator est, corripe; quia homo est, miserere.

3. ANIMOSITAS quoque adhibenda est: sed quidam sunt, qui in corrigendis erroribus persimiles sunt imaginibus, quæ in hortis, & vineis collocantur ad terrendas aues, quæ videntes arcum, & sagittas, timent quidem, & fugiunt: sed cùm nullam viderint sagittam ab arcu emitti, super caput volitant, saltant, & sordibus coinquinant. Quare vehemens debet esse correctio, sed cum ratione facta: quia seuera, & nimis acris, & indiscreta correctio, est veluti nouacula dentata, quæ valde offendit, abradendo pilos. Hæc (vt Isidorus ait) non emendat, sed percutit. Animositas adhibenda est, ne sit remissus; quia facilitas veniæ incentiuum tribuit delinquendi. Si vides pulicem in veste, purgas: & tamen pateris labem in anima: quæso considera teipsum, ne actu tenteris.

4. LENITAS quoque pernecessaria est: quia temperandus est affectus. Psalm. 89. *Superuenit mansuetudo, & corripiemur.* Vnde Socrates animaduersionem serui in tempus distulit. Cæderem te, inquit, nisi irascerer. Homines quippe sumus, & à vitijs non sumus alieni. Qui corrigit, cum lenitate multa faciat: multa lenitate opus habet, qui corripit: vt qui corripitur, æquanimiter toleret sectionem. Non videtis medicos, quando vrunt, vel secant aliquos, cum quanta lenitate opus curationis exercent? Galat. 6. *Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos, qui spirituales estis, huiusmodi instruite in spiritu lenitatis,*

D Chrysost. *in Epist. ad Heb Hom.* 30.

con-

considerans teipsum, ne & tu tenteris. Sit itaque amor in corrigendo, sed non emolliens rigor, sed non exasperans stilus, sed non immoderatè sæuiens pietas, sed non plusquam expediat parcens: sed ô tempora, ô mores: cadit asinus, & succurritur ei; cadit anima, & non est, qui releuet eam. D. Bernard.

5. PRVDENTIA adhibenda est, vt consideret qualitatem criminis, atque personæ. Si quis laboret dolore dentium, vel digitorum, confestim vocat medicum: sed cùm grauiori morbo est implicatus, veluti phreneticus, atra bili, vel insania affectus, ob morbi vehementiam non recipit medicum, sed explodit, vel fugit.

6. Ad extremum DISCRETIO adhibenda est, sine qua virtutes sunt vitia. Citharæ chorda si tantisper asperè, & indiscretè pulsetur, frangitur; sibilus tenuis canem irritat, equum mitigat. Discreta esse debet, vt non quæras, quem corrigas, nec impietatem in domo iusti, verùm cùm sese offert occasio: sed intellige quæ sunt proximi ex teipso.

Corripit Deus ad emendationem, & quos *diligit, castigat. Beatus homo, qui corripitur à Deo.* Iob 5.

Corripit in iudicio, cùm moderatur castigationem in hac vita.

Corripit in ira, cùm dat pœnam æternam. *Amos 5.*

Corripit iustos in misericordia, quia corripit ad emendationem.

De CORRECTIONE Genesi 11. 13 37. Exod. 1. 18. Leuitic. 9. 19. 26. Iosuę 22. Iudic. 20. Tob. 2. Iob 6. Psalm. 17, 140. Prouerb. 1. 9. 10. 12. 13. 14 15. 17. 24. 25. 27. 28. 29. Ecclesiast. 7. Eccli 19 20 21. 32. Daniel. 9. Oseæ 4. Matth. 7. 18. Luc. 17. 1. Corint. 4. Galat. 2. 3. 6. 1. Tim. 2. 5. 2. Tim. 2. Heb. 3. Iacob. 5. B. Augustinus de charitate, & de verbis Domini. D. Gregorius Magnus in Registro, & in Pastorali. Anselmus super Epist. ad Timoth. Cassiodorus epist. 3.

DE CORPORE CHRISTI.

Circa Corpus Christi tria perpendenda sunt:
1. Infallabilis fidei veritas.
2. Rationabilis dispositionis congruitas.
3. Inuiolabilis obseruationis continuitas.

1. Circa primum considerandum est, quòd sub specie panis, & vini realiter continetur corpus Christi. Vnde sciendum est, quòd quando sacerdos ista verba pronuntiat, scilicet: *Hoc est enim corpus meum, &c* panis transit in corpus Christi, & vinum in sanguinem vertitur illa verbi virtute, qua *Verbum caro factum est, & habitauit in nobis*: qua omnia dixit, & facta sunt: qua vxorem Loth in statuam salis mutauit: qua virgam Mosaicam vertit in colubrum: qua flumina, & fontes Ægypti conuertit in sanguinem: & aquam in vinum. Verbum Eliæ ignem de cælo iussit descendere: verbum Christi non poterit panem in carnem mutare? Certè maius est de nihilo aliquid creare, quàm quod est in aliud mutare. Item si potuit corpori mortuo, vt Lazaro, & corpori insensibili, vt Adæ, vitam inspirare, & de terra insensibili facere rem sensibilem: quare non poterit panem in carnē mutare? Item, homo educit de terra ferrum quotidie, & de cinere vitrum: sed Deus est longè potentior: ergo, &c. Item, si quæras, quomodo credam ibi esse corpus Christi, cùm videre non possim? respondeo: Credis iumenta, & omnia animalia exijsse de terra, & tamen exijsse non vidisti: & te proauum, & abauum habuisse, tamen non vidisti: quare ergo non credis ibi esse corpus Christi sub illa specie panis, licet non videas? Nonne Fides est argumentum rerum non apparentium? Item quærunt hæretici, quomodo possit quotidie ab hominibus manducari corpus Christi, qui si mons esset magnus, totus comestus esset? Respon-

Ioan. 1.
Genes. 1.
Genes. 19.
Exodi 4.
Exod. 7.
Ioan. 2.
4 *Reg* 1.

ſpondeo : Sicut de quinque panibus quinque millia hominum ſatiauit , & de quibus maiores reliquiæ remanſerunt , quàm eſſent quinque panes; ſic ipſe poteſt totam Eccleſiam de corpore ſuo paſcere abſque ſui decremento. Item calor, & ſplendor ignis, & odor roſæ, & ſapientia hominis ſe omnibus communicant (quantum in ſe eſt) ſine ſui detrimento. Similiter & ſol omnibus ſe communicat: ſic & candela candelis multis ſine ſui decremento ignem, & lucem miniſtrat. Et ſicut mulier Sarephtana quotidie comedebat de farina hydriæ, & non diminuebatur farina, nec oleum in lecytho; & ſicut Propheta Eliſeus mulieri alteri oleum, & inuitatis ſuis cibaria multiplicauit : ſic tota Eccleſia quotidie ſumit corpus Chriſti ſine decremento ſui. Item ſicut vna vox prædicatoris eadem numero auditur ab omnibus, ad quos poteſt peruenire : ſic Deus poteſt facere , vt vnum corpus Chriſti numero ab omnibus recipiatur ſacramentaliter. Item, aliqui mirantur, quòd in vna hoſtia tam parua ſit totum corpus Chriſti, in omnibus partibus illius hoſtiæ ſimul vnitis, ita quòd in nulla parte ſit totum; & tamen, ſi hoſtia diuidatur in partes, eſt totum in qualibet parte: & non mirantur, quòd in vno ſpeculo appareat tota imago, & vnica; & ſi diuidatur ſpeculum in partes, quot eſſent partes ſpeculi, tot eſſent integræ eius imagines. Item, quidam mirantur, quòd in modica ſpecie ſit tantum corpus & totum: & non mirantur, quomodo in ſpeculo appareat magnum , & ingens templum.

3. Reg. 17.

4. Reg. 4.

2. Secundum, eſt rationabilis diſpoſitionis congruitas, vt in ſuſceptione corporis Chriſti ſuam conſcientiam vnuſquiſque examinet, mundet, & diſponat. Qui vult ponere pretioſum liquorem in aliquo vaſe, probat, vtrum mundum ſit, ſanum,

vel corruptum: sic facere de se debet, Sacramentum altaris suscepturus. 1. Cor. 11. *Probet autem seipsum homo: & sic de pane illo edat, & de calice bibat.* Sacerdos, quoties ad mensam corporalem accedere debet, manus suas lauat, & manibus illotis non comedit: & tamen ad mensam Domini sæpe conscientijs illotis accedunt mali sacerdotes. Sunt multi, qui in præparatione cibi corporalis volunt laborare à mane in horam tertiam; in præparatione tamen cibi spiritualis vix volunt laborare per dimidiatam horam. Modus præparandi tangitur in Exodo, vbi legitur de Agno paschali: *Non comedetis ex eo crudum quid, nec coctum aqua; sed assum tantùm igni.* *Crudum* comedit ille, in quo ignis charitatis deest. *Coctum aqua* comedit, qui in delitijs, & fluxu luxuriæ viuit. *Assum igni*, qui passionem Domini recolit; ita vt *in meditatione eius exardescat ignis* charitatis. Debet etiam comedi *cum lactucis agrestibus*, id est, cum dolore, & amaritudine cordis pro peccatis. Pondera, quod dicitur in libro Sapient. quòd manna ad calores solis liquefiebat; sed ad ignem indurescebat: sic corpus Christi, quod per manna signatum est, quando ab anima recipitur, vbi est calor solis, id est, charitas, quæ illam liquefieri facit, & solui in diuinum amorem, & deuotionem. Cantic. 5. *Anima mea liquefacta est, vt dilectus locutus est.* Quando verò recipitur ab anima, vbi est calor ignis malæ concupiscentiæ, indurari facit eam per obstinationem. *Probet ergo se homo*, vtrum in eo sit calor solis, vel ignis: *& sic de pane illo edat*, &c. Recipiendum est etiam *in sindone munda* (id est, in puritate cordis) & *in sepulchro, in quo nondum quisquam positus sit.* Non ponat ergo aliquis corpus Christi, vbi iam est diabolus; quia nulla conuentio Christi ad diabolum. Vnde sicut Iudas per osculum tradidit eum Iudæis; sic sumens indignè corpus Christi,

Exod. 12.

Sapient. 6.

Christi, tradit eum dæmonibus, quantum in se est, dum collocat illud in loco, qui est in potestate diaboli. Ideo de tali conqueritur Dominus: *Manus tradentis me mecū est in mensa:* Augustinus: Magis peccant, qui tradūt peccatricibus membris Christum, quàm qui crucifixoribus Iudæis tradiderunt eum. Præterea maiorem quis iniuriam domino suo facere non potest, quàm si eum in vincula detrudat, atque in sordes proijciat: hoc facit indignè sumens corpus Christi. *Qui manducat, & bibit indignè, reus erit corporis, & sanguinis Domini:* Glossa: pœnas Christo dabit, ac si ipsum occiderit punietur. Ambrosius: Qui indignè Christum sumit, idem est, ac si ipsum interficiat.

1. Corint. 11.

3. Tertium est, inuiolabilis obseruationis continuitas, id est, diligens custodia post susceptionem. Si quis in pixide, vbi corpus Dominicum est positum, fœtidum aliquid, vel lutum posuerit, infidelis certè iudicaretur: qualis ergo iudicandus est ille, qui os suum, in quo Dominicum corpus recipit, malis verbis; vel cor suum prauis cogitationibus polluit? Prouerb. 27. *Qui custos est Domini sui, glorificabitur.* Si tantum est peccatum Deo negare hospitium: maius certè videtur (postquam receptus fuerit) eum ab hospitio suo expellere. Vnde quidam ait:

Turpius eijcitur, quàm non admittitur hospes.

Si tantum offenditur Deus, quando Discipuli eius non suscipiuntur, vt dicitur Luc. 10. quòd Sodomitis remissius erit in die iudicij, quàm illis, qui nō receperint eos; quantum credendum est Deum offendi, quando sibi negatur hospitium, & pręcipuè à suis? Ioan. 1. *In propria venit, & sui eum non receperunt.* Item, talis similis est Iudæ, qui, postquàm ad mensam Domini comedit, eum tradidit hostibus suis. Ecclesiastici 6. *Est amicus socius mensæ, & non perma-*

manebit in die necessitatis. Tales similes sunt Iudæis, qui in ramis Palmarum, floribus, canticis, & hymnis cum laudibus Dominum honorificè susceperunt; & postea cum iniuria, & contumelia eiecerunt. Proditio enim est magna, dominum suum hospitio recipere, & postea hostes inducere, qui eum gladijs, & fustibus eijciant: quod faciunt, qui eum primò recipiunt, & postea peccata committunt. Nimirum cor eius rumperetur, si quis videret se ab vxore sua è domo eijci, & adulterum ab ea recipi: sic Deus cùm videt se contemni, & de domo sua eijci, & vitia, & diabolum recipi. Ioan. 5. *Ego veni in nomine Patris mei, & non accepistis me: si alius*, id est, diabolus, *venerit in nomine suo, illum accipietis.*

Tripliciter autem quis accedit ad susceptionem huius Sacramenti. Primò per comparationem eius ad id, quod sumitur, cuius dignitatis non est proportio conueniens: sic nulla creatura dignè sumit. Iob 4. *Nunquid homo Dei comparatione iustificabitur?* Secundò, per comparationem ad consecutionem effectus: & sic indignè accedit. Tertiò, per comparationem ad culpam, quam manducando contrahit: & sic indignè accedit, & peccat mortaliter. Opponitur autē huic indignitati (teste D. Bonauentura) sufficiens præparatio, quę est expulsio omnis peccati, reuerentia, & dilectio.

Lib. 4. dist. 9. q. 2. Gab. ibid.

Verùm quidam se præparant verè: quidā probabiliter: quidam neutro modo. Primi dignè accedunt: qui verò sunt impræparati, indignè.

DE CVSTODIA.

CVstodire est diligenti cura seruare aliquid, ne amittatur. Vnde custodia, est actus custodiendi. Dauid petebat ori, & cordi custodiam apponi. Duplici enim munimine opus est, vt nec cogitatio

iniqua

iniqua sapiat, nec praua voluntas in fatua verba erumpat.

Tria ab homine sunt custodienda: { 1. Interiora. 2. Superiora. 3. Exteriora.

Interiora, vt anima. Deut. 4. *Custodi temetipsum, & animam tuam solicitè.* Custodiens rem sibi datam, hostis declinat insidias. D.Greg.in Regist.

Superiora, vt mandata Dei. Ecclesiastici 2. *Qui timent Dominum, custodiunt mandata illius.* Iosuæ 23. *Estote soliciti, vt custodiatis cuncta, quæ scripta sunt in volumine legis Moysi, & non declinetis ab eis neq; ad dexteram, neque ad sinistram.*

Exteriora, vt bona proximi. Cant. 3. *Inuenerunt me vigiles, qui custodiunt ciuitatem.*

Corpus suum vnusquisque tenetur custodire. Solet dici, ait D. Bernardus, Bonum castellū custodit, qui corpus suum custodit. In par. Serm.

Maxima virtus est parta custodire, vt quidam ait:

Non minor est virtus, quàm quærere, parta tueri:
Casus inest illic, hic erit artis opus. Ouid 2. de Arte aman.

In bona custodia animę aperiendæ sunt: { 1. Aures, ad audiendum. 2. Cor, ad intelligendum. 3 Os, ad loquendum. 4. Manus, ad operandum. 5. Oculi, ad videndum.

1. Debemus aperire AVRES ad audiendum: sicut ianuæ castri aperiuntur domino. Isaiæ 50. *Dominus Deus aperuit mihi aurem, ego autem nō contradico: retrorsum non abij.* Iob 42. *Auditu auris audiui te: nunc autem oculus meus videt te.*

2. Aperiendum est etiam COR, ad recipiendam illuminationem in intellectu, & gratiam in affectu. *Ecce sto ad ostium, & pulso: si quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi ianuam, intrabo ad illum, & cœnabo* Apoc. 3.

cum illo, & ipse mecum. Ostij nomine cor hominis intelligit. Nunquam cessat, nunquam otiatur Dominus: ideo stat, & pulsat, paratus semper intrare, iuuare, illuminare, erigere, & confortare, seséque nobis ad nutum donat; ideo non debes diffidere, si velis pœnitere. Pulsat Dominus manu beneficiorum. Non est animi bene instituti donum recipere, & donantem à se abdicare. Vnde Cant. 5. *Surrexi, vt aperirem dilecto meo.* Pulsat quoque virga flagellorum Augustinus: Magna Dei ira, quando peccatori parcit Deus; ad hoc enim parcit, vt in æternum puniat: & magna Dei misericordia est, in præsenti misericordiam non consequi.

3. Aperiendum est etiam Os nostrum in custodia animæ. Prouer. 31. O*s suum aperuit sapientiæ.*

4. Aperiendæ sunt MANVS, ad operandum. Prou. 31. M*anum suam aperuit inopi, & palmas suas extendit ad pauperem.*

5. Aperiendi sunt OCVLI, ad præmia cæli, & ad pœnas inferni. Prouer. 20. *Aperi oculos tuos, & saturare panibus.* Ierem. 3. *Leua oculos tuos in directum.*

Ita { 1. Mala cauemus. 2. Pacem habemus. 3. Vitam fouemus. }

Prou. 22. Mala cauemus: quia *arma & gladij in via peruersi: custos autē animæ suæ lōgè recedit ab eis* Cauendū est ab insidijs diaboli. Narrat quidā auctor de cato, quem rusticus posuit in arca, vt custodiret caseum à muribus, qui ad extremum mures, & caseū comedit: ad hunc modum nobis cum diabolo plerunque euenire solet. *Michel. in lib. de omni & nullo.*

Cauendum est à murmuratione. Sapient. 1. *Custodite vos à murmuratione, quæ nihil prodest.* custodiēda est manus, ne mala operetur.

DE DECIMIS.

Decima est tributum, siue homagium, Deo debitum.

tum. Sicut enim non reddens homagium domino suo, hæreditate priuatur: ita non soluens decimam, hæreditatem perdit. Nam veteres ex vnaquaque re decimam Dijs offerre consueuerunt.

Interest autem inter decimas, & primitias. Primitiæ frugum: decimæ verò aliorum.

Triplici ratione institutæ sunt decimæ. Primò, ex parte Dei, in recognitionem vniuersalis dominij: cùm enim Deus ex magna sua liberalitate nouem partes rerum creatarum nobis concesserit, decimam partem sibi retinuit. Vnde Leuit. 27. *Omnes decimæ terræ, siue de frugibus, siue de pomis arborū, Domini sunt, & illi sanctificantur.*

Secundò, rationi consentaneum est, vt Ecclesiæ decimas soluamus, à qua tot bona accipimus quotidiè: hoc modo decima semper fuit in præcepto iure diuino, secundùm rationem iustitiæ, quæ exigit, vt qui metunt spiritualia à ministris Ecclesiæ, dent eis temporalia. Vnde Genes. 47. Sacerdotibus in Ægypto cibaria ex horreis publicis dabantur.

Tertiò, ratio dictat, quòd qui inuigilant circa salutem animarum, & Reipublicæ vtilitatem, habeant vnde viuere possint; & propterea solutio decimarum sacerdotibus est de iure diuino, quatenus inde sustententur. Melchisedech obtulit Abraham, tanquam Dei vicario, decimas omnium rerum, quas habebat. Iacob decimas de omnibus se daturum promisit.

Gerson in reg. moral part. 2.

Genes. 14.

Genes. 28.

Recipientes decimas debent esse clerici Domino seruientes: qui non debent superflua quærere, sed necessaria, & Deo inseruire, atque diuinis semper assistere. Ezechias instruxit sacerdotes: *Vos elegit Dominus in hæreditatem sibi, vt stetis coram eo, & ministretis illi, colatisq́; eum, & cremetis ei incensum.*

2. Paral. 29.

Nulla

Nulla consuetudo contraria soluit hominem ab obligatione reddendi decimas; quia hęc obligatio fundatur super ius diuinum, & naturale: ideò tenētur semper homines reddere decimas, si Ecclesia exigat, contraria consuetudine non obstante. Deus autem voluit decimas in noua lege dari, vt ex substantijs nostris Deum honorantes, gratias Deo agendo acquiramus gratiam Spiritus sancti. In veteri autem Testamento fuit signum perfectæ curationis ab omni morbo peccatorum, quæ expectabatur fienda per Christum. Nam denarius est numerus perfectus, etiam in via Platonis, & primus limes numerorum, vltra quem non proceditur, nisi replicando præcedentes numeros: & ita, qui dabat decimas, protestabatur quasi figuratè, & in quodam signo ad se pertinere imperfectionem, & expectare perfectionem futuram per Christum.

D. Thom. quol. 2. art. 3.

Et ita decimatio est actus:
- 1. Moralis.
- 2. Sacramentalis.
- 3. Figuralis.

MORALIS, in quantum est alicuius partis donatio ad sustentationem eorum, qui sunt diuino cultui deputati. Morale enim, & iustum est, vt de altari viuat, qui altari deseruit. SACRAMENTALIS, in quantum est donatio alicuius partis ad Dei honorem, in fide Mediatoris, ob curationem morbi originalis. FIGVRALIS, quatenus donatio decimæ partis, facta summo sacerdoti, significabat curationem vtilem fiendam per futurum summum sacerdotem Christum.

1. Corint. 9.

Quadruplex præmium consequuntur hi, qui fideliter, & deuotè
- Primum, est abundantia temporalis.
- Secundum, est corporis incolumitas.
- Tertium, est infusio gratiæ.

decimas persoluunt. | tiæ, multiplicatioq; virtutum.
Quartũ, est copiosa salus in patria.

Deus respexit ad Abel, & ad munera eius; quia de melioribus obtulit gregis: Cain verò despexit; quia de corrosis, & vilioribus terrę nascentibus obtulit. *Genes.4.*

Debent sacerdotes decimas recipientes Deo vacare. *Num.18.*

Debent de suis redditibus pauperibus erogare. *Deut.18.*

DE DECIMIS Genes.14. 28. Leuit. 27. Num. 5.18. Deut.12.14.18.26. 1. Reg.8. 2. Par. 31.2. Esd. 10. Heb.7.

DE DOLORE.

Dolorum septem sunt differentiæ, est enim dolor
1. Deponendus.
2. Recolendus.
3. Appetendus.
4. Assumendus.
5. Sustinendus.
6. Abhorrendus.
7. Præcauendus.

Primò dolor DEPONENDVS. Et hic est dolor alienæ felicitatis. Iste dolor regnat in inuidis, qui similes sunt bufoni, qui (vt dici solet) odorem florentis vineæ sustinere nõ potest: & quibusdam serpentibus Indiæ, qui statim fugiunt, quando vident florere arbores aromaticas; quas etiam corrodere dicuntur, ne floreant, eò quòd odorem florum earum sentire non valent. Sic inuidi prosperitatem proximorum videre non possunt, & de ipsorum infortunio gaudent. Istis dicitur Ecclesiastici 27. *Laqueo peribunt, qui oblectantur casu iustorum: dolor autem consumet illos antequã moriantur.* Gladius enim inuidię cor eorũ perforat, & incessanter cruciat, secundùm illud poëticum: *L.*

Iustius

Iustitia inuidia nihil est, quæ primitus ipsum
Cor rodit, auctorem excruciatq; suum:

Exemplum de rubigine, quæ paulatim consumit ferrum: & sequitur:

Risus abest omnis, nisi quem fecere dolores.

Similes sunt diabolo, qui nunquam lætatur, nisi quando videt alterius malum. Psalm. 13. *Quorum os maledictione & amaritudine plenum est.*

2. Secundò, est dolor RECOLENDVS. Et hic est dolor Dominicæ Passionis, ad quam considerandam inuitamur. O *vos omnes, qui transitis per viam,* &c. (Thren. 1.) Ob cuius memoriam pingi semetipsum fecit in parietibus: in cuius figuram cruces quoque in compitis eleuantur. Cuius dolor signatur per dolorem capitis, cuius dolori cōdolent omnia membra corporis, nisi corrupta sint, vt patet in paraliticis; vel abscissa, vt in mutilatis. Vnde 4 Reg. 4. dicebat puer ille: *Caput meum doleo*, &c. Quātus debeat esse dolor iste, dicitur Zachar. 12. *Plangent eum planctu quasi super vnigenitum, & dolebunt super eum, vt doleri solet in morte primogeniti*, cuius dolor est summus, & continuus. (2. Reg. 1.) *Doleo super te, frater mi Ionatha. Sicut mater vnicum amat filium suum, ita ego te diligebam.* Verba sunt Sanctorum, passioni Christi, tanquam fratris, aut filij compatientium.

3. Tertiò, est dolor APPETENDVS. Et hic est dolor contritionis, quam petebat Iob: *Dimitte me*, &c. (Iob. 10.) & bene dicit, *dimitte me*, quod est donum. Exēplum illius in dialogis Gregorij, qui petijt inducias vsque mane, & habere non potuit. Sequitur: *Vt plangam paululum dolorem meum. Vt plangam*, dicit, non vt gaudeam, aut mala, quæ feci, faciam. Exemplum de porco, qui dimittitur crescere, vt postquam fuerit magnus, & pinguis, occidatur: aut de fure, qui semel, vel bis dimissus, iterum in furto deprehensus, suspenditur. Sequitur: *Antequam vadam, & nō reuertar.*

tar. Est enim infernus ad instar Labyrinthus Dædali, cuius facilis est ingressus; sed negatur egressus. Nassam faciliter intrant pisces; sed inde exire nesciunt. De illo dolore dicitur Ierem. 8. *Dolor meus super dolorem, in me cor meum mœrens*. Bis exprimit dolorem; quia dolori cordis debet addi dolor satisfactionis, hoc est, dolor pœnalis: non enim sufficit pœnitere, nisi addatur satisfacere; dum tamen tempus habeamus: sicut non sufficit velle se quitare de debito, nisi sequatur solutio. Sequitur: *In me cor meum mœrens*; mœror enim contritionis eijcit sordes ab animæ. Exemplum de torrente, qui quælibet obuiantia sibi suo reijcit impetu. Magdalena per flumina lachrymarum lauit maculas peccatorum: aqua ignem extinguit, medicamentum dolorem linit. Quantus autem debeat esse dolor contritionis dicitur Oseę 13. *Colligata est iniquitas Ephraim*, vinculo scilicet malæ voluntatis: vinculum enim ita ligat fasciculum, quòd nec vnica palea decidat; & circulus ita stringit dolium, quòd nec gutta quidem possit exire, nisi perforetur. Sequitur: *Absconditum peccatum eius*, sicut gladius in corde. Exemplum de stulto, qui non permisit extrahi gladium de corpore vsque ad vesperam, & statim mortuus est. Peccatum in anima, serpens est in sinu, vel venenum in stomacho, vel latrones in domo. Sequitur: *Dolores parturientis venient ei*. Nota, quòd mulier cum maxima delectatione concipit; & cum vehementissimo dolore parit, ita quòd nullum membrum est in parturiente, quod non doleat: sic nec minimum membrum debet esse in corpore, quod non satisfaciat. Cùm enim omnia membra fuerint instrumenta vitiorum, debent esse similiter instrumenta pœnitētiæ. Exemplum de Magdalena, quæ de se tot fecit sacrificia, quot habuit delectamenta.

Isaiæ 13. *Torsiones, & dolores tenebunt: quasi parturiens dolebunt.*

4. Quartò, dolor est ASSVMENDVS. Hic est dolor compassionis. Membra siquidem ad inuicem doloribus suis condolent: vnde si patiatur vnum membrum, statim aperitur os, ad quærendum remedium; auris, ad audiendum consilium; oculus ad videndum; manus, ad signandum. Cùm igitur omnes simus *vnum corpus in Christo; singuli autem alter alterius membra,* (sicut dicitur) debemus ad inuicem compati: sin contra, non pertinemus ad corpus Christi. Huius doloris habemus exemplum Thren. 1. *Audite obsecro vniuersi populi, & videte dolorem meum: virgines meæ, & iuuenes mei abierunt in captiuitatem.* Videte, quòd magister compatitur iuuenibus, & virginibus, quas captiuauerat diabolus. Sed pauci sunt, qui condoleant proximo, similes canibus, qui percussum canem, & vlulantem omnes lacerant, persequuntur, & mordent. Cùm enim abundant diuitijs, visitantur, & frequentantur: quando rediguntur ad paupertatem, contemnuntur, & reijciuntur. Arbor visitatur & obseruatur diligenter tẽpore fructuũ: sed ablato fructu despicitur, & cunctis exponitur, vt patet in vineis, quæ claudũtur tempore fructuũ; quibus perceptis postmodum etiam feris exponuntur.

Rom. 12.

5. Quintò, est dolor SVSTINENDVS. Hic est dolor mundanæ aduersitatis. Huius exemplum habetis in capite nostro Christo, de quo dicitur: *Verè languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit.* Scimus, quòd non est possibile, quod caput doleat, & cætera membra sine dolore remaneant, secundùm illud poëticum:

Isa. 53.

Cui caput infirmum, cætera membra dolent.

Cùm igitur caput nostrum Christus tot dolores sustinuerit, iustum est, & necessarium, quòd dolores

in præsenti sustineamus; alioqui membra eius non essemus. Vnde de bono milite dicitur Iob 14 *Caro eius, dum viuet, dolebit.* 2. Machab. 6. *Duros corporis sustineo dolores.* Est igitur hic dolor sustinendus. *In dolore* Eccli. 2. *sustine, & in humilitate tua patientiam habe: quoniam in igne probatur aurum & argentum: homines verò acceptabiles in camino humiliationis.* Omnes enim ad laborem nascimur. *Ego sum pauper, & dolens,* &c. Ideò puer (tan Psalm. 68. quam Propheta sui) nascitur plorans: pugil nudus, & inermis aggreditur bellum. Ad hoc enim nascimur, vt in continua pugna versemur, (vt in exilio) & necessariũ mortis dominiũ sentiamus. Propter hoc cõqueritur Propheta: *Quare de vulua egressus sum,* Ierem. 20. *vt viderem laborem, & dolorem,* &c.

6. Sextò, est dolor ABHORRENDVS, & hic est dolor vltimæ resolutionis, de quo: *Defecit in dolore vi-* Psal. 30. *ta mea, & anni mei in gemitibus.* *Non audierunt vocem* Baruch. 3. *tuam Domine, & ecce mortui sunt in doloribus pessimis.* Malus est dolor mortis; quia separat ab amicis, & cognatis. Pessimus est; quia animam à corpore separat. Ideo timendus, quia subitus. Scintilla citò extinguitur, & fumus citò dispergitur. Rosa, quæ nunc rubet, mox marcescet. *Cùm dixerint, pax, &* 1. Thess. 5. *securitas: tunc repentinus eis superueniet interitus.* Ecce, quòd subitus & incertus. Exemplum de fulgure, quod in instanti dissoluit magnam turrim. Sequitur: *Sicut dolor in vtero habenti.* Ecce, quòd grauissimus. In partu quidem ruptis carnibus extrahitur fœtus à ventre: sed in morte cuiuslibet extrahetur anima à corpore. Sequitur: *Et non effugient.* Ecce, quòd est perpetuus, & quasi necessarius. Mirabile, si euadere possunt, quando ex vna parte diabolus, ex altera autem mors circundat. *Circundederunt me do-* Psalm. 17. *lores mortis, &c.* Sunt aliqua, quæ desinunt esse, sed non penitus. Sic videmus, ex pellibus animalium fieri sotulares, & alia humanis vsibus necessaria:

sed cadauer nulli rei deseruit, nisi quòd post resurrectionem generalem consolidabitur. Propter hoc dicitur: *Deficiant peccatores à terra, & iniqui, ita vt non sint. Omne opus corruptibile in fine deficiet: & qui illud operatur, ibit cum illo.*

Psal. 103.
Eccli. 14.

7. Septimò, est dolor PRAECAVENDVS. Et hic est dolor æternæ damnationis: & hūc dolorem aggrauat acerbitas incomparabilis: illic enim vlulabūt miseri præ dolore, sicut lupus in pedica captus, & sicut decoriatus. *Serui mei laudabūt præ exultatione cordis: & vos clamabitis præ dolore cordis, & præ contritione spiritus vlulabitis.* Et hoc innuitur Apocal. 16. vbi dicitur, quòd manducabunt *linguas suas præ dolore:* quo verbo præcipuè tangit aduocatos. Aggrauat etiam hunc dolorem anxietas immitigabilis: nulla enim erit spes alleuiationis. Propter quod igitur blasphemabunt Dominum, à quo nullum expectabunt remedium desperati. Blasphemabunt *Deum cæli præ doloribus, & vulneribus suis.* Omnes enim medici simul nullam possent eis exhibere medicinam. *Insanabilis est dolor tuus: propter multitudinem iniquitatis tuæ, & propter dura peccata tua feci hæc tibi.* Aggrauat insuper & nunc dolorem æternitas interminabilis. Nulla spes erit vnquam euasionis: tunc enim dicetur eis cum derisione illud: *Ambulate in lumine ignis vestri, & in flammis, quas succendistis: de manu mea factum est hoc vobis, in doloribus dormietis,* si dormitis supple: quod erit impossibile. Quis enim dormiet in igne, vel in tanto dolore? Tunc dicent miseri illud: *Dolores inferni circundederunt me, præoccupauerunt me laquei mortis.* A quibus nos liberet, qui iudex est viuorum, & mortuorum, & introducat in gloriam suam.

Isa. 65.
Apoc. 16.
Iere. 30.
Isaiæ 50.
Psal. 17.

DE ELEEMOSYNA.

ELeemosyna est benigna suffragandi voluntas, quæ egentissimo cuique suffragatur. Et dicitur

quasi

quasi aqua miserationis, vel quasi actus diuini mã-dati: vel Elij, & Moys, quasi aqua Dei, vel à voce ἔλεος, id est, misericordia.

Eleemosyna dari debet { 1. Festinanter, 2. Abundanter, 3. Hilariter.

Primò dari debet eleemosyna FESTINANTER. Quia: *Qui citò dat, bis dat. Ne dicas amico tuo, vade, & reuertere, & cras dabo tibi, cùm statim possis dare. Cor inopis ne afflixeris, & non protrahas datum angustianti.* Attendere debent hic illi, qui per manus proprias in vita sua nulli volunt distribuere: sed per manus alienas post mortem suam, expectantes sibi medicinam dari post mortem, contra consilium Sapientis: *Ante languorem adhibe medicinam.* Melior est vna candela antè, quàm duæ retro. Eleemosyna, quæ datur in vita, est lucerna, quæ præcedit aliquem, præmuniens viam, ne in lutum cadat, vel præcipitetur in foueam. Illa, quæ fit post mortem, est sicut lucerna, quæ defertur alicui post tergum, quæ non custodit eum, ne cadat in foueam inferni. Augustinus: Considerate, fratres, quòd multi subitò bona sua perdiderunt, quæ studiosè recondebant: & quorum pœnituerunt, quia non audierunt consilium Domini, dicentis: *Da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo.* Chrysostomus: Congrega substantiam, vbi habes patriam. Qui enim collocat thesaurum in terra, non habet quod speret in cælo. Væ qui aspicis in cælum, vbi nihil habes repositũ. Quis iudicaret pauperem diuitem, cui in alieno hospitio seruitur auro & argento in mensa, & nihil licet ei extra portare. *Diues cùm dormierit, nihil secum auferet.* Ambrosius: Non sunt bona hominis, quę secum ferre non potest. Sola misericordia comes est defunctorum. Hoc ergo tuum reputa, quod paupe-

1. Prouerb 3. Eccli. 4. Eccli. 18. Iob 27.

ribus erogasti; quicquid enim pro mundo fecisti, perditum habe. Mundus enim est tanquam bursa perforata, vbi quicquid ponitur, totum elabitur. *Qui mercedes congregauit, misit eas in sacculum pertusum.* In mercibus magis lucratiuis ponunt mercatores nummos: & in terra magis fertili iacitur semen. Mercatores autem attendunt diligenter, cui magis credant merces, & vbi reponant, sic & tu scias, cui credas credentias tuas, & illi soli committas, qui *potens est depositum* tuum *seruare. Scio cui credidi, & certus sum, quia potens est depositum meum seruare in illum diem iustus iudex.* Semen gelu, vel glacie pressum, & retardatum vberius fructificat aliquando: sic eleemosyna, quæ in aduersitate præstatur, maiorem habet remunerationem; & illa, cui detrahitur, quàm quæ laudatur. *Sit eleemosyna tua in abscondito,* &c.

Aggæi 1.

2. Timot. 1.

Matth. 6.

2. Secundò, debet dari eleemosyna ABVNDANTER. *Da altißimo secundùm datum eius,* id est, sicut se, & sua dedit tibi: sic tu & te, & tua sibi. Sicut enim nihil retinuit erga te, sic tu nihil retineas erga ipsũ: sicut fuit tibi largus, sic & tu ei. *Quo modo potueris, ita esto misericors. Si multum tibi fuerit, abundanter tribue.* Nullus potest se excusare à collatione eleemosynæ, licet pauper sit: quoniam aliquando tantùm placet Deo obolus, quem pauper pro Deo erogat, sicut si diues daret centum denarios. Libenter emeret aliquis pauper carnes, vel vinum, si tantum crederet se habiturum pro vno denario, quantum diues pro centum. *Iustus tota die miseretur, & commodat.* Glossa, semper est iusto aliquid, quod det, saltem orationem. *Qui dederit calicem aquæ frigidæ tantùm, non perdet mercedem suam.* Chrysostomus: Si videris inopem, & dixeris: Iuuenis, & sanus est, nihil agẽs, quare non laborat? cur otiosus alitur? Dic mihi: Tu autem operánsne habes quę habes: nõ autem accepta hære-

Eccli. 35.

Tob. 4.

Psalm. 36.

Matt. 10.

hæreditate paterna? Quòd si etiam operaris, propterea alij exprobras? Non audis Paulum dicētem. Nam postquam dixit: *Qui non operatur, nec manducet*, dicit: *Vos autem bonum facientes non deficiatis*. Sed quid dicis? Est impostor. Quid tu dicis ô homo? Propter vnum panem & vestem eum appellas impostorem? At statim id vendit, inquit. Tu autē omnia tua rectè administras? Si verò dicas, semel, vel bis dedi, quid ergo? Non indiget rursum cibari, qui semel est cibatus? Vinea illa libentius sumptuosè colligitur, quæ bonum vinum affert, quàm illa, quę prauum, vel nihil. Sic pauperes magis inuitandi sunt, quàm diuites; quia remuneratio maior habebitur. Melius est lucrari in vilioribus, quàm perdere in gemmis, & pretiosis. Sic melius est pauperibus, & vilibus dare, quàm diuitibus: de quibus nullum lucrum habebitur. *Cùm facis prandium aut cœnam, noli vocare amicos tuos*, &c. Item, creditor dando pecuniam ad vsuram, plus lucratur, quàm debitor. Sic qui dat eleemosynam, lucratur magis, quàm qui accipit. Diuites autem quod tribuūt pauperibus, Deo ad censum mutuāt. *Fœneratur Domino, qui miseretur pauperis*. Vnde Glossa ait, cētuplum accepturus: *est* enim *beatius dare, quàm accipere*.

2. Thes. 3. — *Luc. 14.* — *Prouerb. 19.*

Tertiò, debet dari eleemosyna HILARITER, & bona intentione. *Non ex tristitia, aut ex necessitate: hilarem enim datorem diligit Deus*. Chrysostomus: Cum tali vultu respicit Deus ea, quæ facis, cum quali facis. *In omni dato hilarem fac vultum tuum*. Oculus enim intentionis semper debet pręcedere manū operationis. *Palpebræ tuæ præcedant gressus tuos*. Non quid detur, refert, sed qua mēte detur. Aequauit opes animo, qui exiguum tribuit libenter.

3. — *2. Corint. 9.* — *Eccli. 35* — *Prouerb. 4.*

Quare in eleemosyna tria considerantur:
- 1. Actus interior.
- 2. Actus exterior.
- 3. Et fructus.

Ad actum interiorem, inuitat Deus.

Ad actum exteriorem, inuitat natura, & lex.

Ad fructum, inuitat triplex vtilitas: temporalis, quia multiplicantur bona temporalia: spiritualis, quia à morte liberat. *Iucundus homo, qui miseretur & commodat:* bene dicit, *commodat*, quia redditur ei multiplicatum: & Diuina acceptatio. *Quod vni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis.*

In actu interiori quoque consistit Christiana liberalitas: quia & pauperes possunt esse liberales. Vnde B. Augustinus: Si tu potes dare eleemosynã, da; si non potes, affabilem te fac, scilicet per consilium, & compassionem: coronat Deus intus bonitatem, vbi non inuenit facultatem. Nemo dicat, non habeo, charitas non de sacculo erogatur. Zachæus non amplius publicanus, sed filius Abrahæ, tangit conditiones ad veram eleemosynam requisitas, cùm ait: *Ecce dimidium bonorum meorum do pauperibus.* Ecce, quoad promptitudinem: quia nemo inuitus bene facit, etiamsi bonum est, quod ipse facit. *Dimidium:* quia *si multum fuerit, abundanter tribue. Bonorum:* quia debet esse bona, & non de rebus marcidis: propria, non de rebus alienis, quare ait, *meorum.* De malè acquisitis non debet fieri eleemosyna, quando scitur dominus. His enim opibus vti non licet, quæ vel rapinis, vel furto, siue fœnore parantur, cùm satis notum sit, eiusmodi opes his reddi debere, quibus adimuntur. Est enim species furti de alieno largiri. *Do*, liberè, & voluntariè; quia nihil turpius est venali misericordia. *Pauperibus:* quia (vt S. Leo ait) habentibus dare, nihil est, quàm perdere. Perpende itaque, quòd dare eleemosynam pauperi pietatis & iustitiæ est. Si consideras indigentiam, dare eleemosynam, pietatis est: si consideras indigentiam proximi, & debitum tibi impositum, & pietas, & iu-

Super Psalm. 103.

D. Thom. 2. 2. q. 33.

& iustitia est; quia teneris dispensare superflua. Hoc siquidem docet natura in arboribus, quæ & folijs, & fructibus exuuntur, vt nobis subueniant

Continentur autem opera misericordiæ his duobus versiculis:

Visito, poto, cibo, redimo, tego, colligo, condo.
Consule, castiga, solare, remitte fer, ora.

Visitare infirmum, potare sitibundum, cibare famelicum, redimere captiuum, tegere nudum, colligere hospitem, condere defunctum: consulere dubitanti, docere ignorantem, castigare delinquentem, consolari tristem, remittere iniurias, ferre patienter aliorum infirmitates, orare pro omnibus.

Verùm triplex eleemosyna assignari debet:
- 1. In corde, compatiendo proximo.
- 2. In ore, consolando, & compatiendo proximo.
- 3. In opere, subueniendo proximo in necessitate.

Præterea tria sunt eleemosynarum genera:
- 1. Dare egenti.
- 2. Dimittere lædenti.
- 3. Corrigere delinquentem.

Modus faciendi eleemosynam consistit in his tribus, vt fiat
- 1. Velociter.
- 2. Latenter.
- 3. Hilariter.

Velociter. Seneca: Quantum moræ addidisti, tantum gratiæ subtraxisti. Latenter. *Te faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua.* (*Matth. 6.*) Hilariter. *Melior est buccella sicca cum gaudio, quàm domus plena victimis cum iurgio.* (*Prouerb. 17.*) Solent mercatores thesauri pondere grauati, vel vbi timent fures, & sicarios, pecuniam suam alijs committere, à quibus literas

accipiunt: has literas Christus tradidit nobis, vt centuplum pro simplo accipiamus in patria, ad quam ipsi tendimus. *Si quis dederit calicem aquæ frigidæ, non perdet mercedem suam.* Marc. 9.

Eleemosyna tria bona facit: { 1. Deum placat. 2. Meritum augmentat. 3. Bonum multiplicat. }

Deum placat, quia: *Fiducia magna erit coram Domino eleemosyna omnibus facientibus eam.*

Meritum augmentat. *Qui miseretur pauperi, Beatus erit.*

Bonum multiplicat. *Beatus, qui intelligit super egenum, & pauperem,* id est, cum ratione, & discretione prouidet pauperibus, & egenis.

De ELEEMOSYNA Exod. 22. 23. Leuit. 19. 23. 25. Deuteronom 15. 24. 3. Reg. 17. 2. Esdr. 8. Tob. 1. 4. 12. 14. Esth. 9. Psalm. 40. 81. 111. Prouerbior. 3. 11. 14. 19. 21. 22. 28. 31. Eccle. 11. Eccli 4. 7. 12. 14. 29. 35. Isaiæ 58. Ezechiel. 16. 18. Daniel. 4 Matth. 6. 10. 19. 25. Luc. 3. 6. 11. 12. 14 16. 19. 21. Actor. 2 6. 9. 10. 11. 20 Roman. 12. 15. 1. Corinth. 16. 2. Corinth. 8. 9 Ephes. 4. Hebr. 13. Iacob. 2. 1. Ioan. 3.

DE EXALTATIONE.

AD exaltationem veram venitur { 1. Per fidei firmitatem. 2 Per obedientiam veram. 3. Per puram humilitatem. 4. Per patientiam rectam. 5 Per iustitiam congruam. 6. Per mansuetudinem. 7. Per perseuerantiam firmam. }

1. Primò enim ad veram exaltationem venitur PER FIDEI FIRMITATEM. *A finibus terræ ad te clamaui: dum anxiaretur cor meum, in petra exaltasti me,* id est, in Christo: nam meretur fides exaltari; quia victoriosa est in bello spirituali, sicut pugil post Psalm. 60.

victo-

victoriam meretur exaltari: habet autem fides victoriam de triplici hoste. *Sancti per fidem deuicerunt regna*, scilicet carnis, mundi, & diaboli, vt dicetur cap. de Fide. Hebr. 11.

Secundò exaltamur PER OBEDIENTIAM veram, quam voluit Christus doceri à Patre in cruce: quia ex his, quæ passus est, didicit obedientiam. Philip. 2. *Factus* est *obediens* Patri *vsque ad mortem*. Fuit enim mors eius turpis, propter locum; quia in Caluaria: turpior, propter crucem; quia pœna erat latronum: turpissima; quia inter latrones mortuus est. *Propter quod & Deus exaltauit illum*. Si ergo Dominus tuus obediuit vsque ad mortem turpissimam, bene deberes ei obedire vsque ad mortem pulcherrimam, scilicet pœnitentiæ, quæ pulchra dicitur; quia aufert peccati turpitudinem: pulchrior; quia Deo placere facit per gratiam: pulcherrima; quia facit dignum vita æterna. Matth 3. *Pœnitentiam agite; appropinquabit enim regnum cælorum*. 2.

Tertiò per HVMILITATEM perfectam. Lucæ 14. *Qui se humiliat, exaltabitur*. Non est vallis sine colle, id est, humilitas sine exaltatione: nec collis sine valle, id est, exaltatio sine humilitate. Vnde præcedit: *Qui se exaltat, humiliabitur*. Lucæ 1. *Deposuit potentes de sede, & exaltauit humiles*. Psalm. 72. *Deiecisti eos, dum alleuarentur*. Arbor difficile, & longo tempore exaltatur; & subito flatu ventorum subuertitur, Bernard. Paulatim ascendisti: sed non paulatim descendes, sed tanquam fulgur, & alter Satanas. Exemplum de Lucifero. Psalm. 36. *Inimici Domini mox vt honorificati fuerint & exaltati, deficientes quemadmodum fumus deficient*, qui quantò plus ascendit, plus deficit. *Vidi impium superexaltatum, etc. & transiui, & ecce non erat*. Stultum est quærere, quod ita citò perditur. Sequitur: *Et exaltauit humiles*. Psalm. 36.

Ideò

1.Pet.5. Ideò dicitur: *Humiliamini sub potenti manu Dei, vt vos exaltet in tempore visitationis.*

4. Quartò per PATIENTIAM. Psalm.109 *De torrente*, scilicet tribulationis, *in via bibet: propterea exaltabit caput.* Glossa: Exaltabit eum Deus.

Triplex est potus, { 1 Sanctorum. 2. Tribulatorum. 3 Peccatorum. }

Psalm.74. Isaiæ 25. Primus est Sanctorum in gloria. *Calix in manu Domini vini meri*, id est, puri gaudij. *Faciet Dominus in monte hoc conuiuium pinguium*, &c.

Psalm.74. Psalm.93. Secundus est mixtus tribulatorum. *Plenus misto. Et inclinauit ex hoc in hoc. Secundùm multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tuæ lætificauerunt animam meam.* Temperat nobis Dominus calicem istum: quia totus mundus non posset ferre vnam guttam gaudij, nisi esset partita. Exemplum de Petro in transfiguratione.

Psalm 74. Psalm 10. Tertius est fæcis peccatorum, qui in præsenti potant fæces carnalium voluptatum; & pro his potabunt fæces pœnarum infernalium. *Fæx eius non est exinanita: bibent omnes peccatores terræ. Pluet super peccatores laqueos: ignis, & sulphur, & spiritus procellarum pars calicis eorum.* Ad temperandum calicem istum petijt diues guttam aquæ, & non habuit: quia noluit bibere hìc de mixto, bibet de puro inferni tantum, quod non poterit exhalare: quia *fæx eius non est exinanita*, id est, non finietur. *Calicem bibes profundum, et latum eris in derisum, & in subsannationem, quæ est capacißima. Ebrietate, & dolore repleberis: calice mœroris & tristitiæ, & bibes illum, & epotabis vsque ad fæces*, id est, finem.

Ezechiel.23.

5. Quintò per IVSTITIAM congruam. Psalm 88. *In iustitia tua*, scilicet quam à te habent, *exaltabuntur.* Iustè ergo iudicate filij hominum. *Cornua peccatorum confringam*, quæ sunt posita in abundantia rerum,

Psalm.74.

rum, & ſapientia mundi, quibus ventilant pauperes: *Pro eo, quòd cornibus veſtris ventilabatis omnia infirma pecora, &c.* Nolite *exaltare cornu: Nolite extollere in altum cornu veſtrum.* Hæc cornua confringet Dominus, quando potentiam conuertet in iudicium: diuitias, in paupertatem: ſapientiam, in fatuitatem. *Et exaltabuntur cornua iuſti,* quæ modò deprimuntur. *Exaltaui electum de plebe mea.* Nota, ſicut facies Moyſis apparuit cornuta ex conſortio Dei: ſic multi ex conſortio magnorum. *Qui lætamini in nihili; qui dicitis: Nunquid non in fortitudine noſtra aſſumpſimus nobis cornua? Ecce enim ſuſcitabo ſuper vos gentem: & conterent vos ab introitu Emath, vſque ad torrentem deſerti.*

Ezechiel.34. Pſalm.74. Pſalm.74. Pſalm.88. Amos 6.

Sextò per MANSVETVDINEM Pſalm.149. *Exaltabit manſuetos in ſalutem,* ſcilicet ſcientes pati. Mali amantes bellum, qui volunt vltra vires niti, exaltantur, ſed non ad ſalutem, verùm in damnationem, & tales non vincunt, ſed vincuntur; quia ille vincit, qui patitur. Apoſtolus: *Noli vinci à malo: ſed vince in bono malum.*

6. Rom.12.

Septimò per PERSEVERANTIAM. Pſalm.26 *Expecta Dominum, viriliter age*: reſiſte aduerſario, *& confortetur cor tuum;* quia citò habebis ſuccurſum. *Expecta Dominum, & cuſtodi viam eius: & exaltabit te, vt hæreditate capias terram,* ſcilicet viuentium, ad quam nos perducat, &c.

7. Pſalm.36.

DE EXCOMMVNICATIONE.

EXcommunicatio eſt extra poſitio, vel excluſio, aut ſeparatio: dicitur autem excluſio à communione fidelium, non corporalis, quæ fit in incarnatione; ſed ne communicet cum alijs, nec alij cum ipſo.

Hæc autem ſeparatio eſt à ſeptem rebus.

Primò ſeparatur à cælo: quia nunquam intrabit in regnum cælorum, niſi prius abſoluatur ab ex-

Scot.in 4. diſt.19.

com-

communicatione. *Quæcunque ligaueris super terram, erunt ligata & in cælo*. Vnde Chrysostomus: Nemo contemnat vincula Ecclesiastica: quia non est homo, qui ligat, sed Christus, qui dedit potestatem talem hominibus, & homines fecit dignos tanti honoris.

Secundò separatur à Sacramentis Ecclesiæ: quia nullus est capax Sacramenti, dum est talis; nam est extra Ecclesiam: Sacramenta autem conferuntur existentibus in Ecclesia. Vnde nec talis absolui potest à peccatis, quamuis sit contritus, & dispositus ad faciendum omnia, nisi prius absoluatur à vinculo excommunicationis: & si absoluitur, absolutiò non valet, sed iterum debet absolui.

Tertiò separatur à suffragijs Ecclesiæ. Rom. 12. *Multi vnum corpus sumus in Christo*, scilicet mysticum, & spirituale. Vnde membrum separatum à corpore, non recipit partem nutrimenti, quod per cibum assumitur. Cibus huius corporis sunt orationes, & suffragia. Omnis excommunicatus traditur Satanæ.

Quartò separatur à diuino officio.

Quintò à consortio fidelium in comedendo, & bibendo. Vnde versus:

Os, orare, vale, communio, mensa negatur.

Sextò ab omni actu legitimo. Vnde nec accusare, nec aduocare, nec testificari potest, vel iudicare.

Septimò separatur à sepultura post mortem: quia non debet sepeliri in Ecclesia, vel cœmiterio. Olim laborabant Sancti Patres, vt attraherent populum ad Ecclesiam: nunc laborant, vt eijciatur ab Ecclesia. Figuratur in eiectione Adami de Paradiso.

Excommunicatur quis propter peccatum, & præsertim propter peccatum hæreseos. 2. Thess. 3.

Si quis

Si quis non obedit verbo nostro, per epistolam hunc notate, et ne commisceamini cum illo, vt confundatur.

Est autem excommunicatio vltimum remedium, quando admonitiones, flagella, & eiusmodi non prosunt: & est medicinalis, & non mortalis; disciplinans, & non eradicans: dummodò tamen is, in quem prolata est, non contemnat: quia est pro charitate, & non contra charitatem: quia est correctio peccatoris: correctio autem est actus charitatis.

Duplex est forum Ecclesiæ: vnum secretum, in quo idem est accusator, & reus, quod dicitur forum animæ, vel pœnitentiæ. Est etiam forum publicum: quia Ecclesia habet auctoritatem corrigendi delicta publica.

Excommunicatio assimilatur morsui canis rabidi: quia omnia animalia, morsa à cane rabido, efficiuntur rabida, & furiosa; ita omnes communicantes cum excommunicatis, efficiuntur excommunicati excommunicatione minori, quam ex ipso consortio incurrunt.

Timenda est semper excommunicatio, siue iusta, siue iniusta sit. *Gregor. in Regist.*

Primò, quia est ictus gladij spiritualis, qui magis timendus est, quàm ictus gladij materialis. Hic enim percutit corpus, sed spiritualis affligit animam: materialis separat corpus ab anima, spiritualis animam à Deo. Lucæ 22. *Ecce duo gladij hic.* Vnde Augustinus: Qui excommunicatur, grauius est illi, quàm si gladio feriretur, si à feris deuoraretur, si à flammis exureretur.

Secundò timenda: quia excommunicatus traditur Satanæ. Nam extra Ecclesiam (permittente Deo) diabolus est caput omnium malorum.

Tertiò, quia est membrum abscissum à corpore, quod est nullius valoris.

Quartò, quia est sicut leprosus ab aliorum consortio separatus.

Quintò, quia est priuatus omnibus bonis Ecclesiæ. Ideo tardè fulminanda est propter grauissima animarum discrimina tam excommunicandorum, quàm cæterorum. Apostoli rarò, & nisi pro grauissimis peccatis publicis vsi sunt gladio excommunicationis. Ter B. Paulus excommunicauit, vt facilè conspici potest ex suarum decursu epistolarum. B. Ambrosius excommunicauit Theodosium Imperatorem propter subitam sententiam mortis quorundam. Innocentius III. deposuit Ottonem tertium, quia non seruauit fidelitatem iuramenti, quod fecerat. Innocentius IV. excommunicauit Fridericum, & eum iustè deposuit.

Est autem duplex excommunicatio, maior, & minor. Minor separat à Sacramentis Ecclesiæ: maior ab ingressu Ecclesiæ, & communione fidelium: & dicitur anathema, quod est æternæ mortis damnatio.

Homo excommunicatus, est sicut captus ab hostibus, omni prorsus auxilio destitutus: similis illi, qui cecidit in foueam, nec habet subleuantem se. *Væ soli: quia cùm ceciderit, non habet subleuantem se.* Eccle. 4.

Est sicut canis immundus, cui non licet intrare Ecclesiam. Apocalyps. 22. *Foris canes*, &c. Quæ communicatio sancti ad canem? Vnde sicut canes, imò magis quàm canes arcendi sunt ab Ecclesia.

Sicut arbor auulsa à terra, & palmes à vite, & ramus ab arbore, qui vigorem, & fructum perdit: sic excommunicatus omnia bona perdit, quæ sunt in Ecclesia: quia separatur à communione omnium fidelium: membrum enim abscissum non vegetatur à corpore, nec palmes à vite; sic nec homo separatus ab Ecclesia. *Sicut palmes non potest fructum à semetipso,* Ioan. 15.

metipso, nisi manserit in vite: sic nec vos, nisi in me manseritis. Palmes, à vite abscissus, non aptus nisi ad ignem. *Fili hominis, quid fiet de ligno vitis?* &c. *Ecce igni datum est in escam, vtramque partem eius consumpsit ignis*, scilicet inferni. Ezechiel. 15.

Tertiò excommunicatus traditur diabolo, per sententiam excommunicationis. *Ego quidem absens corpore, præsens autem spiritu, iam iudicaui*, &c. *tradere huiusmodi* hominem *Satanæ*. Diabolus est sicut canis, qui ad macellum expectat, vt si quid proijciatur, accipiat, & deuoret. Vnde sicut Ecclesia hæreticos conuictos relinquit sæculari potestati: ita illi, qui excommunicantur, potestati Satanæ traduntur. Augustinus: Omnis Christianus, qui excommunicatur, Satanæ traditur. Per vnum excommunicatum diabolus lucratur multos. Vnde quidam diabolus, loquens in quodam dæmoniaco, post multas coniurationes cuiusdam boni viri, dixit ei, quòd hoc erat peccatum, per quod plures lucrabantur. Vnus enim excommunicatus vna die quandoque facit peccare centum personas, dum facit eas communicari sibi. 1. Corint. 5.

Et nota, quòd ille, qui communicat cum excommunicato, peccat in se: quia non cauet sibi ab eo, qui habet morbum contagiosum: in quo videtur se minus amare, quàm alium, cùm quilibet cauere ab illis debeat, qui morbum contagiosum habent. Peccat in eum, cui communicat: quia aufert ei remedium mortis, scilicet confusionem, per quam corrigi deberet. *Est confusio adducens gloriam & gratiam*. Peccat in eum, pro quo excommunicatus est: quia aufert ei rem suam. Peccat in eum, quem in ministro suo spernit. *Qui vos spernit, me spernit*. Et quia potius amat priuari mensa Dei, quàm excommunicari; & societate filiorum Dei, quàm filiorum diaboli: ideò meritò in inferno socius erit diaboli. Eccli. 4. Luca 10.

EXCOMMVNICATIO à Christo instituta Matth.5.16.18. Marc.9. Ioan.20. in vsu fuit Apostolis 1. Corinth.5.2. Thessal.3 1. Timoth.1. Tit.3. in vsu fuit Pharisæis Ioan.9.12.16. Excommunicandi, qui in moribus aut doctrina grauiter errantes admoniti, nolunt resipiscere, Prouerb.22. Matth.18. Rom. 16.1. Corinth.5.2. Cor.2.2. Thessal.3.1. Timoth.1.6.2. Timoth.2.3. Tit.3. Ioan.epist.2. Excommunicati vitandi, Matth.18.1. Cor.5. Tit.3.

DE EXEMPLO.

EXemplum, Græcè ἀρχέτυπος: est autem duplex, malorum scilicet, & bonorum. Malorum exemplum nobis relinquitur, vt à peccato caueamus. Bonorum autem, vt eorum exemplo proficiamus. Vnde dicit Dominus vnicuique fideli. *Inspice, & fac secundùm exemplar, quod tibi in monte monstratum est.* Mons iste sacra Scriptura est: vade igitur, & lege scripturam, & ibi inuenies malos propter peccatum punitos crudeliter; bonos autem præmiatos nobiliter.

Exod.25.

In exemplum autem nobis relinquuntur:
- 1. Primi parentes, vt caueamus à peccato inobedientiæ.
- 2. Sodomitæ, vt caueamus à peccato carnalitatis.
- 3. Israëlitæ, vt caueamus à peccato infidelitatis.
- 4. Niniuitæ, vt caueamus à peccato instabilitatis.
- 5. Memoria Sanctorum, vt ad virtutes tendamus.

1 Primò in exemplum nobis relinquuntur PRIMI PARENTES, Adamus scilicet, & Eua, vt caueamus à peccato inobedientiæ, & temeritatis: qui non solùm peccatum inobedientiæ commiserunt; sed alia etiam peccata mortalia perpetrârunt, & pro-

& propter peccatum inobedientiæ mortem temporalem incurrerunt. *Adam exemplum meum ab adolescentia mea.* Qui videret medicum ob alicuius medicamenti potionem mori, non libenter post eum de illa potione biberet: sic qui videt Prælatum, vel patrem suum, vel alium malo opere, vel alio veneno peccati spiritualiter mortuum, non debet eum sequi. Iob 6. *An gustare poterit quis, quod gustatum affert mortem?*

Zachar. 13.

2. Secundò relinquuntur nobis in exemplum SODOMITAE, vt caueamus à peccato carnalitatis. *Ciuitates Sodomorum, & Gomorrhæorum in cinerem redigens, euersione damnauit, exemplum eorum, qui impiè acturi sunt, ponens.* Qui videret aliquem in ignem præcipitari, & comburi; vel in foueam, & suffocari; vel in aquam submergi, non sequeretur eum, sed vitaret. Sic nec isti sunt imitandi, nec alij eorum similes: quia ex eorum imitatione mors sequitur æterna. Mandabatur, vt *si quis aparuerit cisternam, & foderit, & non operuerit eam, cecideritque bos, aut asinus in eam*, id est, aliquis simplex exemplo eius peccauerit, *reddet dominus cisternæ pretium iumentorum*, id est, condignam pœnitentiam: *quod autem mortuum est, ipsius erit*, id est, peccatum ei imputabitur.

2. Pet. 2.

Exod. 21.

3. Tertiò relinquuntur nobis in exemplum FILII ISRAEL, vt caueamus à peccato infidelitatis. Hebræor. 4. *Festinemus ingredi in illam requiem, vt ne in idipsum quis incidat incredulitatis exemplum.* Glossa: In qua patres nostri fuerunt, qui propter incredulitatem suam terram promissionis non intrauerunt. Quando illi, qui sciunt viam, errant; non est mirum, si illi errant, qui nesciunt: & tamen fatuus est, qui scienter sequitur deuiantem. Libri, qui scripti sunt ad exemplaria falsa, solent esse falsi. Ideò non est mirum, si multi sunt mali, & corrupti: quia exempla eorum, scilicet Prælati, & parentes mali, cor-

rupti sunt. Ierem. 5. *Ibo ad optimates, & loquar eis: ipsi enim cognouerunt viam Domini, iudicium Dei sui: & ecce, magis hi simul confregerunt iugum, ruperunt vincula.* Et tamen non ex hoc sumus excusati: quia si sacerdos vineam suam, quando florere incipit, vindemiaret, nemo exemplo illius similiter de sua faceret. Quomodo ergo exemplo illius animam tuam perdis, cùm exemplo illius nolles denarium perdere? Item si videres aliquem malum mercatum facere, exemplo illius caueres tibi de simili. Deut. 18. *Caue, ne imitari velis abominationes gentium.*

4. Quartò, ponuntur nobis in exemplum NINIVITAE, vt caueamus à peccato instabilitatis: quia non steterunt in pœnitentia. Nahum 3. *Ponam te in exemplum Et erit, omnis, qui viderit te, resiliet à te, & dicet: Vastata est Niniue.*

5. Quintò in exemplum relinquitur nobis MEMORIA SANCTORVM, vt ad virtutes tendamus. Debemus enim respicere Sanctos, qui nos præcesserunt, vt defectus nostros cognoscamus, & emendemus. Iob 33. *Respiciet homines, & dicet: Peccaui, & verè deliqui, & vt eram dignus, non recepi* Et nota, quòd dicit, *respiciet:* sicut antiqua exemplaria respiciuntur, vt prauitas, & falsitas nouorum librorum emendetur: antiqui enim Sancti exemplaria nobis sunt, vt illis nos conformemus. Dicit Petrus claudo: *Respice in nos.* Et sicut scriptor, qui vult verè scribere, semper habet oculum ad exemplar; alioquin falsum sæpe scriberet: sic & nos ad vitam Sanctorum respiciamus *Bonum æmulamini in bono semper.* Cæmentarius quando ponit, & aptat modulum ad lapidem, defectum lapidis percipit; & carpentarius signum mensurans linea, & regula, tortuositatem illius, & gibbositatem cognoscit: sic si mensuraremus vitam nostram ad vitam, & pœnitentiam Sanctorum, & antiquorum Patrum, quasi nullam reputa-

Actor. 3.

Galat. 4.

puta-

putaremus. Seneca: Nisi ad regulam, praua non corriges. Idem: Vnam semper, ad quam viuas, regulam prehende, & ad illam omnem vitam tuam exæquare. Cera recipit formam, quam in sigillo inuenit; & metallum, qualem inuenit in modulo, siue tortam, siue rectam: sic iuuenes formam viuendi, quam inueniunt in antiquis. Sed multi sunt, qui citius quærunt formam rectam ad informandos sotulares suos, quàm ad informandam vitam suam. Philip. 3. *Imitatores mei estote*, &c.

Proponitur ergo nobis in exemplum Sanctorum memoria ad virtutes. Christus in exemplum patientiæ, & humilitatis: alij Sancti in exemplum pœnitentiæ, & viuacitatis; perseuerantiæ, & longanimitatis.

Proponitur nobis Christus in exemplum humilitatis, quando lauit pedes discipulorum suorum: Ioan. 13. *Si ego laui pedes vestros, Dominus & magister*, &c. *Exemplum enim dedi vobis*, &c. quia *non est seruus maior domino suo*. Proponitur nobis Christus in exemplum patientiæ. 1. Petr. 2. *Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum*, &c. Similiter Iob 17. *Posuit me quasi in prouerbium vulgi, & exemplum sum coram eis*. Tob. 2. *Hanc tentationem ideo permisit Dominus euenire illi, vt posteris daretur exemplum patientiæ eius*, &c.

Proponuntur nobis Sancti in exemplum pœnitentiæ, & viuacitatis, sicut fuerunt sancti Apostoli, Martyres, Confessores, & Virgines, contra pigritantes, & desides. Prouerbior. 24. *Per agrum hominis pigri transiui*, &c. *quod cùm vidissem, exemplo didici disciplinam. Vsquequo piger dormies? vsquequo de somno*, scilicet mortis, *consurges?* Iaces in lecto peccati, surge, &c. Proponuntur nobis Sancti, in exemplum perseuerantiæ, & longanimitatis. Iacob. 5. *Exemplum accipite, fratres mei, exitus mali*, non cul-

pæ, ſed pœnæ, & *longanimitatis, Prophetas, qui locuti ſunt in nomine Domini.*

Philoſophi cognouerunt, quòd in omni genere datur vnum, quod eſt metrum, & menſura aliorum: vt nemo de ſeipſo præſumat, vel ſit ſapiens in oculis ſuis. Hoc quoque declarauit Dominus Exod. 25. *Inſpice, & fac ſecundùm exemplar, quod tibi in monte monſtratum eſt.* Eſt autem exemplar, iuxta vocabuli proprietatem, ad cuius imitationem fit aliquid. Imago verò, quod alterum exprimit, & imitatur. Pictura dicitur imago, quia eſt id, quod exprimit alterum, & imitatur, ſcilicet Cæſarem, Cæſar dicitur exemplar; quia id eſt, ad cuius imitationem fit aliquid. Quando Chriſtus illuminauit cæcum, dixit ei: *Reſpice.* Et Petrus Apoſtolorum princeps Actor. 3. *Reſpice in nos.* Sed in rebus humanis habemus noſtras formas, & menſuras, præterquam in anima noſtra, quæ ſola omni arte deſtituta eſt. Hinc maiorum exempla valde nobis obſunt. Vnde ſubditi dicere poſſunt: *Peccauimus cum patribus noſtris.* Prælati quoque, & maiores duplici pœna puniuntur. *Potentes potenter punientur, quia potenter peccauerunt.* Cùm maiores voluptati deſeruiunt, minoribus laſciuiæ fræna laxant. Sanctorum verò exempla dicuntur *carbones deſolatorij;* qui incendunt ad Dei & proximi amorem.

Comparantur exempla genis, quæ oculis ſubijciuntur, & minimè cooperiuntur. Maximè facit ad exemplum patientia, quæ opus perfectum habet. In area fit percuſſio grani, & calcatio ſuſtinet plures actus, quando trituratur granum; nec propterea frangitur terra, quin potius integra, & ſolida perſeuerat.

Malum exemplum non tam occidit, quàm corrumpit.

Est autem exemplum quadruplex:
- 1. Tenendum.
- 2. Cauendum.
- 3. Timendum.
- 4. Quærendum.

Tenendum est exemplum bonorum, cauendum malorum; quia citius nos corrumpunt vitiorum exempla domestica. Timendum est damnatorum exemplum: quærendum est bonorum exemplum, in quo debemus apes imitari, & medicos, qui bonas herbas seligere solent. Formica quando granum portare non sufficit, ipsa onus suum præcedit, & præcedendo

Ore trahit quodcunque potest, atque addit aceruo.

Exempla magis mouent, quàm verba. Vnde Claudianus:

Componitur Orbis
Regis ad exemplum: nec sic inflectere sensus
Humanos edicta valent, quàm vita regentis.
Mobile mutatur semper cum principe vulgus.

DE FIDE.

Fides est fundamentum omnium bonorum, vt dicit Augustinus. Vnde dicitur ruinam quærere, qui sine ea vult ædificare. In fide est stabile ædificium. Vnde cùm fides in aliquo destruitur, funditus in eo bonum destruitur. Item fides est radix omnium bonorum, & cæterarum virtutum. Vnde si hæc radix euellatur, cæteræ virtutes arescunt. Sicut rami sine radice arescunt: ita quælibet bona opera (licèt videantur bona) nulla sunt, si à fidei vnitate disiungantur. Vnde victoria spiritualis fidei ascribitur, *Sancti per fidem deuicerunt regna*, Hebr. 11.

scilicet regnum
- 1. Inferni,
- 2. Cæli, &
- 3. Mundi.

Primò regnum inferni vincit cum fidelibus *Christus contriuit portas æreas, & vectes ferreos confregit:* &

 quo-

quotidie vincit, dum oratione fidelium animas à porta inferni eripit.

Secundò, regnum cæli vincit, qui quasi quadam violentia illud acquirit. Hebræor. 11. *Sancti per fidem, adepti sunt repromissiones.* 1. Petr. 1. *Reportantes finem fidei vestræ, salutem animarum vestrarum.*

Tertiò regnum mundi vincit. 1. Ioan. 5. *Hæc est victoria, quæ vincit mundum, fides nostra.* In quibusdam subijciendo, & in aliquibus abijciendo. Fides igitur vincit mundum, & ea quæ sunt in mundo;

scilicet { 1. Diuitias, 2. Delitias, 3. Honores.

Primò vincit diuitias, dum ostendit eas esse muscipulam diaboli. Augustinus: Præda, quam vis capere, muscipula est; quam dum vis capere, caperis. Item diuitias vincit, cùm æternas meliores ostendit. *Rapinam bonorum vestrorum cum gaudio suscepistis, cognoscentes vos habere meliorem, & manentem substantiam.* Qui enim veram fidem habet de Deo, non quærit in his miserijs diues fieri: nec pluris enim est mundus, quàm Deus. Gregorius: Vilescunt temporalia, dum considerantur æterna.

Hebr. 10.

Secundò vincit delitias, dum corpus vestrum latronem ostendit morti condemnatum, de quo patet, quòd non decent eum delitiæ. Seneca: Omnes capti tali supplicio condemnati sumus. Isa. 11. *Erit fides cinctorium renum eius.*

Tertiò vincit honores, dum plenos confusione eos ostendit. *Gloria in confusione ipsorum, qui terrena sapiunt.* Et notandum, quòd mundus pugnat nobiscum duplici manu: scilicet dextera prosperitatis, & sinistra aduersitatis. Prosperis alliciens, aduersis terrens. Sed nec illa appetenda, nec ista timenda, exemplo Christi. Augustinus: Omnia bona terrena contempsit homo Christus, vt omnia contemnenda mon-

Philip. 3.

da monstraret. Et omnia mala sustinuit, quæ sustinenda præcipiebat, vt nec in illis quæreretur felicitas: nec in istis aduersitas terreretur.

Notandum etiam quòd fides nostra debet esse
- 1. Vna.
- 2. Integra.
- 3. Vera.
- 4. Viua.

1. Primò debet esse VNA. Ephes. 4. *Vnus Dominus, vna fides*. Glossa: Vnum, & idem est, quod creditur à cunctis fidelibus. Vnde fides Catholica dicitur vna; quia ille Deus principaliter vnus est, & non mutatur. Deut. 6. *Audi Israel, Dominus Deus noster, Deus vnus est*. Psal. 80. *Non erit in te Deus recens*. Iacob. 1. *Apud quem non est transmutatio*. Ideò nec fides mutatur. Tob. 2. *Vitam illam expectamus, quam Deus daturus est his, qui fidem suam nunquam mutant ab eo*.

2. Secundò fides nostra debet esse INTEGRA, scilicet de omnibus articulis fidei, arctans homines ad articulos credendos: & ipsi crediti arctant postmodum nos ad timorem, & amorem Dei, vel ad aliam affectionem ad Deum. Et nota, quòd non omnia credenda dici possunt articuli; sunt enim quædam, quæ fidem antecedunt, vt quæ sunt iuris naturalis: sicut est hoc, quòd proximo non est nocendum. Quædam verò consequuntur fidem, vt Antichristum esse futurum (licèt tam hæc, quàm illa sint credenda) non tamen sunt articuli fidei.

3. Tertiò debet esse fides nostra VERA. Natura aquilæ talis est, quòd sigillatim exponit pullos suos ad radios solis; & eos, qui radios solis acutè respiciunt, pascit, & retinet, alios ad terram proijcit: sic Deus illos, qui veram & integram fidem habent, quæ est radius illuminãs animam, amat, & reficit: *Sicut aquila prouocans ad volãdum pullos suos*. Sed alios, scilicet non credẽtes, in tenebras inferni proijciet. *Deut. 32.*

Eccli. 16. *Ingente incredibili exardescet ira..*

4. Quartò debet esse VIVA. Fides enim sine opere, est sicut cadauer, non valens se mouere. *Sicut corpus sine spiritu mortuum est: ita & fides sine operibus mortua est.* (Iacob. 2.) Bernardus: Quid est fides, quæ non operatur ex dilectione, nisi cadauer exanime? Vnde honoras Deum munere fœtido? Vnde placas Deum fidei tuæ interfector? ideò in iudicio apparebis proditor, & literas tuæ damnationis tunc deferes. Fides tua ostendet te Christianum, & opera tua Dei inimicum: quia verbis confiteris te nosse Deum, factis autem negas. Augustinus: Nolite tāquam de fide securi esse: adiungite fidei rectam vitam: verbis confitemini vera de Deo, & factis bene operādo. Item fides sine operibus est quasi carbo extinctus, cui musca immundæ cogitationis non timet insidere, sed viuo non insidet. Sic tentator fugit eum, qui habet fidem viuam; quia nō habet fiduciam, quòd possit ei præualere. *Cui resistite fortes in fide.* (1. Pet. 5.) Item, sine operibus charitatis est quasi candela extincta, non valens pedes mentis dirigere. Fides enim mentem illuminat, & gressus dirigit. Augustinus: Fides cæteris virtutibus lumen ministrat, quod multum diabolus laborat extinguere. Sicut latro, quando intrat domum, lumen extinguit, & fenestras claudit, ne videatur. Et sicut mercator deceptor tenebras quærit, vt decipiat. *Qui malè agit, odit lucem, & non venit ad lucem, vt non arguantur opera eius.* (Ioan. 3.) Hic est oculus interior, quem coruus infernalis eruere quærit: sicut coruus primò currit ad oculum cadaueris. Hic est oculus, quem Naas Ammonites, qui interpretatur serpens, conatur eruere. (1. Reg. 11.) Dicitur in vitis Patrum, quòd quando operiuntur oculi animalis, circuit ad molendinum: sic diabolus, si operuit oculum mentis, id est, fidem, humiliat ad omne peccatum. Samson erutis (Iudic. 16.)

oculis

oculis circuit ad molam. Ideo dicit Seneca: Qui fidem perdidit, nihil retinet, quia ſine fide omni bono vacuus eſt.

Et nota, quòd fides
1. Purificat hominem.
2. Iuſtificat.
3. Mortem deſtruit.
4 Filios Dei facit.
5. Vitam donat.

Primò purificat hominem à peccatis. *Fide purificans corda eorum.* Actor. 15.

Secundò iuſtificat. *Arbitramur hominem iuſtificari per fidem.* Rom. 3. *Per miſericordiam & fidem purgantur peccata.* Prouer. 15.

Tertiò mortem æternam deſtruit, *Omnis, qui viuit, & credit in me, non morietur in æternum.* Ioan. 11.

Quartò filios Dei efficit. *Omnes filij Dei eſtis per fidem in Chriſto Ieſu.* Galat. 3.

Quintò vitam donat: quia vita æternæ gloriæ ex fide eſt: *Vitam habetis æternam, qui creditis in nomine Filij Dei.* 1. Ioan. 5.

DE FIDELITATE.

Fidelitas in tribus conſiſtit: vel eſt:
1. Vxoris ad virum.
2. Amici ad amicum.
3. Serui ad dominum.

Prima eſt vxoris ad virum ſuum. Eſto fidelis Domino Deo tuo, ſicut debet eſſe vxor viro ſuo, vt nulli alij adhæreas per amorem: ſed illi ſoli te teneas, qui deſponſauit *te in fide*. Fidem vocat fidelitatem, quam debent habere cōiugati ad inuicem: quod etiam in ſpirituali matrimonio requiritur, vt ſcilicet tam cor viri, quàm ſponſæ ſibi inuicem ſubijciantur. Adiunge ergo cor tuum Deo per amorem, & nulli alij: ipſum enim fidelitatis vinculo tibi tanto amplius tenebis aſtrictum, quanto magis ipſi te aſtringes per amorem. Nam ſicut eadem Oſeæ 2.

dem anima non potest esse simul habitatrix duorum corporum: ita amor mundi, & Dei, non possunt simul in eadem anima dominari. Augustinus: Totum exigit te, qui fecit te. Sed sunt quidam, sicut mulier infidelis, quæ fingit maritum suũ mortuum vltra mare, & adhæret alij, & sic committit adulterium: sic isti Deum derelinquunt, & adulterium spirituale in Deum committunt peccando: Ierem. 3. *Quomodo si contemnat mulier amatorem suum, sic contempsit me domus Israel.* Sed dicitur Prouerb. 6. *quòd Zelus, & furor viri non parcet in die vindictæ.*

Eccli. 6.

Secunda fidelitas est amici ad amicum. *Amico fideli nulla est comparatio: & non est digna ponderatio auri, & argenti contra bonitatem fidei illius,* id est, fidelitatis: quia melior est amicus in via, quàm denarius in bursa. Quare amicus fidelis semper viuit, etiã post mortem: quod non facit aurum vel argentũ. Idem: *Amicus fidelis, protectio fortis;* quia nõ relinquit in aduersis: *qui inuenit illum, inuenit thesaurum,* quo scilicet vtatur tempore necessitatis. Amicus iste Christus est, qui tantum nos dilexit, vt animam suam daret pro nobis. *Maiorem hac dilectionem nemo habet, vt animam suam ponat quis pro amicis suis.* Huic amico nulla est comparatio: quia *qui de cælo venit, super omnes est.* In quibus consistit fidelitas amici, vide in Cap. de Amore proximi.

Eccli. 6.

Ioan. 15.

Tertia fidelitas est serui ad Dominum. Et hæc consistit in multis;

Nempe in
1. Timendo ardenter.
2. Obediendo viriliter.
3. Fideliter dispensando.
4. Deposita custodiendo.
5. In bona acquirendo, & multiplicando domino suo.
6. In diligendo.
7. In perseuerando.

Prima

Prima fidelitas serui circa dominum suum consistit in timore. Malach. 1. *Seruus timet Dominum suum. Initium sapientiæ timor Domini: & cum fidelibus in vulua concreatus est.* Vuluam vocat pœnitentiam, vel Baptismum, per quæ generat Ecclesia spirituales filios. Illi ergo sunt fideles serui, qui à tempore pœnitentiæ, vel Baptismi Domino seruiunt in timore. — Eccli. 1.

Secunda est in obediendo viriliter. *Quis in omnibus seruis tuis, sicut Dauid fidelis, & gener regis, & pergens ad imperium tuum?* Sed de multis dicitur: *Cor eorum non erat rectum cum eo, nec fideles habiti sunt in testamento eius.* Et Luc. 12. *Seruus qui cognouit voluntatem domini sui, & non fecit secundùm voluntatem eius, vapulabit multis.* Debet ergo seruus fidelis esse domino suo, promissa soluendo. *Si quid vouisti Deo, ne moreris reddere: displicet enim ei infidelis, & stulta promissio.* Nos sumus mercatores Domini nostri Iesu Christi, in bono opere partitur nobiscum: sibi retinet gloriam, nobis concedit vtilitatem: & nos, quasi infideles coloni, nobis partem eius damnabiliter vsurpamus; sed totum amittimus. Exemplum de cane caseum ferrente in ore per aquam. Bernardus: Re vera fidelis seruus Deo es, si de multa gloria Domini tui, & non exeunte à te, tantùm transeunte per te, nulla manibus tuis adhærere contigerit. — 1. Reg. 22. — Psalm. 77. — Eccle. 5.

Tertia est, accepta fideliter dispensando. *Quis, putas, est fidelis dispensator & prudens, quem constituit Dominus supra familiam suam, vt det illis in tempore tritici mensuram?* Sed iam *quæritur inter dispensatores, vt fidelis quis inueniatur.* Exemplum de illo, qui noluit operari de talento sibi commisso, sed abscondit. Chrysostomus: Iste etsi talentum non amisit, tamen reus est damni, Sicut infidelis seruus, qui causa — Luc. 12. — 1. Cor. 4. — Matth. 25.

semi-

feminandi à domino accipiens, non feminat tempore feminationis, & damnum facit domino suo: sic qui scientiam ad docendum, vel gratiam ad operandum acceperit, & nihil facit, arguendus est. Apostolus: *Vnusquisque sicut accepit gratiam, in alterutrum illam administrantes: sicut boni dispensatores multiformis gratiæ Dei.*

1. Pet. 4.

Quarta, fidelis custodia depositorum. *Depositum custodi,* animam mundam, & alia dona naturæ, & gratiæ, vt non minorentur, nec peiorentur apud te, &c. Ideò dicitur: *Fili in mansuetudine serua animā tuam, & da illi honorem secundùm meritum suum. Omni custodia serua cor tuum,* in quo tam pretiosi liquores gratiæ reponuntur. Qui castrum domini sui sibi commissum, & bene munitum sine licētia eius reddit hosti suo, infidelis seruus est: imò proditor, & reus mortis, & damni, cùm posset illud & bene tenere, & auxilium domini sui habere, si voluisset: sic nos, si suggestionibus diaboli cōsentimus, castrum animæ, à Deo nobis commissum, & bene præsidijs munitum, tanquam proditores, tradimus inimico, cùm possemus per orationē Domini auxilium impetrare, si vellemus: sicut dicitur: *Inuoca me in die tribulationis, & eruam te. Abraham in tentatione inuentus est fidelis.* Item, qui accipit bonam pecuniam, & reddit prauam & falsam, infidelis est: sic & homo deturpans, & polluens animam suam. Prouerb. 20. *Virum fidelem quis inueniet?* quasi dicat, pauci sunt. *Filius hominis veniens, putas, inueniet fidem in terra?*

1. Tim. 6. Eccli. 10. Prou. 4. Psalm. 49. Eccli. 44. Luc. 18.

Quinta est, bona acquirendo, vel multiplicādo domino suo; quoniam seruo multiplicāti talenta domini sui dictum est: *Euge serue bone, & fidelis, &c.* Infidelis reputaretur nuntius alicuius mercatoris, qui domino suo posset emere scarletam de pecunia sibi tradita eodem pretio, quo emit burellum, si eam non emeret. Tales sunt illi, qui legem diuinam

nam(per quam lucrari animas possent) contemnunt, & Physicam, & leges, per quas temporalia lucrantur, addiscunt: qui etiam tempus, gratiam, & fortitudinem in temporalibus, non in spiritualibus expendunt. Luc. 16. *Si in minimo non fuisti fidelis, &c.* Et qui in minimo infidelis est, & in maiori infidelis erit.

Sexta est in diligendo. Sapient. 3. *Fideles in dilectione acquiescent illi.* Fidelis dilectio est, quam tormentũ non separat, labor non laxat, &c. sicut habes in cap. de Amore Dei.

Septima est in perseuerando. Apocal. 2. *Esto fidelis vsque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ.* 2. Timot. 4. *Bonum certamen certaui, cursum consummaui, fidem seruaui,* id est, fidelitatem. *In reliquo, reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die, iustus index. Non enim coronabitur, nisi qui legitimè certauerit.*

DE FORTITVDINE.

Fortitudo. Multa sunt, quæ faciunt hominem fortem,

Scilicet
1. Radix Fidei.
2. Robur Spei.
3. Ardor Charitatis.
4. Patientia.
5. Continentia.
6. Humilitas.
7. Perseuerantia.

1. Primum, quod facit hominem fortem, est radix FIDEI. 2. Paralip. 16. *Oculi Domini contemplantur vniuersam terram, & præbent fortitudinem his, qui corde perfecto credunt in eum.* Cùm fides deficit in aliquo, deficit in eo omne bonum. Isa. 7. *Si non credideritis, non permanebitis.* Seneca: Qui fidem perdidit, nihil retinet. Apostolus ad Ephes. 6. *In omnibus sumentes*

mentes scutum fidei, in quo poßitis omnia tela nequißimi ignea extinguere. 1. Pet. 5. *Cui resistite fortes in fide.*

2. Secundum est robur SPEI. Isa. 40. *Qui sperant in Domino, mutabunt fortitudinem:* vt scilicet, qui prius erant fortes, & potentes ad bibendum, & sectādum ebrietatem, postea fiant fortes ad ieiunandum, & alia pœnitentiæ opera facienda. Sed è conuerso, plures sunt fortes ad malum, & dicunt se impotentes ad bonum. Abstinent studiosè à carnibus, & vino per mensem, vel plùs pro infirmitate corporis: sed pro salute animæ ieiunare non possunt, interdum vel vno die in septimana. Item si aliquis haberet morbum in oculo, vel in alio membro; & medicus corporalis diceret ei, quòd si vinum biberet, vel carnes comederet, mortem incurreret: non habet tam charum amicum, pro quo dietam illam infringeret, nec seruare erubesceret. Sed dietam, à medico spirituali datam, dicit se nō posse tenere, nec audere propter erubescentiam. Ideò dicitur Sap. 1. *Spiritus sanctus disciplinæ effugiet fictum.* Sunt similes asino, qui à parte anteriori, vbi crucē habet, debilis est: sed à parte posteriori, fortis. Sic multi ad opera pœnitentiæ, & abstinentiæ, & huiusmodi sunt debiles: ad temporalia autem sunt fortes. Ierem. 23. *Factus est cursus eorum malus, & fortitudo eorum dißimilis.*

3. Tertium est ardor CHARITATIS. Cant. 8. *Fortis est, vt mors, dilectio:* quia propter Dei dilectionem contemnit homo mortem, vt fecerunt sancti Martyres. Hæc est virtus, quam nihil vincit. Seneca: Amor Dei contra te omnia armabit: omnia enim sęua & immania, facilia, & prope nulla facit amor. Quomodo charitas facit hominem fortem, require in cap. de charitate.

4. Quartum est PATIENTIA probans. Prouerb. 30. *Leo,* id est, iustus, *fortißimus bestiarum, ad nullius paue-*

pauebit occursum. Iustus, quasi leo confidens, absque terrore erit. 1. Ioan. 2. *Scribo vobis iuuenes, quoniam fortes estis, & vicistis malignum.* Prouerb. 16 *Melior est patiens viro forti, & qui dominatur animo suo, expugnatore vrbium.*

5. Quintum est castitas, seu CONTINENTIA purgans. Pro. vlt. *Accinxit fortitudine lumbos suos,* id est, restrinxit fluxũ carnalium voluptatum, *& roborauit brachium suum,* id est, fortiter operata est. Non enim sufficit continentia, nisi adsit fortitudo operum: neque opus valet, nisi continentia comitetur. Luc. 12. *Sint lumbi vestri præcincti,* per continentiam, *& lucernæ ardentes in manibus vestris,* per bonam operationem. Sed de malis dicitur Iob 40. *Fortitudo eius in lumbis eius: & virtus illius in vmbilico ventris eius.* Prou. 13. *Lucerna impiorum extinguetur.*

6. Sextum est HVMILITAS exaltans. Psalm. 67. *Ipse dabit virtutem, & fortitudinem plebi suæ,* id est, vilibus, & abiectis. Isa. 40. *Qui dat lasso virtutem: & his, qui non sunt* fortes, *fortitudinem, & robur multiplicat. Vocat* enim *ea, quæ non sunt, tanquam ea, quæ sunt.* Rom. 4.

7. Septimum est PERSEVERANTIA præmians, atque coronans. Iob. 17. *Tenebit iustus viam suam, & mundus manibus addet fortitudinem,* id est, perseuerantiam. Psal. 58. *Fortitudinem meam ad te custodiam,* scilicet ad seruiendum tibi: non in luxuria, & lasciuia expendam, vt faciunt iuuenes, qui totum vinum suum, id est, vitã suã, volunt habere corruptũ, & nisi solùm fęces, id est, finem vitæ, bonas. Malã vitam volunt habere, & finem suum bonum. Ista cauda non est de isto vitulo: quia sine perseuerantia nullus palmam præmij accipiet. Sicut pugil, si defecerit in victoria, præmium non habebit: & mercenarius mercedem, nisi dietam perfecerit. Ideò dicitur Iosuæ 14. Dicit Caleb: *Illius in me temporis,* scilicet

quando iuuenis eram, *fortitudo vsque hodie perseuerat, tam ad bellandum, quàm ad gradiendum.*

Fortitudinis duæ sunt species. Fortiter sustinere terribilia: & dicitur patientia, & est nobilissima fortitudo. Alia in aggrediendo, & repellendo terribilia, quæ retinet nomen Fortitudinis. Fortitudinis itaque non est tantùm aggredi, sed sustinere. Fortitudo iustorum (teste D. Gregor.) est carnem vincere, voluptatibus proprijs contraire, delectationes vitæ præsentis extinguere, mundi huius aspera pro æternis præmijs amare, prosperitatis blandimenta contemnere, aduersitatis metum in corde superare.

Quatuor sunt signa fortitudinis:
- 1. In executione magnorum: quia virtus versatur circa difficile.
- 2. In forti tentione, vt teneat strictè bonum quod cœpit. Iob 27. *Donec deficiam, non recedam ab innocentia mea. Iustificationem meã, quam cœpi tenere, non deseram.*
- 3. In forti luctatione. Genes. 32. *Si contra Deum fortis fuisti, quanto magis contra homines præualebis?*
- 4. Vt rumpantur vincula.

Fortitudo triplex:
- 1. Purgatoria.
- 2 Purgati animi.
- 3 Exemplaris.

De Fortitvdine, quæ est strenuitas, Genes. 18. 31. 32. Exod. 13. Iosuæ 8. Iudith 3. 6. 14. 16. Matt. 9. 26. 28. De Fortitudine ad faciendum malum Genes. 14. Num. 13. Iudic. 9. Tob. 3. Esth. 2. Ioan. 2.

DE GAVDIO.

Gaudium est quædam passio concupiscentiæ, proueniens ex perfectionis appetitæ coniun-

ctione,

ctione, secundùm apprehensionem interiorẽ sensus, vel intellectus. Vnde omne gaudium est delectatio: & non contrà.

Est autem Gaudium triplex:
- 1. Culpæ, quod est peccatorum & mundanorum.
- 2. Gratiæ, quod est iustorum & perfectorum.
- 3. Gloriæ, quod est Angelorum & Beatorum.

1. Primum Gaudium est CVLPAE, quod est mundanorum & peccatorum: & hoc gaudium vocat B. Augustinus gaudium freneticorum, qui tunc gaudent, & rident, quando grauiter morbo grauantur, & laborant, quia rationis impotes morbum suum non considerant.

Hoc gaudium proinde culpabile est triplici ratione:
- 1. Loci.
- 2. Rei.
- 3. Finis.

Primò ratione LOCI: quia Deus non posuit nos in hoc mundo, vt lætemur, sed vt tristemur potius. *In mũdo pressurã habebitis.* (Ioan. 16.) Vocauit nos *Deus ad fletum, & ad planctum: Et ecce gaudium, & lætitia* (Isa. 22.) *Videns Iesus ciuitatẽ, fleuit super illam, dicens: Si cognouisses*, scilicet (Luc. 19.) statum tuũ, *& tu fleres.* Vita ista est sicut mulier prægnans, quæ cum gaudio cõcipit, sed cum dolore vehementi parturit. Sic multi modò gaudent in hoc mundo, qui in fine dolebũt; quia *Extrema gaudij luctus occupat.* (Prou. 14.) *Defecit in dolore vita mea.* (Psal. 30.) Si vita Sanctorum in dolore deficit, vt patet in Martyribus: quãtò magis vita peccatorũ? Si hortulanus excidit arbores fructuosas, sterilis, & nociua timere debet. *Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.* (Matth. 7.) Si iudex desæuit in amicũ, quãtò magis in inimicum? *Si iustus in terra recipit, quanto magis impius, & peccator?* (Prou. 11.)

2. Secundò ratione REI. Gaudẽt enim peccatores

 de pec-

Prou. 15. de peccato, de quo magis dolendum esset. *Stultitia est gaudium stulto.* Prou. 2. *Lætantur, cùm malefecerint, & exultant in rebus pessimis*: quod idem est, ac si homo gauderet, quòd cecidit in lutum, & bene sordidaretur; Peccatum enim immundissima res est: vel si auis gauderet de laqueo, quo capitur: vel lupus de pedica: vel piscis de hamo. Augustinus: Gaudet piscis, quòd hamum inuenit, & escam deuorat: sed cùm piscator eum traxerit, torquentur viscera eius. Eccle. 9. *Sicut pisces capiuntur hamo, & sicut aues laqueo comprehenduntur: sic capiuntur homines in tempore malo, cùm eis extemplò superuenerit.* Piscator enim non compellit venire pisces ad hamum, vel intrare nassam: sed escam demonstrando allicit. Rectè diabolus sic facit, qui abscondendo pœnam, delectationem ostendit: vt piscator hamum abscondens, ostendit escam. Item diabolus est sicut mulier, quæ vult capere muscas: linit ollam suam intrinsecus cum lacte, & tunc muscæ intrant; & cùm multitudo magna intrauerit, includit eas, & succendit: sic diabolus delectationem peccati ostēdit, & hominem capit per consensum peccati, & captum ligat per consuetudinem, & ligatum in ignem inferni trahit. Ideo in principio tentationis clamandum esset: 4. Reg. 4. *Mors in olla*, scilicet corporis, & animæ in delectatione venenosa.

3. Tertiò ratione FINIS. Vituperabile est enim gaudium illud, quia terminatur ad æternū interitum: vt delectatio scabiosi scabendo ad dolorem. Vnde cuius finis malus, ipsum totum malum est. Iob 21. *Tenent tympanum, & citharam, & gaudent ad sonitum organi. Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt.* Iob 20. *Scio quòd laus impiorum breuis sit, & gaudium hypocritæ ad instar puncti*

2. Secundum gaudium est GRATIAE, quo gaudent iusti. Phil. 4. Apostolus: *Gaudete in Domino semper* Prouerb.

uerb. 21. *Gaudium iusto est facere iudicium*, de seipso; quia postea non tradetur cruciatui inferni: quia quod inferior Prælatus sufficienter correxit, superior Prælatus veniens vlterius non corripit. Apostolus: *Si nosmetipsos diiudicaremus, non vtique iudicaremur*. 1. Cor. 11.

De tribus specialiter debent iusti homines gaudere:	1. De aduersitatibus proprijs.
	2. De bonis alienis.
	3. De visitationibus diuinis.

Primò DE ADVERSITATIBVS proprijs. Iaco. 1. *Omne gaudium existimate, fratres mei, cùm in tentationes varias incideritis*: quia per hoc virtus hominis cognoscitur, qualis sit: sicut per contritionem virtus sinapis, & per feruorem fornacis virtus vasis. *Vasa figuli probat fornax, & homines iustos tentatio tribulationis*. Eccli. 27. Gregorius: Qualis quisque apud se lateat, illata contumelia probat. Non est mirum, si lucerna non extinguatur, vbi nec ventus, nec pluuia est: sed magnum est lucere in vento tentationis, & ardere in aqua tribulationis. *Aquæ multæ non potuerunt extinguere charitatem, nec flumina obruet illam*. Cant. 8

Aduersitate.	1. Virtus hominis probatur.
	2. Anima medicatur.
	3 Anima à pœnæ debito absoluitur.

Primò, virtus hominis probatur aduersitate, vt suprà.

Secundò, anima medicatur. Gaudere debet infirmus apud se in conscientia, quando sentit cælestem medicinam, & ex hoc sperare veniam. Gregorius: Nisi correctis hæreditatem dare disponeret, eos per molestias erudire non curaret. Medicina enim corporis primò corpus turbat; sed parùm post pacatum reddit & sanum: sic tribulatio, quantum sit vtilis, nescitur: sed postea scietur. Dixit Dominus Petro: *Quod ego facio, tu nescis modò scies autem* Ioan. 13.

Iob 5.

tempostea: & ideò dicitur, *Increpationem Domini ne reprobes. Quia ipse vulnerat, & medetur percutit, & manus eius sanabunt.*

Tertiò, anima à debito pœnæ absoluitur. Homo enim quando peccat, debitor est pœnæ: ideò pœnam non debet grauiter sustinere: sed gaudere, si Deus eum affligat in præsenti; quia vult eum emendam de peccato accipere, quæ in septuplo minor est, quàm si postea solueret. *Ibant Apostoli gaudentes à conspectu concilij*, &c. Gregorius: Sancti temporalem pœnam lucrum reputant, quia per hanc se æternã euadere nõ ignorãt. *Communicantes Christi passionibus, gaudete, vt & in reuelatione gloriæ eius gaudeatis exultantes.* Augustinus: Propter mercedem, quam expectat operarius, licet grauetur operando, tamen libentius laborat, quando magistri stipendium expectat. Sic iustus, cùm cogitat de tribulatione mercedem. *Beati estis, cùm maledixerint vobis, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malũ aduersum vos mentientes, propter me: gaudete & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cælis.*

Actor. 5.

1. Pet. 4.

Matth. 5.

2\. Secundò debet gaudere iustus de BONIS alienis, vt sit particeps eorum: vt vnum membrum de commodo membri sui gaudet. *Si gloriatur vnũ membrum, congaudent omnia membra.* Sapiens mercator libenter se associat illi, cum quo sperat se aliquid lucraturũ; quia si diligit, & gaudet de bonis alienis, lucratur. *Particeps ego sum omnium timentium te.* Multi tamẽ associant se malis, & nõ lucrantur, sed totum perdunt: vt illi, qui gaudent de malo aliorũ: contra quos dicitur: *cùm ceciderit inimicus tuus, ne gaudeas, & in ruina eius ne exultet cor tuum, ne fortè videat Dominus, & displiceat ei.*

1. Cor. 12.

Psal. 118.

Prou. 24.

3\. Tertiò debet gaudere de diuinis VISITATIONIBVS, quas habent viri Sancti, quibus sapit Dominus, &c. quasi quoddam lucrum, de quo dicitur:

tur: *Non est oblectamentum super cordis gaudium.* Augustinus: Aliquando introduxisti me in affectum multùm inusitatum introrsum, nescio in quam dulcedinem, quæ si perficiatur in me, nescio quid aliud sit vita æterna, nisi ista. *Gustate, & videte,* &c. Primò dicit, *Gustate,* & postea, *videte;* quia experientia gustus diuinam cognitionem ministrat. Gregorius: Eius dulcedinem non cognoscitis, quia minimè degustatis. — Eccli. 30. Psalm. 33.

Ad istud gaudium peruenitur per
1. Timorem.
2. Amorem.
3. Patientiam.
4. Tristitiam.

Primò, per timorem. *Timor Domini delectabit cor,* scilicet, in præsenti: *& dabit lætitiam, & gaudium in longitudinem dierum,* id est, in æternum. *Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ Domine, quam abscondisti timentibus te:* quam tamen impius non sentit; quia de febre iniquitatis palatum cordis amisit. Non enim signum sanitatis spiritualis est, quãdo homo non habet palatum cordis bene dispositum, quãdo scilicet spiritualia non sapiunt ei. — Eccli. 1. Psal. 30.

Secundò, per amorem. *Si diligeretis me, gauderetis vtique:* id est, de me sentiretis gaudium interius; quia charitas in omnibus ponit saporem. *Non enim habet amaritudinem conuersatio illius, nec tædium conuictus illius, sed lætitiam & gaudium.* — Ioan. 14. Sap. 8.

Tertiò, per patientiam. *Vsque in tempus sustinebit patiens, & postea redditio iucunditatis. Omne gaudium existimate, fratres mei, cùm in tentationes varias incideritis: scientes, quòd probatio fidei vestræ patientiam operatur. Patientia autem opus perfectum habeat, vt sitis perfecti, & integri, in nullo deficientes. Qui pacis ineunt consilia, sequitur eos gaudium:* quia qui pacem habet, Deum secum habet. *Pacem habete, & Deus pacis, & dilectionis erit vobiscum.* — Eccli. 1. Iac. 1. Prou. 12. 2. Corint. 13.

Ioan. 16. Quartò, per fletum, & tristitiam. *Plorabitis, & flebitis vos, mundus autem gaudebit: vos autem contristabimini, sed tristitia vestra vertetur in gaudium.* Ierem. 31. *Conuertã luctum eorum in gaudium, & consolabor eos, & lætificabo à dolore suo.* Tob. 3. *Post tempestatẽ trãquillum facis, & post lachrymationem, & fletum, exultationem infundis.*

3. Tertium gaudium est GLORIAE, de quo dicitur: *Serue bone, & fidelis, intra in gaudium Domini tui.* Psal. 86. *Sicut lætantium omnium habitatio est in te.*

Istud gaudium erit
- 1. Inenarrabile.
- 2. Iucundabile.
- 3. Cum plenitudine.
- 4. Interminabile.

1. Petr. 1. Primò erit inenarrabile. In qua exultabimus *lætitiâ inenarrabili.* Isaiæ 64. *Oculus non vidit, Deus, absque te, quæ præparasti expectantibus te. Occurristi lætãti, & facienti iustitiam.*

Secundò erit iucundabile, purum sine doloris admixtione. Isaiæ 35. *Gaudium, & lætitiam obtinebunt: & fugiet dolor, & gemitus.* In hac vita cum vino gaudij miscetur aqua doloris. Isaiæ 1. *Vinum tuũ mistum est aqua.* Prou. 14. *Risus dolore miscebitur.*

Tertiò erit cum plenitudine. Ioan. 16. *Petite, & accipietis, vt gaudium vestrum sit plenũ.* Psal. 15. *Adimplebis me lætitia cum vultu tuo.*

Isaiæ 35. Isaiæ 65. Quartò erit interminabile. *Lætitia sempiterna super caput eorum: gaudium, & lætitiam obtinebunt. Gaudebitis, & exultabitis vsque in sempiternum.* Ioan. 16. *Gaudium vestrum nemo tollet à vobis.*

DE GLORIA.

GLoria, Græcè δόξα, est frequens de aliquo fama cum laude: cùm homo sit nobilis creatura, & ad gloriam regni cælestis creatus, ipse naturaliter vult gloriari, & ideo necesse est scire, in quo gloriari debeat. Et ad hoc sciendum nota, quòd

Qua-

Quadruplex est Gloria:
- 1. Inferior, & diabolica.
- 2. Exterior, & vana.
- 3. Interior, & secreta.
- 4. Superior, & beata.

Prima gloria est inferior, & diabolica, & hæc fugienda. Diabolica gloriatio, est de peccato gloriari. Psalm. 51. *Quid gloriaris in malitia, &c.* Quod idem est, ac si aliquis gloriaretur, quod in luto cecidisset: vel si mulier peperisset bubonem, vel serpentem: vel auis gloriaretur de laqueo, lupus de pedica, & piscis de hamo: vel etiam si homo gloriaretur, quòd amisisset hæreditatem propriam, & sua bona omnia. Eccli. 19. *Qui* gloriatur, & *iucundatur in malitia, denotabitur*, id est, de notitia Christi delebitur. Psalm. 68. *Deleantur de Libro viuentium, & cum iustis non scribantur.*

Secunda gloria est exterior, & vana. Hæc reprobanda est,

Quia
- 1. Nullius valoris.
- 2. Vilis, & breuis.
- 3. Damnosa, & expoliatrix.

Primò, quia nullius valoris. *Si ego glorifico meipsum, gloria mea nihil est:* quia huiusmodi gloria non est nisi ventus. Qui vanè gloriatur, assimilatur trapeti, quod non molit, nisi agitetur: ita homo gloriosus non facit aliquid, nisi ventum habeat vanæ gloriæ. Talis est similis chamæleonti, qui ex vento viuit, & pascitur. Nauis enim non potest currere, nisi habeat ventum; ideò tollit eam ventus, & aufert de loco suo, vt dicitur Ierem. 22. *Omnes pastores tuos pascet ventus.* Iste ventus videtur esse leuis: & tamen transfert montes, id est, viros spirituales à regno Dei ad regnum diaboli.

Ioan 8.

Secundò, quia vilis, & breuis. 1. Machab. 2. *Gloria hominis peccatoris stercus, & vermis: hodie extollitur, & cras non inuenietur.* Amator enim vanæ gloriæ, de

histrione, vel ribaldo iudicem suum facit; fingit enim eam qualem vult: quandoque annihilat, quandoque magnificat. Bernardus: Qui conscientias suas in alienis linguis posuerunt, modò parui, modò magni, modò nihil sunt, prout linguæ hominum eos laudare, vel vituperare placuerunt.

Tertiò, quia spoliat bonis. Diabolus enim est sicut latro, qui sequitur mercatores, quando cognoscit eos aliquid portare, & sociat se cum eis, vt spoliet: sic diabolus spoliat superbos per iactantiam, vel vanam gloriam, quam appetunt. Matth. 6. *Amen dico vobis, quia receperunt mercedem suam.* Iste vult habere fructum statim cùm seminatur, imò antè aliquando. Qui enim triticum suum colligit in herba, non habet in Augusto quid reponat in horreo. Vnde dicitur in vitis Patrum, quòd sicut fieri non potest, vt herba simul nascatur & semen: ita non potest fieri, vt gloriam habentes, simul & fructum faciamus cælestem. Pauo auis oua gallinæ suæ perquirit, vt frangat, & comedat, vt liberius libidini vacet: sic diabolus bona nostra nititur auferre. Sed sicut gallina abscondit oua sua, vt seruet: sic & nos bona nostra debemus abscondere. Matth. 6. *Nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua.* Et ibidem: *Cùm oraueris, intra in cubiculum tuum,* &c. Sed quidam sunt, vt gallina domestica, quæ statim vt ouum demiserit, clamat, & accusat: & ideò amittit. Isaiæ 39. *Omnia, quæ in domo mea sunt, viderunt: & non fuit res, quam non ostenderim eis in thesauris.* Verba sunt Ezechiæ regis ad Isaiam Prophetam de nuntijs regis Babylonis, cui Propheta dixit, quòd omnia amitteret. Semina, quando non sunt operta humo, tollunt aues, & comedunt: sic diabolus bona opera discooperta. Lucæ 8. *Volucres cæli comederunt illud*, scilicet quod cecidit in via. Gregorius: Deprædari desiderat, qui thesaurum publicè in via portat. Nota, quòd mercatores

abscon-

abſcondunt merces ſuas malè ſoluentibus: ſic iuſti faciunt, bona adulatoribus abſcondunt. Sed notandum, quòd hæc gloriatio conſiſtit in multis. Nam

Alij gloriantur
- 1. In apparentia.
- 2. In ſapientia.
- 3 In fortitudine.
- 4. In diuitijs.
- 5. In pulchritudine.

Alij gloriantur in apparenti bono. Rom.3. *Vbi eſt gloriatio tua?* id eſt, de bono opere. *Excluſa eſt,* id eſt, ablata eſt. Nos ſumus mediatorij, ſiue perſonarij Domini noſtri Ieſu Chriſti. In bono opere partitur nobiſcum: nos ponimus operationem liberi arbitrij, ipſe gratiam: nobis concedit vtilitatem, ſibi retinet gloriam. Nos verò, ſicut fraudulenti, vſurpamus partem eius, & totum amittimus: ſicut fecit canis portans caſeum in ore, & cùm tranſiret per aquam vidit vmbram caſei, & aperiens os pro vmbra caſei, caſeus, quem portabat, de ore eius cecidit: & ſic amiſit vtrunque. Iſa.42. *Gloriam meam alteri non dabo.*

Alij gloriantur in ſapientia mundana, quæ ſtultitia eſt apud Deum. Sapientia autem hæc eſt, ſicut lumen ligni putridi, de nocte tantùm apparens. In tenebris huius vitæ ſapientia mundana eſt: ſed in futuro apparebit, quòd eſt inſipientia. Non eſt gloriandum de ſapientia, ne amittatur; quia donum Dei eſt: ſicut Nabuchodonoſor, qui per elationem mentis factus eſt ſicut beſtia, & Lucifer. Ezechiel.28. *Eleuatum eſt cor tuum in decòre tuo, perdidiſti ſapientiam tuam,* &c. Etenim *quæ ſtulta ſunt huius mundi elegit Deus, vt confundat ſapientes, vt non glorietur omnis caro in conſpectu eius.* Ierem.9. *Non glorietur ſapiens in ſapientia ſua;* quia hoc eſt de alieno gloriari, vt cornix de plumis auium. *Omnis ſapientia à Domino Deo eſt.*

1. Cor. 1.

Eccli. 1.

*est.*1.Cor.4.*Quid habes, quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis?*

Alij gloriantur in fortitudine. De quibus dicitur Isaiæ 1. *Erit fortitudo vestra, vt fauilla stupæ.* Ierem. 9. *Non glorietur fortis in fortitudine sua.* Augustinus: Si de fortitudine gloriaris, superaris à bestijs: si fortis es, pulicibus resiste, nec dormias. Gloriari igitur de fortitudine carnis, est gloriari de fortitudine inimici sui; cùm corpus aduersetur spiritui.

Alij gloriantur in diuitijs suis. Ierem. 9. *Non glorietur diues in diuitijs.* Psalm. 48. *Qui confidunt in virtute sua, & in multitudine diuitiarum suarum gloriantur,* &c. Qui gloriatur de hoc, quòd est ditior alijs, gloriatur de hoc, quòd compedes habet maiores, quàm alij. Eccli. 10. *Qui gloriatur in substantia, paupertatem vereatur.* Sapient. 14. *Factæ sunt in tentationem animabus hominum, & in muscipulam pedibus insipientium.* Item gloriatur, quòd cecidit in laqueum inimici: & de hoc, quòd magnam molem habeat ad collum, vt demergatur in profundum maris. *Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem & laqueum diaboli, & desideria multa inutilia, & nociua, quæ mergunt homines in interitum & perditionem.*

1. Timoth. 6.

Alij gloriantur in pulchritudine corporis, quod est gloriari in re accommodata. *Fallax gratia, & vana est pulchritudo:* quia citò amittitur, sicut pulchritudo floris. Isa. 40. *Omnis caro fœnum, & omnis gloria eius quasi flos agri.* Augustinus: Si gloriaris de pulchritudine, pulchrior est cauda pauonis. Laban, id est, mundus, duas filias habuit, scilicet Rachel, & Liam: & multi pro Rachel, id est, pulchra laborant; sed supponetur eis Lia ploratrix, & lippa, id est, confusio, & turpitudo. Oseæ 4. *Gloriam eorum in ignominiam commutabo.*

Prouerb 31.

Genes. 29.

Tertia gloria est interior & sancta, quæ est de puritate cordis, & conscientia munda. 2. Cor. 1. *Gloria nostra*

nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ, id est, conscientia pura ab omni simulatione peccati. Conscientia pura, est quasi quoddam speculum, quod de interiori pulchritudine non mentitur.

Gloriandum est in Cruce: quia
- 1. Diabolum flagellat.
- 2. Pœnitentiam dulcorat, & mitigat.
- 3. Paradisum aperit.

Primò gloriandum est in Cruce, quia diabolum flagellat. Galat. 6. *Mihi autem absit gloriari, nisi in Cruce*, &c. quia scilicet virtus crucis fugat diabolum à nobis. Vnde Moyses flagellauit Pharaonem virga multipliciter. Damasc. Crux est trophæum aduersus diabolum, vt non appropinquet vastator. Chrysostomus: Si Crucem infixeris vultui tuo, nullum dæmonium propè stare poterit, videns ensem, in quo plagam accepit; videns arma, in quibus Christus caput suum abscidit. Crux facit dæmones non solùm terribiles, sed etiam contemptibiles. Ideo virga Moysis deuorauit serpentes, id est, dæmonum tentationes.

Secundò, quia pœnitentiam dulcorat, & mitigat. Ecclesiastici 38. *Nonne à ligno indulcata est aqua amara?* Ostendit Dominus lignum Moysi, quod cùm misisset in aquam, in dulcedinem versæ sunt.

Tertiò, quia Paradisum aperit. Esther 5. Nemo ad Assuerum regem peruenire poterat, nisi prius virga deosculata.

Quarta gloria est superior & beata, de qua Psalm. 111. *Gloria & diuitiæ in domo eius.*

Ad istam Gloriam peruenitur
- 1. Per Humilitatem.
- 2 Per Charitatem.
- 3. Per Gratiam.
- 4. Per Obedientiam.

Primò peruenitur ad istam gloriam per Humilitatem. Iob 22. *Qui humiliatus fuerit, erit in gloria.* Pro-

uerb.

uerb 15. *Gloriam præcedit humilitas*. Prouerb. 29. *Humilem spiritu suscipiet gloria*. Secundò per Charitatem. Psalm. 5. *Gloriabuntur in te omnes, qui diligunt nomen tuum*. Tertiò per Gratiam. Prouerb. 11 *Mulier gratiosa inueniet gloriam*. Quartò per Obedientiam. Iob 36. *Si audierint, et obseruauerint, complebunt dies suos in bono, & annos suos in gloria*.

GLORIA DEI in omnibus quærenda Iosue 7. Psalm. 115. Matth. 6. Ioan. 9. 17. Actor. 3. 12. 1. Cor. 6. 10. Phil. 1. Coloss. 3. Tit. 2. Gloria, quæ ab hominibus proficiscitur, non magni facienda Num. 16. Iudic. 9. 1. Reg. 10. 2. Reg. 15. 3. Reg. 1. Esth. 3. 6. Eccli. 9. 10. Ierem. 9. Matth. 6. 8. 9. 17. 20. Marc. 1. 5. 7. 8. 9. 10. Lucæ 22. Ioan. 6. 8. 12. Actor. 10. 14. Galat. 6. Phil. 2. 1. Thess. 2. 1. Pet. 5. Ioan. epist. 3. Apoc. 19. 22.

DE GRATIA.

GRatia, Græcè χάρις, interdum pro amore, vel concessione beneficij, seu alicuius indulgentię: aliquando pro dono Spiritus sancti: interdum pro quadam inchoatione gloriæ in nobis, vel auxilio, quo indiget homo ad beatitudinem promerendam, suscipitur.

Gratia est triplex:
- 1. Infusa, quæ restringit malas cogitationes.
- 2. Diffusa, quæ dirigit bonas locutiones.
- 3. Effusa, quæ ordinat actiones, & operationes.

1. Prima igitur est gratia INFVSA. Et hæc est gratia, quæ restringit malas cogitationes. De qua gratia cantat Ecclesia:

Implè superna gratia,
Quæ tu creasti pectora.

Eccli 24 *In me*, id est, in corde meo, *omnis gratia viæ, & veritatis*.

Hanc

Hanc Gratiam
- 1. Quidam non recipiunt, ſed ſubterfugiunt, vt laſciui.
- 2. Quidam recipiunt, ſed ſtatim effundunt, vt fatui.
- 3. Quidam recipiunt, ſed in vacuum, vt deſidioſi & pigri.
- 4. Quidam recipiunt, & non in vacuum.

Primò, ſunt quidam, qui hanc gratiam non recipiunt, ſed ſubterfugiunt, vt laſciui, & immundi. Anſelmus: Homo non habet gratiam, non quia hanc non dat Deus; ſed quia hanc non accipit, id eſt, homo non diſponit ſeſe ad recipiendum illam. Sol, quantum eſt in ſe, omnibus ſe communicat: ſic lux gratiæ. Eccli. 42. *Sol illuminans per omnia* reſpicit, niſi inueniat quod ſibi repugnet. Si ſol non intrat domum propter obſtaculum feneſtræ, aperi feneſtram, & ſol intrabit in domum tuam, & eam illuminabit. Item, materia, quæ habet aquam, non de facili recipit ignem; quia inuenit, quod ſibi repugnet: vt patet de candela madefacta, & ligno aquoſo. Sic gratia non intrat cor hominis propter obſtaculum peccati, vel malæ voluntatis. Actor. 7. *Dura ceruice, & incircuncifis cordibus & auribus, vos ſemper Spiritui ſancto*, & gratiæ Spiritus ſancti *reſtitiſtis*: non eſt ergo defectus ex parte gratiæ, ſed ex parte hominis.

Secundò, ſunt quidam, qui recipiunt, ſed ſtatim effundunt, vt fatui. Eccleſiaſtici 20. *Gratiæ fatuorum effundentur*. Gloſſa, extrà fundentur, quia nihil cælare, vel abſcondere poſſunt. Exemplum de vaſe confracto. Prouerb. 29. *Totum ſpiritum ſuum profert ſtultus*.

Tertiò, ſunt quidam, qui recipiunt, ſed in vacuum, vt pigri, & deſidioſi, qui non operantur. 1. Corinth. 15. *Gratia Dei in me vacua non fuit*. Fruſtrà ſecurim, vel aliud inſtrumentum ad operandum portat,

2.Corinth.6. tat, nisi vteretur illo. *Hortamur vos, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis*. Glossa: *In vacuum* recipit, qui se secundùm gratiam receptam non exercent in bonis operibus. Ille, qui noluit operari, talentum sibi traditum amisit: & ille, qui operatus est, duplicauit. Item, homo sapiens non teneret equum in domo sua, nisi aliquid operaretur: neque seruum, qui de nihilo sibi seruiret: & quid credit piger fieri de se, qui Deo, à quo omnia habet, de nihilo seruit? Matt. 25. *Inutilem seruum eijcite in tenebras exteriores*. Iste similis est cato, qui bene vult comedere pisces: sed non vult aquam intrare. Prouerb. 13. *Vult, & non vult piger*.

Matth.25.

Quartò alij recipiunt, & non in vacuum, vt operatores soliciti. 1. Cor. 15. *Abundantius illis omnibus laboraui. non ego autem, sed gratia Dei mecum*. Lapis non potest per se sursum moueri; nec securis ad secandum apta sine adiutorio alieno: sic homo ad bene operandum sine adiutorio gratiæ Dei. 1 Corint. 15. *Gratia Dei sum id, quod sum*. Rom. 7. *Velle adiacet mihi: perficere autem bonum non inuenio*, scilicet ex me. ideò Hebr 4. *Adeamus cum fiducia ad thronum gratiæ eius, vt misericordiam consequamur, & gratiam inueniamus in auxilio opportuno*. Item, sicut arbor, cuius radix exsiccata est, non potest ferre fructum: sic homo sine humore gratiæ, non potest ferre fructum bonorum operum. Oseæ 9. *Radix eorum exsiccata est, fructum nequaquam facient*.

Ad Gratiam obtinendam necessaria est:
- 1. Humilitas, ad recipiendum.
- 2. Pietas, ad conseruandum.

Primò igitur necessaria est humilitas ad gratiam obtinendam, vel recipiendam. Iacob. 4. *Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam*. Aquæ enim gratiarum descendunt, deserentes montes superbiæ, ad

valles

valles humilitatis Ecclesiastici 3. *Quantò magnus es, humilia te in omnibus, & coram Deo inuenies gratiam.* Vas non impletur aqua fluminis, vel putei, nisi inclinetur, vel profundè mergatur: sic homo non impletur gratia, nisi humilietur. Ecclesiastici 51. *Inclinaui modicè aurem meam, & excepi illam*, sapientiam, id est, gratiam.

Secundò pietas valet ad conseruandam gratiam. Ecclesiastici 29. *Eleemosyna viri quasi sacculus cum ipso, & gratiam hominis quasi pupillam conseruabit.*

2. Secunda gratia est DIFFVSA. Psalm. 44. *Diffusa est gratia in labijs tuis*, ad dirigendos sermones. Facit enim discretè loqui. Coloss. 4. *Sermo vester semper in gratia sale sit conditus.* Si nouisti condire pulmenta, quare non nouisti condire verba? hoc sal datum est tibi in Baptismo, quando dictum est: *Accipe sal sapientiæ.* Sed linguæ multorum istud sal non recipiunt; & ideò vermibus, id est, malis verbis scaturiunt. Augustinus: *Eligis cibos, quos comedis, quare non eligis verba, quæ dicis?* scilicet bona, & sana. Et sic ista gratia facit discretè loqui. Facit etiam hæc gratia loqui gratiosè. Eccli. 6 *Lingua eucharis in bono homine abundabit*, id est, facit hominem feruenter prædicare. Ideo Spiritus sanctus in linguis igneis apparebat. Actor. 2. *Apparuerunt illis dispertitæ linguæ, tanquam ignis*, &c.

3. Tertia gratia est EFFVSA, ad ordinandum actiones. Actor 10. *In nationes gratia Spiritus sancti effusa est.*

Hæc gratia tria facit,
- 1. Purgat, & iustificat.
- 2. Defendit, & conseruat.
- 3. Erudit, & confortat.

Primò ista gratia nos purgat, & iustificat. Rom. 3 *Omnes enim peccauerunt, & egent gloria Dei.* Glossa: Indulgentia peccatorum iustificati per gratiam ipsius. Ille, qui iam iustificatus est per gratiam, & illuminatus, melius videt periculum peccantium, quàm illi, qui sunt in peccato; quia ille est in lumi-

ne, illi in tenebris, & neque se, neque alium vident. Psalm. 39. *Comprehenderunt me iniquitates meæ, & non potui vt viderem.* Sicut illi, qui fuerunt in periculo maris, & euaserunt, & adhuc stant in littore, melius cognoscunt periculum eorum, qui sunt in mari, quàm illi, qui sunt adhuc ibi. Ideo dicit Apostolus Rom. 7 *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius: Gratia Dei per Iesum Christum.* Glossa: Non petit liberari de substantia corporis, quæ bona est: sed de vitijs carnalibus, à quibus non liberatur homo, nisi gratia Dei Saluatoris.

Secundò defendit, & conseruat in bono statu. Rom. 6. *Peccatum vobis non dominabitur,* sicut prius: *non enim sub lege estis, sed sub gratia,* quæ ardorem, & contumeliam peccati refrigerat, sicut ros ardorem solis. *Nonne ardorem refrigerabit ros?* Vnde Apostolus, cùm stimulum carnis petijsset amoueri à se, dictum est ei: *Sufficit tibi gratia mea,* scilicet ad te custodiendum. *Nam virtus in infirmitate perficitur. Fili mi, confortare in gratia,* tanquam in fulcimento ad sustinendum te, *quæ est in Christo Iesu.* Nota cum adiutorio aquæ potest homo magnum pondus portare, quod per se facere non posset: sic cum adiutorio gratiæ magnam pœnam sustinere, vel etiam tribulationem tolerare potest. *Abundantius illis omnibus laboraui: non ego autem sed gratia Dei mecum.* Idem. *Omnia possum in eo, qui me confortat.* Item, quando aliquis est in loco altiori, tunc se debet firmius tenere, ne cadat, quia plus læderetur, quàm si de imo caderet: sic qui est in statu gratiæ, vel innocentiæ, ne cadat, firmiter se teneat; quia caderet de cælo ad infernum. *Attende, ne fortè labaris in lingua, & cadas in conspectu inimicorum insidiantium tibi, & sit casus tuus insanabilis in mortem.*

Tertiò erudit, & confortat. *Apparuit gratia Dei Saluatoris nostri omnibus hominibus, erudiens nos,* &c. & sequi-

Eccli. 18.
2. Cor. 12.
2 Tim. 2.
1. Cor. 15.
Phil. 4.
Eccli. 28.
Tit. 2.

quitur: *Expectantes beatam ſpem, & aduentum gloriæ magni Dei.*

Hæc Gratia docet nos { 1. Quid vitandum. 2. Quomodo viuendum. 3. Quid ſit appetendum. }

Primò, quid vitandum. Tit. 2. *Vt abnegantes impietatem*, quę corrumpit intellectum, *& ſecularia deſideria*, quæ corrumpunt affectum.

Secundò, quomodo viuendum. Ibid. *Sobriè, & iuſtè, & piè viuamus in hoc ſeculo. Sobriè* nobis, *iuſtè* proximo, & *piè*, id eſt, religioſè Deo. Deut. 8. *Sicut erudit filium ſuum homo: ſic Dominus Deus tuus erudiuit te, vt cuſtodias mandata Domini Dei tui, & ambules in vijs eius, & timeas eum.*

Tertiò docet, quid ſit appetendum. Ibid. *Expectantes beatam ſpem*, id eſt, beatitudinem ſperatam. 1. Ioan. 2. *Vnctionem habetis à Sancto, & noſtis omnia*, id eſt, gratiam Spiritus ſancti, quæ corda vngit, & linit. Et poſſunt hîc notari quatuor ſigna, per quæ poteſt cognoſci, ſi homo habeat gratiam, & illuminationem Spiritus ſancti,

ſcilicet ſi { 1. Mandata Dei ſeruat. 2. Peccato careat. 3. De rebus clarè iudicet. 4. Et patienter aduerſa toleret. }

Primum eſt, ſi mandata Dei ſeruat. Ligna enim, & ellychnium oleo vncta, facilius quis accendit, & vrit. 1 Ioan. 2. *Vnctionem quam accepiſtis ab eo, maneat in vobis:* quæ ad ſeruanda Dei mandata cor implet, & inflammat.

Secundum eſt, ſi manus diaboli, id eſt, peccatum, totaliter euadat. Pugil enim bene vnctus non diu tenetur à ſocio. *Qui vngis reges ad pœnitentiam.* Eccli 48.

Tertium eſt, ſi anima lucidè, & clarè de rebus iudicet. Res enim vncta lucidior eſt: ſic anima gratia inuncta clarè, & lucidè, ac verè iudicat de mundanis.

Quartum est, si onera tribulationum, & infirmitatum pœnitentię, & huiusmodi sine murmure portat. Quadriga enim bene vncta currit sine stridore. *In his curans mitigabit dolorem, & vnguentarius faciet pigmenta suauitatis, & vnctiones conficiet sanitatis.* Sed notandum, quòd vnctum locum inuadunt muscę, & inquinant: sic dęmones illos, quos vident habere gratiam, nituntur inquinare prauis cogitationibus. *Muscæ morientes* (id est, immundæ cogitationes) *perdunt suauitatem vnguenti*, id est, meritum bonorum operum, & desiderium orationis. Prius probatus est homo in his omnibus, & perfectus inuentus est.

Eccli.38.

Eccli.10.

Gratia, de qua loquimur, ipsum hominem beatificat. *Gratia Dei, vita æterna.* Glossa: Illis meritis vita æterna redditur. Gratia enim est pignus quoddam ad habendam gloriam. *Mulier gratiosa inueniet gloriam.* Sicut pignus, vel arrha certificat tenentem ipsam de foro, seu de alio beneficio dando: sic gratia certificat hominem de gloria. Habemus pro gratia iustificationis gratiam glorificationis. *Gratiam & gloriam dabit Dominus*, gloriam pro gratia. Certus est de re, qui bonum pignus habet penes se; & certus est de foro, qui habet bonam arrham: sic securus potest esse de gloria, qui pignus habet gratiæ, si bene seruauerit. 2. Cor. 1 *Qui dedit pignus Spiritus sancti in cordibus nostris.* Ephes. 1. *Qui est pignus hæreditatis nostræ.*

Rom 6.

Prouerb.11.

Psalm.83.

In Gratia duo consideranda sunt. Primum, vt est habitus quidam inclinans voluntatem ad actum eliciendum. Secundum est decor quidam diuinæ complacens voluntati, qui ordinatur ad præmium beatitudinis. Et est diuina ordinatio, siue voluntas, qua ab ęterno Deus ordinauit actum à tali qualitate, concurrente actiuè cum libero arbitrio, pręmiare beatitudine.

Gratia

Gratia à ſolo Deo datur. *Gratiam & gloriam dabit Dominus* Pſalm.83. *Qui bonus eſt, hauriet gratiam à Domino.* Prouerb 12. *Neque mittunt vinum nouum in vtres veteres, alioquin rumpuntur vtres, & vinum effunditur.* Matth.9. Apocal.21. *Ego ſitienti dabo de fonte aquæ vitæ gratis.*

Duo facit præcipuè Gratia in nobis Bonum operatur. Eccli.40. *Gratia ſicut Paradiſus in benedictionibus.* In bonitate conſeruat. Geneſ 6. *Non permanebit ſpiritus meus in homine in æternum, quia caro eſt.*

GRATIA in Scripturis accipitur pro beneficio Ruth 2.2 Reg.2.15. Prou. 4 Eccli.7.29. Pro fauore Geneſ. 6.18.19.39. Exod.12. Tob.1. Eſther 2. Prou.13. Eccli 4. Daniel.1. Actor.2.24.25 pro præmio, quod à Deo expectatur Prou.1.12.2 Mach.12. Lucę 6.1. Petr. 2. pro dono aliquo gratis dato Eſther 15. Pſalm.44. Prou.3.16.22.1. Cor.12. Epheſ.4.1. Petr.4. pro dono ſupernaturali Deo gratum faciente Pſalm.83. Lucæ 1.2. Ioan.1. Rom.1.1. Cor.16.2. Cor.1. Galat.5. Heb 13. Iacob. 4. pro re grata, pulchra, accepta & amabili Prou.31. Eccle 10. Eccli 7.21.26.40. Lucæ 4. Epheſ.4.

GRATIAE donum quàm ſit occultum, quodque nemo facile illud ſibi arrogare debeat Iob 9. Pſalm. 2.18.142. Prouerb.14.20 Eccle.9. Eccli 5. Ierem.17.1. Cor.4.2 Cor.10.13. Galat.6. Phil.2.1. Petr.4.2. Petr.1. 1. Ioan.4.

GRATIAE Deo pro beneficijs agendæ: Geneſ. 34. Exod.13. Num.13. Deut.8. Ioſuæ 4. Iudic.6.1. Reg. 9. Tob.2. Iſaiæ 1.62. Dan.2. Matth.14.15.26. Mar.6.8. 14. Luc.1.9. Ioan.6. Actor.27. Rom.1.14.1. Cor.1.10.1. Theſſ.3.1. Tim.4.

DE HVMILITATE.

HVmilitas eſt virtus, qua veriſſima ſui cognitione ſibi ipſi quilibet vileſcit: & ex modeſtia ortum habet, quæ cùm ſit ſui gnara, animo frænum adhibet, ne inſolentius ſuper naturam ſuam tollatur.

Est autem humilitas duplex:	1. Ficta, & 2. Vera.	Ficta in hypocritis, qui simulant se mundo mortuos, vt præbendas vel prælaturam expiscentur.

Sicut vulpes, quæ fingebat se mortuam, vt in quadriga, vbi erant haleces, poneretur, quæ comedendo haleces ostendit se viuam. Ezech 13. *Quasi vulpes in desertis Prophetæ tui Israël erant.* Eccli 19. *Est qui nequiter humiliat se, & interiora eius plena sunt dolo.*

Vera humilitas, quæ est in iustis, consistit in corde. Matth. 11. *Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde* 1. Pet. 5. *Omnes inuicem humilitatem insinuate.*

Humilitas vera est triplex:	1. Sufficiens, vt subdere se maiori.
	2. Abundans, subdere se æquali.
	3. Superabundans, subdere se minori.

1. SVFFICIENS est, quando subditus vel inferior subdit se suo maiori, & non præfert se æquali; & hæc necessaria cuilibet iusto. 1. Pet. 5. *Humiliamini sub potenti manu Dei, vt vos exaltet in tempore visitationis.* Arbor sursum non crescit, nisi radicem figat in imum: sic homo non exaltabitur, nisi prius humilietur. Augustinus: Arborem attendite, radicem figit in imum, vt vertice tendat ad cælum: si sine radice est, & auras petit, ruina est illud, non incrementum. Idem: Si vis construere magnam celsitudinem fabricæ, de fundamento cogita humilitatis. Quantò excelsius est ædificium, tantò profundius fodiatur fundamentum: quia qui altam facit domum suam sine fundamento, quærit ruinam.

2. ABVNDANS est subdere se æquali, nec præferre se minori. Gregorius: Non quibus iam superiores estis, sed eos, quibus adhuc inferiores estis, aspicite: quia sicut incentiuum est elationis respectus deterioris; ita cautela humilitatis consideratio melioris. Quanto magis arbor abundat fructibus, tanto magis inclinatur: ita homo quanto magis abundat bonis operibus & gratijs, tanto magis humiliet se.

Ecle-

Ecclesiastici 3. *Quantò magnus es, humilia te in omnibus, & coram Deo inuenies gratiam.* Auis, quæ vult in altum volare, prius se deprimit; qui vult salire, prius se inclinat: sic qui vult se exaltari, prius se humiliet.

SVPERABVNDANS est subdere se minori. Sic fecit Christus Ioanni, quando baptizatus est ab eo. Aquæ descendunt ad valles, & deserunt montes: sic gratia venit in humiles, & deserit superbos. 1. Pet. 5. *Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam.* Vas non impletur aqua putei, nisi in profundum immergatur: sic nec homo impletur gratia, nisi humilietur. 3.

DE INNOCENTIA.

Innocencia est triplex: { 1. Cordis, quæ est incipientium. 2. Oris, quæ est proficientium. 3. Operis, quæ est perseuerantium.

De quibus Psalm 23 *Quis ascendet in montem Domini? &c. Innocens manibus, & mundo corde.*

Prima Innocentia est incipientium, quæ est cordis, de qua Psalm. 100. *Perambulabam in innocentia cordis mei.* Psalm. 25. *In innocentia mea ingressus sum*, id est, in munditia, quam seruaui. Qui enim vult gratiam Dei recipere, necesse habet vas cordis mundum custodire. Nullus scienter poneret in vase, quod diu continuit lutum, balsamum; quia timeret amittere. Sic Deus gratiam suam non ponit in corde, quod diu continuit lutum peccati. Est enim ad gratiam suscipiendum minus idoneum. Bernardus: Balsamum est gratia Dei, vas pulcherrimum requirit. Hæc innocentia custoditur per munditiam bonorum operum. Iob 22 *Saluabitur innocens, saluabitur autem in munditia manuum suarum.* Facilius est aliquem ditari quantum ad diuitias istius seculi, cui multa dimissa sunt à parentibus, quæ bene seruauit: quàm illum, qui bona paterna iam con-

sumpsit. Sic illi, qui bona naturalia, virginitatem, & innocentiam post Baptismum seruauerunt, facilius ditari possunt bonis spiritualibus, quàm illi, qui perdiderunt. *Custodi innocentiam*, vt bonum patrimonium tuum: *& vide æquitatem* Domini Dei tui.

Psalm. 36.

Secunda innocentia est proficientium, quæ est oris. Psalm. 83. *Non priuabit bonis eos, qui ambulant in innocentia.* Hęc custoditur iustitia, & carnis mortificatione: sicut carnes custodiuntur salis appositione. Sicut enim carnes putrescunt, & scaturiunt vermibus, nisi sal citò apponatur: sic caro hominis verme peccati, & prauę delectationis scaturit, nisi in ætate iuuenili dometur, & redigatur in seruitutem spiritus. Quando enim contrarium gratiæ Dei occupauit aliquem per peccatum, difficilius in eo gratia Dei postea recipitur: sicut materia, quæ habet in se áquam, difficilius suscipit ignem; quia ignis inuenit ibi, quod sibi repugnet, vt patet de ligno aquoso.

Tertia innocentia est perseuerantium, quę est operis. De qua Iob 27 *Donec deficiam, non recedam ab innocentia mea*, sed eam semper conseruabo. Quia sicut fatuus est ille, qui haberet vas aureum, & balsamum sibi oblatum in eo reponere nollet, donec lutum in eo annis multis tenuisset: sic fatuus est ille, qui gratiam Dei in pueritia non vult recipere, nisi prius fuerit vas peccati & immunditiæ. *Qui nutriebantur in croceis, amplexati sunt stercora* Hęc custoditur per bonam societatem. *Cum sancto sanctus eris.*

Thren. 4.

Psalm. 17.

DE IVDICIO GENERALI.

IVdicium extremum est vniuersalis separatio bonorum à malis, & aliud est approbatiuum, aliud cōdemnatiuum. Hoc iudicium erit necessarium: si enim credis Deum & creatorem & gubernatorem mundi, non debes eum credere cęcū, vt ea quę fiunt non videat; aut si videat, non cognoscat: aut malignum, vt malum, quod videt, sibi placeat, & punire non

non curet, vel negligat: aut impotentem, vt si velit, non valeat: aut iniustum, vt nec bonis bona, nec malis mala retribuat: aut impium, & non misericordem, vt afflictiones & oppressiões bonorum, quantum ad oppressores, impunè transeat: aut infidelem, vt eis, qui fideliter ei seruiunt, bonum nõ retribuat, sed potius malum, cùm videamus bonos frequenter conteri, & malos cõtrà prosperari. Necesse est, quòd in futuro fiat à iusto iudice in iudicio generali omnium retributio, secũdùm quod meruerunt. *Altissimus enim est patiens redditor. Reddes vnicuique iuxta opera sua* Eccli. 5. Psalm. 61.

Timendum est iudicium propter
1. Signorum multiplicitatem.
2. Iudicis irati inflexibilitatem.
3. Iudicij infallibilitatem.
4. Conscientiæ inexcusabilitatem.
5. Diei incertitudinem.
6. Iudicis intolerabilitatem.

1. Primò erit iudicium timendum, propter SIGNORVM multiplicitatem, quæ quidem signa præcedent iudicium. *Turbabuntur gentes, & timebunt, qui habitant terminos à signis tuis.* Psal. 64. *Sol obscurabitur, & Luna non dabit lumen suum, & Stellæ cadent de cælo,* &c. Matth. 24. *Erunt signa in sole, & luna, & stellis,* &c. Luc. 21. Chrysostomus: Cùm paterfamilias moritur, tota familia deponit ornatum consuetum, & induit se veste lugubri in signum doloris: sic appropinquante mundi termino, omnes creaturæ ostendent signa doloris. Homo moriens, cùm laborat in extremis, amittit verbum, tunc oportet signis loqui: sic mundus in fine. Gregorius: Multa debent signa præcurrere, vt malum valeant sine fine nuntiare. Sicut Rex volẽs accipere de suis inimicis vindictam, præmittit cursarios, qui succendant terras eorum: ita Dominus præmittet suos mundum succendentes. *Deus manifeste* Psalm. 49.

festè veniet: ignis in conspectu eius exardescet, & in circuitu eius tempestas valida. Ignis ante ipsum præcedet, & inflammabit in circuitu inimicos eius. Mittet Angelos suos cum tuba, & voce magnâ, & congregabunt electos eius à quatuor ventis cæli. Ideò siue comedam, siue bibam, semper videtur intonare auribus meis illa vox: Surgite mortui, venite ad iudicium. Chrysostomus super illud: *Nam virtutes cælorum mouebuntur:* Si rex aliquis processurus est contra aliquem, omnes dignitates mouebuntur, exercitus omnes exercitantur, tota ciuitas fremet: quantò magis Rege cæli exurgente iudicare viuos & mortuos, Angelicæ Virtutes commouentur, terribiles ministri terribilem Dominum pręcedentes: ante ipsum pro candelabris fulgura viua præcedent, & pro tubis horrenda tonitrua.

Psal. 96. Matth. 24. Luc. 21.

2\. Secundò timendum est, propter IVDICIS irati inflexibilitatem: *Zelus & furor viri non parcet in die vindictæ. Deus, cuius iræ nemo resistere potest.* Si enim beata Virgo, & omnes Sancti rogarent pro aliquo, qui tunc esset in peccato mortali, non exaudirentur. Chrysostomus: Nec filij pro parentibus intercedent, nec Angeli pro hominibus, nec, sicut solēt, assument verbum: quia natura iudicij non recipit misericordiam. Nescitur modò potentia Dei à malis. Sicut acumen gladij, dum est in vagina, ignoratur: sic modò iustitia Dei, & potentia in vagina misericordiæ absconduntur. Sed cùm acuerit vt fulgur gladium suum, & arripuerit iudicium, manus eius apparebunt. Item, feruor solis sub nube tegitur; sed quando discooperitur, quanti sit ardoris, ostenditur: sic Christus sub nube misericordiæ; misericordia remota, quantæ sit potentiæ, & iustitiæ ostendit. *Cognoscetur Dominus iudicia faciens. Veniet* enim *cum potestate magna*, quia nō erit Angelus, nec Sanctus, qui non veniat cum eo contra pec-

Prou. 6. Iob 9. Psalm. 9.

peccatores. Nullus enim poterit ei resistere, nec audebit contradicere: sicut palea non resistit igni: *Paleas comburet igni inextinguibili.* Chrysostomus: Nec resistendi virtus est, nec fugiendi facultas; nec pœnitentiæ locus, nec satisfactionis tempus. Ex angustia omnium rerum nihil remanebit nisi luctus. Matth. 3.

Tertiò timendum est propter IVDICII infallibilitatem: quia ineuitabile erit. *Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, vt referat vnusquisque propria corporis, prout gessit, siue bonũ, siue malum.* Veniet enim ad computãdum, quia bona nobis commissa dissipauimus. *Venit dominus seruorũ illorum, & posuit rationem cum eis.* In fine hebdomadæ solent pueri recensere lectiones totius septimanæ, qui nescit, verberatur: & qui scit, euadit. Et operarij in fine hebdomadæ recipiunt mercedem pro operibus suis. Et deficientibus nundinis, vadunt mercatores ad soluendum. Sic in fine mundi oportebit rationem reddere de omnibus, & recipere mercedem in iudicio. *Cuncta, quæ fiunt, adducet Deus in iudicium pro omni errato, siue bonum sit, siue malum.* Nescitur modò quare hîc in paupertate, & vilitate dimittit eos Deus. Sicut virtus radicis in hyeme non videtur, quia vacuos ramos dimittit, sed in æstate apparebit eis: ita in iudicio apparebit bonitas virtutis Dei suis Sanctis, cùm eos, omni infirmitate, & penuria deposita, decorabit: quando scilicet *fulgebunt sicut sol in regno Patris eorum.* 3. 2. Cor. 5. Matth. 9. Eccli. 12. Matt. 13.

Quarto terribile erit ad timendum, propter CONSCIENTIARVM inexcusabilitatem. Nullus poterit se excusare, quia erit ibi denuntiatio operum. *In fine hominis denudatio operum illius. Iudicium sedit, & libri,* scilicet conscientiarũ, *aperti sunt.* Creditor probat debitũ suum per literas patentes, quas habet à debitore, vel per testes: sic diabolus probat aucto- 4. Eccli. 11. Dan. 7.

auctorem coram summo iudice per opera mala, quæ tunc erunt patentia. *Iudicati sunt mortui ex his, quæ scripta erant in libris secundùm opera eorum*. *Ex iniquis omnes filij, qui nascuntur, testes sunt nequitiæ aduersus parentes*, id est, opera operarios accusabunt. Peccata enim, quæ modò sunt occulta, manifestabũtur, vt merces fardelorum in nundinis. *Veniet Dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium.* Et ideo melius esset hîc per confessionem ea deponere: sicut latro furtum extra domum eijcit, ne iuxta eum inueniatur. *Præoccupemus faciem eius in confeßione*. Fatuus est ille, qui citatus coram domino suo contra se testes adducit, id est, mala opera; & bonos testes, id est, bona opera, qui pro se loquerẽtur, in via occidit per peccatum.

Apoc. 20. Sap. 4. 1. Cor. 4. Psal. 94.

Quintò timendum est, propter DIEI incertitudinem: quia tunc veniet, quando minus sperabitur. *Cùm dixerint, pax & securitas, tunc repentinus eis superueniet interitus*. Glossa, Subitanea perditio diei iudicij. *Sicut in diebus Noë: ita erit & aduentus filij hominis. Sicut enim erant in diebus ante diluuium comedentes & bibentes, nubentes & nuptui tradentes, vsque ad eum diem, quo intrauit Noe in arcam, & non cognouerunt, donec venit diluuium, & tulit omnes: ita erit & aduentus filij hominis. Ideò & vos estote parati: quia qua nescitis hora filius hominis venturus est.* Itẽ, si sciret aliquis, quòd rex mãdaret ei per literas certas, quòd ipse veniret citò ad ipsum: & si eum in malo & vili statu inueniret, suspenderet eum, vel in perpetuum incarceraret eum, credo quòd pro posse præpararet se, & nõ differret: sic Dominus mandat nobis per Euangelium, quòd in aduentu suo præparemus nos, quia remunerabit præparatos; imparatos autem æternaliter damnabit. *Quæ paratæ erant, intrauerunt cum eo ad nuptias*, non paratis autem expulsis. Ideò dici-

1. Thes. 5. Matt. 24. Matt. 25.

dicitur. *Ante iudicium para iustitiam tibi: & antequam loquaris, disce. Ante languorem adhibe medicinam.* Eccli. 18.

Sextò timendum est propter IVDICIS intolerabilitatem. *Quis poterit cogitare diem aduentus eius? & quis stabit ad videndum eum?* Si enim tantum timet aliquis, quando sentit se reum de furto, vel alio delicto venire coram domino terreno: quantum debet timere apparere coram summo iudice, qui tot criminibus se culpabilem recognoscit? Gregorius: Si tantum pertimescis iudicium pulueris, quo formidine prȩuidendum est iudicium Maiestatis? Augustinus: O quàm angustæ erunt vndique viæ reproborum! Superius erit iudex iratus: inferius horrendum chaos: à dextris peccata accusantia: à sinistris infinita dæmonia ad supplicium trahentia: intùs cōscientia vrens: exterius mundus ardens. Quò fugiet peccator sic deprehensus? latere, erit impossibile; apparere, intolerabile. *In diebus illis quærent homines mortem, & nō inuenient eam, & desiderabunt mori, & fugiet mors ab eis. Tunc incipient dicere montibus, Cadite super nos: & collibus, Operite nos.* Aggrauatio istius iudicij erit causæ magnitudo. Ille enim, qui obtinebit in illo, adiudicabitur regno æterno: ille verò, qui cadet à causa sua, adiudicabitur morti æternæ. I*bunt hi,* id est, impij, *in supplicium æternum: iusti autem in vitam æternam.*

6. Mal. 3. Apoc. 9. Luc. 23. Matth. 25.

DE IVDICIO TEMERARIO.

IVdicio temerario, id est, malo, iudicat homo tripliciter,

Scilicet {
1. In causa sua propria.
2. In causa proximi.
3. In causa sua, & proximi.
}

Primò in causa sua iudicat homo malè, videlicet animæ, & carnis (inter quas est continua pugna) dans sententiam contra animam, carni acquiescen-

escendo, hoc est, faciens ancillam dominam, & dominam ancillam: quod est magna abusio. *Expectaui, vt faceret iudicium, & ecce iniquitas* Similes sunt pueris, qui non iudicant bonum, nisi quod placet eis. *Væ, qui dicitis malum bonum, & bonum malum*. Et quòd illud iudicium sit iniustum, patet. *Fili, post concupiscentias tuas nō eas, & à voluntate tua auertere. Si præstes animæ tuæ concupiscentias eius, faciet te in gaudium inimicis tuis.*

Isaiæ 5.

Ibid.

Eccli. 18.

Secundò iudicat homo malè in causa proximi: vt illi, qui iudicant ditiorem meliorem, & honorabiliorem: vt canis incantatoris, qui melius valentem cognoscit. *Si introierit in conuentum vestrum vir aureum annulum habens in veste candida, introierit autem & pauper in sordido habitu, & intendatis in eum, qui indutus est veste præclara, & dixeritis ei: Tu sede hic bene: pauperi autem dicatis: Tu sta illic, aut sede sub scabello pedum meorum, nonne iudicatis apud vosmetipsos, & facti estis iudices cogitationum iniquarum?* Sed illud iudicium cassabitur à vero iudice in magnis assisijs, in iudicio generali: *qui non secundùm visionem oculorum iudicabit, neque secundùm auditum aurium arguet.* Exemplum de diuite & Lazaro. Sicut fatuus est ille, qui empturus equum non considerat equū, sed sellam vel frænum: sic qui hominem ex veste, vel ex conuersatione exteriori cōsiderat: quia frænum, etsi deauratum, equum non meliorem reddit: & aliquando sub vili tegumento latent merces pretiosæ: & sub pictura aurea lignum putridum. Ideò dicitur: *Nolite iudicare secundùm faciem, sed iustum iudicium iudicate.*

Iac. 2.

Isaiæ 11.

Luc. 16.

Ioan. 7.

Tertiò iudicat homo malè in causa sua, & proximi, factum, vel causam proximi aggrauando, & suam alleuiando: sicut Pharisæus Publicanum iudicauit. Sic oculus, qui videt aliorum defectus, sed suos nō considerat. *Propter quod inexcusabilis es, ô homo omni*

Rom. 2.

mo omnis, qui iudicas: in quo enim iudicas alterum, teipsum condemnas: eadem enim agis, quæ iudicas. Mirum est, quòd peccata sua maiora non vident, & proximi minora peccata vident, contra naturam visus. *In quo enim iudicio iudicaueritis, iudicabimini.* & sequitur: *Hypocrita, eÿce primùm trabem de oculo tuo*, &c. Matt. 7.

Non debemus alios iudicare:
1. Quia statū illorū ignoramus.
2. Quia iudices non sumus.
3. Quia de nobis responsuri sumus.
4. Quia in præsenti non est assignatum tempus iudicij, sed in futuro.

Primò, quia statum illorum ignoramus. *Qui non manducat, manducantem non iudicet. Deus enim illum assumpsit*: potest esse, quòd placeat Deo. Bernardus: Caue alienæ vitæ esse curiosus explorator, aut temerarius iudex. Quòd si perperam, id est, peruersè ab eo actum esse deprehendas, nec sic iudices proximum: magis autem excuses intentionem, si opus non potes, vtputa ignorantiam, vel subreptionem, vel casum. Quòd si omnino dissimulationē rei certitudo recusat, dicito apud temetipsum: O quàm vehemens fuit tentatio illa. Quid de me fecisset, in me similiter irruens? Rom. 14.

Secundò, quia iudices non sumus. *Tu quis es, qui iudicas alienum seruum? Domino suo stat, aut cadit*, id est, ad ipsum pertinet, nō ad te. *Pater omne iudicium dedit Filio.* Sapiens baliuus alterius subditū non iudicat. Sicut quidam, qui alios iudicant secūdùm quod in se sentiunt, non secundùm veritatem Sicut quando funditur metallum, talem formam accipit, qualem in modulo inuenit: sic sunt quidam, qui modulum cordis sui habent deformatum, quicquid ab eis cernitur, tortum, corruptum, & deformatum, inuenitur. Item sicut in vase corrupto Rom. 14. Ioan. 5.

quic-

quicquid infunditur, totum inuenitur corruptum. Tales sunt similes infirmo, cui cibus, quātumcunque sapidus, videtur insipidus & amarus: & hoc non est à vitio cibi, sed à corruptiōe palati: sic iudicium malum non ex facto proximi; sed ex corruptione iudicantis procedit. Item baculus, in aqua positus, videtur fractus, propter reflexionem vmbræ; & turres, & montes iuxta aquam videntur transuersi: eodem modo cordi peruerso & vitiato omnia videntur transuersa & vitiata. *Semper præsumit sæua perturbata conscientia*. Ideò dicit Salomon: *In via stultus ambulans, cùm ipse insipiens sit, omnes stultos æstimat*. Semper credit latro, quòd omnes sint ei similes. Chrysostomus: Omnis homo secundùm se alterum iudicat. Vnde quicquid in bono corde cadit, totum bonum & dulce efficitur: sicut apis, quæ amaros succos, & venenosos in mel conuertit. Econtrariò in corde immundi, vel venenosi, totum conuertitur in venenum: sicut aranea, quæ quicquid sugit, conuertit in venenū. *Bona in mala conuertens insidiatur, & in electis imponet maculam.*

Sap. 17. Eccle. 10. Eccli. 11.

Tertiò, quia de nobis responsuri sumus, non de alijs. *Tu autem quid iudicas fratrem tuum, aut tu quare spernis fratrem tuum? Omnes enim stabimus ante tribunal Christi.* & post: *Vnusquisque nostrum pro se reddet rationem Deo. Non ergo amplius inuicem iudicemus: sed hoc iudicate magis, ne ponatis offendiculum fratri:* vel scandalum: quia secundùm quod iudicabimus alios, iudicabimur à Deo. *In quo iudicio iudicaueritis, iudicabimini* & vos.

Rom. 14. Matth. 7.

Quartò, quia in præsenti assignatum non est tempus iudicij, sed in futuro. *Nolite ante tempus iudicare, quoadusque veniat Dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium: & tunc laus erit vnicuique à Deo.*

1. Cor. 4.

DE IVDICIBVS MALIS.

IVdices mali muneribus corrumpuntur.

Munerum acceptio { 1. Iudicem excæcat. 2. Correctionem eneruat. 3. Iustitiam annihilat.

Primò iudicem excæcat. Insanus esset, qui in domo sua reciperet illum, à quo deberet excæcari: hoc facit muneris acceptor. *Non accipies personam, nec munera: quia munera excæcant oculos sapientum, & mutant verba iustorum.* Deut. 16.

Secundò correctionem eneruat. Aliquãdo Prelatus venit ad aliquem subditum sibi cum tanto latratu, quòd videtur eum velle deuorare: sed ille percutit eum vna marca argenti, & aufert ab eo loquelam. *Xenia & dona excæcãt oculos iudicum, & quasi mutus in ore auertit correptiones eorum:* & sic eneruatur muneribus. Eccli. 20.

Tertiò iustitiam annihilat, & corrumpit. Mulier non dicitur casta, quæ solicitatur à turpi amatore, si munera recipiat: nec iudex munera recipiens, à corruptione peccati est immunis. *Principes tui infideles, socij furum: omnes diligunt munera, sequuntur retributiones. Pupillo non iudicant, & causa viduæ non ingreditur ad illos.* Item, sicut iniquus esset, qui mihi cappam meam venderet: ita iniquus est iudex, qui sententiam, quam ex suo officio debet, vendit, & aliquid propter hoc accipit. *Ignis deuorabit tabernacula eorum, qui munera libenter accipiunt.* Isaiæ 1. Iob 15.

DE IVSTITIA.

IVstitia est quadruplex: { 1. Vendita pro pecunia. 2 Deficiens, vel remissa. 3. Excedens, vel nimia. 4. Sufficiens, & vera.

Prima est iustitia vendita pro pecunia, vel lau-

Matth. 6. de humana, de qua: *Attendite, ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus, vt videamini ab eis.* Chrysostomus: Coram illis bona facis, à quibus, licet remoti sint, velles videri. Fatuus est ille, qui opera sua, quibus posset emere regnum æternum, pro nihilo, id est, pro vana gloria, quæ nihil est, dat. Gregorius: Qui de bonis, quæ facit, humanam laudem quærit, rem magni meriti pro vili pretio venalem exponit. Item, qui bladum suum in herba colligit, vel vineam in agresta manducat, nō inuenit in Autumno, quid in horreo, vel cellario ponat: sic qui hîc vult habere mercedem vanę laudis, vel terreni commodi, in futuro non habebit: quia sicut Deus non punit bis in idipsum; sic nec remunerat. Ideò sequitur: *Alioquin mercedem non habebitis apud Patrem vestrum, qui in cælis est.* Et sequitur: *Amen dico vobis, receperunt mercedem suam.* Fatuus debet reputari, qui statim, cùm seminauerit, vult habere frumentum. Talis est ille, qui de operibus suis hîc requirit mercedem. In vitis Patrum dixit quidam: Sicut fieri non potest, vt herba simul nascatur, & semen: ita fieri nō potest, vt simul habeamus seculi gloriam, & cælestem.

Matth. 5. Secunda est iustitia deficiens, vel remissa. Hæc est iustitia Pharisæorum, de qua dicitur: *Nisi abundauerit iustitia vestra plùs, quàm Scribarum & Pharisæorum, non intrabitis in regnum cælorum.* Hæc est illo-
Luc 8. rum, qui *ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt.* Equus, vel operarius manè deficiens, non potest facere magnam dietam: nec pugil ad pri-
Iob 4. mum ictum cadens habere victoriam. *Venit super*
Galat. 6. *te plaga, & defecisti: tetigit te, & conturbatus es.* Bonum *facientes, non deficiamus: tempore enim suo metemus, non deficientes.*

Tertia est iustitia excedens, vel nimia. Hæc est illorum, qui facta & peccata aliorum aggrauant,

uant, & sua alleuiant. Bernardus: Sunt quidam sic feruentes circa aliorum peccata, vt plurimum videantur esurire iustitiã, si de suis peccatis idem esset iudicium. Sed non est sic. Nunc autem *pondus, & pondus; mensura, & mensura: vtrumque abominabile est apud Deum*. Isti sunt similes cuidam stulto, qui audierat, quòd Deus præceperat rectè ambulare, nec declinare ad dexteram, vel sinistram; & ideò nolebat diuertere, sed montes, & domos transcendere, vel diruere. Sic facit nimis iustus, qui omnia vult ad suam voluntatem reducere, & iudicium Dei euacuare. Quid ergo necesse est futurum iudicium, si omnia corrigantur hîc? *Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, vt referat vnusquisque propria corporis, prout gessit, siue bonum, siue malum*. Item, similes sunt stulto transeunti diuersa loca, qui omnes lapides, quos non rectè ordinatos in aceruis videbat, aliter ordinare volebat: & omnes claudos rectè ambulare, omnes luscos videre rectè, & omnes dies ad æqualitatem redire, contra ordinationem Dei. Sed non omnes arbores sunt æquales, nec fructus æquè boni, nec animalia æqualia, nec homines æquales esse possunt: quia, secundùm Apostolum, *omnia membra non eundem actum habent*. Sed aliqui contra Dei ordinationem omnia volunt esse æqualia. Sicut ignis lampadem sine oleo destruit; sic zelus iustitię cor hominis, nisi linitum oleo misericordiæ. Ideo *superexaltat misericordia iudicium*.

Prou. 20.

2. Cor. 5.

Rom. 12.

Iacob. 2.

Quarta iustitia est sufficiens, & vera: de qua Macrobius: Iustitia est virtus, reddens vnicuique quod suum est.

Oportet hominem iustè agere:
- 1. Respectu Dei.
- 2. Respectu proximi.
- 3. Respectu sui.

Primò respectu DEI oportet habere iustitiam,

Videlicet { 1. In emendatione commiſſorum.
2. In ſolutione debitorum.
3. In ſupererogatione gratuitorum.

Prima eſt in emendatione commiſſorum, facere iuſtitiam de ſeipſo in præſenti, vel fiet in futuro. Quia quod inferior Prælatus ſufficienter correxerit, ſuperior poſtea veniens iterum non corripiet: ſic ſi homo in præſenti ſufficienter ſe punit, non punietur in iudicio. *Si noſmetipſos dijudicaremus, non vtique iudicaremur.* Dicit Gregorius: Qui non vult iudicari eo iudicio, quo nunc eſt, iudicem expectet. Ideo dicitur Prouer. 18. *Iuſtus prior eſt accuſator ſui,* antequam ab alijs accuſetur in futuro. Gloſſa: Omnis, qui verè iuſtus eſt, vbi peccãtium errata conſpicit, primò ſeipſum inſpicit; & dum ſeipſum accuſauerit, alios benignè corripit: iniuſtus verò non accuſat ſe in præſenti, ideò accuſabitur. Seneca: Qui in ſecreto nolunt audire veritatem, in publico audient eam.

1. Corint. 11.

Secunda eſt in ſolutione debitorum, & cenſuum, hoc eſt, reddere ſuo Domino ius ſuum. Si ergo te cognoſcis ſeruum Dei, debes ei ſeruitium de fundo, quod tenes ab eo. *Iuſtum eſt ſubditum eſſe Deo, & mortalem non paria Deo ſentire.* Si hæres fidem non ſeruaret domino ſuo, hæreditate paterna meritò priuaretur: ſic homo, &c. *Auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus eius,* id eſt, facienti opera, & ſeruitia, quæ pro illo habendo requiruntur. Qui fundum auferret ei, à quo emptus eſt, & traderet illi, qui non habet ius, iniuſtus eſſet: ſic qui ſeipſum aufert Deo, à quo factus eſt, & redemptus, & ſeruit diabolo, magis iniuſtus eſt. Bernardus: Infidelem ratio vrget & iuſtitia rationalis totum ſe tradere illi, à quo ſe totum habet. Nota de tribus menſis tenemur ſeruire Deo. De corde, exhibendo dilectionem. *Diliges Dominum Deum tuum ex*

2. Mach. 9.

Matth. 21.

Luc. 10.

um ex toto corde tuo. De corpore, bonam operationem. *Dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes.* (Galat 6.) De possessione, eleemosynæ largitionem. *Quo modo poteris, ita esto misericors. Si multum tibi fuerit, abundanter tribue, &c.* (Tob. 4.)

Tertia est in supererogatione gratuitorum. Hęc quidem iustitia bona est, vt sicut gratis accepimus à Deo se, & sua: sic gratis demus ei nos, & nostra. *Qui negligit damnum propter amicum, iustus est.* (Prouer. 12.) Damnum scilicet amicorum, corporis, honoris, & rerũ. Omnia ista neglexit Christus propter nos, vt nos retineret: sic & tu non cures quicquid perdas, & quicquid de te fiat, dummodò eum retineas. Augustinus: Quicquid voluerit Deus meus auferre, se mihi det: quasi dicat, non curo de aliquo, dummodò ipsum possim habere.

Respectu PROXIMI triplex iustitia nobis necessaria est:
1. Vt ei nocumentum non inferamus.
2. Vt ab eo illata nocumenta ei remittamus.
3 Vt nos, & nostra proximo exhibeamus.

Prima iustitia, quæ debetur proximo, est, vt ei nocumentum non inferamus. Tullius: Primũ fundamentum iustitiæ est, ne cui noceatur, deinde communi vtilitati seruiatur. Iustitia magis alijs, quàm sibi prodest, & vtilitates suas negligit, communia emolumẽta præponens. ideò: *Initium viæ bonæ, facere iustitiam,* (Prouerb. 16.) scilicet naturalem. *Quæcunq; vultis, vt faciant vobis homines, & vos facite illis.* (Matth. 7.) *Quod ab alio oderis tibi fieri, vide, ne tu aliquãdo alteri facias.* (Tob. 4.) *Semita iustorum declinat mala.* (Prouerb. 16.)

Secunda, vt illata nocumẽta à proximo ei remittamus: & hoc quidem iustum est, vt qui iudicari vult à Domino in foro misericordiæ, in eodem foro velit cum proximo iudicari: alioquin misericor-

dia non defendet eum, si eam negauerit proximo; quia *iudicium sine misericordia* fiet *illi, qui non fecerit misericordiam*. Exemplum de seruo nequam: qui enim vult iudicare, iniustus est; quia ei aufert ius suum, qui dicit: *Mihi vindictam, & ego retribuam*. Qui verò remittit, iustus est; quia pro indulgentia indulgentiam soluit. *Mutuabitur peccator, & non soluet: iustus autem miseretur, & tribuet*. Impossibile est, vt riuulus fluat, & fons siccus sit. Misericordia Dei fons est, misericordia nostra riuulus. Augustinus: Fluit riuulus, scilicet misericordiæ nostræ ad proximum, & fons, scilicet misericordiæ Dei siccabitur erga nos? *Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur.*

Iacob. 2. Matth. 18. Rom. 12. Psalm. 36. Matt. 5.

Tertia est, vt nos, & nostra proximo impendamus: sicut scriptum est: *Dispersit, dedit pauperibus*, &c. Qui dat sua, iustitiam operatur, quia proximo reddit debitum. *Declina pauperi sine tristitia aurem tuam, & redde debitum tuum. Seminate vobis iustitiam*, id est, eleemosynam in veritate, *& mittite in ore misericordiæ*. In ore illius, qui dicturus est: *Esuriui, & dedistis mihi manducare*, &c. *Venite benedicti*.

Psal. 111. Eccli. 4. Osee 10.

Respectu SVI eget homo triplici iustitia:

Scilicet
1. Vt sit animæ suæ iustus procurator.
2. Vt sit corporis iustus gubernator.
3. Vt sit vtriusque ad bonum promotor.

Primò, vt sit animæ iustus procurator; quia anima pupilla, exul, & incarcerata est, quæ in hominis custodia posita est & commendata. Ideò iustum est, vt ei necessaria prouideat. *Iustus comedit, & replet animam suam:* quia quærit ei cibum spiritualem. Iniustus videtur, qui melius procurat ancillam, quàm dominam, id est, carnem, quàm animam. *Pauit sterilem, & quæ non parit*. Glossa: Carnem,

Prou. 13. Iob 24.

nem, quæ sterilis dicitur: quia dum sola terrena appetit, bonas cogitationes gignere nescit, nec bona opera parere. Et *vidua bene non fecit*, id est, animæ: quia dum terrenis desiderijs seruit, curam animæ contemnit. *Peccantem in animam suam quis iustificabit?* id est, iustum reputabit: *& quis honorificabit exhonorantem animam suam?* Multi plus honorant sotulares suos, quàm animam suam, quia frequentius eos tergunt. *Fili, in mansuetudine serua animã tuam, & da illi honorem secundùm meritum suum.* Eccli. 10. Ibid.

Secundò, vt sit corporis iustus gubernator: secũdùm quod dicitur: *Cibaria, & virga, & onus asino,* id est, corpori. Sed multi ita impinguãt, & incrassãt asinos suos, id est, corpora, quòd non possunt eos tenere, sed proijciunt eos in lutum peccati. Nota, quòd nos sumus à Domino constituti iudiciarij in terra corporis nostri, vt peccata quasi latrones occidamus. *Ecce constitui te super gentes*, id est, peccata carnalia, *& regna*, id est, peccata spiritualia: *vt euellas*, per contritionem, *& destruas*, per cõfessionẽ, *& disperdas, & dissipes*, per satisfactionẽ, *& pòst ædifices, & plantes*, in viridaria æternę vitæ. Solet dici, quòd terra est secura, quę bene tenet iustitiã: sed vbi non fit iustitia, latrones habitant. *Quia iustitiam non fecimus in terra: ideò non ceciderunt habitatores terræ*, id est, peccata, & mali motus. Eccli. 33. Ierem. 1. Isa. 26.

DE LACHRYMIS.

Lachryma est humor ex oculis flentium manans, & causatur ex tristitia, vel ex affectûs teneritate.

Sunt autem lachrymæ triplices:
- 1. Contritionis,
- 2. Compassionis, &
- 3. Deuotionis.

Prima lachryma compunctionis, est lauatorium, in quo abluuntur animæ, vt fiant sponsæ cælestis regis. Ezechiel. 36. *Effundam super vos aquam mundam,*

& mundabimini ab omnibus inquinamentis veſtris. Item, ſicut literę delentur aqua, ſic lachrymæ delent literas mortis, quas diabolus ſcribit manu propria: qui autē peccat, tradit ſe diabolo, quaſi chyrographum. Lachrymę delent delicta, (ait Auguſtinus:) quę pudor eſt cōfiteri. Item, iſtæ lachrymę diabolū cum toto exercitu ſuo ſubmergunt. Exod. 14. Pharao cum toto exercitu ſuo ſubmerſus eſt in mari. Pſalm. 73. *Contribulaſti capita draconum in aquis*, id eſt, in lachrymis. Solet dici, quòd ad paruam pluuiam cadit magnus ventus: ſic modica lachryma magnū peccatū extinguit. Gregorius: Flammā ſuggeſtionum diaboli citò extinguit vnda lachrymarū. Vnde ſicut ad aquam clamaret, & curreret homo, quādo domū ſuam videret ardere: ſic ad aquā lachrymarū debet recurrere, qui domum ſuę conſcientiæ igne concupiſcentiæ, & luxurię videt ſuccendi. Et ſi non poteſt habere, debet poſtulare à Deo, & de fontibus eius haurire, ſcilicet miſericordiæ, & vulnerū eius. Iſa. 12. *Haurietis aquas in gaudio de fontibus Saluatoris*, &c. Iſtæ lachrymæ ſunt vtiles, ſi modum non excedant, vt obſeruetur illud: Ne quid nimis. Fit nimis, dum incurritur euacuatio, vel perturbatio cerebri.

Secundò ſunt lachrymæ cōpaſſionis, de quibus dicitur Iob 30. *Flebam quondam ſuper eo, qui afflictus erat, & compatiebatur anima mea pauperi.* Eccli. 22. *Supra mortuū plora*, ſcilicet in anima plus, quàm ſupra mortuū in corpore. Bernardus: Nunquid in te ſunt viſcera pietatis, qui plāgis corpus, à quo receſſit anima: & nō plangis animā, à qua receſſit Deus? Sequitur: *Defecit enim lux eius*, ſcilicet gratiæ. Plorares, ſi filius tuus amitteret oculos corporis: & quare non plangis, quando amiſit oculos mentis?

Tertiò ſunt lachrymæ deuotionis, ſcilicet ex deſiderio diuinæ viſionis: vel cùm anima experta dul-

dulcedinem Dei, deflet absentiam sponsi, quoad sensum dulcedinis. Augustinus: Impatiens est amor, nec lachrymis modus fit, nisi amori detur, quod amatur. Has lachrymas adducit feruor dilectionis in secreto orationis. Genes. 36. *Ana* (quod donum gratiæ interpretatur) *inuenit aquas calidas in solitudine*, id est, in loco secreto, orando inuenitur deuotio.

Hæ lachrymæ { 1. Diabolum incendunt.
2 Animam purificant.

Primò Diabolum incendunt, nec audet ibi astare, sicut muscæ ollæ feruenti: vel cattus incalidatus intrare coquinam. Tob. 6. *Incenso iecore piscis, fugabitur dæmonium*. Iecoris adustio, est cordis deuotio: vel dilectio ex recordatione passionis Christi. Sed multi sunt, qui non incendunt eum, sed potius balneant in immunditijs peccatorum, cogitando, & in eis delectando: & faciunt lectum, vel domum diaboli; quia sicut dicitur Iob 40. *In locis humentibus dormit Behemoth*, in cupidis scilicet, & luxuriosis.

Secundò istæ lachrymæ purificant animam, vt in contemplatione videat subtilius laqueos diaboli: sicut columbæ super aquis residentes, vmbram auium rapacium considerant, vt vngues earum euitent. Gregorius: Mens lachrymis baptizata in contemplatione videt limpidius. Felices lachrymæ (ait D. Bernardus) quas benignæ manus Conditoris abstergunt: est enim fletus cibus animarum, corroboratio sensuum, absolutio peccatorum, refectio mentium, lauacrum culparum.

De LACHRYMIS Genes. 27. Num. 20. Deut. 34. 2. Reg. 12. 18. 1. Esd. 3. Tob. 10. Iudith 13. Esth. 4.

DE MANSVETVDINE.

MAnsuetudo est depressio, siue sedatio iræ, vel: Mansuetudo est tranquillitas modesti animi,

quæ nulla incurrentium rerum agitatur tribulatione.

Manſuetudo tria bona facit homini,
1. Animam in ſanitate cuſtodit.
2. Deum in homine habitare facit.
3. Gratiam Dei, & hominum acquirit.

Primò, animam illæſam cuſtodit. Eſt enim ſicut antemurale in caſtro animæ, lapides durorum verborum leuiter ſuſcipiens, & omnes ictus fruſtrans, & homines à læſione cuſtodiens. Sicut vaſa vitrea in fœno, vel alia re molli inuoluuntur; & ſic à confractione ſeruantur: ſic manſuetudo animam conſeruat, ne ira eam frangat. Eccleſiaſtici 10. *Fili, in manſuetudine ſerua animam tuam*: & bene præcipit ſeruari animam in manſuetudine; quia ille animus dicitur manſuetus, qui prouocatus, nec malum cogitat facere, nec facit.

Secundò, Deum in homine habitare facit. Eſt enim vt culcitra molliſſima in lectulo floridæ conſcientiæ, in qua Deus quieſcit. Cant. 1. *Lectulus noſter floridus.* Vnde ſicut homo libentius dormit in lecto molli, & ſuaui, quàm in duro; ſic Deus in corde manſueto: quia Pſalm. 75. *Factus eſt in pace locus eius.* Gregorius: Manſuetudo in nobis imaginem Dei conſeruat, quam ira diſſipat: quæ dum quietem mentis tollit, Spiritus ſanctus ibi non quieſcit.

Tertiò, gratiam Dei, & hominum acquirit. Sicut enim magnes trahit ferrum: ſic manſuetudo corda hominum. Ezechiel. 3. *Vt adamantem & vt ſilicem dedi faciem tuam.* Eccleſiaſtici 3. *In manſuetudine opera tua perfice, & ſuper hominum gloriam diligêris.* Non diceretur arbor immobilis, ſi nullus eſſet ventus à quo moueretur; nec lignum, quod poſſit ardere, abſente igne, incombuſtibile: ſic non dicitur homo manſuetus,

ſuetus, vbi nulla fit ei iniuria, vel opprobrium. Bernardus: Sunt quidam intumeſcentes, dum eis nihil fit, vel dicitur, niſi pro eorum arbitrio: patebit autem, quòd longè ſint à manſuetudine, ſi leuis oriatur occaſio.

DE MORTE.

Mors eſt receſſus animæ ab ipſo corpore. Mors eſt vltimum terribilium: & eſt inflicta hominibus propter peccatum.

Timenda eſt mors propter tria:
1. Propter morientium neceſſitatem.
2. Propter mortis velocitatem.
3. Propter incertam caſualitatem.

Primò timenda eſt mors, propter morientium neceſſitatem. Mors enim nulli parcit. Seneca: Oriens hac conditione intraui, vt exirem. Terra enim cum onere tranſijt ad hominem: ſic caro cum mortalitate. Eccle. 8. *Non eſt in hominis poteſtate prohibere ſpiritum, nec habet poteſtatem in die mortis.* Seneca: Omnes capitali iudicio condemnati ſumus. Vnde verſus:

Eſt commune mori, mors nulli parcit honori:
Debilis & fortis veniunt ad limina mortis.

Eccle. 11. *Moritur doctus ſimiliter vt indoctus.* Qui videt domum proximi ſui ardere, non debet multum de ſua confidere. *Memor eſto iudicij mei: ſic enim erit & tuum. mihi heri, & tibi hodie.* Eccli 38. Quotidie morimur, quotidie diminuimur aliqua parte vitæ; tunc quoque, cùm creſcimus, vita noſtra decreſcit.

Secundò timenda eſt mors, propter mortis velocitatem; quia omnes velociter ad eam currunt, & ipſa velociter inſequitur nos. Iob 7. *Memento quia ventus eſt vita mea, & non reuertetur oculus meus, vt videat*

deat bona. Nec *aſpiciet me viſus hominis:* quia inuiſibiliter, & inceſſanter, & ſine reditu tranſit. Vnde comparatur vmbræ, quæ ſemper ſequitur corpus. Pſalm. 101. *Dies mei ſicut vmbra declinauerunt.* Auguſtinus: Nihil eſt aliud præſens vita, quàm curſus ad mortem. Item, laborant homines, vt diu viuant, & ne ad terminum vitæ perueniant: ipſum tamen viuere quid eſt, niſi ad finem currere? Studia tua valde ſunt contraria: ambulare vis, & peruenire non vis. Currunt omnes voluntarij ad terminum, quem refugiunt. Seneca: Omnes dies vitæ veſtræ velut vltimi computandi ſunt. Mors eſt ita ineuitabilis, quòd pro toto mundo non daretur inducia vnius horæ. Exemplum de illo, qui petijt inducias vſque manè: & de ſeruo, qui pro impenſo labore petijt liberationem ab infirmitate, & morte à domino ſuo. Quia ergo mors feſtinat, feſtinemus bene agere. Eccleſiaſtici 14. *Fili, ſi habes,* (ſcilicet tempus) *benefac tecum, & Deo dignas oblationes offer. Memor eſto, quoniam mors non tardabit:* non enim habemus de tempore, niſi nunc. Ideò ſequitur ibid. *Ante mortem benefac amico tuo, & ſecundùm vires tuas exporrigens da pauperi. Non defrauderis à die bono, et particula boni doni,* diei bonæ, *non te prætereat.*

Tertiò timenda eſt, propter incertam caſualitatem.

Circa mortem quatuor ſunt incerta:
- 1. Status.
- 2. Locus.
- 3. Tempus.
- 4. Modus.

Primò eſt ſtatus incertus, quia neſcit homo, in quo ſtatu moriatur, ſcilicet bono, vel malo. Qualem te mors inuenerit, talem inuenies eam. Ideò dicitur Pſalm. 115. *Pretioſa in conſpectu Domini mors Sanctorum eius:* quia eos pretioſos inuenit. Et Pſalm. 33. *Mors peccatorum peßima:* quia eos peſſimos inuenit.

Eccle.

Eccle. 9. *Sunt iusti, atque sapientes: & opera eorum in manu Dei: & tamen nescit homo, vtrum amore, an odio dignus sit; sed omnia in futurum seruantur incerta.*

Secundò nescit homo locum, in quo morietur. Seneca: Mors insidiatur tibi in omni loco; nescis enim quo loco te expectat. Tu quoque, si sapiens fueris, vbique eam expectabis. Bernardus: Certum est, quia morieris: sed incertum, quando, quomodo, vel vbi.

Tertiò nescit tempus mortis. Tempus nobis Dominus voluit incertum esse, vt omni homini suspectum haberetur. Matth. 24. *Vigilate, quia nescitis qua hora Dominus vester venturus sit.* Ideò comparatur aui, quę quando videt arcum extensum, vel sagittam præparatam, non differt auolare. Psal. 7. *Nisi conuersi fueritis, gladium suum vibrauit, arcum suum tetendit, & parauit illum,* &c. Sicut enim sagitta parata est auem percutere, si steterit: sic Deus nolentes conuerti. Oseę 11. *Quoniam noluerunt conuerti, cœpit gladius in ciuitatibus eius,* scilicet percutere. Sed multi sunt sicut auis stulta, quæ dum differt auolare, percutitur: sic multi, dum differunt, & postponunt confiteri, subitò moriuntur. Isaiæ 30. *Subitò, dum non speratur, veniet contritio eius. Et comminuetur, sicut conteritur lagena figuli contritione perualida.* Eccli 5. *Non tardes conuerti ad Dominum, & ne differas de die in diem: subitò enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ disperdet te.*

Quartò nescit homo modum, vel genus mortis suæ, vtrum gladio, vel igne, vel aqua moriatur. Eccle. 9. *Nescit homo finem suum; sed sicut pisces capiuntur homo, & sicut aues laqueo comprehenduntur: sic capiuntur homines in tempore malo.* Ideò dicitur: *Emendemus in melius,* &c.

Mors timenda est: { 1. Propter malorum occursionem. 2. Propter sententiæ illationem. }

Primò propter malorum occursionem. Peccata enim

enim propria, & dęmones occurrent morientibus. Deuter. 31. *Occurrent vobis mala in extremo tempore.* Exemplum de milite, qui vidit peccata sua scripta in morte coram se apportari à dæmonibus. Isaiæ 34. *Occurrunt Dæmonia.* Chrysostomus: Quid facies, ô anima, cùm relictis omnibus, quorum nunc tam iucunda possessio, tam gratus aspectus, sola ingredieris regionem penitus ignotam? Quis te tuebitur à rugientibus præparatis ad escam? & quis tibi in die tantæ necessitatis occurret? quis consolabitur? & quis deducet?

Secundò propter sententiæ illationem. Recipiet vnusquisque pro meritis: & tunc mors amara erit peccatori valde. Ecclesiastici 41. *O mors, quàm amara est memoria tua homini* iniusto: intrat enim per locum, vnde nouit omnia sibi auferri Iob 27. *Diues, cùm dormierit, nihil secum auferet: aperiet oculos suos, & nihil inueniet. Apprehendet eum, quasi aqua, inopia.* Vt diuitem epulonem, qui non potuit habere guttam aquæ. At boni mortem non timent, sed desiderant, cupientes liberari de carcere corporis. Roman. 7. *Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius?* Sicut captiui liberationem præstolantes ad ostium carceris stant: & canis inclusus se tenet ad ostium gemens, & clamans, vt exeat: sic iustus ad ostium sui carceris se meditatione tenet. Eccle. 7. *Cor sapientium, vbi tristitia est.* Amatores verò præsentis vitæ, sicut talpa, profundius infiguntur, renitentes auelli de carcere cordis sui: tamen dicitur Iob 18. *Auellatur de tabernaculo suo fiducia eius.* Exitum autem carceris timet, qui signatus est latrocinio, id est, peccato in conscientia: quia talis in egressu carceris sui non expectat aliud, nisi infernale patibulum. Iob 21. *In diem perditionis seruatur malus, & ad diem furoris ducetur.* Væ illi, qui circa egressum carceris sui non præuidet. Sed omnes expensas ponunt in reparatione sui

Luc. 16.

ne ſui corporis ruinoſi. Iob 8. *Innitetur ſuper domum ſuam, & non ſtabit: fulciet eam, & non conſurget.* Supra domum ſuam innititur, qui de iuuentute, vel fortitudine confidit: fulcit eam cibis, & medicinis, & alijs adminiculis, & non ſtabit. Fatuus debet reputari ille, qui domum alienam fulcit, & reparat, in qua hoſpitatus eſt, de qua citò expelletur, id eſt, corpus, & propriam domum, id eſt, cęleſtem, permittit cadere. Apoſtolus 2. Cor. 5. *Scimus ſi terreſtris domus noſtra huius habitationis diſſoluatur, quòd ædificationem ex Deo habemus, domum non manufactam æternam in cælis.*

Memoria mortis valet
- 1. Ad ſui humiliationem.
- 2. Ad mundi deſpectionem.
- 3. Ad peccati fugationem.
- 4. Ad carnis depreſſionem.
- 5. Ad vitæ directionem.

Primò memoria mortis valet ad SVI HVMILIATIONEM. Vnde antiqui, volentes ſe humiliare, ponebant cinerem ſuper capita ſua in memoriam mortis, quia cineres eſſent futuri. Ideò dictum eſt homini Geneſ. 3. Memento, *quia puluis es, & in puluerem reuerteris.* Eccli. 10. *Quid ſuperbis terra & cinis?* Pauo viſis pennis ſuperbit, & leuat caudam; ſed viſis pedibus caudam deponit: ſic homo, viſo fine mortis ſuę, ſe humiliat, & contemnit. Hieronymus: Facilè contemnit omnia, qui ſemper cogitat ſe moriturum. Pſalm. 9. *Sciant Gentes, quoniam homines ſunt,* ſcilicet, mortales. Vnde ſolebat eſſe conſuetudo Imperatorum, quando eligebantur, prima die coronationis ſuæ veniebat latomus, ferens tres, vel quatuor lapides marmoreos diuerſorum colorum, dicens: Videat dominus Imperator, de quo genere marmoris vult ſibi monumentum parari, eò quòd homo mortalis eſt, vt habeat mortem ob oculos, & humilietur. Dicitur etiam, quòd Papa habet in loco, vbi frequenter conuerſatur, lectum prędecentis

Papæ

Papæ defuncti, vt viso eo recordetur finis sui, & humilietur. Item, Ioannes Patriarcha fecit sibi sepulchrum imperfectum, & in magnis solemnitatibus, cùm esset in loco honoris, quidam ab eo constitutus ad hoc, dicebat sibi: Domine imperfectum est sepulchrum tuum, iube illud perfici, quia nescis, qua hora fur venerit.

2. Secundò valet ad MVNDI DESPECTIONEM. Qui vult mundum despicere, de morte cogitet. Hieronymus: Facilè contemnit omnia, qui se semper cogitat moriturum. Ideò Saul spoliatus est in Ramatha, quæ visio mortis interpretatur. Lucæ 12. *Stulte, hac nocte animam tuam repetunt à te: quæ autem parasti, cuius erunt?* Ecclesiastici 10. *Cùm morietur homo, hæreditabit serpentes, bestias, & vermes.* Psalm. 48. *Cùm interierit, non sumet omnia.* Exemplum de morte diuitis magnæ existimationis, & pauperis peregrini. Exemplum de gallina, & accipitre. Gallina in domo diuitis vilipenditur, ita quòd si intret domum, turpiter eijcitur: sed accipiter, vel falco honorabiliter in domo nutritur; sed post mortem in sterquilinium proijcitur: gallina autem occisa cum magna reuerentia, & magno lumine coram rege deportatur, quæ antè, dum viueret, foras cum opprobrio emittebatur. Sic pauperes, & simplices in hoc mundo vilipenduntur, & deprimuntur, qui post mortem à Domino honorificè recipiuntur ab Angelis deportati. *Factum est vt moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in sinum Abrahæ* Sed diuites, & potentes modò honorantur, & exaltantur; sed post mortem in sterquilinium inferni proijcientur. Vnde sequitur: *Mortuus est & diues, & sepultus in inferno.*

Lucæ 16.

3. Tertiò valet ad PECCATI FVGATIONEM. Augustinus: Nihil sic reuocat à peccato, quàm frequens mortis cogitatio. Ecclesiastici 7. *In omnibus operibus tuis memorare nouissima tua, & in æternum non*

pecca-

peccabis. Qui enim recolit mortem, debet cogitare, quia peccatum est causa mortis. Genes. 2. *De ligno scientiæ boni, & mali ne comedas: in quocunque enim die comederis ex eo, morte morieris.* Sed Thren. 1. dicitur: *Sordes eius in pedibus eius, nec recordata est finis sui.*

Quartò valet ad CARNIS REPRESSIONEM. 4. Gregorius: Nihil adeò valet ad domanda carnis desideria, sicut cogitare qualis sit ipsa mors futura. Exemplum de muliere volente ablactare filium, quæ aliquid amarum apponit vberibus suis: & de Eremita, qui carnes fœtidas mulieris mortuæ quotidie ponebat ante oculos suos, vt sic tentationes vinceret.

Quintò valet ad suæ VITAE DIRECTIONEM. 5. Aues enim, & pisces regunt se cauda sua: sic homines vitam suam dirigunt, & tentationes excutiunt mortis memoria. Iob 12. *Interroga iumenta, & docebunt te; & volatilia cœli, & indicabunt tibi. Loquere terræ, & respondebit tibi: & narrabunt pisces maris.* Item, qui vult nauem suam bene gubernare, ponit se in puppi nauis, & ante se nauem dirigit, & pericula deuitat: sic qui vult bene vitam suam gubernare, debet se ponere in fine vitæ suæ, scilicet meditatione, vt possit ad bonum exitum peruenire. Seneca: Considera, quàm pulchra res sit, ante mortem vitam consummare, deinde securè expectare reliquam sui temporis partem. O quàm solicitè longè ante nautæ sibi prouident de nauis directione, quando habent periculosum iter transire. Sic quilibet debet sibi prouidere longè ante, quomodo possit periculosum transitum mortis transire: quia illic naues pertransibunt, scilicet per arctum foramen mortis.

Memoria mortis inducit hominem:
- 1. Ad eleemosynam elargiendam.
- 2. Ad pœnitentiam faciendam.

Primò prouocat ad largiendam eleemosynam. 1. Machab. 1. Vt *cognouit* Alexander *quia moreretur, diuisit regnum suum* pueris. Timor mortis facit condere testamentum, & eleemosynas dare: quia dicit Hieronymus: Non sunt bona hominis, quæ secum ferre non potest. Sola misericordia comes est defunctorum.

Isaiæ 38.
Ionæ 3.

Secundò prouocat ad pœnitentiam faciendam. Cùm audisset Ezechias rex, *morieris, fleuit*. Et rex Niniue audita comminatione: *Adhuc quadraginta dies, & Niniue subuertetur, indutus est sacco*. Quantò magis homo morti appropinquat, tantò magis deberet bona facere, & pœnitere. Gregorius: Qui thesaurum fodiendo quærit, cùm altius foderit, thesauro appropinquabit: & quantò magis thesauro se existimat appropinquare, tantò plus ad laborem fortius inardescit. Sic iustus, quantò morti plus appropinquat, tantò in bono opere magis studet. Stultus est viator, si non festinat, quando videt noctem appropinquare, & pontem leuari, & adhuc procul est ab hospitio. Matth. 25. *Quæ paratæ erant, intrauerunt cum eo ad nuptias: & clausa est ianua*. Item, mulier plorat filium suum mortuum: si ipse esset rex in aliena terra, non ploraret, nec vellet, regno dimisso, eum ad se redire. Ecce mortuus regnat in cælo, & tu ploras in terra? 1. Thessal. 4. *Nolumus vos ignorare fratres de dormientibus*. Dicebat Balaam Numer. 23. *Moriatur anima mea morte iustorum*, intelligens mortem crucis, quam Saluator voluit sustinere. Vbi ostendit manifestè, quòd nedum mors debet timeri: sed quodcunque genus mortis ab homine iusto pro diuina obedientia, & iustitia promptè debet sustineri.

Contingit mors triplici ratione:
- 1. Per elementorum pugnam, & dissolutionem.
- 2. Per humidi radicalis consumptio-

ptionem.	Primò per quali-
3. Per extrinsecam læ-	tates intrinsecas pri-
sionem.	mas partium organi-

carum, quę sunt ad inuicem contrariæ, & ita potest vna superare aliam. Vnde contingunt febres, & alię infirmitates ad mortem disponentes.

Secundò ex continua consumptione humidi: & licet per cibum restitueretur perditum, non tamen in tali puritate, qualis fuit in deperdito: hinc homo deficiendo senescit, & senectam sequitur mors.

Tertiò per læsionem extrinsecam, vt per ignem, aquam, vel morsus bestiarum, & eiusmodi.

MORS est pœna peccati Genes. 2.3. Rom. 5.6.1. Cor. 15. Ephes. 2. Coloss. 2.1. Tim. 5. Iacob. 1. Mors, & certus dies mortis omni homini constitutus est, Deut. 31. Iosuæ 23.1. Reg. 26. Iob 14. Psalm. 88. Eccle. 3. 8.9. Eccli. 17.41. Rom. 5.6. Hebr. 9 1 Ioan. 7. Mortis hora incertissima Eccle. 9 Matth. 24. Luc. 12.1. Thessal. 5.2. Thess. 2. Iacob. 4. Mors corporis iustis est quasi somnus Deuteron. 31.2. Reg. 7.3. Reg. 2.11.14. Sapient. 3. Matth. 9. Ioan. 11. Actor. 7.13.1. Corinth. 11.1. Thessal. 4.

MORTVOS lugere quatenus permittatur, aut prohibeatur Leuit. 19. Deut. 14.34.2. Reg 1.3.10.12.14. 19.21. Eccli. 22 38.1. Machab. 9 12.13 Matth. 9. Lucæ 7. Ioan. 11. Actor. 8.9. 2. Thessal. 4.

DE MORTIFICATIONE CARNIS.

MOrtificatio carnis roborat spiritum. Ad mortificationem carnis nos debet mouere resurrectio corporum post mortem. Fidelis miles non timet amittere, vel occidere equum suum in prælio, dummodò possit facere vnum bonum, & laudabile facinus pro domino suo: quia sperat se ab eo meliorem recipere. Sic iustus non timet corpus suum perdere pro Domino suo: quia post mortem resur-

recturum se sperat. Vnde 2. Machab. 7. adolescens membra perditioni exponens, sic ait: *E cælo ista possideo sed propter* Dei leges *nunc hæc ipsa despicio, quoniam ab ipso me ea recepturum spero*. Ideò dicitur Prouerb. 14. quod *sperat iustus in morte sua*. Item non debet timere homo vestes suas veteres expendere in seruitio eius, qui potest reddere nouas, & pretiosas. Sic qui carnis resurrectionem fideliter credit, non debet timere corpus suum miserum in seruitium Dei exponere, ex quo sperat se illud recepturum cum quadruplici gloria,

scilicet { 1. Claritatis. 2. Impassibilitatis. 3. Subtilitatis. 4. Agilitatis. }

Philip. 3. Apostolus: *Saluatorem expectamus* (inquit) *Dominum nostrum Iesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ*. Nota, quòd quando religiosus vult nouam vestem recipere, oportet, quòd veterem vestiario reddat. Sic si corpus tuum vestiario tuo Christo, qui te *carnibus* vestiuit, & *ossibus, & neruis* compegit, tradideris; oportet, vt ob veterem vestem reddat tibi nouam, & pulchram: quando *corruptibile hoc* induet *incorruptionem: & mortale hoc* induet *immortalitatem*, vt ait Apostolus. Sed sunt multi, qui multùm videntur diffidere de Deo, ita parcentes corpori suo, quasi Dominus non posset eis nouum, & glorificatum reddere. Qui similes videntur esse filijs pauperum viduarum, qui quotidie iuxta sepes sedentes ad solem, vestes pannosas consuunt, & reconsuunt, & quicquid reparatur vno die, altero dissipatur. Sic qui petitioni carnis suæ vult indulgere, comedere, & bibere ad quamlibet citationem carnis; dormire, quoties somno premitur, iste ducit vitam vilem. Corda nobilium huius carnis curam,

Iob 10.

1. Corinth. 15.

nisi

nisi quantum necessitas exigit, non intendunt: alij contra in reparationem corporis ruinosi totam curam suam expendunt, & totum dissipatur. Gregorius: Vbicunque caro quærit refectionem, inuenit defectionem. Iob 8. *Innitetur super domum suam, & non stabit: fulciet eam*, scilicet cibis, & potibus, *& non consurget*. Ideò contingit quandoque videre quosdam rusticos, qui cum Gabaonitis *calceamenta pittacijs* consui curant, antequam dissipentur: Tales sunt multi carnales, qui quàm citò somniant, se ad aliquam infirmitatem dispositos, sola opinione infirmantur, & declinant ad infirmitatem, & conuocant medicos. Narrat Auicenna de quodam, qui tantum timuit, ne lepram incurreret, quòd ex solo timore leprosus effectus est. Seneca: Plura nos terrent, quàm premunt: & plus opinione laboramus, quàm re. Item, isti sunt sicut equus vmbratilis, qui ad motum vnius folij, vel ad volatum auis terretur. Psalm. 13. *Illic trepidauerunt timore, vbi non erat timor*. Sed consilium bonum est talibus, vt facerent de corpore suo, sicut faciunt armigeri, qui equitant tales equos, vrgent eos calcaribus, & faciunt eos transire frequenter per loca, quæ formidant. Sic tu corpus tuum ad ardua cogas, & vitium vmbratilitatis à te omnino excuties. Seneca: Imbecillis mentis est, atque ægræ, formidare inexperta. Sicut equus laborans aliquo morbo, in egressu de stabulo claudicat propter tibiæ frigiditatem: sed postea cùm calefactus fuerit, melius, & leuis vadit. Non est acerba medicina, quæ protinus delectat, dum sanat. Item, caro est sicut miles, qui habet diuitem rusticum, semper dicit se indigere, & largè expendit, & semper accipit ab eo mutuo, & tantum paulatim accipit, quòd relinquit eum pauperem, & nudum: sic facit caro de spiritu, semper allegat, & prætendit necessitatem, & infirmitatem,

Iosue 9.

& sine bonis operibus pœnitentiæ relinquit eum quasi nudum. Dicitur in vita beati Andreæ, quòd diabolus tandiu illudit homines, quousque bonis omnibus priuati, peccatis onusti exeunt de corpore. Caro nostra est Dalila vxor Samsonis, quæ Samsonem, id est, spiritum denudat crinibus virtutum, & lumine gratiæ. Gregorius: Omnes suis vitijs fauent, & quod ad voluptatem carnis faciunt, ad necessitatis referunt actionem, & sub specie virtutis vitium voluptatis excusant.

Iudic.16.

DE MVLTILOQVIO.

MVltiloquium, siue multiloquentia, est multitudo locutionis cum superfluitate, præter vtilitatem, & necessitatem. Prouerb. 10. *In multiloquio non deerit peccatum*, id est, ipsum quoque multiloquium est peccatum. Locutio bona est, si seruetur tempus loquendi.

Loquenti quatuor seruanda:
- 1. Quid dicat.
- 2. Cui dicat.
- 3. Quando dicat.
- 4. Quomodo dicat.

Primò, qui loquitur, attendere debet, quid dicat, vt scilicet honesta loquatur: qui enim inhonesta & immunda loquitur,

assimilatur
- 1. Porco.
- 2. Cani.
- 3. Vasi sine operculo.

Primò assimilatur porco. Porcus autem semper habet os in stercore, atque sordibus miscetur: sic mali homines ad stercora peccatorum habent os apertum, non ad flores virtutum; quia *ex abundantia cordis os loquitur.* De ore latrinæ, & sepulchri, non egreditur nisi fœtor. Psalm. 5. *Sepulchrum patens est guttur eorum*, omni fœtore interficiens eos, qui sunt in circuitu eius: quia *corrumpunt mores bonos colloquia praua.* Item, porcus reprobatur propter grana, quæ habet

Matth.12.

1. Corinth.15.

habet in lingua: ſic homo propter mala verba. Hieronymus: In verborum pondere conſiſtit probatio vitæ humanæ.

Secundò eſt ſicut canis macelli, qui labia habet ſanguinolenta: abominabilis etenim eſt. Sic abominabilis debet eſſe homo, qui os apertum habet muſcis, & immunditijs, & quæcunque volunt intrare, & nidificare, permittit; & diabolum permittit ſpuere, & excreare in gulam ſuam. Sputum diaboli eſt immunditia peccati. Potius tolerandum eſſet excreatio, vel ſputum vnius leproſi. Ideò dicit Seneca: A verbis turpibus abſtineto, quia licentia eorum impudentiam nutrit. *Fornicatio, & omnis immunditia nec nominetur in vobis: aut ſtultiloquium, aut ſcurrilitas, quæ ad rem non pertinet: ſed magis gratiarum actio.* Epheſ. 5.

Tertiò eſt ſicut vas ſine operculo, quod immundum eſt, & citò refrigeratur: ſic homo, qui non cuſtodit linguam ſuam, immundus erit. Num. 19. *Vas, quod non habuerit operculum, nec ligaturam deſuper, immundum erit.*

Secundò debet attendere, cum quo loquatur. Gregorius: Obſecro, diſce, qualiter vnumquemque alloqui debeas: quia dicitur Eccleſiaſtici 22. *Cum ſtulto ne multum loquaris.* Apoſtolus: *Seniorem ne increpaueris: ſed obſecra vt patrem, iuuenes vt fratres* 1. Timoth. 5.

Tertiò debet attendere, qui loquitur, quando loquatur. *Eſt* enim *tempus tacendi, & tempus loquendi.* Eccle. 3. Eccleſiaſtici 10. Ex *ore enim fatui reprobabitur parabola: non enim dicit illam in tempore ſuo.*

Qui enim ore ſuo diſcretionis cuſtodiam non apponit, eſt velut
- 1 Ciuitas abſque muro.
- 2 Nauis ſine gubernaculo.
- 3. Equus ſine fræno.
- 4. Molendinum ſine excluſa.
- 5. Domus ſine oſtio.

Primò eſt ſicut ciuitas abſque muro. Prouerb. 25. *Sicut vrbs patens, & abſque murorum ambitu: ita vir,*

qui non potest in loquendo cohibere spiritum suum. Glossa: Si murum silentij non habet, patet iaculis, & ictibus inimicorum ciuitas mentis: & dum per verba se extra semetipsam proijcit, se apertam aduersario ostendit. In periculo est ciuitas, cuius porta semper est aperta tempore belli, & in terra inimicorum sita. Vinea absque sepimento feris exponitur, & deuastatur. Tales sunt illi, apud quos nullum est silentium, nullum secretum; nihil celare, nihil abscondere possunt. Quicquid audierint, vel viderint, in publicum referetur. Contra quos dicitur: Prouerb. 25. *Quæ viderunt oculi tui, ne proferas in iurgio citò, ne postea emendare non poßis, cùm dehonestaueris amicum tuum.*

Secundò est sicut nauis absque gubernaculo, quę vadit, non quò vult, sed quò ventus ducit. Item nauis, intrante aqua, citò submergitur, nisi velocius obstruatur: sic homo, qui os suum non restringit à verbis superfluis, citò in peccatum cadit. Prouerb. 26. *Os lubricum operatur ruinas.*

Tertiò est sicut equus effrænis, qui seipsum præcipitat, inuito domino. Ita homo non refrænans linguam suam ad ruinam tendit. Ecclesiastici 5. *Lingua imprudentis, subuersio est ipsius.*

Quartò est sicut molendinum sine exclusa. Aqua est ille, qui abundat malis verbis: & sicut molendino submittitur exclusa, quæ fluxum aquæ retinet, & remoratur; qua amota, fortius currit, quàm ante: sic amota exclusa silentij, maiori impetu loquuntur, quàm prius. Prouerb. 17. *Qui dimittit aquam, caput est iurgiorum.* Aquam dimittit, qui se à fluxu verborum non restringit, quod est causa iurgiorum, & discordiæ. Ecclesiastici 25. *Non des aquæ tuæ exitum, nec modicum.*

Quintò est domus sine ostio. Ad portam domus, vel castri maior custodia ponenda est; quia qui habet portam, de facili habet castrum. Ideo Psalm.

Psalm 38. *Posui ori meo custodiam*, &c. Prouerb. 13. *Qui custodit os suum, custodit animam suam; qui autem inconsideratus est ad loquendum, sentiet mala*: quia *mors, & vita, in manibus linguæ*. Prouerb. 18.

Quartò debet attendere, qui loquitur, quomodo loquatur, scilicet prudenter, & honestè. Psalm. 48. *Os meum loquetur sapientiam*. Apostolus: *Sermo vester semper in gratia sale sit conditus*. Coloss. 4. Si nouisti condire pulmentum, quare non nouisti condire verbum? Hoc condimentum à tempore natiuitatis tuæ recepisti, quando dictum est tibi: *Accipe sal sapientiæ*. Sed quædam linguæ sunt, quæ bene sal non receperunt, & ideò putrescere, & quasi quibusdam vermibus, id est, verbis nociuis, scaturire cœperunt. Augustinus: Eligis cibos, quos comedis, & quare non eligis verba, quæ dicis? scilicet bona, & sana. Nihil est sanè, quod quieti mentis, & contemplationi magis insidiatur, quàm *colloquia praua*, quæ *corrumpunt bonos mores*, & quæ superfluè diu quem pertrahunt vel super contentionibus hominum, aut super ludicris, & ineptis fabulationibus.

DE MVNDITIA CORDIS.

Munditiã cordis semper debemus tenere, vt thesaurum pretiosum; quia Dominus noster Iesus (vt nos lauaret, & mundos faceret) suũ pretiosum sanguinem liberaliter fudit. Apostolus: *Respexit nos, & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo*. Apoc 1.

Cordis munditia nos inuitat,
1. Vt gratiã Dei recipere valeamus.
2. Vt Deũ à nobis non expellamus.
3. Vt amicitiam eius acquirere valeamus.
4. Vt Deum in gloria plenariè videamus.

Primò inuitat nos, vt gratiam Dei recipere valeamus. Modicum vini nõ poneret quis in vase immundo.

 mundo.

mundo, nisi lotum esset: sic Deus non ponit gratiam in immundo. Isaiæ 52. *Mundamini, qui fertis vasa Domini.* Sicut in pergameno non scribitur, nisi prius abrasum, & purgatum fuerit: ita in corpore humano gratia non infunditur, nisi prius à culpa purgatum fuerit. Bernardus: Balsamum est gratia, vas purissimum requirit. Item herbæ malæ, & spinæ prius eradicantur à terra, quàm triticum seminetur: sic & nos cogitationes, & actiones malas debemus remouere à nobis, si esse volumus ager Dei, & terre bonum fructum. Iere. 4. *Nouate vobis nouale,* id est, conscientiam mundate, & *nolite serere super spinas,* id est, peccata. Item nullus sapiens in vase immundo, vel pleno, vel fracto, vel transuerso pretiosum liquorem infunderet: sic Deus cordi humano per luxuriam inquinato, vento superbiæ pleno, per discordiam fracto, per auaritiã inclinato, gratiã non infundit. Vnde Apostolus: *Sciat vnusquisque vestrum vas suum possidere in sanctificatione, & honore* Si enim vasa, in quibus Reliquię Sanctorũ reponuntur, mundè, & honorabiliter seruãtur: quantò magis vas cordis, in quo pretiosæ reliquię, gratiæ, scilicet, & Corporis Christi recõduntur. Ideo Prou. 4. *Omni custodia serua cor tuum.*

1. Thes. 4.

Secundò, vt Deum à nobis non expellamus. Deus autem non est porcus, vt in luto, aut in latrina peccatorum habitet. Deut. 23. *Sint castra tua sancta, & nihil in eis appareat fœditatis ne derelinquat te.* Exemplum de tasso, qui quando fodit foueam ad habitandum, venit vulpes, & stercorizat ibi, & tũc tassus recedit: sic Deus recedit ab homine immundo propter immunditiam peccati. Simus ergo mundi corde, & corpore, vt ei dignè ministremus. Non est aliquis rex, qui non velit habere suos seruos mundos, quanto magis Deus? Psalm. 100. *Ambulans in via immaculata, hic mihi ministrabat.* Multum vide-

videtur Deus diligere munditiam vestram, & ideo valde timenda est immunditia peccati: quia non posset ablui cum tota aqua, quæ in mundo est, propter dignitatem rei, quam polluit, quæ est imago Dei, nisi aqua gratię Dei, de cælo descendens, cor abluat. Si quis imaginem Crucifixi in lutum proijceret, infidelis iudicaretur: quid ergo de illo, qui imaginem Dei deturpat peccando? Item, in panno albo modica macula apparet, & nimis displicet: sic in corde puro minima peccata. Ideò Eccl. 9. *Omni tempore sint vestimenta tua candida.* Item in radio solis atomi apparent, sed non in vmbra: sic in corde puro, lumine gratiæ illustrato, minima peccata. Gregorius: Homo vicinior luci sentit quid ante fuit: & quo dignior, sibi videtur indignior. De tali munditia consequitur homo mentis illuminationem, & exauditionem orationis. Iob 8. *Si diluculo cõsurrexeris ad Deum, & Omnipotentẽ fueris deprecatus; Si mundus & rectus incesseris, statim euigilabit ad te,* id est, exaudiet te. Augustinus: Munda tantùm cubiculũ cordis, intus est, qui exaudiet. Sed quidã sunt similes mulieri facienti caseũ, quę venientem ad se cattum manu percutiebat, & iterum ponebat super caseum manum suam ita deturpatam. Similiter muscas venientes occidebat, & dicebat; Deus da mihi facere mundum caseum: sic iusti munditiam petunt à Deo; sed manus inquinãt per mala opera. Gregorius: Non sunt manus mundæ, quę lutum tenent. *Emundate manus, peccatores; & purificate corda, duplices animo.*

Iacob. 4.

Tertiò, vt amicitiam eius acquirere valeamus. Prou. 22. *Qui diligit cordis munditiam, propter gratiam labiorum suorum habebit amicum regem.* Fluuius habens duos riuulos, quantò plus ad vnum aquam mittit, tantò minus ad alium: sic quantò plus homo de corpore est solicitus, tantò minus de anima,

anima, & quantò plus amat terrena, tantò minus cælestia. Gregorius: Tantò à diuino amore disfũgimur, quantò inferius delectamur. Augustinus: Minus te amat, qui aliud tecum amat, quod non propter te amat. Similiter qui duobus dominis seruit, quantò plus vni intendit, tanto minus alteri. Matt. 6. *Nemo potest duobus dominis seruire.*

Quartò, vt Deum in gloria videamus. Matth. 5. *Beati mundo corde: quoniam ipsi Deum videbunt.* Bernardus: *Pura veritas non nisi mundo corde videtur.*

Hæc munditia multis modis acquiritur, nempe:
1. Per sanctam prædicationem.
2. Per diuinum timorem.
3. Per lachrymarum effusionem.
4. Per puram, & integram confessionem.
5. Per eleemosynarum largitionẽ.
6. Per mundanorum tribulationẽ.
7. Per charitatis operationem.

Primò per sanctã prædicationem. Ioan. 15. *Vos mundi estis propter sermonem, quem locutus sum vobis.*

Secundò per diuinum timorem, qui peccatum expellit. Ecclesiast. 1. *Timor Domini expellit peccatum.* Sicut purgatur vinum fęces emittendo, & semper est in motu, donec purum separetur ab impuro: sic iustus semper debet timere, donec immũditia peccati ab eo separetur. Iob. 41. *Timebunt Angeli, & territi purgabuntur.*

Tertiò per lachrymarum effusionem. Hoc fit in contritione. 4. Reg. 5. dictum est Naamã: *Vade, & lauare septies in Iordane, atque mundaberis.* Ezech. 16. *Laui te aqua, & emundaui sanguinem tuum ex te*, id est, peccatum.

Quartò per puram confessionem. Luc. 17. dictum est Leprosis: *Ite, ostendite vos sacerdotibus. Et factum est, dum irent mundati sunt.* Iudas, id est, confessio, mundauit templum.

.Mach 4.

Quintò

Quintò per eleemoſynarum largitionem. Luc. 11. *Quod ſupereſt, date eleemoſynam: & ecce omnia munda ſunt vobis.*

Sextò per mundanam tribulationem. Matth. 8. Dominus tetigit leproſum, tactu tribulationis, & mundatus eſt. Malach. 3. *Sedebit conflans, & emundans argentum: & purgabit filios Leui, & colabit eos quaſi aurum, & quaſi argentum.* Prouer. 25. *Aufer rubiginem de argento, & egredietur vas puriſsimum.*

Septimò per charitatis operationem: quia *charitas operit multitudinem peccatorum*: ſicut aurum mundatur per ignem. Ignis enim charitatis omnem rubiginem peccatorum conſumit. Deut. 4. *Dominus Deus tuus ignis conſumens eſt.* Gregorius: *Deus* noſter *ignis conſumens* dicitur, quia flammis amoris ſui incendit mentes, quas impleuerit, & à vitiorum ſordibus mundas reddit. *Templum Dei ſanctum eſt, quod eſtis vos.* Mundare oportet templum animæ, exemplo Ioſiæ regis Iuda, qui mundauit Iudam, & Ieruſalem. *Niſi efficiamini ſicut paruuli, nõ intrabitis in regnum cælorum.* Paruulus non perſeuerat in iracundia, læſus nõ meminit, vidẽs pulchram mulierem non delectatur; non aliud cogitat, & aliud loquitur: ita eiuſmodi puritatem nos habere decet, vt Deo honeſtè ſeruiamus.

1. Pet. 4.

1. Cor. 3.

2. Paral. 34.

Matt. 18.

DE NOBILITATE.

NObilitas eſt quædam maiorum claritas.

Quæ duplex eſt: { 1. Alia innata. 2. Alia acquiſita.

Innata, quæ à natura omnium parente, à primæua cõditione coæua, indita eſt. Acquiſita, quam aliundè homines acceperunt.

Innata nobilitas duplex eſt: { 1. Vniuerſalis. 2. Particularis.

Vniuerſalis, qua creatura Creatori cõiungitur, atque

atque ei copulatur. Omnes enim creaturæ in ipsum Deum referuntur, tanquam in finem vltimum, & extremũ, ratione tamen dispari. Nam rationis impotes ad Deum referuntur per vestigium: Angelus verò, & homo per imaginem, quæ reperitur in superiori mentis apice, secundùm tres potentias conformiter ad hierarchias, & ordines Angelorum.

Particularis est, vt qui à natura generati sunt nobiles: qui serui generantur, sunt obscuri, & ignobiles.

Acquisita nobilitas, quæ non inest à natura, sed illam homines acquirunt, atque aliunde accipiunt, & proprio marte assequuntur. At nisi homo subijciat partem belluinam, ad flagitia, & mala omnia propensam, spiritui, nullatenus censendus est nobilis. Debet ergo homo, si homo esse velit, dare operam, vt sensualitati ratio dominetur, & eius furores, & impetus retardet, ac suo imperio subijciat.

Ad veram nobilitatem tria requiruntur: { 1. Virtus. 2. Diuitiæ. 3. Gloria.

Virtus est essentialis nobilitati.

Tota licèt veteres exornent vndique ceræ
Atria, nobilitas sola est, atque vnica virtus.

Vnde Lyricus:

Virtus repulsæ nescia sordidæ,
Intaminatis fulget honoribus.

Diuitiæ instrumenta sunt ad nobilitatem promerendam, quibus deficientibus, nemo potest facere nobilitatis egregia opera.

Gloria est pulcherrimus fructus oriens ex nobilitate. Quemadmodum vmbra comitatur corpus: ita virtutem gloria, quæ virtutis est comes, vt corporis vmbra, Silius Italicus gloriã appellat facem hone-

honestæ mentis, quę animos, mentemque perurit, atq; in posteris excitat mirificè ad imitationem, atque clarissima opera.

Veram nobilitatem sanguis, aut diuitiæ nō efficiunt essentialiter: at sola, atq; vnica virtus. Nam qui oritur ex nobilibus, non est nobilis, nisi maiores suos virtutibus imitetur. Cicero nouus homo ad Salustium respondit hoc modo: Ego meis maioribus virtute mea præluxi, vt si prius noti nō fuerint, à me accipiant initium memorię suæ. Tu tuis vita, quam turpiter egisti, magnas offudisti tenebras. Vnde Salomon: *Melior est patiens viro forti, & qui dominatur animo suo, expugnatore vrbium.* Sed *qui facit peccatum, seruus est peccati.*

Prou. 16.
Ioan. 8.

Adhuc nobilitas est quintuplex:
- 1. Naturalis.
- 2. Supernaturalis.
- 3 Parentalis.
- 4 Honestæ conditionis.
- 5. Virtutis.

Naturalis, est eminentia quædam notabilis, homini proueniens ex perspicaci iudicio rationis. Hæc per se non est laudabilis meritoriè, vel moraliter.

Supernaturalis, est eminentia quædam notabilis, homini proueniens ex charitate, quæ supernaturalis gratia est, per quam homo fit per adoptionem filius Dei.

Parentalis, prouenit homini ex laude conditionis parentalis, non quidem ex primis parentibus; quia communis est ad omnes: quæ, cùm non proueniat ab electione, sed à natura, non est moraliter laudabilis.

Honestæ conditionis, cùm quis à Principe adoptatur in filium: vel promouetur ad dignitatem.

Virtutis, quæ cùm proueniat ab electione, laudabilis est.

DE

DE OBEDIENTIA.

OBedientia est voluntatis propriæ subiectio, ex ob, & audio componitur.

Tria mouent hominem ad obediendum:
1. Humilitas.
2. Abnegatio propriæ voluntatis.
3. Consideratio vtilitatis.

Primum est humilitas, vt patet in virga, quę cùm sit gracilis, facilè flectitur: quæ cùm coaluerit, non ita flecti potest.

Sed aliquem teneri ad obedientiam alterius, dupliciter potest intelligi:
1. De necessitate.
2. De congruentia.

Filius familias tenetur necessariò obedire patri in his, quæ sunt citra Dei honorem, & quæ pertinent ad regimen domus. Sed in his, quæ spectant ad indissolubilem obligationem (quemadmodum est in matrimonio) non tenetur necessariò, sed congruenter, & cùm Apostolus ait: *Filij obedite parentibus per omnia*: illud verbum, *omnia*, non est distributio generalis, sed accommoda, quantum ad ea, quæ spectant ad regendam familiam, in his tenetur obedire cum humilitate. Vnde B. Augustinus: Obedientia nisi humilium esse potest: quia humilis vacuus est à sensu suo, recipit alienum. Cibus enim, in quo minus est de sale, nõ est perditus; quia potest apponi: facilius enim sal cibo apponitur, quàm subtrahatur: & ideò cibus, in quo est nimis de sale, perditus est. Quapropter humilis vidẽs sensum suũ sibi non posse sufficere, alieno vtitur, & alieno sensui acquiescit.

Col. 3.

Secundum quod iuuare potest, est abnegatio propriæ voluntatis. Equus assuefactus circumuolutionibus, de facili ad voluntatem sessoris flecti potest. Prouerb. 21. *Equus paratur ad diem belli Dominus*

minus autem salutem tribuit. Equus iste est religiosus homo, cui frænum obedientiæ imponitur, qui paratus est assuefactione ad obediendum, vt non ad dexteram, nec ad sinistrā vertatur. Psal. 118. *Paratus sum, & non sum turbatus*, &c. Augustinus: Vir obediens, mandatum non procrastinat: sed parat aures auditui, linguam voci, manus operi, pedes itineri: & sic se totum in se colligit, vt mandato pareat imperantis. Sed quidā sunt rustici, qui nullū seruitium volūt facere dominis suis, nisi coacti. Augustinus: Optimus minister tuus est, qui non magis hoc à te audire, quàm ipse voluerit: sed velle, quod audierit.

Tertium est consideratio vtilitatis.

Hæc enim vtilitas multiplex est, nempè:
1. Dei assotiatio.
2. Petitionum impetratio.
3. Inimicorum debellatio.
4. Pacis assecutio.
5. A morte liberatio.
6. Regni æterni apertio.

Primò ex consideratione istius vtilitatis, sequitur Dei associatio. *Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus* Gregorius: Qui mandata Dei custodit, in eius corde Dominus venit, & mansionem facit. Ideò Dominus *introiuit in domum Simonis*, qui obediens interpretatur. Tunc Filius Dei in vtero Virginis receptus est, cùm Maria verbo Angeli obediuit, dicens: *Fiat mihi secundùm verbum tuum.*

Ioan. 14.

Luc. 4.

Luc. 1.

Secunda vtilitas, petitionum impetratio. Ioan. 9. *Si quis Dei cultor est, & voluntatem eius facit, hunc exaudit.* Isidorus: Si quod præcipit Deus, facimus, sine dubio id, quod petimus, obtinebimus. Augustinus: Citiùs exauditur vna obedientis oratio, quàm centum millia contemptoris. Econtra Prouer. 28.

Qui declinat aures suas, ne áudiat legem, oratio eius erit execrabilis.

Tertia est inimicorum debellatio. Prouer. 21. *Testis mendax peribit: vir obediens loquetur victoriam.* Testis mendax est, qui professus est obedientiam, & non seruat, qui in præsenti perit; quia in spirituali bello succumbit. Exemplum de populo Iudaico, qui promisit se seruaturum legē, & non fecit. Exod. 24. *Omnia verba Domini, quæ locutus est, faciemus.* Et quia non fecerunt, coram hostibus nō potuerunt stare. Sed *vir obediens loquetur victoriam;* quia vbiq; defendit eum Deus, & custodit tanquam suum. Si volueris mandata Dei conseruare, conseruabunt te. Eccli. 2. *Quis enim permansit in mandatis eius, & derelictus est?* Prou. 19 *Qui custodit mandatū, custodit animam suam:* obedienti enim omnia obediūt, & Creator, & creaturæ. Quòd Creator obediat obedienti, dicitur Ios. 10. *Non fuit antea & postea tam longa dies, obediēte Domino voci hominis.* Gregori⁹: Si obediētes fuerimus præpositis nostris, obediet Dominus orationibus nostris. Quòd creaturæ obediant obedienti, habes in vitis S S. Patrum de illo, qui adduxit leænam ligatam: & de illo, ad cuius iussionem aqua ascendit vsque ad os putei.

Quarta est pacis assecutio. Prouer. 13. *Qui timet præceptum, in pace versabitur.* Isaiæ 48. V*tinam attendisses mandata mea, acta fuisset sicut flumen pax tua,* id est, abundans. Iob 9. *Quis restitit ei, & pacem habuit?*

Quinta est à morte æterna liberatio. Ioan. 8. *Si quis sermonē meum seruauerit, mortem non videbit in æternum.* Et Prouerb. 29. *Verbum custodiens filius, extra perditionem erit.*

Sexta regni æterni apertio, vel introductio. *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.* Inobedientia clauem regni cælestis amisit: sed obedientia recuperabit. Matth. 16. dictum est Simoni Petro obe- (*Matth. 19.*)

dienti:

dienti: *Tibi dabo claues regni cælorum.* Iob 36. *Si audie-rint, & obseruauerint, complebunt dies suos in bono, & annos suos in gloria.*

Nota, quòd sunt alia, quæ ad obediendum valere possunt, nempè:
- 1. Ignis diuini amoris.
- 2. Gratia diuinę vocatiõis.
- 3. Irrationabilium exemplum.
- 4. Modestia præceptoris.

Primum est ignis diuini amoris, vt patet in cera liquefacta, quæ de facili flectitur: & in metallis, quæ admota igni liquefiũt, & sic de facili formam rei, cui infunduntur, accipiunt. Luc. 12. *Ignem veni mittere in terram, & quid volo, nisi vt ardeat?* Item qui ligno, pelli, vel alij rigido adhæret, flecti nõ potest, nisi ab eo separetur: sic homo ad obedientiam non flectitur, nisi ab amore terrenorum separetur.

Secundum est gratia diuinæ vocationis. Pellis enim vngitur, vt tractabilior euadat: & terra dura aqua miscetur, vt mollior fiat. Similiter vnctio gratiæ, & irrigatio aquæ deuotionis necessaria sunt, vt cor melius obediat. Lignum etiam aridum non potest flecti, sed frangitur; sed viride, & aquosum flecti possunt: sic homo, in quo est humor gratiæ, bene potest flecti per obedientiam: sed nõ superbus; quia aridus est gratia. Ecclesiastici 6. *Non te extollas in cogitatione animæ tuæ, velut taurus, &c. & relinquaris velut lignum aridum in eremo.*

Tertium est exemplum creaturarum irrationabilium: creaturæ enim insensibiles obediunt vniuersaliter Creatori suo. Psalm. 103. *Terminum posuisti, quem non transgredientur, &c.* Matth. 8. *Qualis est hic quia venti & mare obediunt ei?* & Baruch. 3. *Stellæ vocatæ sunt, & dixerunt: adsumus, & luxerunt ei cum iucunditate, qui fecit illas.* Ambrosius: Non mediocris pudor, imperio Dei elementa parere, & homines

non obedire, quibus ſenſus tributus eſt Domino auctore. Item, Ouis, quàm citò naſcitur, cognoſcit matrem ſuã balatu: & cùm audit, currit ad eam: ſic nos, ſi eſſemus de ouibus Domini, curreremus ad eum, non pedibus, ſed affectibus. Ioan. 10. *Oues meæ vocem meam audiunt, & ſequuntur me.*

Quartum eſt modeſtia præceptoris. Periculoſum eſt enim nouacula dentata, & ſine aqua barbam abradi. Per dentatam nouaculam, mordax correctio, & contentioſa inutiliter: per aquam verò correctionis lenitas deſignatur. Amoue dentes à nouacula tua, id eſt, conuitium à correctione. Vnde Apoſtolus: *Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos, qui ſpirituales eſtis, huiuſmodi inſtruite in ſpiritu lenitatis, conſiderans teipſum, ne & tu tenteris.* Gloſſa: ne in ſimile cadas. Et nota, quòd ille, qui habet duros pilos, ſub nouacula patitur: ſic qui rigidus eſt, & durus in diſciplina, & culpam ſuam defendere vult, deterius habet. Prouerb. 29. *Viro, qui corripientem dura ceruice contemnit, repentinus ei ſuperueniet interitus, & eum ſanitas non ſequetur.* Rurſus, qui vult iumentum ſuum onerare, pannellos ſupponere conſueuit, ne ſumma impoſita iumentum lædat, & dorſum eius excoriet, ſed vt facilius portet. Sic & tu, Prælate, ſi oneroſum officium habes iniungere, preces ſubdito, & obſecrationes ſupponere non dedigneris, vt ſubditus onus impoſitum ſuauius portet. Noli quadrigam oneratam inunctam relinquere: ſicut illi, qui quaſi Deus imperant, & cum potentia, omni vnctione conſolationis, & dulcedinis relegata. Hos reprehendit Dominus per Ezechielem dicens: *Cum auſteritate imperabatis eis, & cum potentia, & diſperſæ ſunt oues meæ, eò quòd non eſſet paſtor: & factæ ſunt in deuoratione omnium beſtiarum agri, & diſperſæ ſunt.* Item, qui nimis ſtringit anguillã, labitur de manibus eius: ſed quãdo ha-

Galat. 6.

Ezech. 34.

do habet manus pulueruleneas, facile retinet. Si itaque vis apparere sanctus, circa vitam tuam esto austerus, circa alienam benignus: audiat te homines pauca mandantem, & magna facientem.

Obediendum est Deo
- 1. Celeriter.
- 2. Integraliter.
- 3. Perseueranter.
- 4. Hilariter.
- 5. Reuerenter.

OBEDIENDUM DEO, eiusq; preceptis, & quę obedientibus sit cōstituta merces Genes. 12. 17. 22. 26. Exod. 1. 15. 19. 20. 23. Leuit. 20. 26. Deut. 4. 7. 11. 13. 17. 18. 24. 27. 28. Iosu. 22. 1. Reg. 12. 15. 4. Reg. 0. 2. Para. 7. Pro. 1. 15. Isa. 1. 48. 55. Iere. 7. 11. 17. 35. Dan. 3. Eccli. 35. 2. Machab. 7. Matt. 4. 7. 8. 15. 17. 25. Luc. 5. 10. Ioan. 2. Act. 4. 5. Rom. 16. Philip. 2. 1. Thess. 4. 5. 1. Pet. 1. Iacob. 1.

DE ORATIONE.

ORare, est mentem in Deum eleuare. Capitur oratio pro desiderio obtinendi: & capitur pro postulatione, siue oratione.

Circa orationem tria sunt consideranda, scilicet:
- 1. Qualis debet esse oratio.
- 2. Quę valent orationem impedire.
- 3. Qui sunt digni, vt exaudiantur.

Primò qualis debet esse oratio, vel quomodo sit orandum.

Oratio debet esse
- 1. Humilis, non superba.
- 2. Exaudibilis, & discreta.
- 3. Ferueus, & deuota.
- 4. Cordialis, & attenta.
- 5. Assidua, & non lenta.

Primò, debet esse HUMILIS, nō superba: quia *respexit Deus in orationē humiliū, & non spreuit precē eorū.* *Psal.* 101. 1.
Humilium, & mansuetorū semper tibi placuit deprecatio. *Iudith* 9.
Vnde dixit quidā in vitis SS. Patrum, quod latrones, &

nes, & tructanni docuerunt eum orare. Latro attendens quid fecit, & tormentũ sibi paratum, cum multis lachrymis misericordiã petit; quia cognoscit se reum. Tructanni verò ea, quę sunt miserabiliora, ostendũt, vt magnitudo miserię ad cõpassionem prouocet transeuntes. Sic in oratione debet homo defectus suos Deo ostendere, vt ad misericordiam eum valeat excitare. *Si quis cognouerit plagam cordis sui, & expanderit manus suas in domo hac, tu exaudies in cælo.* Item pauperes, vbicunque possunt, à diuitibus panem mendicant, & petunt humiliter eleemosynam: sic peccatores ab illis, quos diuites credunt in bonis spiritualibus, orationum suffragia mendicare debent. Iob 5. *Ad aliquem Sanctorum conuertere*, id est, suffragia petendo: quia *multum valet deprecatio iusti assidua.*

3. Reg 8.

Iacob. 5.

2. Secundò oportet, quòd sit EXAVDIBILIS, & discreta. Multi enim indiscretè petunt, & ideò non obtinent: vt filij Zebedæi, qui petierunt, *vt vnus sederet ad dexteram*, alius *ad sinistram* Dei, & dictum est eis: *Nescitis quid petatis*: & Paulus, qui petijt carnis stimulum amoueri à se, & dictum est ei: *Sufficit tibi gratia mea.* Nota, si ego peto ab amico meo vnum denarium, & ipse dat mihi centum marcas, non patior expulsam: similiter si aliquis petit à Deo honores, vel diuitias, vel sanitatem, & ei non dat, sed dat illi gratiam ad sustinendum, plus dat, & satius, quàm petebat. Isidorus: Multorum orationes non exaudiuntur: quia prouidet illis Deus dare melius, quàm petunt: sicut contingere solet paruis pueris in scholis, qui sæpe exorant, ne vapulent, sed frequenter contingit contrariũ. Ideo dicit Augustinus: Cùm ea, quæ Deus laudat, & pręcipit, petitis, securè petite: illa enim, propitio Deo, cõceduntur. Quando autem petitis tẽporalia, cum modo petite, & cum timore illi cõmittite: vt si proficiant,

Matth. 20.
2. Cor. 12.

det;

det; si scit obesse, non det. Quid enim prosit, vel obsit, nouit medicus, non ægrotus.

Tertiò, quòd sit FERVENS, & deuota. Sicut enim feruor ignis facit aquam ascēdere in olla: sic feruor charitatis orationē ad Deum. Item ignis si ponatur in thuribulo, statim fumus ascendit. *Dirigatur oratio mea sicut incensum in cōspectu tuo: eleuatio manuū mearum sacrificium vespertinum.* Item sagitta cum magno impetu emissa, plus ascendit, & longius vadit: sic oratio nō molliter, sed cum gemitu, & deuotione proposita. *Introeat in conspectu tuo gemitus compeditorum.* Gemitus est vox cum impetu, & angustia cordis emissa. Augustinus: Oratio sine deuotione, est quasi mugitus boum. Quid prodest strepitus labiorum, si mutū est cor tuum? Ideo dicit Isidorus: Nūquam est orādum sine gemitu. Ideò cùm Deo assistimus, gemere, & flere debemus, reminiscentes, quàm grauia sint scelera, quæ commisimus; quàm dura inferni supplicia, quæ meruimus.

3. *Psalm.* 140. *Psalm.* 78.

Quartò debet esse CORDIALIS, & attenta, vt homo intelligat, & attendat, quæ dicit. *Vigilate in orationibus.* Glossa: ne animus cogitet præter illud, quod precatur. Indiscretè orare videtur, qui Deum precatur, vt intēdat illi, ipse verò nec Deo, nec sibi intendit: sed (quod peius est) immundo corde versando fœtorem horribilem cōspectui eius ingerit. Non placet regi ferculum (quantumcunque bonum sit) si in vase immūdo oblatum sibi fuerit: sic nec Deo oratio oblata ore turpi, & corde immūdo. Item vinum tuū non infunderes in vase immūdo; sed prius lauas, quàm infundas: quomodo credis tu, quòd Deus in te immundo in oratione gratiam infundat? Eccli. 18. *Ante orationē præpara animā tuam.* Item sunt quidam, sicut illi, qui falsa moneta soluunt census suos: quia quod dicunt ore, non habēt in corde. Item simul diuersa fercula in eodem vase

4. 1. *Pet.* 4.

ponunt corã Domino, orationem ſcilicet, & ſolicitudinem rerum tẽporaliũ, & cogitationes turpes. *Nihil ſoliciti ſitis: ſed in omni oratione & obſecratione cum gratiarum actione petitiones veſtræ innoteſcant apud Deum.* Qui in propria perſona in Eccleſia nõ ſeruiunt, diſtributiones canonicas non percipiunt: ita cor tuum, ſi in propria perſona Deo non ſeruit, nõ attendendo ad ea, quæ dicit, non mireris, ſi ab eo cõſolationes diuinæ, quaſi quædam diſtributiones, ſubtrahuntur. *Abijt vagus in via cordis ſui,* & dimiſi eũ. Iſidorus: Oratio cordis eſt, non labiorum. Neque enim Deus verba deprecantis attendit: ſed orantis cor aſpicit. Ideo dicit Apoſtolus: *Orabo ſpiritu, orabo & mente: pſallam ſpiritu, pſallam & mente.*

Philip. 4.

Iſaiæ 57.

1. Cor. 14.

Quintò debet eſſe ASSIDVA, & non lenta, id eſt, cum perſeuerantia. Luc. 11. *Si ille perſeuerauerit pulſans, dico vobis,* &c. *dabit illi quotquot habet neceſſarios.* Ab his, qui vigilant, diuertunt latrones, ſed dormientes ſpoliant: ſic ab eis, qui vigilant in orationibus dæmones fugiunt. Matth. 26. *Vigilate, & orate, vt non intretis in tentationem.* Iacob. 5. *Multum valet deprecatio iuſti aſſidua.* Luc. 18 *Oportet ſemper orare, & nunquam deficere.* Nunquam proijciendum eſt ſcutum orationis, quamdiu bellum durat, id eſt, vita præſens.

Multa ſunt, quæ orationem impediunt:
1. Quia non fit tempore congruo.
2. Dæmonum ſuggeſtio.
3. Peccati obſtaculum.
4. Rancor, vel odium.
5. Damnata impietas.
6. Orantis dubietas.

Primum impedimentum orationis, eſt tempus, quando non fit tempore congruo: ſicut pauperi quandoque denegatur eleemoſyna, quia non petit tẽpore debito. Tempus beneplacitum Deo, eſt

tempus

tempus gratiæ, id est, præsens. Oseæ 10. *Tempus requirendi Dominum cùm venerit, qui docebit vos iustitiam.* Isaiæ 49. *In tempore placito exaudiui te, & in die salutis auxiliatus sum tui.*

Secundum impedimentum, est suggestio dæmonum, qui in orationibus frequenter suggerunt malas, & peregrinas cogitationes. *Muscæ morientes*, id est, immundæ cogitationes, *perdunt suauitatem vnguenti*, id est, deuotionem orationis. Has muscas debet homo amouere de corde. Sed quidam permittunt se morderi ab his muscis, quæ frequenter eos expellunt ab oratione. Genes. 15. *Abigebat* Abraham volucres à sacrificio suo. Eccle. 10.

Tertium impedimentum, est obstaculum peccati. Isaiæ 1. *Cùm multiplicaueritis orationem, non exaudiam: manus enim vestræ sanguine plenæ sunt*, id est, operibus malis. Gladio euaginato pacem à Deo quærit, qui cum proposito peccandi Deum sibi reconciliare intendit. Thren. 3. *Nos iniquè egimus, & ad iracundiam prouocauimus: idcirco inexorabilis es.*

Quartum, est cordis rancor, siue odium. Marc. 11. *Cùm stabitis ad orandum, dimittite si quid habetis aduersùs aliquem.* Et Isidorus: Sicut nihil proficit medicamentum, si adhuc ferrum sit fixum in vulnere: ita nihil proficit oratio illius, cuius adhuc odium remanet in pectore. Ideò dicitur Ecclesiastici 28. *Relinque proximo tuo nocenti te: & tunc deprecanti tibi peccata soluentur.*

Quintum, est inuidia, & damnata impietas circa proximum. Glossa super illud Matth. 12. *Extende manum tuam:* Frustrà pro peccatis rogaturus, ad Deum manus extendit, qui has ad pauperes pro posse non extendit: quia fecit Domino aurem surdam, iustum est, quòd sicut ipse fecit, Dominus faciat ei. Prouerb. 21. *Qui obturat aurem suam ad clamorem pauperis, & ipse clamabit, & non exaudietur.*

Sextum impedimentum, est orantis dubietas. Iacob. 1. *Postulet autem in fide, nihil hæsitans.* Gregorius: Indignus est cælesti benedictione, qui eam dubio quærit affectu. Augustinus: Non hortaretur vos petere, si non vellet dare. Erubescat ergo humana pigritia: plus vult ipse dare, quàm nos accipere.

Qui sunt digni, vt in oratione exaudiantur:
- 1. Pauperes.
- 2. Mites.
- 3. Flentes.
- 4. Misericordes.
- 5. Mundi corde.
- 6 Obedientes.
- 7. Diligentes.
- 8. Desiderantes.

Primi sunt pauperes, & indigentes. Psalm. 68. *Exaudiuit pauperes Dominus,* &c. Diuitibus autem negatur audientia in cælo, quia habent in terra. Ecclesiastici 13. *Diues locutus est, & omnes tacuerunt.* Ideò diues epulo non est exauditus in gutta aquę. Sed pauperi denegatur audientia in terra, sicut dicitur ibidem: *Pauper locutus est, & dicunt: Quis est hic?* & ideo datur ei audientia in cælo. Psalm. 33. *Pauper clamauit, & Dominus exaudiuit eum.*

Lucæ 16.

Secundi sunt mites. Eccli. 28. *Relinque proximo tuo nocenti te: & tunc deprecanti tibi peccata soluentur. Homo homini reseruat iram, & à Deo quærit medelam? in hominem similem sibi non habet misericordiam: & de peccatis suis deprecatur?*

Tertij sunt flentes. Isaiæ 38. *Audiui orationem tuam, & vidi lachrymas tuas.* Lachryma vox est in aure Dei. Psalm 38. *Auribus percipe lachrymas meas.* Cogitur mater dare filio, quod petit, quando videt eum plorare. Augustinus: *Lachryma Deum cogit, oratio vngit.* Ecclesiastici 35. *Nonne lachrymæ viduæ ad maxillam descendunt, & exclamatio eius super deducentem eas?*

Quarti sunt misericordes. Isaiæ 58. *Frange esurienti bus*

ti panem tuum, &c. *Tunc inuocabis, & Dominus exaudiet: clamabis, et dicet: Ecce adsum:* quia misericors sum, sicut tu. Ecclesiastici 4. *Declina pauperi sine tristitia aurem tuam, & redde debitum tuum.*

Quinti sunt mundi corde. 1. Ioan. 3. *Si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum: & quicquid petierimus, accipiemus ab eo.* Iob 8. *Si diluculò consurrexeris ad Deum, & Omnipotentem fueris deprecatus: Si mundus & rectus inc ſſeris statim euigilabit ad te.*

Sexti sunt obedient s. Ioan. 9 *Scimus, quia peccatores Deus non audit: sed si quis Dei cultor est, & voluntatem eius facit, hunc exaudit.*

Septimi sunt diligentes. Ecclesiastici 3. *Qui diligit Deum, exorabit pro peccatis* suis, *& continebit se ab illis, & in oratione dierum exaudietur.*

Octaui sunt desiderantes. Psalm. 9 *Desiderium pauperum exaudiuit Dominus: præparationem cordis eorum audiuit auris tua*, id est, cor præparatum ad seruiendum tibi. Ecclesiastici 18 *Ante orationem præpara animam tuam.*

ORATIO quomodo, quando, cui, & vbi fieri debeat, & quid petendum Numer. 11. Deuter. 4. Iudic. 10. 1. Reg. 1. 2. Reg. 22. 3. Reg 3. Tob. 3. Iudith 4. Eccli. 35. Isaiæ 65. Amos 7. Matth. 6. 7. 18. 20. 21. 26. Marc. 11. 13. Lucæ 11 18. 22. Ioan. 4. 9 14. 15. 16. Actor. 1. 2. 4. 10. 11. Rom. 8. 12. 1. Corinth. 14 Ephes. 6. Coloss. 4. 1. Thess. 5. 1. Tim. 2. Heb. 13. Iacob. 1. 4 5. 1. Pet. 3. 1. Ioan. 5. Apoc. 19. 22.

Orationes, quæ fiunt quemadmodum oportet, exaudit Deus Genes. 16. 21. Exod. 2. 3. 6. 22. Deuter. 4. 15. 1. Reg. 7. 9. 12. 2. Reg. 22. 3. Reg. 13 17. 18. 4. Reg. 13. 20. 2. Paral. 32. 33. 4. Esd. 15. Tob 3. Iudith 4. Psalm. 3. 4. 9. 17. 21. 33. 49. 54 117. 119. 144. Prouerb. 15. Eccli. 4. 21. 36. 48. Isaiæ 30. 37. 55. Ierem 29. Thren. 3. Daniel. 13. Ionæ 2. Zachar. 13. 2. Machab. 3. Ioan. 9. Actor. 10.

Orationes quorundam quare non exaudiat Deus Deut.

Deut.1.31.Iudic.10.1.Reg.8.4.Esd 1.Psalm.17.Prou.1. 15.21.28. Eccli 34. Isaiæ 1. Ierem. 7.11. 14.15. Ezech.8. 14. Micheæ 3. Zachar.7.2.Machab.9.Ioan.9.Heb.12. Iacob.4.

Orationum Sanctorum exempla Gen.32. Exod. 32.Num.14.Deut.9.3.Reg.8.4.Reg.20.2.Paral.6.14. 20.1.Esd.9.2.Esd.1.3 Esd.8.4.Esd.3 6. Tob.3. 8.13. Iudith 9.16. Esth.14. Sap.9. Eccli 23.36.51. Isaiæ 33.37.64. Ierem.10.17.18.32. Thren.5. Baruch 1.2.3. Dan.9.13. Ionæ 2. Habac.3.1 Machab.7.2. Machab.6. Actor.4.

DE ORNATV CORPORIS.

Eccle.7.

ORnatus corporis animas capit. Mulier enim est rete diaboli ad capiendum animas. *Inueni amariorem morte mulierem, quæ laqueus venatorum est*, &c.

Ornatus superfluus duo mala facit:
- 1. Deum offendit.
- 2. Proximum incendit.

Deum offendit. Deut. 22. *Non induetur mulier veste virili, nec vir vtetur veste fœminea: abominabilis enim apud Deum est, qui facit hæc.* Proximum incendit. Iudith 16. *Sandalia eius rapuerunt oculos eius.*

Ornata mulier est
- 1. Rete diaboli, ad capiendas animas.
- 2. Gladius inimici, ad animas occidendas.
- 3. Glutinum venatoris, ad animas decipiendas.

Primò ornamentum mulieris, siue ornata mulier est rete diaboli ad animas capiendas. Prouerb. 7. *Multos vulneratos deiecit*. Augustinus: Efficacissimum glutinum ad hominem capiendum est, & multum potens ad retinendum: hominem ponit in maxima vilitate, & misera seruitute. Habac.1. *Totum in hamo suo subleuauit, totum traxit in sagena sua, & congregauit in rete suum.* Hamus, & sagena diaboli, atque rete sunt pulchræ mulieres, quæ totum mundum in perditionem trahunt. Quis Salomone sapientior? & tamen infatuatus est amore mulieris, & captus,

captus. Propterea dicitur: *Fouea profunda os alienæ: cui iratus est Dominus, incidet in eam.* Qui in profundam cadit foueam, non, cùm voluerit, exit, nec de facili euadit. Non sustinent iudices insidiantes in via, quę ducit de vna ciuitate in aliam: sed de insidiantibus in via paradisi non curant. *Insidiatur in via quasi latro, & quos incautos viderit, interficiet.* Sed multæ dicunt, quòd ornando se non intendunt aliquem decipere. Tales similes sunt latroni, qui non audet piscari in viuario domini sui, vel venari in silua: sed bene commodat rete suum latroni audaciori. Sic istæ commodant corpora sua diabolo ad capiendum animas, & bene volunt concupisci, licet non concupiscant. August. Non solùm appetere, sed velle appeti, criminosum est. Chrys. Si se decorauerit, & oculos intuentium ad se traxerit, etsi plagam non intulerit, vindictam tamen extremam soluet: venenum enim intulit, etiam si nullus, qui biberit, inuentus sit.

Prouerb. 22.

Prouerb. 23.

Secundò est gladius ad animas interficiendas. *Propter speciem mulieris multi perierunt.* Et fortissimi interfecti sunt ab ea, vt Dauid, Samson, & Salomon. Ideò mulierem, quam videris bene conuersantem, mente dilige, non corporali frequentia; quia tu nec Dauide sanctior, nec Samsone fortior, nec Salomone sapientior esse potes. Item, Ornatus signum est luxurię: faciunt de templo Dei domum meretricis. Solent equorum venditores equis suis imponere ramum super capita eorum, in signum, quòd sunt venales. Ita mulieres imponunt ornamenta capitibus suis, in signum, quòd corpora earum venalia sunt. Si quis equo alicuius nobilis imponeret signum venditionis, & eum circunduceret quasi venalem, non modica esset iniuria. *Zelus, & furor viri non parcet in die vindictæ, nec acquiescet cuiusquam precibus, nec suscipiet pro redemptione dona plurima.* Rursus, circulus, qui est ante tabernam, est signum, quòd

Eccli 9.

Prouerb. 6.

ibi

ibi sit vinum venale. Sic de ornatu mulieris. Quare ouis Dei, id est, mulier, vult esse signata signo diaboli, scilicet signo meretricio, quod est ornatus? Sed in die iudicij sibi dicetur à pastore Ecclesiæ, qui est Christus: *Non noui te*: quia non es signata signo meo; & statim rapietur à lupis infernalibus, tanquam signata signo ipsorum, vt dicit Gregorius: Euidentissimum signum reproborum, est superbia: & electorum, humilitas. Quando pannus sericus ponitur super feretrum, signum est cadaueris mortui, & quòd ibi iacet mortuus: sic in corpore ornato signum est, quòd ibi sit anima mortua: vnde mulier ornata est feretrum animæ mortuæ. Habac. 2. *Ecce, iste coopertus est auro, & argento, & omnis spiritus non est in visceribus eius*. Vnde potius deberet mulier filiam suam ornatam plangere, quàm si videret eam ante se mortuam. Eccli. 22. *Supra mortuum* (scilicet in anima) *plora: defecit enim lux eius*, scilicet, gratiæ. Vnde qui gloriatur in veste, vel ornamento, similis est furi, qui gloriatur signo sibi pro furto imposito. Nam scitis, quia propter peccatum introductus est vsus vestium. Ecclesiastici 11. *In vestitu ne glorieris vnquam*. Item, si nux relinquat corticem exteriorem ante tempus, signum est corruptionis interius. Ita mulier. Psalm. 44. *Omnis gloria eius ab intus*. In quo optimè discernitur sponsa Christi à sponsa diaboli. Ad idem facit, quod legitur Numer. 24. quòd hoc peccatum præ cæteris elegit Balaam, quo eijceret filios Israel, & faceret eos peccare. Hoc vitium capit nobiles, & ignobiles; sapientes, & insipientes. Hieronymus: In serico, & in pannis vilibus eadem libido dominatur: nec regum purpuras, nec mendicantium spernit squalorem. Item, apparatus mulieris est sicut fimus coopertus niue, de quo quando recedit nix, apparet turpitudo ipsius: sic, &c. Isaiæ 47. *Reuelabitur ignominia tua, & videbitur*

debitur opprobrium tuum. Sunt etiam incendiariæ diaboli, templa Dei conburentes, ferentes ignem in caudis, vt vulpes Samsonis. Psalm. 73. *Incenderunt igni sanctuarium tuum: in terra polluerunt tabernaculum nominis tui.* Item, sunt proditrices Dei, tradentes castrum domini sui, id est, cor earum, aduersario regis, diabolo, qui statim ponit ibi signum suum: sicut aliquis, quando cepit castrum alicuius, ponit signum super portam, per hoc ostendens, quòd captum est castrum. Psalm. 73. *Posuerunt signa sua, signa: & non cognouerunt* Deum esse dominum ibi. Item, sicut mirabile esset, si mulier veniret ad Missam in morte patris, vel viri sui ornata floribus: sic est mirandum, & magis dolendum de illis, quæ veniunt ornatæ ad Missam; cùm omnis Missa celebretur in memoriam Christi crucifixi. Corona spinea imposita est Christo: & tu imponis tibi coronam de floribus, & rosis? Sapient. 2. *Coronemus nos rosis.* Psalm. 143. *Filiæ eorum compositæ, circumornatæ, vt similitudo templi.*

DE PASSIONE CHRISTI.

PAssio, Græcè, πάθος: sed nomine passionis intelligimus dolorem, tristitiam, passionem, & quicquid ad pœnam pertinet à Christo passum.

Passio Christi (vt dicit Bernardus) est vltimum refugium contra omnia incentiua. Vnde idem: Visa Christi passione, quis tam delitiosus, quòd non abstineat? & quis tam malitiosus, quòd non pœniteat? & quis tam iracundus, quòd non doleat?

Passionis Christi effectus, & vtilitates:
1. Culparum nostrarum deletio.
2. A diaboli potestate liberatio.
3. Vulnerum nostrorum sanatio.
4. Nostræ charitatis accensio.
5. Pacis nostræ reformatio.
6. Ad bonum faciendum prouocatio.
7. Regni cælestis apertio.

Primus

Primus effectus passionis Christi, est culparum nostrarum deletio. Sicut enim literæ deleri solent liquore aliquo: sic Christus deleuit peccata nostra sanguine suo. Isaiæ 43. *Ego sum, ego sum ipse, qui deleo iniquitates tuas propter me, & peccatorum tuorum non recordabor.* Coloss.2. *Delens quod aduersus nos erat, chirographum decreti:* Glossa, peccatum Adæ, quod diabolus tenebat, quasi cautionem decreti mortis æternæ, *& ipsum tulit de medio, affigens illud cruci.* Nos comederamus, & biberamus in taberna diaboli, & ipse Christus soluit pro nobis. Psalm.68. *Quæ non rapui, tunc exoluebam.* Ioan.18 *Si me quæritis, sinite hos abire,* quasi dicat: Offero me fideiussorem & obsidem pro illis liberandis. Item, nos furtum feceramus, & ipse pro nobis suspensus est in ligno. 1.Pet.2. *Peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum,* non super iumentum sarcinarium. Diu est, quòd portauit onera peccatorum nostrorum: sed non sufficit malis hominibus, nisi onerent eum peccatis iterum, onus super onus addēdo: & adhuc portantur ab eo. Sicut solet dici de homine oneroso: Videtur mihi, quòd portem eum in humeris meis: sic dicit Dominus de his, qui semper sunt in voluntate peccandi. Isaiæ 1. *Laboraui sustinens,* vos estis onus meum. Ierem.7. *Proijciam vos à facie mea,* scilicet exponendo vos tribulationibus, vel in peccatis dimittendo: sicut solet homo proijcere onus, quod portat inuitus, vel tædio affectus.

Secundus effectus, est nostra liberatio: quia liberauit nos à potestate diaboli. Sicut mulier videns filium suum cecidisse in ignem, & comburi, festinanter proijcit se in ignem, & educit eum; nec curat, si vestis eius comburatur: sic Deus videns populum suum in ignem inferni quotidie cadentem, non curans de crematione vestis, id est, corporis sui, descendit in mundum, vt eum eriperet. Coloss. 1.

Ioss. 1. *Eripuit nos de potestate tenebrarum, & transtulit in regnum filij dilectionis suæ*, id est, dilecti Filij. Augustinus: Solus emit, vt solus possideret: vnde nullus debet habere ius in nobis, nisi ipse. Idem: Iustè sibi vendicat vitam meam, qui pro mea posuit suam.

Tertius effectus, est vulnerum nostrorum sanatio. *Liuore eius sanati sumus*, id est, sanguinis effusione per liuorem Iudæorum: vel *liuore*, id est, dilectione. Fidelis medicus iste, qui mortiferam potionem bibit pro infirmo suo, & sanatus est æger, id est, mundus *Cùm accepisset acetum, dixit: Consummatum est. Et inclinato capite tradidit spiritum.* Item, sudauit medicus, & sanatus est æger, id est, mundus. *Factus est sudor eius sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram.* De mundi ægritudine mortuus est medicus, & sanatus est æger mundus: ipse de sanguine suo, & tribulationibus suis fecit nobis emplastrum ad sananda vulnera peccatorum nostrorum. Ecclesiastici 38. *Altißimus creauit de terra* (scilicet corporis sui) *medicinam, & vir prudens non abhorrebit illam.* Acerbissima fuit Christi passio, quia grauissimum fuit peccatum.

Isa. 53.

Ioan 19.

Luca 22.

Quartus effectus, est nostræ charitatis accensio. Non est lignum ita frigidum, vel aquosum, quod non succendatur, si ponatur in fornace, vel clibano: nec cor aliquod ita tepidum est, quod si ponatur in fornace, vel clibano amoris Christi, intueaturque, quantum in passione nos amauit, quod non accendatur ad amandum Deum. Gregorius: Super omnia reddit te mihi amabilem, bone Iesu, calix passionis, quem bibisti, opus nostræ redemptionis.

Quintus effectus, est pacis reformatio. Coloss. 1. *Pacificans per sanguinem crucis eius, siue quæ in terris siue quæ in cælis sunt.* Isaiæ 53. *Disciplina pacis nostræ super*

eum Vnde discipulis post resurrectionem importauit pacem, dicens: *Pax vobis* : & postea ostendit eis manus, pedes, & latus, quasi dicat; tantum constat mihi pax vestra, non rumpatis eam.

Sextus effectus, est ad bonum faciendum prouocatio. Nihil ita mouet hominem ad laborem, sicut memoria passionis Christi. Bernardus: Hoc est, quod plus me mouet, me vrget, plus accendit calix tuus, quem bibisti Thren.3 *Dabis eis scutum cordis laborem tuum* 1. Pet. 4. *Christo passo in carne, & vos eadem cogitatione armamini*

Septimus effectus, est regni cælestis apertio. Hebr. 10. *Habentes itaque fratres, fiduciam in introitu Sanctorum in sanguine Christi, quam initiauit nobis viam.* Ideò dicitur crux clauis. Isaiæ 22. *Dabo clauem domus Dauid super humerum eius.*

DE PATIENTIA.

Patientia est virtus contumelias, & omnes aduersitates æquanimiter portans. In patientia anima custoditur, sicut thesaurus in arca. Sicut multum diligeret homo arcam, in qua posset thesaurum suum bene custodire: sic deberet diligere patientiam, quæ custodit animam. Nam sub fortitudine duæ species collocantur. Vna, qua aduersa repellendo certamus, quam bellicositatem quidam appellant. Altera, qua æquanimiter ferimus, & Patientia dicitur.

Per Patientiam {
1. Anima custoditur.
2. Vita gubernatur.
3. Qualis sit homo, probatur.
4. Ad modum vrsi verberibus impinguatur.

Primò, in patientia, vt in arca, anima custoditur. *In patientia vestra possidebitis animas vestras.* (Lucæ 21.) Multum deberet diligere homo illum, qui faceret ei talem arcam gratis: sic debet diligere tribulationem, quæ fabricat

fabricat arcam istam. Apostolus: *Tribulatio patientiam operatur*. Quot contumeliæ tibi dicuntur, & quot iniuriæ fiunt: tot laminę & claui ad fortificandum arcam tuam apponuntur. Vnde magnas gratias deberes illi agere, qui tibi talem arcam fabricaret, non contumelias reddere. Si ergo venit operarius, quem tibi Deus mittit, qui tibi arcam fabricet, in qua thesaurus animæ conseruetur, non est repellendus, sed amplectendus. Dominus vult multùm fortificare arcam amicorum suorum; & ideò multos operatores mittit, qui multos clauos apponant: sic patientiam tribulatio fabricat, sed infirmitas perficit. *Virtus in infirmitate perficitur*. Vnde, sicut solicitè custodit homo arcam, in qua habet ingentem thesaurum: sic debet custodire patientiam, in qua tam pretiosus thesaurus animæ custoditur. Quia sicut latrones plus quærunt, & impugnant loca, in quibus credunt latere magnum thesaurum: sic dæmones plus impugnant patientiam, in qua seruatur anima, quam solam quærunt. Genes. 14. *Da mihi animas, cætera tolle tibi*. Et sicut latrones facilè habent thesaurum, postquam fregerint arcam: ita diabolus animam, postquam turbauerit hominem, & abstulerit patientiam; quia *Cor fatui, quasi vas confractum, & omnem sapientiam non tenebit*.

2. Corinth. 12.

Eccli 21.

Secundò, in patientia vita gubernatur. Quod gubernator facit naui, hoc patientia cordi. *Qui patiens est multa gubernatur prudentia*; quia *doctrina viri per patientiam noscitur*. Vnde sicut nauis sine gubernatore ventis & turbinibus agitatur; & eadem necessitate compulsa frangitur in Syrtes, & breuia: sic cor insipiens. Vnde Isaiæ 54. *Paupercula tempestate conuulsa, absque vlla consolatione erit*. Hæc paupercula est anima impatiens, virtutum possessione, & gratia spoliata, quam tempestas cuiusl bet tentationis à stabilitate sua euellit, & absque consolatione relinquit.

Prouerb 14.

Prouerb. 19.

Tertiò, per patientiam qualis sit homo, probatur: sicut virtus sinapis per contritionem; & virtus vasis per fornacis feruorem. Eccli 27. *Vasa figuli probat fornax et homines iustos tentatio tribulationis.* Homo febre quartana, vel tertiana laborans, non dicitur curatus esse, si diebus, quibus non est paroxismus, non febricitet: sic nullus debet dici patiens pro eo, quòd non turbetur, cùm nulla ei infertur molestia; sed si instante iniuria, vel tribulatione patiens esset, tunc diceretur patiens. Item, si nullus esset ventus, arbor, quæ tunc non quatitur, non diceretur propter hoc immobilis. Similiter lignum, quod non arderet, igne absente, non diceretur propter hoc incõbustibile; & sic de alijs: sic homo sine tribulatione non potest dici patiens. Gregorius: Qualis quisque apud se lateat, illata contumelia probat. Sap. 2. *Contumelia, & tormento interrogemus eum, vt probemus patientiam illius.* Item, fons lutosus, iactu lapilli facile turbatur; arenosus non: sic homo plenus luto peccati de modico grauatur: virtuosus non, quia non conturbabit iustum quicquid ei accidit. Item, cruda tegula, si ponatur in flumine, dissoluitur; cocta, non: ita homo carnalis, qui non est igne charitatis, vel tribulationis decoctus, deficit in aqua tribulationis. Isaiæ 48. *Excoxi te, sed non quasi argentum; elegi te in camino paupertatis.* Non quasi argentum decoquitur, qui de hoc, quod decoquitur, feces assumit, non deponit. *Frustra conflauit conflator: malitiæ enim eorum non sunt consumptæ. Argentum reprobum vocate eos quia Dominus proiecit illos.* Item, Ciconia deuorat serpentes venenosos, & ei non nocent, imò nutritur eis: sic viri spirituales venenosis verbis, contumelijs, & detractionibus non moriuntur, sed pascuntur. Marc. 16. *Et si mortiferum quid biberint, non eis nocebit.* Item, patientia vincit, & triumphat de hostibus. Verus patiens sine ictu, & repercussione suos hostes

Ierem. 6.

hostes vincit: non leuaret vnam festucam ad eos feriendos: iuxta illud:

Nobile vincendi genus est patientia: vincit
Qui patitur: si vis vincere, disce pati.

Verè patiens à toto mundo vinci non posset. Seneca: Facilius est gentem multam vincere, quàm hominem vnum.

Quartò ad modum vrsi verberibus impinguatur, & vt Salamandra, igne tribulationis: & in aquis amaris tribulationum viuit, vt piscis in mari, & nutritur lapidibus increpationum, qui in panem ei vertuntur: & illud aurum in igne tribulationis depuratur. Iob 37. *Ab Aquilone aurum venit*. Item, qui in hac vita est absque patientia, est quasi homo sine cappa tempore pluuiali: & sicut homo inermis in medio inimicorum suorum. Prouerb. 19. *Qui impatiens est, sustinebit damnum*. Laudanda est patientia: quia sine ferro Martyres esse possumus: & clypeo patientiæ franguntur contumeliæ: magnæ siquidem virtutis est, si non lædas, à quo læsus es. Cedendum est furori exemplo Domini, qui non vt timidus, sed vt prouidus horam passionis consultò expectauit. Potuit Dauid pluries Saulem occidere. Tobias gratias egit Deo de obcæcatione: Iob de filiorum morte.

De PATIENTIA fidelium in omni genere afflictionum Genes. 12. 2. Reg 16 4. Esdr 10. Tob. 2 Iob 1. 2. 7. Prouerb. 3. 14 15. 16. 25. Eccli 2. 2. Machab. 6. 7. Matth. 5. Rom. 5. 12. 15 2. Corinth. 6. Galat. 5. Ephes. 4. 1. Thessal. 5. 2. Thessal. 1. 1. Timoth. 6. 2. Timoth. 2. Hebr. 10. 11. 12. Iacob. 5. 1. Pet. 1. 2. 3. 4. 2. Pet. 1.

DE PAVPERTATE.

PAupertas, & Pauperies idem sunt. Paupertas dicitur aliquando carentia diuitiarum. Seneca: Pecuniam perdidisti, ô te felicem, si cum illa

auaritiam perdidiſſes! Sed ſi maneret illa apud te, tanto es felicior, quòd tanto malo materia ſubducta eſt. Aliquando dicitur contemptus diuitiarum. Seneca: Nemo adeò dignus eſt Deo, quàm qui opes contempſit. Aliquando dicitur paupertas amor ipſius paupertatis. Vnde paupertas eſt altiſſima res, quæ beata ore Domini nominatur, & ei non tantùm regnū cęlorum promittitur, ſed datur.

Paupertas multis de cauſſis amanda: quia
- 1. Filius Dei eam amauit.
- 2. Ipſam in hoc mundo elegit.
- 3. Pauperes potius exaudit.
- 4. Libera, & expedita.
- 5 Secura, & quieta.
- 6. Pauperes Deus honorat.
- 7. Pauperibus regnum cælorum donat.

Prima cauſa eſt; quia Filius Dei eam amauit in tantum, quòd voluit eam ſibi aſſumere. Bernardus: Ne fortè aliquis arbitretur Filio ſublimia palatia eſſe quærenda, vt cum gloria rex glorię ſuſciperetur: ſed non propter hoc à regalibus ſedibus venit; horum enim in cælis ęterna affluentia ſuppetebat, ſed paupertas non inueniebatur in eis. Porrò in terris abundabat, & ſuperabundabat hęc ſpecies, & neſciebat homo pretium eius. Hanc itaque Filius Dei concupiſcens deſcendit, vt eam ſibi eligeret, & nobis ſua æſtimatione faceret pretioſam. Fuit ergo pauper in natiuitate; quia *pannis* inuolutus, eſt *in præſepio* reclinatus. Pauperior fuit in vita ſua; quia *non* habuit, *vbi caput* ſuum reclinaret. Pauperrimus fuit in fine vitæ; quia veſtibus nudatus. Matth. 27. *Et exuentes eum*, &c. Vnde Bernardus: Magna abuſio, vt diues velit fieri vermiculis multis affectus, pro quo Dei maieſtas pauper fieri voluit.

Luc. 2.

Luc. 9.

Secunda cauſa eſt; quia pauperes Deus elegit in

hoc mundo. Iacob. 2. *Nonne Deus elegit pauperes in hoc mundo?* Isaiæ 48. *Elegi te in camino paupertatis.* Gregorius: Hos elegit Deus, quos mundus despexit: quia plerunque ipsa despectio hominem vocat ad se ipsum: & quos morum infirmitas vulnerat, medicina paupertatis sanat.

Tertia causa est; quia Deus pauperes exaudit. *Desiderium pauperum exaudiuit Dominus*, &c. *Deprecatio pauperis ex ore vsque ad aures Dei perueniet.* Illorum est memor. *Tibi derelictus est pauper: Orphano tu eris adiutor. Non in finem obliuio erit pauperis.* Illorum est solicitus. *Ego mendicus sum, et pauper: Dominus solicitus est mei.* Illorum est refugium. *Factus est Dominus refugium pauperi: adiutor in opportunitatibus, in tribulatione.* Illorum est salus. Psalm. 71. *Animas pauperum saluas faciet.*

Psalm. 9. *Eccli. 21.* *Psalm 9.* *Ibidem.* *Psalm. 39.* *Psalm. 9.*

Quarta causa est; quia paupertas est libera, & expedita. Gregorius: Ad patriam liberius tendimus, quia in via pondere caremus. Terrena enim substantia æternæ felicitati comparata pondus est, non subsidium. Vnde Hieronymus: Si habes diuitias, *vende, & da pauperibus*: si non habes, grandi onere liberatus es. Felix paupertas, si læta est: nec tamen paupertas est, si læta est. Seneca: Qui cum paupertate bene conuenit, pauper non est.

Quinta causa est, quare amanda est paupertas; quia secura, & quieta est. Securius pugnat, qui in duello est denudatus. Samson vacuis manibus occidit leonem, & sola asini mandibula occidit mille viros. B. quoque Hieronymus ait: Pauper in pecunia, diues in conscientia, securius dormit in palea, quàm diues in purpura. Pro ea habenda non mouentur lites, nec bella. Cain, qui interpretatur possessio, semper habebat caput tremulum. Iob 15. *Sonitus terroris semper in auribus illius: & cùm pax sit, ille semper insidias suspicatur*; pauper nullum timet. Gregorius: Quid in hac vita laboriosius, quàm terrenis

Iudic. 15.

diuitijs affluere? & quid quietius, quàm in hac vita nihil appetere? Item, paupertas custodit hominem, ne à serpente infernali mordeatur: vnde super illud Psalm. 103. *Omnia à te expectant*, Glossa: Si in escam inimici dari nolumus, non debemus esse terreni; quia sic in principio maledictus est serpens, vt terram comedat. Dicitur, quòd serpens hominem nudum timet, vestitum inuadit: sic diabolus pauperes non inuadit, quia non inuenit, per quod eos possit capere, sed diuites inuadit sicut prædones, & fures. Nudi ergo cum nudo luctari debemus. Si enim vestitus quisquam cum nudo luctetur, citò ad terram deijcitur, quia habet, vnde teneatur. Item, paupertas est fossa contra diabolum, quam diabolus multùm nititur implere. Habac. 1. *Comportabit aggerem, & capiet eam.* Sed multi sunt fatui, qui diabolum iuuant ad implendam fossam castri sui. Habac. 2. *Væ ei, qui multiplicat non sua. vsquequo & aggrauat contra se densum lutum?* Item, paupertas, iuxta verbum sapientis, est bonum odibile, possessio sine calumnia. Gregorius: Magna securitas cordis est nihil habere concupiscentiæ secularis. Qui non habet in mundo, quod diligat; nihil est in mundo, quod pertimescat.

Iob 36. Sexta causa est; quòd pauperes Deus multum honorat, quia *iudicium pauperibus tribuit.* Matth. 19. *Vos qui* reliquistis omnia, & *secuti estis me, sedebitis super sedes*, &c. Psalm. 71. *Honorabile nomen eorum* (pauperum) *coram illo.* Tanta est dilectio eius ad pauperes, vt quod fit pauperi, sibi reputet fieri. Matth. 25. Quod *fecistis vni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis*, &c. Est etiam paupertas quoddam martyrium. Gregorius: Verè genus martyrij est paupertas voluntaria. Quid enim mirabilius, vel quod martyrium grauius, quàm inter epulas esurire? inter ve-

ſtes algere? paupertate premi inter diuitias, quas oſtendit mundus? quas offert diabolus? quas noſter deſiderat appetitus? Mirabile eſt ignem tangere, & non vri: ſpinas colligere, & non pungi. Et nota, quòd licet paupertas bona ſit eam voluntariè ſuſtinentibus, multi tamen ex ea ſuum faciunt detrimentum. Sic vinum ſanis, & robuſtis eſt ſaluti-ferum: febricitantibus autem, & debilibus capite eſt nociuum, & aliquando mortiferum. Eccleſiaſtici 13. *Nequiſsima paupertas in ore impij*: quia propter paupertatem Deum blaſphemat. Equus enim morbidus ſæpè in fabrum ipſum medentem pede feriens, & mordẽs dentibus inſilit: ſic tales, ſi Deus eis mederi voluerit (ipſis paupertatem, vel tribulationem dando) inſiliunt in ipſum, membratim diſcerpendo; vnus accipit linguam, alius caput, & ſic de alijs membris, per quæ iurant, quod horribile eſt audire. Eccleſiaſtici 27. *Loquela multùm iurans horripilationem capiti ſtatuet: & irreuerentia ipſius obturatio aurium.*

Septima cauſa eſt; quia Deus pauperibus regnum cælorum tribuit. Matth. 5. *Beati pauperes ſpiritu: quoniam ipſorum eſt regnum cælorum*: non ſolùm ad poſſidendum, ſed etiam ad dandum. Luc. 16. *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis: vt cùm defeceritis recipiant vos in æterna tabernacula.* Illos ab Angelis deportari facit ad locum quietis. Luc. 16. *Factum eſt, vt moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in ſinum Abrahæ. diues verò ſepultus eſt in inferno* Conſuetum eſt, quòd qui abundanter prandet, parum cœnet: Diuites autem mali in hoc mundo prandent abundanter, & ideò iuſtum eſt, vt parum cœnent in futuro. Quod patet in diuite epulone: multum enim ſplendidè in manè huius vitę comedit, & ideò meritò in veſpere, id eſt, in fine huius vitæ, parum cœnauit; quia ad cœnam ſuam guttam aquæ habere

Luc. 16.

non potuit. Sed è conuerso, sancti pauperes in manè huius vitę comedunt parum, id est, vel paruam, vel nullam consolationem huius vitæ habent: iustum est igitur, vt in vespere huius vitæ habeant magnam cœnam. Item, non dicitur pauper, qui habet lapidem pretiosum, de quo posset emere regnum vnū. Talis est paupertas, qua emitur regnum cælorum. Bernardus: Venale habeo, dicit Dominus. Quid Domine? Regnum cælorum, quod emitur paupertate. Ideò melius est lucrari in sacco paupertatis, quàm perdere in pretiosis vestibus. Exemplum de diuite, & Lazaro: & de diuite magnæ famæ, & peregrino.

Paupertas confert septem bona:

1. Peccatorum recognitionem.
2. Virtutum conseruationem.
3. Cordis quietem.
4. Desiderij impletionem.
5. Spiritualium bonorum dulcedinem.
6. Meritorum exultationem.
7. Cælestem hæreditatem.

DE PACE.

PAx est quieta, & suauis concordia, debitum ordinem seruans: vbi enim non est ordo, ibi confusio: vbi confusio, ibi pacis perturbatio. Pax hominis vera, est ordinata hominis ad Deum in fide sub æterna lege obedientia. Pax datur à Deo, non solùm contemnenti, sed magno cum desiderio ipsam quærenti. Vnde in principio primi parentes per peccatum suum mouerunt bellum contra Dominum Deum suum, volentes vsurpare potestatem Domini sui: propterea nos omnes, vt filij, prius fuimus inimici, quàm nati. O quàm malè partitus est ludus ille; vt creaturæ cōtra Creatorem, serui contra dominum, filij contra

contra patrem, impotentes contra omnipotẽtem: nullus ibi potest lucrari. Ideò dicitur Eccli. 4. *Noli resistere contra faciem potentis.* Hunc ludum aliquando habuit Paulus Act. 9 *Saule, quid me persequeris? durũ est tibi contra stimulum calcitrare.* Nemo de manu tua Domine potest euadere. Sed tandem misit Deus Moysen fidelem eius, per quem mãdauit inducias per legem, quæ treuga dicitur, quę cohibebat manum, non animum; quia peccandi voluntatem habebat, sed timore pœnæ dimittebat. Inducias petunt peccatores, qui solùm timore, vel pudore peccata dimittunt. Tempore autem gratiæ (quod est tempus amoris) venit Filius Dei, qui per amorem

Pacem:
1. Reformauit.
2. Per Angelos nuntiauit.
3. Discipulis habere mandauit.
4. Nobis habere præcepit.
5. Pro nobis emit.
6. Nobis in testamentum reliquit.

Primò per amorem pacem reformauit. Amor enim omnes paces composuit: inter primum hominem, & Deum: inter primum statum, & secundum: & sic *operatus est salutem in medio terræ*, inter Deum, & homines *mediator Dei, & hominum*: & sic facta est *disciplina pacis nostræ super eum*. Et quia pacem facere veniebat, tempore pacis nasci voluit, nunquam fuerat ante tanta pax in mundo. Isa. 2. Tunc *conflabunt gladios suos in vomeres, & lanceas suas in falces.*

Psalm. 73.
1. Tim. 2.

Secundò hanc pacem per Angelos nuntiauit. Luc. 2. *In terra pax hominibus bonæ voluntatis* Isa. 9. *Pater futuri seculi, princeps pacis* Hac de causa dicit B. Bernardus: Domine, pacem volo, pacem desidero, & nihil amplius.

Tertiò hanc pacem discipulis habere præcepit.

Luc.

Luc. 10. *In quamcunque domum intraueritis, primùm dicite: pax huic domui*, &c.

Quartò hanc pacem vt inter nos haberemus, mandauit. Marci 9 *Pacem habete inter vos*. Rom. 12. *Si fieri potest, quod ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes.*

Quintò pro hac pace habēda magnum pretium dedit, scilicet sanguinem suum. Ioan. 20. quando dixit Discipulis: *Pax vobis, ostendit eis manus, & latus*: quasi dicat; Tam carè emi pacem vestram, tātum constitit mihi, nolite de cætero infringere eam. Multi tamen frangunt pacem illam, & faciunt renouari plagas iam sanatas, peccando: & rursum crucifigunt Filium Dei, quantum in eis est. Ierem. 29. Deus cogitat *cogitationes pacis, & non afflictionis*: & ipsi cogitant bellum, dum in voluntate peccandi persistunt. Isa. 1. *Auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis*: quia non possum eas videre. Euaginato gladio pacem cum Deo quærit, qui est in voluntate peccandi. Pacem frangit, qui post confessionem Deum peccando offendit. Iob 9. *Quis restitit ei, & pacem habuit?* Non auderet pauper homo resistere regi terreno: & tamen audet resistere regi æterno. Stultitia magna est resistere ei, cui resistere nemo potest. Psal. 75. *Quis resistet tibi? ex tunc ira tua.*

Sextò, hanc discipulis in testamentum reliquit. Ioan. 14. *Pacem relinquo vobis*. Solent homines magis dilectis suis meliora relinquere. Vnde per hoc ostendit, pacem optimam esse. Psal. 124. *Pax super Israel*. Glossa: Vno verbo omnia dixit: multū enim laborare debemus ad pacem habendam nobis.

Nota, quando castrum alicuius impugnatur ab alieno, nec potest cum eo componere, nec pacem habere, septem sunt necessaria, vt in pace teneat castrum suum,

Scili-

Scilicet
1. Vt ipse studeat pacem tenere.
2. Vt consideret, si quis velit pacem turbare.
3. Proditores fugare.
4. De eis iustitiam sumere.
5. Castrum illud muro vallare.
6. Nocte & die custodiendo vigilare.
7. Adiutorium à domino inuocare, & ei reddere.

Attende ergo cor tuum in terra inimicorũ situm, & vndique obsessum: ante ipsum tenet sedem suam diabolus, qui *tanquam leo rugiens circuit, quærens quem deuoret.* Glossa: *Circuit*, tanquam hostis claustros muros explorat, an aliqua parte sit minus stabilis, qua ad interiora penetret. Sunt ergo ista septẽ cuilibet necessaria ad hoc, vt cordis castrum in pace custodiat.

1. Pet. 5.

Valet ergo ad pacem cordis habendam:
1. Diligens conscientię discussio.
2. Integra peccatorum confessio.
3. Conueniens de peccatis satisfactio.
4. Debita sensuum cohibitio.
5. Salubris virtutum munitio.
6. Assidua Scripturæ meditatio.
7. Vltimò fiat Domino recommendatio.

Primum ergo, quod valet ad pacem cordis habendam, est diligens conscientiæ discussio: vt diligenter consideretur, si quid est in corde, quod Pacem cordis turbet. Psa 84. *Loquetur pacẽ in plebem suam. Et super sanctos suos, & in eos, qui cõuertuntur ad cor.* Bernardus: Pacem, pietatem, iustitiã Deus in nobis loquitur, nec talia cogitamus in nobis: sed audimus in nobis homicidia, furta, blasphemias, & alia mala, quæ cogitantur: non Dei sermo sunt, sed hominis cogitatio, vel diaboli suggestio. *De corde enim*

Matth. 15.

enim exeũt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemiæ, &c. Homo enim peccando, extra semetipsum egreditur: sed in contritione ad cor suum redit, quando considerat peccati vilitatem, & suam dignitatem. Isa. 46. *Redite præuaricatores ad cor.*

Secundum, est integra peccatorum confessio: quæ eijcit de castro cordis peccata, quę pacẽ cordis conturbant. Sicut modicus pediculus pacem hominis in lecto conturbat; neque spina in pede sinit hominem in pace quiescere: sic modica peccata pacem hominis conturbant; & quantò magis magna? Quomodo potest in pace quiescere, qui scit in lecto conscientiæ serpẽtem venenosum, vel inimicum mortalem esse? Psal. 37. *Non est pax ossibus meis* (interioribus) *à facie peccatorum meorum.* & Isa. 48. *Non est pax impiis.* Quomodo pacem habet, qui iacet in spinis vitiorum? quem vermis conscientiæ continuè mordet? qui graue onus diaboli continuè portat? qui habet bellum cum Omnipotente, qui vbique est, qui vbique videt, & dominatur, cuius iustitia gladium tenet euaginatum super caput ipsius? Psal. 7. *Nisi conuersi fueritis, gladium suum vibrauit*, &c. *Acquiesce igitur ei, & habeto pacẽ* cum eo, vt dicitur Iob 22. Eijce ergo peccata de castro cordis tui per confessionem, vt habeas pacẽ. Isaiæ 57. *Creaui fructum labiorum pacem*: quia sicut dicitur, 2. Machab. 14. *Quamdiu superest Iudas* (id est, quamdiu differtur confessio) *impossibile est pacem esse negotijs.*

Tertiò debet de illis facere iustitiam, id est, satisfactionem facere de erratis. *Erit opus iustitiæ pax.* (Isaiæ 32.) Psal. 84. *Iustitia, & pax osculatæ sunt.* Solet dici, quod terra pacificata est, & secura, in qua tenetur bona iustitia, sicut dicitur Prou. 20. *Rex, qui sedet in solio iudicij, dissipat omne malum intuitu suo.* Sed vbi non fit iusti-

iustitia, latrones habitant. Isa. 26. Quia iustitiam *non fecimus in terra* nostra, *ideo non ceciderunt habitatores terræ*, id est, peccata, & mali mores. Qui dubitat de latronibus, & non facit de eis iustitiam, meretur mortem. Sunt tamen multi, qui de se nolunt iustitiam facere, sed de eis fiet iustitia: sicut de latrone, qui de se nullam facit iustitiam, sed fiet per alium, vt illi, qui patiũtur inuiti pœnam: sicut fur, & homicida. Ideò dicitur Iob 5. *Increpationẽ Domini ne reprobes; quia ipse vulnerat, & medetur: percutit, & manus eius sanabũt.* Et sequitur: *Et scies, quòd pacem habeat tabernaculum tuum,* id est, mẽs tua. Isa. 60. *Ponam visitationem tuam pacem.*

Quartum, quod est necessarium, est debita sensuum cohibitio: id est, castrum cordis clausum tenere, hoc est, sensus corporis restringere. Sensus enim sunt portæ cordis, per quas hostes ingrediuntur, qui turbant pacem, scilicet carnales concupiscentiæ. Iac. 4. *Vnde bella, & lites in vobis? Nonne ex concupiscentijs vestris, quæ militant in membris vestris?* Ierem. 9. *Ascẽdit mors per fenestras nostras,* (scilicet quinque sensuum,) *ingressa est domus nostras,* id est, cõscientiam. Luc. 11. *Cùm fortis armatus custodit atrium suum,* id est, tenet ostium cordis clausum, *in pace sunt ea, quæ possidet.* Conseruatorium autem huius pacis est taciturnitas: quia qui de omnibus tacet, de omnibus pacem habet. Attende aduocatum tuũ Christum, qui causam tuam suscepit defendendam, esse peritum, & eloquẽtem, dum solummodò tacueris, sicut dicit Moyses: *Dominus pugnabit pro vobis, & vos tacebitis.* Noli ergo per responsionem tuam ad quãcunque iniuriam tibi factam, os aduocati tui obstruere. Vnde Iob 3. *Nonne dissimulaui? nonne silui? nonne quieui? & venit,* &c. Exod. 14.

Quintò debet esse firmatum muris, & fossis: hæc est salubris virtutum munitio, vel vallatio. Sicut enim

enim muri, & aggeres ingressum, & impetum hostium impediunt: sic virtutes vitijs obsistunt. Largitas enim impedit, ne auaritia intret: Castitas, ne intret luxuria: Humilitas vetat superbiam, & sic de alijs. Vnde Iudith 3. Filij Israël *muris circundederunt vicos suos, in præparationem pugnæ* suæ cōtra Holofernem. Et nota, quòd si fractura sit in muro, patet aditus hostibus. Si habeas multa opera virtutum, & vna virtus defierit, sufficit ad ingressum hostium, vt te capiant. Iob 30. *Quasi rupto muro, & aperta ianua, irruerunt super me* Phil. 4. *Pax Dei, quæ exuperat omnem sensum, custodiat corda vestra & intelligentias vestras in Christo Iesu.*

Sextò debet esse castrum cordis bene munitum victualibus, & armis, scilicet, pane verbi Dei, hoc est, assidua Scripturæ, & mandatorum Dei meditatione: vt & scientia deuotionis, & vino compassionis pascaris tempore opportuno. Et nota, quòd quantò castrum est melius presidijs munitum: tantò magis peccant, qui tradunt illud hostibus. Psal. 118. *Pax multa diligentibus Legem tuam.* Isa. 48. *Vtinam attendisses mandata mea: facta fuisset sicut flumen pax tua.*

Septimum necessarium est ad pacem cordis cōseruandam, castrum Domino legis reddere, id est, adiutorium inuocare à Domino: & dare ipsi castrum, dicendo: *Pater in manus tuas commendo spiritum meum.* Quasi dicat: Ex quo non possum in pace custodire cor meum, reddo illud tibi, vt tu in pace custodias. Et tunc nullus audebit castrum cordis impugnare. Ipso enim concedente pacem, quis est, qui contemnet? Dominus enim, qui semper te adiuuat, debilitat illum: & sic debilitatus inimicus conuertitur ad pacem. Prou. 16. *Cùm placuerint Domino viæ hominis, inimicos quoque eius cōuertet ad pacē.* Quando enim Dominus castrum cordis tui accipit in cu-

in custodiam, tenebit illud in pace, quia *factus est in pace locus eius: & habitatio eius in Sion*, id est, Deum cognoscentibus, vel contemplantibus. Et hæc cogitatio sequitur ex pace: quia sicut ex aqua turbida nõ resultat imago, & oculus turpatus clarè videre non potest: sic in corde turbatus Deum contemplari, vel cognoscere non potest.

Per istam pacem excludimus:
- 1. Subitam tentationem.
- 2. Malam voluntatem.
- 3. Propriam necationem.
- 4. Prauam consuetudinem.

Vnde dicitur: *Ibi confregit potentias*, scilicet, diaboli, *& arcum*, id est, subitam tentationem, quę mentem ex insperato, & subitò penetrat, sicut arcus. Psal. 90. *A sagitta volante in die*. Sequitur: *Scutum*, quantum ad malam voluntatem. Sicut enim bona voluntas scutum est contra diabolum, vt inimicus non possit intrare ad cor; Psal. 5. *Scuto bonæ voluntatis tuæ coronasti nos*: sic mala voluntas scutum est contra Deũ, vt non possit intrare ad cor; *quoniam in maleuolã animã non introibit sapientia*. Sequitur: *Gladium*, & hoc quantũ ad opus malũ, quo homo proprijs manibus se interficit. *Gladij ancipites in manibus eorum*. Eccli. 21. *Quasi romphæa bis acuta omnis iniquitas, plagæ illius non est sanitas*. Sequitur: *Bellum*, & hoc quantum ad consuetudinem prauam, vel continuam tentationem. *Pacem habete, & Deus pacis & dilectionis erit vobiscum*.

Sap. 1.
Psal. 149.
2. Cor. 13.

Nota, quòd
- 1. Quidam sunt pacifici cum pacificis: & est bonorum conditio.
- 2. Quidã non sunt pacifici cũ pacificis: & est peruersorum. Psal. 119. *Cùm loquebar illis impugnabant me gratis*.
- 3. Quidam non sunt pacifici cum non pacificis: & est conditio infirmo-

firmorum, more scorpionum, qui tacti pungunt.
4. Quidam sunt pacifici cum nõ pacificis, & est cõditio perfectorum. Psal. 119. *Cum his, qui oderunt pacem, eram pacificus.*

Pax interna qualis est inter Deum, & eius amicos Isaiæ 2. 9. 11. 66. Oseæ 2. Micheæ 4. Zacha. 9. Luc. 2. Ioan. 14. 16. 20. Actor. 10. Rom. 5. Ephes. 2. Philip. 4.

DE PERSEVERANTIA.

PErseuerantia dicitur voluntas perferendi passiones sine defectione, & est species fortitudinis. Vel est propositum perseuerandi in bono vsque in finem, & est conditio annexa cuilibet virtuti. Vel est continuatio boni vsque in finẽ, & nõ est nomen virtutis, hoc modo: sed status consequentis ad omnes virtutes.

Perseuerantia commendabilis est à multiplici suo effectu:

quia
1. Multa bona impetrat.
2. Impetrata conseruat.
3. Virtutem operanti ministrat.
4. Coronam laborantibus donat.

Primum quod perseuerantia facit, est; quia bona impetrat. Luc. 11. *Et si ille perseuerauerit pulsans, propter improbitatem eius surget, & dabit illi quotquot habet necessarios.* Si homo tantum perseueraret in omni oratione, quantum pauper ad ostium diuitis pro eleemosyna, citius impetraret spiritualem eleemosynam, quàm ille corporalem. Apostoli *perseuerantes vnanimiter in oratione*, Spiritum sanctum acceperunt. *Acto. 1. & 2.*

Secundus effectus; quia bona impetrata, & acquisita conseruat, & custodit. Augustinus: Perseuerãtia magnum Dei donum est, quo dona cætera

conferuātur. Perfeuerantia datur homini per bona merita. Gloſſa ſuper illud Pſal. 17. *Retribuet mihi Dominus ſecundum iuſtitiam meam*: Pro fide, ſpe, & alijs operibus reddet Deus perſeuerantiā. Virtutes enim per bona opera merentur augeri, & tandē perfici. Perſeuerātia verò nihil imperfectum relinquit. Seneca: Videmus debiles mulieres ſenilis ætatis peregrinationes longas perficere. Videmus naturam ex nuce modica, continuè operando, arborem magnam efficere: & aquam, quæ adeò mollis eſt, lapidem adeò durum perſeuerante concuſſione cauare.

Tertius effectus; quia virtutem operanti miniſtrat, ne deficiat; & aſpera facit mollia & ſuauia. Bernardus: Subitò procedenti de vmbra ad ſolem, de otio ad laborem graue cernitur omne, quod incipit. Sed poſtquam ab his deſueſcere, & ad illa ſe paulisper aſſueſcere cœperit, vſus tollit difficultatem, inuenitq; facile, quod impoſſibile putauit. Seneca: Perſeuerandū eſt, & aſſiduo labori robur addendū. Iob 17. *Tenebit iuſtus viam ſuam, & mūdus manibus addet fortitudinem*. Equus manè deficiens, non poteſt facere bonam dietam: ſic homo in principio ſuæ conuerſionis deficiens. Gal. 6. *Bonum facientes, non deficiamus*. Item, poma putrida, & vermiculoſa, & ſine cauda, citò cadunt de arbore; ſed ſana bene ſe tenent vſque ad maturitatem: ſic peccatores interius putridi, & vermiculoſi, & carentes cauda perſeuerantię, citò cadunt pro modico vento tentationis. Iob 27. *Tollet eum ventus vrens, & auferet, & velut turbo rapiet eum de loco ſuo*.

Quartus eſt; quia coronam laborantibus donat. Apoc. 2. *Eſto fidelis vſque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ*. Bernardus: Perſeuerātia eſt ſpiritualis filia ſummi regis, virtutum finis & conſummatio. Chryſoſtomus: Tolle perſeuerātiam, nec obſequiū

mercedem habet, nec beneficium gratiam, nec gloriam fortitudo. Non enim qui cœperit, sed *qui perseuerauerit, hic saluus erit*. Glossa: Non cœpisse virtus est, sed perfecisse. Chrysostomus: Incœpisse multorum est, sed perfecisse paucorum. Consueuerunt multi in initio feruentes esse, in fine remissi, & dissoluti. Quæ vtilitas est senum primò florentium, & postea tabescentium? Gregorius: Incassum bonum incipitur, si ante vitę terminum deseratur: quia & frustrà velociter currit, qui, priusquam ad metam veniat, deficit. Ideò cauda hostiæ iubetur offerri. Indecens est animal sine cauda. Vnde dicitur, quòd pauo auis sine cauda non audet apparere præ verecundia: sic sine cauda perseuerantiæ non audebit aliquis coram Deo in die iudicij apparere. Item, qui nauigant per mare, propter vẽtum contrarium non dimittunt nauigare: sed contra ventum perseueranter laborant, donec ad portum veniant. Canis venaticus sequitur leporem per spinas, & tribulos, donec apprehendat: sic nos Deum. *Sic currite, vt comprehendatis.*

Matth. 24. | Leuit. 3. | 1. Cor. 9.

Sed quatuor sunt impedimenta, quæ retrahunt hominem à perseuerantia:
- Primum est delectatio, quando quis voluptatibus delectatur.
- Secundum abundantia.
- Tertium difficultas, vel labor.
- Quartum est infortunium.

Conseruatur perseuerantia in bono agendo: *Nemo mittens manum suam ad aratrum, & respiciens retrò, aptus est regno* Dei. In malo tolerando: *Væ his, qui perdiderunt sustinentiam, & qui dereliquerunt vias rectas, & diuerterunt in vias prauas.*

Luc. 9. | Eccli. 2.

DE PERSEVERANTIA Genes. 19. Iob 2. Prou. 3. 23 Eccli. 2. 11. 35. Ezech. 18. 33. Matth. 10. 15. 24. Luc. 9. Ioan. 6. Act. 2 11. 13. 14. Heb. 3. 2. Pet. 2. 1. Ioan. 2. Apoc. 2.

DE

DE POENITENTIA.

POenitentia est medicamentum vulneris, spes salutis, per quam Deus ad misericordiam prouocatur.

Pœnitentia est
- 1 Discreta, & fructuosa.
- 2. Indiscreta, & periculosa.
- 3. Tarda, & onerosa.

De pœnitentia DISCRETA dicit B. Ambrosius: Pœnitentia est mala prçterita plãgere, & plangenda iterum nõ committere. Talis est commendanda à multiplici suo effectu.

Per Pœnitentiam
- 1. Peccata remittuntur.
- 2. Deus homini placabilis redditur.
- 3. Aeterna pœna vitatur.
- 4. Bona perdita restaurantur.
- 5. Homo donis spiritualib. ditatur.
- 6. Homo ab inimicis defenditur.
- 7. Vita æterna acquiritur.

Primò, per pœnitentiam peccata remittuntur; quia per ipsam reus peccator Deo reconciliatur. Act. 3. *Pœnitemini, & conuertimini, vt deleantur peccata vestra.* Reconciliatur ergo anima peccatrix cælesti sponso per pœnitentiam, quantumcunq; fornicata fuerit. Iere. 3. *Tu autẽ fornicata es cum amatoribus multis: tamen reuertere ad me, dicit Dominus, & ego suscipiam te.* Ezech. 18. *Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, omnium iniquitatum eius non recordabor.*

Secundò, per pœnitentiam Deus peccatori placatur. Pœnitentia enim ita Deum ad se inclinat, quòd peccatoris, qui mille mortibus dignus erat, qui infernum meruerat, propter pœnitentiam ita peccatum dissimulat, vt vindicare nequeat, aut nesciat. Bernardus in sermone de fragmentis septem misericordiarum: Mirabilis bonitas Dei, qui sic ignoscit reo, vt nec pœnitentem damnet, vlciscen-

do: nec confundat, improperando: nec minus diligat, imputando. Psalm. 118. *Bonitatem fecisti cum seruo tuo, Domine.* Item, ita potens est pœnitentia, & ita gratiam Dei acquirit, quòd plus faceret pro illa, quàm pro tota cælesti curia sine illa: auertit enim sententiam Dei, quantumcunque minetur, vt feriat. Ierem. 18. *Si pœnitentiam egerit gens illa à malo suo, quod locutus sum aduersus eam, agam & ego pœnitentiam super malo, quod cogitaui vt facerem ei:* vt patet in Niniuitis. *Nonne vidisti humiliatum Achab coram me? quia igitur humiliatus est mei causa, non inducam malum,* quod cogitaui, *in diebus eius.*

Ionæ 3.
3. Reg. 21.

Tertiò, per pœnitentiam debita pœna soluitur, & æterna pœna euitatur. Facit enim mutari legem iustitiæ, dum pœnam æternam mutat in temporalem, vt innuitur 2. Reg. 12. *Peccaui Domino,* inquit Dauid; statim Nathã respõdit: *Dominus transtulit peccatum tuum: non morieris.* Magnam bonitatem facit Deus peccatori, quando pro modica pœnitentia à pœna æterna eum absoluit: sicut si creditor debitori suo pro modico obolo remitteret magnum debitum. Ideò dicit Gregorius, quòd Sancti temporalem pœnam reputãt lucrum; quia per hanc æternam se euadere non ignorant. Ezech. 18. *Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis, vita viuet, & non morietur.* Si aliquis adiudicatus esset suspendio, omnia, quæ haberet, libenter profunderet, si posset sententiam illam euadere: sed contra existentem in peccato mortali data est sententia, vt suspendatur in perpetuum in inferno. Ezech. 18. *Anima, quæ peccauerit, ipsa morietur,* scilicet æternaliter: sed ista sententia reuocatur per pœnitentiam. Ibid. *Si impius egerit,* &c. vt supra. Item, si rex dixerit seruo suo, quòd nisi infra certum terminum sibi assignatum daret certam summam pecuniæ, ipsum occideret; securũ esset seruo illi, acquitare se

ante

ante terminum assignatum. Sic est de pœnitentia, quòd ante mortē fiat. Apoc. 2. *Age pœnitētiam, sin autem: venio tibi,* id est, ad te citò, scilicet in morte, *& mouebo candelabrum tuū de loco suo.* Glossa: Auferā dona, & virtutes à te, & societatē fidelium. Sed nota, quòd pœnitentia facta in mortali peccato, est sicut falsa moneta. Vnde sicut nō liberatur debitor, soluens falsam monetam, vel nō habens debitam formam: sic non liberatur peccator, faciens pœnitentiam in mortali peccato, quoad Deū, & præmium vitę æternę, nisi sit informata charitate. 1. Cor. 13. *Si tradidero corpus meum, ita vt ardeam: charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.*

Quartò, per pœnitentiam bona perdita restaurantur. Augustinus: Per pœnitentiam bona omnia perdita restaurantur. Genes. 40. *Tres adhuc dies sunt,* (id est, tres partes pœnitentiæ: Contritio, Confessio, & Satisfactio,) *post quos recordabitur Pharao,* qui interpretatur denegās percussionem, quòd pœnitenti denegat, id est, reuocat percussionem vitę æternæ. Vnde *Pharao,* id est, Christus per pœnitentiam *recordabitur ministerij tui, & restituet te in gradum pristinum.* Hoc est, quod dicit pater ad seruos, id est, Christus ad Angelos de filio prodigo per pœnitentiam redeunte, Luc. 15. *Citò proferte stolam primam, & induite illum,* (id est, restituite illi innocentiam, & statum pristinum) *& date annulum,* id est, fidem, & alias virtutes. Item, restituit corporalem sanitatem. Ita enim pœnitentia tenet Deum in manu sua, quòd facit ei mutare legem naturæ; cùm per pœnitentiam Ezechiæ sanitas reddita sit, & quindecim anni vitæ additi. Restituit etiam bona temporalia; vt Manassi in Babylone incarcerato subitò regnū suū, & omnia perdita restaurauit. *Egit* Manasses *pœnitentiam valde coram* Domino Deo *patrum suorum, reduxitq; eum Ierusalem in regnum suum.*

4 Reg. 20.

2. Paralip. 33.

Quintò, per pœnitentiam homo donis spiritualibus ditatur. Actor. 2. *Pœnitentiam agite, & accipietis donum Spiritus sancti.* Solet aliquis homo nobilis vetulam turpem, & ignobilem ducere in vxorem, non propter se, sed propter magnas diuitias, quas habet, & propter amplam hæreditatem, quam possidet: sic & tu pœnitentiam assume in vxorem, & si non propter se (quia tibi videtur turpis, & grauis) attamen propter thesaurũ gratiæ, & virtutis, quem secum defert, & hæreditatem æternam, quam promittit. Sap. 8. *Hanc amaui, & exquisiui à iuuẽtute mea: & quæsiui sponsam mihi eam assumere: & amator factus sum formæ illius.* Et sequitur: *Proposui ergo hanc adducere mihi ad conuiuendum: sciens quoniam mecum communicabit de bonis.* Sap. 7. *Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa.*

Sextò, per pœnitentiam ab inimicis homo defenditur. Qui vult hospitale, vel ecclesiam defendere, apponit crucem ligneam, vt sciãt homines esse domum Dei: sic qui vult se à dæmonibus custodire, signum crucis, id est, pœnitentiæ super se ponat. Dictum est in Ezechiele cap. 9. *Super quem videritis signũ Thau, ne occidatis.* Lupus nõ comedit erinaceũ; nec piscis inanẽ arũdinem, propter aculeos: sic nec diabolus aliquẽ in asperitate pœnitentiæ viuẽtem. Apoc. 7. dictum est *quatuor Angelis: Nolite nocere terræ, & mari, neque arboribus, quoad vsque signemus seruos Dei nostri in frontibus eorũ.* Mat. 12. *Cùm immundus spiritus exierit ab homine, ambulat per loca arida,* &c. Apostolus: *Stigmata*, id est, signa *Domini Iesu in corpore meo porto*, id est, signa passionis eius, & pœnitentię, quæ me probãt eius esse militẽ. Item pœnitentia Angelos lætificat. *Gaudium erit coram Angelis Dei super vno peccatore, pœnitentiam agente,* &c. Sicut solent gaudere nobiles, & magnam capere voluptatem in captione vnius apri, vel cerui, quàm de centum bobus

Galat. 6.

Luc. 15.

bus

bus, qui domi coaluntur. Exemplum ex Euangelio de oue, & de drachma deperdita, & de filio prodigo reuertente ad pœnitentiam. Lucæ 15. *Cœperunt omnes simul gaudere, & epulari*, &c.

Septimò, per pœnitentiam acquiritur vita æterna. Matth. 3. *Pœnitentiam agite, appropinquabit enim regnum cælorum.* Heu, pro rebus mundanis, quæ facilè dilabuntur, & sunt in perpetuo fluxu, tantum laboramus: at pro æternis bonis vix manum, vel pedem mouemus. Augustinus: Si tanta portat nobiscum cupiditas, quare non tanta portat charitas? Item, Simia, gustata exteriori cortice nucis, quæ amara est, statim eam reijcit, & ad dulcedinem nuclei non peruenit: sic peccator pœnitentiam suam projciens propter aliquam difficultatem, quam in principio inuenit, ad dulcedinem spiritualis consolationis, vel æterni præmij non peruenit. Gregorius: Si mens appetit, quod demulcet, prius gustet, quod dolet. Item, portator lignorum, vel bladi maius onus libenter assumit humeris, vt maiorem habeat remunerationem: sic debet pœnitens maiora onera ieiuniorum, laborum, & aliorum grauium sibi assumere, vt magis remuneretur. Apostolus 1. Cor 3. *Vnusquisque propriam mercedem accipiet secundùm suum laborem.* Bernardus: Si pœnitentia nostra paulatim minuitur, paulatim gemmis corona priuatur. Item, ad transeundum mare securius est intrare magnam nauim, quàm paruam. Nauis est pœnitentia: quia sicut per nauem de ripa ad ripam traijcimur; sic per pœnitentiam de mari huius mundi ad cælestem patriam peruenitur. Sap. 14. *Exiguo ligno credunt homines animas suas, & transeuntes mare per ratem liberati sunt.*

Est & alia pœnitentia, quæ dicitur INDISCRETA. Ideò sciendum, quòd vult Deus sibi prudenter seruiri, vt non minorati & debiles fiant, & post me- 2.

dicorum suffragia requirant. Diabolus enim contra hominem pugnat astutia potius, quàm viribus, ideò nos contra eum sapientia pugnare oportet. Sapient. 6. *Melior est sapientia, quàm vires: & vir prudens, quàm fortis.* Qui nimis pellem extendit, dissipat eam: & arcus nimis tentus debilitatur. Prouerb. 30. *Qui vehementer emungit, elicit sanguinem.* Rom. 12. *Rationabile* sit *obsequium vestrum.* Item, ille, qui equum suum nimis fatigat in principio itineris, in fine non perficiet cursum suū: ita qui nimis seipsum affligit, parum proficiet. Bernardus: Qui ex indiscretionis vitio ieiunat, & vigilat, & talia agit, vt deficiente spiritu, vel corpore languente, spiritualia impediantur, abstulit corpori suo boni operis effectum. Iste innocentem crucifigit, quando latronem crucifigere debuit: occidit hominem, cùm feram interficere credit, sicut Lamech. Augustinus: Carnem restringere debemus, non extinguere: reprimere, non opprimere: seruiat, non sæuiat: ancilletur, non dominetur, alioquin morietur. Item, iste nimis nauem suam onerat, quæ contra pericula alleuianda esset: & ideò sæpe submergitur. Item, similis est illi, qui vermes vult excutere de arbore, & excutit flores, & fructus cum vermibus: & lotrici, quæ pannos lauando lacerat, super lapidem percutiendo. Gregorius: Bonę voluntati non semper credendum est, sed regenda, & refrænanda, maximè in insipiente. Item, si ille, qui aufert vitam alicui, qui victurus esset per annum, homicida iudicaretur: quantò magis ille, qui ieiunijs, & afflictionibus se afficit, vt decem annis citius, quàm moriturus esset, è vita decedat? Bernardus: Non habet callidus hostis efficacius inclinamentum ad tollendum de corde charitatem, quàm si efficere possit, vt in ea incautè, & sine discretione ambuletur.

Genes. 4.

3. Item, est pœnitentia TARDA, quæ est onerosa,

& damnosa : & propterea non tarda, sed festina sit pœnitentia nostra; quia

per festinationem pœnitentiæ
- 1. Placatur ira diuina.
- 2. Confutatur dæmonum superbia.
- 3. Recuperatur iustitia perdita.
- 4. Acceleratur vita perpetua.

Primò debet esse festina, & non tarda; quia per festinantiam placatur ira diuina, & ad misericordiam dignus efficitur pœnitens; quia plus Deo placet festina pœnitentia, quàm dilata. Illi enim, qui citò conuertuntur de peccato, ex optimo vitæ suæ Deo offerunt; alij quasi fæces Deo reseruant. Vnde qui vsque ad senectutem expectant pœnitentiam facere, illi similes sunt, qui Dominum suum cibare volunt pane mucido, & furfure vitæ suæ, & fæce vini sui potare; cùm de meliori deberent illi dare. De vita sua, quod melius & pulchrius est, dant diabolo, & mũdo; reliquias verò Deo volunt dare. Psalm. 58. *Fortitudinem meam ad te* (ad tibi scilicet seruiendum) *custodiam*. Item, isti iniusti sunt sibi ipsis. Si aliquis haberet quatuor asinos, & imponeret debiliori totum onus illorum quatuor, non tantùm iniustus, sed & stultus reputaretur: sic ille, qui totum, quod facere debuit tempore pueritiæ, iuuentutis, adolescentiæ, & senectutis, super senectutem imponit, quando iam præ debilitate seipsum portare non valet. Malach. 1. *Maledictus dolosus, qui habet in grege suo masculum, & votum faciens immolat debile* Domino Item, inimicus est ad seipsum, dum se potius vult habere malum, quàm bonum: infirmum, quàm sanum: mortuum, quàm viuum: seruum, quàm liberum: nihil haben-

tem,

tem, quàm esse omnium bonorum participem. Eccli 16. *Melior est vnus timens Deum, quàm mille filij impij.* Item, ille, qui non potest leuare onus peccatorum, quod minus est: quo modo leuabit illud, quod maius est, & ipse erit debilior? Similis est cuidam homunculo, qui dum in sylua pararet sibi ligna, tam ingentem fasciculum parauit, vt vix posset mouere, & cùm deberet subtrahere, semper aliquid addebat: & ita tanto succubuit oneri.

Secundò debet esse festina, & non tarda; quia ex hoc confutatur dæmonum superbia. Magnum periculum est homini peccatori sine pœnitentia longo tempore discurrere & transire: nam per totum illud tempus captus tenetur vinculis inimicorum, à quibus solui posset, si vellet. Baruch 3. *Quid est Israel* (id est, peccator) *quòd in terra inimicorum es?* scilicet captiua, & ligata teneris? Eccli 25. *Quæ in iuuentute tua* (id est, in vita) *non congregasti, quomodo in senectute tua* (id est, in morte) *inuenies?* Iste seminat maledictionem, & vult benedictionem metere, contra Apostolum, qui dicit Galat. 6. *Quæ seminauerit homo, hæc & metet.* Item, similis videtur esse illi, qui ludit scaccorum ludo, & parum ludum cognoscens, cogitat apud se: Ego permittam mihi familiam auferri, deinde mactabo illum, cum quo ludo, in angulo, cùm tamen sciat eum, cum quo ludit, peritissimum lusorem. Velut imperitissimus lusor est peccator, qui semper in ludo tentationum succumbit, qui familiam virtutum, & bonorum operum per peccatum sibi permittit auferri: sed in angulo, id est, in fine vitæ, non mactabit lusorem peritissimum, qui est diabolus; ipse enim ab initio mundi exercitatus est in ludo tentationum, & deceptionum. Non ergo præsumptione confidat peccator, quòd in angulo velit eum mactare, id est, in fine vitæ suæ vincere, quando grauius tentat, vt dicit Gregorius: Tunc dia-

diabolus grauiores tentationes ingerit, quando fini magis appropinquare conspicit.

Tertiò debet esse festina, quia ex hoc recuperatur iustitia perdita. Eccli 17. *Pœnitentibus dedit* Deus *viam iustitiæ.* Morans autem in peccato, semper addit peccatum peccato, & ita pœnam pœnæ. Gregorius: Peccatum, quod per pœnitentiam non diluitur, mox suo pondere ad aliud trahit. Mora enim in peccatis, tanquam debitum, currit ad vsuram; quia quantò diutius erit in peccatis, tantò plus soluet de pœna: sicut quantò plus differt homo soluere, quod debet ad vsuram, tantò plus soluet, cùm tempus aduenerit. Rom. 2 *Secundùm duritiam tuam, & impœnitens cor, thesaurizas tibi iram in die iræ.* Verè magna est vsura, quando pro vno denario soluitur pecunia infinita, id est, pro delectatione peccati pœna æterna. Eccli 20. *Datus insipientis non erit vtilis tibi: oculi enim illius septemplices sunt. exigua dabit, & multa improperabit.* Item, si aliquis iuuenis dominum suum, quandiu potuisset, impugnasset, & postea senio confectus seruitium suum ei offerret, credo, quòd non multùm curaret: sic qui impugnat Deum in iuuentute, & ei seruire disponit in senectute. Malach. 1. *Si offeratis claudum, & languidum, nónne malum est?* Item, membrum de nouo fractum citius renodatur; & infirmitas non diuturna facilius sanatur; & sordes in vase derelictæ, & inueteratæ difficilius remouentur, sed nouæ facilius terguntur. Eccli 17. *Non demoreris in errore impiorum*, sed *ante mortem confitere. A mortuo quasi nihil, perit confessio. Confiteberis viuens, viuus & sanus confiteberis, & laudabis Deum, & gloriaberis in miserationibus illius.* Item, si aliquis regi suo in magno debito teneretur, & rex diceret ei: nisi citò quod debes reddas, incarcerabo te in perpetuum, & reddes tunc in centuplum: multa incommoda sustineret, quin prius redderet: sic Deus commina-

minatur tibi pœnitentiam, & carcerem inferni; nec exibis *inde, donec reddas nouißimum quadrantem*; quòd pœnam solues ibi in futuro maiorem, ni soluas in præsenti. Item, canis videns se percutere volentem, salit per lutum, vel spinas, & ita intrat aliquam pœnam, vt maiorem euitet; & latro potius eligit aurem, vel pedem amittere, vel in exilium mitti, quàm sustineat suspendium: & homo non vult pœnitentiam agere in præsenti, vt pœnam euitet æternam? Iob 6. *Qui timent pruinam, irruet super eos nix*: id est, qui renuit pœnitentiam in præsenti, sustinebit maiorem in futuro.

Matth.5.

Quartò festinare debet propter temporis breuitatem: & ex hoc acceleratur ad vitam perpetuam. Quando aliquis inchoat dietam suam hora tarda, oportet eum magis festinare. Seneca: Faciamus quod in itinere fieri solet: qui tardè exierunt, velocitate moram compensant. Stultus est agricola, qui eo tempore seminat, quo metendum esset: sic qui in senectute expectat pœnitentiam suam facere, quando deberet fructus pœnitentiæ recipere. Item, cùm sine veste nuptiali nemo possit intrare ad nuptias cæli, fatuus est, qui morte vrgente quærit vestem nuptialem sibi parari.

Pœnitentia perficitur { 1. Corde. 2 Ore. 3. Opere.

1. Reg 15.
Prouerb. 28.

Corde: quia pœnitentia ficta Sauli non profuit. Vnde Psalm. 26. *Tibi dixit cor meum.* Ore: *Qui abscondit scelera sua, non dirigetur.* Opere; vt sit virtuosa sine alicuius mali admistione. Amos 5. *Quærite bonum, & non malum, vt viuatis.* Est fructuosa sine procrastinatione pœnitentia. Eccli 5. *Non tardes conuerti ad Dominum, & ne differas de die in diem.*

DE

DE PRAEDICATIONE.

PRædicare, ſecundùm Grammaticos, eſt apertè, ſeu publicè dicere, celebrare, diuulgare, & laudare: quod fit linguis loquendo. Tenetur enim prædicator impio obijcere impietatem ſuam, licèt ille non ſemper acquieſcat; alioqui ſanguinem eius Dominus requiret de manu ſua.

Prædicatorem oportet lucere, vita ſcilicet, & doctrina. Sed ad hoc, vt homo bene prædicet, multa videntur valere, ſcilicet, vt

prædicator ſit { 1. Vita laudabilis. 2. Doctrina facilis. 3. Eloquentia vtilis.

Primò, quòd prædicator ſit vita laudabilis, vt ipſe laudabiliter viuat; literæ enim non habent auctoritatem, niſi in illis pendeat ſigillum authenticum: ſic ſciens multas literas non habet auctoritatem, quòd credatur ei, niſi habeat teſtimonium bonæ vitæ. Matth. 5. *Qui fecerit, & docuerit, hic magnus vocabitur in regno cælorum.* Auguſtinus: Non obedienter auditur, qui ſeipſum non audit. Iuuare debet vita doctrinam, non impedire. Prædicatores, qui dicunt, & non faciunt, ſimiles ſunt cæcis, & claudis, qui ſedent in introitu ciuitatis mendicantes, & tranſeuntibus viam oſtendunt, ſed nunquam per eam ambulant, contra illud Iacob. 2. *Sic loquimini, & ſic facite.* Item, lanij, qui carnes alijs vendunt, peiores ſæpe comedunt; & ſutores calceamentorum peiores ſotulares portant: ſic clerici, & ſacerdotes, qui alijs miniſtrant verbum ſalutis, interdum ſunt alijs deteriores. Pſalm. 49. *Peccatori dixit Deus: Quare tu enarras iuſtitias meas, & aſſumis teſtamentum meum per os tuum?* Indignum enim eſt, cęleſtem doctrinam in vaſe immundo ponere. Prouerb. 26. *Quomodo, ſi argento ſordido ornare velis vas fictile: ſic labia tumentia cum peßimo corde ſociata*, &c.

Sicut

Sicut irrisione dignus est, qui argento vas fictile ornare vellet, & cùm vellet lutum decorare, sordidaret argentum: sic, irrisione dignus est, qui (cùm malus sit) bona dicit, & docens bona, quodammodo se obligat ex doctrina sua ad faciendum. Gregorius: Qui alios ad bene operandum excitat, ad bene agendum seipsum ligat. Qui prædicat aliquam delectationem esse venenosam, & eam postea sumit, non videtur credere, quod dicit. Apostolus: *Qui prædicas non furandum, furaris.* Item, qui bene docet, & malè viuit, quasi qui defert lucernam ante se, quæ immunditiam suam alijs ostendit, & literas suæ damnationis publicat. Prosper: Bene loqui, & malè viuere, nihil aliud est, quàm sua sententia se damnare. Apostolus: *In quo iudicas alterum, teipsum condemnas.* Seipsum confundit, & sibijpsi contradicit. Hieronymus: Non confundant opera tua sermonem tuum. Iste habet linguam longè maiorem manu, quod est monstruosum. Gregorius: Monstruosa res est manus remissas, & linguam magniloquam habere. Item, quis crederet illi, qui aliquam viam asséreret latronibus plenam, & eandem frequentaret? Item, quis non haberet suspectam exhortationem insequendi hostes ab eo, qui esset ex parte hostium: Thren. 4. *Non crediderunt reges terræ, & vniuersi habitatores orbis, quòd ingrederetur hostis & inimicus per portas Ierusalem, propter peccata Prophetarum eius, & iniquitates sacerdotum eius.*

Rom. 2.

Ibidem.

Secundum est, quòd doctrina prædicatoris sit aperta, & facilis. Prouerb. 14. *Doctrina prudentium facilis.* Ecclesiastici 4. Non *abscondas sapientiam tuam in decore eius.* Augustinus: Quid prodest clauis aurea, si aperire quod volumus non potest? aut quid obest lignea, si hoc potest, quando nihil quærimus nisi patere quod clausum est? Quid prodest locutionis integritas, quam non assequitur intellectus audientis?

Tertium est, quòd doctrina prædicatoris sit vtilis. Augustinus: Dixit quidam eloquens, & verum dixit: ita dicere debere eloquentem, vt doceat, vt delectet, vt flectat. Deinde addidit, docere necessitatis est, delectare suauitatis, flectere victoriæ: docendi necessitas in rebus est constituta, quas dicimus: reliqua duo in modo, quo dicimus docendo. Qui ergo dicit cùm docere vult, quamdiu non intelligitur, nondum se existimet dixisse quod vult ei, quem vult docere. Quia etsi dixit quod ipse intelligit, nondum illi dixisse putandus est, à quo intellectus non est. Si verò intellectus est, quocunque modo dixerit, dixit. Quòd si etiam delectare vult eum cui dicit, aut flectere: non quocunque modo dixerit faciet, sed interest quomodo dicat vt faciat. Sicut est autem vt teneatur ad audiendum delectandus auditor: ita flectendus, vt moueatur ad agendum. Et sicut delectatur si suauiter loquaris: ita flectitur, si amet quod polliceris, timeat quod minaris, oderit quod arguis, quod commendas amplectatur, quod dolendum exaggeras doleat, cùm quid lætandum prædicas gaudeat, misereatur eorum quos miserandos ante oculos dicendo constituis, fugiat eos quos cauendos terrendo proponis. Prædicare, actus est principalissimus, & proprius Episcopi, & dignior, quàm baptizare.

De doctr. Christ. lib. 4. cap. 12.

DE PRAEPARATIONE.

PRæparare, est ante parare, quæ nobis vtilia fore credimus.

Præparatio est bona homini, cùm valeat ad quinque. Solent enim homines præparari, nempe

1. Ad defendendum.
2. Ad seruiendum.
3. Ad recipiendum.
4. Ad computandum.
5. Ad iuuandum.

I. Primò præparant se homines AD DEFENDENDVM, vt obsessi in castro. Obsessi enim cum castrum defendere nituntur, tria facere solent,

videlicet { 1 Auxilium domini inuocant. 2. Muros in circuitu ædificant. 3. Aditus hostibus claudunt. }

Primò auxilium domini inuocant: sic & nos, in nostrum adiutorium contra malignos hostes, auxilium Dei, & Sanctorum implorare debemus. Hieronymus: Ito, & præpara te ad bellum. Ito, viriliter resistendo diabolo, non tradas castrum Domini tui sine eius licentia: sed præpara te ad bellum, Dei, & Sanctorum auxilium implorando. Item, qui obsidentur, mittunt internuntios ad dominum, & ad amicos, vt eis suppetias ferant. Psalm. 120. *Leuaui oculos meos in montes,* (id est, ad Sanctos,) *vnde veniet auxilium mihi.* Quod figuratur, cùm Viri Iabes miserunt *nuntios ad vniuersos terminos Israel* pro succursu. Isti nuntij sunt orationes. Psalm. 87. *Intret in conspectu tuo oratio mea,* &c. Glossa: Mira virtus ponitur orationis, quæ quasi quidam nuntius, ad Deum vadit, & mandatum peragit, quò caro peruenire nequit.

1. Reg. 11.

Secundò muros (scilicet virtutum) in circuitu construunt. Sicut enim muri ingressum, & impetum hostium impediunt: sic virtutes vitijs obsistunt. Largitas enim non permittit, quòd auaritia ingrediatur: Castitas prohibet luxuriam: Humilitas superbiam, & sic de alijs. Ideò Iudith 3. *Filij Israel muris circumdederunt vicos suos in præparationem pugnæ* contra Holofernem. Et nota, quòd si ruptura sit in muro, patet aditus hostibus: sic si habeas multa opera virtutum, & deficiat vna, habent aditum hostes tui, vt te capiant, & occidant. Iob 30. *Quasi rupto muro, & aperta ianua, irruerunt super me.*

Tertiò aditus hostibus claudunt. Ostia, per quæ solent

ſolent hoſtes intrare, ſunt quinque ſenſus corporis. Claude ergo feneſtras iſtas; quia per ipſas mors intrat ad animam. Iudith 5. *Nuntiatum eſt Holoferni, quòd filij Iſrael præpararent ſe ad reſiſtendum, ac montium itinera concluſiſſent.* Holofernes diabolum ſignificat, qui quotidie animas noſtras impugnat, vt eas acquirat, contra quem præparare nos debemus, ſicut dicitur Eccli 2. *Fili accedens ad ſeruitutem Dei, ſta in iuſtitia, & in timore: & præpara animam tuam ad tentationem. Deprime cor tuum & ſuſtine.*

In Præparatione { 1. Conſolamur. 2. Erudimur. 3. Monemur.

Primò conſolamur, cùm nos filios vocat. Non modica conſolatio eſſet pauperi humili orto genere, ſi rex adoptaret eum in filium, & hæredem: quod facit Dominus, quando dat peccatori, quòd recedat à peccato, & efficiatur filius Dei per gratiam. Rom. 8. *Si autem filij, & hæredes.*

Secundò erudimur, ibi; *Accedens ad ſeruitutem Dei.* In hoc docemur, quòd diabolus impugnat eos, qui Deo ſeruiunt, & diabolum ipſum deſerunt: vt Pharao filios Iſraël fugientes perſecutus eſt. Gloſſa: Qui ab illecebris mundi vult abſtinere, & in Chriſto piè viuere, perſecutionem patitur: dum enim diuino ſeruitio ſe adſtringit, & præparat, bellum diaboli contra ſe excitat: ſicut Rex ſibi ſubditos non impugnat, ſed aduerſarios. Eccli 2.

Tertiò monemur, ne cadamus de equo virtutum, ibi: *Sta in iuſtitia & in timore* 1. Cor. 10. *Qui ſe exiſtimat ſtare, videat ne cadat.* Sequitur: *Deprime cor tuum,* per humilitatem; quia humilitas liberat. *Et ſuſtine,* per patientiam; quia radix virtutum, & cuſtos eſt patientia.

Secundò, debemus nos præparare AD SERVIENDVM, ſicut miniſtrantes cibos coram magnati- 2.

natibus. Isti enim se præparant, vt decenter, & honestè seruiant: Sic qui Deo seruire desiderant, præparare se debent, vt decenter seruiant. Deus enim sanctus, & mundus est: ideò vult habere sanctos, & mundos seruos. Leuit. 11. *Sancti eritis, quia ego sanctus sum.* Ideò 1. Reg. 7. dicitur: *Præparate corda vestra Domino*, id est, per conscientiæ puritatem, vel purgationem: *& seruite ei soli.*

Hîc nota, quomodo debemus Deo seruire:
- 1. Diligenter.
- 2. Libenter.
- 3. Reuerenter.
- 4. Singulariter.

Primò diligenter, ibi; *Præparate.* Seruus diligens semper est paratus mandata sui domini adimplere. Psalm. 118. *Paratus sum, & non sum turbatus*, &c.

Secundò libenter, ibi; *Corda vestra.* Quod non de puro corde, sed inuito impenditur, non placet Deo. 1 Paral. 28. *Serui* Domino *corde perfecto, & animo voluntario*; quia coacta seruitia non placent Deo.

Tertiò reuerenter, ibi; *Domino.* Si enim cum tanto timore & reuerentia seruitur dominis terrenis, propter eorum potentiam, & dignitatem: quantò magis Deo, qui est *Rex regum, & Dominus dominantium*: Psalm. 2. *Seruite Domino in timore.*

Quartò singulariter, ibi; *ei soli.* Quia solis sibi seruientibus dat præmium. Non vult habere seruos ad medietatem. 2. Cor. 6. *In omnibus exhibeamus nosmetipsos sicut* Dei *ministros*, non carnis, non mundi, non diaboli; sed Dei. Matth. 6. *Nemo potest duobus dominis seruire*

5. Tertiò debemus nos præparare AD RECIPIENDVM. Recepturi enim Principem suum, præparant se, & hospitium mundificant. Gregorius: Si domum nostram quisquam diues, ac præpotens amicus intraret, omni festinatione tota domus mundaretur, ne quid fortassis adesset, quod oculos

intran-

intrantis amici offenderet. Tergat ergo sordes praui operis, qui Deo præparat domum mentis. Eccli 2. *Qui timent Dominum, præparabunt corda sua, & in conspectu illius sanctificabunt animas suas*. Require de hoc Cap. de munditia cordis.

4. Quartò debemus nos præparare AD COMPVTANDVM, id est, ad rationem reddendam de bonis nobis commissis. Amos 4. *Præparare in occursum Dei tui Israel.* Vulgo dici solet, bene munitus non timet, sed securus expectat aduentum domini sui. Ideò fatuæ virgines (quia non fuerunt paratæ, nec munitæ) à Deo turpiter sunt repulsæ; paratæ verò honorificè sunt receptæ. Matth 24. *Ideo & vos estote parati; quia qua nescitis hora filius hominis venturus est*, scilicet, ad iudicium.

Veniet autem ad tria, nempè
- 1. Ad computandum.
- 2. Ad perscrutandum.
- 3. Ad pugnandum.

Primò ad computandum: quia bona nobis commissa dissipauimus, vt Villicus *iniquitatis*, cui dictum est: *Redde rationem villicationis tuæ.* Luc. 16. Matth. 25. Tunc *temporis* veniet *dominus seruorum illorum & ponet rationem cum eis*. Præpara ergo te *in occursum Dei*, per tuæ conscientiæ examinationem, ante iudicium. Eccli 18. *Ante iudicium para iustitiam tibi*, id est, bona opera, quæ pro te respondeant in iudicio: & ita *ante iudicium interroga teipsum.*

Secundò veniet ad scrutandum: quia peccata nostra abscondimus. Soph. 1. *Scrutabor Ierusalem in lucernis* Peccata enim, quæ modò sunt abscondita, manifestabuntur, vt merces fardellorum in nundinis. 1. Cor. 4. Veniet *Dominus, & illuminabit abscondita tenebrarum & manifestabit consilia cordium:* & ideò præpara te per confessionem, peccata deponendo, sicut latro extra domum furtum proijcit, ne cum eo inueniatur. Psalm. 94. *Præoccupemus faciem eius*, &c.

Tertiò veniet ad pugnandum contra peccatores: quia mandata transgressi sunt. Apocalyps. 2. *Pugnabo cum illis in gladio oris mei.* Sapient. 5. *Pugnabit* etiam *orbis terrarum contra insensatos*. Non restat ergo nisi pacem facere cum illo. Lucæ 14. *Quis rex iturus committere bellum aduersus alium regem, non sedens prius cogitat, si poßit cum decem millibus occurrere ei qui cum viginti millibus venit ad se? alioquin adhuc illo longè agente, legationem mittens, rogat ea, quæ pacis sunt:* quia ei resistere non potest: sic & nos faciamus.

5. Quintò debemus nos præparare AD ADIVVANDVM. Ituri enim ad curiam magnam, ornant se, & præparant diligenter: sic nos, qui vocati sumus ad curiam cæli, meritò nos præparare debemus, vt honorificè recipiamur. Apocalyps. 19. *Venerunt nuptiæ Agni, & vxor eius præparauit se*. Nuptiæ istæ appellatur beata vita. In introductione sponsæ ad sponsum solent fieri conuiuia, & festa magna: sic erit in coniunctione Christi, & Ecclesiæ post iudicium, quod figuratur Esther 1. vbi dicitur, quòd Rex Assuerus *iußit præparari conuiuium* pro coniunctione, & nuptijs Hester. Tunc dabit sponsus sponsæ nouas vestes, quando *corruptibile hoc* induet *incorruptionem: & mortale hoc immortalitatem.* (1. Corinth. 15.)

Et nota, quòd tripliciter oportet hominem præparari ad nuptias istas, scilicet vt sit:
1. Charitas in corde.
2. Pœnitentia in corpore.
3. Largitas in operatione.

Ad nuptias corporales tria hominum genera solent recipi, ad nuptiarum honorem, & decorem, scilicet:
1. Bene induti.
2. Diuites.
3. Curiales.

Primò bene induti: quia rurifer iribaldi à curijs Principum expelluntur. Esther 4. *Non erat licitum, indutum sacco aulam regis* Assueri *intrare*. Sic Matth. 22.

non

non habens vestem nuptialem, id est, charitatem, eiectus est à nuptijs Christi.

Secundò diuites recipiuntur; quia soluunt pretium sedis suæ, alij non: sic ad consortium Sanctorum peruenientes, hîc tribulationes, & angustias persoluerunt, id est, sustinuerunt pro pretio. Lucæ 22. *Vos estis, qui permansistis mecum in tentationibus meis: & ego dispono vobis, sicut disposuit mihi Pater meus, regnum, vt edatis, et bibatis super mensam meam in regno meo.*

Tertiò liberales, & aulici largi, & curiales solent ad curias, & ad festa vocari, auari non: sic misericordes (quia Christum in pauperibus refecerunt) à Christo propterea digni sunt vocari ad nuptias cæli. Matth. 25 *Venite benedicti Patris mei, possidete paratum vobis regnum*, &c. *Esuriui enim, et dedistis mihi manducare*, &c.

DE PROBATIONE.

PRobare, est demonstrare, & argumentando planum facere. Vnde probatio quærit rationem facti, & tangit cor.

Probare solent homines multa, quæ probatione indigent. Nam sicut probatur pecunia, vtrum sit bona, vel falsa: sic Deus vult probare illos, quibus daturus est regnum, multis modis,

nempe,
1. In fide, vtrum sit constans.
2. In tribulatione, vtrum sit patiens.
3. In tentatione, vtrum sit obediens.
4 In verbo, vtrum sit sapiens.
5. In opere, vtrum sit compatiens.
6. In conuersatione, vtrum sit placens.

1. Primò igitur probatur homo per FIDEM: sicut clericus quando debet recipi ad Ordinem, vel beneficium. 2 Cor. 13. *Vosmetipsos tentate, si estis in fide: ipsi vos probate* in operibus. Quia & *fides* (Iacob. 2.) *sine operibus mortua est*. 1. Pet. 1. *Probatio vestræ fidei multo pre-*

tiosior auro, quod per ignem probatur, id est, Fides vestra per tentationem probata, & examinata, *pretiosior sit auro*. Sicut enim aurum in fornace examinatur, probatum foras, cuius sit fulgoris, apparet: ita fidelium constantia inter pressuras contemptibilis videtur; sed finito certamine, in iudicio, quantæ sit gloriæ, ostenditur.

2. Secundò probatur homo in TRIBVLATIONE, vtrum sit patiens, sicut aurum probatur in fornace ignis. *Tanquam aurum in fornace probauit illos* (electos) Dominus. *Probabit me quasi aurum, quod per ignem transit*. Glossa: Quædam patientia Sanctorum auro comparatur; quia sicut in metallis nihil pretiosius auro; ita hæc apud Deum omni laude dignissima. Ideò Zachar. 13. *Probabo eos sicut probatur aurum*. Qui autem in tribulatione deficiunt, aurum non sunt, nec argentum; sed æs, vel plumbum. Moneta, quæ falsò sonat, vt æs, vel plicatur sub digito, vt plumbum, non recipitur, sed reprobatur. *Argentum reprobum vocate eos*, vel falsam monetam. econtrà dicitur in Psalm. 16. *Probasti cor meum, & visitasti nocte: igne me examinasti, & non est inuenta in me iniquitas*. Eccli 2. *Igne probatur aurum & argentum homines verò receptibiles*, id est, qui digni sunt vt recipiantur, *in camino humiliationis*, id est, tribulationis, quæ animam humiliat, ne cadat per superbiam. Eccli 27. *Vasa figuli probat fornax, & homines iustos tentatio tribulationis*. Olla vacua igni apposita crepat, plena non: sic homo vacuus gratia, crepat per impatientiam.

Sapient. 3.
Iob 23.
Ierem. 6.

3. Tertiò probatur per TENTATIONEM, vtrum sit obediens. Psalm. 80. *Probaui te apud aquam contradictionis* Glossa, apud populum contradicentem tibi. Qui enim graditur in via Domini, multos habet contradictores, detractores, & insultores. Sic probauit Deus Abraham Genes. 22. *Tentauit Deus Abra-*

Abraham, & dixit ad eum: Tolle filium tuum vnigenitum, &c. Tob. 12 *Quia acceptus eras Deo, necesse fuit, vt tentatio probaret te*, sicut probatur miles in torneamēto. Augustinus: Tentaris, vt proberis. Psal. 25. *Proba me, Domine, & tenta me*: quia *beatus vir, qui suffert tentationem*, &c. Tentaris, vt qui nesciebas te, a teipso inueniaris. Eccli. 34. *Qui tentatus non est, quid scit?* id est, seipsum non nouit. Gregorius: Cùm tentamur, ad Dei iudiciū recurrere debemus, & maiores laudes referre, quàm pulsati fuerimus, nos nolumus. Psal. 138 *Proba me Deus & scito cor meum*, id est, fac me nosse, *interroga me, & cognosce semitas meas. Et vide si via iniquitatis in me est: & deduc me in via æterna.* Item tentaris, vt exercearis: vt miles in torneamēto Iob 1. *Chaldæi*, id est, dæmones, *fecerunt tres turmas, & inuaserunt camelos*, id est, fortiores, & perfectiores. Psal. 118. *Seruus tuus exercebatur in iustificationibus tuis*, id est, tentationibus.

Iacob. 1.

4. Quartò per VERBA, vtrum sit patiens: sicut porcus probatur in lingua, vtrum sit sanus, necne Non dicitur porcus sanus, qui habet grana in lingua: sic nec homo, qui habet mala verba,

scilicet { 1. Murmurationis. 2 Detractionis. 3. Adulationis. }

Murmurationis. Gregorius: Qualis quisq; apud se lateat, illata contumelia probat. Sap 2. *Contumelia, & tormento interrogemus eum, & probemus patientiam illius.*

Detractionis. Hieronymus: In verborum pōdere probatio consistit vitæ humanæ.

Adulationis. Prou. 27. *Quo modo probatur in conflatorio argentum, & in fornace aurum: sic probatur homo in ore laudantis.* Sed hæc probatio habet tres gradus. Primus, per testes. Actor, 1. *Eritis mihi testes in Ierusalem*, &c. Secundus, per pactum. Rom. 1. *Ante promiserat*

ferat Deus per Prophetas suos. Tertius, per iuramentum. Hebr. 6. *Quoniam neminem habuit, per quem iuraret, maiorem, iurauit per semetipsum.*

5. Quintò per OPERA, vtrum sit compatiens. Sicut probatur arbor esse bona, vel mala ex fructu. Matth 7. *Non potest arbor bona malos fructus facere: neque arbor mala bonos fructus facere.* Eccli. 46. *Samuel in* filijs *probatus est*, id est, in operibus. Sap. 4. *Filij, qui nascuntur testes sunt nequitiæ aduersus parentes*, id est, opera operarios accusabunt in die iudicij. Ioan. 9. *Me oportet operari opera* Patris mei. *Opera enim, quæ ego facio, testimonium perhibent de me.* Ideò dicitur 2. Timot. 2. *Solicitè cura teipsum, probabilem exhibere Deo operarium.*

Ioan. 5.

6. Sextò probatur per CONVERSATIONEM, vtrum sit placens. Sic probatur homo ex habitu, vel facie. Eccli. 19. *Ex visu cognoscitur vir, & ab occursu faciei cognoscitur sensatus* ab insensato. Homo cognoscitur, si sit bonæ, sanctæ, & modestæ conuersationis, & vitæ, vel econuerso. Eccle. 8. *Sapientia* (id est vita) *hominis lucet in vultu eius* Eccli. 19. *Amictus corporis, & risus dentium, & ingressus hominis enuntiat de illo.* Ideò Deuter. 1. *Date ex vobis viros sapientes, & gnaros, & quorum conuersatio sit probata in tribubus vestris.*

DE PROVIDENTIA.

PRouidentia est, qua futura prospicimus, antequam facta sint. Cuius partes sunt ex præsentibus futura perpēdere, & aduersus calamitatem aduenientem consilio se præmunire.

Prouidentia valet ad multa: sed specialiter ad duo:
- 1. Ad tentationē aduersorum sustinendam.
- 2. Ad vitam perpetuam acquirendam.

Primò valet prouidentia ad tentationem, & tribula-

bulationem aduersorum sustinendam. Gregorius: Hostis callidus tantò liberius pectus percutit, quātò nudum à prouidētiæ lorica deprehendit: & tantò quisq; minus aduersitate premitur, quātò contra illam præsciendo paratus inuenitur. Minus enim iacula feriunt, quæ præuidentur, &c. Seneca: Tunc per rationem rectè viues, si omnia æstimes, & perpendas. Item: Si prudens esse cupis, futura attentè prospice: & quæ possunt cōtingere animo tuo cuncta propone, Nihil tibi subitum sit: sed totum antè conspicies.

Secundò valet ad vitam perpetuam acquirendam. Si pro sustentatione vitæ vnius anni tam solicitè prouidet sibi homo in æstate: quare de vita æterna, in qua semper victurus est, non prouidet in vita ista? Deut. 32. *Vtinam saperent, & intelligerent, ac nouissima prouiderent.* Si homo non potest habere victum temporalem sine magna prouidentia, & solicitudine: quomodo est ita fatuus, quòd putet se habere æternam, & beatam vitam sine prouidentia, & labore? Chrysostomus: Escam corporis, si solicitus non fueris, habebis: iustitiam verò, nisi solicitus fueris, non habebis. Quæ ergo dementia est, non esse solicitum de eo, quod, nisi solicitus fueris, perdes: & esse solicitum de eo, quod si solicitus fueris, apprehendes? Item, si homo deberet ire vltra mare sine reditu, prouideret sibi longè antè de necessarijs vitæ, de quibus ibi viueret, & forsitan portaret secum quicquid habere posset: & tamen miser homo, citò recessurus de mundo isto sine reditu, & ignorat diem, & nō prouidet sibi de quo viuat in futuro, quod & bruta faciunt, vt formica. Prouerb. 6. *Vade ad formicam, ô piger, &c.* At Sap. 9. *Cogitationes mortalium timidæ, & incertæ prouidentiæ nostræ.*

DE

DE PVRGATORIO.

PVrgatorium est locus, in quo est simul pœna sensus, & damni: vtraque tamen temporalis. Et capitur Purgatorium non solùm pro loco, sed pro pœna quoque purgatoria, vbicunque tamen illa sit. Purgatorium negant quidam hæretici: contra quos ratio est aperta in contrariũ. Constat quòd omne peccatũ non est mortale, sicut nec omnis infirmitas est ad mortẽ: nec omnis offẽsa punitur à iudice pœna mortis: nec omnis casus inducit mortem, & sic in alijs multis. Si ponatur, quòd aliquis decedat in venialibus tantùm, constat, quòd non damnabitur in æternum; quia non habet mortalia: ergo saluabitur aliquando, ex quo non damnatur: non potest tamen saluari, nisi purgetur; ergo est aliquis locus in alio seculo ad purgandum.

Item, cùm aliquis confitetur de mortalibus grauibus, aut remittitur ei tota pœna necessariò debita, aut non: si sic, quis ergo faceret fructus dignos pœnitentiæ, iuxta præceptum Ioannis Baptistæ, si non oportet, quòd soluat pœnam nondũ solutam? Dic ergo, quòd in alio seculo est purgatorij locus, in quo purgantur animę, antequam assumantur in gloriam. Pœna hæc non erit æterna; quia nõ damnabitur: ergo trãsitoria; ergo in alio seculo est pœna purgatoria, quæ transit, & purgat. Potest autem sanè credi, quòd illa pœna est ignis, iuxta verbum Apostoli: *Si cuius opus arserit*, (id est, cremabile erit) *detrimentum patietur*, tum quia pœnã luet, tum quia minorem in cælis habebit gloriam: *ipse autem saluus erit sic tamen quasi per ignem*. Cõmemorat eodẽ loco Apostolus, *aurum, argentum, lapides pretiosos, ligna, fœnum, stipulam*. In auro intellectũ designat: in argento eloquiũ: in lapide pretioso opus incorruptum: in ligno affectionẽ cognationis: in fœno possessionis: in stipula familiaritatis. Hæc ignea purgatiõe exami-

1. Corint. 3.

examinanda sunt. Videtur autem sentire Gregorius in Moral. quòd idē sit ignis infernalis, & purgatorius: sicut idem est ignis, qui aurum purgat, & paleas concremat. Et secundùm hoc videtur ponendus iste locus purgatorius subtus Limbum, quasi ignobilior locus, de quo purgati transierūt olim ad Limbum.

Item creditur, quòd mali angeli sint ministri pœnarum; quia boni Angeli non leguntur punisse bonos: magis autem conuenit hoc malis. Et quamuis non intendant purgare, sed affligere; tamen illa afflictio, vel punitio est purgatio.

Differt autem hæc pœna, scilicet purgatoria, à pœna pœnitētiæ præsentis vitæ, in tribus, scilicet, quia	1. Hæc est leuior, illa acerbior. 2. Hæc est interdum breuior, illa prolixior. 3. Hæc citò liberat, illa est tardior.

Dico primò, quòd illa pœna acerbior est ista; quia ibi punientur venialia, & reliqua debita pro mortalibus, quæ nō sunt hîc soluta. Gregorius: De quibusdam leuibus culpis ante iudicium ignis purgationis credendus est. Augustinus: Purgandus est igne purgationis, qui hîc distulit fructum conuersionis. Hic autem ignis, etsi æternus non sit, miro modo est grauis: excedit enim omnem pœnam, quam aliquis passus est in hac vita. Nunquā enim in carne inuēta est tanta pœna, licet mirabilia passi sint sancti Martyres tormenta.

Multi tamen sunt, qui non timent hunc ignem; quia non cogitant de illo, nec considerant conditiones eius terribiles: & ideò non cauent à peccatis. Exemplum de cæco, qui transiuit vadum periculosum, vbi videns non est ausus transire. Aliqui sunt, qui etsi cogitant de illo, tamen firmiter non credūt; & ideò non timent, secundùm quod vulgò

dici-

dicitur: Stultus non timet, donec capiatur. Exemplum Genes. 19. de Sodomitis, qui noluerunt credere Lot de excidio ciuitatis, & exire cum eo.

Secundò, ista pœna interdum est breuior, illa autem prolixior. Creditur enim, quòd in modico tempore per magnam contritionem, vel pœnitentiam hîc voluntariè factam, se possit expedire quis de longa pœna ibidem sustinenda. Vnde ille, qui expectat facere pœnitentiã suam in purgatorio, similis est homini, qui pro vno obolo, quem modò non vult soluere, obligat se ad centum libras: quia illa pœna grauior est in centuplum.

Tertiò, ista pœna est meritoria præmij magis, illa retardat à præmio; caret enim Dei visione, quam per timorem, & amorem desiderant habere sancti. Pœna itaque purgatorij est maxima. Nam sicut delectationes spirituales sunt intensæ: ita tristitia de absentia præcellit omnem dolorem corporeum.

DE PVRGATORIO 2. Macha. 12. Matth. 5. 12. 1. Cor. 3. Philip. 2. 2. Tim. 1 1. Ioan. 5. Apoc. 5.

QVOD QVAERENDVS EST DEVS.

Quærunt Deum multi, & non inueniunt: & hoc quia non quærunt:
- 1. Sicut debent.
- 2 Quando debent.
- 3. Vbi debent.

Tria ergo sunt hîc consideranda, scilicet
- 1 Quomodo.
- 2. Quando.
- 3. Vbi quęrẽdus est Deus.

1. Quomodo quærendus est Deus.
- 1. Lachrymabiliter.
- 2. Diligenter.
- 3. Perseueranter.

Primò lachrymabiliter, sicut mulier quærit filium amissum. Luc. 2. *Ecce pater tuus & ego dolentes quærebamus te.* Bernardus: O bone Iesu, quomodo in gaudio te inueniam, quando mater dolens vix inuenit?

Secun-

Secundò quærendus eſt diligenter. Si homo ita diligenter Deum quæreret, ſicut quærit acum, vel obolum, fortè inueniret. Luc. 15. *Quæ mulier habens drachmas decem, ſi perdiderit drachmam vnam, nónne accendit lucernam, & euerrit domum, & quærit diligenter, donec inueniat?* Deut. 4. Si *quæſieris Dominum* Deũ *tuum, inuenies eum: ſi tamen toto corde quæſieris, & tota tribulatione animæ tuæ.* Magna ſtultitia hominum, qui quærunt cum magno labore, & ſolicitudine, quæ vix, vel nunquam poſſunt inueniri: & nõ quærunt, quæ citò inueniuntur. Temporalia vix inueniuntur quæſita. Eccleſiaſtici 11. *Si ſecutus fueris,* ſcilicet temporalia, *non apprehendes.* Cæleſtia verò ſi quæſieris, ſtatim inuenies. Matt. 7. *Omnis, qui quærit, inuenit.* Item, Stultus debet reputari infirmus, qui non vult quærere medicinam, vel ſanitatem, & moritur; & ſi quæreret, inueniret, & viueret: ſic infirmus ſpiritualiter, ſicut ſcriptum eſt, *Quærite Deum, & viuet anima veſtra.* Econuerſo dicitur: *Si quis non quæſierit Dominum Deum Iſrael, moriatur.*

Pſal. 68.
2. Par. 15.

Tertiò quærendus eſt perſeueranter. Iſaiæ 21. *Venit manè & nox: ſi quæritis, quærite;* id eſt, *ſi quæritis* in die proſperitatis, *quærite* in nocte aduerſitatis. Pſal. 104. *Quærite faciem eius ſemper:* quia ſemper eius auxilio indigetis. Cant. 3. *Surgam* de lectulo carnalium voluptatum, *& circuibo ciuitatem: per vicos & plateas quæram,* per totũ mundum, publicè, & priuatim, ſi fortè inueniam, *quem diligit anima mea,* id eſt, Deum meum, quem diligo tota mente, &c. *Paululum cùm pertranſiſſem, inueni quem diligit anima mea: tenui eum,* id eſt, ardentiſſima fide, & dilectione ei adhæſi, *nec dimittam.*

Sed non inuenitur Deus à quærẽtibus; quia non quærunt eum tempore congruo. Tempus autem congruum eſt vita præſens. Iſa. 55. *Quærite Dominum dum inueniri poteſt,* id eſt, dum viuitis.

2.

Tem-

Tempus enim quærendi Deum congruum est,	1. Dum dies est.
	2. Dum præsens est.
	3. Dum misericors est.

Primò dum dies est: ergo quæramus eum; quia vix aliquis de nocte inueniri potest. Cant. 3. *In lectulo meo per noctes* (scilicet culpæ, & ignorantię, vel mortis) *quæsiui quem diligit anima mea quæsiui illum, & non inueni.* Noli ergo expectare quærere Dominum vsque ad noctem culpæ, vel mortis: sicut faciunt multi, de quibus dicitur Ioan. 8. *Ego vado, & quæretis me: & in peccato vestro moriemini:* sed sicut ille Iosias, de quo dicitur 2. Paralip. 34. *Cùm adhuc esset puer, cœpit quærere* Dominum; quia dicitur Prouer. 8. *Qui manè vigilant ad me, inuenient me*, manè scilicet iuuentutis.

Secundò dum propè & præsens est Deus, quærendus est. Isaiæ 55. *Quærite Dominum, dum inueniri potest: inuocate eum, dum propè est:* pulsat enim ad ostium cordis: non oportet eum multùm longè quærere. Apoc. 3 *Ecce sto ad ostiũ, & pulso:* aperi ei ergo citò, ne fortè declinet, & recedat, & non possis eum inuenire cum sponsa, quæ dicit Cant. 5. *Vox dilecti mei pulsantis, Aperi mihi soror mea, amica mea.* Sequitur: *Spoliaui me tunica mea*, &c. Paulò post sequitur: *Surrexi, vt aperirem dilecto meo: at ille declinauerat, atque transierat: quæsiui, & non inueni illum: vocaui, & non respondit mihi.* Nec mirum, quia ad ostium tuum pulsauerat, & noluisti aperire. Ideò dicitur Ioan. 7. *Adhuc modicum tempus vobiscum sum: quæretis me, & non inuenietis: & vbi ego sum, vos non potestis venire.*

Tertiò tempus quærendi Dominum est, dum misericors est, id est, dum vacat negotijs nostris. Qui habet negotium ad regem, obseruat, quando possit inuenire illum placatum. Nunc est tempus miserendi; nunc omnis, qui piè quærit, inuenit: sed

cùm acceperit *tempus*, vt *iustitias* iudicet, non erit tempus misericordiæ, sed iustitiæ. Nunc ergo est tempus requirendi Deum, nunc est tempus misericordiæ. Oseæ 10. *Tempus requirendi Dominum, cùm venerit, qui docebit vos iustitiam.* Luc. 13. *Contendite intrare per angustam portam: quia multi, dico vobis, quærent intrare, & non poterunt:* sicut illi, qui conuertuntur ad vesperam cum fatuis virginibus: *Domine, Domine, aperi nobis,* &c. Item stultus est infirmus, qui expectat quærere medicinam, quando iam non potest conualescere Ioan. 7. *Quæretis me, & non inuenietis*: quia nimis tardè quæritis, sicut fatuæ virgines. Prouerb. 1. *Manè consurgent* ad me, *& non inuenient me.* Matt. 25.

Item non inuenitur	1. A delitiosis. 2 A cupidis. 3. A pigris.	Quia non quæritur vbi ipse est.

Non enim inuenitur inter delitiosos: sed in deserto. Psalm. 62. *In terra deserta, & inuia, & inaquosa,* sine humore deliciarum: *sic in sancto,* id est, in deserto, *apparui tibi.* Matt. 4.

Item, non inuenitur à cupidis, in diuitijs temporalibus. Oseæ 5. *In gregibus suis & in armentis suis vadent ad quærendum Dominum, & non inuenient: ablatus est ab eis.* Sed vbi inuenietur? *In præsepio pannis* inuolutus pauperibus. Luc. 2. *Inuenietis infantem pannis inuolutum, & positum in præsepio.*

Item, non inuenitur à pigris in lectulo carnalitatis, & lasciuiæ. Cant. 3. *In lectulo meo per noctes quæsiui quem diligit anima mea, quæsiui illum, & non inueni.* Sed inuenitur *in templo*: non in chorea, vel in foro; sed *in medio doctorum*, & inuenitur in orationibus in templo. Prouerb. 8. *Qui manè vigilant ad me, inuenient me.* Et non inuenietur *inter cognatos, & notos.* Luc. 2. *Non inuenientes, regreßi sunt in Ierusalem,* & ibi inuenerunt eum, nó cum pueris, choreas ducendo: non in Luc. 2.

taberna, bibendo: non in platea, ludendo: non in foro, merces vendendo, nec secularia tractando: sed *in medio doctorum* audiendo, & interrogando. Sic qui Deum quærit *inter cognatos,* & in temporalibus rebus, non inueniet: quærat eum *in Ierusalem*, id est, in castro religiosorum; vbi communiter de se fit sermo. Cant. 3. *Paululum cùm pertransissem eos*, scilicet notos, & temporalia cuncta, *inueni quem diligit anima mea: tenui eum, nec dimittam.*

Quærendus est Deus { 1. Celeriter. 2. Cordialiter. 3. Fructuosè.

Celeriter. Luc. 19. *Et præcurrẽs ascendit in arborem sycomorũ, vt videret eum.* Cordialiter Psa. 118. *In toto corde meo exquisiui te.* Fructuosè. Psal. 68. *Quærite Deum, & viuet anima vestra.*

DE RECIDIVATIONE.

Recidiuare est iterum cadere, quando nouo peccandi actu quis Deum ipsum offendit.

Recidiuatio est periculosior, quàm prima infirmitas sit.

Et ideò à recidiuo nos debent multa retrahere, scilicet,
1. Releuandi difficultas.
2. Medicinę sumptuositas.
3. Mortis æternitas.
4. Peccati fœditas.
5. Damni multiplicitas.

Primum est, releuandi difficultas. Recidiuantes enim in infirmitatem, debiliores fiunt, quàm antè; & quantò frequentiùs cadunt, tantò plus lædũtur, & debiliores fiunt, & difficiliùs resurgunt. Luc. 11. *Fiunt nouißima hominis illius peiora prioribus.* Tales sunt sicut sotulares veteres, vel pellicium vetus, vel vtres veteres, qui futuram tenere nequeunt, & in lutum inferni proijciuntur. Psal. 18. *Vt lutum platearum delebo eos,* scilicet, *de libro viuentium.*

Secun-

Secundum est, medicinæ sumptuositas, vel passio Christi. *Empti enim estis pretio magno.* Augustinus: Homo, appende te ex pretio, ne tibi vilescas. Isti sunt sicut ignaui milites. Milites victi solo timore cadunt, & fugiunt è prælio. Seneca: Plura nos terrent, quàm premunt, & plus opinione, quàm re laboramus. Item, similes sunt vxori infideli, quę peregrinante marito, & moram faciente, fingens illum mortuum, adhæsit alteri. *Vxor* Samsonis *accepit* alium virum: sic anima misera committit spirituale adulterium, iungens se carnis illecebris, derelicto sponso suo Christo. Ierem. 3. *Quomodo si contemnat mulier amatorem suum, sic contempsit me domus Israel, dicit Dominus.* Sicut dicitur Prou. 6. *zelus, & furor viri non parcet in die vindictæ, nec acquiescet cuiusquam precibus,* &c.

1. Cor. 6.

Iudic. 14.

Tertium est mortis æternitas, cuius comparatione mors temporalis est dulcis. Psal. 48. *Mors depascet eos,* sicut bestia herbam, & non consumet. Hi comparantur porco in volutabro luti. 2. Petr. 2. *Sus lota in volutabro luti.* Iere. 2. *Quàm vilis facta es nimis, iterans vias tuas!*

Quartum est, peccati fœditas, id est, peccatum, quod Deum expellit ab homine; quia ponit immunditiam in hospitio cordis, ne Christus ingrediatur: Mundi enim sunt oculi eius, & ad iniquitatem respicere non potest. Ideò potest comparari meli, siue taxo, qui egreditur de fouea, quam sibi excauando parauit magno labore; superuenit vulpes, & fœdauit fossam: vnde cùm taxus redijt, habitare amplius ibi non curauit; sed relinquit eam propter immunditiam, & sic vulpes lucrata est eam. Sic cor humanum durum Christus cauauit per passionem suam, vt ibi habitaret per gratiam: sed recedit ab eo propter immunditiam peccati; quia ibi diabolus stercorizauit per malam

cogitationem, & delectationem, quam suggerit. Sap. 1. *Corripietur à superueniente iniquitate*, Glossa: expelletur.

Quintum est, damni multiplicitas, scilicet perditio gratiæ, cum qua omnia bona perduntur. Ezech.18. *Si auerterit se iustus à iustitia sua, & fecerit iniquitatem, omnes iustitiæ eius, quas fecerat, non recordabũtur*. Eccle.9 *Qui in vno peccauerit, multa bona perdet* Exemplum de filio prodigo Luc.15. Item temporis perditio. Gregorius: Omne tempus tibi impensum requiretur à te, qualiter fuerit expensum. Thren. 1. *Vocauit aduersum me tẽpus*. Item corpus Domini, cui cum tanto labore paratur hospitium, & post peccatum turpiter expellitur:

Turpius enim *eijcitur, quàm non admittitur hospes.*

Multum tristaretur aliquis, si quis expelleret eum de domo sua: ideò qui expellit Christum de domo sua, id est, de corde suo, ipse repellet eum de consortio, & regno suo. Matth. 25. *Hospes eram, & non collegistis me. Discedite* ergo *à me maledicti in ignem æternum.* Vnde Versus:

Morbus, mors, sumptus, peccatum, gratia, tempus,
Et corpus Domini *sine fine caueto relabi.*

In recidiuante non redeunt peccata remissa, quantum ad pœnam æternam; licèt remaneat obligatio ad pœnam non solutam: redeunt tamẽ per modum circunstantiæ aggrauantis. Ingratitudo enim est circunstantia aggrauãs peccatum. Ingratus est, qui beneficium se recepisse negat: ingratior, qui non reddit: ingratissimus omnium, qui oblitus est.

DE RELIGIONE.

Religiosus vir debet esse mortuus mundo, vt viuat Deo. Coloss. 3. *Mortui estis, & vita vestra est abscondita cum Christo in* Deo. Vnde, sicut mortuus in sepulchro absconditur: sic religiosus in claustro; sicut

ſicut docet Dominus per Iſaiã cap. 26. *Vade populus meus, intra in cubicula tua*, id eſt, clauſtrũ, *claude oſtia tua ſuper te*, id eſt, ſenſus corporis. In periculo eſt theſaurus, vbi omnia oſtia ſunt aperta. Item, Monachus clauſtralis ſe debet reputare vilem, cuius pedes ſunt quotidie in foro, vt dicitur Prouerb. 7. de *muliere garrula, vaga, quietis impatiente nec valente in domo conſiſtere pedibus ſuis*, id eſt, cogitationibus, & affectionibus, perſtrepere non ceſſat in mundo, cuius anima facta eſt, quaſi forum rerum venalium. Sic Benadad conceſſit Achab: *Plateas fac tibi in Damaſco*, & forum rerum venaliũ, *ſicut fecit pater meus in Samaria*. Sic multi concedunt diabolo, vt anima ſua ſit forum rerum venalium; quia non cogitant, nec attendunt, niſi temporalia. Iſti exierunt corpore de mundo, ſed remanent mente: corpus eſt in choro, ſed cor in foro. Iſti ſignificantur per vxorem Lot, quæ poſt exitum de Sodomis retro *reſpiciens, verſa eſt in ſtatuam ſalis*. Statua autem ſimilitudinem habet hominis, non virtutis: ſic tales ſimilitudinem habent Monachi ſecundùm apparentiam exteriorem, non ſecundùm veritatem. Vnde *nuntij* Saul credentes inuenire Dauid *in lecto*, id eſt, Monachum in clauſtro, non inuenerunt niſi ſtatuam, & pellem capræ, id eſt, habitum monachalem. Similiter Petrus, & Ioannes, credẽtes inuenire Chriſtũ in ſepulchro, non inuenerunt niſi ſudarium. Item, debet eſſe mortuus mundo, vt ſicut corpus mortui iacet in terra, ſed ſpiritus eſt in cælo: ſic religioſus, ſi in terris eſt corpore, in cælo debet eſſe mente. Philip. 3. *Noſtra conuerſatio in cælis eſt*. Aues, quæ circa terram volitant, citius capiuntur, quàm illæ, quæ in altum volant. Prouerb. 1. *Fruſtra iacitur rete ante oculos pennatorum*. Gloſſa: Laqueos diaboli facilè euadit, qui oculos habet ſemper in cælis. Item, ſicut anima mortui ſepara-

3. Reg. 20.

Geneſ. 19.

1. Reg. 19.

Ioan. 20.

ſeparatur à carne: ſic religioſus debet ſeparari à carnali amore. Si enim homo poſt mortem ius nō habet in propriam vxorem: quantò minus in alienam? Non dicitur beſtia mortua, quæ laſciuiam non reliquit. Apoſtolus: *Qui in carne ſunt, Deo placere non poſſunt.* Et ſicut caro mortui conſumitur à vermibus in ſepulchro; & ſpiritus eſt in cælo: ſic iuſtus per pœnitentiam conſumit corpus ſuum in hoc mundo; ſed mente eſt in cælo. Iob 7. *Elegit ſuſpēdium anima mea,* in deſiderio æternorum: *& mortem oſſa mea,* in mortificatione carnalium deſideriorum. Item religio facit hominem fortiorem. Si latro videat aliquem hominem ſolum, inuadit citius, quàm ſi ſocietatem haberet; & in collegio fortior eſt vnitas: quia mentium, & corporum. Prouerb. 18. *Frater, qui adiuuatur à fratre, quaſi ciuitas firma.* Item ille, qui ludit aleis, vel latrunculis, ſi poteſt ligare aleas ſuas, tunc non habet locum tollendi, qui ludit cum eo. Ludus itaque alearum nobis eſt cum diabolo: liga ergo te, quantum potes; quia ligatum non tollit diabolus. Si ligas equum tuum, ne amittas eum, quare non ligas teipſum vinculo religionis, qui te amittis ſolutum? Nunquid plus diligis equum tuum, quàm te? Eccli. 6. *Iniјce pedem tuum in compedes illius, & in torques illius collum tuum: ſubiјce humerum tuum, & porta illam, & ne acedieris vinculis eius: Vincula enim illius alligatura ſalutaris.* Item, mortuus non ſentit, ſi pungatur, vel deiјciatur, vel eleuetur: ſic nec verè mortuus mundo. *Sicut Angelus Domini, ſic eſt dominus meus rex, vt nec benedictione, nec maledictione moueatur.* Aſinus nec de luto indignatur quod portat, nec de theſauro ſuperbit: ſic bonus religioſus nec de humili officio turbatur, nec de honorabili ſuperbit, vt poſſit dicere illud: *Vt iumentum factus ſum apud te.* Sed ſunt quidam, qui quando reſtringuntur, inflantur,

Rom. 8.

2. Reg. 14.

Pſal. 72.

flantur, & turbantur multùm: sicut equus quando cingulatur, vel stringitur, inflat ventrem. Psal. 118. *Paratus sum, & non sum turbatus*. &: *Humiliatus sum vsquequaque*. Item mortuus omnia temporalia relinquit: sic religiosus omnem proprietatem debet deserere, & omnia coram Deo, & fratribus reportare, & nihil sibi arrogare. *Quid habes, quod non accepisti?* &c. Et ideo consueuerunt dicere: Vestrum est, & non meum. Non nisi de peccato potest dicere homo, meum est. Sed ferè fit contrarium; quia peccatis suis alios associant, & bona, quæ à Deo sunt, sibi solùm appropriant. Bernardus: Monacho habenti proprium negabit Deus suum proprium: scilicet cælum, vel æternum regnum. Religiones factitias appellat B. Anselmus, quæ factæ videntur post institutionem legis Euangelicæ.

1. Corint. 4.

Gerson de perfectione cordis.

DE REPLETIONE S. SPIRITVS.

Repletio triplex:
- 1. Abūdātiæ, quæ fuit in Christo.
- 2. Excellētiæ, quæ fuit in B. Virgine.
- 3. Sufficientiæ, quę fuit in Sanctis.

Repletur aliquis Spiritus sancti gratia, si cor suum euacuat à vento superbiæ, & omni immūditia.

Vnde quando aliquis vult dolium suum implere vino, hæc facere consueuit:
- 1. Euacuat.
- 2. Lauat.
- 3. Ligat.
- 4. Erigit.

Primò ergo euacuat illud; quia sicut dicit Bernardus: Non est vbi se infundat gratia, vbi totum occupat vanitas. Vasa enim vacua repleta sunt oleo gratiæ: deficiente vase vacuo, cessauit oleum. Vnde super illud; *Aue gratia plena*: dicit Bernardus: Quæris quo merito *gratia plena*? eo quòd mentem eius nullum vitium occupauit humanum, quo minus influeret gratiæ plenitudo.

4. Reg. 4.

Secundò debet lauari. Quia nemo ſapiens balſamum in vaſe immũdo poneret: ſic nec Deus gratiam ſuam in corde immundo. Bernardus: Balſamum eſt gratia Dei, vas puriſſimũ requirit. Debet ergo lauari vas cordis aqua lachrymarum in Confeſſione. Omnia enim in Confeſſione lauantur. Iſa. 1. *Lauamini, mundi eſtote*, &c. Ezech. 16 *Laui te aqua, & emundaui ſanguinem tuum ex te*, id eſt, peccatum tuum, *& vnxi te oleo* gratiæ.

Num. 19.

Tertiò debet obſtrui, & ligari vas cordis. *Vas enim, quod non habuerit operculum, nec ligaturam deſuper, immundum erit.* Obtura ergo ſenſus tuos, ne gratia Dei effundatur per aliquod foramen, ita ſolicitè, ſicut obturas dolia tua, ne vinum effundatur; quia *mors* intrat *per feneſtras* quinque ſenſuum. Non aperias feneſtras domus vento mortifero: ſicut nec ſenſus tuos malis: ſed *ori tuo facito oſtia, & ſeras auribus tuis.*

Ierem. 9.

Eccli. 28.

Illud vas (ſcilicet cordis) debet ligari multis vinculis, quæ ſunt,
- 1. Timoris religioſitas.
- 2. Obedientiæ pronitas.
- 3. Corporis infirmitas.
- 4. Pacis communitas.
- 5. Ardoris charitas.

Primò vas cordis debet ligari vinculo timoris Dei. Eccli. 1. *Timor Domini, ſcientiæ religioſitas*, id eſt, cor religans, ne gratia effundatur: cuſtodiens iuſtus cor, vt ianitor domum. Prouer. 8. *Timor Domini odit malum.*

Secundum eſt obedientiæ pronitas. Sicut ligat homo beluam ſuam, ne effugiat. Ezech. 3. *Ecce data ſunt ſuper te vincula* obedientiæ (ſcilicet diuinorum præceptorum,) *& ligabunt te in eis* (ſcilicet Prælatis:) *& non egredieris in medio eorum*, tranſgrediendo, vel ſine licentia aliquid faciendo. Eccleſiaſtici 6. *Inÿce pedẽ tuum in compedes illius, & in torques illius collum tuum: ſubÿce humerum tuum, & porta illam,*

& ne

& ne acedieris vinculis eius. In omni animo tuo accede ad illam, & in omni virtute tua conserua vias eius Inuestiga illam, & manifestabitur tibi: & continens factus, ne derelinquas eam. In nouissimis enim inuenies requiem in ea, & conuertetur tibi in oblectationem. Et erunt tibi compedes eius in protectionem fortitudinis, & bases virtutis & torques illius in stolam gloriæ. Decor enim vitæ est in illa, & vincula illius alligatura salutaris.

Tertium est corporis infirmitas, qua ligatur homo, vt non possit moueri ad peccatum. Ezech. 4. *Ecce, circundedi te vinculis,* vt non mouearis scilicet ad peccatum: *& non te conuertes à latere tuo in latus aliud, donec compleas dies obsidionis tuæ.*

Quartum est pacis communitas. Ephes. 4. *Sollicití seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis*

Quintum est ardoris charitas. Coloss. 3 *Super omnia hæc charitatem habete, quod est vinculum perfectionis.*

Quartò requiritur, quòd sit erectum per cogitationem, & desiderium cælestium: sicut salit canis, & auis nobilis post prædam collum extendit. Iob 39. *Nunquid ad præceptum tuum eleuabitur aquila, & in arduis ponet nidum suum?*

Quatuor sunt signa repletionis, nempè, quando	1. Percussum non potest sonare. 2. Non plus potest intrare. 3. Videtur superfluere. 4. Palpatur, est firmũ in pondere.

Primum signum repletionis vasis est, si percussum non resonet, vt patet in dolio pleno vino. Sic est in illis, qui ad percussionem tribulationis non murmurant, vt Martyres Sancti, de quibus dicitur: *Non murmur resonat, non querimonia,* &c. Iob 6 *Nunquid mugiet bos, cùm ante præsepe plenum steterit?* Cùm præsepe cordis plenitudinem habet gratię, non habet locum mugitus tribulationis. Exemplum de B. Stephano, non resonante per impatientiam, cùm

Actor.6. lapidaretur; quia *plenus gratia, & fortitudine*. Nota olla vacua ad ignem crepat, plena non. Eccli 27. *Vasa figuli probat fornax*, &c.

Secundum est, quando in vas plus non intrat. Sic homo plenus gratia & temporalia, & carnalia despicit. Isaiæ 1. *Plenus sum*, scilicet gratia. sequitur: *Adipem pinguium, & sanguinem vitulorum, & agnorum, & hircorum nolui*. Sic fuit in B. Virgine. Lucæ 1. *Aue, gratia plena*. Bernardus: Delicata est diuina consolatio, nec conceditur admittentibus alienam. Vt qui habet bonum vinum, non quærit aquam fœtidam. Psalm. 76. *Renuit consolari anima mea*, &c. Gregorius: Mentem, quam Spiritus sanctus repleuerit, in amaritudinem terrenorum, & in dulcedinem æternorum conuertit.

Tertium est, vt superfluat. Quando homo per bona opera, & verba gratiosa effluit ad modum fluuij inundantis. Eccli 24. *Qui adimplet quasi Euphrates sensum*. Et nota, quòd sicut vas superinfusum effluit circunquaque: ita multoties dulcedo infusa cordi, redundat in sensus corporales. Nam Euphrates non solùm suum implet alueum, sed etiam alienum; quia supereffundit Ægyptum. Et hæc plenitudo est in Christo, quem legimus *plenum gratiæ, & veritatis: de cuius plenitudine omnes accepimus*. Dicitur ergo vas plenum gratiæ, quando redundat desuper per verba gratiosa. Luce 6. *Ex abundantia enim cordis os loquitur*. Non potest exire de vase, nisi quod in eo est. Gregorius: Spiritus sanctus eos, quos repleuerit, de se loquentes facit.

Ioan.1.

Quartum est, quòd quando palpatur, est firmum in pondere: quia vas plenum non ita mouetur, vel vertitur, sicut vacuum: sic homo plenus gratiæ. Exemplum de Petro, qui ad vocem ancillæ motus, Christum negauit: & post plenitudinem Spiritus sancti, crucem sustinuit. Et de beata Lucia, quam

tanto pondere Spiritus sanctus fixerat, quòd moueri non poterat, nec trahi ad peccatum. Nota de hoc Cap. de Instabilitate.

DE RESVRRECTIONE GENERALI.

Resurgere, est iterum surgere.

Est autem duplex Resurrectio { 1. Increata. 2. Creata.

Increata, vt Deus, qui est causa efficiens resurrectionis. Ioan. 11 *Ego sum resurrectio, & vita.* Hæc resurrectio non est futura, sed fuit ab æterno.

Creata est triplex { 1. Spiritualis. 2 Temporalis. 3. Corporalis.

Spiritualis, quando quis resurgit de peccato.

Temporalis, qua quis redit ad prosperitatem.

Corporalis est reunio animarum intellectiuarum ad corpora sua: & est extrema corporum suscitatio,

quæ potest probari tripliciter: { 1. Auctoritatibus. 2. Rationibus. 3. Exemplis. } Primò potest probari auctoritatibus diuinarum Scripturarum. Isaię 26. *Viuent mortui tui, interfecti mei resurgent.* Ezech. 37. *Educam vos de sepulchris vestris, populus meus:* & dabo *vobis spiritum*, & viuetis. Iob 19. *Scio quòd Redemptor meus viuit, & in nouißimo die de terra surrecturus sum*, & c. 1. ad Cor. 15. *Omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur. In momento, in ictu oculi, in nouißima tuba: canet enim tuba, & mortui resurgent incorrupti.*

Secundò rationibus. Si aliqua corpora sunt sicut semina, quæ prius moriuntur, & putrescunt, & postea viuificantur: multò magis corpus humanum, quod est nobilissimum inter cætera corpora. 1. Corinth. 15. *Insipiens, tu quod seminas non viuificatur, nisi prius moriatur.* Item, hoc exigit Ecclesiæ conformitas: si enim Christus, qui est caput Ecclesiæ, resurrexit;

surrexit; & totum corpus Ecclesiæ resurgere debet: aliâs non essemus corpus Ecclesiæ integrum, nec decens. *Christus resurrexit à mortuis, primitiæ dormientium*, &c. Quando rex, vel aliquis magnus facit filium suum militem nouum, multos alios cum illo in milites promouet; ita Deus Pater, rex cęli & terræ, quando resuscitauit Filium suum Iesum, dedit nobis spem resurrectionis nostræ.

1.Corinth.15.

Tertiò exemplis naturalibus ostenditur: plus enim potest Deus, quàm aliquis artifex. Vnde si artifex de cineribus vitrum purum facit; & fractum vitrum liquefacit, & reformat; & ex metallo imaginem facit; & ex terra facit ferrum: quid mirum, si summus artifex hoc facit de corporibus hominum? Philip.3. *Saluatorem expectamus, Dominum nostrum Iesum Christum qui reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ*. Item, plus potest Deus, quàm ipsa natura: nam de puluere phœnicis, quę sola auis est, aliam phœnicem facit natura. Item, ad rugitum leonis suscitantur leunculi, quare non poterunt suscitari homines ad vocem Filij Dei? Ioan. 5. *Qui in monumentis sunt, audient vocem Filij Dei, & procedent, qui bona fecerunt, in resurrectionem vitæ*. Item, ad iussionem Sanctorum multi mortui resuscitati sunt, & quare non ad iussionem Dei omnes poterunt suscitari? De Resurrectionis certitudine dicit Iob 19 *Scio enim quòd Redemptor meus viuit*. 2. Machab. 7. *E cælo ista possideo: sed propter Dei leges nunc hæc ipsa despicio, quoniam ab ipso me ea recepturum spero*. Isaiæ 26. *Viuent mortui tui*.

De RESVRRECTIONE mortuorum, Exod. 3. 4. Esd. 2. 14. Iob 14. 19. 21. Isaiæ 26. 66. Ezech. 37. Dan. 12. Ionæ 2. Sophon. 3 2. Machab 7. Matth. 22. Luc. 20. Ioan. 5. 6. 11. Actor 24. 1. Cor. 15. 2. Cor 4. 5. Coloss. 3. Philip 3. 4. 1. Thess. 4. 2. Tim. 2. Apoc. 20.

DE

DE SANCTIFICATIONE HOMINIS.

SAnctificatio duplex aſſignari ſolet: viæ, & patriæ.

Sanctificatur homo per
- 1. Baptiſmi lotionem.
- 2. Peccatorum confeſſionem.
- 3. Eleemoſynarum largitionem.
- 4. Cuſtodiam mandatorum.
- 5. Societatem perfectorum.
- 6. Fugam peccatorum.

Primò ſanctificatur homo per Baptiſmi lotionem. 1. Cor. 6. *Abluti eſtis, ſanctificati eſtis:* & loquitur hîc de ablutione Baptiſmali, quæ virtutem ſanctificandi habet à paſſione Chriſti. Rom. 6. Quicunque *baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus.* Hebr. 13. *Vt ſanctificaret per ſuum ſanguinem populum, extra portam paſſus eſt.* Vnde Chriſtus, lotrix noſtra, ad ſordes noſtras abluendas, fecit lixiuium de ſanguine ſuo, cineres accipiens in vtero Virginis, ſcilicet, infirmitates humanas; quia *languores noſtros ipſe tulit.* De cineribus vaccæ rufæ fiebat mundatio. Vacca rufa Chriſtus pro nobis paſſus eſt. Apoc 1. *Dilexit nos, & lauit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo.*

Iſaiæ 53.

Num. 19.

Secunda ſanctificatio, eſt per peccatorum confeſſionem. Pſalm. 113. *Facta eſt Iudæa* (id eſt, confeſſio) *ſanctificatio eius.* Chryſoſtomus: Confeſſio cor emundat, ſenſus illuminat, animam ſanctificat, ad reuerſionem Chriſti præparat. Vnde *Iudas* (id eſt, confeſſio) mundauit templum à gentibus inquinatum. 2. Tim. 2 *Si quis emundauerit ſe ab iſtis erit vas in honorem ſanctificatum & vtile Domino, ad omne opus bonum paratum.* 1. Machab. 4 *Elegit* Iudas (id eſt, confitens) *ſacerdotes ſine macula* ad ſanctificandum templum; quia bonus, & diſcretus ſacerdos eligendus eſt.

Tertia eſt per fugam peccatorum, id eſt, per abſtinentiam à peccatis poſt confeſſionem. Apoſtolus: *Hæc eſt voluntas Dei ſanctificatio veſtra: vt abſtinea-*

1. Theſſ. 4.

tis vos à fornicatione, vt sciat vnusquisque vestrum vas suum possidere in sanctificatione, & honore. 2. Cor. 7. *Mundemus nos ab omni inquinamento carnis, & spiritus, perficientes sanctificationem in timore* Dei: quia per timorem Dei declinat omnis à malo. Eccli 2 *Qui timent Dominum, præparabunt corda sua, & in conspectu illius sanctificabunt animas suas.*

Quarta est per eleemosynarum largitionem. Eccli 7. *Datum brachiorum tuorum, & sacrificium sanctificationis offeres Domino.* Christus in cruce proprijs brachijs nos lucratus est, & quicquid habemus. Solet dici: hoc de iure meum est, quod lucratus sum proprijs brachijs. Magna est ergo præsumptio, ea, quæ Christus tanto labore quæsiuit, pauperibus non distribuere. Propterea dicitur: *offeres Domino*, scilicet pauperibus distribuendo. Lucæ 11. *Quod superest, date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis.*

Quinta est per custodiam mandatorum. Leuit. 20. *Custodite præcepta mea, & facite ea: Ego Dominus, qui sanctifico vos.* Ad custodiam mandatorum nos inuitant dona percepta, & percipienda. Psalm. 104. *Dedit illis regiones Gentium, &c. vt custodiant iustificationes eius.* Qui ergo præcepta non custodit, non habet ius in laboribus manuum comedendis. Num. 6. *Iuxta quod mente deuouerat, ita faciet ad perfectionem sanctificationis suæ.*

Sexta est per societatem perfectorum, id est, per bonam societatem. *Sanctificatus est vir infidelis per mulierem fidelem, & sanctificata est mulier infidelis per virum fidelem.* *Cum sancto sanctus eris, &c.* Sed dicitur, quod mulier turpis non libenter sedet prope pulchriorem, ne turpitudo illius magis appareat; quia opposita, iuxta se posita, magis elucescunt: sic mali non libenter associantur bonis, ne malitia eorum propter bonitatem magis appareat. *Omnis, qui malè agit, odit lucem, & non venit ad lucem, vt non arguantur opera eius.*

1. Cor 7.

Psalm. 17.

Ioan. 3.

DE

DE SAPIENTIA.

SApientia, Græcè σοφία, distinguitur dupliciter. Prima est malorum, & hæc reprobanda. Secunda bonorum, & hæc approbanda. De prima dicitur Iacob. 3. *Non est ista sapientia desursum descendens: sed terrena, animalis, diabolica.* Terrenam sapientiam habent talpæ huius mundi, id est, cupidi, in amore terreno defixi: sicut talpa in terra sapienter se habet, & supra nihil valet. Lucæ 16. *Filij huius seculi, prudentiores filijs lucis in generatione sua sunt.* Baruch 3. *Filij* Agar (id est, hypocritæ) *exquirunt prudentiam, quæ de terra est.* Non est magna prudentia ibi thesaurizare, vbi non potes diu manere; vt peregrini. Psalm 38. *Aduena ego sum apud te, & peregrinus,* ô munde. Dicunt Naturales, quòd perdix aliena oua furatur, & fouet: & dum alienos pullos nutrierit, ab eis derelinquitur, vel aliquando occiditur: ita multi, mundana sapientia edocti, aliena auferunt, & ex improuiso extorta dimittunt. Ierem. 17. *Perdix fouit quæ non peperit: fecit diuitias, & non in iudicio: in dimidio dierum suorum derelinquet eas, & in nouissimo suo erit insipiens.* Item, animalem sapientiam habent carnales in præparatione deliciarum, quæ similes sunt astutiæ infirmorum, qui cogitant, quomodo (ignorantibus custodibus) possint cibum, quem appetunt, habere, licèt noxium, & prohibitum. Prouerbior. 1. *Vsquequo paruuli diligitis infantiam, & stulti ea, quæ sibi sunt noxia, cupient?* Isti quolibet manè volunt degustare de herba venenosa, de cuius gustatione vident alios occumbere. Augustinus: Omne seminarium voluptatis, venenum puta. Rom. 8. *Prudentia carnis, mors est.* Glossa: Dignus est morte æterna, qui habet prudentiam carnis; hoc est, cùm studiosis implet ea, quæ carnis sunt, quàm quæ spiritus sunt, appetendo bona temporalia, & non fugiendo mala aliena.

Diabolicam ſapientiam habent illi, qui ſapientes ſunt in perpetuatione malorum, & nequitiarum. Diabolus enim ſemper intendit malum facere, & alios decipere: ſic & illi, qui ſapientes ſunt ad decipiendum alios. Illi ſapientes ſunt, vt peius valeant. Ierem. 4. *Sapientes ſunt, vt faciant mala, bene autem facere neſcierunt:* ſic diabolus magiſter eorum. Iſti ſimiles ſunt inſanis, qui tunc cantant, quando eos magis infirmitas vexat; & tantò ſapientiores ſe credunt, quantò magis à ratione alieni exiſtunt. Ierem. 10. *Stultus factus eſt omnis homo à ſcientia*. Iſtorum ſapientia infatuabitur. 1. Cor. 1. *Nónne ſtultam fecit Deus ſapientiam huius mundi?*

Taliter ſapientes:
- 1. A Deo annihilantur.
- 2. A Dei conſilio elongantur.
- 3. A Dei viſione ſeparabuntur.

Primò annihilantur. Iſaiæ 29. *Peribit ſapientia ſapientibus*. 1. Cor. 1. *Perdam ſapientiam ſapientium: & prudentiam prudentium reprobabo.*

Secundò à Dei conſilio elongantur. Matth. 11. *Abſcondiſti hæc à ſapientibus, & prudentibus, & reuelaſti ea paruulis.*

Tertiò à Dei viſione ſeparabuntur. Iob 37. *Non audebunt* eum *contemplari omnes, qui ſibi videntur eſſe ſapientes.*

De ſapientia bonorum, quæ eſt approbanda, dicitur Eccleſiaſtici 44. *Sapientiam* ſanctorum *narrent populi.* Hęc autem ſapientia dicitur à ſapio, quod eſt rectè ſentire: & qui eam habent σοφοὶ dicuntur. Eſt autem hæc ſapientia æternorum contemplatio cum delectatione.

Hæc Sapientia conſiſtit:
- 1. In confeſſione peccatorum.
- 2. In congregatione meritorum.
- 3. In cautela periculorum.
- 4. In emptione æternorum.
- 5. In cuſtoditione theſaurorum.

Primò

Primò enim ſapientia bonorum conſiſtit in confeſſione peccatorum. Bernardus: Inueniſti ſapientiam, ſi prioris vitæ peccata defleas, ſi deſiderium huius ſeculi paruipendas, ſi æternam patriam toto deſiderio concupiſcas. Igitur confeſſio reddit iudicem placatum. Pſalm. 51. *Dixi; Confitebor aduerſum me iniuſtitiam meam Domino: & tu remiſiſti impietatem peccati mei.* Item, facit eum immemorem. Ezechiel. 18. *Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis ſuis, quæ operatus eſt*, &c. *omnium iniquitatum eius non recordabor.* Hæc eſt ſapientia leonis, qui, ne inueniatur à venatoribus, cauda ſua veſtigia operit. Pſalm. 31. *Beati, quorum remiſſæ ſunt iniquitates*, &c. Eccli 3. *Sapiens cor, & intelligibile abſtinebit ſe à peccatis, & in operibus iuſtitiæ ſucceſſus habebit.*

Nota, quòd opera iuſtitiæ ſunt
- 1. Contritio, quæ peccatum iuſtè ponderat.
- 2. Confeſſio, quæ peccatum iuſtè numerat.
- 3. Satisfactio, quæ peccatum iuſtè menſurat.

Omnis enim iuſtitia conſiſtit in pondere, numero, & menſura.

Secunda ſapientia, eſt in congregatione meritorum. Prouerbior. 10. *Qui congregat in meſſe filius ſapiens eſt.* Sicut vulgò dicitur: Qui ſibi de longe prouidet, de prope gaudet. Hæc eſt ſapientia formicæ, quæ in æſtate congregat, de quo in hyeme viuat. Prouerb. 6. *Vade ad formicam, ô piger, & diſce ſapientiam*, &c. Nota, ſicut tempus meſſium paſcit totum annum: ſic tempus pœnitentiæ (ſi bene expendatur) tempus futurum.

Tertia ſapientia, eſt in cautela periculorum, quę fit duobus modis:
- 1. Cautè à malo declinando.
- 2. Patienter ſuſtinendo.

Hæc eſt vera ſapientia. Vnde quidam:

Pectoribus mores tot sunt, quot in orbe figuræ:
Qui sapit, innumeris moribus aptus erit.

De primo Prouerb.14. *Sapiens timet, & declinat à malo: stultus transilit, & confidit*: quia stultus non timet, donec capiatur; sed sapiens in omnibus metuit. De secundo Prouerb.14. *Qui patiens est, multa gubernatur prudentia* Quanta sapientia est facere, vt ille suffragetur ad vitam, qui parabat mortem. Hoc facit patientia; quia *vincit, qui patitur*. Cor sine patientia, est sicut nauis sine gubernatore, vt habetur supra Cap. de patientia.

Quarta est in emptione æternorum per eleemosynam. Eleemosyna enim sapiens mercator est, *qui multa redimit modico pretio*: qui omnia sua dat pro regno æterno. Augustinus: Regnum cælorum tantum valet, quantum habes. *Vende quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo*. Si non es diues, quòd possis totum pretium soluere, id est, omnia relinquere, esto tamen socius ementium, dando eleemosynam pauperibus pro tenenda societate.

Eccli 20.

Matth.19.

Quinta est in custoditione thesaurorum: hæc est humilitas, quæ tam sapienter hominem custodit, vt nec à latronibus, id est, à dæmonibus videatur. Ducit hominem per viam humilem, & diabolus nescit ire nisi per sublimia, & ideo humiles non inuenit. Prouerb.11. *Vbi est humilitas, ibi & sapientia.*

Sapientia mundana:
1. Deum prouocat.
2. Peccatum multiplicat.
3. Proximum molestia afficit.
4. Hominem infamat.

De SAPIENTIA Diuina Deuteron. 4. 29. Iob 28 32. Eccle. 7. 9. Sapient. 6.7.8.9.10. Eccli 1 3.4.21. 24.39. Lucæ 21. Rom. 11. 1. Corinth. 1. 2.3. Coloss. 2. Iacob. 1.3.

DE SEQVENTIBVS MVNDVM.

SEquuntur quidam
- 1. Mundum, quos vanitas
- 2. Carnem, quos voluptas
- 3. Diabolũ, quos malignitas

deijcit.
- 4. Deum, quos charitas allicit.

Primò sunt quidam, qui sequuntur MVNDI vanitatem. Oseæ 12. *Ephraim pascit ventum, & sequitur æstum.* Quantò magis aliquis pascit ventum, tantò magis exinanitur, & tantò magis incenditur: sic quantò magis diuitias habuerint, tantò magis inanes sunt. Quia *auarus non implebitur pecunia.* Vacuum enim attrahit, & quantò plus æstus cupiditatis sequuntur, tantò plus ardent; quia, vt dicit Iuuenalis, Eccle.5.

Crescit amor nummi quantum ipsa pecunia crescit:

sicut ignis ex appositione lignorum. Eccli 34. *Quasi qui apprehendit vmbram, & persequitur ventum: sic & qui attendit ad visa mendacia*, id est, ad res temporales, quæ aliud promittunt, & aliud soluunt: sicut mendacia verba aliud sonant, & aliud continent. Sicut stultus, qui summo manè surgebat, vt sequeretur vmbram, & semper fugiebat. Et sicut pueri, qui papilionem volantem, quem non capiunt, (quia fugit) amittunt. Ierem. 2. *Ambulauerunt post vanitatem, & vani facti sunt* Item, stultum est cum expensis magnis, & laboribus multis quærere, quod non potest inueniri. Sapient. 5. *Ambulauimus vias difficiles*, &c. *transierunt omnia illa tanquam vmbra*, &c. *in malignitate autem nostra consumpti sumus:* quasi dicat; In seruitio mundi multùm laborauimus, & nihil reportauimus, sed ibi consumsimus corpus nostrum. Ideò dicitur Iob 31. *Si ambulaui in vanitate, & festinauit in dolo pes meus:* quasi dicat, non festinauit, scilicet ad fraudandum, vel ad decipiendum, contra vsurarios, & raptores, qui similes sunt leoni primo manè consurgenti, nec cessanti, donec aliquid apprehenderit, & catulis suis

detulerit. Sequitur: *Appendat me* Deus *in statera iusta.* Me dicit, non mea; quia mundus retinebit possessionem, tanquam suam: sed Deus arrestabit personam Iob 18 *Arctabuntur gressus virtutis eius*: id est, sicut equus oris durioris, qui ad libitum vult currere; & auis prædatoria, quæ post apprehensionem prædæ ligatur ad perticam; & auis, dum descendit ad terram ad capiendum cibum, in retiaculo ponit pedem, & capitur; & lupus, dum prædam accipit, in pedica retinetur: sic stultus debitor, qui mutuò semper accipit, tandem compedibus retinetur. Vnde sequitur in Iob: *Immisit in rete pedes suos, & in maculis eius ambulat. Tenebitur planta illius laqueo,* &c.

2. Secundò quidam sequuntur CARNEM: cuius societas est prædatoria, vel proditoria. Est enim sicut mulier, quæ blandiendo homines attrahit ad peccatum. Prouerb. 7. De meretrice, quæ *irretiuit* iuuenem *multis sermonibus, & blanditijs labiorum protraxit illum. Statim eam sequitur quasi bos ductus ad victimam.* Item, est sicut latro, qui peregrinis obuians in biuio, vel triuio, promittit se ducturum eos ad rectam viam, vel ad bonum hospitium, & ducit illos ad malum. Eccli 18. *Post concupiscentias tuas non eas,* &c. 2. Petr. 2. *Nouit Deus iniquos in diem iudicij reseruare cruciandos magis autem eos qui post carnem in concupiscentia immunditiæ ambulant.* Isti obediunt carni suæ; sed dum non sperant, computabunt districtè: sicut mercatores, qui latè pascunt ventrem suum, & districtè computant. Versantur in luxurijs, desiderijs, comessationibus, & potationibus; sed reddent rationem Deo parato iudicare viuos & mortuos.

3. Tertiò quidam sequuntur DIABOLVM, cuius societas est peremptoria. Isti insaniores sunt alijs, quasi si oues sequerentur lupum. Nota fabulam, vbi lupus decepit ouem, vt sequeretur eum: sic diabo-

lus per blandimenta decipit homines, vt figuratum est 2. Reg. 15 vbi Absolon per blandimenta decepit populum, vbi dicitur: *Toto corde vniuersus Israel sequitur Absalon* ad impugnandum Dauid patrem suum: sic multi sequuntur diabolum, vt Deum impugnent. Diabolus enim est sicut latro, qui promittit conductum viatoribus, & postmodùm iugulat, diuerti faciens à via recta. Igitur non est bonum sequi mundum; quia decipit: nec carnem; quia inficit: nec diabolum; quia interficit: sed Christum; quia reficit. Bernardus: Mundus clamat, decipiam: caro, inficiam: diabolus, interficiam: Christus dicit, reficiam. Quem sequeris? Sequendus ergo est Deus, non mundus, non caro, non diabolus.

Quartò quidam sequuntur DEVM, vel
- 1. Per viam mandatorum.
- 2. Per viam consiliorum.
- 3. Per compendium tribulationum.
- 4. Per viam castitatis.
- 5. Per viam charitatis.

Quidam sequuntur Deum per viam mandatorum. *Viam mandatorum tuorum cucurri.* *Vestigia eius secutus est pes meus*, opera eius imitando: *viam eius custodiui*, in bono proficiendo: *& non declinaui ex ea*. Psalm 118. Iob 23.

Quidam sequuntur eum per semitam consiliorum, quæ est rectior. Psal. 26. *Dirige me in semita recta propter inimicos meos:* ne dæmones mihi insidiantes inueniant me. Hanc viam docuit Dominus Lucæ 18. *Omnia quæcunque habes vende, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cælo, & veni sequere me.* Qui enim vult Deum sequi, oportet eum exonerari. Nemo enim est, qui haberet magnam & arduam viam incedere, qui non libenter committeret sarcinulas suas alteri ad portandum, si inueniret, cui committere securè posset: quia quantò difficilior est via, tantò plus augeret onus suum. Sed diuites huius

mundi non sic faciunt; non sicut Petrus, qui ait: *Ecce nos reliquimus omnia*, &c Bernardus: Bene fecisti, Petre, quia eum sequi non poteras oneratus.

Matth. 19.

Quidam sequuntur eum per compendium tribulationis, quæ est via breuior. 2. Reg. 18. *Currens Achimaas per viam compendij, transiuit Chusi*. Hanc cucurrerunt sancti Martyres, qui in vna die mille dietas peregerunt. Hanc offert nobis Christus exemplo. 1. Pet. 2 *Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius*. Cùm enim Christus ambulauerit per viam amaritudinis, secundùm illud Eccli 24. *In fluctibus maris ambulaui:* per eandem viam oportet nos sequi, nec timere debemus, cùm ipsum in itinere habeamus socium, vt viam ostendat, & vltra malum passum nos transferat. Psalm. 22. *Etsi ambulauero in medio vmbræ mortis, non timebo mala: quoniam tu mecum es*. Sequens fortem dominum non debet timere; quia bene potest eum custodire. *Non sum turbatus, te pastorem sequens.*

Ierem. 17.

Quidam sequuntur per viam innocentiæ, & castitatis. Apoc. 3. *Habes pauca nomina in Sardis, qui non inquinauerunt vestimenta sua: & ambulabunt mecum in albis; quia digni sunt* Apoc. 14. *Hi sunt, qui cum mulieribus non sunt coinquinati. Virgines enim sunt. Hi sequuntur Agnum quocunque ierit*. Psalm. 83. *Non priuabit bonis eos, qui ambulant in innocentia*. Hi figurantur per illum iuuenem, de quo dicitur Tob. 5. *Inuenit Tobias iuuenem splendidum*, scilicet, honestate, vel munditia, *stantem*, id est, perseuerantem, *præcinctum* castitate, *& quasi paratum ad ambulandum*, ad perficiendum, quantumcunque sit via aspera. Sicut canis, qui sequitur lepores per spinas, & tribulos, donec apprehendat. Philip. 3 *Sequor autem si quo modo comprehendam*. 1. Cor. 9. *Sic currite vt comprehendatis.*

Quidam sequuntur per viam amicitiæ, & charitatis, quę est via leuior, & suauior, & excelsior. 1. Corint.

rint.12. *Excellentiorem viam vobis demonstro* Ephes 5. *Estote imitatores* Dei, *sicut filij charissimi: & ambulate in dilectione sicut & Christus dilexit nos* 1. Ioan. 2. *Qui dicit se in* Christo *manere, debet sicut ille ambulauit, & ipse ambulare*, per viam, scilicet, amoris, & pacis. Per hanc viam non sequuntur eum discordes, & litigiosi; quia per aliam viam vadunt. Sed boni socij, quorum vnus supportat alium, hanc viam ambulant. Ephes 4. *Obsecro vos ego vinctus in Domino, vt dignè ambuletis vocatione qua vocati estis; cum omni humilitate & mansuetudine, cum patientia supportantes inuicem in charitate, solliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis.* Sequendus est ergo Deus, quia sequentes eum ducit per viam claram & securam Ioan. 8. *Qui sequitur me non ambulat in tenebris sed habebit lumen vitæ.* Ephes. 5. *Vt filij lucis ambulate.* Ecce quòd Dominus vult suos sequaces in luce ambulare, & non in tenebris, sicut ambulant filij diaboli, similes vespertilionibus, qui diligunt tenebras, & odiunt lucem; vel latronibus, qui vellent, quod nunquam elucesceret, vt possent liberius furari: contra quos dicitur Rom. 13. *Abijciamus ergo opera tenebrarum, & induamur arma lucis. Sicut in die honestè ambulemus.* Nota quòd qui de nocte vadit, & hostem non videt, sed ab hoste videtur, libenter deuiat, frequenter offendit, & cadit. Ioan. 11. *Si quis ambulauerit in die, non offendit, quia lucem huius mundi videt. si autem ambulauerit in nocte, offendit: quia lux non est in eo.* Nota de cæco, qui propter defectum luminis in foueam cadit, & si deuiauerit, vix ad rectam viam redit. Tales dicent in fine illud Sap. 5. *Errauimus à via veritatis, & iustitiæ lumen non luxit nobis, &c. Ambulauimus vias difficiles, &c.* Item, ad sequendum Deum nos mouere debet amor præmij. Nota de seruo, qui libenter festinat, vt opus compleat, & postea quiescat: Et de viatore, qui libenter properat, vt malam terram pertranseat, &

ad fertilem perueniat: Et de peregrino, qui quotidie facit magnam dietam, donec veniat ad patriam suam, diu ab eo desideratam.

DE SERVITIO DEI.

SEruire Deo, est summa ingenuitas; licet huic diuino seruitio non repugnet hominis obsequium. Dicitur autem seruitus Græcè δουλία.

Vide Gers. part. 2.

Seruiunt quidam Deo: quidam verò diabolo. Circa seruitium Dei duo sunt consideranda, scilicet,
- 1. Quomodo.
- 2. Propter quid.

Seruiendum est Deo, & Domino nostro multis modis, & rationibus plurimis, scilicet,
- 1. In timore.
- 2. Voluntariè.
- 3. Honestè.
- 4. Solicitè.

Primò seruiendum est Deo in timore, & in tremore. Si cum tanto timore, & reuerentia seruitur dominis terrenis propter eorum potentiam, & dignitatem: cum maiori reuerentia seruiendum esset Regi regum, & Domino dominantium. Psalm. 2. *Seruite Domino in timore*, vt ab eius offensa timeatis. Gregorius: Deum timere, est nulla, quæ facienda sunt, præterire. Eccle. 7. *Qui timet Deum, nihil negligit. Et exultate ei cum tremore*, vt quæ beneplacita sunt ei, faciatis. Eccli. 2. *Qui timent Dominum, inquirent quæ beneplacita sunt ei.*

Secundò voluntariè. 1. Paral. 28. *Serui Domino corde perfecto, & animo voluntario*, non coacto; quia coacta seruitia Deo placere non possunt. Chrysostomus: Cum tali vultu respicit Deus ea, quæ facis, cum quali facis. Dicitur ad Ephes. 6. *Non ad oculum seruientes, quasi hominibus placentes; sed vt serui Christi, facientes voluntatem Dei ex animo.*

Tertiò honestè, & mundè. Deus enim sanctus est, & mundus: & ideò vult habere seruos sanctos & mundos. Leuit. 11. *Sancti eritis, quia ego sanctus sum.* Si

enim seruus tuus apportaret tibi bonum ferculum in vase immundo, & manibus immundis, displiceret tibi, vt credo: sic quodcunque donum vel seruitium offeratur Deo ab existēte in peccato mortali, non placet ei. Ideò dicitur in Psal. 100. *Ambulans in via immaculata hic mihi ministrabat.* Si tu sordidam ancillā abominaris: quantò magis Deus sordidam animā abominabitur? Ideò dicitur 1. Regū 7. *Præparate corda vestra Domino,* per cōsciētię puritatem, *& seruite ei soli,* per cordis integritatem: quia non vult habere seruos ad medietatem. Luc. 1. *Seruiamus illi in sanctitate, & iustitia,* &c.

Quartò solicitè. Vult enim Deus habere seruum solicitum, non negligentem 2. Tim. 2. *Solicitè cura teipsum probabilem exhibere Deo, operarium,* &c. Seruus debet esse sollicitus, quomodo domino suo bene seruiat; & dominus, quomodo seruo suo bene prouideat. 1. Pet. 5. *Omnem solicitudinem vestram proijcientes in eum, quoniam ipsi cura est de vobis.* Matt. 6. *Nolite soliciti esse, dicentes, quid manducabimus, aut quid bibemus?* &c. Chrysostomus: Escam corporis, si solicitus non fueris, habebis; iustitiam verò, nisi solicitus fueris, non habebis. Item, qui ad fontem vadit, non est solicitus quid bibat: quid ergo times stulte? prouidentia Dei maior est fonte. Quis est ille pater, qui non prouideat necessaria filijs, cùm non ignoret, quòd egeant? Matt. 6. *Scit enim Pater vester, quia his omnibus indigetis.*

Iterum seruiendum est Deo, { 1. Sapienter, 2. Fideliter.

Primò sapienter. Apostolus ad Rom. 12 *Rationabile sit obsequium vestrum.* Glossa: Sapienter sibi Deus vult seruiri, ne nimietate debiles fiant, & post medicorum suffragia requirant. Arcus si semper tendatur, deficit, vel debilitatur nimis: & pellis, si nimis extendatur, dissipatur. Ideò dicitur Prou. 14.

Acceptus est regi minister intelligens, id est, voluntatem domini faciens: *iracundiam* autem *eius inutilis sustinebit. Seruus* sciens *voluntatem domini sui, & non* faciens, plagis *vapulabit multis*. Propter hoc dicitur 2. Corinth. 6. *In omnibus exhibeamus nosmetipsos sicut Dei ministros*.

Luc. 12.

Secundò fideliter. Vult Dominus habere seruum fidelem. Matt. 24. *Quis, putas, est fidelis seruus, & prudens*, &c. De hoc require Cap. de fidelitate.

Secundò videndum est, propter quid seruiendum sit Deo.

Seruire enim Deo debemus: quia est noster
- 1. Creator.
- 2. Redemptor.
- 3. Pater.
- 4. Dominator.
- 5. Liberator.
- 6. Remunerator.

Primò, quia Creator noster est. Vnde sicut vasalli tenentur dominis suis, ratione feudi, vel terræ, quam tenent ab ipsis, seruire; & nisi seruitium debitum redderent eis, terram & feudum amitterent: sic nos ratione corporis nostri, & bonorum terrenorum, ac spiritualium debemus Deo seruire, ne fortè auferantur à nobis. Exemplum de illo, qui noluit operari de talento sibi commisso, & amisit: & ille, qui operatus est, augmentauit suum. Item si aliquis amisisset visum, vel aliquod membrum corporis, libenter seruiret illi, qui ei redderet, per totam vitam suam: quantò magis illi, qui dedit, & data conseruat? Gregorius: De nihilo Deus fecit omnia: & qui sibi vult esse, & non tibi, nihil vult esse inter omnia.

Matt. 25.

Secundò, quia Redemptor. Iure redemptionis debet se homo totum seruitio Dei; quia solus emit, vt solus possideret. Nullus ergo habet ius in hominem, nisi ipse. Apostolus: *Pro omnibus mortuus est*

2. Corint. 5.

est Christus: vt qui viuunt, iam non sibi viuant; sed ei, qui pro ipsis mortuus est. Si vis, quòd seruus tuus, quem emisti, vel conduxisti ad tempus, totum se in toto tempore illo seruitio tuo se exhibeat, nec sustineres, quòd aliquam partem temporis in suo vel alterius seruitio poneret: quantò magis Deus, qui te redemit suo sanguine pretioso, debet te habere ad seruiendum sibi? Augustinus: Iustè sibi vendicat vitam meam, qui pro ea posuit suam.

Tertiò, quia Pater noster est, Isa. 64. *Et nunc Domine pater noster es tu, nos verò lutum: & fictor noster tu, & opera manuum tuarum omnes nos.* Si filius tenetur patri seruire, à quo partem corporis recipit: quantò magis ei, qui formauit, & vitam donauit? Ecclesiastici 3. *Qui timet* Dominum, *honorat parentes, & quasi dominis seruiet his, qui se genuerunt.* In *opere, & sermone, & omni patientia honora patrem tuum.*

Quartò, quia Dominator, & Dominus noster est, & indigemus auxilio, & defensione eius. Si enim ei seruiremus, semper pacem haberemus: quia *cùm fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt ea, quæ possidet.* Si autem ei non seruiamus, nunquam nobis bellum deficiet: imò suscitabit nobis aduersarios, sicut fecit Salomoni, & multis alijs. Iob 9. *Quis restitit ei, & pacem habuit?* Sicut Barones solent mouere bella, & guerras contra subditos sibi resistentes, & debitum seruitium renuentes. Luc. 11.

Quintò, quia Liberator: liberos enim suos seruos facit. Gal. 4. *Non sumus ancillæ filij, sed liberæ: qua libertate Christus nos liberauit.* Libẽter seruiret homo illi, qui eum liberũ faceret: quantò magis Deo, qui seruos manu mittit? Apostolus: *Liberati à peccato, serui facti estis iustitiæ.* Et B. August. dicit: Summa ingenuitas hęc est, in qua seruit? Christi cõparabitur. Rom. 6.

Sextò, quia Remunerator: remunerat autẽ seruos in præsenti, & in futuro, Rom. 6. *Nũc verò liberati à*

rati à peccato, serui autem facti Deo, *habetis fructum vestrum in sanctificationem: finem verò vitam æternam.* Ioan. 12. *Si quis mihi ministrauerit, honorificabit eum Pater meus:* in tantum, quòd erit de consilio eius. Ioan. 15. *Iam non dicam vos seruos*, sed *amicos* meos de mẽsa mea. Ioan. 12. *Vbi sum ego, illic & minister meus erit.* Ioan. 17. *Pater, quos dedisti mihi, volo, vt vbi sum ego, & illi sint mecum:* quando dicetur: *Euge serue bone, & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam: intra in gaudium domini tui.*

Matth. 25.

DE SERVITIO DIABOLI.

Gab. in 4. dist. 15. q. 5. art. 1.

SEruitus est multiplex. Seruiunt quidam diabolo, quidam peccato, quidam denario.

Diabolo enim seruiunt, qui seruiunt { 1. Gulæ. 2. Luxuriæ. 3. Pecuniæ.

Primi seruiunt gulæ. Rom. 16. *Christo Domino nostro non seruiunt, sed suo ventri*, Seneca: Maior sum, & ad maiora natus, quàm vt fiam mancipium corporis mei. Iste, qui seruit gulæ, nihil reportat de seruitio suo, nisi corruptionem. Apostolus: *Qui seminat in carne, de carne & metet corruptionem.* Stultum est seminare, vbi quicquid seminatur, corrũpitur: & ponere pretiosum liquorem in vase tali, in quo statim corrumpitur.

Galat. 6.

Alij seruiunt peccato luxuriæ. Rom. 6. *Sicut exhibuistis membra vestra seruire immunditiæ.* Glossa, peccato luxuriæ. Ita illud peccatum efficit hominem seruum, à quo vix potest recedere, qui inciderit. Prou. 23. *Fouea profunda est meretrix.* Qui in foueam cadit, non quando vult, exit: sicut nec piscis de nassa, & auis de laqueo. Eccle. 7. *Vincula sunt manus illius.* Oseæ 5. *Non dabunt cogitationes suas, vt reuertantur ad Deum suum: quia spiritus fornicationum in medio eorum.* Iste pro seruitio suo reportat funem ad suspendẽdum eum in infernum, id est, damnationem

nem mortis æternæ. Rom. 6. *Quem fructum habuistis tunc in illis, in quibus nunc erubescitis? Nam finis illorum mors est.*

Alij pecuniæ seruiunt, vt auari, Luc. 16. *Non potestis Deo seruire, & Mammonæ.* Glossa: Diuitijs seruit, qui custodit eas, vt seruus: sed qui seruitutis iugum excutit, distribuit vt dominus. Iste de seruitio suo nihil reportabit in fine. Iob 27. *Diues cùm dormierit, nihil secum auferet.* Stultitia magna est seruire illi, qui in fine eijcit eum nudum de domo sua. Eccle. 5. *Sicut egressus est nudus de vtero matris suæ: sic reuertetur, & nihil auferet secum de labore suo.*

Sciendum, quòd inutile valde est seruire peccato, propter
- 1. Difficultatem seruitij.
- 2. Inutilitatem præmij.
- 3. Officij vilitatem.

Primò, propter difficultatem seruitij. Sap. 5. *Lassati sumus in via iniquitatis & perditionis, & ambulauimus vias difficiles: viam autem Domini ignorauimus.* Iere. 16. *Seruietis Dijs alienis die ac nocte, qui non dabunt vobis requiem.* Stultitia est seruire tali domino, qui nō permittit seruos suos quiescere, nec in præsenti, nec in futuro.

Secundò, propter inutilitatē præmij: quia quod lucratur seruus, non est suum, sed domini: sic peccator nihil facit meritorium vitæ æternæ. Oseæ 7. *Comederunt alieni robur eius.* Prouer. 5. *Ne des alienis honorem tuum,* &c.

Tertiò propter vilitatem officij. Psal. 80. *Manus eius in cophino seruierunt.* Glossa: Cophinus est vas, in quo portatur terra: diabolus vult sibi semper seruiri de immunditia. *Peccauerunt ei, & non filij eius in sordibus.* Ideò filius prodigus seruiuit in custodia porcorum.

Deut. 32. Luc. 15.

DE SILENTIO.

SIlentium est taciturnitas, σιγὴ Græcis, qua animus alitur. Taciturnitatē magnopere laudat D.

Chry-

Chrysóstomus, cùm ait: Si vindicare vis, sile, & funestam ei dedisti plagam.

Silentium est cautius tenendum, quia dicit Tullius: Tacere qui nescit, loqui nescit.

Silentium { 1. Hominem fortificat. 2. Periculum vitat. 3. Vitam emendat. 4. Deuotionem seruat.

Primò dico, quòd silentium facit hominem fortem. Sicut vix, vel nunquam pugil vincitur, nisi malum verbum dixerit: sic vix vincitur quis à diabolo, si à malis verbis cauerit. Isaiæ 30. *In silentio, & in spe erit fortitudo vestra.*

Secundo, per silentium euitatur periculũ. Tunc porta castri cautius aperitur, quãdo notum est domino castri, quòd hostes portæ insidiantur. Vnde cùm hostes inuisibiles portæ oris insidiantur, cum magna cautela aperienda est. Iob 40. *Memento belli, nec vltra addas loqui.*

Tertiò, vitam emendat. Hieronymus: Linguam maledicam indictum emendat silentium. Vnde silentium seruare, est os (vnde exit ignis, & flamma omnia comburens) obstruere. Iacob. 3. *Lingua modicum quidem membrum est, & magna exaltat. Ecce quantus ignis quàm magnam syluam incendit!* scilicet virtutum, & bonorum operum consumit. Sequitur: *Et lingua* nostra *ignis est, vniuersitas iniquitatis. Lingua cõstituitur in membris nostris, quæ maculat totum corpus, & inflammat rotam natiuitatis nostræ, inflammata à gehenna.* Item, silentium tenere, est bestiam indomitam clausam tenere. Iacob. 3. *Omnis natura bestiarum & volucrum & serpentium & cæterorum domantur: linguam autem* suam *nullus hominum domare potest,* Glossa, quin delinquat. Est enim *inquietum malum, plena veneno mortifero. In ipsa benedicimus Deum & Patrem, & in ipsa maledicimus homines, qui ad similitudi-*

tudinem Dei facti sunt. Non oportet fratres hæc fieri. Item, silentium seruare, est gladium penetrantissimum in vagina abscondere. Psal. 56. *Lingua eorum gladius acutus*. Iterum, silentium est frænum viri spiritualis. Claustralis sine silentio, est equus sine fræno. Iacob. 3. *Si equis fræna in ora mittimus ad consentiendum nobis, & omne corpus illorum circumferimus.* Item, arca sine claue, os sine silentio. Qui silentium tenet, clauem oris habet in arca cordis: vnde securus est. Eccli. 21. *In ore fatuorum cor illorum: & in corde sapientium os illorum.* Rursus, homo sine silentio, est domus sine ostio: ciuitas absque muro, vt habes sup. de locutione.

Quartò feruorem seruat deuotionis. Solet obstrui vas, in quo sit vinum: & olla cooperta melius calorem suum, & munditiam seruat: sic qui vult deuotionem cordis, & munditiam seruare, oportet eum os clausum tenere. Psalm. 38. *Posui ori meo custodiam, obmutui, & non aperui os meum. Lingua sapientium ornat scientiam,* id est, feruorem deuotionis. Silentium mulieri maximum prçstat ornamētum, vt docuit Aristot. 1. Polit. Prou. 15.

DE SOCIETATE PRAVA.

Societas est fraternitas, vel adunatio hominum ad aliquid perficiendum. Vnde dicitur propriè socius, qui in re seria, & laboriosa alicuius pars est. Et dicitur socius (vt alijs placet) eò quòd laborem alterius secet, & diuidat: vel quòd eum in re laboriosa sequatur.

Societas mala vitanda est omni solicitudine, & cautela, quia mala societas
- 1. Ad peccatū trahit.
- 2. Viam paradisi impedit.
- 3. Infirmitatē inducit.

Primò, ad peccatum trahit. Non libenter iret aliquis cum latronibus; quia cum bonis omnibus spolia-

ſpoliarent, & poſtmodum occiderent: ſic non debet conuerſari cum malis, qui eum ad peccatũ trahunt, virtutibus ſpoliant, & morte damnant. Exemplum de ſpinis, quarum vna trahit aliam. Prouerb. 1. *Fili mi, ſi te lactauerint peccatores, ne acquieſcas eis*, &c. 2. Corint. 6. *Nolite iugum ducere cum infidelibus: quæ enim participatio iuſtitiæ cum iniquitate? aut quæ ſocietas luci ad tenebras? aut quæ pars fideli cum infideli?*

Secundò, viam paradiſi impedit. Qui vult ire in paradiſum, non debet verſari cum his, qui deſcendunt ad infernum: quia non ſunt in via. Prouer. 4. *Ne delecteris in ſemitis impiorum, nec tibi placeat malorum via. Fuge ab ea, nec tranſeas per illam: declina, & deſere eam: quoniam nouit Dominus viam iuſtorum, & iter impiorum peribit.* Vnde cum bonis ambula, quia: *Beatus vir, qui non abijt in cõſilio impiorum, & in via peccatorum non ſtetit.*

Nam mala ſocietas eſt
- 1. Deo exoſa.
- 2. In ſe vitioſa.
- 3. Sibijpſi pernitioſa.
- 4. Homini periculoſa.

Tertiò infirmitatem inducit. Qui non vult eſſe leproſus, debet vitare conſortium leproſorum. Sana poma putridis ſociata citiùs putreſcunt: ſic ſani cum infirmis citius infirmantur. Prouer. 13. *Amicus ſtultorum ſimilis efficietur. Modicum fermentum totã maſſam corrumpit:* ſic vnus peruerſus totam ſocietatem. Pſal. 17. *Cum ſancto ſanctus eris, & cum peruerſo peruerteris.* Nõ enim ſecura ouis eſt iuxta lupum, nec ſtupa iuxta ignem, nec gimen iuxta cattum: ſic nec iuſtus iuxta peccatorẽ, nec mulier iuxta amatorẽ. Eccli. 13. *Si communicabit lupus agno aliquando, ſic peccator iuſto. Quæ communicatio ſancto homini ad canem?* Ibid. *Qui communicauerit ſuperbo, induet ſuperbiam.* 1. Corinth. 15. *Corrumpunt mores bonos colloquia praua.* Item, non eſt tutum ægroto verſari in aëre corru-

Galat. 5.

pto; quia ex hoc citò recidiuum pateretur: sic non est tutum bonis versari in loco peccatorum; ex hoc enim ad peccatum inducuntur: & si sanati fuerint, frequenter recidiuum patiuntur. Genes. 19. *Surgite, & egredimini de loco isto: quia delebit Dominus ciuitatem hanc.* Nullus potest esse in Græcia diu, vel in quapiam alia regione, quin de consuetudinibus, vel de idiomate illius regionis aliquid hauriat: sic nec cum peccatoribus habitare, quin de moribus eorum aliquid retineat. Psalm. 105. *Commisti sunt inter gentes, & didicerunt opera eorum.* Si dicat aliquis, magnum temporale commodum habeo de consortio eorum, vel magnum damnum patior de recessu. Respondetur: Si quis esset in domo succensa, vbi non esset nisi vna fenestra, per quam posset tantummodò nudus exire, nonne omnia vestimenta dimitteret, & exire festinaret? sic quilibet dispendium suorum, & suæ carnis, (quantumcunque potest) debet sustinere potius, quàm in prauorum commercio remanere cum periculo suo. Genes. 39. Ioseph, *relicto pallio in manu* mulieris, *fugit*; & homo de periculo maris libenter nudus euadit. Item, dens putridus de ore cum dolore eijcitur, ne alios corrumpat; & ouis morbida, de grege; & leprosus, de consortio hominum; & pomum putridum, de aceruo: sic debent amoueri boni de consortio malorum, ne eos prauis actionibus, & locutionibus corrumpant. Nam, teste Aristotele, prauus socius impedit commune bonum. Societas bona virtuosè copulatur. *Innocentes, & recti adhæserunt mihi.* A malo liberat. *Væ soli, quia cùm ceciderit, non habet subleuantem se.* In bono conseruat. *Non est bonũ hominem esse solum.* Bonum augmentat.

Psal 24.
Eccle. 4.
Genes. 2.

DE SOLITVDINE.

Solitudo ad mentem D. Thomæ nõ est de essentia

D. Thom. 2.2.

q.188.nu. 8. tia perfectionis, sed est instrumentum congruum
Gers.tract. 2. contemplationi.
incāt B.*Virg.*
Vide Fran.Pe- trar.vbi pulchra de vita solitaria.

In solitudine { 1. Gratia conseruatur. 2. Deus cum anima loquitur. 3. Ibi sæpius cōsolatio infunditur.

Primò, in solitudine gratia conseruatur. Si aliquis haberet phialam plenā balsamo, stultus esset, si turbæ se exponeret, ne fortè phiala frangeretur, & balsamum effunderetur: sic ille, qui in turba & societate se ponit, vbi aliquando gratiam Dei amittit. *Gratiæ enim fatuorum effundentur.* Beata Virgo in turba filium amisit, quem in templo inuenit.

Eccli. 20.
Luc. 2.

Secundò, Deus cum anima loquitur. Oseæ 2. *Ducam eam in solitudinem, & loquar ad cor eius* Libentius loquitur sponsus cum sponsa in secreto, quàm in aperto: sic Deus cum anima sancta. Bernardus: O anima sancta, sola esto, & illi soli placeas, quem solum in omnibus elegisti: an ignoras te verecundum habere sponsum, qui nequaquam cæteris præsentibus suam velit præsentiam exhibere? Fuge publicum, fuge ipsos domesticos, recede ab eo, qui tibi ministrat.

Tertiò, ibi sæpius consolatio infunditur. Ierem. 2 *Onager assuetus in solitudine, in desiderio animæ suæ attraxit ventum amoris sui.* Genes. 27. Iacob domi manens benedictionem accepit, quam Esau frater amisit Quid per Esau, nisi inquieti, & girouagi, qui conscientia derelicta, exteriora solatia quærunt, & cælesti benedictione priuantur? & quid per Iacob domi manentem, nisi quieti, & pacifici designantur, qui testimonio conscientiæ gloriantur, & benedictionem paternam obtinent? Ideo Dominus in lege iubet caput turturis retorqueri ad collum, id est, delectationes, & consolationes suas in intimis suis haurire. Hoc est, quod in Na-

Leuit. 1.

hum

hum 3. dicitur: *Aquam propter obsidionem hauri tibi*, id est, in intimis tuis refrigeria consolationum tuarum haurias.

DE SPE.

Sperare, est existimare, credere, & confidere, licèt interdum in malam partem capiatur, vt est illud poëticũ: *Hunc ego si potui tantum sperare laborem.* Sed accipitur in bonam partem, & ita

Spes est fiducia futurorum ex gratia Dei, & ex bona conscientia. Ideò sperandum est in Domino; quia sperantes in eo sustinet, ne cadant. Naturaliter qui debilis est, & timet cadere, alicui rei adhæret, vt patet in puero, vel in infirmo: sic naturalis ratio dictat animæ, cognoscenti scilicet debilitatem suam, quòd fortiori se adhærere, & inniti debeat, scilicet Deo. Quia de facili transit malũ passum, qui habet bonã appodiationẽ, quę eum bene potest eijcere à malo passu.

Vnde qui sperat in Domino:
- 1. Sustinetur, ne cadat.
- 2. Seruatur, ne corruat.
- 3. Sustentatur, ne deficiat.
- 4. Præmiatur, vt gaudeat.

Primò, per spem homo sustinetur, ne cadat. Isa. 50. *Qui ambulat in tenebris, & non est lumen ei, speret in nomine Domini, & innitatur super Deum suum.* Augustinus; Quid in te stas, proijce te in Deum, nõ se subtraher, vt te cadere permittat: proijce te securus, suscipiet enim, & sanabit te. Securus esto sperans in Domino, quia protector est omniũ sperantium in se. Vanitatis est enim, non præstare fulcimẽtum innitenti sibi, sed veritatis est, non negare. Vnde cùm Deus veritas sit, innitenti sibi non se subtrahit, sicut malitiosi pueri solent facere, qui appodiantibus sibi se subtrahunt, vt cadant. Vnde maledictus homo, *qui confidit in hominem, & ponit carnem* Ierem. 17.

brachium suum, & à Domino recedit cor eius. Speremus igitur in Domino; quia *non derelinquet omnes, qui sperant in eo.*

Psal. 33.

Secundò, per spem seruatur anima, ne corruat. Spes enim est anchora, seruans animam, ne à procella tentationum, & tribulationum rumpatur, vt innuit Apostolus: *Qui confugimus ad tenendam propositam spem, quam sicut anchoram habemus animæ tutam, ac firmam.* Augustinus: Si videris te fluctuari in mari huius mundi, noli abrumpi ab anchora, antequam intres ad portum. Fluctuat nauis, si non longè à terra proijciatur: nec in æternum fluctuabit, etsi ad tempus fluctuat. Ideò spes est baculus valde necessarius in via huius vitæ peregrinanti. Qui huic baculo innititur, non corruit. Psal. 33 *Non derelinquet omnes, qui sperant in eo.* Vnde à spe, ablata prima litera, dicitur Pes. Psal. 25. *In Domino sperans, non infirmabor.*

Heb. 6.

Tertiò, per spem sustentatur, ne deficiat. Isaiæ 40. *Qui sperant in Domino, mutabunt fortitudinem, assument pennas sicut aquilæ, current, & non laborabunt: ambulabunt, & non deficient.*

Quartò, præmiatur, vt gaudeat. Augustinus: Spes enim est certa expectatio futuræ beatitudinis, ex gratia Dei proueniens, & ex meritis præcedentibus. Spes enim futurorum bonorum præsentem fortunam lenit. Nam si merces modica laborem mercenarij tolerabilem reddit: quid facere debet merces æterna? Iacob. 5. *Ecce, agricola exspectat pretiosum fructũ terræ, patiẽter ferens donec accipiat temporaneum & serotinum.* Si ille pro fructu terræ sperat, & tam patienter expectat: quanto magis nos pro cælesti? Debet ergo iuuare spem nostram gloria æterna sperantibus promissa, & misericordia Dei, quæ vult omnes saluos fieri. Sicut homines amant ea, quæ sua sunt, & conseruant ea; & si perdiderint,

gau-

gaudent, cùm recuperant ea: sic Deus, qui summè bonus est, vult conseruare eos, qui boni sunt; & peccatores, quos perdidit, vult recuperare. Exemplum de oue perdita. Ezech. 18. *Ecce omnes animæ, meæ sunt: vt anima patris, ita & anima filij, mea est anima, quæ peccauerit, ipsa morietur.* Sequitur: *Nunquid voluntatis meæ est mors impij, dicit Dominus Deus, & non vt conuertatur à vijs suis, & viuat?* Item bona, quæ agimus, debent iuuare spem nostram. Securus debet esse de re, qui habet bonum pignus apud se. Sic securi sunt de regno futuro, qui habent bona opera, quæ quasi quædam pignora sunt, & arrhæ regni cœlestis. Gregorius: Cùm opus proficit, præmij fiducia crescit. Idem: Vir sanctus quot labores veritati nunc commendãtes exhibet, tot iam remunerationis suæ pignora intra spei suę cubiculum clausa tenet. Item mala, quæ pro Deo sustinemus, spem adiuuant. Gregorius: Bonorum mens, quò duriora pro veritate tolerat, eò æternitatis præmia certius sperat. Idem: Tantò spes solidior surgit, quantò quisque pro illo duriora pertulit. Certus esse potest de re, quæ venalis est, quæ pretium habet apud se: sic debet esse certus de regno, qui multas tribulationes sustinuit, quibus emitur. Actor. 14. *Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnũ Dei.* Sed inanes nostræ contentiones in medio spatio sæpe frangũtur, & corruũt, & ante in ipso mari obruuntur, quàm portum conspicere poterunt. Spes in Deo debet esse singularis. Spes impiorũ est abominabilis. Iob 8 *Spes hypocritæ peribit.*

Luc. 15.

SPES iustorum non in temporalibus rebus, sed in Deo, eiusque promissionibus fundatur Genes. 26. Iudic. 7. 1. Reg. 4. 17. 22. 3. Reg 20. 1. Par. 19. 2. Par. 16. 20. 25. Iudith 9. Psalm. 9 13. 21. 24. 30. 39. 61. 70. 90. 113. 141. 145. Prouerb. 3. 22. 28. 30. Sap. 3. Eccli. 2. 13. 33. 34. Isaiæ 26. 29. 30. 31. 36. 40. Ierem.

2.7.9.17.39. Thren.3. Ezech. 29. Oseæ 12. Mich. 7. Nahum 1.1. Machab.3. Matt.10.12. Rom.5.8. 2. Cor.5. Coloss.1.1. Thessal.1. 1.Tim.1.6. Heb.3.1. Pet.1.

SPES impiorum euanescet, 4. Reg.18. Iob 8.11. 14.20. Prou.10.11.25. Sap.5. Eccli.5. Isaiæ 28.30.57. Ierem.9.17.1. Machab.2.

DE TEMPORE.

TEmpus describitur ab Aristotele, vt est numerus motus secundùm prius & posterius, id est, mensura discretiua secundùm durationem, cui respondet prius & posterius.

Tempus est consideran-dum, tanquam pretiosus thesaurus, quomodo
1. Vtiliter expendatur.
2. Transit velociter.
3 Districtius à nobis requiratur.

Primò, quomodo vtiliter expendatur; quia, sicut dicit Bernardus, nihil pretiosius tempore. Sed heu! nihil hodie vilius reputatur. Fatuus est ille, qui rem tam pretiosam dat hosti suo, quod facit, qui tempus expendit in seruitio diaboli. Prouer.5. *Fili, ne des alienis honorem tuum, & annos tuos* (id est tempus vitæ tuæ) *crudeli*, id est, diabolo. Tempus vitæ præsentis est tempus opportunum; quia post hanc vitam datur tempus retributionis.

Secundò, quomodo transit velociter, & postquam transierit, non reuocatur. Iob 9. *Dies mei velociores fuerunt cursore fugerunt, & non viderunt bonum. Pertransierunt quasi naues poma portantes, sicut aquila volans ad escam.* Seneca: Infinita est velocitas temporis, punctũ est, quod viuimus, & adhuc puncto minus. Et ideò vt fatuus est, qui multis obligatus est debitis, & pauca habet, si prodigè expendat: sic qui multa peccata habet, & parum de tempore, si tempus ipsum amittat. Bernardus: O si cognosceres, quàm multis, & multa debeas, videres, quòd nihil

nihil est, quod agis. Seneca: Quem mihi dabis, qui aliquod pretium temporis ponat? qui intelligat quotidie se mori?

Tertiò, quomodo à nobis districtius requiratur; quia de omni tēpore oportebit reddere rationem. Bernardus: Omne tempus tibi impensum requiretur à te, qualiter fuerit expensum. Idem: Parum nō æstimes tempus, quod in dictis, vel factis expenditur otiosis. Volat verbum irreuocabile, transit tempus irremeabile: nec aduertit insipiens, quod amisit. Item, si aliquis haberet seruum, vel filiū, cui dedisset pecuniam ad negotiādum, & totam consumeret, vt filius prodigus, vel etiam pecunia illa eum impugnaret, non plus ei daret, sed potius residuum ei auferret: sic facit Deus de tempore peccatori, quod ei dedit ad pœnitentiam, & ille abutitur eo per superbiam, & Deum impugnat. Prou. 10. *Timor Domini apponit dies, & anni impiorum breuiabuntur.* Seneca: Omnia aliena sunt, tempus tantùm nostrum est: sed post mortem non erit nostrum, sed Dei. Thren. 1. *Vocauit aduersum me tēpus.* Psal. 74. *Cùm accepero tempus, ego iustitias iudicabo.*

DE TENTATIONE.

Circa tentationem quatuor sunt consideranda, scilicet
- 1. Hostis tentans, vel impugnans.
- 2. Modus pugnandi.
- 3. Modus vincendi.
- 4. Tentationis vtilitas.

Primò est considerandus hostis impugnans. Hostis est diabolus. Ephes. 6. *Non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem: sed aduersus principes & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum, cōtra spiritualia nequitiæ in cælestibus.*

Ab isto hoste cauendum est, quia
- 1 Callidus.
- 2. Potens.
- 3 Inuisibilis.

Primò, quia callidus. Genes. 3. *Serpens erat callidior cunctis animantibus terræ*. Secundò, quia potēs. Vnde dicitur hic: *Aduersus principes, & potestates*. Iob 41. *Non est super terram potestas, quæ comparetur ei*. Tertiò, quia inuisibilis, & nequā. Vnde sequitur: *Cōtra spiritualia nequitiæ*. Iere. 6. *Crudelis est, & nō miserebitur*.

Secundò, considerandus est modus pugnandi. Circa quem nota, quòd

Diabolus tentat hominem
1. De peccato, ad quod ipsū videt proniorē, placita ostendendo.
2. De qua re consueuit decipere, experta medicamenta porrigendo.
3. Sub specie necessitatis, vel vtilitatis, procaciter suggerendo.
4. Delitias, & diuitias, atq; preces mendaciter promittendo.
5. Callidè, & occultè, frequenter insidiando.
6. Lentè, & paulatim, animam pulsando.
7. Potenter, & audacter, violentiam inferendo.

Primò tentat diabolus de peccato, placita ostendendo: sicut bellator impugnat castrū à parte debiliori. Gregor. Mores vniuscuiusq; conspicit, cui vitio sint propinqui; & illa apponit ante faciem, ad quę viderit mentē facilius inclinari: sicut venator ponit laqueos, vbi consueuerūt bestię frequētare. *In via hac, qua ambulabā, absconderunt laqueum mihi*: abscondit enim peccati pœnā, & ostendit delectationem: absconditur malū à diabolo, sicut pedica sub folio. Iob 18. *Abscondita est in terra pedica eius, & decipula illius super semitā*. Itē, sicut sub grano est venenū in buccella, & hamus sub cibo. *Sicut pisces capiūtur hamo, & sicut aues laqueo comprehenduntur: sic capiuntur homines in tempore malo*.

Psal. 141.

Eccle. 9.

Secun-

Secundò tentat, experta medicamenta porrigendo, de qua re consueuit aliâs decipere. Vnde tentauit Christum his tentationibus, quibus vicerat primum hominem: citius enim accenditur lignum, quod aliâs fuit in igne, quàm si nunquam fuisset: & membrum citius frangitur, vbi prius fractum, quàm alibi: & citius cadit homo in infirmitatem, quam habuerat, quàm in aliam: tamen bestiæ, & aues in easdem pedicas, & retia non incidunt. Item, quando non inuenit per vnam tentationem, suggerit aliam: sicut medicus inuitat infirmum ad diuersa cibaria. Vnde tentauit Christum trina tentatione. Rex enim, cùm castrum non potest vincere ex parte vna, impugnat ex altera. Vnde 3.Reg.20 Syri, quia filios Israël in montana vincere nequiuerunt, ad campestria descenderunt: quia fugiens superbiam, cadit in auaritiam, vel luxuriam. Isaiæ 24. *Qui fugerit à voce formidinis*, fornicationis, vel auaritiæ, *cadet in foueam* luxuriæ: *& qui se explicauerit de fouea, tenebitur laqueo* superbiæ. Vnde dicit Augustinus: Præmunitos vos esse volo, scientes neminem super terram absque tentatione victurum: cui si fortè tollitur vna, aliam securus expectet.

Tertiò tentat specie necessitatis, vel alicuius vtilitatis, procaciter suggerendo: vt quando suggerit voluptatem carnis sub specie discretionis, sub bona mercede falsam vendit. Gregorius: Omnes suis vitijs fauent, & quod ad voluptatem carnis faciunt, ad necessitatis referunt actionem: & sub specie virtutis vitium voluptatis excusant. Et nota, Non potest diu teneri castrum, vbi non sunt homines fortes, & defensales. Vnde cùm obsidentur castra, extra mittuntur pueri paruuli, & mulieres; quia non sunt vtiles ad bellandum. Sic facias de corde tuo, vt cogitationes pueriles, & affectiones molles

extra mittas,& fortes,& viriles intus retineas. Mulieres ſunt cogitationes,& affectiones, circa carnalia verſantes. Nahum 3. *Populus tuus mulieres in medio tui*. Paruuli in caſtro cordis ſunt affectiones terrenorum: paruulus enim plus diligit pomum, quàm regnum. Prouerb. 1. *Vſquequo paruuli diligitis infantiam, & ſtulti ea, quæ ſibi ſunt noxia, cupient?*

Quartò, diuitias promittendo: ſicut amator ſolicitat mulierem precando, donando, & promittendo: ſed poſtquam fuerit ab eo ſemel corrupta, ſequitur eum non rogata, nec habet audaciam ei reſiſtendi, ſed dicit illud Ierem. 2. *Adamaui alienos, & poſt eos ambulabo*. Item, non dicitur caſta mulier, quæ libenter audiret verba corruptionis, licèt ei conſentire nollet, & appetit diligi, licet diligere non appetat, cùm dicat Auguſtinus: Non ſolùm appetere, ſed etiam appeti velle, crimínoſum eſt. Sic non eſt reputanda anima caſta, quæ tentationes diaboli recipit, & delectatur in eis, quamuis nollet conſentire peccato. Attende, quòd cor tuum mutuò concedis inimico, quando ſuſtines in peccato delectari; das verò, quando peccato conſentis: ſed ſiue dono, ſiue mutuò ei cor tuum expoſueris, non quando volueris, retrahes: quia ſicut primò eſt in poteſtate populi regem facere, quem vult, factum autem non eſt in eius poteſtate de regno expellere: ſic homo liberum habet arbitrium, vtrum velit eſſe de regno diaboli, vel non. Si autem ei, peccando, ſubiugatus fuerit, non poteſt, quando vult, de poteſtate eius exire. Sicut piſcis, qui quando intrat naſſam, intrat per ſe, ſed non per ſe, & quando vult, exit. Oſeæ 13. *Perditio tua ex te, Iſrael: tantummodò in me auxilium tuum.*

Quintò tentat, occultè inſidiando, vt latro viatorem vndique circuit, vt non ſit locus euadendi. Si aliquis comedit libenter, tentat eum de gula; ſi abſti-

abstinet, de indiscretione: & sic *circuit, quærens quem deuoret*. Item, ad tempus tentare cessat, quando ei viriliter resistitur, vt plus proficiat, & dum non cauetur, percutiat: sicut ille, qui obsidet castrum, recedit, vt, dum non speratur, irrumpat. Matth. 4. *Reliquit eum diabolus*. Gregorius: Sæpe diabolus, postquam mentem impugnauerit, ad tempus cessat, vt securam repente irrumpat. Eccli 11. *Bona in mala conuertens insidiatur, & in electis imponet maculam.* 1.Pet.5.

Sextò tentat lentè, & paulatim, animam pulsando, & tantò periculosior, quantò minus sentitur. Iob 14. *Lapides excauant aquæ, & alluuione paulatim terra consumitur*, per lapides, viros fortes intelligas; per aquam, blandimenta sæculi, vel diaboli, quæ cauant constantiam mentis, & vacuam relinquunt. Item, tentat plus pœnitentes, quàm peccatores; fortes, quàm debiles; quia fortè Deus non permittit. Miles non mittit filium suum paruulum ad prælium, sed quando fortis est, & potest ferre arma. Item, rex dedignatur impugnare villas campestres, & exercitum mouere contra eas, sed contra fortia castra: sic diabolus fortiores impugnat. Vnde quando bellator aliquis vult terram alicuius capere, primò impugnat fortius castrum, quo capto, terra tota capitur; quia per illud impugnat dominum castri, & terram eius: sic diabolus magis impugnat illos, qui eminent iustitia, & fama, vt exemplo illorum alij capiantur. Vnde 1. Reg. 31. dicitur, quòd *totum pondus prælij versum est in Saul* & Iudic. 16. dicitur, quòd *Philistijm*, qui figurant dæmones, acceperunt Samsonem, qui interpretatur sol eorum, id est, illuminans alios, & erutis oculis *fecerunt eum molere*, id est, peccata circumire. Et nota, quòd capto castro, facit ille, qui cepit, quicquid vult de munitione eius: sic diabolus, quando capit aliquem

magnum

magnum dominum, vel potentem, facit quicquid vult de ſcientia, lingua, & potentia eius. Thren. 1. *Manum ſuam miſit hoſtis ad omnia deſiderabilia eius.* Item, rex caſtrum ſibi ſubditum, vel ſibi ſubditos non impugnat, ſed ſibi contrarios, & rebelles: ſic diabolus rebelles ſibi magis impugnat. Gregorius: Hoſtis noſter, quantò magis contra ſe bellare conſpicit: tantò magis bellare contendit. Iudith 11. *Ego nunquam nocui viro, qui voluit ſeruire* Nabuchodonoſor *regi* Babylonis. *Populus autem tuus ſi non contempſiſſet me, non alleuaſſem lanceam meam ſuper eum.* Item, fortis contra debilem luctari dedignatur; & maximè contra eum, quem ſæpè deuicit, & delitioſus miles communes cibos dedignatur. Iob 40 *Abſorbebit fluuium,* Gloſſa, infideles ſeculares, *& habet fiduciam, quòd influat* Iordanis, id eſt, bonus religioſus, *in os eius.*

Septimò tentat, potenter violentiam inferendo. Iob 30. *Inſidiati ſunt mihi, & præualuerunt: & non fuit, qui ferret auxilium. Quaſi rupto muro, & aperta ianua, irruerunt ſuper me.* Miles, vel rex aliquis, quando amiſit caſtrum, nititur recuperare, & conuocat exercitum magnum. Sic fecit Pharao ad perſequendum filios Iſraël, fugientes ab eo. Sic facit diabolus contra pœnitentes. Gregorius: Quotidianis diſcimus experimentis, eos, qui conuerti deliberant, acrius tentari à concupiſcentia carnis, & vrgeri grauius in operibus luti, & lateris, qui Ægyptum egredi, & Pharaonem fugere voluerint. Ideò dicitur Lucæ 11. *Cùm immundus ſpiritus exierit de homine, perambulat per loca inaquoſa, quærens requiem. Et non inueniens dicit, Reuertar in domum meam vnde exiui Et cùm venerit, inuenit ſcopis mundatam & ornatam. Tunc vadit, & aſſumit ſeptem alios ſpiritus nequiores ſe:* id eſt, exercitus ſeptem vitiorum mortalium,

Exod.14.

quæ ſunt
1. Superbia.
2. Inuidia.

3.Ira.
4.Acidia.
5 Auaritia.
6.Luxuria.
7 Gula.

Superbia in exercitu diaboli vexillum portat. Psalm. 73. *Posuerunt signa sua, signa.* Gregorius: Euidentissimum signum reproborum est superbia: econtra electorum humilitas, quam cum quisque habeat in se, apertè cognoscitur, sub quo rege militet. Vnusquisque enim quendam titulum portat operis, quo facilè dignoscitur, sub cuius potestate rectoris seruiat.

Inuidia sagittas tradit, detrahendo alijs. Ierem. 9. *Extenderunt linguam suam, quasi arcum mendacij, & non veritatis. Sagitta vulnerans lingua eorum, dolum locuta est.*

Ira, quasi parata lapides iactat blasphemię, & improperij. 2. Reg. 16. *Semei maledicebat, mittebatquè lapides contra David.* Sed iste prius se percutit in capite, quàm alium in veste. Eccli 27. *Qui in altum mittit lapidem, super caput eius cadet.*

Acidia foueam euacuat ab aquis gratiæ; *spiritus* enim *tristis exiccat ossa.* Iudith 7. *Holofernes*, (id est, diabolus) fecit præcludi *aquæductum*, ne veniret in ciuitatem cordis, ipsum lætificans. Psalm. 45. *Fluminis impetus lætificat ciuitatem*, &c. *Prouerb. 17.*

Auaritia foueas implet per terrenorum cumulationem. Daniel. 11. *Veniet rex Aquilonis, & comportabit aggerem*, scilicet diuitiarum, *& capiet vrbes munitißimas.* Multi videntur captionem suam diligere, qui non cessant fossatum paupertatis implere, diuitias congregando. Eccli 8. *Multos perdidit aurum & argentum.*

Luxuria ignem succendit. Iob 31. *Ignis est vsque ad perditionem deuorans.* Hunc ignem portant iuuenes lasciui, & ornati. Ioel. 2. *Ante faciem eius ignis vorans, & post eum exurens flamma.*

Gula hunc ignem nutrit, & accendit, apponendo lig-

do lig-

do ligna cibariorum .4. Reg. 25. *Nabuzardan succendit domum Domini.* Psalm. 73. *Incenderunt igni sanctuarium tuum*, scilicet superbia, & gula.

Tertiò considerandus est modus vincendi.

Circa hoc notandum, quòd tentatio vincitur multis modis, scilicet,
1. Resistendo.
2. Humiliando.
3. Orando.
4. Confitendo.
5. Spiritualiter exultando.
6. Fugiendo.
7. Fidem seruando.

Primò vincitur resistendo, & maximè in principio tentationis. Diabolus enim, dum paruulus est, de facili occidi potest: sicut ignis, antequam crescat, extingui: & infirmitas, antequam radicetur. Gregorius: Si tentationi in corde nascenti festinè non resistitur, eadem hora, qua nutritur, roboratur. Iacob. 4. *Resistite diabolo, & fugiet à vobis.* Sicut resisteres aduersario corporali, antequam hæreditatem, vel res tuas amitteres, & mortem corporalem incurreres: sic & spirituali resistas, ne mortem æternam incurras, & thesaurum gratiæ, & virtutum hæreditatem amittas: quia Eccle. 9. *Qui in vno peccauerit, multa bona perdet.* Tene ludum tentationum, quia vno ictu totus ludus perditur. Et nota, quomodo reinuitandum sit ad ludum, sicut reinuitauit Antonius, quando vulneratus rediјt ad eremum, & tunc inuitauit dæmones: Et Laurentius, quando dixit: assatum est, iam versa, & manduca, quasi dicat, te inuito de alio latere; & tunc diabolus stupefactus ludum dimittit, sicut dimisit Antonium. *Estote fortes in bello*, &c. Cùm ergo tibi cupiditas vanitatis, seu tentatio carnis offertur, esto velut periculosus epulator, qui cibos immundos, seu non bene paratos in faciem proijcit apponentis: sic cum indignatione tentationes à te reijcieas, quasi patina diabolum

lum in fronte percutiens. Item, qui pannos suos comburi sentit, amouet ignem; & miser homo sentit se comburi igne concupiscentiæ malæ, & luxuriæ, & pedem mentis non retrahit? Bernardus: Abscondi ignem in sinu meo, exusto iam latere, iam sanie defluēte, adhuc consulendū est, an excutiā illū.

Secundò vincitur humiliando. Humilitas sola est, quæ euadit omnes laqueos diaboli, vt dictum est Antonio. Rete enim diaboli non capit pisciculos, id est, humiles. Humiles iuuat Deus in prælio; quia ei victoriam de omnibus attribuunt, & ideò non in se confidunt. *Custodiens paruulos Dominus: humiliatus sum, & liberauit me.* Diabolus enim vadit per montem superbiæ, humiles per valles humilitatis, ideò eos non inuenit; quia non vadunt per viam suam. Gregorius: Quotidie tela mittimus, si confossi tribulationibus, humilia respondeamus.

Psalm. 114.

Tertiò orando. Exod. 17. *Cùm leuaret Moyses manus, vincebat Israel.* Iudith 4. *Memores estote Moysi serui Domini, qui Amalec,* &c. *non ferro pugnando, sed precibus sanctis orando deiecit.* Plus valet vnus Sanctus orando, quàm innumeri peccatores præliando, sicut dicit quædam Glossa. Debet petere auxilium à Deo, qui tentatur, sicut faciunt in castro. Item, viri Iabes miserunt ad Saul pro succursu, & habuerunt, cùm obsedisset eos Naas Ammonites, qui interpretatur serpens, & significat diabolum. Isidorus: Frequens oratio vitiorum impugnationem extinguit. Ab his, qui vigilant, latrones diuertunt, sed dormientes spoliant: sic ab his, qui vigilant in orationibus, dæmones diuertunt. Matth. 26. *Vigilate, & orate, vt non intretis in tentationem.*

1. Reg. 11.

Quartò vincitur confitendo. In vitis Patrum dicitur, quòd nihil sic confundit virtutem dæmonum, quàm si quis secreta immundarum cogitationum reuelauerit sanctis Patribus. Latrones fugiunt

eos accusantes, sic dæmones confitentes. Hieronymus: Reuelata proditione, fugiet inimicus. Eccli 27. *Qui denudat arcana amici, fidem perdit.* Et post: *Si des nudaueris absconsa illius, non persequeris post eum.* Debet reuelare iudici confessori, qui latrones (id est, peccata) in domo sua inuenit, id est, in corde.

Quintò vincitur spiritualiter exultando. Dicit Antonius: Vna ratio est vincendi inimicum, lætitia spiritualis. 1. Reg. 4. Dixerunt Philistæi, id est, Dæmones: *Non fuit tanta exultatio heri, & nudius tertius; væ nobis. Venit Deus in castra.* Exemplum de Antonio, quando circumfulsit eum lux (id est, consolatio spiritualis,) omnes dæmones fugerunt ab eo, &c.

Sextò vincitur fugiendo, quantum ad tentationem carnis. 1. Cor. 6. *Fugite fornicationem.* Sic Genes. 39. de Ioseph, qui, relicto pallio, aufugit. Luxuria est ignis, homo fœnum. Isaiæ 40. *Omnis caro fœnum.* Et sicut non est securum, fœnum esse iuxta ignem: sic nec hominem iuxta mulierem. Item, ouis naturaliter fugit lupum, & auis accipitrem; & homo rationalis non fugit diabolum, & mulierem, sicut fugeret serpentem? Ecclesiastici 21. *Quasi à facie colubri fuge peccata.*

Septimò fidem seruando. Hebr. 11. *Sancti per fidem deuicerunt regna.* Fides enim ostendit homini vitam æternam, & pœnam, si victus fuerit. Gregorius: Solerter inuigilandum est, vt cùm culpa blandiri inchoat, ad quod meritum mens trahatur, agnoscat. Item, ostendit ei coronam, si vicerit. Apocal. 2. *Esto fidelis vsque ad mortem, & dabo tibi coronam vitæ.*

Circa vltimum nota, quòd vtilitas tentationum multiplex est.

Tentatio proueniens:
- 1. Hominem erudit.
- 2. Mentem humiliat.
- 3. Negligentiam fugat.
- 4. Animam conseruat.
- 5. Et coronat.

Primò

Primò dico, quòd tentatio hominem erudit. Eccli 34. *Qui non est tentatus, quid scit? Qui non est expertus, pauca recognoscit. Qui tentatus non est, qualia scit?* Iudic. 3. *Hæ sunt gentes, quas Dominus dereliquit, vt erudiret in eis Israel, & omnes, qui non nouerant bella Chananæorum*, id est, dæmonum, qui interpretantur negotiatores; quia semper intentando negotiantur. Et sequitur: *Et postea discerent filij eorum certare cum hostibus, & habere consuetudinem præliandi.*

Secundò mentem humiliat. Gregorius: Dum vitia nos tentant, proficientes in nobis virtutes humiliant. Idem: Iebusæum Israel tolerat, vt humana mens de se humilia sentiat, dum minima non superat.

Tertiò negligentiam fugat. Cruda tegula, si mittatur in flumine, statim dissoluitur; cocta non: ita homo carnalis, qui non est de igne tentationis decoctus. Glossa super illud Psalm. 25. *Proba me*, &c. *Tenta me* dicit: quia nisi tentaremur, negligentes essemus.

Quartò animam conseruat. Gregorius: Tunc interius bene custodimur, cùm per dispensationem Dei tolerabiliter tentamur exterius: aliquando vitijs, aliquando pressuris. 2. ad Corinth. 12. *Ne magnitudo reuelationum extollat me, datus est mihi stimulus carnis meæ angelus satanæ, vt me colaphizet.* Et nota, quòd paterfamilias non dimittit bladum in campo; nec vinum in vinea, quousque sit putridum; sed quousque sit maturum; nec furnarius panem in furno dimittit, quousque comburatur; sed donec coquatur: sic Deus hominem in tribulatione omnino non derelinquit, sed quousque purgetur. 2. Pet. 2. *Nouit Deus pios de tentatione eripere.* Quintò, coronat. Iacob. 1. *Beatus vir, qui suffert tentationem: quoniam cùm probatus fuerit, accipiet coronam vitæ, quam repromisit Deus diligentibus se.*

TENTAT, seu verius probat Deus suos varijs modis Genes.22.Exod 15.16.20.Deut.8.13.Iudic.2.3. 2.Paral.32.Tob.2.Iob.1.Sap.3. Eccli 2.27. Zachar.13. Rom 5.Iacob.1 2.Pet.2.

Tentari non patitur Deus suos supra id quod possunt 1.Cor.10.2.Pet.2.Apocal.2.

Tentare Deum non licet Exod.14.17.Deut.6.Iudith 8.Matth 4.1.Cor.10.

DE THESAVRO.

THesaurus multiplex, nempe
- 1.Scientiæ, vel doctrinæ.
- 2. Animæ pretiosæ in corpore.
- 3.Virginitatis in carne.
- 4.Gratiæ in corde.
- 5.Fidelitatis, & constantiæ.
- 6.Benignitatis, & misericordiæ.
- 7.Charitatis, & amicitiæ.
- 8.Æternæ vitæ.

Primus thesaurus est scientiæ, & doctrinæ, quæ pretiosior est auro, & argento *Beatus homo, qui inuenit sapientiam, & qui affluit prudentia, melior est acquisitio eius negotiatione auri et argenti, primi & purißimi fructus eius pretiosior est cunctis opibus: & omnia, quæ desiderantur, huic non valent comparari*, &c. *Dabo tibi thesauros absconditos, vt scias*. *Simile est regnum cælorum thesauro abscondito in agro:* ager iste, in quo thesaurus absconditur, est Christus, *in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi*. Num.20. *Aperi eis Domine thesaurum tuum, fontem aquæ viuæ*, &c.

Prouerb 3. *Isaiæ 45.* *Matth 13.* *Coloss.2.*

Secundus thesaurus, est animæ pretiosæ in corpore. 2. Corinth. 4. *Habemus thesaurum istum in vasis fictilibus*, id est, in carne fragili. Thesaurus dicitur, quia pretioso sanguine redempta, qui prævalet omni auro.1.Pet.1. *Non corruptibilibus auro, vel argento redemptæ*

dempti estis, &c. Bernardus: Totus mundus ad vnius animæ pretium æstimari non posset. Non enim pro toto mundo redimendo dedisset se Deus ad mortem, quod fecit pro anima hominis. Matth.16. *Quam* ergo *commutationem* dabis *pro anima* tua, qui pro modico das illam? Nónne pro ea à regalibus sedibus Filius Dei descendit, vt eam liberaret de potestate diaboli?

Tertius est virginitatis in carne. Iob 38. *Nunquid ingressus es thesauros niuis, aut thesauros grandinis aspexisti?* Virginitas dicitur nix propter candorem, & virginitatem; ideò comparatur lilijs. Cant.2. *Sicut lilium inter spinas*, &c. Grando dicitur propter motus, quos aliquando habet grauiores, vt dicit Hieronymus, quòd libido in virginibus maiorem parit famem; dulcius æstimatur, quod nescitur. Thesaurus dicitur propter pretiositatem. Eccli 26. *Omnis ponderatio* (scilicet, cuiuslibet rei temporalis, & quanticunque valoris sit) *non est digna continentis animæ*: non dicitur corporis continentis, sed *animæ*; quia continentia corporis sine continentia mentis, parùm prodest, sicut habes 1.Cor.7.de Virginitate.

Quartus est gratiæ in corde. Prouerb.21. *Thesaurus desiderabilis & oleum in habitaculo iusti*, id est, gratia in corde iusti: & dicitur gratia oleum; quia lenit cor, & impinguat per deuotionem. Psalm.22. *Impinguasti in oleo caput meum*, id est, mentem meam spirituali lætitia repleuisti. Dicitur thesaurus, quia præualet omni auro. Prouerb.22. *Super argentum & aurum gratia bona*. Vnde versus:

Mundis centenis præit auro gratia plenis.

Nota supra, bona, quæ dat gratia. Iucunditas enim cordis, quæ ex gratia prouenit, & puritate conscientiæ, est thesaurus magnus. Eccli 30. *Iucunditas cordis, hæc est vita hominis, & thesaurus sine defectione sanctitatis.*

Quintus est virtus fidei in anima. Isaiæ 33. *Erit fides in temporibus tuis: diuitiæ salutis sapientia & scientia: timor Domini ipse est thesaurus eius.* Iob 3. *Quasi effodientes thesaurum, gaudent vehementer, cùm inuenerint sepulchrum* Thesaurum effodere, est defectus ad se humiliandum considerare. Sepulchrum inuenit, qui vsque ad perfectam considerationem sui venit, vt sibi fœteat vt sepulchrum. Ezechiel. 20 *Displicebitis vobis in conspectu vestro in omnibus malitijs vestris, quas fecistis.*

Sextus est misericordiæ ad proximum. Eccli 29. *Pone thesaurum tuum in præceptis Altißimi,* id est, in operibus misericordiæ, secundùm quod præcepit Altissimus Lucæ 12. *Vendite quæ poßidetis, & date eleemosynam. Facite vobis sacculos, qui non veterascunt, thesaurum non deficientem in cælis.* Sequitur: *Et proderit tibi magis, quàm aurum.* scilicet, absconditum. Ibid. *Perde pecuniam propter fratrem, & amicum tuum,* sicut perditur semen in terra proiectum, *& non abscondas illam sub lapide in perditionem,* scilicet tuam: sicut ille, qui dixit Lucæ 12. *Anima, habes multa bona posita,* &c. vel *in perditionem* pecuniæ: sicut ille, qui scripsit in pariete, hîc sunt: & alius, qui accepit, scripsit: hîc non sunt. Ideò dicitur Matth. 6. *Thesaurizate vobis thesauros in cælo,* &c. sicut ille, qui dixit se nihil habere, nisi trecentos aureos, quos pauperibus dederat.

Septimus est thesaurus charitatis, & amicitiæ. Eccli 6. *Amicus fidelis, protectio fortis: qui inuenit illum, inuenit thesaurum* quo vtatur tempore necessitatis. *Amico fideli nulla est comparatio, & non est digna ponderatio auri & argenti contra bonitatem fidei illius;* quia amicus semper iuuat, etiam post mortem.

Octauus est vitæ æternæ. Deuteron. 28. *Aperiet Dominus thesaurum suum optimum, cælum,* scilicet, quando dicet Matth. 25. *Venite benedicti Patris mei, poßidete paratum vobis regnum,* &c. Matth. 13. Hunc

qui

qui inuenit, vendit omnia, quæ habet, & emit thesaurum illum. Matth. 19 *Vende omnia, quæ habes & da pauperibus: & habebis thesaurum in cœlo*, quem *oculus non vidit*, 1. Cor. 2. *nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit*, &c.

DE TIMORE DOMINI.

Timor quintuplex est, seruilis, filialis, castus, gratus, sanctus, cæteris omissis. De timore Domini est sermo, qui est timor sanctus, quatenus est bene ordinatus respectu obiecti, & talis timor est respectu Dei, qui est à se, per se, & propter se, & omnia alia sunt à Deo creata, & per Deum conseruantur in esse, & sunt propter Deum; quia ad Deum ordinantur; ergo solus Deus de se, per se, & propter se diligendus, & timendus est, ne offendatur.

Timor Domini facit multa bona, sed primò de duobus agamus.

Timor Domini { 1. Peccatum expellit à corde.
2 Custodit à malo culpæ. }

Primò ergo, peccatum expellit à corde. Quando aliquis magnus dominus vult hospitari alicubi, præmittit nuntium, qui domum mundet, & præparet: sic facit Deus, immittendo timorem. Eccli 1. *Timor Domini expellit peccatum.* Nam qui sine timore est, non poterit iustificari. Eccli 2. *Qui timent Dominum, præparabunt corda sua*, scilicet ad recipiendum eum, *& in conspectu illius sanctificabunt animas suas.*

Secundò custodit à malo futuræ culpæ. Prouerb. 8 *Timor Domini odit malum:* & ideò non permittit illud intrare in domum cordis; ponit enim infernum vel diem iudicij quasi quoddam terriculamentum in corde, ad terrendum vitia, & dæmones, sicut solent homines ponere in hortis suis ad terrendum aues. Eccli 33 *Timenti Dominum non occurrent mala sed in tentatione Deus illum conseruabit, & liberabit à malis.* Timor enim est cordis ianitor, & ligatura, ab in-

gressu eius vitia deterrens claua terribili, timore inferni, & iudicij. Eccli 1. *Timor Domini scientiæ religiositas. Religiositas custodiet & iustificabit cor, iucunditatem atque gaudium dabit.* Timor fures spirituales in terra cordis habitantes crucifigit. Psalm. 118. *Confige timore tuo carnes meas: à iudicijs enim tuis timui*, quæ fecisti de angelis malis, de Adamo, de omnibus hominibus in Diluuio, de Sodomitis, &c. Timor Domini semper futurum iudicium ante oculos mentis gerit. Hieronymus: Siue comedam, siue bibam, siue aliquid aliud faciam, semper videtur auribus meis intonare illa tuba: Surgite mortui, venite ad iudicium. Si enim tantum timet aliquis, cùm facit se reum alicuius criminis in curia iudicis secularis, quantum timere debet, qui tot, & tantorum criminum scit se reum ante iudicem districtissimum? Hieronymus: Si tanta cura pertimescitur iudicium pulueris, qua formidine prępuidendum est iudicium maiestatis? Sed attende, quòd timor seruilis, vel mundanus, est velut ostiarius pictus in portis diuitum, qui eleuata claua videtur velle percutere ingredientes, & ingressum prohibere, quod tamen non facit: sic timor, qui sine charitate est, videtur timorem expellere, sed omnino non expellit; quia dicit Augustinus, quòd manet in timore seruili peccandi voluntas, & sequeretur opus, si speraretur impunitas.

Timor Domini est	1. Gratiæ Dei collatio, & conseruatio.
	2. Bonorum operum multiplicatio.
	3. Bonorum promissio.

Primò igitur, timor Domini est gratiæ collatio, & conseruatio. Bernardus: In veritate didici, nihil esse ita efficax ad gratiam Dei promerendam, recuperandam, & retinendam, quàm si omni tempore inueniaris nihil altum sapere, sed timere. Time ergo, cùm arriserit gratia; time, cùm amiseris; ti-

me,

me, cùm ad te reuertitur; time, cùm adest, ne indignè opereris ex ea; time subtracta gratia, quasi mox casurus; time, quia dereliquit te custodia tua; sed si redierit gratia, multò magis, & multò amplius time. Timendum, ne fortè cõtingat peccati recidiuũ. Recidere enim, quàm incedere, deterius est, iuxta illud Ioan. 5 *Ecce sanus factus es iam* amplius *noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat* Item, timor Domini hominem meliorat, vt vnus timens Deum millibus alijs præferatur. Eccli. 16. *Melior est vnus timens Deum quàm mille filij impij*. Et nota, quòd qui nimis timet pœnam corporalem, habebit maiorem. Iob 6. *Qui timent pruinam, irruet super eos nix*. Matth. 10. *Nolite timere eos, qui occidunt corpus*, &c. Augustinus: Si creaturę sęuiunt, time Deum, non illas; quia omnia sub illo sunt. Cupiditatem nocendi habent, potestatem autem, si ille non dat, non habent. Vnde magna sapientia est timere Deum semper. Eccli 18. *Homo sapiens in omnibus metuit*.

Secundò, est bonorum operum multiplicatio. Eccli 15. *Qui timet Deum, faciet bona*. Gregorius: Deum timere, est nulla, quæ facienda sunt, præterire. Eccle. 7. *Qui timet Deum, nihil negligit*.

Tertiò, est bonorum promissio. Tob. 4. *Multa bona habebimus si timuerimus* Deum, *& recesserimus ab omni peccato, & fecerimus bene*.

Promittitur timentibus Deum:
1. Paterna misericordia.
2. Temporalis sufficientia.
3. Dulcedo interna.
4. Longa vita.
5. Æterna gloria.

Primò promittitur paterna misericordia. *Quomodo miseretur pater filiorum misertus est Dominus timentibus se* Psalm. 102. *Timenti Dominum bene erit in extremis, et in die defunctionis suæ benedicetur* Eccli 1. *Oculi Domini super metuentes eum, & in eis, qui sperant super misericordia eius*. Psalm 32.

Secundò promittitur temporalium sufficientia. Psalm. 33. *Timete Dominum omnes Sancti eius: quoniam non est inopia timentibus eum*. Glossa, temporalium. Augustinus: Pascit contemnentes se, & deseret timentes se?

Tertiò promittitur dulcedo interna. Eccli 1. *Timor Domini delectabit cor, & dabit lætitiam, & gaudium in longitudine dierum.* Psalm. 30. *Quàm magna multitudo dulcedinis tuæ, Domine, quam abscondisti timentibus te?* Glossa: Quam tamen impius non sentit; quia de febre iniquitatis palatum cordis amisit.

Quartò promittitur prolongatio vitæ. Prou. 10. *Timor Domini apponet dies, & anni impiorum breuiabuntur.* Prouerb. 14. *Timor Domini fons vitæ indeficiens, vt declinet à ruina mortis.*

Quintò promittitur beatitudo æterna. Eccli 1. *Timor Domini gloria, & gloriatio, & lætitia, & corona exultationis.* Prouerb. 28 *Beatus homo qui semper est pauidus: qui verò mentis est duræ, corruet in malum.* Eccli 25. *Beatus homo, cui donatum est habere timorem Dei.* Eccli 34. *Timentis Dominum beata est anima eius*, id est, habebit beatitudinem æternam.

Debemus timere Deum, propter
- 1. Potentiam, quia inuisibilis.
- 2. Sapientiam, quia infallibilis.
- 3. Iustitiam, quia inflexibilis.

Primò propter potentiam, quia fortissimus. Iob 9. *Si fortitudo quæritur, robustissimus est.* Plus enim timetur Princeps, qui potest plus nocere, & serui eius præcepta melius obseruant. Et ideò, cùm Principes terræ non habeant potestatem, nisi super diuitias, & corpora: Deus autem super hoc & super animam, plus omnibus principibus, & regibus timẽdus est. Matt 10. *Nolite timere eos qui occidunt corpus,*

pus, animā autē non poſſunt occidere: ſed potius timete eum, qui poteſt corpus, & animam perdere in gehennam. Mandata Principum, & nuntiorum eorum ſunt obſeruanda ſub pœna amittendi temporalia, & corporalia: nuntij verò, & mandata Dei ſub pœna horum, & animarum; & ideò præcepta Dei diligētius obſeruanda ſunt. Pſal. 118. *Tu mandaſti mandata tua cuſtodiri nimis.*

Secundò timendus eſt Deus propter ſapientiam. Plus enim timetur paterfamilias offendi, quando ſcitur, quòd nihil poteſt eum latere: talis eſt Chriſtus. Heb. 4. *Omnia nuda & aperta ſunt oculis eius.* 3. Reg. 3. *Timuerunt regem* Salomonem, *videntes ſapientiam Dei eſſe in eo.*

Tertiò propter iuſtitiam. Plus enim timent homines in terra iudicem, quem ſciunt à iuſtitia, nec prece, nec pretio flecti poſſe. Talis erit Chriſtus in iudicio. Prouerb. 6. *Zelus, & furor viri non parcet in die vindictæ, nec acquieſcet cuiuſquam precibus, nec ſuſcipiet pro redemptione dona plurima.* Gloſſa: Expone de cæleſti ſponſo.

TIMORIS DEI fructus, vtilitas, & laus Geneſ. 20. Pſal. 102. 124. 117. Pro. 10. 14 19. 22.

Timoris Dei exempla Exod. 1. 14. 3. Reg. 18 2. Par. 19. Tob. 1. 2. 3. 9. Iudith 8. Iob 31. Prou. 31. Ionę 1. 2 Machab. 6. Luc. 2. Act 8. 9. 10.

Timendus eſt Deus, & ante oculos habēdus Geneſ. 22. 31. Exod. 1. 20. Deut. 4. 6. 10. 13. Ioſ. 24. Iudic. 6. 4. Reg. 17. 2. Paral. 20. Iob 1. 28. Pſal. 26, 32. 33. 110. 111. 127. Prou. 1. 3. 9 14. 15. 16. 22. 24. Eccle. 12. Eccli. 1. 2 7. 10. 15. 25. 33. 34. 41. Iſaiæ 8. 41. 43. 51. Ierem. 10. 32. Baruch 3. Matth. 10. Luc. 12. 1. Petr. 2. 3. Apocal. 14.

DE TRIBVLATIONE.

Tribulatio pa
1. Hominem à peccato ſeparat.
2. Animam languidam ſanat.

 3. A pec-

tienter susce- | 3. A peccato retrahit.
pta | 4. Ad vitam rectam adducit.

Primò, tribulatio separat hominem à peccato, & ab amore mundi. Est enim tribulatio, velut absynthium, quo hi, qui sunt spirituales, à temporali consolatione separantur, sicut pueri aliqua amaritudine à lacte matris separantur. Electis suis Deus iter asperum facit: ne, dum delectantur in via, obliuiscantur eorum, quæ sunt in patria. Sed sicut pulmentum adhæret ollæ, in qua decoquitur, nisi sæpè moueatur: sic cor hominis huic mũdo, nisi tribulationibus agitetur. Augustinus: Ecce turbat mundus, & amatur, quasi tranquillus esset. Quomodo inhæreret formoso, qui sic amplectitur fœtidum?

Secundò, sanat animam ægrotantem. Gaudere debet infirmus, cùm videt cælestem medicum intromittere se de infirmitate sua, & ex hoc sperare veniam. Illi, qui in hoc mundo in omnibus prosperantur, sunt sicut infirmus, qui desperatus à medico, relinquitur voluntati suæ: cui nihil, quod petat, denegatur. Gregorius: Desperatis ægris quicquid dari poscunt, medici dari præcipiunt: qui autem ad salutem reduci possunt, ijs multa dari contradicunt. Maius autem beneficium confert Deus homini, quando ipsum affligit, quàm quando ipsum prosperari permittit: plus enim confert prauo, qui ipsum corrigit, quàm qui libitum suum facit; & frenetico, vel insano, qui ipsum ligat, quàm qui eius insaniam non refrænat: tunc enim exponitur periculo, sicut nauis sine nauta ventis, & procellis exponitur. Psal. 80. *Dimisi eos secundùm desideria cordis eorum, ibunt in adinuentionibus suis.* Gregorius: Mactandus vitulus liber ad pascua dimittitur, seruandus iugo premitur: quia iniustus ad debitam mortem effrænatis voluptatibus vtitur, iustus

verò

verò à delectatione transitoriæ iucunditatis restringitur.

Tertiò à peccato retrahit, & ardorem concupiscentiæ restringit. Est enim succursus homini missus à Deo. Si domus alicuius igne esset succensa, qui ei aquam ad extinguendum ignem offerret, obsequium, & subsidium reputaret, non nocumẽtum. Tribulatio est aqua, quæ domum conscientię igne cupiditatis succensam extinguit. Exemplum de beato Benedicto, qui propter tentationem carnis vitãdam proiecit se inter spinas, & vrticas nudus; & vulnere carnis sanauit vulnus mentis: & de eremita, qui combussit digitos suos, vt vitaret peccatum fornicationis. Eccli. 11. *Malitia* vnius *horæ obliuionem facit luxuriæ magnæ.* Gregorius: Quis nesciat, quòd melius est ardere igne febrium, quàm igne vitiorum? & tamen cùm febre corripimur, murmuramus, & æstum vitiorum, qui occupare nos poterat, considerare negligimus. Item, si quis ab hostibus suis duceretur super equum velocem, nisi esset ab hostibus occidendus, gratum haberet, si quis equum illum occideret, vt sic ab hostibus liberaretur: quantum ergo gratum esse debet ei, qui corpus suum lasciuum, quod ducit ad mortem, in tribulatione, vel infirmitate aliqua debilitat, vt sic à dæmonibus, & à pœna æterna liberetur. Gregorius: Durum nõ æstimes, quod pateris, dũmodò ab æternis cruciatib⁹, & æterna passiõe liberaris. Item si duellum committeres cum aliquo, gratum haberes, si quis hostem tuum debilitaret in tantum, vt tibi nocere non posset. Duellum est inter carnem & spiritum. Galat. 5. *Caro concupiscit aduersus spiritum.* Vnde magnas gratias debet homo agere Deo, si carnem suam aliqua infirmitate, vel tribulatione debilitet, vt à spiritu superetur. 1. Corinth. 9. *Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo.* Eccle. 10. *Curatio*

faciet

faciet cessare peccata maxima.

Quartò ad viam rectam errantes reducit per tribulationē Dominus, sicut bonus pastor ouē errantem ad viam reducit. *Erraui sicut ouis, quæ periÿt: quære seruū tuum Domine.* Quando aliquis porcum suum, vel ouem ducit ad pascua, vel ad forum, & nō vult eum sequi, ligat fune, vel virga percutit, & sic inuitum ducit: sic ligat nos Dominus infirmitate, & alijs defectibus, quia nolumus eum aliter sequi. Oseæ 11. *In funiculis Adam traham eos*, id est, in vinculis charitatis. Item, pastores pecora sua, insequentibus hostibus, ad loca munita fugere compellunt: sic nos Deus in infirmitatibus, & tribulationibus ad cælestem patriam intrare compellit. Luc. 14. *Compelle intrare.* Glossa: Qui aduersitatibus fracti ad amorem Dei redeunt, compelluntur intrare. Item, sicut homo percutit equum, vel asinū suum, vt ad viam redeat, vel vt citius vadat: sic Deus vrget nos tribulationibus. De primo Isaiæ 26. *Domine, in angustia requisierunt te.* Psal. 82. *Imple facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum Domine.* De secundo Psal. 15. *Multiplicatæ sunt infirmitates eorum, postea accelerauerunt.* Mira fatuitas hominum, bruta animalia quare percutiantur, agnoscunt; si sunt extra viam, ad viam redeunt, si in via, accelerant: & miser homo quare percutitur non aduertit. Psal. 91. *Vir insipiens non cognoscet, & stultus non intelliget hæc.*

Psal. 118.

Tribulatione homo
1. Probatur.
2. Purgatur.
3. Consolationem meretur.
4. Calice potatur.
5. Illuminatur.
6. In regnum introducitur.

Primò in tribulatione, qualis sit homo, probatur, sicut aurum in fornace. Iob 23. *Probabit me quasi aurum, quod per ignem transit.* Aurum tunsionibus dila-

dilatatur: sic Sancti tribulationibus. Ferrum calidum debet malleari, nō frigidum: sic Sancti amore Dei succensi debent in tribulationibus probari: & ferrum calidum, dum tunditur, dilatatur, sed frigidum frangitur. Bonus puer quando verberatur à patre misericordiam petit, & emendationē promittit: sed peruersus blasphemat, & irascitur, & peiorem se futurum ostendit. Eccli. 21. *Qui odit correptionem, vestigium est peccatoris.* Olla fictilis vacua ad ignem crepat, & magnum sonitum reddit; sed plena non: ita homo vacuus à gratia, crepat in tribulatione per impatientiam. Ecclesiastici 27. *Vasa figuli probat fornax, & homines iustos tētatio tribulationis.* Et nota quòd Dominus non semper liberat suos ab infirmitatibus, & tribulationibus, sed bene vult probare eos. Pater enim non liberat filium suum de manu chyrurgi, vel magistri; licét videat eum affligi sub manu eius, quia scit sibi prodesse in futurum: sic nec Deus suos à tormentis. Non enim liberauit Petrum à cruce, Paulum ab ense, aliosque Apostolos, & Prophetas, atque Martyres à pœnarum crudelium cruciatibus. Heb. 11. *Alij distenti sunt, non suscipientes redemptionem, vt meliorem inuenirent resurrectionem. Alij verò ludibria, & verbera experti: insuper & vincula, & carceres: lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occisione gladij mortui sunt,* &c. Item, qui peccat, debitor est pœnæ, & tenetur pœnam soluere; ideò non debet homo grauiter ferre, si Deus eum affligat in præsenti; quia vult eum acquitare, & emendam de peccato suo accipere in centuplū minorem, quàm postea solueret. Item, pueri quantò plus verberantur, tantò magis addiscunt, & melius sibi consulunt, quàm si dimitterentur voluntati eorum. Isaiæ 26. *Misereamur impio, & non discet facere iustitiam.* Item, virtus medicinæ non statim sanat; sed primò amaritudo, postea vtilitas comprobatur:

batur: sic est de vtilitate flagellorum. Ideò dixit Dominus Petro: *Quod ego facio, tu nescis modò, scies autem postea*. Item, pater filium in torneamento ab ictibus non liberat; licèt videat ipsum graues ictus sustinere, vt laudem patiendo acquirat; sed si viderit eum in periculo, nõ posset sustinere, quin ipsum adiuuaret: sic Deus amicos suos sustinet affligi in præsenti, vt laudem, & gloriam cælestis patrię acquirant; sed si in periculo animæ eos videret, liberaret. Ideò Dominus exposuit Iob periculo corporis, & rerum, & dixit diabolo: *Verumtamen animã illius serua*. Psal. 9. *Adiutor in opportunitatibus, in tribulatione*. Tunc enim opportunum est, cùm de periculo animæ agitur.

Ioan. 13.

Iob 2.

Secundò in tribulatione anima purgatur. Mulier bonos pannos sæpe lauat, sed viles, & veteres putrescere permittit: sic Deus iustos flagellat in præsenti, sed peccatores in peccatis putrescere permittit. Heb. 12. *Quem diligit Dominus, castigat; flagellat omnem filium, quem recipit*. Sustinẽda ergo est tribulatio, per quam à pœna æterna liberatur, qui sustinet. Exemplum de infirmo, qui patitur abscindi sibi pedem, ne totũ corpus amittat; & fur auriculam, vt euadat suspendij pœnam.

Tertiò in tribulatione consolationem meretur. Deut. 8. *Afflixit te penuria, & dedit tibi cibum manna*. Quantò sunt amariores herbæ medicinæ, tantò plus oportet apponere de saccharo, vel melle, vt infirmo facilius propinẽtur: sic de consolatione in tribulatione. Psal. 93. *Secundùm multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tuæ lætificauerunt animam meam*. Aqua amara transiens per aquam dulcem, dulcis efficitur; & vinum dulce transiens per caryophyllum, quasi caryophyllatum est: sic tribulationes, & tentationes, quæ prius per Christum, & Sanctos transierunt. Exemplo ergo illorum debẽt

nobis

nobis eſſe dulciores. Bernardus: Magna conſolatio membris ex capite. Heb. 12. *Recogitate eum, qui talem ſuſtinuit à peccatoribus aduerſus ſemetipſum contradictionem.* Gregorius: Facta præcedentium recolamus, & non erunt grauia, quæ toleramus. Sed quidam ſunt ſimiles ſimiæ, quę inueniens amaritudinem in cortice nucis, eam proijcit; & ideò non guſtat de dulcedine nuclei: ſic aliqui infelices amaritudinem tribulationis, & pœnitentiæ ſentientes, exterius eam proijciunt; & ideò conſolationẽ interius non ſentiunt. Sap. 3. *Sapientiam, & diſciplinam qui abijcit, infelix eſt: & vacua eſt ſpes illorum, & labores ſine fructu, & inutilia opera eorum.* Dicitur, quòd in palatio Iouiniani erant duo dolia vini, vnum plenum amaro vino, aliud verò optimo: & quicũque volebat bibere de optimo, oportebat eum prius de amaro bibere: ſic ſecundùm Gregorium: Si mens appetit, quod demulcet, prius bibat, quod dolet. Tribulatio dicitur à tribulo, vt quibuſdam placet: eſt autem tribulus herba pungitiua, & tribulari deductum videtur ab anguſtia, & dolore illorum, qui tribulum ferri, vel tribulum herbam calcauerint.

Quartò in tribulatione calice Domini potatur homo, & cibo paſcitur. Vnde tribulatio eſt calix, & cibus, quo Dominus potat & cibat ſuos amicos. Dicitur calix à calida potione; & eſt illud vas, quo ſolent medici ægris propinare medicinam, & eſt quædã menſura; quia Deus dat nobis potũ lachrymarum in menſura. Quid hac in vita nõ experimur aduerſi? quas non procellas, tempeſtateſq; perpetimur? quibus nõ exagitamur incommodis? cuius meritis parcitur? Sicut enim nõ iraſceretur homo, ſi rex faceret eum ſedere ad menſam ſuã, & de cibo ſuo comedere, & calicẽ ſuũ potare: ſic non debet iraſci de tribulatione. Sed quidam ſunt, qui non

mul-

multũ videntur diligere Deum: quia in mensa eius nolunt comedere, nec de scypho suo potare, id est, nolunt aliquid pati pro Christo, volũt esse socij in lucro, & nõ in damno, vel labore; cùm tamen dicat Apostolus: *Sicut socij passionum estis, sic eritis & consolationis.* Iacobi Patriarchę vltimus è Rachel filius primò dictus est, *Ben-oni, id est, filius doloris,* postea *Beniamin,* id est, *filius dextræ.* Exemplum de malo socio. Isti mutuò accipiunt, & nihil soluere volunt. Psal. 36. *Mutuabitur peccator, & non soluet.* nõ solùm hîc, sed & in futuro. Item, tandiu est moneta vtilis ad lucrandum, quandiu est in cursu: modò moneta tribulationis, & pœnitentiæ est in cursu, modò vnus denarius in hoc seculo valet centum in alio. Ezech. 4. *Diem pro anno dedi tibi.* Item, fur, qui non habet vnde soluat, plectitur in corpore; & ita crimen pœna compensatur: sic peccator, qui non vult modò facere pœnitentiam, & soluere quod debet in præsenti, verberatur infirmitate, vel alia tribulatione; vel soluet centuplum in inferno, vel purgatorio. Isidorus: Nequaquam Deus delinquenti parcit: quoniam peccatores flagello temporali ad purgationem ferit; aut iudicio æterno puniendos relinquit; aut ipse homo in seipso punit, quod malè admisit. Nota, boni modò franguntur per tribulationes, & infirmitates: sed sicut vas argẽteum, reparabuntur meliores, & puriores. Prouerb. 25. *Aufer rubiginem de argento, & egredietur vas purissimum.* Sed mali non reparantur, sicut vas de terra. Psal. 2. *Tanquam vas figuli confringes eos.* Item, sicut faber limat argentum, vt clarius sit: sic Deus suos affligit, vt puriores sint. Augustinus: Quòd lima ferro, quod fornax auro, quod flagellum grano, hoc facit tribulatio viro iusto. Gregorius in Dialogis: Sicut imperiti homines necdum sculpta sigilla, & imagines aspiciunt, & tanquam perfecta laudant; & tamẽ artifex

2. Corint. 1.

Genes. 35.

tifex considerat, etsi mox iam laudari gaudet, non desinit tamen meliorando tundere: sic plerunque illi, quos iam perfectos homines æstimāt, adhuc in oculis summi Pōtificis aliquid imperfectionis habent, & quotidiè limat eos infirmitatibus, & tribulationibus. Item, videmus quosdam torneatores ad sonitū timpanorum, & clamorem bedellorum in duello in gladios ruere: pondera armorum, & duros ictus cum patientia sufferre pro modico vanæ laudis, qui pro gloria æterna modicam pœnitentiam ferre nolunt. Quod admirans Augustinus ait: Heu quàm dolendum, quàm pudendum: delectat, vt culpa impleatur; & non delectat, vt Deus acquiratur.

Quintò in tribulatione homo illuminatur. Thren. 3. *Ego vir videns paupertatem meam in virga indignationis eius.* Gregorius: Oculos, quos culpa claudit, pœna aperit. Isaiæ 28. *Sola vexatio intellectum dabit auditui.* Quare ait Gerson, Doctor deuotus, & eruditus: Tribulatio exercens probat ad virtutem, vel purgat, vel liberat à reatu, vel erudit ad sapientiam.

Sextò per tribulationem in regnum introducitur. Matth. 5. *Beati, qui persecutionem patiuntur propter iustitiam; quoniam ipsorum est regnum cælorum.* Sicut homo tādiu tenet canem ligatum domi suæ, donec fuerit domesticus, postea dimittit eum liberè quocunque ire vult ad libitum: sic Deus ligat nos modò tribulationibus, & infirmitatibus in præsenti; sed post dimittit nos liberos in domo sua cælesti. Tunc *creatura liberabitur à seruitute corruptionis, in libertatem gloriæ filiorum Dei.* Item, in quibusdam partibus est consuetudo, quòd profesto nuptiarum conuiuæ, & amici sponsi, & sponsæ consueuerunt se inuicem verberare, dicētes; tene de nuptijs: eodem modò, ô anima, sancta spōsa Christi, te oportet in

Rom. 8.

præſenti (antequam cum gaudio introducaris in thalamum ſponſi tui) tribulationum, ſeu tentationum grauamina ſuſtinere, tene totum ad ludum, & feſtum nuptiarum, nec ludum cõuertas ad iniquitatem, impatienter, vel cum murmure ſuſtinẽdo; quia dicit Seneca: Vir bonus, quicquid ſibi acciderit, ęquo animo ſuſtinebit, ſciẽs hęc lege diuina ſibi contigiſſe. Eccli. 1. *Vſque in tempus ſuſtinebit patiens, & poſtea redditio iucunditatis.*

TRIBVLATIO eſt omnibus piè viuẽtibus Geneſ. 4. 27. 39. 2. Reg 16. Pſal. 33. Prouerb. 24. Eccli. 2. Matth. 10. 12. 16. 24. Marc. 13. Luc. 14. 21. Ioan. 15. 16. Actor. 9. Galat. 4. 1. Theſſ. 3. 2. Timoth. 3. 1. Petr. 4. 5.

Tribulatio à Deo imponitur ad noſtram vtilitatẽ 2. Reg. 7. Tob. 2. 12. Iudith 8. Iob 5. 33. Proue. 3. Iere. 46. 2. Mac. 6. 1. Corinth. 11. Hebr. 12. 1. Petr. 4. Apoc. 3.

Tribulatio patienter ferenda Matt. 5. 10. Ioan. 15. 16. Act. 5. 16. 2. Cor. 8. Coloſſ. 1. Hebr. 10. Iacob. 1. 1. Petr. 4.

In tribulatione conſolatio Iob 5. Prou. 18. Iſaiæ 26. Thren. 3. Matt. 5 Ioan. 15. 16. Rom. 8. 1. Corinth. 10. 2. Corinth. 1.

Tribulatione experitur nos Dominus Iudith 8. Eccli. 2. 27. Pro. 17. Sap. 3. 2. Theſ. 1. 1. Pet. 1.

Tribulatione pertingimus ad cognitionem Dei, & ad æternam gloriam Exod. 1. 2. Par. 33. Iudith 8. Prou. 6. Matth. 7. Luc. 24. Ioan. 12. Act. 14. Rom. 8. 2. Cor. 4. 5. Philip. 2. 2. Theſ. 1. Heb. 2. 12.

DE VELOCI CONVERSIONE PECcatoris.

FEſtina conuerſio peccatoris, ei qui in iuuentute iugo pœnitentiæ ſe ſubmittit, multa bona facit.

In festina conuersione multiplex est vtilitas, scilicet,
- 1. In bono opere radicatio.
- 2. Ad bonum assuefactio.
- 3. Vitæ directio.
- 4. Vitæ in melius cõmutatio.
- 5. Vitæ certitudo.

Primum bonum, quod facit festina conuersio, est in bono opere radicatio. Arbor, quæ iuuenis plantatur, non de facili postea eradicatur. Ideò dicit Apostolus ad Ephes. 3. *In charitate radicati & fundati.* Colos. 1. *In omni opere bono fructificantes.* Quia sicut omnis fructus à radice procedit, sic opus bonum à charitate. Gregorius: Non habet aliquid viriditatis ramus boni operis, si non remanet in radice charitatis. *Et fundati;* quia sine fundamento non stat domus, sed destructo fundamento cadit; *charitas* enim *omnia sustinet.* Item, bonitas alicuius profundius infigitur, quando inuenit subiectum magis tenerum, & aptum ad recipiẽdum gratiam. Versus: 1. Cor. 13.

Quo semel est imbuta recens seruabit odorem

Testa diu. Sed quando contrarium gratiæ Dei occupauit hominem (scilicet, peccatum,) difficilius gratia Dei in eo recipitur; quia inuenit, quod sibi repugnat. Sicut materia, quæ habet aquam, difficilius suscipit ignem, sicut patet in cãdela madefacta, vel ligno. Sicut sculptor, & pictor nõ ità de facili sculpit, vel pingit in lapide habente formam contrariam, vt in lapide nudo, & plano. De facili recipit vestis formam rectam, si nõdum prauam suscepit; sed si contrariam, vix potest rectam formam suscipere. Tenera virga, si curua fuerit, potest ad rectitudinem deduci, trabem verò nullus potest reducere. Et cera mollis suscipit impressionem sigilli, quod non facit indurata. Eccli. 30. *Curua ceruicem filij in iuuẽtute, & tunde latera eius, dum infans est: ne fortè induret, & non credat tibi, & erit tibi*

 dolor

dolor animæ. Prou. 22. *Adolescens iuxta viam suam, etiam cùm senuerit, non recedet ab ea.*

Secundum est assuefactio ad bonum, vt in tenera ætate caro dometur, & redigatur in spiritus seruitutem. Sicut stultus esset, qui non domaret equum suum, vsquequo esset senex: sic qui non domat carnem suam in adolescentia, sed nutrit eam delicatè, ita quòd non potest eam postea tenere, imò ipsa proijcit eum in lutum peccati. Prouer 29. *Qui delicatè à pueritia nutrit seruum suum,* (id est, corpus) *postea sentiet eum contumacem,* id est, spiritui repugnantem. Apponendum est sal cibis, antequam putrescant, & vermibus scaturire incipiant, & in principio ægritudinis medicina quærenda est. Eccli. 18. *Ante languorem adhibe medicinam.* Peccatum enim consuetudinis est quasi languor inueteratus, qui difficulter curatur. Eccli. 10. *Languor prolixior grauat medicum: breuem languorem præcidit medicus:* lepra enim inueterata, & gutta inoslata non de facili curantur. Iob 20. *Ossa eius implebuntur vitijs adolescentiæ eius.* Beda super Luc. Diabolus tantò difficilius dimittit hominem, quantò possedit diutius; sed vult quasi hæreditario iure tenere, sicut rusticus terrã, quam diu tenuit. Solet dici; quòd non potest fieri de peccatore inueterato, & quasi rusticato, deuotus miles Christi; nec de ligno putrido, bonum ædificium; nec vetus pannus potest tenere suturam; nec vetus canis vinculo detineri potest. Psal. 37. *Putruerunt, & corruptæ sunt cicatrices meæ,* &c. Item ignis concupiscentiæ extinguendus est, dum paruus est; quia tunc de facili potest extingui. Fatuus reputaretur, qui differret ignem remouere de domo sua, donec esset magnus, & ferè tota domus cõbusta: sic qui in adolescentia non restringunt carnes suas. Bernardus: Abscõdi ignẽ in sinu meo, iam sanie defluẽte, exusto iam latere, adhuc consulen-

dum

dum est, an excutiam illum? Nunquid potest homo abscondere ignẽ in sinu suo, quòd non ardeant vestimenta illius?

Tertium est vitæ directio; quia ex tunc homo incipit regere vitam suam, & dirigere ad portũ salutis in mari huius mundi, vbi sunt pericula multa. Sicut enim fatuus reputaretur nauta, qui expectaret nauem dirigere, quousq; incideret in scopulos, & Syrtes: sic qui vitam suam nõ dirigit ad portum salutis, antequam incidat in periculũ mortis. Prouer. 15. *Vir prudens dirigit gressus suos.* Vnde sicut nauta, quando vult prudenter gubernare nauim, collocat se, & stat in fine nauis, vt prospiciat pericula propinqua, & remota, & clauũ cõsultò admoueat: sic debet facere iuuenis, vt ponat se in fine nauis, id est, vitæ suæ, & cõsideret principiũ, & medium vitę suę, & dirigat viam, id est, vitam suam ad bonum exitum, per gubernaculũ pœnitentiæ; quia illic naues pertransibunt, scilicet, per arctum foramen mortis. O quàm longè ante, & quàm solicitè prouident sibi nautæ, quando habent transire periculosum locum! Ideò dicitur Eccli. 7. *In omnibus operibus tuis memorare nouissima tua, & in æternum non peccabis.* Memorare, quàm breuis sit vita, & mors incerta. Prouc. 10. *Timor Domini apponet dies.* Sicut thesaurus augmẽtatur ei, qui lucrum reportat. Exemplum in Euangelio de illo, qui habuit quinque talenta: & aufertur ab eo, qui non operatur. Et sequitur: *Et anni impiorum breuiabuntur.* Sicut pars alicuius membri abscinditur, ne totum corrumpatur: non enim debet dari pretiosus thesaurus tẽporis ei, qui totum dissipat. Bernardus: Nihil pretiosius tẽpore: sed heu! nihil vilius hodie reputatur. Ideò dicitur Eccli 5. *Non tardes conuerti ad Dominũ, & ne differas de die in diem:* quia qui ante horã vult mãducare, ante horam debet parare. Vix perficit, qui

manè non incipit. Irridendus est, qui tunc surgit ad operandum, quando est ab opere recedendum: & tunc vadit seminatum rudis agricola, quando instat tempus metendi. Eccle. 3. *Tempus plantandi, & tempus euellendi, quod plantatum est.* Eccli. 5. *Subitò enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ disperdet te.* Ita citò frangitur vas nouum, sicut vetus; & citius scinditur arbor iuuenis, quàm antiqua. Isa. 30. *Subitò, dum non speratur, veniet contritio eius.* Item auis, quando videt arcum tensum, non expectat ictum sagittæ, sed antè volat: sed miser homo bene expectat ictum mortis ante conuersionem. Psalm. 7. *Nisi conuersi fueritis, gladium suum vibrauit, arcum suum tetendit, & parauit illum. Et in eo parauit vasa mortis: sagittas suas ardentibus effecit.* Item, si homo haberet sagittam in corpore, non differret extrahere vsque ad mensem, & sagittas peccatorum retinet vsq; ad annum. Psalm. 37. *Quoniam sagittæ tuæ infixæ sunt mihi,* scilicet iniquitates meæ. Itē, citò surgeret de igne, si cecidisset, & in peccato diu iacet, quod est ignis, vsque ad consumptionem deuorans.

Quartum est vitæ melioratio; quia si vita longa tota bona erit, melior est. Augustinus: Si vita longa, erit vtique tota bona. Si multum haberes de frumento, vel vino, velles, quòd totum esset bonum, & multum doleres, si pars aliqua esset corrupta; quantò magis debes velle de vita tua, quòd tota sit bona? Multi laborant, quòd habeant res pulchras, & bonas, plus, quàm seipsos. Augustinus: *Quid te offendit vita tua, quam solam vis malam, vt inter omnia bona tua solus sis malus? Nunquid diligis plus res tuas, quàm teipsum?* Vix potest ditari, qui matrimoniū dissipauit. O quanta gratia, quæ præualet omni auro. Prouerb. 22. *Super argentum & aurum, gratia bona*: quam qui seruaret, facilius diuitijs spiritualibus ditari posset. Psal. 36.

Custodi innocentiam, & vide æquitatem. De flore iuuentutis debet homo offerre Deo, non de residuo, vel fæce; quia non est ita gratum. Meliora sunt poma nouæ plantæ, quàm veteris; primi temporis, quàm posterioris. Offerenda sunt Domino pira, & poma pulcherrima, & nobilia, quę possunt inueniri. Oseæ 9. *Quasi vuas in deserto inueni Israel: quasi prima poma ficulneæ*. Meliorem pacem facit pugil cum aduersario, cùm stat adhuc armatus supra pedes, quàm si ceciderit, & arma perdiderit. Eccli. 2. *Fili, accedens ad seruitutem Dei, sta in iustitia, & in timore; & præpara animam tuam ad tentationem*. Et Apostolus: *Qui se existimat stare, videat ne cadat*. 1. Corint. 10.

Quintum bonum, est vitæ assecuratio. Bernardus: Secura est vita, vbi pura est conscientia, vbi mors expectatur cum securitate, & suscipitur cum dulcedine. Seneca: Quàm pulchrum est ante mortem consummare vitam, deinde securè expectare aliquam temporis partem. Securè potest peregrinari, qui nihil debet: sic securè mori, qui nihil debet diabolo, qui non peccauit, vel totam pœnitentiam fecit; sed heu, *Mutuabitur peccator, & non soluet* hîc, sed in futuro, & pro vno obolo cẽtum talenta. Exemplum de illo, qui noluit soluere obolum pro redemptione sua: & de illo, qui noluit soluere denarium pro defectu corporis, & soluit postea quatuor. Psal. 108 *Scrutetur fœnerator omnem substantiam eius: & diripiant alieni*, id est Angeli, *labores eius*. Ideò Prouerb. 5. *Fili, ne des alienis honorem tuum, & annos tuos crudeli*, &c. De hac materia require sup. Cap. de tardè pœnitentibus. Ideò dicit Apostolus: *Festinemus ingredi in illam requiem*: sicut festinant pauperes ad portam diuitis, quando debent habere refectionem vnius diei, & multum est debilis, qui illuc non properat. Sed Dominus parauit nobis

Psal. 36.

Heb. 4.

nobis menſam, non ad horam, vel diem tantùm, ſed in perpetuum, ſicut dicitur Matth. 11. *Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati eſtis: & ego reficiam vos*. Feſtinem⁹ ergo, ne claudatur nobis ianua, vel leuetur pons miſericordiæ, qui nunc eſt demiſſus, & ne excludamur cum fatuis virginibus, quæ dicebant: *Domine, Domine, aperi nobis*, & audierunt: *Neſcio vos*. Vigilemus ergo, quia neſcimus *diem, neque horam*, noſtræ vocationis.

Matth. 25.

DE VERBO DEI.

VErbum (vt quibuſdam placet) dicitur à verberatu, quòd verberato lingua intra palatum aëre omnis oratio promatur. Eſt autẽ duplex Verbum, immanens, & vocale. Immanens eſt aliquid in intellectu productum, cuius quatuor ſunt conditiones, quòd ſit aliquid in intellectu, quòd ſit aliquid in mente genitum, quòd ſit ſimilitudo rei, quòd ſit expreſſiuum, ſiue manifeſtatiuum rei, cuius eſt verbum. Verbum eſt aliquid in voce ſubordinatum verbo mentali.

Diuinum verbum audiendum eſt:
1. Velociter, & libenter.
2. Reuerenter,
3. Memoriter.
4. Efficaciter.

Primò debemus audire verbum Dei velociter, & libenter. Sicut enim pauperes feſtinant, & currunt ad portas diuitũ, vt inde recipiant refectiones corporales vnius diei, & multùm infirmus, & debilis eſt, qui illuc nõ properat: ſic ad refectionẽ animę multò validius debemus feſtinare. Iacob. 1. *Sit autem omnis homo velox ad audiendum*. Item, natura dedit vnicuique vnum os, & duas aures, vt velociores ſimus ad audiendum, quàm ad loquendum. Item, homo habet aures erectas, id eſt, tendentes ad audienda cæleſtia Dei verba, non pendentes ad terrena, vt animalia. Sed multi contra naturam

turam plus habent aures ad terrena pendentes, quàm ad cæleſtia erectas. 2. Tim. 4. *Erit tempus cùm ſanam doctrinam non ſuſtinebunt: ſed ad ſua deſideria coacervabunt ſibi magiſtros, prurientes auribus, & à veritate quidem auditum auertent, ad fabulas autem conuertentur.*

Secundò debemus audire verbum Dei reuerenter. Stultus eſt ille, qui vult emere frumentum, vel vinum, & plus attendit ſaccum, vel dolium, quàm frumentum, vel vinum: ſic eſt ille, qui attendit in ſermone, non quod dicitur, ſed à quo dicitur, cùm tamen Dominus dixerit Ioan. 14. *Sermonem quem audiſtis non eſt meus*, &c. Non te moueat dicentis auctoritas, nec quis dicat, ſed quid intendat. Lucæ 10. *Qui vos audit, me audit: & qui vos ſpernit, me ſpernit. Qui autem me ſpernit, ſpernit eũ, qui miſit me.* Itẽ, ſunt quidam, qui audiunt verbum Dei ſolo animo audiendi, vt inde poſſint loqui, qui ſimiles ſunt vini propinatoribus, qui guſtant plura vina, non vt emant, ſed vt poſſint dicere alijs, hoc bonum, illud melius: ſic iſti audiunt, non vt impleant, ſed vt loquantur, vel detrahant. Item, ſunt ſimiles militibus, & clericis, qui vadunt ad nundinas, non vt emant, vel vendant, ſed inde loquantur. Pſalm. 63. *Firmauerunt ſibi ſermonem nequam*, vt referant; ſed bonum, vt relinquant. Ezech. 33. *Audiunt ſermones tuos, & non faciunt eos: quia in canticum oris ſui vertunt illos.*

Tertiò debemus audire memoriter. Cribrum, ſi ponatur in aqua, ſtatim impletur, ſed cùm extrahitur, nihil remanet: ſic multi ſunt, qui ſermonem audiunt, & pleni ſunt aqua deuotionis, ſed cùm receſſerint, vacui remanent, & eorum, quæ audierint, memoriam non habent. Eccli 21. *Cor fatui quaſi vas confractum, & omnem ſapientiam non tenebit.* Item, ſicut corpus cibo nutritur: ſic anima verbo Dei. Matt. 4. *Non in ſolo pane viuit homo ſed in omni verbo, quod procedit de ore Dei.* Quid prodeſt ſumere cibum, qui ſtatim

tim emittitur? quid conceptio, quam statim mors sequitur? ponere aliquid in saccum pertusum? exprimere figuras in aqua, cùm eas non retineat? capere auem, quæ statim amittitur? sic audire verbum Dei, & proijcere illud. Istud est congregare mercedes, & mittere *eas in sacculum pertusum*, iuxta Prophetæ oraculum.

Aggæi 1.

Quartò debet audiri efficaciter, scilicet cum effectu. Multum deberet confundi clericus, qui per viginti annos frequentauit scholas, & adhuc nescit *Pater noster*, vel *Credo*: sic multi, qui diu frequentauerunt sermones, & adhuc ignorant, quomodo viuere debeant. Deuter. 5. *Discite ea, & opere complete.* Item, pluuia facit exire de terra vermes, & bufones, & herbas germinare: sic verbum Dei peccata ab homine, & bonum propositum germinare. Isaiæ 55. *Quomodo descendit imber, et nix de cælo, & illuc vltra non reuertitur sed inebriat terram & infundit eam, & germinare eam facit, & dat semen serenti, & panem comedenti. Sic erit verbum meum, quod egredietur de ore meo: non reuertetur ad me vacuum, sed faciet quæcunque volui, et prosperabitur in his, ad quæ misi illud.* Item, fatuus reputaretur ille, qui ex solo auditu medici, crederet se ab ægritudine curari, & non faceret, quod doceret; vel ex aspectu speculi, crederet à se deformitatem remoueri. Talis est, qui verbum Dei audit, & non facit. Iacob. 1. *Estote factores verbi, & non auditores tantùm: fallentes vosmetipsos. Quia si quis auditor est verbi, & non factor: hic comparabitur viro consideranti vultum natiuitatis suæ in speculo: considerauit enim se, & abijt & statim oblitus est qualis fuerit.* Item, si dominus tuus mitteret ad te nuntium suum, & in ostio solo illum reciperes, & non in domo, irasceretur tibi. Nuntius à Deo ad te missus, est verbum Dei. Prou 25. Sicut *aqua frigida animæ sitienti*, ita *nuntius bonus de terra longinqua*. Nuntius iste in ostio recipitur, non in domo,

cùm

cùm verbum Dei ſolummodò aure corporis, non corde auditur Iſti *aures habent, & non audiunt*. Contra Iob 42. *Auditu auris audiui te*, &c *idcirco me reprehendo, & ago pœnitentiam in fauilla & cinere*. Item, ſtylus inſertus trahit àd ſe naturam trunci: ſic verbum Dei cor ad ſuam naturam trahere dicitur. Iac. 1 *Suſcipite inſitum verbum, quod poteſt ſaluare animas veſtras*.

Pſalm. 113.

Secundò videndum eſt, propter quod audiendum eſt verbum Dei, quia
- 1. Animam mundat.
- 2. Mentem illuminat.
- 3. Contractos ſanat.
- 4. Mortuos reſuſcitat.

Primò animam mundat à ſordibus peccatorum, vt medicina corpus, & aqua vas immundum. Vas enim, cui frequenter aqua infunditur (licet aquam non retineat) eſt mundius, quàm ſi non infunderetur: ſic ille, qui frequenter audit verbum Dei, quàm qui non audit. Ioan. 15. *Vos mundi eſtis propter ſermonem quem locutus ſum vobis* Nota, duobus modis valet verbum Dei ad munditiam cordis. Primò, quia oſtendit maculas cordis, & ideò dicitur ſpeculum. Secundò, quia dat aquam gratiæ ad abluendum. Prouerb. 13. *Doctrina bona dabit gratiam*.

Secundò audiendum eſt verbum Dei; quia illuminat mentem. Si aliquis veniſſet de longinquis partibus, & apportaſſet tam pretioſas Reliquias, quòd certus eſſet indubitanter, quòd tactu earum cæcus illuminaretur, claudus erigeretur, mortuus ſuſcitaretur, inſano ſenſus redderetur, nullus eſſet, qui non crederet ad tales reliquias. Nunquid cæcus eſt peccator, qui ita citò ponit pedem ſuum in luto, ſicut in loco mundo? Thren. 4. *Errauerunt cæci in plateis polluti ſunt ſanguine*, id eſt, peccato Talis permittat ſe tangi verbo Dei, & illuminabitur, ſicut in Pſalm 118. dicitur: *Declaratio ſermonum tuorum illuminat, et intellectum dat paruulis. Lucerna pedibus meis verbum*

bum tuum, & lumen semitis meis. Heu peregrinantur homines vsque ad S. Iacobum, & vltra mare pro lumine corporis recuperando, & fortè non recuperant, & nolunt vsque ad sermonem laborare pro lumine animæ, quod ibi recuperant. Prouerb. 6. *Mandatum lucerna est, & lex lux, & via vitæ increpatio disciplinæ.*

Tertiò erigit contractos. Nunquid non contractus est, qui multis annis iacuit in lecto peccati? nec fuit in via recta salutis per vnam diem? Veniat ad sermonem, & recuperabit gressum aculeo verbi Dei. Eccle. 12. *Verba sapientium, sicut stimuli*, qui faciunt claudos rectè ambulare. Sed inueniuntur hodie multi, qui fugiunt sermones, sicut contractus, qui fugiebat S. Martinum, ne erigeretur.

Quartò mortuos viuificat. Resuscitantur mortui in peccatis verbo Dei. Ioan. 5. *Amen, amen dico vobis, quia venit hora, & nunc est, quando mortui audient vocem Filij Dei; & qui audierint, viuent.* Reliquię omnem languorem sanant, vel expellunt. Sap. 16. *Neque herba, neque malagma sanauit eos sed tuus, Domine, sermo, qui sanat omnia* Ecce apparet, quòd maioris efficacię est verbum Dei, quàm aliquæ medicinæ, vel Reliquiæ Sanctorum. Vnde mirabile est, quomodo aliquis infirmus remanet, qui non ad concionem (vt curetur) currat. Solent autem homines pro medicis, & medicinis solis ad Reliquias Sanctorum offerre: sed ad istas medicinas non oportet aliquid dare, nec offerre ad reliquias istas, nisi intentionem, & orationem. Item, Si aliquis haberet lapidem pretiosum, qui præualeret omni auro, & omni argento, & omnem infirmitatem curaret, non proijceret illum, sed custodiret diligenter: sic nec verbum Dei debet aliquis proijcere, sed studiosissimè custodire; quia præualet omni auro, & argento. Psalm. 118. *Bonum mihi lex oris tui super millia auri et argenti* Psalm.

18. De-

18. *Desiderabilia super aurum, & lapidem pretiosum multum.* Glossa: Plus diligit charitas Dei legem, quàm cupiditas rei aurum, & argentum.

VERBVM DEI semper ob oculos ponendum Deuter.4.6.11.Num.15.Psalm.1.Prou.3 4.6.7 A Verbo Dei non recedendum Deuter.4.5.28. Iosue 1.23. Prou. 4. Isaiæ 30. Verbum Dei non audiendum solùm & loquendum, sed & corde credendum, & factis præstandum Deuter. 5. 6, 31. Isaiæ 29. Ezech. 33. Matth. 5. 7. 15. 28. Lucæ 6, 11. 12. Ioan, 13. Hebr. 4. Iacob, 1.

Verbum Dei quantæ sit virtutis & efficacitatis Genes.1. Iob 38. Psalm. 32. Isaiæ 46.55. Matth.8. Marc. 1. Lucæ 5.8.18. Verbum Dei est cibus animæ Deut.8. Sap.16. Ierem.15. Ezech.3. Matth.4. Lucæ 4. Verbum Dei manet in æternum Num. 23. Tob.14. Psalm.32. 116.118. Isaiæ 40.51.54. Matth.5.24. Marc.13. Lucæ 16, 21. 1. Petr. 1.

DE VERITATE.

VEritas, est adæquatio rei ad intellectum.

Veritas triplex:
1. Oris, in locutione & Confessione.
2. Cordis in contritione, & dilectione.
3. Operis in satisfactione, & remissione.

Primò debet esse veritas in ORE, per rectam locutionem. Zachar. 8. *Loquimini veritatem vnusquisque cum proximo suo.* Vnus denarius verus valet plus centum falsis: sic vnus homo verax plus valet centum mendacibus, & plus diligit eum Deus, quàm centum mendaces. Psalm. 50. *Ecce enim veritatem dilexisti.* Item, debet esse oris veritas per puram confessionem; quia confitens adducitur tanquam testis in causa Domini contra ipsum, à quo exigitur

veritas:

Prouerb,19. veritas: quia *testis falsus non erit impunitus*, & qui mentitur in confessione, testis est fraudulentus. Eccli 4. *Pro anima tua ne confundaris dicere verum.*

Nota, quòd in veritate confessionis
- 1. Anima sanctificatur.
- 2. A diabolo liberatur.
- 3. Ab ictibus protegitur.
- 4. Ad regnum introducitur.

Anima in veritate confessionis sanctificatur. Ioan. 17. *Pater, sanctifica eos in veritate*, scilicet, confessionis: quia *facta est Iudæa*, id est, confessio, *sanctificatio eius*, animæ. A peccato, & à diabolo liberatur. *Cognoscetis veritatem, & veritas liberabit vos*. Item, per hanc ab ictibus inimici, sicut pugil clypeo, protegitur. *Scuto circumdabit te veritas eius* Item, per hanc in regnum æternum introducitur. Isaiæ 26. *Aperite portas, & ingrediatur gens iusta, custodiens veritatem.*

Psalm. 113. — Ioan 8. — Psalm 90.

2. Secundò, est veritas CORDIS in contritione, vel dilectione. 1. Ioan. 3. *Non diligamus verbo, neque lingua: sed opere, et veritate.* Bernardus: Ille neque Deum amat, qui, quæ mundus amat, quærit: nec qui illius fructum, aut meritum sui amoris præter Deum quærit, pro certo Deum non diligit, sed sua: vt meretrix amatorem, quandiu inuenit quod rodat. Psalm 48. *Confitebitur tibi, cùm benefeceris ei.*

3. Tertiò est veritas OPERIS. Ephes. 4. *Veritatem facientes in charitate, crescamus in illo per omnia.* Nota, quòd sunt quidam falsi nuntij, qui portant arma regis picta in pixide, sed intus non habent literas, neque sigillum eius. Tales sunt hypocritæ, qui non operantur ratione placendi Deo, sed mundo; & ideò opera eorum, vt falsi testes, in iudicio condemnabuntur, quando libri conscientiarum aperti erunt, & dicetur eis: *Nescio vos.* Item, volenti ditari, non sufficit ei, nisi annuatim crescat in aliquo census suus: similiter desiderans ditari in spiritualibus bonis, debet annuatim, & quotidie bona sua ampliare

pliare, vt dicitur 1 Theſſ. 4. *Ambuletis, vt abundetis magis.* Veritas eſt firmiter confirmanda. Pſalm. 30. *Quoniam veritatem requiret Dominus.*

De VERITATE habes 3. Eſdr. 3 4. 4. Eſd. 1. Pſalm. 50. 118. Prouerb. 3. Iſaiæ 26. 59. Daniel. 8. Oſeæ 4. Zachar. 8. Ioan. 1. 2. Cor. 13. Gal. 3. Epheſ. 4. 2. Timoth. 6.

DE VIDENDO DEVM.

Videre debemus { 1. Deum. / 2. Noſmetipſos. / 3. Futura.

Videre debemus DEVM. Pſalm. 83. *Reſpice in faciem Christi tui.* Ioan. 12. *Domine volumus* Ieſum *videre.*

In quo debemus duo videre, ſcilicet, { 1. Chriſti verba. / 2. Et eius opera.

Primò debemus videre eius verba. Ierem. 2. *Videte verbum Domini*, id eſt, intelligite. Geneſ. 16. Agar vidit in deſerto *puteum* aquæ *viuentis*, & *videntis*, id eſt ſacram Scripturam, quæ facit videre. Prouerb. 6 *Mandatum lucerna eſt, & lex lux, & via vitæ increpatio diſciplinæ.* Ioan. 6. *Verba, quæ ego locutus ſum vobis ſpiritus & vita ſunt.*

Secundò debemus videre eius opera. Pſalm. 45. *Venite, & videte opera Domini.*

Opus { 1. Incarnationis. / 2. Noſtræ redemptionis.

De primo Exod. 3. *Apparuit Dominus* Moyſi *in flamma ignis de medio rubi, & videbat, quòd rubus arderet, & non combureretur. Dixit ergo Moyſes: Vadam, & videbo viſionem hanc magnam, quare non comburatur rubus.* Ignis in rubo, deitas in carne. Deuter. 4. *Dominus Deus tuus ignis conſumens eſt*; rubus propter aſperitatem humilitatem ſignificat. Multa enim dura, & aſpera pro nobis in Cruce ſuſtinuit. Iſaiæ 53. *Verè languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portauit.*

De ſecundo Cant. 3. *Egredimini, & videte filiæ Sion regem Salomonem in diademate*, &c. Thren 1. O *vos omnes, qui*

nes, qui transitis per viam, attendite, & videte si est dolor sicut dolor meus. Hebr. 12. *Recogitate eum, qui talem sustinuit à peccatoribus aduersum semetipsum contradictionem.* Ideò filij Israël aspicientes serpentem æneum, sanabantur à morsibus serpentum. Glossa: Videntes angustias Christi, facilius vestras portabitis.

Num. 21.

2\. Secundò debemus videre NOSMETIPSOS. 2. Ioan. vers. 8. *Videte vosmetipsos, ne perdatis, quæ operati estis.*

Et nota, quòd circa nos debemus videre
- 1\. Vocationem nostram ad fidem.
- 2\. Defectus, & peccata nostra, ad humiliandum.
- 3\. Iustos homines, ad imitandum.
- 4\. Insidias dæmonum, ad præcauendum.

Primò debemus videre circa nos vocationem nostram ad fidem. 1. Cor. 1. *Videte vocationem vestram, fratres, quia non multi sapientes secundùm carnem, non multi potentes, non multi nobiles: sed quæ stulta sunt mundi,* id est, quos mundus stultos reputat, *elegit Deus, vt confundat sapientes: & infirma mundi,* id est, pauperes, qui nullius potentiæ, *elegit Deus, vt confundat fortia: & ignobilia mundi, & contemptibilia,* id est, quæ omnino nihil videntur valere, *elegit Deus: & ea quæ non sunt, vt ea, quæ sunt, destrueret, vt non glorietur omnis caro in conspectu eius.*

Secundò debemus videre defectus nostros, & peccata ad humiliandum nos. Ierem. 2. *Vide vias tuas in conualle, scito quid feceris.* Augustinus: Homo, si te videres, tibi displiceres; nunc autem, quia te non vides, tibi places, & mihi displices.

Tertiò debemus videre circa nos iustos homines ad imitandum. Hebr. 13. *Mementote præpositorum vestrorum, qui vobis locuti sunt verbum Dei: quorum intuentes exi-*

tes exitum conuersationis, imitamini fidem. Matt. 11. *Quid existis in desertum videre? arundinem vento agitatam? Sed quid existis videre? hominem mollibus vestitum?* quasi diceret, non. *Sed quid existis videre? Prophetam?* vera dicit. *Etiam dico vobis, & plus quàm Prophetam*; quia bona facit. Iob 33. *Respiciet homines, & dicet, Peccaui, & verè deliqui, & vt eram dignus, non recepi.*

Quartò debemus videre insidias diaboli, ad præcauendum. Ephes. 5. *Videte, quomodo cautè ambuletis:* quia diabolus insidiatur vbique, sicut latro mercatoribus, quando nouit eos aliquid portare. Psalm. 141. *In via hac, qua ambulabam, absconderunt laqueum mihi:* sicut absconditur rete auibus, vel piscibus hamus. Vel, *cautè ambuletis*, ne cadatis: quia via lubrica cosa. 1. Corinth. 10. *Qui se existimat stare, videat ne cadat.*

Tertiò debemus videre ea, quæ FVTVRA sunt, 3. iuxta illud Deuter. 32. *Vtinam saperent*, quàm dulcis est Deus. Psalm. 33. *Gustate, & videte, quoniam suauis est Dominus. & intelligerent*, id est, seipsos viderent. Bernardus: Vide vnde venis, & erubesce: vbi es, & ingemisce: quò vadis, & contremisce: *ac nouissima prouiderent.*

Debemus ergo videre
- 1. Diem iudicij, vt timeamus.
- 2. Pœnas inferni, vt caueamus.
- 3. Gaudia æterna, vt appetamus.

Primò debemus videre diem iudicij, vt timeamus. Daniel. 7. *Aspiciebam donec throni positi sunt & antiquus dierum sedit*, &c. Sequitur: *Iudicium sedit & libri aperti sunt.* Luc. 21. *Videbunt Filium hominis venientem in nube cum potestate magna, & maiestate.* Gregorius: Illum diem, fratres, ante oculos cordis ponite, & quicquid graue cernitur, eius comparatione leuigatur.

Secundò debemus videre pœnas inferni, vt caueamus. Isaiæ 38 *Vadam ad portas inferi*, scilicet, co-

gitatione. Bernardus: *Vadam*, vt videam, & timeam, & euadam. *Scito & vide quia malum, & amarum est reliquisse te Dominum Deum tuum, & non esse timorem mei apud te: dicit Dominus Deus exercituum.*

Ierem. 2.

1. *Malum est*, propter pœnarum acerbitatem.

2. *Amarum*, propter perpetuitatem.

Isaiæ 33. *Quis poterit habitare de vobis cum igne deuorante? quis habitabit ex vobis cum ardoribus sempiternis?*

Tertiò debemus videre gaudia æterna, vt appetamus, dicentes cum Stephano: *Ecce video cælos apertos*, &c. Isaiæ 33. *Oculi tui videbunt Ierusalem, habitationem opulentam*. 1. Cor. 13. *Videmus nunc per speculum in ænigmate: tunc autem facie ad faciem.*

Actor. 7.

DE VIRGINITATE.

Virginitas est abstinentia ab omni coitu, tam licito, quàm illicito.

Virginitas commendatur propter multa digna laude, & excellentias, quæ sunt in virgine.

Virginitatem commendant:
1. Quia Christi sponsa, & socia.
2. Cordis, & corporis munditia.
3. Thesauri pretiositas.
4. Angelorum conformitas.
5. Corporis, & animæ integritas.
6. Interior conformitas.
7. Remunerationis incomparabilitas.

Primum igitur in virgine est; quia Christi sponsa, & socia. 2. Corinth. 11. *Despondi vos vni viro, virginem castam exhibere Christo*. Leuit. 21. præceptum est summo sacerdoti *virginem* tantùm ducere *vxorem*, sed *viduam, & repudiatam sordidam*, & *meretricem non accipiet*. Per ista quatuor genera mulierum, quæ à matrimonio summi sacerdotis repelluntur, significantur quatuor genera hominum, quæ à matrimonio Christi excluduntur.

Per *viduam*, intelligitur anima, cui mortuus est

carna-

carnalis vſus, ſed non affectus; quam ſola neceſſitas trahit à malo, non charitas: quia talis poteſt dici vidua de viuo marito, quæ lambit, vbi mordere non poteſt, id eſt, delectationes præteritas, quas habere non poterit, cupit: ſicut canis lingit vas poſt cibum. De tali dicit Apoſtolus: *Vidua quæ in delitijs eſt, viuens mortua eſt.* Talis enim vidua, quando contingit ei aliquid, quod ei non placet, plangit, & recogitat maritum ſuum mortuum, quamuis fuerit peſſimus. Talis eſt anima, quæ quando contingit ei aliquid aduerſari, ſemper ſuſpirat ad ea, quæ dimiſit, vt filij Iſraël ad ollas carnium in Ægypto.

1. Timoth. 5.

Per *repudiatam* intelliguntur illi, quos mundana negotia repudiant, & ad illa ſe ingerunt non vocati; à mundo contemnuntur & opprimuntur, & mundum non contemnunt: ſicut meretrix ab amatore ſuo non recedit, licèt ab eo frequenter verberetur, & cum eo multas moleſtias ſuſtineat. Auguſtinus: Ecce turbat mundus, & amatur, quaſi tranquillus eſſet. Quomodo inhæreret formoſo, qui ſic amplectitur fœtidum? Sicut enim vna anima non poteſt eſſe habitatrix duorum corporum: ita amor Dei, & amor mundi non poſſunt ſimul in eadem anima dominari. Vnde idem Auguſtinus: Totum exigit te, qui totum fecit te. Item, tales verè poſſunt comparari lenonibus, qui in curijs Principum bonis nutriti, licèt fuſtigentur, tamen expulſi hinc, redeunt aliunde: ſic quidam ſunt illecti ita delectationibus mundi, & illecebris, quòd licèt aduerſitatibus & moleſtijs impugnentur, tamen ab eo non recedunt. Contra quos Eccleſiaſtici 29. *Minimum pro magno placeat tibi, & improperium peregrinationis non audies.*

Per *ſordidam* intelligitur anima, quæ immundis affectibus maculatur. Si vis ergo deſponſari à

Christo, auferas tibi *vestimenta sordida*, iuxta verbum Zach.cap.3. Sicut in veste alba turpior est macula, & facilius apparet: sic in virgine. Sicut solent facere virgines maritandę, abijcere scilicet sordida vestimenta: sic & tu sordida opera, vt *omni tempore sint vestimenta tua candida*. Vnde Apostolus ad Rom. 13. *Abijciamus opera tenebrarum, & induamur arma lucis.*

Eccle.9.

Per *meretricem*, quæ cuilibet paret libidini, intelligitur anima, quæ cuilibet cedit tentationi. Et nota, quòd non dicitur casta mulier, quæ libenter audit verba corruptoris, licèt ei consentire nolit: sic non dicitur casta anima, quæ libenter audit verba carnalia, & tentationes diaboli recipit, & in eis delectatur, licèt peccato consentire nolit. Ideò dicitur Eccli 13. *Caue tibi, & attende diligenter auditui tuo: quoniam cum subuersione tua ambulas.*

Secundum, quod virginitatem commendat, est cordis, & corporis munditia. Apocalyps.14. *Hi sunt, qui cum mulieribus non sunt coinquinati. Virgines enim sunt.* Hieronymus: Illa virginitas hostia Christi est, cuius nec mentem cogitatio, nec carnem libido maculat. Castitas enim corporis sine castitate mentis, est quasi spica sine grano, bursa sine argento, nux sine nucleo, dolium sine vino. Hę sunt virgines fatuæ, quæ exclusæ sunt à nuptijs. Matth. 25. Quia non habuerunt *oleum* gratiæ *in vasis suis*. Virginitas enim sine gratia, & charitate, est lampas sine oleo, & igne. Boëtius: *Subtrahe oleum, lampas non lucet; tolle charitatem, castitas non placet.* Item, virginitas corporis plena sordidis desiderijs similis est latrinæ, habenti orificium deauratum; & lampadi integrę plenæ cœno & stercore; & sepulchro exterius ornato. *Væ vobis hypocritæ: quia similes estis sepulchris dealbatis.* Macula enim in veste alba turpius apparet: sic macula peccati in virgine. Ideò bysso comparatur. Prou 31 *Byssus & purpura indumentum eius.*

Matth.23.

Ter-

Tertium, eſt theſauri pretioſitas. Ideò gemmæ comparatur. Auguſtinus: Virginitas eſt gemma pretioſa & theſaurus. Matth. 13. *Simile eſt regnum cælorum theſauro abſcondito in agro.* Iob 38. *Nunquid ingreſſus es theſauros niuis*, id eſt, virginitatis, *aut theſauros grandinis*, id eſt, caſtitatis, & continentiæ, *aſpexiſti?* *Omnis ponderatio* cuiuſcunque rei temporalis, cuiuſcunque ponderis ſit, & valoris, *non eſt digna continentis animæ* Non debet eſſe ſecurus, qui inter latrones tam pretioſum theſaurum portat in vaſe tam fragili. 2. Corinth. 4. *Habemus theſaurum iſtum in vaſis fictilibus.* Bernardus: Solent virgines, quæ verè virgines ſunt, ſemper eſſe pauidæ, & nunquam ſecuræ. Exemplum de Bernardo, qui propter meretricem clamauit: latro, latro. *Eccli 26.*

Quartum, eſt Angelorum conformitas. Hieronymus: In carne præter carnem viuere, non terrena vita eſt: ſed Angelica. Matth 22. *In reſurrectione neque nubent, neque nubentur: ſed ſunt ſicut* Angeli *Dei in cælo.* Ambroſius: Supergraditur virginitas conditionem humanæ naturę, per quam homines Angelis aſſimilantur. Maior eſt tamen victoria virginum, quàm Angelorum. Angeli enim ſine carne viuunt: virgines verò cum carne incorruptibili triumphant. Et nota, quòd virgines debent eſſe ſolitariæ, & ſylueſtres, non multùm affabiles. Sylueſtria autem animalia pulchriorem pellem habent, quàm domeſtica; & cattus ſylueſter, quàm domeſticus: ſic virgines ſylueſtres pulchriores interius ſolent eſſe, quàm affabiles. Familiaritas enim, & affabilitas viam parant ad luxuriam. Bernardus: O virgo ſancta, ſola eſto, vt illi ſoli placeas, quem ſolum in omnibus elegiſti: fuge publicum, fuge ipſos domeſticos: an ignoras te verecundum habere ſponſum, qui nequaquam cæteris præſentibus ſuam velit exhibere præſentiam?

Quintum, est cordis, & corporis integritas. Cyprianus: Virginitas est opus integrum, atque incorruptum. Ideò virginitas dicitur lampas; quia sicut lampas confracta non reparatur, sic virginitas amissa non recuperatur. Si autem aliquis amiserit virginitatem suam, si totum mundum daret plenum auro, non recuperaret eam. Amos 5. *Virgo Israel proiecta est in terram suam, non est qui suscitet eam.*

Sextum, est interior formositas, quam requirit Deus in sponsa sua. *Ostende mihi faciem tuam*, scilicet, interiorem, quæ mihi placet. Pulchritudo enim interior est sicut pictura in pariete: tolle picturam de pariete, & apparebit lutum, quod erat interius. est etiam velut pulchritudo floris. *Omnis caro fœnum, & omnis gloria eius quasi flos agri*, &c. Ideò dicitur Prou. 31. *Fallax gratia, & vana est pulchritudo.* Pulchritudo, quæ in vestibus est, pulchritudo accommodata est, vt pulchritudo ouiculæ. Multùm erubesceret nobilis, si oporteret eum mendicare ab ignobilibus: sic erubescere debet homo, quando à vermibus, & ouibus mendicat pulchritudinem exteriorem, cui pulchritudo naturalis sufficere deberet, sicut sufficit alijs creaturis, vt soli, & rosæ. Vestes te ornant, pulchritudo esset, si eas ornares. Ideò ornatum quærendo ostendis te esse turpem. Decor, qui cum veste induitur, & cum veste deponitur, ipsius vestis pulchritudo est, non vestiti. Bernardus: Fulgent monilibus, & sordent moribus.

Cant. 2.

Isaia 40.

Septimum est remunerationis incomparabilitas. Illi enim debetur aureola, & fructus centesimus. *Hæc dicit Dominus Eunuchis, Qui custodierint sabbatha mea*, &c. *Dabo eis in domo mea, et in muris meis locum, & nomen melius à filijs, et filiabus nomen sempiternum dabo eis, quod non peribit.* Sap. 3. *Felix sterilis & incoinquinata, quæ nesciuit thorum in delicto.*

Isaiæ 56.

DE VIRGINITATE Matth. 19. 1. Cor. 7. Apoc. 14.

DE VITA AETERNA.

VIta æterna eſt vita beata, ſicut dicit Auguſtinus: Beata vita eſt, cùm illud, quod hominibus optimum eſt, habetur, & amatur. Si alicui nuntiaretur, quòd eſſet hæres alicuius poſſeſſionis, vel hæreditatis, vnde magnus honor ſibi, vel ſuis poſſet euenire, multum gauderet, & magnas expenſas faceret, & tranſiret maria, & montes, vt ad hoc poſſet peruenire: & ſi dimitteret ſe exhæredari, accideret ex prauitate magna, & defectu cordis. Deus autem nuntiat amicis ſuis, quòd ſunt hæredes vitæ, & regni æterni. Iob 36. *Annuntiat de ea amico ſuo, quòd poſſeſſio eius ſit*, ſcilicet, quòd habeat ibi ius, *&* quòd *ad eam poßit aſcendere*, niſi ex prauitate, & defectu cordis perdat. Iob 37. *Super hoc expauit cor meum, & emotum eſt de loco ſuo:* parùm fuit, quòd non ſaltaret de ventre, ob cordis deſiderium.

Vita æterna debetur nobis iure hæreditario. Turpe eſt, cùm terra venditur aliqua, ſi ab eis, qui ſunt de cognatione, non ematur: ſic eſt, quòd nos omnes ſumus fratres Chriſti, vnde hæreditatem regni cælorum, quam venditioni exponit, emere debemus. Ierem. 32. *Eme tibi agrum meum, qui eſt in Anathoth.* Anathoth enim interpretatur gratificatio deſignantis, & ſignificat regnum cælorum, quod eſt regnum gratum, & quod gratificati poſſidebunt: *tibi enim competit* iure propinquitatis. Deus oſtendit vitam æternam multùm valere, & magnam eſſe, quando tam carè vendit eam amicis ſuis, quos nullo modo deciperet. Quomodo Sancti Apoſtoli, & Martyres eam emerint vide cap. de Beatitudine. Ipſe etiam Filius Dei emit eam pro ſuis ſequacibus, & amicis ſanguinis effuſione. Magna inſania videtur illius, qui credit minori pretio habere vinum quàm filius, vel ſeruus, vel etiam ipſe paterfamilias: ſic qui paradiſum credit ad melius forum habere, quàm Sancti, vel etiam ipſe Chri-

ſtus. Lucæ 24. *Nonne hæc oportuit pati Chriſtum, & ita intrare in gloriam ſuam?* Item, ſi homo tantum laborat pro vita iſta, quæ fluida, & miſera eſt: quantum deberet laborare pro vita æterna? Auguſtinus: O amatores mundi, non eſt requies, vbi quæritis eam: beatam vitam quæritis in regione mortis, non eſt hîc: quomodo ibi beata vita, vbi nec vita? Quòd ſi amatis iſtam miſeram, fluidamque vitam, vbi cum tanto labore viuitis, quantò magis amare debetis illam beatam vitam, vbi nullum dolorem ſuſtinebitis? Si homo tantum cauet ſibi à nociuis cibis pro vita temporali; quantò magis cauere debet à prauis operibus, quibus æterna vita perditur. Item, homo indigens omni bono, libenter quæreret patriam, vbi in bonis omnibus abundaret ſine fine: hæc eſt vita æterna. Iudic. 18. *Tradet nobis Dominus locum, in quo nullius rei eſt penuria.* Deuter. 8. *Rerum omnium abundantia perfrueris.* Auguſtinus: Quid per multa vagaris, ô homuncio, quærendo animæ tuæ, & corporis tui bonum? ama ſummum bonum, in quo ſunt omnia bona, & ſufficit. Quid enim amas caro mea? quid deſideras anima mea? ybi eſt quicquid amas, quicquid deſideras?

Rom. 8. In æterna vita erit vera libertas: quia *creatura liberabitur à ſeruitute corruptionis. in libertatem gloriæ filiorum Dei.* Galat. 4. *Illa, quæ ſurſum eſt Ieruſalem libera eſt. quæ eſt mater noſtra.* Si carè aliquando homo emit libertatem temporalem, quare non æternam? Ibi erit æterna ſecuritas: viuent enim in omni tranquillitate: quia *iuſtorum animæ in manu Dei ſunt, & non tanget illos tormentum mortis.* Bernardus: O ciuitas cæleſtis, manſio ſecura, patria totum continens quod delectat, populus ſine murmure, incolæ nullam indigentiam habentes. Pſalm. 86. *O quàm glorioſa dicta ſunt de te, ciuitas Dei.* Si ergo vis eſſe ſecurus, ibi habitare ſtude. Ibi erit corporũ velocitas. Vnde ſi te delectat velocitas,

illic

illic velox erit & corpus. Sicut ſol ſtatim cùm naſcitur in Oriente, apparet in Occidente: ita citò Sancti ab Oriente in Occidentem venire poſſunt: *tunc ſaliet ſicut ceruus claudus*. Ibi erit diuitiarum copioſitas. Pſal. 111. *Gloria & diuitiæ in domo eius*. Deus enim fideles ſeruos ſuo *ſuper multa* constituet. Iſaię 33. *Oculi tui videbunt Ieruſalem habitationem opulẽtam.* Ibi erit deliciarum voluptas. Omnes deliciæ, quæ ſunt in mundo, & erunt vſque in diem iudicij, minores ſunt reſpectu illius ſuauitatis, quàm ſit vna gutta aquæ reſpectu totius maris. Bernardus: Tanta eſt ſuauitas, & iucunditas illius cæleſtis patriæ: quòd ſi nō liceret ibi eſſe, niſi per vnius horæ moram, omnes dies huius vitæ pleni delicijs meritò contemnerentur. Cui comparata omnis aliunde ſuauitas, dolor eſt: omnis iucunditas, mœror: omne dulce, amarum: omnis decor, fœditas: omne quodcunque delectare poteſt, moleſtũ: cùm Dei bonitas in infinitum excedat omnem bonitatem. Bernardus: Si tanta inuenitur delectatio in porticuncula creaturæ, quòd non poteſt homo ab ea ſeparari: quanta erit in ipſo Creatore? ſi gutta ita inebriat: multo magis fons totus. Guido Cardinalis: Si diuinæ bonitatis veſtigia tantũ habent ſuauitatis, quid habet ipſe fons pietatis Deus? Itẽ, ſi ſolus odor, qui datur Sanctis in pręſenti, plus valet & delectat, quàm totum gaudium huius mundi; quid erit de veritate dulcedinis? Auguſtinus: Quicquid voles, erit: & quicquid noles, non erit. Gregorius: Nihil exterius, quod appetatur: & nihil interius, quod faſtidiatur. Cor humanum, cor indigens, cor expertum ærumnis, quantum gauderes, ſi hic omnibus abundares: ibi vileſcunt omnia, quæ habentur in terris. Ibi erit concordia, & pax: quia nihil aduerſum, nec à ſeipſo: nec ab alio quis patietur: quia erit illis omnibus vna voluntas. Ideò in illa

Iſaiæ 35.

Matth. 25.

æterna patria, vbi immortales erimus, nec prælia erunt vlla, nec debita, sed vera pax, & gaudium. Ibi enim in Dei laudibus vacabimus, qui erit *omnia in omnibus*. Ibi erit honor, & dignitas. Verus honor, qui nulli digno negabitur, nulli indigno concedetur; imò filij Dei, & Dij vocabuntur. Psal. 81. Ego *dixi, Dij estis, & filij excelsi omnes*: quia ibi erit Deus, & ipsi Sancti. Ioan. 17. *Pater, quos dedisti mihi, volo, vt vbi sum ego, & illi sint mecum.* Ioã. 12. *Vbi sum ego, illic & minister meus erit.* Dedignetur ergo, fratres, vnusquisque nostrum vltrà seruire peccato, cui tanta promittuntur in cælo: *oculus enim non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit Deus* electis suis. Ad quæ nos perducat, qui viuit & regnat in secula seculorum. Amen.

1. Cor. 15.

1. Cor. 2.

De vita animæ virtuosæ habes Deut. 30. Psal. 2. Ezech. 17. Galat. 2 Ephe. 2. Phil. 1. 1. Ioan. 5.

DE VITA PRAESENTI.

Vita est triplex: Corporalis, quæ consistit in coniunctione animæ, & corporis. *Factus est homo in animam viuentem.* Ciuilis, quæ consistit in vnione legis sub Principe. Spiritualis, quæ consistit in vnione animæ cum Deo in charitate, & amoris vnitate.

Genes. 2.

Vitam corporalem comitatur:
1. Breuitas.
2. Tædium.
3. Irreuocabilitas.
4. Defectus necessarius.

Breuitas, sicut dicitur Sap. 2: *Exiguum, & cum tædio est tempus vitæ nostræ.* Ibid. *Vmbræ enim transitus est tempus nostrum, & non est reuersio finis nostri.* Ecce, quòd vitam nostram comitatur breuitas, quia dicitur: *Exiguum est.* Est enim vita nostra similis torrenti, qui cum impetu transit, & citò desiccatur: vel sicut arbor, quæ multis annis crescit, & subitò proster-

prosternitur. Ideò dicitur Iob 14. *Homo natus de muliere, breui viuens tempore.* Sap. 5. Mox *nati, continuò desiuimus esse.*

Breuitatem sequitur tædium. Vnde sequitur: *Et cum tædio.* Tædiosum est enim bonis viuere, qui de labore suo magnam expectant retributionem. Exemplum peregrini, qui tendit semper ad patriam suam, & operarij fatigati, cui cordi est, quòd finiatur dies. 2. Corinth. 1. *Supra modum grauati sumus supra virtutem, ita vt tæderet nos etiam viuere.* Tædiosum est bonis tot mala videre; quia florent mali, & conculcantur boni. Eccle 2. *Tæduit me vitæ meæ, videntem mala vniuersa esse sub sole.* permittuntur enim mali crescere ad malum suum. Exemplum de porco, qui dimittitur crescere, & impinguari, vt occidatur: & de fure, qui semel, vel bis dimissus, iterum in furto deprehensus suspenditur. Iob 10. *Dimitte me,* id est, da mihi spatium, non vt gaudeam, sed *vt plangam paululum dolorem meum.* Et sequitur: *Antequam vadam, & non reuertar, ad terram tenebrosam* Est enim infernus, sicut Labyrinthus Dædali, cuius facilis est ingressus, sed negatur regressus. Exemplu mde nassa, quam facilè intrat piscis, sed egressus est impossibilis.

Et ideò sequitur: *Et non est reuersio finis nostri.* Ecce irreuocabilitas, quę sequitur tędiositatē. Irreuocabilis est cursus vitę nostrę, sicut aquæ cursus, qui instabilis, & irreuocabilis est. *Omnes morimur, & quasi aquæ dilabimur in terram, quæ non reuertuntur.* Comparatur etiã vita ista vmbrę, quæ subitò sine transitu trãsit statim apparẽs, & disparẽs. Sap. 2. *Vmbræ enim transitus est tẽpus nostrũ, & non est reuersio finis nostri.* Exemplũ scintillę ignis, quę citò extinguitur: & fumi, qui citò dispergitur: & de rosa, quæ citò rubet, & statim marcescit. *Cùm enim dixerint, pax, & securitas, tunc repentinus eis superueniet interitus* Exemplum de ful-

Sap. 2.

2. Reg. 14.

1. Thes. 5.

de fulgure, quod in instāti dissoluit magnā turrim. Quia ergo non licet reuerti ad vitam, bene debet expendi tempus præsens. Pugil, cui diceretur, quòd aggrederetur bellum periculosum (quia non deberet mori, nisi de vna morte) dixit, si duas vitas haberem, vnam in periculo ponerem, sed quia non habeo nisi vnam, bene (si possum) eam expendam. In quo patet fatuitas mundanorum, qui totum tempus suum expendunt in vanitatibus, & ideò subtrahitur eis, tanquam pretiosus thesaurus dissipatus.

Vitam istam sequitur necessarius defectus cum dolore. Psal. 30. *Defecit in dolore vita mea, & anni mei in gemitibus.* Vita ista est sicut mulier prægnans, quę cum delectatione concipit, & cum dolore parturit: sic multi nunc delectantur in vita ista, sed in fine dolebunt. Vnde vita præsens nō est nisi aliqua mutatio temporis. Modò gaudent aliqui, modò flent: videmus enim frequenter in eadem ecclesia quosdam plorare propter amicorū exequias, alios cantare propter amicorum nuptias. Prouerb. 14. *Risus dolore miscebitur*. Si vita Sanctorum cum dolore deficit, quantò magis vita peccatorum? quia si præscindit hortulanus arborem fructiferam, sterilis, & nociua debet timere: & si desæuit iudex in amicum, quantò magis in hostem suum? Psal. 103. *Deficiant peccatores à terra, & iniqui, ita vt non sint*. Videmus etiam, quòd de corijs animalium fiunt sotulares, & alia quædam humanis vsibus necessaria: & de scyphis confractis quædam alia vtensilia: sed cadauer hominis ita deficit, quòd ad nihil aliud valet, vsque ad generalem resurrectionem. Tunc omnes resurgemus, & *ante tribunal Christi* apparebimus, de actibus nostris rationem reddentes, recepturi pro meritis, sicut in hac vita in corpore gessimus, *siue bonum, siue malum.*

2. Cor. 5.

De VI-

De VITAE HVMANAE breuitate, & vanitate Genes. 3. 2. Reg. 14. 1. Par. 29. Tob. 4. Iob 3. 7. 8. 9. 13. 14. Psal. 38. 89. 101. 102. 108. 143. Eccle. 2. 3. 7. Sap. 2. 5. Eccli. 14. 17. 18. 40. 41. Isaiæ 40. Luc. 12. Ephes. 5. Heb. 13. Iacob. 1. 4. 1. Pet. 1.

DE VNITATE SPIRITVS.

VNio duplex
- 1. Corporalis.
- 2. Spiritualis.

Vnitatem oportet nos habere ad illum, qui
- 1. Intra
- 2. Supra
- 3. Iuxta

nos est.

Oportet ergo, quòd spiritus noster sit
- 1. Vnus in seipso, per mentis integritatem.
- 2. Vnitus Deo, per fidem & charitatem.
- 3. Coniunctus proximo, per veram fraternitatem.

Primò oportet, quòd spiritus noster sit vnitus in seipso per mentis integritatem; quia cordis diuisio est signum mortis. Oseæ 10. *Diuisum est cor eorum, nunc interibunt*. Proculdubio quamdiu res est, tandiu est vna in se indiuisa. Exemplum de partibus domus, quarum per se nulla dicitur domus, sed omnes simul iunctæ constituunt domum, quæ singularem in se seruant ordinem. Vnde Boëtius: Vnum est indiuisum in se, & diuisum à quocunque alio. Igitur si anima per fluxum affectionum fuerit diuisa, iam quasi non est, quia res non est vna, sed duo frusta. Exemplum de cultello, cuius manubrium si est diuisum à ferro, neutra pars est cultellus: ita est de anima, quæ diuidit affectiones suas ad multa. Sicut candela, quæ tot parietibus adhæsit, quòd amissa cera, vix nisi ellychnium remansit in ea. Ideò Cant. 6. de anima sancta dicitur, *Vna est columba mea perfecta mea.*

Secun-

Secundò oportet, quòd homo vnitus sit Deo per fidem, & charitatem. Fides enim vnit intellectum, charitas autem affectum. 1. Corint. 6. *Qui adhæret Domino, vnus spiritus est* cum eo: & ô quot bona acquirit, qui habenti bona, imò ei, qui est summum bonum, se per amorem vnit. *Venerunt mihi omnia bona pariter cum illa*. Charitas enim est tanquam glutinum, quod duo disparia cōiungit: sicut ignis, qui ferrum in propriam naturam conuertit. Ephes. 4. *Soliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis.* Sine hac vnione nemo viuit, sicut nec corpus sine sui vnione ad animã. Hugo: Scio, anima, quòd dilectio est vita tua, & quam diligis, ipsa in dilectionis eandem similitudinem transformatis.

Sap. 7.

Tertiò oportet, quòd habeat vnitatē cum proximo. Hoc etiam fit per fraternam dilectionem: dignum est enim, vt qui est vnum cum Deo, vnum sit cum omnibus, qui sunt vnũ cum ipso; quia quæcunque vni & eidem (teste Philosopho) sunt eadem, inter se sunt eadem. Charitas enim est vinculum, in quo mercator, tanquam in mantica, omnia bona sua defert ad hospitium suum; quòd si rupta fuerit, effunditur tota. Coloss. 3. *Super omnia hæc, charitatem habete, quod est vinculum perfectionis: & pax Christi exultet in cordibus vestris: in qua & vocati estis in vno corpore.* Psalm. 132 *Ecce quàm bonum, & quàm iucundum habitare fratres in vnum:* si tamen *in vnum*, & non in scãdalum; alioquin nec *bonum*, nec *iucũdum*, sed pessimum, & molestissimum. Væ autem illi, per quem iucundissimum vinculum vnitatis rumpitur: *portabit iudicium, quicunque est ille.* Igitur si laboremus, *bonum est habitare fratres in vnum*; si quiescamus, *bonum est habitare fratres in vnum*: nullius enim boni sine socio iucunda est possessio, vt dicit Seneca. Flores in vnum congregat apis, vt mellificet: plura grana collecta faciunt aceruum, & *ex multis*

Galat. 5.

minimis grandis aceruus erit. Eccle. 4. *Si vnus ceciderit, ab altero fulcietur.* Ecce quàm bonũ est laborantibus. *Et si dormierint duo, fouebũtur mutuò. vnus quomodo calefiet?* Ecce quàm bonũ est quiescẽtibus. *Melius est ergo duos esse simul, quàm vnũ.* Philosophus: Plura bona paucioribus sunt præeligenda: ligna enim pariter congregata maiorem ignẽ faciunt. *Melius est ergo duos*, &c.

Nota, quòd collegium vnitatis est
1. Cadentibus in remedium.
2. Resurgentibus in auxilium.
3. Pugnantibus in præsidium.
4. Patientibus in subsidium.
5. Itinerantibus in ducatum.
6. Petentibus in suffragium.
7. Expectantibus in cautelam.
8. Viuentibus in gaudium.

Primò est cadentibus in remedium; quia *si vnus ceciderit, ab altero fulcietur. Væ soli: quia cùm ceciderit, non habet subleuantem se.* Nota de populo, qui *liberauit Ionathan* à patre damnatum. — Eccle. 4. 1. Reg. 14.

Secundò resurgentibus est in auxiliũ: impossibile est enim preces multorũ nõ exaudiri. Exemplũ Abbatis, qui facilè audit Conuentũ, quãdo simul aliquid petũt. Similiter quãdo oẽs ciues vnius ciuitatis petũt aliquid à rege, nõ de facili negat eis; & vnus mal⁹ denarius recipitur aliquãdo cũ multis bonis, qui solus reijceretur: ideò *melius est esse duos simul.*

Tertiò est pugnantibus in præsidiũ. Nota, quoties filij Israel cõgregati fuerũt, victores extiterũt; dispersi verò victi: omnis enim pugna, vnanimiter aggressa, victoriã parit. Eccle. 4. *Si quispiam præualuerit contra vnum, duo resistent ei.*

Quartò est patientibus in subsidiũ. Leuis enim est sarcina vni (quantũcunque debili) quãdo à pluribus adiuuatur. In corpore nerui, & membra corporis ita se habent, quòd alterũ alteri est adiumento. Rom 12. *Vnum corpus sumus in Christo, singuli autem alter alterius membra.*

Quin-

Quintò est itinerantibus in ducatum. In solitudine quidem oportet ducem, & præeuntem habere, non seipsum ducere. Similiter in religione nullus se ducere debet, sed communitatem sequi. Vnde boues alligati iugo, ita cõstringuntur, vt vnus non possit dimittere alium, nisi frangat iugum, aut rumpat vinculum, & sic non potest trahi à suo coniugali.

Sextò est petentibus in suffragium: quod vnus non obtinet per se, multitudo impetrat. 2. Mach. 3. congregati sunt filij Israël (*quasi vir vnus*) in ecclesia, vt peterent auxilium à Domino. Quando Apostoli acceperunt Spiritum sanctum Act. 1. *omnes erant perseuerantes vnanimiter in oratione, cum mulieribus, & Maria matre Iesu, & fratribus eius.* Itẽ, membrum non nutritur alimento corporis, nisi quando vnitur corpori.

Septimò expectantibus est in cautelam. Miles enim non est securus extra exercitum, nec obsessus extra castrum: sic nec fidelis extra congregationem bonorum. Exemplum de illo, qui *descendebat ab Ierusalem in Iericho, & incidit in latrones:* & de *Dina filia Liæ,* quæ *egressa est, vt videret mulieres regionis illius,* parentibus & fratribus dimissis, *quam cùm vidisset Sichem filius* Hemor *Heuæi, princeps terræ illius, adamauit eam, & rapuit, & dormiuit cum illa, vi opprimens virginem.*

Luc. 10.
Genes. 34.

Octauò est viuentibus in gaudium. Quid enim est iucundius, quàm illic esse, vbi vna vox lætantium, & vnus ardor cordium? Amor perfectus, est vnus omnium spiritus, vbi quod amatur inamissibile est. Hanc vnitatem impetrauit Dominus Apostolis, & fidelibus cunctis. Ioan. 17. *Non pro eis rogo tantùm, sed & pro eis, qui credituri sunt per verbum eorum in me: vt omnes vnum sint, sicut tu Pater in me, & ego in te, vt & ipsi in nobis vnum sint.*

DE VOCATIONE.

VOcare Dei, est producere rem in esse. Sap. 11. *Quomodo posset aliquid permanere, nisi tu voluisses? aut quod à te vocatum non esset, conseruaretur?* Vbi Sapiens nihil vult cõseruari, nisi quod vocatum est à Deo. Differt autem vocatio ab electione secundùm effectum finalis gratificationis.

Vocatio solet fieri quadrupliciter, per
- 1. Literas.
- 2. Nutum.
- 3. Vocem.
- 4. Nuntios.

Primò, cùm tibi prædicatur, offertur tibi litera ex parte Domini tui: literas Domini sui audit, vel legit, qui audit verbum Dei. Si seruus alicuius magni domini cum literis ipsius domini veniret, & apportaret bonum nuntium, cum deuotione, & honore susciperetur: sic & prædicator debet recipi. *Qui recipit vos, me recipit.* Sed multi sunt, qui literas Domini sui non recipiunt, nec etiam audire volunt, nec ad citationes eius veniunt, licet omnia teneant ab eo: sed ad citationes mundi, & diaboli (ad quas non tenentur) citò vadunt. Prouerb. 1. *Vocaui,* (scilicet per literas prædicationis) *& renuistis.* Item, si gallina vocat pullos suos propter miluum, ad eam currunt, & tegit eos alis; sed misserrimus pullus aliquando, cùm intentus est circa spicam, non venit, & rapitur à miluo: sic miser homo, intentus nimis temporalibus, non vult aliquando venire, quando vocatur, & tunc rapitur à diabolo. Ierem 8. *Apprehenderunt mendacium, & noluerunt reuerti.* Mirabile est, canis vocatus à domino, statim currit ad eum: & creatura ad Creatorem, filius ad patrem, seruus ad Dominum venire contemnit? Ideò conqueritur Dominus: *Seruum meum vocaui,* (id est, ore prædicatorum) *& non respondit mihi.* Si rex vocasset seruum suum pluries,

Matth. 10.

Iob 19.

& contemneret venire, multùm indignaretur: & quomodo non irascitur Rex cæli, qui toties vocat hominē, & non vult venire? Ideò comminatur per Isaiam dicens: *Omnes in cæde corruetis, pro eò quòd vocaui, & non respondistis* mihi.

Isaia 65.

Secundò, vocat nutu manus, vel signis creaturarum, quæ nobis innuunt, vt ad Deum veniamus. Malus est Monachus, qui non intelligit signa Abbatis sui. Vnde sequitur Prouer. 1. *Extendi manum meam*, beneficia largiendo, innuendo per hoc, vt ad me veniretis, sicut vocatur accipiter, vel canis cùm cibus ostenditur. Sed nota, quòd sicut accipiter saturatus non redit ad manum: sic nec diues ad Deum, sed famelicus, id est, pauper venit. Ideò sequitur Prouerb. 1. *Et non fuit, qui aspiceret*: sed bene fuit, qui acciperet. Stultus reputaretur ille, qui signum, quod ponitur ad vinum, id est, circulum, vellet cum vino vel pro vino potare: sic qui ista visibilia, quæ sunt signa regni cælestis, vult cum regno, vel pro regno. Augustinus: Væ illis, qui diligunt nutus tuos pro te. Isti volunt habere oua, & obolum, vinum, & nummum. Hieronymus: Impossibile est, vt quis fruatur præsentibus bonis, & futuris: vt hîc ventrem, & ibi mentem impleat: vt de diuitijs ad diuitias, de delitijs ad delitias transeat: vt in cælo, & in terra gloriosus appareat.

Tertiò vocat voce, scilicet inspirationis. Isaiæ 30. *Aures tuæ audient verbum post tergum monentis*. Psal. 84. *Audiam quid loquatur in me Dominus Deus*, qui stat *ad ostium* cordis, *&* pulsat: sed multi sunt, qui ei non aperiūt, quòd est magnæ rusticitatis non aperire Domino suo. Hoc est, quod sequitur Prouerb. 1. *Despexistis omne consilium meum*. Audis cōsilium amici tui de rebus seruandis, & non audis consiliū Dei de salute animæ tuæ?

Apocal. 3.

Quartò

Quartò vocat per nuntium, id eſt, flagella, quę deferunt nobis ſigna ſalutis. Sap. 16. *Ad correptionem in breui turbati ſunt, ſignum habentes ſalutis*. Libenter recipit ſponſa nuntios ab amico ſuo ſponſo miſſos: ſic debemus amplecti tribulationes à fideli amico nobis tranſmiſſas. Prou. 3. *Quem diligit Dominus, corripit; & quaſi pater in filio complacet ſibi.* Gloſſa: Tantò minus de flagello, quo caſtigamur, murmurare debemus: quantò in eo paternæ dilectionis pignus magis accipimus. Iſti ergo nuntij deferunt nobis arram ſalutis, *Flagellat omnem filium, quem recipit.* Heb. 12.

Iſtis nuntijs debemus reſpondere per
- 1. Contritionem.
- 2. Confeſſionem.
- 3. Satisfactionem.

Non debemus eos turpiter eijcere, & ſine honore remittere, ſicut dicitur 2. Reg. 10. de nuntijs Dauid miſſis ad Hanon. Iſti nuntij compellunt nos intrare ad nuptias æternas; vt dicitur Luc. 14. *Compelle intrare.* Gloſſa: Qui tribulationibus fracti ad amorem Dei redeunt, compelluntur intrare. Nota, quomodo Dominus ſolicitus eſt de nobis. Quãdo aliquis inuitat alium ad prandẽdum, vellet fortè, quòd non veniret: ſed Dominus non ita, imò vim infert, vt ſecum maneamus, & inuitat nos vſque ad veſtium dilacerationem, & trahit per ſubtractionem temporalium, aut infirmitates, quod eſt veſtium laniatio. Oſeæ 11. *In funiculis Adam traham eos, in vinculis charitatis;* quia multos ſeducit proſperitas, quos aduerſitas reducit. Hoc patet in Paulo, quem cæcitas ad fidem humiliauit: & in filio prodigo, quem fames ad patrem reuocauit: & in Manaſſe, quem captiuitas ad regnum reduxit. 2. Paral. 33. *Manaſſes fecit malum coram Domino, iuxta abominationes gentium.* Sequitur in eodem: *Seduxit Iudã, & habitatores Ieruſalem, vt facerent malum*

Acto. 9.
Luc. 15.

super omnes gentes, quas subuerterat Dominus à facie filiorum Israel. Locutusq; est Dominus ad eum, & ad populum illius: & attendere noluerũt. Idcirco superinduxit eis principes exercitus regis Assyriorum, ceperuntq; Manassen, & vinctum catenis, atque compedibus duxerunt in Babylonem. Qui postquam coangustatus est, orauit Dominum Deum suum, & egit pœnitentiam valde coram Deo patrum suorum. Deprecatusq; est eum, & obsecrauit intentè; & exaudiuit orationem eius, reduxitq; eum Ierusalem in regnum suum: & cognouit Manasses, quòd Dominus ipse esset Deus.

Sed nota, quòd Dominus vocat
- 1. Ad fidei illuminationem.
- 2. Ad patientiam, & toleratione͂.
- 3. Ad quietem, & refocillatione͂.
- 4. Ad munditiam, & sanctificationem.
- 5. Ad libertatem.
- 6. Ad pœnitentiam, & satisfactionem.
- 7. Ad sui exemplũ, & imitatione͂.

Primò vocat nos ad fidei illuminatione͂. 1. Pet. 2. *Vos estis genus electum, regale sacerdotium, gens sancta, populus acquisitionis: vt virtutes annuntietis eius, qui de tenebris,* (scilicet infidelitatis) *vos vocauit in admirabile lumen suum,* id est, ad fidem, quæ mentem illuminat.

Secundò vocat ad patientiam, & tolerationem. 1. Petr. 3. *Estote compatientes, fraternitatis amatores, misericordes modesti, humiles: non reddentes malum pro malo, nec maledictum pro maledicto; sed econtrario benedicentes: quia in hoc vocati estis, vt benedictionem hæreditate possideatis.* 1. Pet. 5. *Deus omnis gratiæ, qui vocauit nos in æternam suam gloriam in Christo Iesu, modicum passos ipse perficiet, cõfirmabit, solidabitq;.* Colos. 3. *Pax ergo Christi exultet in cordibus vestris: in qua,* secũdùm Apostolum, *& vocati estis.*

Tertiò

Tertiò vocat nos ad quietem, & refocillationem. Matth. 11. *Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati eſtis: & ego reficiam vos.* Præſumptuoſus eſſet pauper, quem rex vocaret ad prandium ſuũ in camera ſua, & venire negligeret. Et certè qui non audit, quando poteſt; quando voluerit, facere non poterit, ſicut patet de virginibus fatuis: *Nouiſſimè verò veniunt & reliquæ virgines*, &c. *Matt. 25.*

Quartò vocat ad munditiam, & ſanctificationem, *Non enim vocauit nos Deus in immunditiam: ſed in ſanctificationem.* *1. Theſ. 4.*

Quintò vocat nos ad libertatem. *Vos in libertatem vocati eſtis, fratres*: Gloſſa, vt non in timore, ſed amore ſeruiatis: *tantum ne libertatem in occaſionem detis carnis* Gloſſa, ne impunè vobis peccandum arbitremini. *Galat. 5.*

Sextò vocat nos ad pœnitentiam, & ſatisfactionem. Luc. 5. *Non veni vocare iuſtos, ſed peccatores ad pœnitentiam. Non egent, qui ſani ſunt, medico: ſed qui malè habent.* Exod. 5. *Deus Hebræorum vocauit nos, vt eamus viam trium dierum in ſolitudinem, & ſacrificemus Domino Deo noſtro.*

Septimò vocauit nos ad ſui exemplum, & imitationem. Iſaiæ 41. *Quis ſuſcitauit ab Oriente iuſtum, vocauit eum, vt ſequeretur ſe.* Iob 23. *Veſtigia eius ſecutus eſt pes meus viam eius cuſtodiui, & nõ declinaui ex ea.* Matt. 20. *Voca operarios, & redde illis mercedẽ* Operarios dicit, nõ otioſos. Si tu nõ das otioſis, ſed tantùm eis, qui in vinea tua operantur, quare à Deo expectas mercedẽ, niſi inſtãter opereris pro eo? Sap. 10 Reddet Deus *iuſtis mercedem laborum ſuorum.*

Vocat nos Deus præſertim quinque modis:
- 1. Afflictione, — intrinſ. & extrinſecus.
- 2. Cõmonitione, — extrinſecus.
- 3. Inſpiratione, — intrinſecus.
- 4. Liberaliter,
- 5. Fideliter.

Afflictio triplex est:		& est	
	1. In rebus,		1. Paupertas.
	2 In corpore,		2. Infirmitas.
	3. In mente,		3. Peruersitas.

Vocat liberaliter, Matth. 11. *Venite ad me omnes.* Luc. 5.14. 2. Tim. 1. Fideliter vocat, Isa. 50. Iere. 7. Matth. 22. Luc. 14. Ephes. 4. 2. Pet. 1. Apoc. 15.

DE VOLVNTATE BONA.

VOluntas, est appetitus boni cum ratione.

Voluntas bona inter alia dona Dei videtur esse primũ, & principale donum, quod ad salutem hominis datur.

Primum est; quia à bona volũtate omne bonum inchoatur. Principale est; quoniam bona voluntate hominibus vtilius nihil datur.

Sunt quædam mulieres steriles, quæ nunquam concipiunt, nec pariunt: sic sunt multi, qui nunquam bonam voluntatem concipiunt, (vt sunt peruersi homines,) sed frequenter malam. Monstruosum esset, si mulier bufonem, vel serpentem conciperet, quæ secundùm naturam debet concipere hominem: sic est de homine, qui creatus est ad habendũ Deum, si semper habeat venenũ peccati in corde. Isti sunt inimici Dei, & libenter facerẽt malum, si possent, vel auderent. Si scires, quòd aliquis vellet te occidere, si posset, non multum diligeres eum: sic nec Deus illum, qui est in volũtate peccãdi; quia quantum in ipso est, si posset, iterum Christum crucifigeret: sicut latro libenter furaretur, si non timeret iudicem. Augustinus: Manet in timore seruili peccandi voluntas, & sequeretur opus, si speraretur impunitas. Item, si sciret aliquis homo, quòd vxor eius libenter relinqueret eum, vel cum alio fornicaretur, si posset, vel auderet, iam quasi adulteram reputaret: sic Deus animã maleuolam. Matt. 5 *Qui viderit mulierem ad concupiscendum eã, iam mœcha-*

mœchatus est eam in corde suo. Glossa, quia voluntas pro facto reputabitur. Augustinus: Non solùm appetere; sed velle appeti, criminosum est.

Quidam sunt, qui bonam voluntatem concipiunt, sed nunquam ad opus perducunt. Hi similes sunt quibusdam mulieribus, quæ concipiunt, sed non pariunt; quia partus in vtero suffocatur. Et quid prodest prolem concipere, quæ statim emittitur, vel moritur? vel auem capere, & statim dimittere? Oseæ 9. *Ephraim quasi auis auolauit*. Isaiç 33. *Concipietis ardorem, parietis stipulam*. Stultus esset ille, cui vellet rex dare ciuitatem, vel castrum, si differret per mensem, vel annum accipere: posset enim rex interim voluntatem, vel consiliũ mutare. Sed magis fatuus est ille, cui rex cæli vult regnũ æternum, vel gratiam suam dare, quando differt accipere, ne fortè accipiat alter, & ipse, vt indignus, expellatur. *Auferetur à vobis regnum* Dei, *& dabitur genti facienti fructus eius*. Item, tales sunt similes cuidam rustico, qui promisit, quòd faceret volare asinum suũ ad talem diẽ: cùm populus multus ad spectaculũ venisset, dixit quòd asinus esset infirmus, & quòd modò nõ posset volare, sed aliâs. Sic sunt quidã, qui proponunt, quòd asinum, id est, corpus suum, facient volare ad religionẽ, vel peregrinationem, sed semper infirmatur, vel impeditur. Matt. 26. *Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma*. Isti sunt similes sacerdoti, qui proponebat ire Romam, & dicebat, quòd non poterat in æstate, propter calorem: nec in hyeme, propter frigus, & malas vias: nec in vere, propter cultum agrorũ & vinearũ: nec in autumno, propter messes & vindemias.

Matth. 21.

Quidam sunt, qui bonum opus aggrediuntur, sed non perficiunt. Isaiæ 37. *Facti sunt sicut fœnum agri, & gramen pascuæ, & herba tectorum, quæ exaruit, antequam maturesceret*. Isti sunt sicut quædam

mulieres, quæ concipiunt, & pariunt, ſed non nutriunt. Quid prodeſt ignem accendere, qui ſtatim extinguitur, nec lignis, nec flatu nutritur? Debet enim feruor bonæ voluntatis nutriri, ſicut ignis lignis. Prouer. 26. *Cùm defecerint ligna, extinguetur ignis.* Item, monſtruoſum eſt puerum ab vtero matris egreſſum creſcere in carnem, & non in oſſa: ſic creſcere hominem in carnalem affectum, & non in oſſa virtutum, & membra bonorum operum.

Quidam ſunt ſicut lux veſpertina, quæ quantò procedit, tantò lux eius, & calor decreſcit, & vmbra creſcit: ſic multi quantò plus viuunt, tantò plus decreſcit in eis lux gratiæ, & feruor bonæ voluntatis, & vmbra cupiditatis, & carnalis amoris ſemper in eis creſcit. Iere. 6. *Væ nobis, quia declinauit dies, quia longiores factæ ſunt vmbræ veſperi.* Sed iuſti ſunt ſicut lux matutina, quæ quantò magis procedit, tantò plus calor eius, & lux creſcit, & vmbra decreſcit. Proue. 4. *Iuſtorum ſemita, quaſi lux ſplēdens, procedit, & creſcit vſque ad perfectam diem.* Iſti bonum opus concipiunt cogitando, pariunt incipiendo, nutriunt perſeuerando, & non deficiendo, & vſque ad finem perducunt complendo.

Sed ſunt quidam, qui bonam voluntatem dicunt ſe habere, ſed prauum opus pariunt quotidiè: quod idem eſt, ac ſi mulier pareret bufonem, quæ concepit hominem. Prou. 10. *Opus iuſti, ad vitam: fructus autem impij, ad peccatum.* Voluntas Dei eſt incōprehenſibilis, & vtilis. Geneſ. 50. *Nolite timere, &c.* Pſal. 113. *Deus autem noſter in cælo omnia quæcunque voluit fecit.* Iſa. 46. *Conſilium meum ſtabit, & omnis voluntas mea fiet* Dan. 4. *Iuxta voluntatem enim ſuam facit tā in virtutibus cæli, quàm in habitatoribus terræ, &c.* Vtilis eſt, ideò implēda. Pſal. 26. *Vnam petij à Domino.* Pſal. 142 *Doce me facere voluntatem tuam.*

VOLVN-

VOLVNTAS nostra accommodanda voluntati diuinæ 1. Reg. 3 2. Reg. 10 15. 1. Machab. 3. Matth. 6. 26 Marc. 14. Lucæ 22. Actor. 21. 1. Corinth. 4. Hebr. 6. Iacob. 4.

DE VOLVNTATE PROPRIA.

VOluntas propria magnum malum facit. Vnde cauendum est à propria voluntate:

Quia { 1. Dominum suum confundit.
2. Meritum bonum euacuat.
3. Æternam pœnam procurat.

Primò dico, quòd propria voluntas confundit dominum suum, & vituperat. Oseæ 10. *Confundetur Israel in voluntate sua*. Contrarium ei ferè semper eius, quod vult, accidit, & sic affligitur à seipso. Augustinus: Iussisti Domine, & sic est, vt pœna sit sibi omnis inordinatus animus. Debet igitur homo propriam voluntatem deserere exemplo Domini, qui dicit Matth. 26. *Pater mi, si possibile est, transeat à me calix iste. Veruntamen non sicut ego volo, sed sicut tu.* Bernardus: Quis obstinatus non erubescit in sensu suo, quando ipsa Sapientia suum deserit? Matth. 16. *Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam*, id est, propriam voluntatem, *& sequatur me*. & Iob 2 *Pellem pro pelle, & cuncta, quæ habet homo, dabit pro anima sua*. Ne dicatur de eo, in qua pelle natus est lupus, in ea oportet eum mori. Et nota, quòd pellis, quantò subtilior est, tantò difficilior ad excoriandum: sic qui plus habent de subtilitate ingenij, vel religionis, difficilius exuuntur à propria voluntate. Caput animalis difficilius excoriatur, quàm alia membra. Per caput, in quo magis vigent sensus corporis, quàm in cæteris membris, signantur Prælati, & illi, qui plus videntur habere scientiç, & discretionis. Tales difficilius excoriantur, id est, exuuntur à propria voluntate, quàm simplices; eò

Eccle.1. *quòd in multa sapientia, multa sit indignatio.* Item, anguilla pellem habet lubricam, & vix teneri potest ad excoriandum: sic multi ita lubrici, & mobiles sunt, quòd pelle propriæ voluntatis spoliari non possunt, semper rationes ad excusandum, vel contradicendum habentes. Hæ sunt *pelles terræ Madian*, id est, contradicentes, quibus comminatur Dominus per Habac. 3. *Turbabuntur pelles terræ Madian*, id est, in præsenti, & in futuro iudicio.

Secundò, quia meritum euacuat. Isaiæ 58. *Quare ieiunauimus, & non aspexisti?* Sequitur: *Ecce, in die ieiunij vestri inuenitur voluntas vestra*, qua fit, vt bona tua bona non sint. Virga quantò plus habet humoris, tantò citius flectitur: sic qui plus habet gratiæ, citiùs obedit. Sicut lignum aridum citò frangitur, dum flecti creditur: sic superbi, qui sine humore gratiæ sunt, flecti non possunt. Eccli 6. *Non te extollas in cogitatione animæ tuæ, velut taurus: ne fortè elidatur virtus tua per stultitiam & folia tua comedat & fructus tuos perdat, & relinquaris velut lignum aridum in deserto*, id est, sine merito. Item, arcus à parte ventris multùm potest incuruari; sed à parte dorsi non, sed frangitur: sic multi prosperis obediunt, & in his, quę corpus delectant; sed in duris laboribus, & aduersis refugiunt, & recalcitrant; sicut equus habens dorsum excoriatum contra onus: non attendens, quod dicit Gregorius, quòd obedientia quantò plus habet de suo, tantò sit minoris meriti.

Tertiò, quia morte æterna dignum efficit. Bernardus: Quid odit Deus, aut quid punit, nisi propriam voluntatem? Cesset propria voluntas, & infernus non erit. Talis raptor, & fur probatur, quia dominium suæ voluntatis, quod in Deum, & in Prælatum transtulerat, vult habere, & sic accipit alienum. Et ideò, quia vult Deo subtrahere, quod suum est, iustum est, vt beneficijs eius priuetur.

Grego-

Gregorius: Iustum est, vt ab eius beneficijs sit quilibet alienus, qui illius iussionibus non vult esse subiectus. Sed qui seipsum vinceret, magnum præmium acquireret; quia fortius est seipsum vincere, quàm gentem multam: quia qui contra se pugnat, ex dimidio se pugnat; sed cùm pugnat contra alium, ex toto se pugnat. Multi enim vrbes, & regna sibi subiugauerunt, sed non seipsos. Ideò dicit Seneca: Qui se vincit, contra omnia fortis est.

De ABNEGATIONE suipsius Genes. 12. 22. Deuteron. 33. 3. Reg. 19. 2. Machab. 6. Matth. 4. 5. 10. 16. 19. Marc. 10. Lucæ 9. 14. 17. Ioan. 12.

DICTIO-

DICTIONARII DE VITIIS

PARS ALTERA:

In qua explicantur plura Vitia, iuxta ordinem Alphabeti, citatis hinc inde locis.

DE ADVLATIONE.

ADVLATIO, est nutrix diaboli, lactans peccatores lacte adulationis, & obdormire faciens, in peccatis complacendo, & cantilenam diaboli cantando. Prouerb. 1. *Fili mi, si te lactauerint peccatores, ne acquiescas eis.* Prouerb. 16. *Vir iniquus lactat amicum suum, & ducit eum per viam non bonam.* Item sunt mimi, & ioculatores diaboli, non permittentes suos in aliquo contristari. Oseæ 7. *In malitia sua lætificauerunt regem, & in mendaciјs suis principes.* Item, sunt incantatores diaboli, qui faciunt hominibus credere, quod ipsi non sunt: & vbi nihil est, aliquid esse ostendunt. Psalm. 140. *Oleum peccatoris non impinguet caput meum.* Hoc oleo inungit diabolus suos. Augustinus: *Oleum*, est falsa laus adulatoris, quæ mentes à rigore veritatis emollit ad noxia. Item, sunt proditores, qui sub specie osculi tradunt hominem hostibus suis: vt Iudas Christum: Ioab Amasam. Vnde Isaiæ 3. *Popule meus qui te beatum dicunt, ipsi te decipiunt.* Isaiæ 9. *Et erunt, qui beatificant populum istum seducentes, & qui beatificantur, præcipitati.* Item, sunt rete diaboli. Prouerb.

Lucæ 22.
1. Reg 20.

uerb 29. *Qui blandis, fictisque sermonibus loquitur amico suo, rete expandit greßibus eius.*

Adulatio dulce venenum eſt: & nihil mortalium auribus accidit ſuauius, quàm propriarum rerum cantilenam audire, quare adulatio eſt mel venenatum, & venenum mellitum.

Pernitioſa res eſt adulatio: ſiquidem cuius aures clauſæ ſunt veritati, vt verum audire non poſſit, eius ſalus deſperanda eſt.

Adulatoris verba ſunt, iniquitas, & dolus. Thren. 4. *Lamiæ nudauerunt mammam, lactauerunt catulos ſuos.* lamiæ, quaſi laniæ. Hæc eſt adulatio, quę veritatem dilacerat: nam adulator quaſi clauum figit in oculo eius, cum quo conſerit.

Adulator eſt ſimilis Chamæleonti, qui colorem eius recipit, cui adhæret; ita adulator, qui adulando, latet; latendo, placet; placendo, accipit; accipiendo, decipit. Pſalm. 140. *Oleum peccatoris non impinguet caput meum.*

Oleum tres habet proprietates, quia eſt
- 1. Dulce.
- 2. Splendidum.
- 3. Lubricum.

Sic adulatio dulcis, ſplendida, & lubrica: habet enim lumen apparentiæ, & ſuauitatem complacentiæ. Eſt veluti canis, qui lingit ſanguinem, & non mordet. Hæc eſt magna illa beſtia Dan. 7. *quæ in parte ſtetit, & tres ordines* dentium *erant in ore eius.*

Animal inter omnia maximè noxium: inter immitia, tyrannus; inter mitia, adulator.

Adulatoris lingua plus nocet, quàm gladius perſecutoris. Auguſtinus in Pſalm. 69. Lingua adulatoris aſſimilatur capræ, quæ (vt Plin. ait) ſemper febricitat, & quicquid lingua tangit, vel areſcit, vel ſterileſcit.

Nihil eſt, quod tam facilè corrumpat mentes hominum, vt adulatio.

Rarò

Rarò vox humilis, & dulcis est constans. Seneca: Habet enim insitum venenum blanda oratio. Ideò caue à catto, qui (vt prouerbio circunfertur) prius lambit, deinde rodit.

Adulatio quatuor mala facit:
1. Decipit credentem.
2. Rodit absentem.
3. Se reddit odibilem.
4. Sibi acquirit ruinam, & perditionem.

Adulator est propinator diaboli, & infernalis sacerdos. Sacerdos enim incipit Vesperas à *Placebo*, & mox ad sepulchrum deducit cadauer: longè melius esset, si inciperet à *Dirige*.

Adulatio, cancerosus morbus, vbique serpens, est sagitta, quæ leuiter dolat, & citò infigit.

Adulatio		vocat	
	Prodigos		Liberales.
	Garrulos		Affabiles.
	Obstinatos		Constantes.
	Auaros		Parcos.
	Pigros		Maturos & graues.
	Lasciuos		Curiales.

Adulatio vel		& est	
	Prædicat in te bonum, quod desideratur,		Vanitas.
	Prædicat maius bonum,		Iniquitas.
	Malũ dicit bonũ,		Impietas.
	Detrahit quãtitatẽ & qualitatẽ mali,		Peruersitas.

Qui mel in ore gerit, me retro pungere quærit,
Eius amicitiam nolo mihi sociam.

Tria sunt, quæ à nobis repellunt adulationem
1. Bona conscientia.
2. Difficilis auditus.
3. Humilitas.

Bona conscientia. Cùm quis laudatur, recurrat ad conscientiam; quia culpam agnoscere, id est, timere, vbi culpa non est, bonarum mentium est. Gregorius.

Diffi-

Difficilis auditus. Nos ad patriam festinantes, mortiferos Syrenarum cantus debemus surda aure transire.

Humilitas. Augustinus: Magis optabo à quolibet reprehendi, quàm ab adulatore laudari. Humilis est veluti balsamus, si est purus, petit fundum; si sophisticus, supernatat: ita humilis petit fundum humilitatis.

Adulationis comites sunt sex:
1. Odium.
2. Fraus.
3. Proditio.
4. Nota mendacij.
5. Sequela seruitutis.
6 Excæcatio proximi.

Opportunum remedium repellendi adulationem, est amaris delectari: nam dulce est amicum naturæ, sed est oppilatiuum. Stomachus gustando dulcedinem, in se retinet, nec alijs membris communicat; quare vi dulcedinis superatus non coquit superflua: & ita oppilatur, quod non accidit in amaris. Quare ait D. Ambrosius, quòd adulatio est veluti cicada, quæ si oleo infundatur, perit: nam præcluditur, & respirare nequit; sed si aceto aspergatur, statim surgit. In veteri Testamento non adhibebatur mel in sacrificijs, sed sal. Ergo cùm sal correctionis in omni sacrificio acceptatur à Domino, mel adulationis in omni sacrificio reprobatur.

De ADVLATIONE habes, 2. Reg. 14 16. 4. Reg. 22. Psalm. 9. *Quoniam laudatur peccator in desiderijs animæ suæ,* &c 13 *Sepulchrum patens est guttur eorum,* &c. 27. *Qui loquuntur pacem cum proximo suo,* &c. 34. *Quoniam mihi quidem pacificè loquebantur,* &c. 39. *Ferant confestim confusionem suam, qui dicunt mihi: Euge euge* 40. *Etenim homo pacis meæ,* &c. 52. *Quoniam Deus dißipauit ossa eorum, qui hominibus placent.* Prou. 27. Eccli 7. 27. Ezech. 13. Matt. 22 Act. 12. Gal. 1. 1. Thess. 2.

DE ADVLTERIO.

GRaue peccatum est adulterium, quod etiam feris, & barbaris detestabile est: ætatem omnem fœdat, & senectutem extinguit. Est malum ex causa materiali; quia actus ille malus est. Graue est ex causa formali;

quia aufert bonum { 1. Fidei. 2. Spei. 3. Sacramenti. }

Adulterium est veluti absynthium, cuius radix est dulcis, & herba amara: & sicut radix iuniperi, cuius radix, & folia sunt pungitiua, & fructus niger, & amarus.

Bonum fidei oritur ex nuptiali confœderatione: bonum spei, siue bonum prolis est filiorum educatio: concipere multos filios est pœna peccati. Gen. 3. *Multiplicabo conceptus tuos*: sed bonum prolis est bonum spei.

Bonum Sacramenti duo ostendit; institutionem Christi, & mysticam significationem corporis cum capite.

Osea 4. Si adulteri hodie, vt in veteri Lege, lapidarentur, deessent profectò lapides: quia *maledictum, & mendacium, & homicidium, & furtum, & adulterium inundauerunt, & sanguis sanguinem tetigit.* O tempora, ô mores! incidimus in mala tempora. Sicut Simon Magus prædicabat omnem coitum licitum: ita nostrates faciunt, quo nihil scelestius audiri potest à viro Christiano.

1. Corinth. 7. 1. Thessal. 4. Adulterium est enorme furtum: quia *mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir. Similiter autem & vir, sui corporis potestatem non habet: sed mulier. Sciat vnusquisque vas suum possidere in sanctificatione, & honore. Sciat*, ergo ignorantia non excusat. *Vnusquisque*, ergo matrimonia non sunt promiscua, vt prædicant Anabaptistæ. *Possidere*, ergo vir in vxorem habet ius.

In sanctificatione, & honore: quia adulter est, qui suam vxorem amat ardentius, Hieronymus contra Iouinianum.

Adulter triama la facit { 1. Peruertit ordinem naturæ. 2. Frangit fidem coniugalem. 3. Incurrit iram Dei.

Peruertit ordinem naturæ: quia adulterium naturæ iniuria est, Ambrosius. Tob 4. *Quod ab alio oderis fieri tibi, vide ne tu aliquando alteri facias.*

Frangit fidem coniugalem. Ezechiel. 16. *Facta est quasi mulier adultera, quæ super virum inducit alienos.*

Incurrit iram Dei. Heb. 13. *Adulteros iudicabit Deus,* id est, damnabit eos.

Adulterium est via, qua itur ad infernum; & non tantùm via, sed etiam os inferni; & non tantùm os inferni, sed etiam clauis; & non tantùm clauis, sed etiam porta inferni.

Adulterium infamiam inducit; plus enim diffamat, quàm cætera vitia: frangit mutuam, & maritalem concordiam. Vnde Arist. Bonum est abstinere ab aliena muliere propter temperantiam.

Adulterium graue peccatum esse pluribus probari potest.

Concordia viri, & vxoris in quinque gradibus consistit.

Primus, in mutuo amore. Ephes. 5. *Viri, diligite vxores vestras sicut & Christus dilexit Ecclesiam.*

Secundus, in fraterna correctione. Ephes. 5. *Subiecti inuicem, in timore Christi.*

Tertius, in mutuo honore. 1. Pet. 3. *Infirmiori vasculo muliebri impartientes honorem.*

Quartus, in mutua conuersatione Ephes. 5 *Propter hoc relinquet homo patrem, & matrem, & adhærebit vxori suæ.*

Quintus, in mutuo debito. 1. Corinth. 7. *Vxori vir debitum reddat: similiter autem & vxor viro:* quod

verbum pertinet ad iustitiam commutatiuam.

Prima fornicationis tela oculorum sunt; mens capitur oculis: secunda verborum, sed qui non capitur oculis, potest resistere verbis. Non est morbus libidine commoueri, sed esse libidinosum. Lactantius: Fornicatio retinetur per amorem, & consuetudinem; augmentatur per gulam; minuitur per abstinentiam; deseritur per detestationem. Fornicatione coinquinari, deterius est omni peccato: melius est enim mori, quàm adulterari. Dauid vidit quod non debuit videre, contraxit maculam toto tempore vitæ suę. Samson dormiuit in gremio Dalilæ, & amisit capillos suæ fortitudinis. B. Benedictus in tentatione proiecit se nudum in spinas. Quidam Sanctus absciſſam linguam suam proiecit in faciem mulieris. Quædam monialis tentata à rege Angliæ, eruit sibi oculos, & misit ei, vt haberet, quod desiderabat.

Tria sunt remedia fugiendi adulterium:
1. Imago futuri iudicij.
2. Vitę nostrę fragilitas, & conditio.
3 Flammarum stridor: quia sicut clauus clauum expellit, ita ardor gehennæ emittit foras ardorem luxuriæ. Bernardus.

De ADVLTERIO Genes. 6. 19. 20. 26 38. Exod. 20. 22. Leuit. 18. 19. 20. 21. Num. 5. 25. Deut. 22. 23. Iudic. 19. 1. Reg. 2. Tob. 4. Iob 24. 31. Psalm. 72 Prou. 5. 6. 7. 18. Sap. 3. Eccli 23. Isaiæ 57. Ierem 2. 3. 5. 13. Dan. 3. Oseę 2. 4. 7. Matth. 5. 13. 14. 19. Ioan. 8. 1. Cor. 6. 1. Thessal. 4. Heb. 13. Iacob. 4.

DE AMBITIONE.

Ambitio est immoderatior honoris cupiditas, & est causa omnis belli.

Ambitio tria facit:
1. Allicit.
2. Deijcit.
3. Decipit.

Primò

Primò Ambitio allicit, & tenet hominem in periculoso statu: sicut enim canis inuitus relinquit os carneum, & carnes nimis calidas iuxta ignem, licèt noceant, & licèt nimis plenus sit: sic ambitiosus dignitates, licèt occasione earum multas angustias sustineat, & pericula. Prou 1. *Vsquequo paruuli diligitis infantiam, & stulti ea, quæ sibi sunt noxia, cupient?* Puer cum difficultate ascendit equum, sed quando parum equitauit, non potest deponi, donec cadat subitò: sic & ambitiosus vix dignitates relinquit, donec subitò moriatur. Psalm. 36. *Vidi impium superexaltatum*, &c. *transiui, & ecce non erat*, &c.

Secundò deijcit in peccatum, vel infernum. Arbor paulatim, & cum difficultate exaltatur, sed subitò flatu ventorum deijcitur: sic ambitiosus. Gregorius: Paulatim ascendisti: sed non paulatim descendes: sed tanquam fulgur, & alter satanas. Item, qui ponit pedem suum super vacuum, vel foueam, statim alta deserit, & in ima cadit: sic qui affectum suum ponit in vanitate rerum temporalium, vel dignitatum, citò Deum deserit, & in culpam cadit. Psalm. 72. *Deiecisti eos, dum alleuarentur*. Sicut cornicula, quando non potest frangere nucem, in altum portat, vt fortius cadat, & frangatur: sic diabolus in dignitatibus eleuat aliquos, quos antè non poterat vincere, vt in peccatum deijciat. Ideò *statuit* Christum *super pinnaculum templi*. Iob 30. *Eleuasti me, & quasi super ventum ponens elisisti me validè*. Item, aquilam volantem altè facit cadauer descendere: sic hominem, qui alta virtutum, & contemplationis ascendit, dignitas, vel temporalis voluptas. Psalm. 106. *Ascendunt vsque ad cælos, & descendent vsque ad abyssos*.

Matth. 4.

Tertio decipit. Apis mel habet in ore, in cauda aculeum: sic dignitas temporalis post blandimenta adulatorum, vanitatum, & delectationum pungit.

Prou. 5. *Nouißima illius amara quaſi abſynthium.* Hoc eſt oſculum Iudę, qui cum Domino manducauit, & poſt tradidit eum inimicis ſuis: *Qui autem tradidit eum, dedit illis ſignum*, &c. De aliqua dignitate temporali dicit mundus dæmonibus: Iſte eſt, quem trado vobis vt veſtrum. Item, accidit, quòd comeſtis carnibus, os proijcitur: magni canes, oſſe relicto, inter ſe litigant propter ipſum; alius paruus canis veniens os inuenit, & comedit in pace, magnis de eo certantibus, & nihil inde habentibus: ſic eſt de iſtis magnis clericis, cùm aliqua prælatura, vel bona præbenda vacat, exurgit vnus ex vna parte, alter ex altera ad illam adipiſcendam: ad Papam appellant, Prælatura relicta, ſuper eam litigant, & interdum dominus confert eam alicui ſimplici, & bono viro, qui eam non expectabat, nec curam adhibuit ad eam habendam. Lucæ 1. *Depoſuit potentes de ſede*, &c. Item cappa pluuialis non ideò præponitur cæteris veſtibus, quia pretioſior, & carior habeatur; ſed vt ſola deturpetur, & alia veſtimenta munda cuſtodiantur: ſic homo in prælatione, quia *expedit, vt vnus moriatur homo pro populo.*

Matth. 26.

Ioan. 11.

Ambitio eſt ianua, per quam omnia vitia intrant ad cor; & veluti ignis ſemper alta petit.

Ambitio eſt venenum ſecretum, & morbus ſubtilis, qui omnium corda penetrat, & omnes torquet. Herodes ſcatens vermibus expirauit: quo morbo percuſſit eum Angelus, quia non dedit gloriam Deo.

Ambitio eſt mater hypocriſis, & origo omnium malorum.

Ambitioſus eſt ſicut puer, qui dum venatur papiliones, cadit in foueam Anſelmus.

1. Reg. 12.
2. Corinth. 11.

Honores quatuor modis appetuntur: vel,
1 Ad vitandam infamiam: vt legitur de Samuele, & de D. Paulo, qui ſeipſos laudabant.

2. Pro-

2. Propter gloriam Dei, & populi commodum.
3. Propter auaritiam, vt Pharisæi. *Matth. 15.*
4. Quia homo delectatur humanis laudibus.

Prima laus est prudens.
Secunda est charitatiua.
Tertia est mortalis.
Quarta est venialis.

Tanta est ambitio, quòd nulla superest, vel possibilis via, vel forma, vel inexcogitatus negotiandi modus, quem pro acquirendis honoribus non apponant homines, immemores plerunque spiritualis periculi, quod sibi imminet. Esca ambitionis est, cùm quis præsumit alios regere; cùm tamen seipsum regere nesciat. De ambitioso ait Innocentius:

Ambitiosus, ad honorem promotus
1. In superbiam extollitur.
2. In iactantiam effrænatur.
3. Non curat prodesse.
4. Gloriatur præesse.
5. Præsumit se meliorem; quia cernit se superiorem.
6. Priores dedignatur amicos.
7. Non curat extraneos.
8. Comites contemnit antiquos.
9. Vultum auertit.
10. Ceruicem erigit.
11. Fastum ostendit.
12. Grandia loquitur.
13. Sublimia meditatur.
14 Subesse non patitur.
15. Præesse molitur.
16. Subditis onerosus.
17. Omnibus infestus.
18. Præceps.
19. Molestus.
20. Arrogans.
21. Grauis, & importunus.

Ambitio comparatur Draconi, qui, vt ait Isidorus, est animal sitibundum, & ardens ita, quòd non potest aqua satiari; ideo os vento aperit, & ardorem venti frigiditate temperat: appetit velum nauis, vt ad se flatum attrahat, sed interdum pondere sui corporis ita concutit nauim, vt eam subuertat: ita est ambitiosus per omnia. Ierem. 14 *Onagri steterunt in rupibus, traxerunt ventum quasi dracones.*

De AMBITIONE habes, 4. Reg. 14. Eccli 7. Ierem. 12. Sophon. 3. 1. Cor. 13. Galat. 3. Phil. 3 1. Tim. 3. Hebr. 5. 11.

DE CHOREATRICIBVS.

SAltatrices multa mala faciunt, quia

In exercitu diaboli
- 1. Arma deferunt.
- 2. Ignem incendunt.
- 3. Deo, & Sanctis contumeliam faciunt.
- 4. Exercitum recolligunt.

Primò, in exercitu diaboli arma deferunt. Quando princeps aliquis timet de guerra, præcipit hominibus suis monstrare arma in aliquo festo: sic facit diabolus iuuenibus portare arma luxuriæ diebus festiuis. Et sicut senex, qui non potest amplius ferre arma, dat filio suo pro se: sic vetulæ, quæ non possunt plus facere, filiabus suis dant arma luxuriæ, & mittunt in exercitum diaboli, scilicet, ad choreas. Hoc satis innuitur Apocalyps. 9. vbi dicitur, quòd *de fumo putei*, id est, de fœtore, & ardore luxuriæ, *exierunt locustæ*, id est, choreatrices, ad voluntatem eius saltantes, *similes equis paratis in prælium.* In quo innuitur, quòd diabolus in eis sedeat, vt per eas Deum impugnet: *& super capita eorum tanquam coronæ, similes auro.* Hoc pertinet ad ornatum capitis. Potentiora arma, quæ habet diabolus, sunt mulieres: quod patet ex hoc, quòd diabolus elegit mulierem ad decipiendum primum hominem. Sic Dauid, & Samson, & Salomon, & fortissimi quique interfecti

fecti sunt ab ea. In choreis non habet diabolus vnicum gladium, sed tot, quot sunt illic personæ pulchræ, & ornatæ. Vnde Isidorus: Gladius igneus species mulieris.

Secundò, ignem incendunt. Tales similes sunt vulpibus Samsonis, habentes ignem in caudis, quæ combusserunt segetes. *Capite nobis vulpes paruulas, quæ demoliuntur vineas*. Non vtitur diabolus vnica tantùm face ad incendendum corda hominum, sed multis. Item, canis nobilis, alijs latrantibus per villam, pacificè in domo stat, & tacet: sic nobiles puellæ, filiæ summi regis, alijs canentibus in chorea, remanent in domo sedentes, & orantes. Nota, quòd canicula, quando diligit canes, non potest vinculis detineri: sic *mulier vaga, & quietis impatiens*, non valet *in domo consistere pedibus suis*.

Iudic.15. *Cant.2.* *Prouerb.7.*

Tertiò, Deo, & Sanctis contumeliam faciunt. Nulli Sancto, vel Sanctę deferunt, quin choreas ducant, & omnibus contumeliam faciant. Sicut enim contumeliam faciunt alicui Sancto, qui peccāt in loco ei dedicato; sic qui peccant tempore ei dedicato.

Quartò, diaboli exercitum congregant. Quando custos porcorum vult porcos suos per campum dispersos congregare, facit vnum clamare, & alij omnes conueniunt: sic facit diabolus, quando vult congregare exercitum suum, facit vnam puellam clamare in media via, vel campanam suam, id est, timpanum pulsare, & tunc omnes stulti conueniunt. Hoc bene innuit Ioan. Apost. Apoc.9. vbi dicitur, quòd vnus *Angelus tuba cecinit. Et ita vidi equos in visione*, id est, mulieres ornatas, *& qui sedebant super eos, habebant loricas igneas*, igne concupiscentiæ inflammatas, & lasciuas vanitate, *et sulphureas*, luxuria fœtentes, *& capita equorum erant tanquam capita leonum: & de ore eorum procedit ignis*, id est, cantilenæ inflāmantes ad luxuriam, *et fumus*, vanitatis, *et sulphur*,

fœtor luxuriæ. Item, homo, qui ducitur ad mortem, ſtultus reputaretur, ſi cantaret, vel ſe pretioſis veſtibus indueret: tales ſunt iuuenes, qui tripudiando currunt ad mortem. Nihil aliud vita præſens, quàm curſus ad mortem, vt ait Auguſtinus. Ideò dicit: Gaudium mundanorum, gaudium phreneticorum.

DE DERISORIBVS.

Deriſio eſt illuſio, vel ſubſannatio: ſed illa fit verbis, hæc verò naſo corrugato.

Deriſores
- 1. Chriſtum perſequuntur.
- 2. Socij dæmonum videntur.
- 3. Animas Deo auferunt.
- 4. Oues Dominicas lupis exponunt.

Primò, Chriſtum perſequuntur. Peior videtur eſſe maleuolentia deriſorum, quàm Herodiana. Herodes occidit pueros iam natos; deriſor in vtero matris Eccleſiæ conceptos: quia quàm citò apparent in eis aliqua ſigna voluntatis bonę, ipſos ſuffocant, verecundiam eis facientes. Bernardus: Herodiana eſt malitia, naſcentem perſequi religionem. *Draco ſtetit ante mulierem, quæ erat paritura, vt cùm peperiſſet, filium eius deuoraret.* Sed ipſi partum matris Eccleſiæ non expectant, ſed conceptum deuorant.

Apocal. 12.

Secundò, ſocij dæmonum videntur, & hoc in lucro, & damno. Si diabolus lucratur aliquem, ipſi gaudent; ſi amittit, ipſi dolent, & latrant, ſicut canes. Gregorius: Gregem diaboli cuſtodientes ſunt deriſores, ne Deus auferat aliquam ouem de grege diaboli.

Tertiò, animas Deo auferunt. Maius damnum videtur deriſor facere Deo, quando aufert ei vnam animam, quàm ſi auferret mille corpora; cùm vna anima præualeat mille hominum corporibus. Iſti non videntur Chriſtiani, ſed ſunt Antichriſti: *Nunc Antichriſti multi facti ſunt.* Nunquid Apoſtata iudica-

1. Ioan. 2.

dicaretur, qui non permitteret Crucem Christi in templo corporali: quantò magis ille, qui crucem pœnitentiæ nō permittit esse in templo spirituali? Tales cùm sint cęci & claudicantes, deridet videntes, & rectè ambulantes.

Quartò, lupis applaudunt, in quo lupos esse se ostendunt: oues verò, & agnos exterrent, & Christum iterum crucifigunt, dum animas, pro quibus mortuus est, auferunt, vel auferre nituntur. Isti sunt bufones, qui odorem vineæ Domini florentis non possunt sustinere. Sunt etiam crudeles in proximum, dum spirituale vulnus ipsius per pœnitentiam sanatum iterum conscindunt. Iob 16. *Conscidit me vulnere super vulnus.* Crudeles etiam sunt, quia fratres suos à carcere diaboli liberatos, iterum capi faciunt. Non reputaretur ille Christianus, qui Christianos à carcere Paganorum liberatos, faceret iterum capi. Derisores id faciunt per derisiones suas. Anselmus: Nulla est spes ioculatoris: quia tota intentione ministri sunt Sathanæ. Deum non cognouerunt: & ideò *qui habitat in cælis irridebit eos, & Dominus subsannabit eos*; quia derisores deridentur. *Psalm. 2.*

Detractor nulli parcit: sicut ille, qui emūgit candelam, qui inficit, & commaculat digitos, & reddit candelam magis emicantem.

Derisio est actus præcipuè locutionis, quo quis intendit ad erubescentiam, & confusionem inducere. Est autem derisio mortale peccatum. Prouerb. 3. *Abominatio Domini est omnis illusor.* At nullus dicitur abominabilis, nisi propter mortale peccatum.

Vitanda est derisio propter:
- 1. Conscientiam.
- 2. Derisi angustiam.
- 3. Dei reuerentiam.

Primò, propter conscientiam: quia sibi conscius

non debet alios mordere, veluti ſerpēs, qui furtim mordet, tortuosè incedit, & terram comedit. *Terram comedes.* *Geneſ.3.*

Secundò, propter anguſtiam: quandoque plus affligitur homo ex deriſione, quàm alijs pœnis, vt Saul. *1.Reg 31.*

Tertiò, propter Dei reuerentiam. Nam quando deridetur homo, etiam deridetur Deus, ad cuius imaginem factus eſt homo. Cham fuit maledictus, quia patrem irriſit. Pueri illudētes Heliſæo, à duobus vrſis ſubitò fuerunt occiſi. Si dixeris deriſionem nō eſſe peccatum mortale, quia nō cōtrariatur charitati: nam iocosè interdum agitur inter amicos: dicendum, quòd poteſt importare aliquid contrariū charitati, ſaltem reſpectu rei, & ſubiecti: quia per deriſionem homines plerunque à bene agendo impediuntur. *Gen.9.* *Alex.par.2. q.150.m 2.*

Quatuor hominum genera illudunt:
1. Adulator,
2. Hypocrita.
3. Diabolus,
4. Deriſor,

Primus verbis decipit: ſecundus factis illudit: tertius perdit: quartus mordet.

De maledico deriſore habes, Geneſ. 28. Exod. 10. Num.12.18.22.29. Tobiæ 3 Eſth.2. Ierem.38. Dan.3. Matth.9.11. Ioan.9.

DE DETRACTIONE.

Detractionis ſpecies poſſunt ad præſens ſeptem aſſignari, ſcilicet:
1. Malum de aliquo dicere.
2. Audita cum augmento referre.
3. Falſa crimina imponere.
4. Occulta bona negare.
5. Manifeſta bona minuere.
6. Bonum in malum cōuertere.
7. Detractiones libēter audire.

Prima

Prima detractio eſt malum de aliquo dicere, de quo dicitur Leuit. 19. *Non maledices ſurdo.* Gloſſa: *ſurdo* maledicit, qui abſenti detrahit: quod valde impiũ eſt, cùm ipſe non audiat, nec contra obiecta poſſit aliquid reſpondere.

Detractor comparatur { 1. Porco. 2. Sepulchro. 3. Carnifici.

Primò dico, quòd detractor comparatur porco. Quemadmodum porcus non parcit ori ſuo ab immunditia, ſicut nec pedi ſuo. Vnde, ſi porcus intrat hortum, vbi ex vna parte flores videat, & ex altera ſtercora, neglectis floribus ad ſtercora currit, & roſtrum ſuum in eis figit: ſic detractores, flores virtutũ tranſeunt, ſed ſtercoribus, id eſt, peccatis aliorum inſident; vnde ſemper habẽt os in luto peccatorum, plus amãtes ſtercora, quàm aromata. Iſaiæ 5. *Væ qui dicitis malum bonum, & bonum malum.*

Secundò comparatur latrinæ, vel ſepulchro, de quibus fœtor inceſſanter exhalat. Pſal. 5. *Sepulchrũ patens eſt guttur eorum.* Nullum ſepulchrum, vel latrina tantùm fœtet in conſpectu hominũ, ſicut detractor in conſpectu Dei. Tantus enim fœtor de ore eius egreditur, vt ex fœtore illo multi moriantur. Item, detractores ſunt dapiferi diaboli, qui carnes humanas hominibus comedẽdas apponunt. Prou. 23. *Noli eſſe in conuiuijs potatorum*, id eſt, in collocutione eorũ, qui carnes conferunt ad veſcendũ. Gloſſa: Carnes ad veſcendũ conferre, eſt in collocutione detractionis viciſſim vitia proximorũ dicere. Gregorius: Qui aliena detractiõe paſcitur, proculdubio aliena carne ſaturatur. *Si inuicem mordetis, & comeditis: videte ne ab inuicem conſumamini.* Galat. 5.

Secunda ſpecies eſt, audita cum augmento referre. Quando enim aliquis refert malum de altero, aliquid apponit de ſuo, & alius aliud. Eccli. 19.

Sagitta infixa femori canis, sic verbum in corde stulti. Canis enim habens sagittam infixam femori, non cessat clamare, nec quiescit, donec remota fuerit: sic stultus quiescere non potest, donec verbum malum, quod de proximo audiuit, alij retulerit, & aliquid addiderit. Eccli. 19. *Audisti verbum aduersus proximum tuum, commoriatur in te.*

Tertia est, falsa crimina imponere: ideò comparantur muscæ quærenti vulnus in sana carne, & illi insidet, & mordet. Vnde S. Basilius: Musca sanam carnem percutit, vlceri insidet, & ibi figit rostrum: sic detractor quærit quem mordeat, vt canis: quid dicat, vt inuidus: vnde accuset, vt Bedellus: vnde famam denigret, & attenuet, vt inimicus: & si nihil inueniat, fingit, vt testis falsus. Item, tales comparantur canibus, qui in macello morantur, & sanguini insidiantur, & sanguinolenta habent labia. *Festinant, vt effundant sanguinem. Insidiantur sanguini.* Sunt enim canes custodientes gregem diaboli, nec permittunt vnam ouiculam inde auferri, quin latrent, & mordeant obloquendo, vel deridendo.

Prouer. 1.

Quarta species, est occulta bona negare. Si offenditur artifex, quando opus suum à seruo suo vituperatur, & deturpatur: multò magis Deus, quãdo homo, ad imaginem suam factus, deturpatur à creatura sua. Rom. 14. *Tu quis es, qui iudicas alienum seruum? Domino suo stat, aut cadit.* Vnde, de malo alieno os tuum non inquines, non detrahas peccatum, sed condole, & quod displicet in alijs, in te potius pertimesce. Nunquam detrahes, si teipsum bene perspexeris.

Quinta est, manifesta bona minuere. Detractio enim dicitur, quasi de alieno tractio: vel detrahere, est deorsũ trahere: quia detractor, quantum in se est, deorsum trahit, & de bono proximi subtrahit, & mi-

& minuit. Vnde detractor est fur; quia bona Christi furatur, dum minuit. Imò peior est alijs furibus: quia illi furantur bona temporalia, iste spiritualia, & bonum nomen nostrum, quod est melius, quàm diuitiæ multæ. Ambrosius: Tolerabiliores sunt fures, qui vestes, & alia bona nostra diripiunt, quàm fures, qui famam nostrãm lacerant.

Sexta species est, bona in mala conuertere. Bona in mala conuertens, insidiatur: ideò cõparatur serpenti. Eccle. 10. *Quomodo si mordeat serpens in silentio, nihil eo minus habet, qui occultè detrahit.* Serpens est animal proditiosum, sic est detractor: illos enim mordet retrò, quos amare sæpe simulat, dum sunt præsentes. Tortuosè incedit, vt serpens: quia à laude illius incipit, cùm vult detrahere, & dicit se eum multum diligere, nec animo detrahendi dicere, vt maior ei fides adhibeatur. Iere. 8. *Ecce ego mittam vobis serpentes regulos.* Bernardus: Nunquid non vipera est lingua detractoris, quæ tres interficit vno flatu? eum, qui detrahit, & de quo detrahit, & eum, qui libenter audit. Vno enim flatu tres interficit: quia eum interficit, qui detrahit: de quo detrahit; & eum, qui libenter detractionem audit.

Septima est, libenter detractores audire. Isidorus: Pari reatu tenentur detrahentes, & audientes. Bernardus: Detrahere, vel detrahẽtes audire, quid horum damnabilius sit, ne facile dixerim. Reprehensibiles sunt in hoc, quòd vident fratres suos à canibus lacerari, & non exterrent eos, saltem clamoribus, præcipuè cùm sperent se posse proficere, imò canibus applaudunt, & eos instigant. Contra quos Eccli. 28. *Sepi aures tuas spinis, & linguam nequam noli audire, & ori tuo facito ostia, & seras auribus tuis.* Item, qui detractores audiunt, vel qui fratres suos comedunt, sal ministrant, cum quo eos comedunt,

dunt, hilarem vultum eis ostendendo, sine quo sale morsellus detractoris quasi insipidus esset detractoribus. Nemo inuito auditori libẽter narrat. Prouer. 25. *Ventus Aquilo dissipat pluuias, & facies tristis linguam detrahentem.* Chrysostomus: Sicut ex sordibus, & luto contrahitur immunditia, si recipiantur in aures canis: sic verba scurrilia, & inhonesta immunditiã generant, si perueniant ad aures mentis. Et si immunditiã generant in audiente: multò magis in proferente.

De DETRACTIONE Psal. 14. 100. Prouer. 10. 11. 16. 20. 26. Eccle. 10. Rom. 12. Corinth. 12. Iacob. 4. 1 Pet. 2.

DE EBRIETATE.

EBrietas, secundùm Augustinum, est vile sepulchrum rationis, & furor mentis. Idem: Ebrietas multos subuertit, sensum minuit, & ægritudinem inducit. Ex ebrietate multa mala proueniunt. Nam

Ebrietas
1. Grauat naturam.
2. Accendit luxuriam.
3. Facit hominem seruum.
4. Reddit ipsum insanum.
5 Egestatem parat.
6. Famem procurat.

Primò igitur Ebrietas grauat naturam: vnde dicit Dominus Luc. 21. *Attendite vobis, ne fortè grauentur corda vestra in crapula, & ebrietate.* Gregorius: Quãtò corpus impletur, tantò anima minoratur. Basilius: Ebriosus, cùm putat bibere, bibitur. Sicut enim piscis, cùm auidis faucibus properat, vt glutiat escam, repente hamum intra fauces reperit: ita & ebriosus intra se per vinum suscipit inimicum, qui intra eum morans, impellit ad omne opus nefandum: & homo rationalis (vt irrationale ani-

le animal) fatigatur, & ſic natura ex ebrietate grauatur.

Secundò incendit luxuriam. Prouer. 20. *Luxurioſa res vinū, & tumultuoſa ebrietas: quicumque his delectatur, non erit ſapiens.* Hieronymus: Venter mero æſtuans, citò ſpumat in libidinem. Auguſtinus: Ebrietas gignit furorem, & libidinis flammam. Vnde Apoſtolus: *Nolite inebriari vino, in quo eſt luxuria.* Diabolus ſiquidem facit, ſicut auceps, qui aues nititur ad locū cōgregare, vt illic illaqueētur, & capiantur: ita diabolus nonnullos capit potus exceſſu, & temulentia; alios vafro, & callido quodam aſtu; alios ſibilo ſerpentino, & morſu venenoſo, vt patet Geneſ. 19. de Lot; alios allicit tumultu, & homicidio.

Tertiò facit hominem ſeruum peccati. Nulli peccato poteſt reſiſtere, qui captus eſt hoc vitio. Diabolus quidem tenet eum per os, & ducit eum quò vult. Galenus: Ebrius ſeruus eſt omnium peccatorum. Quia ex quo diabolus cepit portam clauſtri, facilè totam familiam ſuam introducit. Seneca: Voluptates inter res viliſſimas præcipuè extirpa, quę more latronum in hoc nos complectuntur, vt iugulent.

Quartò facit, & reddit hominem inſanum. Seneca: Ebrietas nihil aliud eſt, quàm voluntaria inſania. Tullius: Recta mente vti non poſſunt multo vino, & cibo repleti. Oſeæ 7. *Cœperunt Principes furere à vino.* Iſidorus: Ebrietas ita mentem alienat, vt, vbi ſit, neſciat. Vnde, &c. nec malum ſentitur, quod per ebrietatem committitur. Baſilius: Ebrioſus putat ſe aliquid optimè agere, cùm fuerit in pręcipitiū deuolutus. Quare ebrietas nedum temporalem, ſed & ęternā pœnam inducit; quia conſueta ebrietas mortale eſt.

Quintò egeſtatem parat. Eccli. 19. *Operarius ebrioſus non*

osus non locupletabitur, Prou.21. *Qui diligit epulas, in egestate erit: qui amat vinum, & pinguia, non ditabitur*. Ex quo patet, quòd ebrietas omni latrone crudelior est: primò, quia aufert bona spiritualia: secundò, quia quem capit, periculosius tenet.

Sextò procurat famem. Oseæ 4. *Comedent, & non saturabuntur*. Hieronymus: Voluptas habita, famem, non saturitatem parit; sed fœtorem, & corruptionem. Si quis haberet vas, quod corrumperet vinum, quando esset infusum, stultus esset, qui de meliori in eo infunderet. Tale vas est corpus humanum, in quo quicquid infunditur, totũ corrumpitur, & fœtidum efficitur. Ioel. 1. *Vlulate omnes, qui bibitis vinum in dulcedine; quoniam periit ab ore vestro*. Gregorius: Ebrietas est blandus dæmon, dulce venenum, suaue peccatum, quam qui in se habet, se non habet; quam qui facit, non facit peccatũ, sed totus est peccatum. Vbi ebrietas, ibi furor dominatur, ibi nulla sapientia. Obliuio autem comes est ebrietatis. Si illos fatuos vocamus, qui à natiuitate sensu caruerũt, vel qui morbo aliquo sensus amiserunt: multò rationabilius, qui propria voluntate sensus amittunt. Vt summatim dicam: Ebrietas iram Dei prouocat, Isaiæ 5.28. Dan.5. Ioel 1.1.Cor. 6. mentem alienat, Prou.23. Eccli.19. Isaiæ 28. Oseæ 4. libidinem inflammat, Prou.20. Ephes.5 corpus eneruat, substantiam dissipat, Prou. 25. Eccli.19. ad furorem & rixas excitat, Prou.20.23. Eccli.31. Oseæ 7. secretum manifestat, Prouerb. 31. Abac. 2. Habes multa de ebrietate hinc inde dispersa loca, quę tibi erunt accõmoda in formãdis sacris Concionibus, præsertim verò moribus.

De ebrietate, Genes. 9.19.25. Leuit. 10.1. Reg. 25.2. Reg. 11.13.3. Reg. 20. Iudith 13. Prou. 11. 20.21.23. 25.31. Sap.2. Eccli.19.23.31.37. Isaię 5.22.28.56. Ezech. 16. Dan. 5. Oseæ 4. Ioel 1. Mich. 2. Abac. 2. 1. Macha. 16. Luc.

16.Luc.12. 21. Rom. 13.1. Corint. 5.6. 15. Galat.3. Ephes.5.1.Thes.5.1.Tim.3.Tit.1.Heb.12.1.Pet.4.

DE GLADIO.

GLadius, ensis, à clade dici videtur, quia ad cladem sit inuentus.

Gladius est duplex { 1. Diaboli. 2. Dei.

Gladius diaboli triplex est { 1. Iugulationis. 2. Detractionis. 3. Deceptionis.

Primus gladius diaboli iugulationis est, scilicet peccatum: non est vnus tantùm, sed plures. Quot enim sunt vitia, tot sunt gladij, quibus vtitur diabolus ad interficiendas animas. Eccli. 21 *Quasi romphæa bis acuta omnis iniquitas.* Dicitur gladius peccatum; quia mentem pungit per remorsum cõscientiæ, sicut gladius carnem. Prouer. 12. *Est qui promittit* sibi impunitatem, *& quasi gladio pungitur*, per remorsionem, *conscientiæ Bis acuta* dicitur: quia in corpore, & in anima punientur. Eccli. 7. *Vindicta carnis impij, ignis & vermis.* Isaiæ 66. *Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur.* Hic est flameus gladius, prohibens peccatores intrare Paradisum. Apoc. 21. *Non intrabit in eam aliquod* immundum corde, *coinquinatum* ore, & iniquum opere. Sunt autem quidam insipientes, qui fabricant sibi gladium, quo occiduntur, id est, opportunitatem peccandi quærunt, & in gladium sponte se proijciunt: sicut fecit *Saul, & armiger eius.* Sed si boni pugnatores essemus, vice versa diabolum proprio gladio vinceremus, id est, pœnæ peccati consideratione. Dauid enim caput Goliæ, id est, principiũ tentationis, proprio gladio amputauit.

Genes.3. 1.Reg. 31. 1.Reg.17.

Secundus gladius diaboli, est lingua detractoris: & iste gladius non est solus, quia tot sunt gladij,

quot sunt mala verba. Psal. 56. *Filij hominum, dentes eorum*, id est, verba detractionis, quibus corrodũt alios: *arma*, ad percutiendum de prope stantes, *& sagittæ*, ad vulnerandum de longè stantes: *& lingua eorum, gladius acutus*; sic *acutus*, vt tres interficiat vno ictu; ita *acutus* est, quòd non inuenit sic duram petram, vel ferrum, (id est, sanctum virum) in quam non ingrediatur. Psal. 63. *Exacuerunt vt gladium linguas suas.* Ita *acutus*, vt non possit exire de vagina (id est, corde) quin scindat eam. Psalm. 36. *Gladium euaginauerunt peccatores, vt trucidẽt rectos corde. Gladius eorum intret in corda ipsorum.* Hic est gladius Ioab, qui de facili egrediebatur de vagina, qui occidit Amasam, tenens mentum eius vna *manu*, & alia percussit eũ. *Porrò Amasa non obseruauit*; quia detractor palàm laudat, & occultè detrahit, pacẽ cum amico loquitur, & occultè ponit ei insidias.

2. Reg. 20.

Tertius gladius Diaboli, est deceptionis. Et hic gladius est mulier ornata. Hieronymus: Gladius igneus species mulieris. Prouer. 5. Lingua eius, scilicet mulieris, *acuta quasi gladius biceps*: id est, totum corpus, & quælibet eius pars inflammat ad luxuriam. *Biceps* dicitur; quia antè, & retrò vulnerat. Hunc gladium limat, & acuit diabolus, id est, pingit, & ornat, quando vult militare contra nos: sicut solent facere milites tempore belli. Ezech. 21. *Gladius, gladius exacutus est, & limatus. Vt cædat victimas exacutus est*: & ideò facile exit de vagina, id est, de domo, in qua non valet *consistere pedibus suis.* Si enim rubiginatus esset (id est, male parata, & ornata) ita de facili non exiret. Prouerb. 7. *Ecce occurrit illi mulier ornatu meretricio, præparata ad capiendas animas*, quæ non solùm capit, sed tenet: & interficit. Ierem. 47. loquens isti gladio, inquit: *Vsquequo conciderìs ô mucro Domini? vsquequo non quiesces? Ingredere in vaginam tuam: refrigerare, & sile.* Mirum est de

Prou. 7.

est de isto gladio, quòd solo visu vulnerat, & occidit, vt basiliscus. Ideò dicitur Eccli. 9. *Ne respicias mulierem multiuolam, ne fortè incidas in laqueos illius.* Si dicat mulier, non intendo malum, me ornando; sicut nec gladius, occidendo: Responde Rom. 6. *Non exhibeatis membra vestra arma iniquitatis peccato.*

Gladius Dei triplex est:
1. Prædicatoribus datus, vt peccatores moneant, & conuertant.
2. Prædicatoribus datus, vt peccatores puniant.
3. Ipsi Domino reseruatus.

Primò datus est Prædicatoribus gladius, id est, verbum, vt prædicatores moneant, & ad Deum conuertant.

Portant istum gladium quidam
1. Retro.
2. Inuolutum.
3 In ore tantùm.
4. In manibus.

Quidam portant retrò, vt rustici ensem, vt illi, qui non recolunt quod audiunt. Psalm. 49 *Tu verò odisti disciplinam, & proiecisti sermones meos retrorsum.* Quidam inuoluũt pallio, vt illi, qui nolunt prædicare, vel opere ostendere exemplum bonum. Gregorius: Qui sciẽtia, & virtute præditi solitudinem contemplationis appetunt, tot animarum rei sunt, quot procedentes in publicum, prodesse potuerunt. Quid ergo de illis, qui propter pigritiam, vel timorem pœnæ dimittunt? Achimelech habebat gladium Goliæ inuolutum, quem tulit Dauid, id est, bonus prædicator. Quidam portant in ore tãtùm, & ideò non percutiunt. Psal. 58. *Gladius in labijs eorum: quoniam quis audiuit? Et tu Domine deridebis eos.* Quidam portant in manibus ad operandum, & aduersarios deuincendum. *Accipe gladium, in quo deijcies aduersarios tuos.* Cant. 3. *Omnes tenentes gla-*

1. Reg. 21.

2. Machab. 15.

dios, & ad bella doctissimi. Iere. 1. *Ecce dedi verba mea in ore tuo: vt euellas, & destruas* peccatores, qui ad Deum conuerti nolunt: *& ædifices, & plantes* pœnitentes, & ad Deum conuersos in vitam æternam.

Secundò datus est gladius Dei militibus, ad peccatores puniendos. Exod. 32. *Ponat vir gladium super femur suum, & occidat vnusquisque fratrem, & amicum, & proximum suum.* Hebr. 4. *Viuus est sermo Dei, & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti.* Et tamen aliquando non vulnerat; quia armati sunt excusationibus, & detrectationibus. Ioan. 8. *Sermo meus non capit in vobis,* sicut nec gladius in armato, vel petra. Moyses percussit petram, & fluxerunt aquæ, illi verò non mouentur. Iere. 5. *Indurauerunt facies suas supra petram, & noluerunt reuerti:* & ideò percutit eos Dominus gladio temporalis miseriæ. 2. Reg. 12. *Non recedet gladius de domo tua vsque in sempiternum.* Hoc gladio percussit Dominus Adam, quando peccauit. Iste gladius transitorius est super iustos. Luc. 2. *Tuam ipsius animam pertransibit gladius.* Psalm 87. *In me transierunt iræ tuæ.* Sed super reprobos stabit. Psal. 103. *Super montes stabunt aquæ,* scilicet pœnarum. Exod. 15 *Stetit vnda fluens,* scilicet super Aegyptios. Iusti hoc gladio non pereũt, sed proficiunt. Rom. 8. *Quis nos separabit à charitate Christi? tribulatio?* &c. *an persecutio? an gladius?* &c. Heb. 11. *Sancti per fidem deuicerunt regna,* &c. *effugauerunt aciem gladij,* &c. *fortes facti sunt in bello.* Hoc gladio pereunt reprobi. 1. Reg. 31. *Saul irruit super gladium suum & mortuus est.* Iob 36. *Morietur in tempestate anima eorum.*

Tertius gladius, reseruatus ipsi Domino, est ineuitabilis sententia stricti iudicij. Psal. 7. *Nisi conuersi fueritis, gladium suum vibrauit,* &c. Iob 19 *Fugite à facie gladij,* modò pœnitendo: *quoniam vltor iniquitatis gla-*

tis gla-

tis gladius est, qui ita subitò feriet, vt nullus præuidere valeat. Matt. 25. *Vigilate, quia nescitis diem, neque horam*. Apoc. 1. *De ore eius gladius vtraque parte acutus exibat*, id est, sententia iudicij, puniens in corpore & anima. Deut. 32. *Si acuero vt fulgur gladium meum*.

Hoc gladio occidentur:
1. Lasciui.
2. Auari.
3. Superbi.
4. Mali Prælati.

Lasciui, & carnaliter viuentes occidentur. Deut. 32 *Gladius meus deuorabit carnes*, id est, carnales. Heb. 13 *Fornicatores, & adulteros iudicabit Dominus*.

Auari. Isaiæ 34. *Quoniam inebriatus est in cælo gladius meus, ecce super Idumæam descendet*. Idumæa, terrena interpretatur.

Superbi, & inobedientes. Iob 36. *Si audierint, & obseruauerint, complebunt dies suos in bono, & annos suos in gloria. Si autem non audierint, transibunt per gladium*, id est, sententiam iudicij. Isaiæ 1. *Si volueritis & audieritis me, bona terræ comedetis. Quòd si nolueritis, & me ad iracundiam prouocaueritis, gladius meus deuorabit vos*.

Mali Prælati, qui scilicet grauant subditos suos. Exod. 22. *Si læseritis eos, vociferabuntur ad me, & ego audiam clamorē eorum: & indignabitur furor meus percutiamq́; vos gladio*. Isa. 29. *Visitabit Dominus in gladio suo duro, & grandi, & forti, super Leuiathan* (id est, malum Prælatum.) Sap. 6. *Iudicium durissimū in his, qui præsunt, fiet*. Dānabit ergo eos Dominus pœna æterna. Eccli. 26 *Qui transgreditur à iustitia ad peccatum, Deus parauit eum ad romphæam*, id est, ad pœnā æternā. De hoc gladio dicebat Dauid: *De gladio maligno eripe me*, *Psal. 143.* & Matt. 26. *Qui acceperint gladium, gladio peribunt*, id est, pœna gladij, seu occisionis damnabitur.

GLADIVS non cuiuis permittendus Matt. 26. Marc. 14. Luc. 22. Ioā. 18. Gladius Spiritus est verbum

Dei 4. Esd. 13. Isaiæ 11. 27. 31. 49. 66. Ephes. 6 2. Thes. 2. Hebr. 4. Apoc. 1. 2. 19.

DE GVLA.

GVla, est vorax edacitas, naturæ finibus nō contenta: cuius quinq; sunt species; Inepta lætitia, scurrilitas, immunditia, multiloquium, hebetudo sensus circa intelligentiam.

Hoc vitio peccatur quinque modis, nempè
- 1. Horam præueniendo.
- 2. Delicata desiderando.
- 3. Nimis comedendo.
- 4. Sollicitè præparando.
- 5. Auidè, & ardenter sumendo.

Primò, horam prandendi, vel cœnandi præueniendo. Eccle. 10 *Væ tibi terra, cuius rex puer est, & cuius principes manè comedunt.* Terra ista corpus est, Rex est liberū arbitrium, quod habet animā regere; Principes verò quinque sensus. Quando aliquis vult capere castrum, festinat portā occupare. Gula est porta, per quam totus exercitus diaboli intrat. Qui habet portā castri, de facili habet & castrum: per portam enim oris diabolus totam suam familiam introducit. Item, ad portā oris maior custodia ponenda est: quia nisi prius gula refrænetur, frustrà contra alia vitia laboratur. Qui enim tenet equum per os, ducit eum quò vult: sic diabolus gulosos. *Si equis fræna in ora mittimus ad consentiendum nobis, omne corpus illorum circunferimus.* (Iacob. 3.)

Secundò, delicata nimis desiderando: vt filij Israel carnes in eremo desiderauerunt. (Num. 11.) Sufficit de cibarijs, quòd sint comestibilia. Seneca: Palatū tuum fames excitet, non sapores. Si quis haberet aliquod vas, quod corrumperet vinum, quando esset infusum, non libenter poneret ibi de meliori. Tale vas est vēter hominis: corrumpitur enim quicquid ibi infunditur. Ioel. 1. *Vlulate, qui bibitis vinum in dulcedine quoniam perijt ab ore vestro.* Item, quando homo de-

mo delicatè nutrit asinum suum, proijcit eum in lutum: sic qui delicatè nutrit corpus suum, proijcit in lutũ peccati. Prou. 29. *Qui delicatè à pueritia nutrit seruum* (id est, corpus) *suum, postea sentiet eum contumacem*, id est spiritui repugnantem.

Tertiò, nimis comedẽdo. Illa pluuia optima est, quæ suauiter descendit; subitus autem, & nimius imber arua subuertit: sic cibus moderatus vtilior est corpori. Quantò plus terra stercoratur, tantò magis malas herbas producit: sic corpus quantò melius nutritur, tantò plures carnales motus generat. Genes. 3. *Maledicta terra in opere tuo: spinas, & tribulos germinabit tibi.* Item, quantò vinea plus stercoratur, citius vinum corrumpitur: sic homo nimis comedens, citius infirmatur. Eccli. 37. *In multis escis erit infirmitas. Propter crapulam multi obierunt.* Seneca: Maior pars hominum voluptate perijt.

Quartò, sollicitè, & studiosè præparando, vt filij Heli. Isidorus: Tota die epulas ruminat, qui ad explendũ ventrem vespere delitias parat. Studiosè corpus nutrire nihil aliud est, quàm vermibus escas parare. Erubesceret homo prȩstans esse coquus regis, & non erubescit esse coquus vermium. Seneca: Multis vermibus seruiet, qui corpori seruit. Item, qui corpus suũ solicitè nutrit, hostem suum impinguat: & quantò plus ei benefacit, tantò magis eum impinguat. Galat. 5. *Caro concupiscit aduersus spiritum.*

1. Reg. 2.

Quintò, auidè, & ardenter sumendo. Exemplum de Esau, Genes. 25. Ideò dicitur Eccli. 37 *Noli auidus esse in omni epulatione, & nõ te effundas super omnẽ escam.* Viuere secundùm carnem, est viuere secundùm regulam porci vel suis. Væ illis, qui tali Abbatissȩ fecerunt professionẽ; quia nõ sinit eos exire de claustro suo, id est, de taberna. Qui sequitur porcum, ducit eum ad lutum. Eccli. 18. *Post cõcupiscentias tuas non eas.* Psalm. 77. *Adhuc escæ eorum erant in ore ipsorum,*

sorum, & ira Dei ascendit super eos.

Habes de GVLA Genes. 3. Gene. 9. de Noë. Gene. 19. de Lot. Genes. 25. de edulio lentis, quo Esau vendidit primogenituram. Exod. 32. *sedit populus manducare & bibere.* Num. 6. 2. Reg. 13. 3. Reg. 16. Isaiæ 3.

DE HYPOCRITIS.

HYpocrisis, est simulatio alienæ personæ: & ideò semper peccatum est; quia simulata æquitas, non est æquitas, sed duplex iniquitas.

Hypocrita speciem habet sanctitatis, sed opera falsitatis, ideò assimilatur
- 1. Struthioni aui.
- 2. Perforatæ nuci.
- 3. Sterquilinio.
- 4. Falso nuntio.
- 5. Cygno.
- 6. Lupo oui simili.
- 7. Fraudulentæ vulpi.
- 8. Candelæ ardenti.

Assimilatur hypocrita primò struthioni aui, Iob 39. *Penna struthionis similis est pennis herodij, & accipitris:* id est, similis est hypocrita bonis in conuersatione exteriori, sed non in veritate operis, nec in volatu contemplationis. Aliqui fructus quandoque sani exterius apparent, sed interius sunt putridi, & vermiculosi. Et sub pictura aurea quandoque iacet lignum putridum. Vnde versiculi:

Non teneas aurum, quodcunque relucet vt aurum:
Nec pulchrum pomum quodlibet esse bonum.

Matth. 23. *Væ vobis hypocritæ, quia similes estis sepulchris dealbatis,* &c.

Secundò similis est vacuæ nuci, & perforatæ, vermem habenti interius, qui in ignem proijcitur: sic hypocrita vacuus gratia Dei, cuius conscientiam vermis peccati corrodit, in ignem proijcietur. Matth. 25. *Inutilem seruum eijcite in tenebras exteriores.*

Tertiò similis est fimo, vel sterquilinio, quod exterius est candidum, & interius fœtidum. Iste latrinam vitiorum suorum operit pallio religionis falsæ. O præsumptio nequissima, vsquequo nata es operire aridam nequitiam, & dolositatem illius? Hypocrita quod exterius est, mundat; quod interius est, relinquit immundum. Sicut ancilla, quæ vasa spurca exterius cum cineribus mundat, sed interius sordes dimittit. Hypocrita *munda prius, quod intus est, vt fiat id, quod deforis est, mundum.* Matth.23.

Quartò est similis falso nuntio, qui portat pixidem pictam armis regis, sed intus non habet literas, nec sigillum domini sui.

Quintò cygno similis est, qui est albus exterius in plumis, & intus est niger; citò prouocatur; cor extractum à corpore diutius mouetur: sic hypocrita citò prouocatur ad iram, diu retinet rancorem in corde. Leuit 11. prohibemur comedere cygnum.

Sextò est similis lupo, ouina pelle induto: sed quomodo cognoscetur? si percutiatur baculo, ostendet dentes; sed ouis capite inclinato transibit. Matth.7. *Attendite à falsis prophetis qui veniunt ad vos in vestimentis ouium*, &c. Hypocrita est angelus tenebrarum transfiguratus *in Angelum lucis*, 2. Cor.11.

Septimò est similis vulpi, quæ simulauit se mortuam, vt prædam faceret, & astu suo deciperet: ita faciunt quidam, qui tandiu dissimulant, quandiu euecti sunt ad dignitates. Ezech.13. *Quasi vulpes in desertis prophetæ tui Israel, erant.*

Octauò, similis est candelæ ardenti, & seipsam consumenti, atque alios illuminanti. Apoc 3. *Scio opera tua quia nomen habes, quòd viuas, & mortuus es.*

De HYPOCRISI 1. Reg.15.18. 2. Reg 15. 4. Reg.1. Iob 8.13 15 20 27.36. Prou.30 Eccli 1.19. Isa 29.58. Ierem.9. Ezech 33. Malach 3.2. Machab.6. Matth 2.6. 7.15. 16.22. 23.24. Marc 7. Lucæ 11.12.18. Acto. 5 8.13.

Rom.2.Galat.2.1.Timoth.4.2.Timoth.3.1.Thessal.5.1.Pet.2.

DE IACTANTIA.

Lib.21.cap.1. IActantia, quam Ioannes Cassianus cenodoxiam appellat, est inanis de se, & stulta prædicatio. Et est motus quidam fluctuantis conscientiæ, atque superbiæ filia; cùm quis iactat vanam corporis pulchritudinem, fortitudinem, vel generis nobilitatem. Vnde vulgo dici solet: Laus in ore proprio sordescit: cùm quis voluptatem habet gestientem, & se efferentem insolentius.

Tria mala facit Iactantia { 1.Raro proficit. 2.Multum officit. 3.Citò deficit.

Raro proficit; quia mos est vani cordis iactare diuitias, & alia, quo nocentius nihil. Quid enim magis diminuit laudis præconium, quàm suos iactare successus? Vnde D.Bernardus: Virtutes in occulto crescunt, in publico decrescunt.

Ezechias rex, qui instanter diuitias suas Chaldæis manifestauit, per Prophetam eas perituras audiuit.

Pharisæus, qui ad templum orare venerat, ideò sua bona amisit, quia iactanter manifestauit. Prouerb.28 *Qui se iactat & dilatat, iurgia concitat.* Iactantia est morbus vsque adeò subtilis, vt in sordibus etiam, & luctuosis vestibus (teste D.Augustin.) serpat.

Iactantia triplex: { 1.Cordis. 2.Oris. 3.Operis.

Primò, de iactantia cordis Ierem. 48. *Audiuimus superbiam Moab superbus est valde: sublimitatem eius, & arrogantiam & superbiam, & altitudinem cordis eius Ego scio, ait Dominus iactantiam eius.* Vas futile eijcit liquorem, ita cor iactabundum effundit liquorem diuinæ gratiæ: nam iactare, est in altum leuare.

Secun-

Secundò est Iactantia oris. Sicut gallina, ouo vix emisso, clamat, donec amiserit: sic superbi, iactando de se bono opere, illud amittunt. Quod contigit Nabuchodonosor regi, qui *in aula Babylonis* deambulans ait: *Nonne hæc est Babylon magna, quam ego ædificaui in domum regni, in robore fortitudinis meæ, & in gloria decôris mei: Cumqúe sermo adhuc esset in ore regis, vox de cælo ruit, Tibi dicitur Nabuchodonosor rex, Regnum transibit à te, &c. Vsque ad quem finem verba iactabitis? Nunquid habebunt finem verba ventosa?* Et hæc iactantia, quæ fit ore, est peccatum mortale, tum quia iactat illa, quæ sunt contra charitatem, tum etiam quia gloriatur, cùm malè fecerit. Quamuis D. Paulus dixerit: *in laboribus & ærumna*, &c. hoc non fecit iactantiæ studio, sed vt pseudoapostolos confunderet, & glorificaretur Christus, cuius causam agebat.

Daniel. 4. — *Iob 18.* — *Iob 16.* — *2. Corinth. 11.*

Tertiò est iactantia operis, quæ prouenit ex abundantia rerum. *Quid nobis profuit superbia? aut diuitiarum iactantia quid contulit nobis?* Ipsa est idolum seipsum colens. *Non enim qui seipsum commendat, ille probatus est: sed quem Deus commendat.* Fecit rex *Assuerus grande conuiuium, &c. vt ostenderet diuitias gloriæ regni sui, ac magnitudinem atque iactantiam potentiæ suæ.*

Sapient. 5. — *2. Corint. 10.* — *Esther 1.*

Iactantia tria mala inducit:
- 1. Euacuat internam conscientiam.
- 2. Perturbat paternam concordiam.
- 3. Incurrit Dei displicentiam.

Docuit Christus fugiendam esse iactantiam. Nam cùm descendens de monte sanasset leprosum, eidem commisit, ne cui diceret. Quo exemplo voluit nos instruere, ne hominum laudationes quæramus. Et Paulus: *Non efficiamur inanis gloriæ cupidi.*

Galat. 5.

Beatus quoque Franciscus, ne efferatur, sanctitatis nomen apud homines adeptus, alteri negotium dedit, vt contrà probris, petulantiaque eum incesseret.

Inter miseros miserrimus est iactator; quia non quæ-

quærit, quis ſit, ſed quis dicatur. Vnde exemplo Moyſis admonemur, qui cùm manum extraheret, erat leproſa. Quare B Apoſtolo datus fuit ſtimulus carnis, id eſt, motus, & affectus libidinis (erat quippe humanus) vel dicamus, vt eſſet inſectatio malorum hominum (teſte D. Ambroſio) ne excellentia reuelationum efferatur, vel inſoleſcat.

De iactantia habes, Iudic. 14. de Samſone, qui leonem lacerauit. Iudith 6. de Holoferne. Eſther 5. de Aman. 1. Machab. 7. de Nicanore pugnaturo contra Iudam.

DE IMPATIENTIA.

IMpatientes ſemper conqueruntur de aliquo ſibi impoſito grauamine. Tales ſunt ſicut anſer, qui quando eſt extra domum ad ventum & ad pluuiam, non pipat, ſed tacitè quærit victum ſuum: quando verò eſt domi, vadit pipando per domum, cùm tamen melius ſit ei quàm extra: & ſicut auis in cauea, quę ſatis habet ad comedendum, & tamen in quodlibet foramen inſerit caput ſuum, cupiens exire. Prou. 15. *Cor ſtultorum diſſimile erit.* Auguſtinus: Quid per multa vagaris, ô homuncio? ama vnum bonum, in quo ſunt omnia bona, & ſufficit. Item, ſunt quidam, ſicut fatuus, qui quando impegit in lapidem, vel lignum, maledicit eis, vel percutit, vel ſputis inceſſit; cùm tamen talia non ſint in culpa; imò ipſe, quia ſe ab illis non cauit. Sic multi, cùm ex ſua culpa inciderint in ruinam, alijs imponunt: ſicut Adam, qui retorſit peccatum ſuum in mulierem, & mulier in ſerpentem. Item, ſunt ſicut lapides rudes, & malè tornati, ædificio nullo modo apti: ita ipſi nulli volunt cedere, vel conformari. Sunt ſicut equus, qui habet dorſum excoriatum, qui nihil poteſt ſuſtinere, ſed recalcitrat. Prou. 19. *Qui impatiens eſt, ſuſtinebit damnum.*

Geneſ. 3.

Tribus

Tribus modis virtus patientiæ, & vitium impatientiæ exerceri ſolet. A proximo perſecutiones & damna ſuſtinemus, ab antiquo aduerſario tentamenta, à Deo flagella toleramus: ſicut vento probantur grana ſolida, licèt à vento impellantur hinc inde. Patientia eſt ſicut antemurale in caſtro, vel clypeus in milite, quo ictus retunduntur, & inanes redduntur. Vnde ait D. Gregorius: Poteſtati amica eſt impatientia, quam debet Princeps refrænare ex conſideratione naturalis parilitatis ſuæ, cum illis, quibus præeſt. *Moral. 20.*

Adhuc triplex eſt patientia, & impatientia:
- 1. Politica, quæ mitigat iniurias.
- 2. Purgatoria, quæ ſuffert tribulationes, & inediam.
- 3. Purgati animi, quæ nedum mitigat iniurias, & tribulationes perpetitur, ſed etiam illati obliuiſcitur damni: & hæc perfectiſſima eſt.

Impatientia nedum ſuffert iniurias, & mala patitur; ſed punire tentat vſque ad interitum. Impatientes Athenis repellebantur à ſtudio Philoſophiæ; quia magnum malum reputabant, ferre non poſſe malum. Imò hæc malum malo cumulat.

De IMPATIENTIA Exod. 14. 15. 16. 17. 32. Num. 11. 14. 21. 2. Reg. 17. Tob. 2. Eſther 3. Iob 3. Prou. 12. Eccli 2. Daniel. 3.

DE INFERNO.

INfernus dicitur, quia inferius iacet, & eſt locus horridus, & pœnalis, in quo peccatorum animæ ſepeliuntur. De Inferno tria conſideranda.

Videndum de Inferni
- 1. Aſſertione.
- 2. Conditione.
- 3. Meditatione.

Primò, circa ASSERTIONEM eius ſciendum, quòd diabolus multùm nititur extinguere fidem 1.

infer-

inferni, vt sic hominem excæcatum facilius ducat illuc per viam peccatorum, dum non refugit pœnam, quam non credit: secundùm quem modum solet duci latro velatis oculis ad patibulum. Exemplum de Sedechia, qui excæcatus à Nabuchodonosor ductus est in Babylonem. Sed multis rationibus, & exemplis posset ostendi infernum esse, cuius ratio esse potest. Magnificentia regalis requirit, quòd Rex habeat palatia pulchra, propter bonos; & carceres, propter malos. Rex verò gloriæ, magnificatus super omnes reges terræ, habet Palatium spatiosum, in quo boni delectantur, quod est cælum; & carcerem habet tenebrosum, pro malis, qui est infernus, in quo mali torquentur.

4.Reg.25.

Item, Deus adeò est iustus, quòd in regno suo nihil relinquit impunitum. Iob 24. *Deus inultum* aliquid *abire non patitur*. Sed videmus multos perditos homines mori impœnitentes, nec hìc puniuntur: ergo alibi punientur. Locus istius punitionis infernus est.

Item, lex terrena requirit, quòd aliqui propter suas culpas deferantur in exilium perpetuum: sic Deus in exilium perpetuum mittit impœnitentes, quod est infernus.

Item, iustitia Ecclesiastica separat aliquos perpetuò à consortio fidelium, & in sepultura sepelit eorum cadauera extra alia corpora fidelium, scilicet in loco vili: ergo iustitia diuina, quæ maior est, nónne separabit aliquas indignas animas à consortio Sanctorum, eas in loco vili collocando, & in exilio inferni transferendo? Lucæ 16. *Mortuus est diues, & sepultus est in inferno.*

2. Secundò de CONDITIONE Inferni sciendum, quòd ibi erit pœnarum
- 1. Diuersitas.
- 2. Acerbitas.
- 3. Æternitas.

Primò

Primò erit pœnarum DIVERSITAS. Pſalm. 10. *Ignis, ſulphur, & ſpiritus procellarum, pars calicis eorum.* Si *pars eorum calicis* erit talis, quid de toto? Gregorius: In inferno erit frigus intolerabile, ignis inextinguibilis, vermis immortalis, fœtor intolerabilis, tenebræ palpabiles, flagella cædentium, horrida viſio dæmonum, confuſio peccatorum, deſperatio omnium bonorum.

Sepulti ergo in loco tantæ triſtitiæ, erunt in
- 1. Timore continuo.
- 2. Dolore permaximo.
- 3. Labore perpetuo.
- 4. Confuſione de peccatis cõmiſſis.

Primò erunt in timore continuo. *Vndique terrebunt eum formidines.* Gregorius: In temporalibus cùm pœna infligitur, timor quieſcit: apud inferos pœnę inflictio, timoris eſt augmentatio. Iob 18.

Secundò erunt in dolore permaximo. Iob 20. *Omnis dolor irruet ſuper eum.* Si dolor partus irruens in mulierem eam ita affligit: quid erit de illis, ſuper quos irruet *omnis dolor?* Si homo non poteſt ſuſtinere modicum ignem per horam in extremo digiti, quantus erit dolor, quando interius, & exterius ardebit? Iſaiæ 13. *Torſiones* interius, *& dolores* exterius *tenebunt, quaſi parturiens dolebunt.*

Tertiò erunt in perpetuo labore, nec leuiationem accipient de labore ſuo. Beda ſuper illud: *In inferno nulla eſt redemptio:* Non credat quis, errore deceptus, quòd aliquo pretio redimenda ſit apud inferos doloris mitigatio. Vnde ſine fine laborabunt. Pſalm. 48. *Laborabit in æternum, & viuet adhuc in finem.* Et hoc eſt, quia nolunt modò laborare, ſed quieſcere, & diuitijs affluere, facientes feſtum ante vigiliam: ſicut mare, quod à cauſa intrinſeca ſemper eſt inquietum. Iſaiæ 57. Erunt *impij, quaſi mare feruens, quod quieſcere non poteſt.*

Quartò erit eis ibi de peccatis commiſſis confuſio. Ieſ

sio. Ierem. 2. *Quomodo confunditur fur, quando deprehenditur*: ita & tu confunderis. Probabile est, quòd in inferno erunt aliqua signa damnationis eorum: sicut furi appenduntur signa furti, vt cunctis palam fiant. Thren. 1. *Conuolutæ sunt*, (scilicet peccata mea) *& impositæ collo meo*, vt scilicet videantur ab omnibus.

Secundò erit pœnarum ACERBITAS: & hoc multis de causis, scilicet ex fletu, & stridore dentium: & ex planctu: ex desiderio mortis: ex manducatione linguarum: & ex blasphemia Conditoris: quæ omnia patent ex Scripturis sanctis. Gregorius: Hoc suspicari non potuit, quod hic cruciatibus deditus inuenit. Aduertendum est, quanta erit afflictio, vbi tot pœnæ, & tam acerbæ concurrunt, cùm vnaquæque pœna in præsenti tantùm affligat hominem, quòd vix potest pœnam, quamuis modicam, sustinere. Item, si febris (quæ ad tempus aliquantulum quiescit) tantum affligit hominem: quantò magis illa afflictio continua, & sine aliqua requie? Ierem. 16. *Seruietis ibi dijs alienis die ac nocte, qui non dabunt vobis requiem*. Hæc consideratio videtur Dauidem conuertisse, vt dicitur in Psalm. 70. *Quantas ostendisti mihi tribulationes multas, & malas: & conuersus viuificasti me*, &c.

Item, aggrauat etiam pœnam illam {
1. Horribilis dæmonum visio.
2. Eorum multiplex mala conditio.

Visio dæmonum horribilis aggrauat damnatorum pœnam. Iob 20. *Vadent, & venient super eum horribiles*. Exemplum in Dialogis D. Gregorij de illo, qui vidit dæmones ante se, quocunque se vertebat, cùm moreretur: & cùm non posset euadere, cœpit clamare: Inducias vsque mane: sed non habuit. Item, si tyranni mundi sic afflixerunt Martyres, quid erit

erit de dæmonibus, qui incomparabiliter sunt potentiores, & crudeliores in pœnis? Iob 41. *Non est super terram potestas, quæ comparetur ei.* Eccli 39. *Sunt spiritus, qui ad vindictam creati sunt, & in furore suo confirmauerunt tormenta sua: in tempore consummationis effundent virtutem: & furorem eius, qui fecit illos, confundent.*

Aggrauant etiam pœnam damnatorum, malæ conditiones circa corpora eorum.

Erunt enim { 1. Deformia, 2. Debilia. 3. Nuda.

Erunt corpora damnatorum deformia, ad intuendum. Augustinus: Si ignis iste corporalis omnia corpora lucida, & decora deturpat, & denigrat: quanto magis ille ignis infernalis turpis, & obscurus? Exemplum de igne S. Antonij. Ioël. 2. *Omnes vultus redigentur in ollam.* Erunt debilia, ad resistendum. Iob 18. *Consumat brachia illius primogenita mors,* id est, fortitudinem, quę consistit in brachijs. Erunt nuda, ad confundendum, id est, ad eorum confusionem. Nah. 3. *Ostendam gentibus nuditatem tuam.*

Tertiò erit ibi pœnarum ÆTERNITAS. Isa. 33. *Quis poterit habitare de vobis cum igne deuorante? quis habitabit ex vobis cum ardoribus sempiternis.* Gregorius: Erit miseris mors sine morte, defectus sine defectu: quia mors ibi semper incipit, & defectus deficere nescit. Si præpararetur alicui lectus mollis, & suauis, & diceretur ei, quòd oporteret eum iacere in lecto illo per viginti annos, ita quòd pro nulla necessitate de illo resurgeret, nullo modo (credo) se vellet obligare, nec facere posse, diceret: & quomodo poterit esse in inferno per infinita secula seculorum; vbi *subter eum sternetur tinea, & operimentum eius erunt vermes*, & lectus eius ignis: vt dicitur Isaiæ 14. Hic Labyrinthus Dædali, cuius facilis est ingressus, sed negatur egressus, secundùm quod scribit Isaias 24.

Congregabuntur in congregatione vnius fascis in lacum, & claudentur ibi in carcere. Propone tibi lapidem in mare deiectum, qui nunquam rediturus abijt. Apoc. 18. *Sustulit vnus Angelus fortis lapidem quasi molarem magnum, & misit in mare dicens:* Hoc *impetu mittetur* Babylon in infernum. Item, nullus libenter daret pignus pretiosum, quod creditori ad securitatem datur, pro vili, & modico pretio, vt redimi non posset: quanta ergo stultitia est illuc animam suam tam pretiosam obligare, pro modica delectatione peccati, vnde exire non posset? vbi *ignis non extinguetur, & vermis non morietur*? Iob 20. *Luet quæ fecit omnia, nec tamen consumetur.* Exemplum de Salamandra, quæ ab igne tota succenditur, & non consumitur, sed ibi viuit: de ferro, quod totum incenditur ab igne, nec propter hoc consumitur.

Isaiæ 66.

3. Tertiò circa MEDITATIONEM tormentorum Inferni notandum, quòd hæc meditatio est vtilis valde: quia inducit peccatores ad pœnitendum, & diabolo resistendum: ad carnem deprimendam: ad delitias effugiendas: & ad bene operandum.

Facit ergo hæc consideratio tormentorum
- 1. Contra diabolum bene pugnare.
- 2. Carnem mactare.
- 3. Mundanam delectationem conculcare.
- 4. A mala via reuocare.
- 5. Ad bonum excitare.

Primò facit contra diabolum viriliter pugnare. Omnis enim considerans, quòd si victus fuerit ab eo, ducet illum ad illa tormenta, pugnabit melius, ne vincatur. Cùm diabolus tentaret D. Antonium de peccato, prædictas rememorans pœnas, eidem opponebat se, & tandem diabolus in specie pueri paruuli Æthiopis nigerrimi apparens, & ad pedes eius prouolutus, se victum ab eo confessus est.

Secundò facit carnem mactare. Sicut enim baculus,

lus, qui igni apponitur, consumitur ab eo cortex: ita necesse est, vt consumatur carnalitas, & petulantia eius, qui frequenter inferni pœnas mente reuoluit. Si *enim frequens meditatio, carnis est afflictio*, vt dicitur Eccle. 12. quantò magis meditatio ignis æterni?

Tertiò facit delectationem mundanam despicere, & conculcare. Exemplum in vitis sanctorum Patrum. Dixit quidam senex: Nutrix, quando vult puerum ablactare, & à dulcedine lactis auertere, ponit aliquid amarum in mamilla: quod sentiens puer, à mamilla retrahitur: sic & tu amaritudinem inferni delectationibus mundanis apponas, & citò retraheris ab eis. Iob 6. *Nunquid potest aliquis gustare, quod gustatum affert mortem æternam?*

Quartò facit à mala via reuocare, & ad bonam redire. Reuocare à mala via, est viam perditionis deserere, qua itur per peccatum: & ad bonam viam redire, est ad pœnitentiam fructuosam peruenire. Psalm. 118. *Cogitaui vias meas*, quæ malæ erant, *& conuerti pedes meos* (id est, affectus) *in testimonia tua* Ideò Iob 10. *Dimitte me, vt plangam paululum* per pœnitentiam *dolorem meum*, (id est, peccatum) *antequàm vadam*, &c. Exemplum de mago, qui nolebat audire sermones, ne conuerteretur ad pœnitentiam.

Quintò facit ad bonum excitari, & pigritiam deserere. Exemplum in vitis sanctorum Patrum. Dixit frater seni: Quid faciam, quia sedens in cella patior acidiam? Respondet senex: Nondum vidisti futura tormenta: quia si illa vidisses, posuisses in corde tuo, & si esset cella tua tota plena vermibus vsque ad collum, sustineres patienter, & non acidiareris. Propterea dicitur in Psalm. 9 *Conuertantur peccatores in infernum*, scilicet per meditationem, vt illuc se transferant, & considerent, & paueant. Pœna infernalis est horribilis, & interminabilis. Horribilis quidem

dem ob abſentiam omnis boni, & propter præſentiam omnis mali: eſt quoque interminabilis, quia perpetuò duratura.

De damnatione æterna, quæ parata eſt diabolo & omnibus impijs Iob 10.36. Sap.5. Iſaiæ 24.30.66. Daniel 7. Matth.3.5.8.13.18.22.23.25. Marc.9. Luc.3.16. 2. Theſſal.1. Hebr.10. 2. Pet.2. Iudæ verſ.6. Apocalypſ.19.20.21.

INFERNI pœna varia & horribilis Deut.32. Iob 24. Pſalm.10.18.20.111. Sap.11. Eccli 21. Iſaiæ 30.33.34. Ierem.9. Malach.4. Matth.8. Luc.13.16. Apoc.14.18. 20. nunquam terminanda Iſaiæ 66. Matth.25. Marc.9.2. Theſſal.1.

DE INFIRMITATE SPIRITVALI.

INfirmitas altera animæ; altera verò corporis: habet namque anima ſuas infirmitates, & debilitates.

Infirmitas ſpiritualis, dicitur peccatum propter
- 1. Corporis debilitationem.
- 2. Viſus obcæcationem.
- 3. Noxiorum appetitionem.
- 4. Ciborum abominationem.
- 5. Frequentem Dei offenſionem.

Peccatum ſiquidem infirmitatem cauſat, quæ tamen non mittitur à Deo ſine forti ratione, licet à nobis communiter ignoretur,

& producit quatuor effectus:
- 1. Peccatum expellit.
- 2. Deum in nobis manere facit.
- 3. Hominem in multis erudit.
- 4. Ad Deum nos currere velocius facit.

Intentio Dei primaria eſt, vt à corde noſtro remoueatur peccatum, vt ſibi præparetur digna habitatio.

Primò itaque propter corporis debilitationem: quia ſicut infirmitas debilitat corpus: ita peccatum animam. Pſalm.37. *Dereliquit me virtus mea.* Gloſ-

ſa, quam

ſa, quam habui ante peccatum. Thren. 1. *Abierunt abſque fortitudine ante faciem ſubſequentis.*

Secundò propter viſus obcæcationem. Vnde ſequitur: *Et lumen oculorum meorum, & ipſum non eſt mecum*, ſcilicet interius. Pſalm. 39. *Comprehenderunt me iniquitates meæ & non potui vt viderem.* Satis cæcus eſt, qui ita ponit pedem in luto, ſicut in mundo, & plano. Thren. 4. *Errauerunt cæci in plateis, polluti ſunt ſanguine.*

Tertiò propter noxiorum appetitionem. Prou. 1. *Vſquequò paruuli diligitis infantiam, & ſtulti ea quæ ſibi ſunt noxia, cupient?*

Quartò propter ciborum inſipiditatem. Infirmi non ſapiunt corporalia cibaria, nec peccatores ſpiritualia. Auguſtinus: Impius dulcedinem Dei non ſentit, quia de febre iniquitatis palatum cordis amiſit.

Quintò propter frequentem Dei offenſionem. Gregorius: Iuſto Dei iudicio Deus cor peccatoris obnubilat, vt merito præcedentis peccati in alia cadat. Citius cadit homo in infirmitatem, quam habuit.

Sed videndum eſt, quomodo ſanentur infirmitates ſpirituales. Sicut corporales infirmitates per diuerſa remedia de conſilio medicorum curantur: ſic ſpiritualis infirmitas de conſilio Scripturarum.

Igitur infirmitas poteſt ſanari, per
- 1. Emplaſtrum.
- 2. Sudorem.
- 3. Balneum.
- 4. Vomitum.
- 5. Dietam.
- 6. Reſecationem.
- 7 Vnctionem.
- 8. Minutionem.
- 9. Medicinam.

Primò per emplastrum attractiuum: & sic sanatur spiritualis infirmus per emplastrum, quod est verbum Dei. Emplastrum trahit dolorem à corpore, sic verbum Dei peccatum ab anima. Isaiæ 38. *Iussit Isaias, vt tollerent massam de ficis, & cataplasmarent super vulnus, & sanaretur:* quod dulcedinem Dei significat, quæ tantæ efficaciæ est, quòd sanat omnem infirmitatem spiritualem, vt habetur supra de Verbo Dei.

Secundò per sudorem humectatiuum, qui humorem noxium expellit à corpore: sic sanatur anima per timorem Dei, & pœnæ æternæ. Eccli 1. *Timor Domini foras expellit peccatum.* Bernardus: Praui humores, mali mores. Prouerb. 3. *Time Deum, & recede à malo: sanitas quippe erit vmbilico tuo.* Per vmbilicum, quod adhæret materno vtero, carnalis concupiscentia designatur. Sanitas ergo in vmbilico est, quando per timorem Dei concupiscentia carnalis expellitur, vel deprimitur. Prouerb. 8. *Timor Domini odit malum.* Sed de contrario conqueritur Dominus Ezechiel. 16. *In die ortus tui non est præcisus vmbilicus tuus,* id est, carnalis concupiscentia.

Tertiò per lotionem, vel balneum lauatiuum. Ideò dictum est Naaman Syro 4. Reg. 5. *Vade, & lauare septies in Iordane, & recipiet sanitatem caro tua.* Sic sanatur homo spiritualiter per lachrymarum effusionem in confessione. Psalm. 6. *Miserere mei Domine, quoniam infirmus sum.* Glossa: Reatu peccatorum infirmatur anima. *Sana me Domine, quoniam conturbata sunt omnia ossa mea.* Glossa: Mens mea turbata est ad pœnitentiam. Psalm. 59. *Commouisti terram,* scilicet cordis mei, *& conturbasti eam,* ad pœnitentiam: *sana contritiones eius, qui sanas contritos corde.* Psalm. 146.

Quartò per vomitum euacuatiuum, id est, per confessionem. Eccli 31. *Si coactus fueris in edendo multa (id*

ta (id est, in congregando multa peccata) *surge è medio, & vome*, per confessionem, scilicet, vt mortiferum venenum, *& refrigerabit te, & non adduces corpori tuo infirmitatem*. Iob 34. *Nunquid qui non amat iudicium, sanari potest?* Qui sanari desiderat, necesse est, vt vulnus detegat. Vnde dictum est leprosis, qui petebant sanitatem Lucæ 17. *Ite, ostendite vos sacerdotibus. Et factum est: dum irent, sanati sunt.*

Quintus modus sanandi, est per dietam extenuatiuam, quam Deus iniungit, & hæc duplex, scilicet { 1. Abstinentia peccatorum. 2 Obseruatio præceptorum.

Prima dieta, quam Deus iniungit, est abstinentia peccatorum, de qua 1. Thessal. 4. *Abstineatis vos ab omni fornicatione*, vt suprà habes in cap. de Abstinentia.

Secunda est obseruantia præceptorum. Lucæ 10. *Hoc fac, & viues*. Ioan. 8. *Si quis sermonem meum seruauerit, non gustabit mortem in æternum*. Sed quia hanc dietam Adam non seruauit, ipse cum tota sua progenie mortem incurrit. Genes. 2. *Quocumque die comederis ex eo, morte morieris*. Sic moriuntur spiritualiter, qui diuina præcepta non custodiunt.

Tertiam dietam iniungit sacerdos, & hæc est abstinentia à cibo, vt habes suprà ibidem.

Sextus modus, per resecationem afflictiuam putridorum: sic sanatur homo per tribulationem. Vnde Iob 5. *Increpationem Domini ne reprobes. Quia ipse vulnerat, & medetur: percutit, & manus eius sanabunt*. Deuter. 32. *Percutiam, & ego sanabo*, id est, de tribulatione.

Septimus modus sanandi per vnctionem lenitiuam, id est, orationem, quæ mentem linit. Marc. 6. *Vngebant oleo multos ægros, & sanabantur*. Psalm 29. *Domine Deus meus clamaui ad te, & sanasti me*. Eccli 38.

Fili, in tua infirmitate ne despicias teipsum, sed ora Dominum, & ipse curabit te.

Octauus per minutionem alleuiatiuam, id est, per eleemosynarum largitionem. Ad altitudinem cæli ascendere non poteris oneratus, alleuia ergo sarcinam tuam, dando pauperibus bona tua. Lucæ 11. *Quod superest, date eleemosynam: & ecce omnia munda sunt vobis* Isaiæ 58. *Frange esurienti panem, & egenos vagosque induc in domum tuam: cùm videris nudum, operi eum, et carnem tuam ne despexeris. Tunc erumpet quasi manè lumen tuum, & sanitas tua citius orietur.*

Vltimò datur medicina, quæ est omnium infirmitatum spiritualium sanatiua, & hæc est charitas. Sanat ergo charitas omnes languores: *quia operit multitudinem peccatorum.* Eccli 43. *Medicina omnium in festinatione nebulæ.* Nebula ardorem solis contemperat: sic charitas tribulationem, & pœnalitatem. Cuicunque amaritudini fuerit admixtus amor Dei, statim dulcescit. Amor autem Dei omnia facit dulcia, etiam mortem. Augustinus: Amanti nihil difficile est. Charitas in omnibus ponit saporem. Vnde D. Ambrosius quoque vocat infirmitatem, officinam virtutis.

1. Pet. 4.

INFIRMITAS corporalis est pœna peccati. Exodi 15. Leuit. 26. Num. 12. Deut. 7. 28 2. Reg. 24. 4. Reg. 5. 2. Paral. 21. Ioan. 5.

DE INSTABILITATE.

INstabilitas est mutatio loci, vel propositi.

Quatuor faciunt hominem instabilem:
- 1. Stultitiæ cæcitas.
- 2. Peccati fœditas.
- 3. Impatientiæ feritas.
- 4. Præsumpta securitas.

Primum est, stultitię cęcitas. Omnis enim stultus instabilis est, iuxta Sapientis verbum: *Stultus, sicut luna, mutatur* de cogitatione in cogitationem, de deside-

Eccli 27.

ſiderio in deſiderium. Prou. 15. *Cor ſtultorum diſſimile erit.* Seneca: Ante omnia cura, vt conſulas tibi: & obſerua vt eadem velis hodie, quæ heri: mutatio etenim voluntatis indicat animam vacare, atque alibi apparere, prout tulit ventus. Idem: Quid eſt ſapientia? & reſpondet, idem velle, & nolle. Stulto nihil conſtat, nihil diu placet.

Secundum eſt peccati fœditas.

Cor peccatoris eſt ſicut
1. Pila in ludo puerorum.
2. Gallus ſupra pinnaculum tēpli.
3. Auis in cauea.
4. Panis ſoli, & vento expoſitus.

Primò cor peccatoris eſt ſicut pila, quæ in ludo puerorum depellitur de alio ad alium: ſic peccator de vno peccato ad aliud currit. De quo conqueritur Dominus per Ieremiam dicentem: *Peccatum peccauit Ieruſalē, propterea inſtabilis facta eſt.* Ideò dictum eſt præpoſito illius templi Iſaię 22. *Ponam te quaſi pilam in terram latam, & ſpatioſam.* Thren. 1.

Secundò eſt ſicut gallus ſupra pinnaculum templi, qui cuilibet vento ſe vertit: ſic homo, qui cuilibet tentationi cedit. Iob 27. *Tollet eum ventus vrens, & auferet, & velut turbo rapiet eum de loco ſuo.* Paleam tollit ventus, non granum; & poma putrida, & vermiculoſa citò cadunt de arbore à modico agitata vento, ſed ſana bene ſe tenent. Iob 21. *Erunt ſicut paleæ ante faciem venti, & ſicut fauilla, quam turbo diſpergit.*

Tertiò eſt ſicut auis in cauea, quæ quieſcere non poteſt, ſed ſemper currit per caueam modò huc, modò illuc. Iere. 14. *Hæc dicit Dominus populo huic, qui dilexit mouere pedes ſuos, & non quieuit, & Domino non placuit: Nunc recordabitur iniquitatum eorum, & viſitabit peccata eorum.* Seneca: Ecce vagaris, & de loco ad locum inquietaris. Aegri animi eſt iſta iactatio.

Quartò est sicut panis, qui de arca ad fenestram positus à venditore, soli, & vento, & luto expositus, facilius, & citius denigratur, & desiccatur. Sic sessiones in ostijs, & fenestris, & collocutiones inutiles in cordibus religiosorum decolorationes cōsueuerunt grauare, & humorem deuotionis auferre. Illi verò, qui in claustro cordis sui se tenent, & iuxta verbum Isaiæ 32. *à vento* se abscondunt, *&* celant *à* turbine, *& tempestate* rumorū secularium, & consolationum, sunt sicut panis in arca conseruatus, qui teneritudinem, & humorem deuotionis facilius retinent, quàm illi, qui pascunt *ventum*, & pascuntur à vento inanis gloriæ, & exsufflantur, & exsiccantur. Ideò dicit Apostolus ad Hebræos 12. quòd optimum est gratia stabilire cor.

Oseæ 12.

Tertium est impatientiæ feritas. Omnis enim impatiens instabilis est, vt dicit Boëtius in libro de Consolation. Quis est tam felix, qui cùm dederit impatientiæ manus, statum suum non oporteat mutare?

Quartum est præsumpta securitas, quæ est defectus timoris: timor enim reddit hominem stabilem. Sicut lapides superpositi asseribus super tecta, custodiunt eos, ne à vento moueantur. Eccli. 25. *Timor Dei super omnia se superposuit.* Vnde sicut anchora tenet nauem, ne mergatur: ita timor tenet cor stabile. Gregorius: Anchora mentis, pondus timoris. Et sicut timor bonus facit hominem stabilem: sic timor malus facit eum instabilē; & timor mundanus, vel humanus nunquam quiescit. Iob 15 *Sonitus terroris semper in auribus illius: & cùm pax sit, ille semper insidias suspicatur.*

DE INVIDIA.

INuidia est tristitia de bonis alienis: sicut inuidētia est ęgritudo suscepta propter alteri⁹ res secundas.

das. Inuidia, quę est pestis animæ, à diabolo introducta, iuxta illud: *Inuidia diaboli mors introiuit in orbem terrarum.* Sap. 2.

Inuidus de
- 1. Melioratione alterius deterior fit.
- 2. Profectu alterius annihilatur.
- 3. Lætitia alterius tabescit.
- 4. Pinguedine proximi marcescit.
- 5. Sanitate propinqui infirmatur.
- 6. Vita alterius moritur.

Primò de melioratione proximi deterior fit. Augustinus: Inuidia est dolor alienæ felicitatis: & de bono dolet, & de malo gaudet, vt diabolus. Inuidi enim sunt socij diaboli in lucro, & in damno: quia, quando diabolus lucratur, gaudēt; sed quando perdit, dolent: & damnum, & lucrum eius suum reputant. Sap. 2. *Inuidia diaboli mors introiuit in orbem terrarum. Imitantur autem illum, qui sunt ex parte illius.*

Secundò de profectu alterius deficit, & cōsumitur. Est enim ignis agrestis, qui in aquis, scilicet gratiarum, ardet, & seipsum consumit; sicut ignis ligna. Est etiam vitiū venenosum; habet enim venenum in corde. Est etiam sicut aranea; quicquid sugit, vertitur in venenum, & alios suo veneno inficit, detrahēdo: imò medicinalia (vt bona opera) fiunt ei venenosa, de qua medicina moritur. Augustinus: Sciēdum quòd cùm per omne vitium antiqui hostis venenum humano cordi infunditur, in zelo inuidiæ tota viscera sua serpens concutit.

Tertiò de lætitia alterius tabescit, & lucem bonorum operum obscurat. Sunt enim sicut noctuæ, non valentes lucem bonorum operum videre, similes Heli, qui non *poterat videre lucernam*, donec *extingueretur*. 1. Reg. 3. Gregorius: Mens inuidi, cùm de alieno bono affligitur, quasi de radio solis obscuratur. Ita corruptus est, vt fœtentia ei redoleāt, & redolentia

lentia fœteant: & amara ſint dulcia, & dulcia amara. *Væ, qui dicitis malum bonum, & bonum malum: ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras: ponentes amarum in dulce, & dulce in amarum.*

Iſaiæ 5.

Quartò de pinguedine alterius macreſcit. Vnde carmen illud poëtæ:

Horat. lib. 1. epiſt.

Inuidus alterius macreſcit rebus opimis.

Eſt enim velut vermis, qui naſcitur de ligno, vel veſte: & poſt illud, vnde natus eſt, corrodit & cõſumit. Prou. 14. *Putredo oſſium inuidia.*

Quintò de ſanitate alterius infirmatur. Magna ſtultitia, qui de alieno vulnere vult vulnus ſuum ſanare. Sanitatem quærit in aliena infirmitate: bonum in alieno malo. quod idem eſt, ac ſi in igne quæreret aquam, & in ſpinis vuas, & in tribulis ficus. Auguſtinus: De aliena pœna quærit ſibi medicamentum, & acquirit grande tormentum. Inuidia eſt ægritudo animi ex felicitate alterius proueniens.

Sextò de vita alterius moritur. Iob 5. *Paruulum occidit inuidia*: vt Cain Abel, Geneſ. 4. Gloſſa: Niſi inferior eſſet, de bono alterius non doleret. Alia Gloſſa: Paruus eſt, qui terrena diligit; magnus, qui æterna. Paruus ergo occiditur, quia nullus hac peſte moritur, niſi qui terrena appetit. Exemplum de illo, qui petijt à rege, vt ſibi vnus oculus erueretur, modò ſocius duos perderet.

DE INVIDIA Geneſ. 4. 26. 27. 30. 37. Exod. 1. Leuit. 19. Num. 12. 35. Deut. 19. 1. Reg. 18. 2. Reg. 17. Prouerb. 10. Sap. 2. Ezech. 25. Dan. 6. 2. Machab 14. Luc. 15. Ioan. 12. Rom. 1. 13. Galat. 5. Iacob. 3. 4. 1. Pe. 2. 1. Ioan. 3. 4.

DE IRA.

IRa, ſecundùm Hugonis ſententiam, eſt irrationabilis perturbatio mentis.

Ira { 1. Hominem excæcat.
2. Omni bono priuat.
3. Omnia mala prouocat. }

Primò ira excæcat hominem: & hæc dicitur subita ira, & est in hominibus, qui facile irascũtur, & inflammantur, & tunc omne id aperiunt, quod in corde habent. Hanc iram Horatius appellat tortam, cùm ait:

Secretumq; teges, qui es vino tortus, & ira.

Iob 17. *Caligauit ab indignatione oculus meus.* Item, sicut in aqua turbata nõ resultat imago; nec oculus turbatus clarè videre potest: sic homo turbatus nec se, nec Deum cognoscit. Psal. 6. *Turbatus est à furore oculus meus.* Cæca est ira, & sæpe non sinit cernere, quæ apertissima sunt, & pręcepta sæpe obscurat. Diabolus facit sicut piscator, qui turbat aquam, vt pisces non videntes nassam intrent: sic diabolus turbat hominem, vt peccatum non cognoscens, adimpleat. Sophon. 1. *Tribulabo homines, & ambulabunt vt cæci.* Item, diabolus similis est coruo, qui quando venit ad cadauer, primò currit ad oculum: sic diabolus primò excæcat hominem per iram, sciens, quòd postea poterit eum præcipitare de facili in foueam peccati. Psalm. 57. *Supercecidit ignis, & non viderunt solem.* Hæc assimilatur tonitruo, quod subitò magnum sonitum facit; assimilatur quoque stuppæ, & pulueri machinarum, vbi paruo, & modico igne fit maximus sonitus.

Secundò omni bono priuat, aufferendo ei spiritualia, & temporalia. Prou. 19. *Qui impatiens est, sustinebit damnum,* scilicet bonorum omnium. Nota, quod iracundus est sicut homo, cui domus comburitur: tunc in vesperis diues est, & manè nihil habet; quia ignis omnia sibi abstulit. Ita bona spiritualia perdidit homo iracundus ad sibilum vnius

verbi,

verbi, dum in iram, vel odium cadit, Eccli. 2. *Væ his, qui perdiderunt sustinentiam.* Item, est velut olla nimium ignem habens, quæ ebulliendo emittit quicquid in ea est. Prouerb. 15. *Os fatuorum ebullit stultitiam:* quia quicquid sentit in corde, profert ore.

Tertiò omnia mala prouocat. Prou. 15. *Vir iracundus prouocat rixas.* Glossa: Ianua vitiorum est iracundia; qua clausa, virtutibus interius dabitur requies; qua aperta, ad omne facinus armabitur iratus animus. Prouer 29. *Qui ad indignandum facilis est, erit ad peccandum procliuior.* Calidæ complexionis aguntur subita ira, & facilè irascuntur; quia sanguis citò circundat cor eorum. Multùm enim per iram dominatur diabolus in homine. Non enim timet homo iratus facere quicquid diabolus præcipit: non parcit filio, non seruo, non vxori, quin proijciatur in ignem, vel in aquam. Prouer. 17. *Expedit magis vrsæ occurrere raptis fœtibus, quàm fatuo confidenti sibi in stultitia sua.* Item, in exercitu diaboli est incendiaria, ferens ignem ante se: homo enim iracundus est velut serpens, ignem vomens ex ore, exurens omnes, qui sunt iuxta se. Item, est sicut ferrum ignitum, vrens omne, quod tangit. Et sicut lignum spinosum, quod pungit amplectentes se. Sed licèt homo amet omnes arbores, quæ sunt in horto suo, spinosas tamen declinat, ne lacerent eum: sic (licèt omnes amandi sint,) familiaritas tamen iracundorum declinanda Ideò dicitur Prou. 22. *Noli esse amicus homini iracundo.*

De Ira Genes. 4. Exod. 4. Deut. 1. Num. 11. Iob 5. 36. Psal. 4. Prou. 12. 14. 15. 17. 19. 22. 27. 29. Eccle. 7. Eccli. 20. 25. 27 28. 30. Dan. 14. Matth. 5. Luc. 4. Rom. 12. Galat. 5. Ephes. 4. Coloss. 3. Tit. 1. Iacob. 1.

DE LVXVRIA.

LVxuria maximum malum est, & generaliter omnem inordinatam concupiscentiam ostendit, quando quis est solutus in voluptates.

Luxuriæ octo sunt filiæ:
1. Cæcitas mentis.
2. Inconsideratio.
3. Inconstantia.
4. Præcipitatio.
5. Amor sui.
6. Odium Dei.
7. Affectus præsentis seculi.
8. Horror, seu desperatio futuri.

His machinis inuadit diabolus vitam nostram, atque eam subuertere nititur.

Luxuria est ignis, de quo dicitur Iob 31. *Ignis est vsque ad perditionem deuorans, & omnia eradicans genimina.* Hunc ignem non succendit Dominus, sed diabolus. Sicut faber quando non potest ducere ferrum ad voluntatem suam, ponit illud in ignem, & tantum sufflat, donec sit calidum, & tunc ducit ad libitum suum: sic diabolus, quando non potest aliquem ducere ad peccatum, calefacit eum igne luxuriæ, vt sic possit eum flectere ad peccatum. Isaiæ 54. *Ecce, ego creaui Fabrum sufflantem in igne prunas, & proferentem vas in opus suum.* Succenditur iste ignis flatu follium, id est, suggestione vetularum, quæ sunt quasi folles diaboli ad accendendum ignem luxuriæ. Ierem. 1. *Ollam succensam ego video,* id est, vetulam nigram. Olla enim (quantuncunque alba) si ad ignem ponatur frequenter, denigratur: sic anima per luxuriæ frequentiam. Thren. 4. *Denigrata est super carbones facies eorum.* Ecce peccati demonstratio. Olla enim bulliens, si non haberet nisi vnam fabam, eam supraponeret, & monstraret: sic luxuriosi luxuriam cohibere non possunt, quin saliat per

os, turpiter loquendo & cantando; per tactum, & per ornatum: sicut de domo incensa exit ignis per fenestras.

Accenditur iste ignis
- 1. Per os
  - 1. Suggestione diaboli.
  - 2. Colloquijs & familiaritate mulierum.
  - 3. Appositione ciborum & potuum.
  - 4. cantu.
- 2. Per contactum.
- 3. Per ornatum.

Primò accenditur iste ignis flatu oris, id est, suggestione diaboli. Iob 41. *Halitus eius prunas ardere facit.* Item, accenditur iste ignis colloquijs mulierum, & familiaritate. Eccli. 9. *Colloquium illius quasi ignis exardescit.* Murilegus iuxta ignem albam pellem comburit; & papilio iuxta candelam volitans se comburit: sic homo circa mulierem sedens. Nulla securitas fœno, vel stupæ est iuxta ignem esse: sic nec homini iuxta mulierem. Isaiæ 40. *Omnis caro fœnum.* Item, nix, licet frigida, tamē iuxta ignem liquescit: sic virginitas colloquijs, & familiaritate mulierum perit. Item, ferrum durum, & frigidum ab igne conuertitur in mollitiem, & quasi ignis efficitur: sic ferreas mentes libido domat. Hieronymus: Flammigero igne percutit mulier hominis conscientiam. Item, iste ignis accenditur ex appositione combustibilium, id est, lignorum, vel olei, vel picis: sic ignis luxurię ex appositiōe ciborum, & potuum. Quilibet enim cibus delicatus, vel scyphus vini est quoddam incentiuum luxuriæ. Non videntur habere bonam voluntatem extinguendi ignem illum, qui bonos bolos, & fortia vina frequentant. Sicut nec videtur habere bonam voluntatem extinguendi domum incensam, qui oleum,

& ligna

& ligna in ignem proijceret. Venter enim, & genitalia vicina sunt. Hieronymus: Venter vino ęstuans citò spumat in libidinem.

Item accenditur iste ignis ex sufflatione cantus.

Secundò accenditur per contactum. Ex duobus enim lapidibus inuicem collisis, exit ignis: & quid mirum, si ex tactu viri & mulieris exit ignis luxuriæ, & concupiscentiæ? Item, murus, licet nō comburatur, à cādela iuxta se posita tamē denigratur. Hieronymus: Si cum viris fœminæ habitent, viscarium diaboli non deerit.

Tertiò accenditur per ornatum. Sicut enim raptores, & prædones, quando volunt vnam villam comburere, ponunt ignem in vna domo, & per illam aliæ succenduntur: sic diabolus ignem luxuriæ ponit in vna ioculatrice. Heu! iudices vestri caperent combustores domorum, & comburentes animas, imò templum Dei non capiunt? Psalm. 73. *Incenderunt igni Sanctuarium* Dei, &c. Videretur infidelis, qui templum succenderet materiale, vel violaret: quantò magis qui combureret, & violaret templum Dei spirituale? Audi Apostolum 1. Corinth. 3. *Si quis templum Dei violauerit, disperdet illum Deus. Templum enim Dei sanctum est: quod estis vos.*

Luxuria est diaboli
- 1. Fouea, ad peccatores præcipitandum.
- 2. Laqueus, ad capiendum.
- 3. Hamus, ad decipiendum.
- 4. Venenum, ad toxicandum.
- 5. Gladius, ad occidendum.

Primò est fouea ad præcipitandum. Sunt enim quidam, qui diabolum iuuant ad capiendum seipsos; quia scienter iuxta foueam vadunt, in quam diabolus vult eos præcipitare. Prouerb. 23. *Fouea profunda est meretrix.* Sed qui in foueam

cadunt, non, quando volunt, exeunt, ſicut piſcis de naſſa. Oſeæ 5. *Non dabunt cogitationes ſuas, vt reuertantur ad Deum ſuum: quia ſpiritus fornicationum in medio eorum.* Sequitur: *Inſidiatur in via quaſi latro.* Inſidiantes in via, quæ ducit Romam, non ſunt tolerandi: ſic nec inſidiantes in via paradiſi. Sequitur: *& quos incautos viderit, interficiet.* Non ſuſtinerent iudices latrones, qui homines ſpoliarent, & occiderent; & ſuſtinent meretrices, quæ occidunt animam, & ſpoliant gratuitis.

Secundò eſt laqueus, ad capiendum, vel muſcipula diaboli. Voluptas luxuriæ, eſt quaſi eſca in muſcipula muribus expoſita; glutinum, ſiue viſcus, in ligno poſitum, ad capiendum aues; & ſicut pedica abſcondita ſub folio; & ſicut laqueus ſub grano. Pſalm. 141. *In via hac, qua ambulabam, abſconderunt laqueum mihi.* Eccle. 7. *Vincula ſunt manus illius:* quia quicquid tenet, ita fortiter tenet, quòd vix poteſt euadere.

Tertiò eſt ſicut hamus ſub cibo. Eccleſ. 9. *Sicut piſces capiuntur hamo, & ſicut aues laqueo comprehenduntur: ſic capiuntur homines in tempore malo.*

Quartò eſt ſicut venenum cibo admixtum. Auguſtinus: Omne ſeminarium voluptatis, venenum puta. Prouerb. 23. *Ingreditur blandè, ſed in nouiſſimo mordebit vt coluber, & ſicut regulus venena diffundet.*

Quintò eſt gladius, ad interficiendum. Hieronymus: Gladius igneus ſpecies mulieris. Hunc gladium diabolus cordi tuo applicat, quando prauam cogitationem immittit: & hunc gladium cordi tuo impingis, quando peccato conſentis. In gladium irruis, quando peccatum opere imples, vt *Saul,* qui *ſuper gladium ſuum* irruens, *mortuus eſt.* Hunc gladium emit ad ſe occidendum, qui dat mulieri,

1. Reg. 31.

vt ei consentiat. Non est securum homini sedere iuxta hostem suum, habentem mortis gladium, id est, mulierem.

Peccatum Luxuriæ videtur esse præcipua causa, quare Deus Diluuio deleuerit mundum, Genes. 6.

De LVXVRIA habes, Gene. 38. Iudic. 19. 2. Reg. 16. Tob. 6. Luc. 14.

DE MENDACIO.

Mendacium, est falsa vocis significatio cum intentione fallendi. Vnde & mentiri est contra mentem ire, siue verum, siue falsum asserat.

Mendacium est vituperabile, & diabolicũ peccatum. Homo igitur mendax, similis est diabolo imitatione. Ioan. 8. *Vos ex patre diabolo estis, & desideria patris vestri vultis facere*, scilicet, mentiri; quia qui loquitur mendacium, ex diabolo est, *quia mendax est, & pater* ipsius mendacij.

Mendacium est vituperabile, propter
- 1. Immunditiam, quia inquinat.
- 2. Iniustitiam, quia falsificat.
- 3. Animæ periculum, quia trucidat.
- 4. Interiorem oculum, quia excæcat.

Primò est vituperabile peccatum mendacij, & periculosum: inquinat enim id, quod magis indecens est esse immundum. Si aliquis os suum apertum haberet muscis, & alijs immũditijs, vt quęcunque vellent ibi intrare, permitteret & nidificare, os eius abominabile hominibus esset: sic os mẽdax abominabile est Deo; cùm immunditia mendacij multò magis displiceat Deo, quàm hominibus immunditia muscarum, & similium rerum immundarum. Prouerb. 12. *Abominatio est Domino labia mendacia.*

Secundò est vituperabile propter iniustitiã; quia

 falsifi-

falsificat: facit enim hominē falsum. Quantū enim prȩualet denarius verus denario falso, tantū prǽualet homo verax homini falso, & mendaci. Vnus denarius bonus plus valet, quàm cētum falsi: sic vnus homo verax valet plus, quàm centū mendaces. Magna stultitia, volunt omnes homines denarios suos esse veros, & bonos, (ita tēporalia ista magni facimus,) & tamē salutē animæ ita negligimus. *Cor impiorum pro nihilo.* Item, falsa moneta repellitur, & comburitur: sic mendaces non recipiuntur in cælo, sed comburentur in inferno cum dæmonibus.

Prouer. 10.

Tertiò vituperabile est, & damnosum, propter animæ periculum; quia interficit. Mendacium est quoddam venenum tantæ potentiæ, quòd in ipso ore existens, interficit hominem. Sapien. 1. *Os, quod mentitur, occidit animam.* Psal. 5. *Perdes omnes, qui loquuntur mendacium.*

Quartò, est vituperabile, & damnosum propter interiorem oculum, quem excæcat. Talibus illudit diabolus. Sicut cæci in ludo stultorum: porcus eis traditur ad lacerandum, & dum porcum se credunt scindere, scindit manus vnus alteri: sed illi miseri vulnera non attendunt, sed quod inde reportant, & magno stipendio illud emunt: sic mendaces vulnera peccatorum de mendacio non sentiunt, solum lucrum temporale attendentes; quia pro certo in ludo cæcorum fuerunt: *excæcauit enim illos malitia eorum.* Ipsi enim contra se insidiantur, & moliuntur fraudes contra animam suam.

Sap. 2.

DE MENDACIO Genes. 3. 37. 39. Exod. 23 Leuit. 19 1. Reg. 22 2. Reg. 1. 3. Reg. 21. 4. Reg. 5. 2. Paral. 18. Iudith 4. Esth. 3. Iob 13. Psalm. 20. Prouerb. 6. 11. 12. Sapient. 1. Eccli. 2. 7. 20. 25. Isaiæ 28. Oseæ 4. Zachar. 8. 2. Machab. 5. Ioan. 8. Acto. 5. Ephes. 4. Coloss. 3. 1. Timoth. 4.

DE MVRMVRATIONE.

MVrmurare est de aliquo bono facto malè loqui, illi detrahendo.

Murmurans de cibo, vel potu, deficit in principio belli spiritualis, quod est contra gulam, vt dicit Glossa super Matth. 4. Nisi prius gula refrænetur, frustrà contra alia vitia laboratur. Talis in primo conflictu dicit malum verbum, scilicet victus ab vna ancilla, scilicet carne, quòd est magna vilitas. Hieronymus: Nihil vilius, quàm à carne vinci. Vnde quando cantatur de viro iusto: Ecce homo sine querela, verus Dei cultor: de isto posset dici: Ecce homo plenus querela, ventris sui cultor. Rom. 16. *Huiuscemodi Christo Domino nostro non seruiunt, sed suo ventri.*

Secundò ostēdunt se vacuos à gratia, dum murmur resonat in eis, & querimonia. Vasa enim vacua percussa resonant, non plena; quia corde tacito mens bene conscia conseruat patiētiam. Eccli. 10. *Vir prudens, & disciplinatus non murmurabit correptus.* Olla vacua ad ignē posita crepat, & magnum sonitum reddit; plena non. Eccli. 27. *Vasa figuli probat fornax, & homines iustos tentatio tribulationis.* Item, murmurans est quasi rota currus non bene vncta vnctione gratiæ, & ideò murmurat, sicut rota. Eccli. 33. *Præcordia fatui quasi rota carri;* qui scilicet fœnum portat, & murmurat. Talis intromittit se de hoc, quod ad ipsum non pertinet, scilicet de seipso, cuius seruus non est, sed Dei. Ioan. 21. *Quid ad te?* (scilicet de teipso) *tu me sequere.* Iste vult auctoritate propria sibi dispensare de cruce sua, contra omnia iura. Bernardus: Suspecta est mihi tuijpsius dispensatio, & vereor tibi illud sub tegmine nouæ tuæ discretionis à prou dētia carnis, quæ mors est. Duæ ranæ in stagno vno maiorē tumultū faciunt, quàm centū magni pisces: sic duo miseri, quàm cē-

tum boni. Peiores canes semper latrant, sed nobiles tacent. Augustinus: Mos est imbecillũ canum, quanto minus valent, tantò plus latrare. Sap. 1. *Custodite vos à murmuratione, quæ nihil prodest.* Est enim querela cum impatientia in his, quę homo deberet patienter ferre.

DE MVRMVRATIONE Exod. 14. 15. 16. 17. Num. 11. 12. 14. 16. 17. 20. 21. Deut. 1. Iosuæ 9. Iudith 8. Psal. 58. Sap. 1. Thren. 3. Matt. 20. Luc. 5. 15. 19. Ioan. 6. Acto. 6. 1. Corint. 10. Iudæ 16.

DE NEGLIGENTIA.

NEgligentia est omissio, vel contemptus, quando homo non curat, si illud, quod debet facere, vtrum bene fiat, vel malè. De tali dicitur Iere. 48. *Maledictus, qui facit opus Domini fraudulenter.* Quia tunc est mortale peccatum, quando prætermittitur actus de necessitate salutis, vel circunstantia eius: ad hoc enim deducitur peccator, vt se negligat, & minorem curam habeat de se, quàm de alia quacunque re. Vini cupidus, quàm diligens est circa dolium suum, ne vinum effundat; quàm curiosè circuit dolia sua, & ex omni parte bene obturat: sensus autem suos non obturat, etsi dona spiritualia effluent, non curat. *Gratiæ enim fatuorum effundentur.* Negligentia (ait Gregorius) sæpe de virtute facit peccatum. Item, si linteamina, vel vestes sordidauerit, de eorum ablutione solicitus est, sed de sordibus animæ non curat, secundùm illud: *Qui in sordibus est, sordescat adhuc.* Si quid expenderit homo, scripto commendat, sed de actibus an mę non curat. Proue. 18. *Impius cùm in profundum venerit peccatorum, contemnit.* Vnde colligitur negligentiam magnum esse peccatum: sicut enim terra diu inculta spinis, & vepribus plena, de difficili colitur: ita difficilè exuitur negligens negligentia.

Eccli. 20.

Apoc. 22.

DE

DE ODIO SVIIPSIVS.

DIcitur vulgariter: Qui non dat, quod amat; non accipit ille, quod optat. Vnde qui non dat pro Deo quod amat in hac vita, quod cupit, non accipit in futuro: qui autem quod amat hîc, pro Deo exponit, in futuro accipiet quod optauerit. Ioan. 12. *Qui odit animam suam in hoc mundo, in vitã æternam custodit eam.* Nota, quòd anima, id est, vita carnalis oditur bene, vel malè. Malè oditur, cùm propter laborem, vel paupertatem, vel aliquod infortunium tædet aliquem vitæ suæ, & desiderat mortem, cùm tamen dicatur: *Nemo vnquam carnem suam odio habuit.* Sapientem enim non tædet cõmodum suum facere, & profectum. Vnde strenuos milites non tædet tempus bellorum, vel tyrociniorũ; imò vellent, quòd aliud tempus non esset: quia ibi sciunt, se laudem quæsituros, & gloriam. Et certè aduersitatem patientes, apud Deum laudem, & gloriam magnam acquirunt. Ideò dicit Propheta Dauid: *Si exurgat aduersum me prælium, in hoc ego sperabo.* Præterea, Infirmos non tædet temporis, quod suæ infirmitati confertur: libenter enim sustinent emplastra mordacia, & amara, ex quibus recuperare se nouerint sanitatem. Et certè ex tribulationibus corporalibus recuperatur frequenter sanitas mentis. Iob 5 *Ipse vulnerat, & medetur: percutit, & manus eius sanabunt.* Gregorius: *Percutit* carnem, & sanat mentem. Præterea, mercata, & nũdinæ non tædent cupidos mercatores; quia plus, quàm alijs temporibus acquirunt, & lucrantur: sic certè patientes diuitias spirituales acquirunt, Prouerb. 10 *Benedictio Domini*, id est, tribulatio, qua Deus debet benedici, *diuites facit*. Glossa: Hîc virtutibus, & in futuro omnibus bonis: *nec sociabitur eis afflictio*, & si modò societur. Cardui enim, & vrticæ grano in campo sociãtur: sed cùm ponuntur in

Ephes. 5.

Psal. 26.

tur in horreo, societas separatur. Apoc. 7. *Absterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorũ.* Bene autem dicitur anima, vel vita carnalis, cùm vsq; ad interemptionem vitiorum, & mortificationem persequitur, & non mortificatur. Luc. 14. *Si quis venit ad me, & non odit patrem suum, & matrem, &c. adhuc autem & animam suam: non potest meus esse discipulus.* Glossa: In omni arte discipuli magistrum imitantur.

Nota, quòd debet homo odire animam, id est, vitam suam quadrupliciter, scilicet vt	1. Agricola granum. 2. Pugnator clypeum. 3. Miles equum. 4. Ægri languidum membrum.

Primò vt agricola granum, qui magis vult ipsum ad tempus perdere in terra, & vẽtis, & tempestatibus exponere, quàm in horreo reseruare. Si enim illud tãtum amaret, quòd in horreo reseruaret, fructum non faceret, sed putresceret, & corrũperetur: sic qui tantum amat carnẽ suam, vt qui vult eam in quiete, & delicijs reseruare, & non ieiunijs, & laboribus exponere: nihil enim ex ea, nisi peccatum, & corruptionem habebit. Matt. 16. *Qui voluerit animã suam saluã facere, perdet eam.* Ioan. 12. *Qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam*, id est, inueniet eam in futuro. Glossa: Quasi dicat, agricola, frumentũ si seruas, perdis; si seminas, renouas. Ideò ibid. *Nisi granum frumenti, cadens in terram, mortuum fuerit, ipsum solum manet: si autem mortuum fuerit, multum fructum affert.* Terra, quę quiescit, & non colitur, non nisi herbas nociuas producit: & cùm bene colitur, vix bonas apportat. Prouerb. 12. *Qui operatur terram suam* (id est, carnem laboribus, & ieiunijs) *satiabitur panibus: qui autem sectatur otium, stultissimus est.* Prouer. 28. *Qui sectatur otium, replebitur egestate.*

Secun-

Secundò debet odire homo animam, id eſt, carnem ſuam, vt pugnator clypeum. Pugnator autem diligit clypeum, & carum habet; ſed non tantum, quòd non opponat ictibus, vt corpus ſeruetur illæſum: ſic caro aduerſitatibus & periculis exponenda eſt, vt anima ſeruetur illæſa, & indemnis. Actor. 20. *Vincula, & tribulationes* Ieroſolymis *me manent*, id eſt, expectant, dicit Paulus, *ſed nihil horum vereor, nec facio animam meam*, id eſt, carnem, *pretioſiorem, quàm me*, id eſt, quàm animam meam. Cùm enim quis in tantum aſtringitur, quòd in mare oportet merces proijcere, vel perſonas ſubmergi, merces exponuntur: & in bello manus enſi exponitur, vt caput ſeruetur illæſum; quia mortuo merces non proſunt, nec manus capite abſciſſo: ſic cùm quis ad hoc deuenit, quòd oportet vel animæ habere detrimentum, debet carnem, & diuitias exponere; ſicut ſerpens, qui caudam exponit, & corpus, vt caput, id eſt, vita, ſeruetur. Matth. 10. *Eſtote prudentes ſicut ſerpentes*. Diuitiæ enim corpori mortuo, id eſt, animæ damnatæ non proſunt. Matth. 16. *Quid enim prodeſt homini, ſi mundum vniuerſum lucretur, animæ verò ſuæ detrimentum patiatur?*

Tertiò vt ſtrenuus miles equum bonum. Miles autem non odit equum, ſed habet ipſum valde carum; & tamen quando eſt in bello, vrget eum calcaribus, & non parcit ei, imò morti, & perditioni ipſum exponit, vt faciat pulchrum ictum, vnde laudem, & gloriam acquirat; & maximè, cùm ſeruit domino nobili, & largo, à quo meliorem ſe recipere ſperat: ſic caro exponenda eſt ieiunijs, & orationibus, & huiuſmodi; nec debemus dimittere propter timorem carnis noſtræ, cùm à Deo in iudicio meliorem carnem recepturi ſimus. Vnde 2. Mach. 7. Adoleſcens membra perditioni exponens, ſic ait: *E cœlo iſta poſſideo, ſed propter Dei leges nunc hæc*

ipsa despicio; quoniam ab ipso me ea recepturum spero.

Quartò debet odiri sicut membrum infirmum: æger autem amat membrum suum, quamuis infirmum, sed exponit illud, pro sanitate recuperanda, combustioni, & sectioni: si enim membrum tantum amaret, quòd non ferro, nec igne tangi permitteret, ipsum ex toto perderet, si non permitteret igne, vel ferro putredinem remoueri: sic caro odienda est, vt ferro pœnitentiæ, & igne tribulationis vitia resecentur, alioquin finaliter deperiret. Ioan. 12. *Qui amat animam suam in hoc mundo*, (id est, carnem, vt nec igne pœnitentiæ, nec ferro aduersitatis vitia resecentur) *perdet eam*, scilicet finaliter in inferno. Granum enim vt conteratur, & à palea separetur, sub flagello ponitur; & equus morbidus ferro, & igne cruciatur: sic debet fieri de carne. Vnde dicit Glossa super illud: *Qui verò odit animam suam*, &c. Bene odimus animam, cùm eius carnalibus desiderijs non acquiescimus. Galat. 5. *Qui sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitijs, & concupiscentijs.* Nota, quòd illi, qui ducti humano timore magis eligunt malum animæ, quàm corporis, similes sunt rustico, qui eundo ad forum, portat sotulares in collo suo, magis eligens lædere pedes, quàm sotulares. Item, similes sunt militi intranti ciuitatem quandam, qui, cùm audisset, quòd erant duo hospitia; vnum, in quo equus malè tractabatur, sed dominus bene; aliud, in quo equus bene, & dominus malè, elegit secundum, timens magis de equo suo, quàm de seipso. Non sic Eleazarus (2. Machab. 2.) ille fecit, qui magis elegit sustinere mortem amarissimam; quàm comedere de carnibus porcinis.

DE ODIO PROXIMI.

Odium, est inueterata ira, vel est ira ex pluribus

bus causis collecta, diuturno tempore perseuerans. Et differt odium ab inuidia; quia odium in brutorum natura comperitur. Vbi odium, ibi charitas esse non potest. Vnde Isidorus: A regno Dei se separant, qui semetipsos à charitate dissociant.

Non hominem, sed vitia odio habenda; quia

Per odium
1. Generatur diuersitas discordiç animam inquietantis.
2. Priuatur nobilitas diuinæ gratiæ, animam viuificantis.
3. Obtenebratur claritas sapientiæ, animam illustrantis.

Primò igitur generatur diuersitas discordiæ animam inquietantis. Prouerbior. 10. *Odium suscitat rixas*. Magna insania odientis, qui vult se occidere, vt asinum sui hostis occidere possit: si enim expectaret Dominum, plenè vindicaret eum, hostem eius infernali patibulo affligendo. Vnde Prouerbior. 20. *Ne dicas, Reddam malum pro malo: expecta Dominum, & liberabit te.* Sed nolunt dimittere paruum debitum, vt eis dimittatur magnum. Si aliquis deberet centum talenta, & ei deberentur centum solidi, stultus esset, si nollet dimittere paruum debitum, vt magnum ei dimitteretur: sic sunt illi, qui paruam iniuriam sibi factam nolunt dimittere proximo, vt eis dimittantur peccata sua à Deo. Exemplum de seruo nequam Matth 18. Gregorius: Alijs per ieiunia, grauesque pœnitentias peccata dimittuntur, si non dimiseris quod tibi factum est. Anastasius: Si non dimittis iniuriam, quæ tibi facta est, non orationem pro te facis, sed maledictionem pro te inducis.

Secundò priuatur nobilitas diuinæ gratiæ, animam viuificantis. 1. Ioan. 3. *Qui non diligit, manet in morte, & sui homicida est.* Si aliquis haberet fratrem suum insanum, qui alapam ei daret, vel conuicium dice-

diceret, & ob hoc se occideret; ipse plus de eo dolere deberet, quod frater insanus ei faceret, quàm de eo, quod ab eo sustineret: sic qui iniuriam patitur, magis dolere debet de peccato iniuriantis se, quàm de iniuria sibi illata, sicut Dominus docet Lucæ 23. dans nobis exemplum, cùm dixit: *Pater, dimitte illis: non enim sciunt quid faciunt*. Stultus esset, qui, cùm aliquis auferret sibi aliquid, ipse in vindictam eius proijceret reliquum: malitia proximi, & superbia abstulit tibi terram, & ipse aufers tibi cælum, de vno damno facis duo, imò multa. Seneca: Ridiculum est odio nocentis innocentiam perdere. Sed quidam reputant vilitatem, & dedecus non vindicare se; sed potius dedecus est, & vilitas vindicare se; potius honor est, si te non vindices. Prou. 20. *Honor est homini, qui separat se à contentionibus: omnes autem stulti miscentur contumelijs*. Sufficiat ergo tibi vindicare potuisse: scito enim honestum, & maius genus vincendi, ignoscere. Si aliquis interfecisset patrem, & matrem alicuius, haberet eum odio; quantò magis debemus odire peccatum, quod interfecit omnes de parentela nostra, & eos, qui remanserunt, interficiet? *Iniquos* igitur, id est, peccata, *odio* habeamus, non homines.

Tertiò per odium obtenebratur claritas sapientiæ, animam illustrantis. 1. Ioan. 3. *Qui odit fratrem suum, homicida est. Et scitis, quoniam omnis homicida non habet vitam æternam in semetipso manentem.* Non debet aliquis indignari, si aliquis eum impugnat, sed sibi potius irasci debet, qui ab eo non cauit. Velut cæcus est homo iratus, vt dicitur Iob 17. *Caligauit ab indignatione oculus meus.* Cato:

Impedit ira animum, ne possit cernere verum.

Vnde magna stultitia est odire illum, qui aurum, & argentum, & lapides pretiosos tibi proijcit. Tibi coronam fabricat, qui malum, vel contumeliam tibi

tibi facit, vel dicit. Psalm. 128. *Supra dorsum meum fabricauerunt peccatores*; mihi coronam, & eis pœnam. Vnde qui se vindicat de persecutione, videtur malum pro bono reddere, & ideò malum ei veniet. Prouerb. 17. *Qui reddit mala pro bonis, non recedet malum de domo eius.*

DE OTIO.

OTium est, cùm quis quiete necessaria saluti corporis accepta, vacat ab aliquo opere spirituali, vel corporali: & est otiositas filia acediæ. Otiosus locum facit diabolo in se; in occupato autem non habet diabolus locum: quia res perfectè occupata, non est capax alterius rei. Ideò dicit Hieronymus: Exerceamini semper, vt non detis locum diabolo.

Otiosus assimilatur
1. Signo, exposito sagittis sagittariorum.
2. Castro, exposito periculis inimicorum.
3. Cloacæ, receptaculo omnium sordidorum.

Primò assimilatur otiosus signo exposito sagittis, & ictibus sagittariorum. Potest enim à dęmonibus vndique sagittari, & potest dicere illud Thren. 3 *Tetendit arcum suum, & posuit me quasi signum ad sagittam.* Sed occupatio est quasi clypeus contra sagittas diaboli, Eccli. 29. *Super scutum potentis,* id est viriliter operantis, *aduersus inimicum tuum pugnabit.*

Secundò assimilatur castro sine muro, & clausura, exposito periculis inimicorum: ideò de facili capitur. Ezechiel. 38. *Ascendam ad terram absque muro: veniam ad quiescentes, habitantesque securè.* Iob 30. *Quasi rupto muro, & aperta ianua verborum irruerunt super me.* Homo verò occupatus bonis operibus, est quasi claustrum bene clausum & firmatum. Augustinus: Non facilè capitur à tentatore, qui bono vacat exercitio.

Tertiò assimilatur cloacæ fœtidæ, receptaculo sordidorum omnium, & sordium. Gregorius: Omnium tentationum, & malarum cogitationum sentina est otium. Terra enim ex quiete, & otio profert malas herbas, & pungitiuas: sic homo otiosus punctiones vitiorum. Prou.24 *Per agrum hominis pigri transiui, & per vineam viri stulti: & ecce totum repleuerant vrticæ, & operuerant superficiem eius spinæ*, id est, punctiones vitiorum carnalium, & terrenorum. Vnde otiositas est magistra malitiæ; quia *multam malitiam docuit otiositas*. Otium enim vitia nutrit, & meritum negligit; & est otiosus quasi mollis culcitra, in qua diabolus libenter quiescit. Est etiam mater nugarum, nouerca virtutum, vt ait Bernardus. Item, otiosus est velut homo mortuus; quia sicut mortuus non valet operari. Seneca: Otium sine literis mors est, & viui hominis sepultura.

Eccli 33.

Dicitur etiam, quòd otiosi sunt velut arbores autumnales infructuosæ, bis mortuæ: arbor in Autumno plantata, quando debuit facere fructum, exsiccatur. Tales sunt illi, qui in articulo mortis volunt facere pœnitentiam. Isti quærunt medicinam nimis tardè, quando iam non possunt sumere, cùm tamen scriptum sit Eccli 18. *Ante languorem adhibe medicinam*. Item, otiositas multùm damnificat hominem. Si quis haberet vineam, ex qua posset colligere centum dolia vini, stultus reputaretur, & multùm damnificaret se, si ex negligentia colendi eum fructum amitteret. Fructus autem, quem homo in se colligeret, si se diligenter excoleret, præualeret vino vnius regni. Ideò dicit Seneca: Turpissima iactura est, quæ per negligentiam fit. Habes de OTIO multa in sacris literis, quę reduci possunt ad loca communia pro formandis sacris concionibus: Exod. 5. 2. Reg. 11. Prou. 6.10.12.13.18.19.20.21.24.26. 28. Eccli 33. Ezech. 6.16 Matt. 13.20, Rom. 12.1. Tim. 5.

DE PECCATO.

PEccatum, est actus deuians ab ordine debiti finis, contra regulam naturæ & rationis.

Peccatum multa mala facit homini, quæ deberent eum retrahere à peccato. Quia videlicet

Peccatum
1. Hominem liberum seruum facit.
2. Ad amarum finem deducit.
3. Multipliciter decipit.
4. Magna damna affert.
5. Excæcat hominem.
6. Inducit prauam consuetudinem.
7. Imponit onus graue.

Primum malum, quod peccatum inducit, est, quia liberum, seruum facit. Et cuius? diaboli. Ioan. 8. *Qui facit peccatum, seruus est peccati.* Itaque seruus non facit quod vult, sed quod dominus eius: sic peccator non facit, quod vult, sed quod diabolus. 2. Petr. 2. *A quo quis superatus est: huius & seruus est.* Dicunt naturales: Ex quo ceruus victus est ab alio ceruo, nunquam postea ei resistit, sed quando occurrit ei, quasi dominum eum reputans, caput inclinat & cornua, in signum subiectionis, & seruitutis; sic & mulier semel oppressa ab amatore suo, post ei non resistit, sed sequitur eum vbique: sic homo victus à diabolo per consensum, ei postea non resistit. Item, in potestate hominis est aliquando facere regem, vel prælatum, quem vult; sed postquam factus est, non est in eius potestate, eum de regno expellere. Rom. 6 *Nescitis quoniam cui exhibetis vos seruos ad obediendum, serui estis eius cui obeditis, siue peccati ad mortem, siue obeditionis ad iustitiam?* Vnde sicut seruus non potest de seruitute domini recedere, quando vult: sic nec homo à peccato. Item, nauis per se descendit, sed non per se ascendere potest: sic homo per se descendit ad malum, sed non per se ascendit ad bonum. Oseæ 13. *Perditio tua* ex te, ô *Israel, tantummodò*

modò in me auxilium tuum. Similiter nauis, fracto temone, non quò vult, ducitur, sed quò ventus ducit eam: sic homo, qui est in peccato, perdito auxilio Dei, non quod vult, agit, sed quod diabolus vult. Rom. 7. *Non quod volo bonum, hoc facio: sed quod nolo malum, hoc ago. Si autem quod nolo, illud facio: Iam non ego operor illud, sed quod habitat in me peccatum.* Thren. 1. *Abierunt absque fortitudine ante faciem subsequentis.*

Secundum malum est, quòd ad amarum finem deducit. Prouerb. 5. *Nouissima illius amara quasi absynthium.* Pisces nutriti in mari, propter nutrimentum maris reputant mare dulce, cùm tamen sit amarum: sic peccatores nutriti in peccatis, peccata dulcia reputant, cùm tamen aliter sit. Isaiæ 5. *Væ qui dicitis malum bonum, & bonum malum: ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras: ponentes amarum in dulce, & dulce in amarum.* Isti sunt similes cuidam stulto, qui, cùm audiret commendari falconem domini sui, quòd valde bonus esset, accepit eum furtim, & occidit, & comedit; & cùm omnes de domo plangerent, & commendarent, nescientes quid de eo factum esset, respondit stultus, dicens, quòd non dicerent verum; quia nunquam comederat tam amaras carnes. Attende ô peccator; quia nunquam tam amarum cibum comedisti, sicut peccatum; quia gustatum affert mortem. Ierem. 2. *Scitò, & vide quia malum, & amarum est, te reliquisse Dominum Deum tuum.*

Genes. 3.

Tertium est multiplex deceptio, & stultitia peccatoris. Magna enim stultitia, & deceptio est, scienter comedere mortiferum corpori, sicut dicitur Iob 6. An *potest aliquis gustare, quod gustatum affert mortem?* Multi tamen auidè mortiferum animę hauriunt, id est, delectationes carnales venenosas. Augustinus: Omne seminarium voluptatis venenum puta. Apocalyps. 8. *Multi mortui sunt de aquis,* id est, delectationibus

nibus mundi, *quia amaræ factæ sunt*, ſcilicet poſt mortem. Item, nullus ſcienter gladium, quo occideretur, quæreret: multi tamen peccatum, quo anima occiditur, proprijs laboribus quærunt. Sap. 1. *Iniuſtitia mortis eſt acquiſitio*, id eſt, per hanc acquiritur mors. *Impij autem manibus, & verbis accerſierunt illam: & æſtimantes illam amicam, defluxerunt, & ſponſiones poſuerunt ad illam: quoniam digni ſunt morte, qui ſunt ex parte illius*. Item, nullus ſcienter iniret pactum, & ſocietatem cum illo, qui eum bonis omnibus ſpoliaret, & ad vltimum eum occideret: hoc facit peccatum homini; multi tamen pactum, & ſocietatem habent cum eo; de quibus dicitur Iſaiæ 28 *Percuſſimus fœdus cum morte, & cum inferno fecimus pactum*. O quàm damnoſum eſt cum tali aduerſario fœdus inire, qui oculum dextrum eruit, id eſt, amorem Dei, & cognitionem ſpiritualium. Vnde 1. Reg. 11. dixit *Naas*: (qui interpretatur ſerpens, & ſignificat diabolum) *In hoc feriam vobiſcum fœdus, vt eruam omnium veſtrum oculos dextros*, id eſt, cognitionem ſpiritualium. Item, nullus ſcienter ſe in laqueum inimici proijceret, quod facit miſer homo cùm peccat. Prouerb. 5. *Iniquitates ſuæ capiunt impium, & funibus peccatorum ſuorum conſtringitur*. Auguſtinus: Qui peccatum peccato addit, quaſi funem nectit, vnde ligetur. Tamen aues, & piſces non in eaſdem pedicas, & laqueos, retiaque incidunt.

Quartum eſt magna damnificatio; peccatum enim damnificat multùm; quia aufert omnia bona gratiæ, & gloriæ. Eccle. 9. *Qui in vno peccauerit, multa bona perdet*. Peccator enim eſt ſicut ille, qui ludit ad ſcacos, qui vno ictu, vel tactu non facto, vel malè facto, vel neglecto, totum ludum & totum lucrum perdit: ſic vno opere malè facto, vel neglecto, totus fructus vitæ noſtræ amittitur, & gratia Dei, & regnum æternum. *Si auerterit ſe iuſtus à iuſtitia ſua, &* Ezechiel. 18.

fecerit iniquitatem omnes iustitiæ eius, quas fecerat, non recordabuntur. Item, stultus esset homo citatus ad iudicium, si bonos, & fideles testes, quorum testimonio causam suam posset defendere, in medio viæ suæ interficeret; & illos, qui contra se testimonium darent, secum duceret: sic facit peccator, qui bona opera per peccatum interimit. Opera enim bona testimonium perhibent pro homine, & mala contra ipsum. Ioan. 10. *Opera, quæ ego facio, ipsa testimonium perhibent de me.*

Quintum est hominis excæcatio. Peccatum enim excæcat hominem, & tunc ducit eum quò vult. Peccator enim est sicut ille, qui velatis oculis ducitur de loco ad locum, & nescit quò ducitur, vel vbi sit. Thren. 5. *Væ nobis, quia peccauimus. Ideò contenebrati sunt oculi nostri.* Sap. 2. *Excæcauit illos malitia eorum, &c.* Item, peccator est sicut cæcus, qui cecidit in lutum, qui non videt se inquinatum, cùm tamen multùm sit deturpatus. Psalm. 39. *Comprehenderunt me iniquitates meæ, & non potui vt viderem.* Item, est sicut cæcus, qui sæpe cadit, & offendit. Tob. 11. *Consurgens cæcus pater eius, cœpit offendens pedibus currere.*

Sextum est, quia inducit prauam consuetudinem, quæ est quasi gutta, & lepra inueterata, quæ vix curatur. Iob 20. *Ossa eius implebuntur vitijs adolescentiæ eius*: quia talis frequenter recidiuat. Lignum enim extractum ab igne citius incenditur, quàm si nunquam fuisset: sic homo expertus peccatum, est pronior ad peccandum. Amos 4. *Facti estis quasi torris raptus ab incendio.* Bernardus: Experta voluptas libenter repetitur: repetita blanditur: consuetudo ligat: ratio sopitur. Augustinus: Dum consuetudini non resistitur, fit necessitas.

Septimum malum est, quia imponit onus graue. Psalm 37 *Sicut onus graue grauatæ sunt super me,* scilicet *iniquitates meæ*; sed miser homo non sentit modò o-

nus

nus illud, sed sentiet postea. Sicut ille, qui trahit o-
nus in aqua, non sentit bene pondus, donec exierit
de aqua: sic onus peccati non sentitur bene in a-
quis delitiarum huius mundi, sed quando exierit de
aqua, id est, de mundo (scilicet in morte) tunc bene
sentietur. Ideò hîc deponenda essent peccata, quasi
onera grauissima ad infernum trahentia. Ille enim
qui habet magnum onus super collum, non cessat
currere, donec veniat ad locum, vbi debet depone-
re: sic debet homo festinare ad confessionem, & ibi
onus peccati proijcere. Vnde Apostolus: *Deponentes* Hebr. 12.
omne pondus & circumstans nos peccatum, per patientiam
curramus ad propositum nobis certamen, &c. Item ille, qui
debet portare aliquod onus, tentat prius, quantum
ponderat, & quantum portabit, & considerat sti-
pendium: sic homo, quando vult peccare, & onus
peccati sibi assumere, debet considerare prius onus
peccati; quoniam tantum ponderat, quòd descen-
dentes cum eo *in puncto ad inferna descendunt*. Tan- Iob 21.
tum enim ponderat, quòd neque cælum, neque fir-
mamentum hora vna potuit sustinere. Lucæ 10. *Vi-*
debam satanam sicut fulgur de cælo cadentem. Et quandiu
portabit? fortè sine fine: quia nescit, qui assumit, si
de cætero poterit deponere. Psalm. 48. *Laborabit in*
æternum, & viuet adhuc in finem. Et stipendium? Sti-
pendium *peccati*, est *mors* æterna. Apostolus: *Quem* Rom. 6.
fructum habuistis tunc in illis, in quibus nunc erubescitis?
Nam finis illorum mors est. Multùm debemus odire
peccatum, quod nobis tot mala facit, & patrem
nostrum occidit. Augustinus: Christus occiditur,
vt peccatum destruatur. Si aliquis interfecisset pa-
trem, vel matrem alicuius, odiretur ab eo: quantò
magis debemus odire peccatum, quod interfecit
omnes de parentela nostra: & nos, qui remansi-
mus, impugnare non cessat? Psalm. 118. *Iniquitatem*
(id est, peccatum) *odio habui, & abominatus sum*.

PECCATVM solus Deus propria auctoritate remittere potest Exod. 34. Psalm. 18. 31. 102. Isaiæ 43. 44. 53. Ierem. 31. 33. Mich. 7. Matth. 9. Marc. 2. Lucæ 5 7.

PECCATVM remittitur per Christum Isaiæ 53. Daniel. 9. Matth. 1. 9. 11. 20. 26. Marc. 2. Lucæ 24. Ioan. 1. Actor. 2. 4. 10. 13. Rom. 4. 5. 1. Corinth. 6, 15. 2. Corinth. 5 Galat. 1. Coloss. 1. Ephes. 1. 5. 1. Timoth. 1. Tit. 2. 1. Petr. 1. 2. 3. 4. Hebr. 1. 9. 1. Ioan. 1. 2 3. Apocalyps. 1.

Peccatum sacerdos remittit auctoritate diuina Matth. 18. Ioan. 20.

Peccatum verè remittitur, & anima mundatur Psalm. 50. Actor. 2. 1. Cor. 6. 2. Pet. 1. 1. Ioan. 1.

Peccati origo Genes. 2 3. Rom. 5 1 Cor. 15.

Peccatum Originale Iob 14. 15. Psalm. 50. Rom. 3. 5. eius effectus Genes. 8 Eccli 17. Rom. 5 6. 7. Galat. 5 Ephes. 2. eius reatus tollitur per Christum Ioan. 1. Rom. 3 5. 6. 7. 8. Galat 3. Ephes. 2.

Peccatum in Spiritum sanctum Matth. 12. Marc. 3. Lucæ 11. 12 Heb. 6. 10. 1. Ioan. 5.

Peccatum vindictam clamans Genes. 4. 18. Exod. 22. Eccli 35. Iacob. 5.

Peccatum contra naturam Genes. 19. Leuit. 20. Iudic. 19. Rom. 1. 1. Cor. 6. 1. Tim. 1.

Peccatum ex ignorantia Leuit. 4. 5. Num. 15. Luc. 23. Ioan. 9 15. Actor. 3. 1. Tim. 1.

Peccatum ex malitia, & data opera Num. 15. Eccli 10. Matth. 28. Ioan. 11. Actor. 4. Heb. 6. 10.

Propter peccatum vnius aut paucorum puniuntur multi Genes. 3. Numer. 16. Iosue 7. Iudic. 19. 2. Reg. 24.

DE PIGRITIA.

PIgritia habet multos defectus: vnde multa mala sequuntur hominem pigrum,

scili-

scilicet
1. Defectus bonæ operationis.
2. Inconstantia voluntatis.
3. Amor voluptatis.
4. Timor pusillanimitatis.
5. Negligentia in negotijs.
6. Priuatio præmiationis.
7. Æternæ damnationis.

Primum malum, quod sequitur hominem pigrum, est desidia, & defectus bonæ operationis. Prou. 19. *Abscondit piger manum suam sub ascella, nec ad os suum applicat eam.* Prouerb. 21 *Desideria occidunt pigrum: noluerunt enim quicquam manus eius operari: tota die concupiscit, & desiderat* Homo piger similis est castro multorum dominorum: inter quos ille, qui remissus est, totum amittit, alius paulatim aufert sibi ius suum: sic si spiritus remissus fuerit, *caro* (quæ *concupiscit aduersus spiritum*) quotidie aliquid contra ipsum acquirit. Prou. 12. *Manus fortium dominabitur: quæ autem remissa est, tributis seruiet.* Galat. 5.

Secundum est inconstantia voluntatis. Prouerb. 13. *Vult, & non vult piger.* Talis ligatus est vinculis stupeis, imò etiam nullis: sed sola desidia ligat eum. Prouerb 26. *Sicut ostium vertitur in cardine suo: ita piger in lectulo suo.* Piger è lecto suo non potest exire, sed tenetur à ceruicali.

Tertium est amor voluptatis. Prouerb. 21. *Desideria occidunt pigrum.* Sicut agri proferunt spinas, tribulos, & herbas inutiles, si in pace dimittuntur, nisi fossi, & purgati sæpe fuerint, & bonis seminibus seminati: sic homo spinas, & tribulos vitiorum generat, nisi occupetur vtilibus laboribus. Bernardus: Hęc est maledictio Adę. vt in agro corporis, & cordis nostri nociua, & inutilia gratuitò, & passim proueniant: vtilia verò, & necessaria, cum labore. Prouerb. 24. *Per agrum hominis pigri transiui, & per vineam viri stulti: & ecce totum repleuerant vrticæ, & ope*

ruerant superficiem eius spinæ, id est, incentiua vitiorum carnalium, & spiritualium. Tales fructus crescunt in horto hominis pigri. Item, aqua, & vestis ex quiete corrumpuntur. Vnde versus Poëtæ:

Ouid. *Et capiunt vitium, ni moueantur aquæ.*

Quartum est pusillanimitatis. Prou. 18. *Pigrum deijcit timor.* Si bene respiceremus, quot, & quantis laboribus, & cruciatibus quotidianis mali merentur cruciatum æternum, satis confundi possemus, qui adeò pigri sumus laborare pro regno æterno. Augustinus: O si possemus homines excitare, & cum eis excitari, vt tales essemus amatores vitæ permanentis, quales sunt ipsi vitæ fugientis. cui dictum est: Nauiga, ne moriaris, & distulit. cui dictum est: Labora, ne moriaris. Leuia iubet Deus, vt in æternum viuamus, & obedire negligimus. Item, multùm posset erubescere ille, quem solus timor deijcit de equo virtutum, qui non est, nisi quædam pictura terribilium. Talis vincitur ab hoste, qui nondum est, nec etiam forsitan futurus est. Seneca: Id tibi præcipio, ne sis miser ante tempus: cùm illa, quæ velut imminentia expauisti, forsitan nunquam futura sint.

Quintum est negligentia in negotijs alienis. Prouerb. 10. *Sicut acetum dentibus, & fumus oculis: sic piger his qui miserunt eum.* Prou. 26. *Dicit piger. Leo est in via, & leæna in itineribus.* Prou. 22. *Leo est foris, in medio platearum occidendus sum.*

Sextum est gloriæ priuatio, vel priuatio præmiationis. Prouerb. 24. *Vsquequò piger dormies? Vsquequo de somno consurges? Parum inquam dormies, modicum dormitabis, pauxillum manus conseres, vt quiescas: & veniet tibi, quasi cursor, egestas tua, & mendicitas quasi vir armatus* Prou. 20 *Propter frigus piger arare noluit: mendicabit ergo æstate, & non dabitur illi.*

Septimum est æternæ damnationis. Matth. 25.

Serue male, & piger, sciebas quia meto, vbi non semino, & congrego, vbi non sparsi: oportuit ergo te committere pecuniam meam numularijs, &c. & sequitur: *Inutilem seruum eijcite in tenebras exteriores. Illic erit fletus, & stridor dentium.*

De PIGRITIA 2. Reg. 11. Prou. 6. 10. 12. 13. 18. 19. 20. 21. 24. 26. 28. Ezech. 16. Eccli 33. Rom. 12.

DE PRAESVMPTIONE.

PRæsumptio, est immoderatio spei supra vires proprias, vel contra iustitiam: sed duplex præsumptio assignari solet: confidentiæ de diuino adiutorio; & superbiæ, quæ est de proprio ingenio.

Præsumptio est timenda: quia est occasiò ruinæ. Dominus enim permittit aliquando viros sanctos in aliquod manifestum, & mortale peccatum cadere, ne de se præsumant. Augustinus: Audeo dicere vnum, esse vtile cadere in aliquod manifestum, & apertum peccatum, vnde sibi displiceant, qui iam sibi placendo ceciderunt. Exemplum de Petro, qui vilius cecidit, quia præ cæteris præsumpsit, quando dixit: *Etiam si oportuerit me mori tecum, non te negabo.* Augustinus: Vbi dixisti, sufficit, ibi defecisti; & vbi tibi placuisti, ibi perijsti. Item, magna ostenditur fatuitas præsumentis de se, exemplis virorum fortium, qui leguntur corruisse, vt Dauidis, Salomonis, Samsonis, & aliorum. Gregorius: Dauide cadente nemo superbiat. Augustinus: Multùm infrænis est, qui illuc ire contendit, vbi multos corruisse videt. Si homo non potest vincere leuem tentationem, nec sustinere modicum verbum, qua temeritate ergo magna præsumit, qui modica non potest? Prouerb. 14. *Sapiens timet, & declinat à malo stultus transilit, & confidit.* Magna ergo fatuitas præsumentis, quòd præsumit exire à peccato, quando voluerit, cùm tamen à casu in peccata modò cauere non possit. Eccli 29. *Re-*

Matth. 26.

promißio nequißima multos perdidit. Homo positus à Deo in paradiso terrestri, stare non potuit: quomodo ergo in paradiso cælesti suis se viribus ponere præsumit? Iudith 6. *Præsumentes de se, & de sua virtute gloriantes, humilias*.

DE PRODIGALITATE.

PRodigalitas, est profligatio ob intemperantiam.

Prodigalitas aufert homini sua. In tribus casibus videtur homo perdere sua, videlicet

Quando { 1. In vase pleno ponit. 2. Pro nihilo tribuit. 3. Vasi fracto infundit. }

Primò prodigus in vase pleno ponit, quando diuitibus donat. Prosper: Habentibus dare nihil aliud est, quàm sua perdere. Vnde Lucæ 14. *Cùm facis conuiuium, voca pauperes, debiles, claudos, & cæcos: & beatus eris, quia non habent retribuere tibi*. Sed contrà prodigus pascit diabolum, pascendo diuites peccatores: reputat honorem, quod est dedecus, scilicet pascere porcos, gulosos, & luxuriosos; sed dedecus reputat reficere Deum in paupere, & quod subtrahit ori Dei, addit ori diaboli. Lucæ 15 *Adhæsit vni ciuium, qui misit illum in villam, vt pasceret porcos*. Item, ipsi sunt oues diaboli; quia singulis annis diabolus eos spoliat, dando vestes eorum membris suis, histrionibus, & peccatoribus.

Secundò pro nihilo tribuit, quando pro vana gloria dat, quod nihil est. Ioan. 8. *Si ego glorifico meipsum, gloria mea nihil est*. Sicut aliquis non dicitur largus, si ventus vestem suam dilatat; nullæ arbores dicuntur liberales, si ventus fructum earum excutiat: sic prodigus non dicitur largus, quia sua confert, sed ventus vanitatis ei aufert. Oseę 12. *Ephraim*, (id est, diues) *pascit ventum, & sequitur æstum* Oseæ 8.

Quia

Quia ventum ſeminabunt, & turbinem metent, ſcilicet pœnæ æternæ.

Tertiò vaſi fracto infundit, quando dat hiſtrionibus, & malè viuentibus. Eccli 12 *Benefac humili, & non dederis impio.* Iſte eſt ſimilis araneæ, quæ texendo ſe euiſcerat, vt muſcas capiat: ſic prodigus ſe euiſcerat dando ſua, vt muſcas, id eſt, venenoſas laudes capiat. Iſaiæ 59. *Telas araneæ texuerunt*, quæ nihil eis profuerunt,

DE SIMONIA.

Simonia à quibuſdam appellatur muneralis ambitus, & eſt voluntas vendendi, vel emendi ſpiritualia. *Ambroſ. lib. de vita beata.*

Simoniacus
- 1. Deum pro pecunia vendit.
- 2. De Eccleſia Catholica meretricem facit.
- 3. Latrones, & ſacrilegos vicem Domini tenere conſtituit.

Primò Simoniacus Deum pro pecunia vendit. Ille Deum, ſcilicet Chriſtum, in Sacramento altaris vendit, dum gratiam Spiritus ſancti vendit, pro pecunia celebrando. Quis non multùm indignaretur, ſi aliquis vellet eum vendere in foro, ſicut iumentum ſuum? Quanta ergo contumelia Deo fit, quando venalis exponitur ab ijs, à quibus præcipuè debuit honorari?

Secundò ſimonia procurat, vt Eccleſia, quæ eſt ſponſa Chriſti, aliunde grauida ſit, quàm de vero ſponſo, quæ ſcilicet de Spiritu ſancto concipere debet; ſed ſimonia facit, quòd concipit de ſpiritu maligno, & Deum facit nutrire filios adulterinos, & filios proprios exhæredat à patrimonio Chriſti, conſtituens hæredes & filios diaboli. Eccli 23. *Mulier omnis, relinquens virum ſuum*, peccabit, *ſtatuens hæreditatem ex alieno matrimonio*

Tertiò latrones, & sacrilegos facit tenere vicem Domini, quia Sacramenta sunt illa, contra quæ latrocinium exercet. Absurdum est enim dicere eum, qui furatur calicem, vel capit fructus Ecclesiæ, sacrilegum, vel furem esse; & non eum, qui furatur totam Ecclesiam, cum omnibus, quæ ad eam pertinent. Ioan. 10. *Qui non intrat per ostium in ouile, sed ascendit aliunde, ille fur est & latro.* Et ideò omnis simoniacus ipso iure est excommunicatus, & tales iura decernunt sine dispensatione promoueri ad Ordines non posse.

Vendi non debent dona Dei 4. Reg 5. Daniel. 5. Matth. 10. Actor 8. 20. 1. Cor. 9 2. Cor. 11. 12.

DE SVPERBIA.

SVperbia est (vt dicit Hugo) amor propriæ excellentiæ; sed multa mala facit homini.

Nam homo per superbiam {
1. Peccatis adimpletur, sibi se associando.
2. Diabolo similis efficitur, se super alios extollendo.
3. Ex ea ruina procuratur, infirma, & humilia despiciendo.
4. Virtutibus exspoliatur, ei omnia bona auferendo.
}

Primò per superbiam homo repletur peccatis: quia superbia est quasi rex vitiorum. Eccli 10. *Initium omnis peccati est superbia: qui tenuerit illam, adimplebitur maledictis,* id est, vitijs, *et subuertet eum in finem.* Superbia enim postquam dominium habet in aliquo, non amittit eum de facili, sicut reges de facili non perdunt castra, quę semel posséderunt, sed potenter ea defendunt. Eccli 3. *Synagogæ superborum non erit sanitas.* Chrysostomus: Tolle hoc vitium, vt non velint homines hominibus apparere, & sine labore cętera vitia resecantur. Quare Dauid appellat superbiam fundamentum omnium peccatorum, cùm ait: *Non* *Psalm. 35.*

veniat

veniat mihi pes superbiæ. Patet, quia superbus contem-
nit Deum, & ita incidit in omnia alia peccata, & sic
est radix omnis improbæ affectionis.

Tria mala facit superbus:
1. Deum offendit.
2. Seipsum extollit.
3. Proximum despicit verbis & factis.

Secundò per superbiam similis efficitur homo
diabolo. Apostatæ angelo homo similis efficitur,
dum homo hominibus similis esse dedignatur, vt
Pharisæus, qui dixit Lucæ 18. *Non sum sicut cæteri ho-
minum.* Bernardus: Ergo sicut cæteri dæmonum. Su-
perbia enim semper vult dominari. Non est natura-
le muribus dominari alijs muribus. Seneca: Si vi-
deas murem dominari velle alijs muribus, nunquid
risum teneas? sic & hominem alijs hominibus, sed
animalibus. Dictum est homini: *Dominamini vniuer-
sis animantibus, quæ mouentur super terram.* Vnde dicit
Gregorius: Magna superbia est ab æqualibus velle
timeri. Dicitur, quòd ouis, (quantumcunque mise-
ra sit) si tintinnabulum collo eius apponatur, om-
nes, quasi domina, præcedere satagit: sic homo
(quantumcunque imbecillis fuerit) si fiat Prelatus,
omnes præcedere se credit, & se omnibus melio-
rem. Contra quem dicitur Eccli 32. *Rectorem te po-
suerunt? noli extolli: esto in illis quasi vnus ex ipsis,* non
quasi dominus.

Genes. 1.

Tertiò per superbiam ruinæ occasio procuratur:
quia superbia est causa ruinæ spiritualis; quia su-
perbus vult altam domum ædificare sine funda-
mento humilitatis, & ideo certus potest esse de rui-
na. Prou. 17. *Qui altam facit domum suam quærit ruinam.*
Diabolus enim facit de quibusdam, sicut cornix,
quæ eleuat nucem in altum, quam non potest fran-
gere, & permittit eam cadere, vt frangatur: sic diabo-
lus procurat aliquem eleuari in dignitatem, quem
non potest prosternere in humilitate, vt in altitu-
dine

dine eleuatus, superbiat, & cadat, & sic eum secum ad pœnam æternam trahat. Iob 30. *Eleuasti me, & quasi super ventum ponens elisisti me validè*. Bernardus: Paulatim ascendisti, sed non paulatim descendes, sed tanquam fulgur, & alter Satanas. Item, sicut vas, quando debet confringi, eleuatur: sic superbi. Prou.16 *Ante ruinam exaltatur spiritus*. Psalm.72 *Deiecisti eos, dum alleuarentur* Excelsæ turres grauiori casu procumbunt, & altissimi montes crebris fulgoribus feriuntur. Alta arbor fortius agitatur, & rami eius citius in ruinam confringuntur. Horatius lib. 2. Carm.

Sæpius ventis agitatur ingens
Pinus, & celsæ grauiore casu
Decidunt turres, feriuntquè summos
Fulmina montes.

Quartò per superbiam anima bonis omnibus exspoliatur. Vnde quidam deuotus:

Si tibi gratia, si sapientia, formaquè detur:
Destruit omnia sola superbia, si comitetur.

Non est securum pulueram, vel paleam in alto esse: sic superbum in dignitate. Si vis cognoscere granum à palea, proijce in altum granum cum palea; granum descendet, sed palea ascendet: sic superbi semper volunt ascendere, sed humiles descendere. Et nota, quòd palea non est super granum propter suum valorem, sed propter suam leuitatem: sic superbi super nos. Sed dicitur, quòd Dominus *paleas comburet igni inextinguibili*, sed *triticum congregabit in horreum suum*, scilicet cælum. Vnde sicut homines custodiunt se à latronibus, ne spolient eos: sic debent cauere à superbia, quia insidiatur bonis operibus vt pereant, vt dicit Augustinus. Item, ligna putrida, & quidam vermes de nocte lucent, sed in die non: sic superbi nunc lucent in tenebris huius mundi, sed in die iudicij, quando sol iustitiæ apparebit,

Lucæ 3.

qua-

quales sunt apparebunt; quia tunc videbuntur in colore proprio. Prou. 13. *Lucerna impiorum extinguetur*, & extincta mirabitur. Item, sicut monstruosum esset, si ex muliere bufo nasceretur: sic monstruosum est, cùm ex gratia à Deo data aliquis superbit. Talis de vita moritur, de sanitate ægrotat, de medicamento peioratur. Gregorius: Qui de virtutibus se extollit, non gladio, sed medicamento se interficit. De superbia Nabuchodonosor habes Daniel. 4. Nicanor veniens ad pugnandum contra Iudam vendidit Iudæos, antequam videret, 2. Machab. 8. de superbia Euæ Genes. 3. Aman superbus volebat coram se genu flecti, & malè ei cessit, Esther 3. & 5.

De SVPERBIA Genes. 3. 11. Exod. 5. 14. 1. Reg. 17. 4. Reg. 18. 19. Tob. 4. Iudith 9. 13. Iob 15. Prou. 6. 11. 13. 15. 16. 18. 25. 29. Eccli 10. 25. Isaiæ 3. 9 10. 14. 36. 37. 39. 47. Ierem. 48. 49. Ezech. 16. 28. 31. Dan. 4. 5. Abdiæ 1. Malach. 2. 2. Machab. 9. Lucæ 1. 10. 14. 18. 22. Actor. 12. Rom. 1. 11. 2. Timoth. 3. 1. Pet. 5. 2 Pet. 2. Iudæ 16. Apocalyps. 18.

DE TACTV IMPVDICO.

TActus à tango venit: & omnis tactus, siue attactus, vel amplexus, oscula, & consimilia, præsertim ex luxuriosis cogitationibus, vbi est consensus plenarius, & deliberatus, sunt grauia delicta.

Tactus impudicus tria mala facit;
- 1. Corpus contaminat.
- 2. Animam maculat.
- 3. Eam intoxicat.

Primò corpus contaminat. Eccli 13. *Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea.* Vnde super illud: *Qui fornicatur, in corpus suum peccat*, dicit Glossa: Cætera peccata animam maculant, fornicatio autem corpus & animam contaminat. 1. Corinth 6.

Secundò animam maculat, & corpus incendit. Prou. 6. *Nunquid potest homo abscondere ignem in sinu suo, vt vesti-*

vt vestimenta illius non ardeant? aut ambulare super prunas, vt non comburantur plantæ eius? sic qui ingreditur ad mulierem proximi sui, non erit mundus, cùm tetigerit eam. Ignem in sinu suo abscondit, qui de muliere cogitat: vel qui libenter ei loquitur; quia *colloquium illius quasi ignis exardescit*, vt dicitur Eccli 9. *Super prunas* ambulat, qui aspectus, & affectus suos in specie mulieris figit. Heu multi ad has prunas se calefaciunt cum Petro, negantes Christum. Has prunas accendit diabolus suggestionibus prauis. Iob 41. *Halitus eius prunas ardere facit.* Stultus & insanus debet reputari, qui ferrum calidum amplexatur, vel stringit ad se, vel ponit ad os suum, vt Moyses: sic qui mulierem amplexatur, vel deosculatur; quia dicit Hieronymus: Gladius igneus est species mulieris. Gladius dicitur, quia vulnerat: igneus, quia inflammat. Sicut ergo insanus reputaretur, qui in gladium ardentem sese proijceret: sic qui in mulierem. Eccli 9 *Propter speciem mulieris multi perierunt*, & fortissimi interfecti sunt ab ea, vt Dauid, Salomon, Samson, & alij infiniti. Item, ex duobus lapidibus frigidis, & duris exit ignis, si inter se collidantur: & quid mirum, si ex tactu viri & mulieris exeat ignis luxuriæ, qui in eis latet? Item, papilio iuxta candelam tantum volitat, quòd tandem se comburit: sic homo iuxta mulierem sedendo, & colloquendo. Vnde dicit Hieronymus: Ostium tuum mulierum pedes nunquam transeant. Sed si videris mulierem bene conuersantem, mente dilige, non corporali frequentia; quia non est securum fœno, vel stupæ esse iuxta ignem. Bernardus: Cum muliere semper esse, & eam non cognoscere, maius est, quàm mortuos suscitare. Et si quod minus est non potest, quomodo quod maius est credam tibi? Terra bona est in se, & aqua munda & bona, tamen si simul misceantur, faciunt lutum, & se inuicem polluunt: sic est de homine, & muliere.

Lucæ 22.

Ter-

Tertiò animam intoxicat, & interficit. Stultus eſtet, qui ſerpentem venenoſum tangeret, vnde mortem incurreret. Eccli 26. *Sicut boum iugum, quod mouetur: ita & mulier nequam: qui tenet illam, quaſi qui apprehendit ſcorpionem,* qui mollis eſt, cùm tangitur, ſed venenum cauda emittit. Item, piſces, & aues in laqueos non ſcienter ſe proijciunt: & homo miſer in laqueum, & rete diaboli ſe ſcienter proijcit, id eſt, in mulierem. Eccle. 7. *Inueni amariorem morte mulierem, quæ laqueus venatorum eſt,* id eſt, dęmonũ, *& ſagena cor eius, vincula ſunt manus illius:* illos enim, quos tenet, ita fortiter ligat, quòd non poſſunt ab ea recedere. 3. Eſd. 4. *Non poſſunt homines ſeparari à mulieribus. mulieres dominantur veſtri Nonne doletis?*

DE TEPIDITATE.

TEpiditas { 1. Prouocat iram Dei. 2. Fiduciam tentandi diabolo præſtat. 3. Reddit hominem impotentem.

Primò Tepiditas prouocat iram Dei: vnde aqua tepida vomitũ ꝓuocat. *Quia tepidus es, incipiam te euomere ex ore meo.* Tepidus ex ore Dei euomitur, cùm in deteriora labi permittitur, vel impœnitẽs moritur. *Apocalypſ. 3.*

Secundò fiduciam tentandi diabolo præſtat. De multis enim tentat tepidum, de quibus non auderet tentare feruentem. Ollæ enim feruenti muſcæ non inſident: ſic hominibus in amore Dei feruentibus, diaboli non appropinquant: & ſi aliquando accedunt, combuſti, atque confuſi diſcedunt.

Tertiò reddit hominem impotentem, & contractum, vt bona non faciat. Patet in illis, qui, cùm fortes ſint corpore, tamen vix poſſunt vnam partem pœnitentiæ facere, quam facit vna vetula debilis: quod ex tepiditate ſua accidit, eò quòd parum habent de cæleſtibus deſiderium. Bernardus: Forſitan non poſſumus; quia multum nolumus. Idem: Si cupis, incipe, perfectè age. Si perfectionis aliquid attigiſti, teipſum in teipſo metire.

DE

DE VSVRARIO.

VSura accipitur pro omni eo, quod est vltra sortem in mutuo.

Vsurarius laborat stultitia multiplici.

Prima est: quia, cùm lucrari desiderat, non vult fœnerari cum magno lucro, & sine peccato; sed ibi fœneratur, vbi paruum est lucrum, & magnum peccatum. Augustinus: Cur miser homo fœneraris homini? fœnerare Deo, & centuplum accipies, & vitam æternam possidebis.

Secunda stultitia est: quia ipse accipit pignus super pretiosiorem thesaurum, quem habet, id est, super animam suam, & ad magnam vsuram penè largius expendit seipsum, quàm expenderet super deterius pignus, quod ipse habet. Vnde, similis est animalibus emptis à lanijs, quæ ad mortem impinguantur, pro quibus quicquid lanius expenderit, super ipsa expendit. De hoc dicitur Ierem. 12. *Congrega eos quasi gregem ad victimam, & sanctifica eos*, tanquam ea, quæ solent immolari.

Tertia est iniquitas magna: quia vendit quod commune est omnibus, scilicet tempus: & ideò à iusto iudice punitur temporis indigentia. Quia *viri sanguinum, & dolosi non dimidiabunt dies suos*. Item; quia vendit requiem noctis, & lucem diei, meritò vtroque in futuro carebit. Ideò fatuus est sacerdos, qui pro eo cantat requiem; quia scriptum est: *Qui vendit* aliquid, *ad id, quod vendidit, non reuertetur*.

Psalm. 54.

Ezechiel. 7.

Quarta est: quia vendit pauperi, quod in lege naturæ, scripta, & Euangelica debet ei. In lege naturæ debet homo homini supplere defectus, quam legem creaturæ inanimatæ videntur manifestè implere. Fluuius enim inueniens vacuitatem foueæ, non pertransibit, donec repleuerit. *Quæcunque vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis*. Item, lege Mosayca, siue scripta, debet homo homini indigen-

Matth. 7.

digenti ſine lucro pecuniam mutuare. Leuit. 25. *Pecuniam tuam non dabis* fratri tuo *ad vſuram, & frugum ſuperabundantiam non exiges* Item, in lege Euangelica præcipitur dare indigenti. Lucæ 6. *Mutuum date, nihil inde ſperantes.*

Quinta eſt: quia res, quæ non viuunt, vult parere; quod eſt contra naturam. Vult enim nummos, qui non viuunt, ſingulis diebus, vel menſibus alios nummos parere; & frumentum in arca, vel iam conſumptum, vult ſibi parere aliud frumentum: vult etiam pecuniam ſuam operari, dum ipſe quieſcit. Si ille, qui colligebat ligna in Sabbato, lapidatus eſt, vt dicitur Numer. 15. quid fiet de vſurario, qui omni die & omni feſto facit ſuos operarios laborare?

Sexta eſt: quia non vult reſtituere aliena, vt à laqueo diaboli, & pœna æterna liberetur, cùm tamen aues, quando laqueum ſentiunt, potius dimittunt pedem, vel alam, quàm non euadant. Eccle. 9. *Sicut piſces capiuntur hamo*, &c. Peior eſt Iuda, qui reddidit denarios, pro quibus vendiderat Chriſtum: ſunt peiores Iudæis, qui à Iudæis fratribus non accipiunt vſuram; & Inferno, qui reddidit, quod ſuum non erat, in paſſione Chriſti. Vnde comparatur vaſi paruo fictili, quod denarios ſigillatim recipit, ſed non poſſunt inde trahi, niſi frangatur: ſic vſurarius denarios congregatos reddit in morte, quia non permittitur portare ſecum. Auarus nihil recti agit, niſi cùm moritur. Similis eſt ſpongiæ, quæ aquam recipit, ſed non emittit, niſi comprimatur. Similis eſt bufoni, qui non patitur odorem vineæ, ſed vineam exit, cùm incipit floreтe: ſimilis viperæ, quæ occiditur propter pullos.

Septima, cùm mandatum dederit Deus homini quando peccauit: *In ſudore vultus tui veſcêris pane tuo*: ipſe plus, & melius vult comedere, quàm alij, & Geneſ. 3.

Ioan. 4. non laborare. Sed *alij laborauerunt, & vsurarij in labores eorum* introierunt. Psalm. 72. *In labore hominum non sunt & cum hominibus non flagellabuntur*, in Purgatorio, sed cum dæmonibus in inferno. Psalm. 48. *Laborabit in æternum, & viuet adhuc in finem.*

CAPITA ALIQVOT HVIVS DICTIONARII, SVIS

locis inserenda quæ, in posterioribus editionibus omissa, nos in gratiam Lectoris ex editione Anni 1506. *per Martinum de VVerdena Coloniæ facta, hîc adiecimus.*

REGNVM CAELORVM QVOMODO *acquiritur.*

Acquiritur regnum cælorum multis modis:

1. Legitima successione.
2. Pura satisfactione.
3. Voluntaria abnegatione.
4. Parui pretij emptione.
5. Corporis fatigatione.
6. Mundi tentatione.
7. Paterna donatione.

Primò, legitima successione; vt filij nati ex legitimo matrimonio: & sic habetur per fidem. Hebr. 4. *Ingrediemur enim in requiem qui credidimus.* Per fidem autem sumus filij Dei. Ioan. 1. *Dedit eis potestatem filios Dei fieri his qui credunt in nomine eius.* Rom. 8. *Si autem filij: & hæredes.* Si hæredes fidem suo domino non seruarent, nec debita seruitia redderent, hæreditate paterna priuarentur: sic est de filijs Dei. Matth. 21. *Auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus eius:* id est opera illa, vel seruitia, quæ pro illo habendo requiruntur.

Secundò, acquiritur operatione, seu pura satisfactione. Matth. 11 *Regnum cælorum vim patitur, & violenti rapiunt illud.* Glossa: *Regnum cælorum vim patitur,*

tur, dum peccator ad illud, quasi ad alienum locum per pœnitentiam intrat. Grandis violentia in terra nasci, & cælum capere & habere per virtutem, quod non possemus per naturam. Qui bella spiritualia suscipiunt, iure societatis regnum acquirunt: sicut dicit Christus: *Nónne hæc oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam?* Lucæ 22. *Vos estis, qui permansistis mecum in tentationibus meis. Et ego dispono vobis, sicut disposuit mihi Pater meus regnum: vt edatis & bibatis super mensam meam in regno meo.* Sed multi deficiunt de societate: quia nihil volunt pati: & ideo non erunt socij in regno; quia nolunt soluere pretium. Apoc. 1. *Particeps in tribulatione & regno.*

Luca 24.

Tertiò, voluntaria abnegatione: & tunc emitur, quando temporalia propria voluntate relinquuntur, vt vita æterna habeatur. Matth. 19. *Ecce nos reliquimus omnia*, &c. De his etiam, quæ non habet homo, potest fieri commutatio: vt si pauperes relinquant possibilitatem & voluntatem habendi. Gregorius: Tanta à sequentibus dimissa sunt, quanta à non sequentibus concupisci potuerunt.

Quartò parui pretij emptione. Parum habemus dare, scilicet animam, corpus, & res temporales; & multum accipere, scilicet regnum æternum: quod sola voluntate emitur. Regnum ęternum tantum valet, quantum habes. Emitur regnum cælorum rerum temporalium largitione per eleemosynam. Ad hanc emptionem monemur Matth. 13. *Simile est regnum cælorum homini negotiatori, quærenti bonas margaritas*, &c. Et nota, quod emptio ista non solùm in opere est, sed & in corde: nullus est, qui non possit compati. Dominus plus aspicit affectum, quàm censum. Vnde videns *quandam viduam pauperculam mittentem æra minuta duo in gazophylacium dixit: Verè dico vobis, quia vidua hæc pauper, plus quàm omnes misit*, &c.

Luca 21.

Quintò labore corporis. Matth. 7. *Intrate per angustam portam Quàm angusta porta, & arcta via est, quæ ducit ad vitam: & pauci sunt, qui inueniunt eam!* Matth. 3. *Pœnitentiam agite: appropinquauit enim regnum cælorum.* Matth. 25. *Euge serue bone, & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam: intra in gaudium Domini tui.*

Sextò mundi tentatione. *Certandum est, nulli veniunt sine Marte triumphi.* Estote fortes in bello, &c. Iacob. 4. *Resistite diabolo & fugiet à vobis.*

Septimò donatione paterna: sic habent humiles, & innocentes. Marc. 10 *Sinite paruulos venire ad me: & ne prohibueritis eos talium enim est regnum Dei.* Lucę 12. *Nolite timere pusillus grex, quia complacuit Patri vestro dare vobis regnum.* Psalm. 23. *Quis ascendet in montem Domini? Innocens manibus.* Psalm. 25. *In innocentia mea ingressus sum.*

DE APERTIONE SENSVVM.

Debemus aperire:
- 1. Aures.
- 2. Cor.
- 3 Os.
- 4. Manus.
- 5. Oculos.

Aures aperiendæ
- 1. Ad audiendum verbum Dei.
- 2. Ad obediendum Dei voluntati.

Primò debemus aperire AVRES ad audiendum verbum Dei: sicut aperiuntur scholæ magistro ad audiendum ipsum. Ipse enim *aperit aures virorum, & erudiens eos, instruit disciplina.* Sed multi magistro clamanti aures claudunt, similes aspidi surdæ & obturanti aures suas. (Iob 33.)

Secundò ad obediendum Dei voluntati: sicut aperitur castrum regi, vt pareatur eius mandato. Isaiæ 50. *Dominus Deus aperuit mihi aurem: ego autem non contradico; retrorsum non abij* Iob 42. *Auditu auris audiui te, nunc autem oculus meus videt te. Idcirco ipse me reprehendo,*

prehen-

prehendo, & ago pœnitentiam in fauilla & cinere.

Cor aperiendum, ad recipiendum { 1. Illuminationem in Intellectu. 2. Diuinam gratiam, in affectu.

Primò aperiendum est COR ad recipiendum illuminationem in intellectu: vt fenestra domus, vt lux intret, & illuminet. 2. Machab. 1. *Adaperiat Deus cor vestrum in lege sua, & in præceptis suis.* Prou. 6. *Mandatum lucerna est, & lex lux.* Sed multi claudunt fenestram contra solem, vt quietius dormiant in peccatis. De quibus dicitur Iob 24. *Ipsi fuerunt rebelles lumini, nescierunt vias eius.*

Secundò aperiendum est cor ad recipiendum diuinam gratiam in affectu: sicut aperitur thalamus sponso. Apoc. 3. *Ecce sto ad ostium, & pulso. si quis audierit vocem meam, & aperuerit mihi ianuam, intrabo ad illum, & cœnabo cum illo, & ipse mecum.* Nota, quòd pulsatio duobus modis fieri consueuit, manu, vel virga. Pulsat Deus manu beneficiorum: pulsat virga flagellorum. Solet dici de illo, qui pulsat magno strepitu, non venit vacua manu; & talis libenter & citò recipitur: quantò magis sponso tuo aperire debes, qui cum tanta multitudine donorum cęlestium venit ad te: habet enim vtramque manum plenam, sinistram bonis temporalibus, & dextram bonis spiritualibus. Magna rusticitas est donum recipere, & donantem repellere. Aperi ergo cor tuum Deo expectanti, & dicenti: *Aperi mihi soror mea, amica mea, columba mea, immaculata mea: quia caput meum plenum est rore, gratiæ scilicet: & cincinni mei guttis noctium.* Cant. 5. Pulsat virga flagellorum, scilicet doloribus & angustijs: *quem enim* (Hebr. 12.) *diligit Dominus, castigat: flagellat autem omnem filium quem recipit.* Augustinus: Magna Dei ira est quando peccatori parcit: ad hoc enim parcit, vt in æternum puniat: & magna

Dei misericordia est, in præsenti misericordiam non consequi. Immisericordiæ est parcere virgę, ne percutiatur paruulus; & carnem putridam non secare. Sed multi sunt, qui potius aperiunt cor suum diabolo, quàm Deo: si Deus pulsat, firmatum est pessulo forti, & non potest intrare: sed si diabolus pulset, firmatum est festuca, & statim tanquam domino aperitur per consensum.

Os aperiendum { 1. Ad prædicandum. 2. Ad confitendum. 3. Ad orandum. 4 Ad laudandum.

Primò debemus os aperire ad prædicandum, vel dicendum verbum ædificationis: sicut aperiuntur horrea ad distribuendum triticum. Genes. 41. *Aperuit Ioseph vniuersa horrea* regis, *& vendebat* triticum *Ægyptijs* *Horrea* sunt corda perfectorum, in quibus absconduntur verba sacræ doctrinæ. Prou. 11. *Qui abscondit frumenta, maledicetur in populis: benedictio autem super caput vendentium.* Prou. 31. *Os suum aperuit sapientiæ, & lex clementiæ in lingua eius.* Eccli 15. *In medio ecclesiæ aperiet os.* Sed sunt multi, qui pro frumento bonę locutionis vendunt paleas deceptionis: vt mendaces, &c. Amos 8. *Quisquilias frumenti vendamus.*

Secundò ad confitendum. Genes. 8. *Aperiens Noë*, id est, vir iustus, *fenestram arcæ*, id est, conscientiæ, *dimisit coruum: qui egrediebatur, & non reuertebatur:* per *coruum* mortalia peccata designantur, quæ sic emitti debent per os arcæ, id est, conscientiæ, confitendo, ne reuertantur ad conscientiam; sicut coruus non est reuersus ad arcam. *Emisit quoque columbam, quæ reuersa est ad eum in arcam.* Per *columbam* peccata ignorantiæ & venialia intelliguntur. Osee 7 *Factus est Ephraim quasi columba seducta, non habens cor.* Hæc etiam emitti debent per confessionem: quæ si iterum reuertuntur, iterum emittantur: sicut aquæ de na-

de naue, ne mentem demergant per suam abundantiam.

Tertiò ad orandum. Eccli 39. *Aperiet os suum in oratione, & pro delictis suis deprecabitur.* Psalm. 118 *Os meum aperui*, Glossa, quærendo, petendo, pulsando: iuxta illud Matth. 7. *Petite, & dabitur vobis: quærite, & inuenietis: pulsate, & aperietur vobis.* Sequitur: *et attraxi spiritum*, qui scilicet docet orare, & qui libenter adest, vbi rogatur & desideratur. Rom. 8. *Ipse spiritus postulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus*: id est, ad postulandum docet & inflammat. Isidorus: Quando quis orat, Spiritum sanctum ad se vocat; & vbi venerit, omnia tentamenta dæmonum, quæ se mentibus humanis ingerunt, confestim effugiunt: sicut muscæ de olla, quando bullit.

Quartò ad laudandum. Psalm. 50. *Domine labia mea aperies*, Glossa, propter peccata clausa: *& os meũ annuntiabit laudem tuam*: quia *non est speciosa laus in ore peccatoris* Psalm. 70. *Repleatur os meum laude*, id est, fac me indesinenter te laudare: *vt cantem gloriam tuam, tota die magnitudinem tuam.* Glossa: Quia antequam essem, fecisti me: cùm essem, salutem mihi dedisti: cùm peccassem, ignouisti: conuersum, me eruisti: perseuerantem coronasti: ideo *benedicam Dominum in omni tempore.*

Eccli 15.

Psalm. 33.

Manus aperiendæ { 1. Ad dandum. 2 Ad operandum.

Primò Manus aperiendæ sunt ad dandum pauperibus. Prou. 31. *Manum suam aperuit inopi, & palmas suas extendit ad pauperem.* Sed multi manus habent ad recipiendum apertas, ad dandum autem clausas. Contra quos dicitur Eccli 4 *Non sit porrecta manus tua ad accipiendum & ad dandum collecta*

Secundò ad operandum. Prou. 31. *Manum suam misit ad fortia*, &c. Prou. 19. *Abscondit piger manum suam sub ascella, nec ad os suum applicat eam.* Prouerb. 20. Pro-

pter frigus piger arare noluit: mendicabit ergo æstate, & non dabitur illi.

Oculi aperiendi:
- 1. Sinister ad considerationem pœnarum Inferni.
- 2. Dexter ad considerationem præmij æterni.

Primò aperiendus est sinister oculus ad considerationem pœnarum Inferni. Baruch 2. *Aperi oculos tuos, & vide: quia non mortui, qui sunt in inferno, dabunt honorem & iustificationem Domino: sed anima, quæ tristis est super magnitudine mali,*&c. quasi dicat: hic est locus iustificationis, ibi non. Sed stultus non timet donec accipit: ita multi non cauent de supplicio, donec accipiant: & tunc serò.

Secundò dexter oculus aperiendus est ad considerationem præmiorum cæli. Prou. 20. *Aperi oculos tuos, & saturare panibus.* Aperi per contemplationem & desiderium cælestium. Ierem.3. *Leua oculos tuos in directum.* Oculus pauperis semper est ad tenentem panem. Psalm.24. *Oculi mei semper ad Dominum.*

DE COMPASSIONE.

COmpatiens verè dolet de alterius infirmitate sicut de sua. Membra corporis ad inuicem doloribus suis condolent. Si patitur vnum membrum, compatiuntur alia membra: statim aperitur os ad quærendum remedium, auris ad audiendum, manus ad operandum, oculi ad videndum. Camelis hęc pietas inesse dicitur, vt si aliquis eorum ægritudinę detentus in grege non manducet, alij, quasi ipsi compatiendo, abstinent. 2. Cor. 11. *Quis infirmatur, & ego non infirmor?* Isidorus: Vult te Deus alterius angustias sentire, vt tuas: & quomodo tibi in tali tribulatione si esses, cuperes subueniri, tu alteri subuenias propter Deum. Cùm enim *multi vnum corpus sumus in Christo, singuli autem alter alterius membra:* debemus inuicem compati, aut non pertinemus ad

Rom.12.

cor-

corpus Christi: hoc etiam porci faciunt; si vnus stridat, alij quasi ei compatiendo murmurant: sed sumus sicut membrum abscissum à corpore, quod dolorem corporis non sentit: similes canibus, qui percussum canem & vlulantem omnes mordent, & lacerant.

DE CONSVETVDINE.

CONsuetudinem bonam bonum est assuescere, & seruire Deo in iuuentute propter quinque: quia

Bonum, quod assuescit in iuuentute
- 1 Facilius recipitur.
- 2 Diutius conseruatur.
- 3. Vtilius portatur.
- 4. Leuius sustinetur.
- 5. Securius agitur.

Primò facilius recipitur. Arbor enim iuuenis facilius dirigitur si torta fuerit, quàm senex: de facili recipit vestis rectam formam, si nondum prauam suscepit; sed si contortam, vix potest rectam suscipere: & cera dum mollis est de facili impressionem sigilli recipit; sed non postquam indurauerit. Eccli 30 *Curua ceruicem eius* (filij) *in iuuentute, & tunde latera eius dum infans est ne fortè induret, & non credat tibi, & erit tibi dolor animæ.* Consuetudo enim altera natura est. Augustinus: Dum Consuetudini non resistitur, fit necessitas. Lepra enim inueterata non de facili curatur. Iob 20 *Ossa eius implebuntur vitijs adolescentiæ eius.* Eccli 18. *Ante languorem adhibe medicinam.* Ouid. lib. 1. de Remed. Amoris:

Principijs obsta sero medicina paratur
Cùm mala per longas conualuêre moras.

Beda in Lucã: Diabolus quãto diutius tenuit hominẽ, tãto difficilius dimittit. Quãdo terra aliqua fuerit diu in manu mali domini, ita corrupta est postea prauis moribus, quòd vix aut nunquam possunt inde prauæ consuetudines extirpari: ita est de homine, qui diu fuit in statu culpæ, si vult redire ad sta-

tum gratiæ, vix poteſt prauas conſuetudines à ſe e-uellere. Rom. 7 *Video aliam legem in membris meis, re-pugnantem legi mentis meæ & captiuantem me in lege pec-cati quæ eſt in membris meis.*

Secundò diutius conſeruatur. Sicut calciamenta vel veſtimenta rectitudinem vel tortitudinem, quam in nouitate ſuſceperunt, diu conſeruant: ſic homo, quam accipit in iuuentute ſua conſuetudinem, ſiue in bonum, ſiue in malum.

Quæ noua teſta capit, inueterata ſapit.

Horatius lib. 1. Epiſt.

Fingit equum tenera docilem ceruice magiſter
Ire viam, quam monſtrat eques. venaticus ex quo
Tempore ceruinam pellem latrauit in aula,
Militat in ſyluis catulus. nunc adbibe puro
Pectore verba puer, nunc te melioribus offer.
Quo ſemel eſt imbuta recens, ſeruabit odorem
Teſta diu.

Prou. 22. *Adoleſcens iuxta viam ſuam, etiam cùm ſenuerit, non recedet ab ea* Ierem. 13. *Si mutare poteſt Æthiops pellem ſuam, aut pardus varietates ſuas: & vos poteritis bene facere, cùm didiceritis malum.*

Tertiò vtilius portatur. Fructus primi temporis ſolent eſſe cariores; & carnes, & piſces quanto recentiores, tanto meliores: ſic pœnitentia in iuuentute. Eccle. 12. *Memento Creatoris tui in diebus iuuentutis tuæ, antequam veniat tempus afflictionis, & appropinquent anni, de quibus dicas, Non mihi placent.* Fatuus mercator eſt, qui ſeruat merces ſuas vſque ad tempus, quo viliores ſunt; ſed quando cariores ſunt vendere ſolent ſapientes: ſic pœnitentia eſt in iuuentute carior & melior, quàm in ſenectute.

Quartò leuius ſuſtinetur. Qui aſſueſcit bene facere in iuuentute, non multum grauatur quando eſt ſenex. Ouidius:

Quod malè fers, aſſueſce, feres.

Chyro-

Chyrothecæ & calciamenta ſtricta per vſus frequentiam fiunt larga & longa, ita quòd facile homo intrat: ſic pœnitentia ſtricta & laborioſa videtur in principio, ſed per vſum leuior efficitur. Prou. 4. *Ducam te per ſemitas æquitatis: quas cùm ingreſſus fueris, non artabuntur greſſus tui, & currens non habebis offendiculum.* Bernardus: Primùm tibi aliquid importabile videtur, proceſſu temporis, ſi aſſueſcas, videbitur non adeò graue: deinde leue ſenties, paulo poſt non ſenties, paulo poſt delectabit.

Quintò iucundius & ſecurius agitur. Seneca: Optima forma viuendi eligenda eſt, quam iocundam reddit conſuetudo. Securè poteſt peregrinari, qui nihil debet: ſecurè poteſt mori, qui nihil habet. Bernardus: Secura vita vbi pura conſcientia: vbi mors expectatur cum ſecuritate, & ſuſcipitur cum dulcedine.

DE DIVITIIS.

Diuitiæ animam ſuffocant, ſicut dicit Gregorius.

Solent homines peccare in diuitijs quatuor modis:
- 1. 2. 3. Malè: Acquirendo. Expendendo. Retinendo.
- 4. Nimis diligendo.

Primò malè ACQVIRENDO: vt villicus iniquitatis, qui defraudauit dominum ſuum, Lucæ 16. Sunt ergo diuitię acquirentibus periculoſę propter multa: *1.*

ſcilicet, quia
- 1. Inquinant tangentes.
- 2. Illaqueant cupientes.
- 3. Captiuant poſſidentes.

Primò inquinant tangentes: vix enim ſine periculo furti, mendacij, & doli acquiruntur. Prou. 28. *Qui feſtinat ditari, non erit innocens.* Spinæ non colliguntur ſine læſione manus colligentis; nec lutum con-

congregatur sine congregantis inquinatione. Diuitiæ à Domino spinæ dicuntur: ab Apostolo autem *stercora* nuncupantur. Eccli 11. *Si diues fueris, non eris immunis à delicto.*

Lucæ 8. Philip. 3.

Secundò illaqueant cupientes: laquei enim sunt ad decipiendum & capiendum animas. 1. Tim. 6. *Qui volunt diuites fieri, incidunt in tentationem et laqueum diaboli*. Qui diuitias cupiunt, à diabolo capiuntur. Augustinus: Res, quam capis, decipula est, dum capis, caperis: sicut auis capiendo granum, & piscis vermem in hamo: modica rapiunt, sed mortis periculum incurrunt, & plus damnificantur, quàm damnificent alium: quia capiendo capiuntur, & tenendo tenentur à diabolo. In fundo fluminis vas aquæ plenum tenetur; & hoc non esset, nisi in se aquam contineret; tamdiu tenebitur, quamdiu aquam continebit: sic qui tenet alienum, tenetur à diabolo. Augustinus: Tenes alienum, teneris à diabolo. Capistrum tenet equum, quia mandibulum tenet ipse; si dimitteret, & non teneret, non teneretur ab ipso: & auis tenet laqueum, quia tenetur à laqueo; & hamus tenet piscem, quia tenet eum in faucibus.

Tertiò captiuant possidentes. Multum esset pauper, qui venderet manum vel pedem propter egestatem; pauperior, qui vtrumque; pauperrimus, qui seipsum: talis est auarus cupidus: *hic enim & animam suam venalem habet* Lucius in aqua comedit paruos pisces, & ad vltimum ipse comeditur: sic qui modò pauperes deprædantur, in fine à dæmonibus deprædabuntur. Isaiæ 33. *Væ qui prædaris, nonne & ipse prædaberis?*

Eccli 10.

2. Secundò peccatur in diuitijs, eis malè vtendo, vel prodigè EXPENDENDO: vt diues ille, qui *induebatur purpura & bysso: & epulabatur quotidie splendidè.* Vide cap. de Prodigalitate.

Lucæ 16.

3. Tertiò peccat homo diuitijs malè RETINENDO:

DO: sunt enim damnosæ conseruantibus. Qui pecuniam, bladum, vinum, vel vestes vsque ad corruptionem seruauerit, testes suæ damnationis custodit & acquirit, ligna ad se comburendum colligit: cùm tamen nullus sanæ mentis citatus ad iudicium testes contra se adduceret, vel ligna ad comburendum se quæreret, vel seruaret: quod tamen faciunt auari. Iacob. 5. *Agite nunc diuites*, scilicet pœnitentiam: quoniam tempus habetis, *plorate*, Glossa, corde in contritione, *vlulantes*, ore in Confessione, *in miserijs*, id est, pro miserijs *vestris*, *quæ aduenient vobis. Diuitiæ vestræ putrefactæ sunt: & vestimenta vestra à tineis comesta sunt. Aurum & argentum vestrum æruginauit: & ærugo eorum in testimonium vobis erit, & manducabit carnes vestras sicut ignis. Thesaurizastis vobis iram in nouißimis diebus.*

Diuitiæ { 1. } sunt { Damnosæ; 2. } sunt { Nociuæ. 3. Relinquuntur in fine. }

Primò sunt damnosæ: quia faciunt errare à fide. 1 Timoth. 6. *Radix omnium malorum est cupiditas: quam quidam appetentes, errauerunt à fide, & inseruerunt se doloribus multis*. Si quis iudicatur idololatra, qui duo grana thuris obtulit super altare Mercurij: cur non ille iudicatur idololatra, qui totum seruitium vitæ suæ, quod debet offerre vel dare Deo, dat pecuniæ? Matth 6. *Non potestis Deo seruire & mammonæ*. Glossa: Diuitijs seruire, Deum negare est. Auarus enim potius obedit nummis, quàm Deo, magis ostendens, se esse seruum nummi, quàm Dei. Plus enim ponderat in corde auari nummus quàm Deus, anima eius, & regnum æternum. Eccli 10. *Auaro nihil est scelestius. Nihil est iniquius quàm amare pecuniam.*

Secundò sunt nociuæ: quia { 1. Cor hominum relinquunt vacuum. 2. Turbant hominem. }

Primò,

Primò, cor hominum relinquunt vacuum & inane. Lucæ 1. *Esurientes impleuit bonis: & diuites dimisit inanes.* Bernardus: Non plus satiatur cor hominis auro, quàm corpus aura. Quantò enim plus habet auarus, tantò plus concupiscit: sicut ignis, qui non extinguitur ex appositione lignorum, sed augetur. Eccli 28. *Secundùm ligna syluæ sic ignis exardescit.* Ouid.

Creuerunt & opes, & opum furiosa cupido:
Et cùm possideant plurima, plura petunt.
Quò plus sunt potæ, plus sitiuntur aquæ.

Prou. 30. *Ignis nunquam dicit: Sufficit.* Horat. *Multa petentibus Desunt multa. Improbæ Crescunt diuitiæ, tamen Curtæ nescio quid semper abest rei. Semper auarus eget.*

Crescit amor nummi quantum ipsa pecunia crescit.

Manil. *Non quod habet numerat, tantùm quod non habet optat.*

Pub. Tam deest auaro quod habet, quàm quo dnon habet.

Sicut enim vinum in dolio sitim corporalem non sedat: sic pecunia in arca sitim auaritiæ non extinguit; quia pecunia non ponitur vbi sitis auara est, scilicet in corde. Pecunia est res corporalis, anima verò spiritualis: res corporalis spiritualem non potest implere. Sicut arca non potest impleri sapientia: ita nec anima pecunia.

Secundò turbant hominem, nec permittunt eum in pace viuere, nec quiescere. Exemplum de Lot & Abraham Genes. 13. Iacob. 4. *Vnde bella & lites in vobis? Nonne hinc ex concupiscentijs vestris, quæ militant in membris vestris? Concupiscitis & non habetis: occiditis, & zelatis & non potestis adipisci: litigatis, & belligeratis, & non habetis.*

Diuitiæ enim excitant fures & latrones in diuitem. Sicut carnes in ossibus inuitant canes contra ipsa: si mundum esset os & desiccatum, in pace à canibus dimitteretur; sic raptores & latrones diuiti-

bus insidiantur. Eccle. 5. *Est infirmitas pessima, quam vidi sub sole: diuitiæ conseruatæ in malum domini sui. Pereunt enim in afflictione pessima.* Arbor si non haberet fructum, non lapidaretur, nec rami eius frangerentur; cùm autem abundat fructibus, vix transit aliquis, qui non proijciat lapides, vel ramos frangat: sic qui diuitias habet, insidias latronum, & oppressiones dominorum sustinet, à quibus pauperes sunt immunes. Habacuc 2. *Væ ei, qui multiplicat non sua. Vsquequo & aggrauat contra se densum lutum? Nunquid non repente consurgent, qui mordeant te: & suscitabuntur lacerantes te, & eris in rapinam eis? Quia tu spoliasti gentes multas, spoliabunt te omnes qui reliqui fuerint de populis.*

Tertiò relinquuntur in fine vitæ. Martial. *Rape, congere, aufer, posside, relinquendum est.* Psalm. 48. *Relinquent alienis diuitias suas.* Auarus similis est columbæ, quæ ibi nidificat, vbi ipsa & omnes parentes eius pullos amiserunt: sic auari in mundo thesaurizant, vbi parentes eorum omnia reliquerunt. Iob 27. *Diues cùm dormierit, nihil secum auferet: aperiet oculos suos, & nihil inueniet,* &c. Assimilatur cani, qui sequitur duos homines, & nescitur cuius sit illorum, nisi cùm separantur, & tunc canis sequitur dominum suum: sic nescitur modò, cuius pecunia sit, an hominis, an mundi, nisi cùm separantur per mortem, & tunc apparet cuius sint diuitiæ, scilicet quòd mundi, non hominis; quia remanserunt in mundo. Hieronymus: Non sunt bona hominis, quæ secum ferre non potest: sola misericordia comes est defunctorum. Propertius:

Haud vllas portabis opes Acherontis ad vndas,
Nudus ad infernas stulte vehere rates.

Quartò peccat homo in diuitijs, eas nimis DILIGENDO. Eccle. 5. *Qui amat diuitias, fructum non capiet ex eis.* Fimus congregatus terram non impinguat, nec fertilem reddit, nisi per campos dispergatur: 4.

tur: sic diuitiæ congregatæ non proficiunt, sed dispersæ. Psalm. 111. *Dispersit, dedit pauperibus.* Auarus est sicut canis ad cumulum fœni iacens, nec inde aliquid comedit; sed latrans nihil amoueri permittit. Cornel. Gall.

Pœna est partis incumbere rebus,
Quas cùm poßideas, est violare nefas.
Non aliter sitiens vicinas Tantalus vndas
Captat, & oppositis abstinet ora cibis.

Horatius Serm. lib. 2. Satyr. 3.

Si quis emat cytharas, emptas comportet in vnum,
Nec studio cytharæ, nec Musæ deditus vlli:
Si scalpra, & formas non sutor: nautica vela
Auersus mercaturis delirus, & amens,
Vndique dicatur meritò, quid discrepat istis,
Qui nummos aurumquè recondit, nescius vti
Compositis, metuensquè velut contingere sacrum?
Si quis ad ingentem frumenti semper aceruum
Porrectus vigilet cum longo fuste, neque illinc
Audeat esuriens dominus contingere granum,
Ac potius folijs parcus vescatur amaris, &c.

Nauis adhærens terræ, ad portum non graditur, sed periclitatur: sic qui adhæret diuitijs per amorem, ad portum salutis non venit, quia eius nauis nimis onerata est. Contra hoc est remedium, nauem alleuiare per eleemosynam. Si ergo habes diuitias, da pauperibus, & grandi onere liberatus es.

DE DOMO.

Domus quadruplex inuenitur in sacra Scriptura:
1. Caro, in qua habitat anima.
2. Templum Dei.
3. Cor hominis, seu conscientia.
4. Cælestis patria.

1. Prima domus est CARO humana, in qua habitat anima Iob 4. *Habitant domos luteas, qui terrenum habent fundamentum.* Matth. 9. *Vade in domum tuam*, vilitatem

tem tuam considerando. Nahum 3. *Intra in lutum*, fragilitatem tuam perpendendo, *& calca* per afflictionem. 1. Corinth. 9. *Castigo corpus meum, & in seruitutem redigo.*

Secunda domus est TEMPLVM DEI. 2a

Ad domum hanc eundum est: { 1. Ad orandum. 2. Ad audiendum verbum Dei.

Primò ad orandum. Matth. 21. *Domus mea, domus orationis vocabitur*. Ibi omnes orationes exaudiuntur 3. Reg. 8. 2. Paral. 6. Psalm. 5. *Introibo in domum tuam: adorabo ad templum sanctum tuum in timore tuo.* Ibi Deus inuenitur. Lucæ 2. *Inuenerunt illum in templo.* Ibi gratia impartitur. Isaiæ 56. *Lætificabo eos in domo orationis meæ*, scilicet dando gratiam deuotionis.

Secundò ad audiendum verbum Dei. Eccle. 4. *Custodi pedem tuum*, id est, affectum, vel intentionem tuam, *ingrediens domum Dei, & appropinqua vt audias.*

Tertia domus est COR hominis siue conscientia. 3a De qua 1. Pet. 2. *Ipsi tanquam lapides viui superædificamini domos spirituales.* Psalm. 92. *Domum tuam decet sanctitudo Domine.*

Ad hanc domum ire debemus, ipsam { 1. Inuestigando, 2. Mundando. 3. Virtutibus ornando.

Primò ipsam inuestigando. Eccli 32. *Præcurre prior in domum tuam*, peccata abijciendo, ne tecum inueniantur in morte. Eccli 18. *Ante iudicium interroga te ipsum, & in conspectu Dei inuenies propitiationem. In domum tuam* dicit, non alienam, alios temerè iudicando. Eccli 21. *Pes fatui facilis in domum proximi.* Sequitur: *Et illic auocare*, id est, à curis seculi remoue te. Isaiæ 46 *Redite præuaricatores ad cor.* Sequitur: *Et age conceptiones tuas*, id est, bonum propositum tuum, quod mente concepisti, perduc ad opus.

Secundò ipsam mundando ad recipiendum

Sapient. 1. Deum: *quoniam in maleuolam animam non introibit sapientia, nec habitabit in corpore subdito peccatis.* Præmittendo timorem, qui peccatum expellat; sicut solet mitti nuntius ad præparandum hospitium alicuius magni domini. Eccli. 2 *Qui timent Dominum, præparabunt corda sua, & in conspectu illius sanctificabunt animas suas.* Confessio etiam præmittenda est, quæ sordes peccatorum eijciat. Psalm. 95. *Confessio & pulchritudo in conspectu eius.* Gregorius: Si aliquis magnus amicus domum intraret, cum omni diligentia tota domus mundaretur. Tergat ergo sordes praui operis, qui Deo præparat domum cordis.

Tertiò ipsam virtutibus ornando. 1. Machab. 4. *Ornauerunt faciem templi coronis aureis.* Psalm. 25 *Domine dilexi decorem domus tuæ* Sed quidam de domo corporis sui faciunt speluncam latronum: hi sunt, qui lites & odia cogitant, & rapinas exercent. Lucæ 19. *Vos autem fecistis illam speluncam latronum.* Quidam de illa faciunt viam, qua itur ad forum. Tales sunt, qui terrenis inhiant. Contra quos dicitur: *Nolite facere domum Patris mei domum negotiationis* Quidam faciunt lupanar meretricum. Ezech. 8. *Putasne vides tu quid isti faciunt, abominationes magnas, quas domus Israel facit hic, vt procul recedam à sanctuario meo?* Frustra putatur, quòd Dominus habitet in spelunca, quasi latro; vel in foro, quasi mercator; vel in prostibulo, quasi adulter sit: sed in thalamo mundo, quasi sponsus. Fundamentum huius domus est Fides: altitudo parietum Spes: tectum Charitas, quæ *operit multitudinem peccatorum.* 1. Pet. 4.

4. Quarta domus est CAELESTIS PATRIA. Psalm. 84 *Beati, qui habitant in domo tua Domine: in secula seculorum laudabunt te* Psalm. 121 *In domum Domini ibimus.*

Hæc domus est
- 1. Repleta omnibus bonis. Psalm. 35. *Inebriabuntur ab hubertate domus tuæ: & torrente voluptatis tuæ*

tuæ potabis eos.

2. Ornata & pulchra. Ioan. 14. *In domo Patris mei mansiones multæ sunt.*

3. Spaciosa, & magna. Baruch 3. *O Israel quàm magna est domus Dei, & ingens locus possessionis eius.*

DE IVRAMENTO.

IVrare nihil aliud est, quàm aliquid sub attestatione alicuius sancti nominis affirmare. Sicut enim dicit Apostolus: *Homines per maiorem sui iurant: & omnis controuersiæ eorum finis, ad confirmationem, est iuramentum.* Quia scilicet ille, qui iurat, semper solet aliquod maius nomen in affirmationis suæ testimonium nominare. Hebr. 6.

Iuramentum est
- 1. Virtuosum.
- 2. Vitiosum.

Virtuosum est, quod
- 1. Ex causa necessaria efficitur.
- 2. Veritate fulcitur.
- 3. Pro tollendo quolibet dubio celebratur.

Vitiosum est, quod
- 1. Sine causa iuratur.
- 2. Non propter necessitatem,
- 3. Propter leuitatem, & malam assiduitatem efficitur.

Iuramentum prohibitum est Matth. 5. *Audistis, quia dictum est antiquis: Non periurabis: reddes autem Domino iuramenta tua. Ego autem dico vobis, non iurare omnino; neque per cælum, quia thronus Dei est, neque per terram, quia scabellum est pedum eius; neque per Ierosolymam, quia ciuitas est magni regis: neque per caput tuum iuraueris, quia non potes vnum capillum album facere, aut nigrum. Sit sermo autem vester, est, est: non, non.* Omnino Dominus iurare prohibet, ne ad facilitatem iurandi deueniatur, & de facilitate in consuetudinem, & de consuetudine in periurium incidatur.

Iuramentum, vt sit licitum, debet fieri in
- 1. Veritate.
- 2. Iudicio.
- 3. Iustitia.

Ierem.4. *Iurabis, Viuit Dominus, in veritate, & in iudicio & in iustitia.*

Primò *in veritate*. Prouerb.8. *Veritatem meditabitur guttur meum*. Debet enim à iuramento abesse mendacitas: quia si homo mentitur, cum intentione fallendi iurando, periurus efficitur. Si quis sigillo alicuius domini sibi commisso ad defendendam aliquam veritatem, ad aliud vteretur confirmandum, falsarius iudicaretur: sic cùm Deus permiserit hominibus, vt assumant nomen suum ad confirmationem veritatis, si vtantur nomine ipsius ad confirmationem falsitatis, ipsi falsarij sunt. Cùm enim iurare, secundùm Augustinum, sit Deum in testem inuocare, cùm ipse iurat falsum, vult Deum testem adducere falsitatis. Zachar.8. *Vnusquisque malum contra amicum suum ne cogitetis in cordibus vestris: & iuramentum mendax ne diligatis.*

Secundò *in iudicio*, id est, in discretione: quia discretè debemus considerare quid, qualiter, quomodo, & quare sit iurandum: quod est contrà illos, qui sine causa iurant, & qui sine ratione sunt ad iurandum assueti: similes cani rabido, qui os semper dicitur habere apertum, & venenosam saliuam continuè distillare; quia scilicet tales semper habent os apertum ad iurandum, & ad venenosas blasphemias emittendum. Exod.20. *Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum: nec enim habebit insontem Dominus eum qui assumpserit nomen Domini Dei sui frustra.* Deuter.5. *Non vsurpabis nomen Domini Dei tui frustra: quia non erit impunitus, qui super re vana nomen eius assumpserit.* Eccli 23. *Iurationi non assuescat os tuum: multi enim casus in illa. Nominatio verò Dei non sit assidua in ore tuo, & nominibus Sanctorum non admiscearis: quoniam non eris immunis ab eis. Vir multum iurans implebitur iniquitate.* Exemplum in Dialogis S. Gregorij de puero septenni Romæ propter assuetam iurationem à dæmone rapto.

Ter-

Tertiò *in Iustitia*, id est, iusta causa adsit in nostris iuramentis. Qui licitum iuramentum facit, quasi laqueum ad collum suum ponit. Prou. 6. *Illaqueatus es verbis oris tui, & captus proprijs sermonibus.* Quando verò iuramentum transgreditur quasi laqueo proprijs manibus seipsum interimit. *Ante omnia* igitur *fratres mei, nolite iurare, neque per cælum, neque per terram, neque aliud quodcunque iuramentum Sit autem sermo vester, est, est: non, non: vt non sub iudicio decidatis.* Iacob. 5.

DE LVCE.

LVx est, quæ illuminat omnia, sine qua nec bene
- 1. Ministratur in domo:
- 2. Ambulatur in via:
- 3. Negotiatur in foro.

Nos verò sumus in Ecclesia præsenti sicut
- 1. Ministri in domo domini sui:
- 2. Viatores in itinere positi:
- 3. Negotiatores in foro intenti.

Quare noluit nos Dominus sine luce deserere: sed nobis pro luce dedit sanctos Doctores Ecclesię; de quibus dicitur Matth. 5. *Vos estis lux mundi.*

Triplex est lux in mundo, quæ mundum illuminat vniuersum
- 1. Infundens, & non infusa: vt in Sole.
- 2. Infundens, & infusa: vt in Luna.
- 3. Non infundens & infusa: vt in aëre.

In ista triplici luce potest considerari triplex lux spiritualis
- 1. In Deo
- 2. In Doctoribus
- 3. In simplicibus

est.

Prima ergo lux infundens, & non infusa in Deo est: de qua Ioan. 1. *Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.*

Et tanguntur hîc tria, scilicet Lucis
- 1. Veritas.
- 2. Fœcunditas.
- 3. Effectus necessitas.

Primò Lucis veritas tangitur ibi: *Erat lux vera*, nihil

in se habens de tenebris peccati. 1. Ioan. 1. *Deus lux est & tenebræ in eo non sunt vllæ. Si dixerimus quoniam societatem habemus cum eo, & in tenebris ambulamus: mentimur, & veritatem non facimus. Si autem in luce ambulamus sicut & ipse est in luce: societatem habemus ad inuicem, & sanguis Iesu Christi filij eius emundat nos ab omni peccato.*

Secundò Lucis fœcunditas describitur ibi: *quæ illuminat omnem hominem;* sed vt cæcus non illuminatur à sole, licet oriatur *super bonos & malos;* sic nec peccator à gratia: quia est in contraria dispositione. Ioan. 1. *Lux in tenebris lucet, et tenebræ eam non comprehenderunt,* per obstaculum peccati. Ideo Ephes. 5. *Surge qui dormis* in somno peccati, *& exurge à mortuis* per exercitationem bonam, *& illuminabit te Christus.*

Matth. 5.

Tertiò effectus necessitas tangitur ibi: *Venientem in hunc mundum:* omnis enim talis intrat locum obscurum, ideo eget lumine.

Mundus obscurus est tripliciter:
- 1. Fumo vanitatis.
- 2. Puluere cupiditatis.
- 3. Nebula carnalitatis.

1. Ioan. 2. *Omne quod est in mundo, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ.* Isaiæ 9. *Populus, qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam: habitantibus in regione vmbræ mortis, lux orta est eis.* Sed aliqui fugiunt lucem vt noctua, & quærunt tenebras. Ioan. 3. *Lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras quàm lucem: erant enim eorum mala opera.*

Secunda lux infundens & infusa est Doctorum & prædicantium. De quibus dicitur Iob 37. *Nubes spargunt lumen suum. Quæ lustrant cuncta per circuitum, quocumque eas voluntas gubernantis duxerit, ad omne quod præceperit illis super faciem orbis terrarum.* Nubes vento Spiritus sancti agitatæ prædicatores sunt.

De qui-

De quibus tria notantur hîc, scilicet
- 1. Liberalitas doctrinæ, generaliter prædicando.
- 2. Latitudo charitatis, communiter visitando.
- 3. Exemplaritas subiectionis, humiliter obediendo.

Primum est liberalitas doctrinę, generaliter prędicando, cùm dicitur: *Spargunt lumen suum.* Psalm. 111. *Dispersit, dedit pauperibus* Auarus est, qui candelam accensam habens, non vult accendere alias, cùm non minuatur eius lumen ex aliarum accensione. Sap. 7. *Sine fictione didici, & sine inuidia communico.* Lux omnibus se communicat indifferenter. Eccli 42. *Sol illuminans per omnia respexit:* contra illos, qui tantùm diuitibus, non pauperibus prædicare volunt. Lux indifferenter omnia visibilia manifestat, & omnium maculas reuelat; contra illos, qui manifestant & arguunt peccata pauperum, non diuitum; quamuis soleat maior candela coram diuitibus quàm pauperibus ardere. Non sic fecit Ioannes, qui arguebat Herodem. Ephes. 5. *Omnia quæ arguuntur, à lumine manifestantur.*

Secundum est latitudo charitatis, communiter visitando, ibi: *Lustrant* cuncta *per circuitum:* contra illos, qui non visitant nisi loca pinguia verbum Dei seminando. Psalm. 58. *Ipsi dispergentur ad manducandum.* Marc. 6. *Iesus circuibat castella in circuitu docens.*

Tertium est exemplaritas subiectionis, humiliter obediendo, ibi: *Quocunque eas voluntas gubernantis duxerit.* Rom. 10. *Quomodo prædicabunt, nisi mittantur?*

Tertia lux non infundens, & infusa est simplicium. Prou. 4 *Iustorum semita, quasi lux splendens, procedit & crescit vsque ad perfectam diem*

Nota hîc triplicem statum iustorum, scilicet
- 1. Incipientium.
- 2. Proficientium.
- 3. Perfectorum.

Incipientium dicitur *lux splendens:* quia iustorum vita in initio est quasi splendor auroræ: quia semper crescit in eis & lux & calor. Vnde sequitur: *Procedit, & crescit* proficiendo semper. Cant. 6 *Quæ est ista, quæ progreditur quasi aurora consurgens?* Sed multorum vita & religio est sicut lux vespertina: quæ quanto plus procedit, tanto magis decrescit. Nota, quòd decrescente vmbra crescit calor; & crescente decrescit: sic decrescente amore temporalium crescit feruor charitatis, & crescente minuitur. Ierem. 6. *Væ nobis, quia declinauit dies, quia longiores factæ sunt vmbræ vesperi: quoniam* abundauit *iniquitas*, & refrixit *Charitas multorum.* — Matth. 24.

Nota, quòd quidam lucent sicut Luna { 1. Noua. 2. Plena. 3 Vetus. }

Quidam lucent sicut luna noua, quæ in principio noctis tantùm lucet: vt illi, qui *ad tempus credunt, et in tempore tentationis recedunt.* Eccli 27. *Nam stultus sicut luna mutatur.* Quidam lucent sicut luna plena, quæ per totam noctem lucet: tales sunt qui bene operantur vsque ad mortem. Eccli 50. *Quasi luna plena in diebus suis lucet, sic ille effulsit in templo* Dei. Quidam lucent sicut luna vetus, quæ in fine noctis lucet: sic sunt illi, qui in fine vitæ pœnitent. Sed lux & vita iustorum procedent *vsque ad perfectam diem*, scilicet æternitatis: & hîc tangitur status perfectorum. Vita enim in sui consummatione est sicut meridies: de qua Eccli 43. *Sol in meridiano exurit terram*, id est, corda terrenorum. Calor meridionalis cogit hominem se exspoliare vestibus: sic feruor charitatis omnia relinquere: quia non *est qui se abscōdat à calore eius.* — Luc. 8. Prouerb. 4. Psalm. 18.

Similiter nos debemus esse Luminaria: { 1. Lucentia. 2. Ardentia. 3. Viuentia. } Primò debemus esse luminaria lucentia per honestatem. Philip. 2. *Sitis sine querela, & simplices filij* Dei, *sine re-*

sine reprehensione in medio nationis prauæ & peruersæ: inter quos lucetis sicut luminaria in mundo, verbum vitæ continentes. Sed luminaria nostra eclipsin patiuntur per malum exemplum. Matth. 6. *Si lumen, quod in te est, tenebræ sunt; ipsæ tenebræ quantæ erunt?*

Secundò debemus esse luminaria ardentia per charitatem. Lucæ 12. *Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris.* Ioan. 5. *Ille erat lucerna ardens & lucens.* Bernardus: Lucere tantùm, vanum est; ardere, sanctum; ardere & lucere, perfectum.

Tertiò debemus esse luminaria viuentia, virtute vigoris abundantia, non per malitiam mortua, sicut hypocritæ, qui lucent sicut ligna putrida in nocte huius mundi: sed in die iudicij apparebunt in colore proprio, quando Deus *illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium*, vt dicit Apostolus. 1. Corinth. 4.

DE MIRABILIBVS.

Mirabilia multa legitur Dominus fecisse pro electis suis: quia *mirabilis Deus in Sanctis suis: mirabilis in maiestate sua*. Sed multa breuiter complectendo, Psalm. 67.

Notandum, quòd mirabiliter
- 1. } nos { redemit.
- 2. vocauit.
- 3. defendit.
- 4. docet.
- 5. corripit.
- 6. consolatur.
- 7. ducit.
- 8. pascit.
- 9. se nobis ostendit.

Primò dico, quòd ipse Deus mirabiliter nos REDEMIT, *non auro vel argento*, sed suo *sanguine pretioso*. 1. Petr. 1. *Non corruptibilibus auro vel argento redempti estis: sed pretioso sanguine quasi agni immaculati Christi & incontaminati.* Nullus vnquam audiuit talia, scilicet quòd aliquis pro suis inimicis moreretur. *Cū adhuc* Rom. 5.

peccatores essemus, Christus pro nobis mortuus est. Cùm inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem Filij eius. Ideo *cantate Domino canticum nouum: quia mirabilia fecit*: quia tradidit Filium pro seruis, dilectum pro inimicis, iudicem pro damnatis, innocentem pro impijs. Isaiæ 25 *Confitebor nomini tuo: quoniam fecisti mirabilia, cogitationes antiquas fideles.* Vnde sequitur in Psalmo: *Saluauit sibi* (Glossa, orbem terræ) *dextera eius*, per Filium. Lucæ 19. *Venit Filius hominis quærere et saluum facere quod perierat.*

Psalm. 97.

Secundò, quòd mirabiliter nos VOCAVIT. Iob 37. *Tonabit Deus in voce sua mirabiliter, qui facit magna et inscrutabilia.* Glossa: Voce sua mirabiliter tonat, cùm cordis occulta commouet & penetrat per contritionem, & quanto ardore amandus sit demonstrat, quodammodò silenter clamans. Psalm. 59. *Commouisti terram*, id est, corda terrenorum, *& conturbasti eam*, per contritionem: *sana contritiones eius*, per consolationem, qui sanas *contritos corde.* Prou. 1. *Vocaui, & renuistis: extendi manum meam, & non fuit qui aspiceret.* Sed illi, qui aspexerunt, & ipsum clamantem audierunt, præmia æterna meruerunt. Isti sunt, qui contempserunt vitam mundi, & peruenerunt ad pręmia regni: boni campsores, qui pro terra cęlum, pro luto aurum, pro transitorijs æterna receperunt. Eccli 31. *Beatus diues, qui inuentus est sine macula: & qui post aurum non abijt, nec sperauit in pecunia & thesauris. Quis est hic, & laudabimus eum? fecit enim mirabilia in vita sua.*

Tertiò, quòd mirabiliter nos DEFENDIT. Ierem. 21. Dicit *Rex Sedecias* ad Ieremiam: Ora Deum, *si fortè faciat Dominus nobiscum secundùm omnia mirabilia sua, & Nabuchodonosor rex Babylonis recedat à nobis.* Psalm. 104. *Mementote mirabilium eius, quæ fecit* Pharaoni. Psalm. 67. *Mirabilis Deus in Sanctis suis, Deus Israel ipse dabit virtutem & fortitudinem plebi suæ: benedictus*

ctus Deus. *Dabit virtutem* resistendi, *& fortitudinem* sustinendi. Isaiæ 40. *Qui dat lasso virtutem, & his qui non sunt fortitudinem, & robur multiplicat. Qui sperant in Domino, mutabunt fortitudinem, assument pennas sicut aquilæ, current, & non laborabunt; ambulabunt, & non deficient.* Ierem. 1. *Bellabunt aduersum te, & non prævalebunt quia ego tecum sum, ait* Dominus, *vt liberem te.* Psalm. 26. *Dominus illuminatio mea & salus mea, quem timebo? Dominus protector vitæ meæ, à quo trepidabo?*

Quartò mirabiliter nos docuit, & semper DOCET. Psalm. 138. *Mirabilis facta est scientia tua ex me: confortata est, & non potero ad eam:* quasi dicat, incomprehensibilis est mihi. Rom. 11. *O altitudo diuitiarum sapientiæ & scientiæ Dei: quàm incomprehensibilia sunt iudicia eius, & inuestigabiles viæ eius!*

Docet enim Deus per { 1. Prædicationem. 2. Correctionem. 3. Vnctionem.

Per prædicationem Matth 5. *Aperiens os suum docebat eos.* Per correctionem. Psalm. 17. *Disciplina tua correxit me in finem: & disciplina tua ipsa me docebit.* Isaiæ 26 *Domine, in angustia requisierunt te, in tribulatione murmuris doctrina tua eis* Per vnctionem deuotionis vel gratiæ. 1. Ioan. 2. *Vnctionem habetis à Sancto,* id est, à Deo, *& nostis omnia.*

Quintò mirabiliter nos flagellat & CORRIPIT. Hebr. 12 *Quem diligit* Dominus, *castigat: flagellat autem omnem filium, quem recipit.* Vnde tribulatio ipsa est aura æternæ felicitatis, quæ quanto maior est, tanto securior. Gregorius: Nisi correctis hæreditatem dare disponeret, eos per molestiam non erudiret: cùm fidelis medicus de infirmo desperato se non intromitteret. Idem: Desperatis ægris quicquid volunt medici dari præcipiunt, vel concedunt: eis autem, qui ad salutem reduci possunt, multa dari contradicunt.

Sextò mirabiliter Dominus nos CONSOLATVR. Esther 15. *Valde mirabilis es Domine, & facies tua plena est gratiarum*, id est, consolationum, vt *sicut abundant passiones Christi in nobis, ita & per Christum abundat consolatio nostra*. Psalm. 93. *Secundùm multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tuæ lætificauerunt animam meam*. Vnde tribus pueris *fecit medium fornacis quasi ventum roris flantem*.

2. Corinth. 1.

Daniel. 3.

Septimò mirabiliter nos per viam DVCIT: quia mirabilem viam nobis ostendit. Sap. 10. *Deduxit iustos in via mirabili: & fuit illis in velamento diei, & in luce stellarum per noctem*. Baruch 4. *Delicati mei ambulauerunt vias asperas*. Vult enim Dominus per asperitatem vitæ eos ab amore mundi segregare, sicut solent pueri à lacte matris separari per amaritudinem aliquam impositam super vbera. Gregorius: Electis suis Deus asperum iter facit, ne, dum delectantur in via, obliuiscantur eorum quæ sunt in patria.

Psalm. 110.

Octauò, quòd mirabiliter nos PASCIT. *Memoriam fecit mirabilium suorum, misericors & miserator Dominus: escam dedit timentibus se*. *Timete Dominum omnes sancti eius: quoniam non est inopia timentibus eum*. Pascit contemnentes se, & deseret timentes se? Si ergo non vis pati inopiam, time Dominum. Quis est pater, qui non prouideat filijs? hoc nempe & lupi & leones faciunt, & homines mali. Nonne Deus pauit Iudæos in deserto quadraginta annis? Danielem in lacu leonum? Heliam iuxta torrentem? *Dat iumentis escam ipsorum: & pullis coruorum inuocantibus eum*.

Psalm. 33.

Psalm. 146.

Nonò mirabiliter se nobis OSTENDIT. Isaiæ 33. *Regem in decôre suo videbunt oculi eius*. 1. Ioan. 3. *Videbimus eum sicuti est*. Isaiæ 60. *Tunc videbis, & super Omnipotentem delicijs afflues, & mirabitur* de Dei visione & tanta dulcedine, *& dilatabitur cor tuum* de comprehensione, quando replebitur *in bonis desiderium tuum*. Prou. 10. *Desiderium suum iustis dabitur*.

Iob 22.

Psalm. 102.

DE MISERICORDIA.

MIsericordia duplex { 1. Hominis. 2. Dei. } Eccli 18. *Miseratio hominis circa proximum suum. misericordia autem* Dei *super omnem carnem.*

Sunt autem quatuor, quæ specialiter debent hominem ad misericordiam prouocare, scilicet { 1. Naturæ conformitas. 2. Propria necessitas. 3. 4. } Misericordiæ { Immensitas. Vtilitas. } 1.

Primum, quod debet nos inuitare ad misericordiam, est communis naturæ conformitas. Naturale est enim, vt membrum membro compatiatur, & misereatur. 1. Corint. 12. *Si quid patitur vnum membrum, compatiuntur omnia membra.* Vnde contra naturam videtur peccare, & à natura communi degenerare, qui misericordiam renuit facere: talis enim habet cor ferreum in corpore carneo; quod est contra naturam. Vnde ille, qui fecit misericordiam in illum, qui *incidit in latrones,* vocatus est proximus: negat enim proximitatem, qui negat misericordiam. Ideo dicitur Eccli 28 *In hominem similem sibi non habet misericordiam: & de peccatis suis deprecatur?* *Luca* 10.

Secundum, est propria necessitas. Prou. 19. *Homo indigens misericors est.* Quia omnes indigemus misericordia, debemus misericordiam facere, alioquin dicetur nobis illud Matth. 18. *Serue nequam, omne debitum dimisi tibi, quoniam rogasti me: nonne ergo oportuit & te misereri conserui tui, sicut et ego tui misertus sum?* Misericordia enim secura est de remissione peccatorum, quia dimittit debitoribus suis, & habet literas patentes secundùm Euangelium Matth. 6. *Si dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis Pater vester cælestis delicta vestra.* Lucæ 6 *Dimittite, & dimittemini.* Si rex terræ mitteret vobis vnum de seruis suis, vt eum reciperemus tanquam seipsum; cum reuerentia magna reciperemus eum: sed rex cæli mittit nobis

filios suos pauperes (qui sunt hæredes regni cæle- stis) cum literis suis, dicens: *Qui recipit vos, me recipit: & qui vos spernit me spernit.* Matth. 25. *Amen dico vobis, quamdiu fecistis vni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis.* Et nos ingrati nolumus eos recipere; sed repellimus: ideo in die iudicij disceptabit contra vos, dicens: *Hospes eram, & non collegistis me*, &c. *Discedite ergo à me maledicti in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis eius.*

Matth. 10. Luca 10.

Tertium, est misericordiæ immensitas. Misericordia enim Dei tanta fuit, quòd ipsum Regem & Dominum pro redemptione captiuorum vendiderit, & obumbrari in vterum Virginis fecerit, & formam serui accipere, & in cruce leuari, & ad inferos descendere. Ioan. 3. *Sic Deus dilexit mundum, vt Filium suum vnigenitum daret.* Ideo debemus ipsum in hoc indeclinabiliter imitari, sicut dicitur Lucæ 6. *Estote misericordes sicut & Pater vester misericors est.* Qui ergo negat misericordiam facere, negat se patrem habere Deum, & confitetur diabolum, de quo dicitur Ierem. 6. *Crudelis est, & non miserebitur.* Eccli 4 *Esto pupillis misericors*, id est, pauperibus, quos derelinquit mundus: vnde non habent patrem, nisi Deum. Psalm. 9. *Tibi derelictus est pauper: orphano tu eris adiutor.* Vnde prouidebit ei *misericors vt pater, & pro viro matri illorum.* Mater pauperum est misericordia, quę eos nutrit: hanc ergo accipias in vxorem, & eris tu velut filius Altissimi, & gener Dei: quia misericordia est eius filia, & ipse dicitur *Pater misericordiarum, & Deus totius consolationis.*

Eccli 4. 2. Corinth. 1.

Quartum est, misericordiæ vtilitas.

Sequuntur enim ex ea sex fructus, scilicet:
1. Præteritorum peccatorum remissio.
2. Futurorum peccatorum declinatio.
3. Dei & hominum benedictio.
4. Futuri iudicij euasio.
5. Bonorum temporaliũ multiplicatio.
6. Æterni regni adeptio.

Pri-

Primus est, præteritorum peccatorum remissio. Prou. 15. *Per misericordiam & fidem purgantur peccata.* Fidem vocat fidelitatem: misericordia enim sine fidelitate iudicatur à Deo crudelitas. Eccli 34. *Qui offert sacrificium ex substantia pauperum, quasi qui victimat filium in conspectu patris sui.* Et nota quod misericordia Dei fons est; misericordia autem hominis riuulus à fonte defluens. Non potest esse quòd fons non fluat si riuulus fluit: ergo qui fuerit misericors homini, & Deus ei. Augustinus: Riuus fluit, & fons siccabitur? quasi dicat, non.

Secundus est, peccatorum futurorum declinatio: de nullo enim sic vincitur diabolus sicut de misericordia, secundùm Augustinum. Eccli 3. *Ignem ardentem extinguit aqua, & eleemosyna resistit peccatis.* Tob. 4. *Eleemosyna ab omni peccato, & à morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras. Fiducia magna erit coram summo Deo, eleemosyna omnibus facientibus eam.*

Tertius est, Dei & hominum benedictio. Prou. 22. *Qui pronus est ad misericordiam, benedicetur.* Talis enim multas benedictiones habet: dicunt pauperes: Benedictus qui acquisiuit, & qui dedit. Prou. 11. *Qui abscondit frumenta maledicetur in populis: benedictio autem super caput vendentium.* Ibid. *Benefacit animæ suæ vir misericors:* Communicat enim omnibus damnis & detrimentis aliorum, & inde lucratur.

Quartus est futuri iudicij euasio, in quo erit disceptatio de operibus misericordiæ, sicut patet Matthæi 25. Illi data est iudiciaria potestas. Iacob. 2. *Iudicium sine misericordia illi, qui non fecit misericordiam. Superexaltet autem misericordia iudicium.* Si ergo times iudicium, appella ad Dei misericordiam, tanquam ad superiorem, & necesse erit reuocare iudicium. Ipsi enim misericordes sedebunt cum Domino in solio iudicij. Isaiæ 16. *Præparabitur in misericordia solium.*

Quin-

Quintus est, bonorum temporalium multiplicatio. Gregorius: Terrenæ substantiæ cùm distribuuntur, multiplicantur. Exemplum de quinque panibus & duobus piscibus, quomodo multiplicati sunt tot millibus hominum saturatorum. Semen seruatum non multiplicatur, sed seminatum & per campos dispersum. Augustinus: Nemo dicat quia pauperi præstat: sibi enim plus præstat, quàm pauperi. Posset tamen dicere pauper: Plus præsto tibi accipiendo, quàm tu mihi dando: das enim quod in tempore perit: & accipis quod in æternum manet.

Sextus est, regni æterni adeptio. Misericordia enim est in domo Dei ostiaria: ipsa aperit ostium Paradisi cui vult, & quem vult introducit. Eccli 16. *Omnis misericordia faciet locum vnicuique secundùm meritum operum suorum.*

2. De DEI misericordia sequitur Ecclesiastici 18. *Misericordia autem Dei super omnem carnem*. Nota, septem sunt gradus misericordiæ Dei, siue

Septem modis miseretur Deus, scilicet
- 1. Ad pœnitentiam longanimiter expectando
- 2. Indignis reuertendi gratiam tribuendo.
- 3. Pœnitentes benignè suscipiendo, & omnem iniuriam remittendo.
- 4. A peccatoribus modicum pro multo exigendo.
- 5. Peccatores in tribulatione misericorditer consolando.
- 6. Vitam ęternam pœnitenti conferendo.
- 7. Citra condignum puniendo, & vltra condignum remunerando.

Primò miseretur Deus, ad pœnitentiam peccatores longanimiter expectando. Psalm. 102. *Miserator & misericors Dominus: longanimis, & multum misericors.*

cors. Non secundùm peccata nostra fecit nobis: neque secundùm iniquitates nostras retribuit nobis. Isaiæ 30. *Expectat Dominus, vt misereatur vestri.* Hanc enim misericordiam non fecit Angelo; sed mox vindictam sumpsit. Luc 10. *Videbam satanam sicut fulgur de cælo cadentem* Isaiæ 14. *Quomodo cecidisti de cælo Lucifer, qui manè oriebaris?* &c. Sed non statim punit hominem, verùm expectat ad pœnitentiam: multi tamen misericordia ista abutuntur. Eccle. 8. *Quia non profertur citò contra malos sententia, absque timore vllo filij hominum perpetrant mala.* Eccli 5 *Ne dicas, Miseratio Domini magna est, multitudinis peccatorum meorum miserebitur. Misericordia enim & ira ab illo citò proximant, & in peccatores respicit ira illius Non tard s conuerti ad Dominum, & ne differas de die in diem: subitò enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ disperdet te* Rom. 2 *An diuitias bonitatis eius, et patientiæ, & longanimitatis contemnis, ignorans quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? Secundùm autem duritiam tuam & impœnitens cor, thesaurizas tibi iram, in die iræ & reuelationis iusti iudicij Dei, qui reddet vnicuique secundùm opera eius.*

Secundò miseretur, indignis reuertendi gratiam tribuendo. Prima non valet sine ista. Psalm. 58. *Misericordia eius præueniet me: præueniet* velle, subsequetur perficere. Ierem. 31. *In charitate perpetua dilexi te, ideo attraxi te, miserans* tui. *Rursumquè ædificabo te.* Iob 22. *Si reuersus fueris ad Omnipotentem, ædificaberis.* Sicut domus destructæ vel combusta aliquando elegantiores reædificantur: sic fortiores & cautiores ad Deum reuersi peccatores redduntur post peccatum. Ideo sequitur: *Dabit pro terra silicem, et pro silice torrentes aureos. Eritquè Omnipotens contra hostes tuos.*

Tertiò pœnitentes benignè suscipiendo, & omnem iniuriam remittendo. Ioel. 2. *Conuertimini ad Dominum Deum vestrum: quia benignus & misericors est, patiens & multa misericordiæ, & præstabilis super mali-*

tia: benignè vos recipiet. Isaiæ 54. *Misericordia mea non recedet à te*, licet fortè tu recedas ab ea. Sicut qui claudit oculum vel fenestram contra solem, lux non recedet ab eo, sed ipse à luce. Sequitur: *Et fœdus pacis meæ non mouebitur*, quasi dicat, ego tenebo sponsiones meas, si tu teneas tuas. In signum huius post resurrectionem suam dixit Discipulis: *Pax vobis. Et cùm hoc dixisset, ostendit eis* cicatrices vulnerum: quasi dicat, tantum constitit mihi pax vestra: & sicut cicatrices sunt indelebiles; sic pax ex parte mea non delebitur. Sed multi plagas sanatas faciunt crepare per recidiuum, *rursum crucifigentes sibimetipsis Filium Dei*, sicut dicit Apostolus. Contra quos Ierem. 34. *Dabo viros, qui præuaricantur fœdus meum, & non obseruauerunt verba fœderis, quibus assensi sunt in conspectu meo, in manus inimicorum suorum, & in manus quærentium animam eorum: & erit morticinum eorum in escam volatilibus cæli & bestijs terræ.*

Ioan. 20.

Hebr. 6.

Quartò miseretur Dominus à peccatoribus modicum pro multo exigendo. Vnde non possumus pro nostris debitis, id est, delictis, Domino satisfacere, nisi à nobis accipiat auenam pro frumento, tanquam à malis debitoribus. Rom. 6. *Humanum dico*, minus quàm iustum, *propter infirmitatem carnis vestræ: Sicut exhibuistis membra vestra seruire immunditiæ & iniquitati, ad iniquitatem: ita nunc exhibete membra vestra seruire iustitiæ, in sanctificationem*. Sic enim miseretur, quando mittit tribulationes, & castigat in præsenti: in hoc commodat vnum, vnde possumus emendam facere, & soluere multo minorem, quàm in futuro solueremus. Psalm. 88. *Visitabo in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum. Misericordiam autem meam non dispergam ab eis. Virga* visitatur, qui sola comminatione & exemplo alterius corripitur; sicut puer ostensa sibi virga, & sicut equus solo sonitu virgæ accelerat:

verbe-

verberibus visitatur, qui percutitur. Ierem. 31. *In fletu venient*: sicut puer verberatus recurrit ad matrem: *& in misericordia reducam eos: & adducam eos per torrentes aquarum*, id est, tribulationes, quæ citò vt aqua transeunt, *in via recta, & non impingent in eâ.*

Quintò peccatores in tribulatione misericorditer consolando. Psalm. 93. *Si dicebam, Motus est pes meus*: mundum nimium diligendo, qui sub pede frangitur sicut glacies: *misericordia tua Domine adiuuabat me. Secundùm multitudinem dolorum meorum in corde meo, consolationes tuæ lætificauerunt animam meam.* Sed quamdiu pes super mundum stat, vel etiam in eo inuenit consolationem; Deus hominem non consolatur: sed quando deficiunt consolationes mundi, & *pes*, id est, affectus à mundo amouetur, non inueniens ibi fundamentum, tunc misericordia hominem consolatur.

Sextò vitam æternam homini pœnitenti conferendo. Magna misericordia Dei, quæ ad tam vilem monetam offert tam pretiosas merces: pro duobus minutis potest haberi vita æterna. Magni domini non attendunt quid operarius mereatur, sed quid deceat eos dare: sic Dominus infinitus infinitum dat præmium. Exemplum de rasore, qui radendo regem accepit remunerationem magnam; si rasor inueniret semper reges ad radendum, nunquam raderet rusticos: sic qui semper potest seruire Deo, nunquam seruiat mundo rustico, vel peccato fœtido. Psalm. 144. *Miserator & misericors Dominus: patiens & multum misericors. Suauis Dominus vniuersis: & miserationes eius super omnia opera eius.* Isaiæ 26. *Domine dabis pacem nobis: omnia enim opera nostra operatus es nobis.* Superponitur misericordia super omnia, quando per eam opera nostra appenduntur.

Lucæ 21.

Septimò miseretur citra condignum puniendo, &

vltra condignum remunerando. Pſalm. 102. *Qui coronat te in miſericordia & miſerationibus.* Non ſolùm ſupra condignum remunerat: ſed ſupra ſperatum, ſupra deſideratum, & cogitatum. Vnde in Euangelio: *Menſuram bonam*, id eſt, bene menſuratam, *& confertam*, id eſt, cumulatam, *& coagitatam*, id eſt, compreſſam, & *ſupereffluentem dabunt in ſinum veſtrum.*

Lucæ 6.

DE MVNDO.

MVndus eſt relinquendus, vel exeundum eſt è mundo propter multa:

Quia Mundus
- 1. Turbat, & affligit.
- 2. Ardet, & vrit.
- 3 Corrumpit, & inficit.
- 4 Fallit, & decipit.
- 5. Tranſit, & deficit.

Primò Mundus relinquendus eſt, quia turbat & affligit. In mundo iſto non eſt niſi labor & afflictio. Iſaiæ 48 *Egredimini de Babylone*, id eſt, de mundo, vt ſaluet vnuſquiſque animam ſuam. Ioan. 16. *In mundo preſſuram habebitis*: in me autem pacem. Libenter deberet homo fugere locum, in quo turbatur frequenter, & infirmatur, & quærere locum pacificum & ſanum. Auguſtinus: O amatores mundi, non eſt requies, vbi quæritis eam. Vitam beatam quæritis in regione mortis: non eſt hîc. quomodo eſſet beata vita, vbi non eſt vita? Quòd ſi amatis iſtam miſeram vitam & fluidam, vbi cum tanto labore viuitis; quanto magis amare debetis illam beatam vitam, vbi nullum dolorem ſuſtinebitis? Ecce turbat mundus, & amatur; quid ſi tranquillus eſſet? quomodo inhæreres formoſo, qui ſic amplecteris fœtidum?

Secundò relinquendus eſt, quia ardet & vrit: quia ibi eſt ignis concupiſcentiæ & luxuriæ, auaritiæ & inuidię. Qui videret domum ſuam ardere, citò exi-

tò exiret de ea: sic & de mundo, quia mundus ardet, de eo exire non differas. 1 Ioan. 5. *Mundus totus in maligno positus est*, id est, in malo igne. Bernardus: Ignis instat à tergo, & tu mones non egredi, vel egressum iam regredi?

Tertiò relinquendus est, quia corrumpit & inficit. Inficit dico omnes habitãtes in eo. Augustinus: Si te delectat hic mundus, semper vis esse immundus: si autem non te delectat hic mundus, iam tu es mundus: non remanebis in mundo. Quando vinum corrumpitur vel super fæces deterioratur in dolio, debet transferri ad aliud vas, ne omnino corrumpatur quod saluari possit: sic homo, qui corrumpitur in diuitijs & delicijs seculi, transferat se ad religionem, ne amplius corrumpatur. Ierem. 48. *Fertilis fuit Moab ab adolescentia sua & requieuit in fæcibus suis: nec transfusus est de vase in vas, & in transmigrationem non abijt: idcirco permansit gustus eius in eo, & odor eius non est immutatus.* Ideo dicitur Nahum 3. *Et erit, omnis qui viderit te, resiliet à te* munde, id est, retrò saliet à te tanquam à loco immundo & periculoso.

Quartò, quia fallit & decipit. Mundus gerit morem pauperis nebularij, qui super conuiuantes se ingerit, & sub specie encenij suas nebulas carè vendit: sic mundus suis dilectoribus honores & delectationes offert, sed carè vendit nimis; quia pro his pœnam æternam extorquet ab eis. Apoc. 18. *Quantum glorificauit se, & in delitijs fuit: tantum date illi tormentum & luctum.* Amare mundum, est amare proditorem suum. Augustinus: Ama seculum, & absorbebit te: amatores enim suos vorare nouit, non portare. Mundus enim dicit dæmonibus sicut Iudas Iudæis: *Quemcunque osculatus fuero*, al qua dignitate, vel prosperitate, *ipse est*, quem trado vobis vt vestrum, *tenete eum, & ducite cautè* ad infernum, ne eum amittatis aliqua molestia: quia *vexatio* dat *intellectum.*

Mar. 14.

Isaiæ 28.

tellectum. Mundus est quasi ludus scacorum. In ludo scacorum, quamdiu durat ludus, vnus est rex, alius miles, alij alio nomine vocantur; sed quando cessauerit ludus, idem fit de rege quod de milite; quia communiter reponuntur in sacculo; imò quandoque rex in fundo sacculi, & minima familia in superiori parte: sic in mundo, quamdiu durat, vnus est rex, alius miles; vnus magnus, alius paruus; sed adueniente morte, omnes in sacco terræ reponuntur: ita fit de rege, sicut de milite: *moritur doctus similiter vt indoctus.* tunc *sicut seruus, sic dominus eius: sicut ancilla, sic domina eius.*

Eccle. 2. *Isaiæ 24.*

Quintò, quia transit & deficit. 1. Ioan. 2. *Mundus transit, & concupiscentia eius.* Quid vis ergo? vtrum amare temporalia, & transire cum tempore; an amare Christum, & in æternum viuere? Vnde bona mundi cuidam reclamatorio comparantur, in quo non est nisi falsitas: credit enim accipiter ibi esse auem, & non est; imò vix est ibi parum carnis rubeæ: sic bona mundi sunt falsa, quæ vix sufficiunt ad refocillandum. Et sicut accipiter veniens non accipit nisi modicam buccam: ita nec mundanus de mundo, sed citò aufertur ab eo. Eccle. 5. *Sicut egressus est nudus de vtero matris suæ, sic reuertetur, & nihil auferet secum de labore suo. Miserabilis prorsus infirmitas: quomodo venit, sic reuertetur. Quid ergo prodest ei quòd laborauit in ventum?* 1. Timoth. 6. *Nihil intulimus in hunc mundum: haud dubium, quòd nec auferre quid possumus.* Iob 1. *Nudus egressus sum de vtero matris meæ, & nudus reuertar illuc.* Homo nihil reportat de mundo nisi linteamen laceratum & vetus. Exemplum de Saladino, qui fecit portare linteamen, in quo debeat sepeliri, per terram suam & dici: Nihil reportabit Imperator de omnibus bonis regnorum suorum nisi linteamen istud. Iob 27. *Diues cùm dormierit, nihil secum auferet: aperiet oculos suos, & nihil inueniet. Apprehendet eum quasi aqua inopia*: vt

(Lu-

(Lucæ 16.) diuitem epulonem, qui non poterat habere guttam aquæ: *nocte opprimet eum tempestas. Tollet eum ventus vrens, & auferet, & velut turbo rapiet eum de loco suo.*

DE OPERE BONO.

Opus bonum operandum semper: quia qui operari contemnit, mercedem non reportabit.

Debemus igitur bonum opus operari
- 1. Celeriter.
- 2 Feruenter.
- 3. Abundanter.
- 4. Perseueranter.
- 5. Fideliter.

Primò debemus bonum opus operari CELERITER, propter temporis breuitatem & oportunitatem. Modò est tempus operandi, post mortem verò recipiendi pro laboribus præmia. Galat. 6. *Dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes, maximè autem ad domesticos fidei.* Si quis bouem vel equum alicui accommodasset ad opus suum faciendum, instanter operaretur de eo, cogitans quòd citò auferretur ab eo, & repeteret ille, cuius est; sic debet facere homo de tempore sibi concesso. Gregorius: Omne tempus tibi impensum requiretur à te, qualiter fuerit expensum. Ioan. 9. Operamini *donec dies est*, id est, dum viuitis: *venit nox*, id est, mors, *quando nemo potest operari.* Irridendus est ille, qui tunc surgit ad operandum, quando ab opere est cessandum: tunc vult seminare, quando est metendum. Eccle. 3. *Tempus plantandi, & tempus euellendi quod plantatum est.* De qualibet arbore, quæ est in horto, vult homo habere fructum bonum; ad hoc enim plantauit eam, quę si non faciat, succidit & comburit: sic Deus de quolibet homine, quem posuit in mundo, requirit fructum bonorum operum, alioquin excidetur, & igni æterno tradetur. Matth. 7. *Omnis ar-*

bor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur. Ideo dicitur Eccle 9. *Quodcunque facere potest manus tua, instanter operare: quia nec opus*, id est, tempus operandi, *nec ratio* excusandi, *nec sapientia* allegandi, *nec scientia* defendendi *erunt apud inferos quò tu properas*: id est, ista non valebunt post mortem, sed ante.

Secundò debemus operari FERVENTER, propter muneris largitatem. *Qui mollis & dissolutus est in opere suo, frater est sua opera dißipantis*, vt dicitur Prouerb. 18. Sicut namque materia mollis citò dissoluitur: sic opus mollium & tepidorum citò deficit, & parum proficit. Isaiæ 1. *Erit opus vestrum quasi scintilla* citò deficiens: sicut ignis malè accensus citò extinguitur. Nota, quàm feruenter, & quàm solicitè laborant homines in operibus, de quibus expectant magnum lucrum temporale: & sunt ita negligentes & remissi in operibus spiritualibus, pro quibus merces æterna datur. Contra quos dicitur Ioan. 6. *Operamini non cibum qui perit, sed qui permanet in vitam æternam.* Ierem. 48. *Maledictus qui facit opus* Domini *fraudulenter.* Non mittit homo aliquem seruum suum in vineam suam, vt sit ibi otiosus & remissus; sed vt fideliter & vtiliter operetur.

Tertiò debemus operari ABVNDANTER, propter duplicem vtilitatem, scilicet

Propter { 1. Pœnæ peccatorum solutionem.
2. Præmij augmentationem. }

Primò propter pœnæ peccatorum solutionem: quia qui plus bibit de vino delectationis: plus oportet eum soluere symbolum pœnę. Matth. 3. *Facite fructum dignum pœnitentiæ.* Glossa: Non debet esse par fructus boni operis eius qui multum, & illius qui parum peccauit: sed *vbi abundauit delictum*, superabundet & *gratia* & operatio bona. *Quantum glorificauit se, & in delicijs fuit: tantum date illi tormentum et luctum.*

Rom 5.
Apocalyps. 18

Secun-

Secundò propter meriti augmentationem: quia ſicut dicit Apoſtolus 1. Corint 3. *Vnuſquiſque propriam mercedem accipiet ſecundùm ſuum laborem*. Ille qui operatus eſt de talento augmentauit talentum & præmium: quantum ſeminauerimus in operibus bonis, tantum metemus in fructibus. Eccli 20. *Qui operatur terram ſuam, inaltabit aceruum frugum. Abundantes* ergo eſtote *in* omni *opere Domini ſemper, ſcientes quòd labor veſter non eſt inanis in* Domino: ſed abundanter meritorum fructum recipietis à Domino.

1. Corinth. 14.

Quartò debemus operari PERSEVERANTER. Si operarius aliquis dimitteret opus ſuum ſtatim hora prima, vel tertia, non reportaret de opere ſuo meritum: ſed oportet eum vſque in finem operari continuè, ſi vult habere mercedem: ſic in bono opere oportet perſeuerare, qui vult æternaliter remunerari. Ideo dicitur Matth. 20. *Cùm ſerò factum eſſet, dicit dominus vineæ procuratori ſuo, Voca operarios, et redde illis mercedem*. Homo vult ſine fine remunerari: ergo ſine fine, id eſt, quamdiu vixerit, debet bonum operari. Galat. 6 *Bonum autem facientes, non deficiamus tempore enim ſuo metemus, non deficientes*. Gloſſa: Si homo non impoſuerit finem bonæ operationi, nec imponit finem remunerationi.

Quintò debemus operari FIDELITER, id eſt, bona intentione. Galat. 6. *Opus ſuum probet vnuſquiſque*, id eſt, diligenter inſpiciat, qua intentione fiat: *& ſic in ſemetipſo tantùm gloriam habebit, & non in altero*, id eſt, in Deo, qui in ipſo eſt. Sed ſunt quidam, qui nimis feſtinant, de bonis, quæ agunt, ante tempus volunt remunerari. Hi ſimiles ſunt illis, qui fructus ſuos non ſinunt maturari, ſed ante maturationem colligunt. Qui non vult expectare à Deo remunerationem; ſed vult hîc remunerari per vanam laudem vel corporis ſanitatem, vel temporalem proſperitatem, non remunerabitur in futuro iudicio;

ſed remanebit vacuus & ſine fructu. Matth. 6. *Amen dico vobis, quia receperunt mercedem ſuam*. Iacob. 5. *Patientes eſtote fratres, vſque ad aduentum Domini. Ecce, agricola expectat pretioſum fructum terræ: patienter ferens donec accipiat temporaneum & ſerotinum. Patientes eſtote & vos, & confirmate corda veſtra: quoniam aduentus Domini appropinquabit, qui reddet vnicuique ſecundùm opera eius*. De talibus dicitur Apoc. 3. *Scio opera tua*: Gloſſa: quia quæris humanam laudem, & parum poteſt. *Non inuenio opera tua plena coram Deo meo*: quia ſine charitate & pro laude fiunt. Stultum eſt ſeminare auenam, & expectare triticum; ſeminare ventum, & expectare frumentum. Oſeæ 8. *Ventum ſeminabunt, & turbinem metent*. Aggæi 1. *Seminaſtis multum, & intuliſtis parum*, ſcilicet vanam laudem, quæ nihil eſt.

Rom. 2.

Intentio bona, eſt fundamentum operis boni: quia ſi intentio bona eſt, opus eſt bonum & durans.

FINIS.

INDEX

INDEX BREVIS ET LOCVPLETISSIMVS EORVM, QVÆ DIVERSIS MAterijs applicari possunt, per Euangelia & Epistolas Dominicarum & Festorum totius anni distributus.

DOMINICA I. ADVENTVS.

EPIST. Rom. 13. *Scientes, quia hora est, iam nos de somno surgere*, vide Cap. De veloci peccatoris conuersione. *Abijciamus opera tenebrarum*, cap. de Peccato. *Et induamur arma lucis*, cap. de Luce. *Sic vt in die honestè ambulemus*. cap. Ambulare. *Non in comessationibus & ebrietatibus*, cap. de Gula, & Ebrietate. *Non in cubilibus & impudicitijs*, cap. de Luxuria. *Non in contentione & æmulatione*, cap. de Inuidia. *Induimini Dominum Iesum Christum*, cap. de Sanctificatione hominis.

EVANG. Matth. 21. *Cùm appropinquassent* Ierosolymis, &c. *Ecce, Rex tuus venit tibi mansuetus*, cap. de Dei benignitate. *Sedens super asinam & pullum filium subiugalis*, cap. de Humilitate & Paupertate. *Imposuerunt super eos vestimenta sua*, &c. *Alij cædebant ramos de arboribus, & sternebant in via*, cap. de Seruitio Dei. *Benedictus qui venit in nomine Domini*, cap. de Benedicendo Deo.

Agitur hac Dominica, vel de appropinquatione regni Dei, vide cap. de Beatitudine, & Vita æterna: vel de Aduentu Christi in carne; vel de aduentu gratiæ menti illabentis, vide cap. de Gratia.

Est au-

Est autem Regnum Dei

- Pulchræ maiestatis. *Gloriam regni tui dicent*. Psalm.144.
- Æternitatis. *Regnum tuum, regnum omnium seculorum*. Psalm.144.
- Summæ claritatis. *Iusti fulgebunt sicut sol in regno Patris eorum*. Matth.13.
- Excessiuę suauitatis. *Beatus, qui manducabit panem in regno* Dei. Lucæ 14.
- Perfectæ sanctitatis. *Sinite paruulos, & nolite eos prohibere ad me venire: talium est enim regnum cælorum*. Matth.19.
- Plenæ veritatis. *Regnum meum non est de hoc mundo*. Ioan.18.
- Gratiosæ amœnitatis. Per regnum Assueri figuratum. Esther 1.
- Speciosæ formositatis. *Accipient regnum decôris*. Sap.5.
- Amorosę intimitatis. *Regnum* Dei *intra vos est*. Lucæ 17.
- Suauissimæ satietatis. *Ego dispono vobis regnum*. Lucæ 22.
- Amoris, & charitatis. *Transtulit nos in regnum Filij dilectionis suæ*. Coloss.1
- Opulentiæ, & vbertatis. *Beati pauperes spiritu*, &c. Matth.5. & Luc.6.
- Lætitię, & alacritatis. *Venient ab Oriente*, &c. *& accumbent in regno* Dei. Lucæ 13.

- Dauid, quem vno desiderio, vno corde, vno opere omnes vnxêre super vniuersum Israël regem. 2. Reg.5.
- Salomonis, quem omnes reges terræ desiderabant videre, & audire. 2. Paral.9. per totum.
- Assueri, cuius règni sublimitas patet Esth. per totum.

Figuratur autem hoc Regnum in sacris literis per Regnum

Cyri regis Persarum, cui Deus contulit omnia regna terræ, & præcepit ei ædificare domum Domino. 2. Paral.36.

Darij, qui fecit cœnam magnam.3. Esd.3.

Iosię, qui abstulit omnes abominationes.2.Paral.34.

Ezechiæ, qui intrauit ciuitatem, & induxit in medium eius aquam, & fodit ferro rupem, & ædificauit aquæ puteum.2.Paral.29.

Nabuchodonosor regis Babylonię, quietè existentis in domo sua, & florentis in palatio suo, qui quos volebat, exaltabat; & quos volebat, humiliabat. Dan.4.

Balthasar, qui fecit grande conuiuium optimatibus suis, in quo vnusquisque secundùm suam bibebat ætatem. Dan.5.

Alexandri regis Macedoniæ, in cuius conspectu siluit terra, & diuisit regnum omnibus nobilibus, qui cum eo erant.1.Machab.1.

Alexandri nobilis, qui misit Ionathæ purpuram, & coronam auream, ad tuendam & conseruandam amicitiam. 1.Machab.10.

DOMINICA II. ADVENTVS.

EPIST. Rom 15. *Quæcunque scripta sunt, ad nostram doctrinam scripta sunt*, cap de Verbo Dei, cap. de Prædicatione. *Deus patientiæ & solatij, det vobis idipsum sapere in alterutrum, secundùm Iesum Christum, vt vnanimes, vno ore honorificetis Deum*, cap. de Vnitate spiritus,

vtiliter potest figurari, per { sancta: *Oculi eius super riuulos aquarum.*
Lignum vitæ in medio Paradisi. Genes.2.
Paradisum voluptatis. Genes.2.
Fundamentum templi. 2. Paral.3.
Scalam Iacob. Genes.28. }

DOMINICA III. ADVENTVS.

EPIST. 1. Cor.4 *Sic nos existimet homo, vt ministros Christi.* Cap. de Seruitio Dei. *Nolite ante tempus iudicare.* Cap. de Iudicio temerario. *Quoadusque veniat Dominus, tunc laus erit vnicuique à Deo.* Cap. de Iudicio Generali. Cap. de Gloria.

EVANG. Matth. 11. *Cùm audisset Ioannes in vinculis opera Christi.* Cap. de Tribulatione. *Pauperes euangelizantur.* Cap. de Paupertate. *Quid existis in desertum videre, arundinem vento agitatam?* Cap. de Constantia. *Hominem mollibus vestitum?* Cap. de ornatu Corporis.

Dominica hac agitur de Angelo misso à Patre æterno in mundum, ad pręparandam viam Ecclesiæ, qui quidem Angelus, siue intelligatur Christus, siue Ioannes Baptista Præcursor,

Figuratur in Scripturis sacris per Angelum {
Magni consilij.
Faciei diuinæ. Isaiæ 63.
Testamenti desideratum. Malach.3.
Euangelij æterni. Apoc.14.
Pręcedentem castra Israël. Exod.14.
Illuminantem terram gloria sua. Apoc.18.
Habentem faciem vt sol, & in manu librum apertum. Apoc.10.
Ascendentem ab ortu solis. Apoc.7.
Canentem tuba. Apoc.8.
Ierusalem ciuitatem nouam ostendentem. Apoc.21.
Ligantem Draconem. Apoc.20.
Habentem forcipem seraphicum, & calculum igneum. Isaiæ 6. }

Ha-

Habentem falcem acutam. Apocalyps 14.

Ante altare aureum adolentem incensa. Apoc. 8.

FERIA IV. QVATVOR TEMPORVM.

LECT. PROPH. Isaiæ 2. *Erit in nouißimis diebus præparatus mons domus Domini* Cap. de Domo. *Docebit nos vias suas, et ambulabimus in semitis eius.* Cap. de Ambulare. *Venite, & ambulemus in lumine Domini.* Cap. de Luce.

EVANG. Luc. 1. *Missus est Angelus Gabriel*, &c. quære infra in Festo Annuntiationis B. Mariæ Virginis.

FERIA VI. QVATVOR TEMPORVM.

LECT. PROPH. Isaiæ 11. *Egredietur virga de radice Iesse. Et requiescet super eum Spiritus Domini.* Cap. de Repletione S. Spiritus. *Replebit eum spiritus timoris Domini* Cap. de Timore Domini.

EVANG. Luc. 1. *Exurgens Maria in diebus illis, abijt in montana*, &c. quære infra in Festo Visitationis B. Mariæ Virginis.

SABBATO QVATVOR TEMPORVM.

EPIST. 2. Thessal. 2. *Rogamus vos fratres per aduentum Domini nostri Iesu Christi, vt non citò moueamini*, Cap. de Constantia.

EVANG. Luc. 3. *Anno quintodecimo imperij Tiberij Cæsaris, factum est verbum Domini super Ioannem Zachariæ filium in deserto.* Cap. de Solitudine. *Prædicans baptismum pœnitentiæ in remißionem peccatorum.* Cap. de Pœnitentia. *Vox clamantis in deserto* Cap. de Voce. *Parate viam Domini, rectas facite semitas eius.* Cap. de Præparatione. Cap. de Ambulare. *Omnis mons, & collis humiliabitur.* Cap. de Superbia. Cap. de Humilitate.

DOMINICA IV. ADVENTVS.

EPIST. Philip. 4. *Gaudete in Domino semper. Iterum dico*

dico gaudete. Cap. de gaudio. *Modestia vestra nota sit omnibus hominibus.* Cap. de Mansuetudine. *In omni oratione, & obsecratione cum gratiarum actione petitiones vestræ innotescant apud Deum.* Cap. de Oratione. *Pax Dei, quæ exuperat omnem sensum, custodiat corda vestra.* Cap. de Pace.

EVANG. Ioan. 1. *Miserunt Iudæi ab Ierosolymis Sacerdotes & Leuitas ad Ioannem, vt interrogarent eum, Tu quis es?* Cap. de Mundo, & temerario Iudicio. *Ego vox clamantis in deserto.* Cap. de Voce pag. 103. *Dirigite viam Domini.* Cap. de Præparatione. *Medius vestrûm stetit, quem vos nescitis.* Cap. de Ambitione. *Cuius ego non sum dignus, vt soluam corrigiam calceamenti eius.* Cap. de Humilitate.

Agitur hac Dominica de Voce *clamantis in deserto.*

Quæ significata est in Scriptura per Vocem

- Sanctitatis, & misericordiæ: quia prędicabat Baptismum pœnitentię. *Vox Domini super aquas.* Psal. 28.
- Suauitatis, & lætitiæ: quia prædicabat aduentum Christi diu desideratum. *Fac me audire vocem tuam.* Cant. 8.
- Liberalitatis: quia prædicabat annum benignitatis. Psal. 64.
- Seueritatis & Iustitiæ: quia prædicabat vltionis diem. *Tonabit Deus in voce sua mirabiliter.* Iob 37.
- Amœnitatis, & gloriæ: quia prædicabat gaudia felicitatis æternæ. *Sonet vox tua in auribus meis.* Cantic. 2.
- Suauitatis: quia prædicabat opera regis noua. *Sapientia foris prædicat, in plateis dat vocem suam.* Prou. 1.
- Securitatis, & constantiæ: quia

sti, qui dedit semetipsum pro nobis. Cap. de Benignitate Dei: de Misericordia. *ut nos redimeret ab omni iniquitate.* Cap. de Peccato. *& mundaret sibi populum acceptabilem.* Cap. de Sanctificatione hominis. *sectatorem bonorum operum.* Cap. de Bono opere.

Evangel. Lucæ 2. *Exijt edictum à Cæsare Augusto*, &c. *Peperit filium suum primogenitum, & pannis eum inuoluit, & reclinauit eum in præsepio, quia non erat ei locus in diuersorio.* Cap. de Paupertate. De Dei benignitate. De Misericordia. *Euangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo: quia natus est vobis Saluator, qui est Christus Dominus.* Cap. de Gaudio. *Gloria in altissimis Deo.* Cap. de Benedicendo Deo. *Et in terra pax hominibus bonæ voluntatis.* Cap. de Pace. de Bona voluntate.

In Aurora Diei.

Lect. Proph. Isaiæ 61. *Spiritus Domini super me, eò quòd vnxerit Dominus me.* Cap. de repletione S. Spiritus. *misit me, ut mederer contritis corde.* Cap. de Contritione. *ut consolarer omnes lugentes.* Cap. de Consolatione. *& darem eis coronam pro cinere, oleum gaudij pro luctu, pallium laudis pro spiritu mœroris.* Cap. de Gaudio. *Ecce Saluator tuus venit, ecce merces eius cum eo.* Cap. de regni cælorum acquisitione. *Vocabunt eos populus sanctus, redempti à Domino Deo nostro.* Cap. de Sanctificatione hominis.

Epist. Tit. 3. *Apparuit benignitas & humanitas Saluatoris nostri Dei.* Cap. de Benignitate Dei. *non ex operibus iustitiæ, quæ fecimus nos: sed secundùm misericordiam suam saluos nos fecit.* Cap. de Misericordia. *per lauacrum regenerationis, & renouationis Spiritus sancti.* Cap. de Baptismo. *quem effudit in nos abundè, per Iesum Christum Saluatorem nostrum.* Cap. de repletione S. Spiritus. *ut iustificati gratia,*

ipsius hæredes simus. Cap. de Gratia. *Secundùm spem vitæ æternæ, in Christo Iesu Domino nostro.* Cap. de Vita æterna. De Beatitudine.

EVANG. Luc. 2. *Pastores loquebantur ad inuicem,* &c. *Maria conseruabat omnia verba hæc, conferens in corde suo.* Cap. de Dei Verbo. *Reuersi sunt pastores, glorificantes & laudantes Deum.* Cap. de Benedicendo Deo.

Ad Summam Missam.

LECT. PROPHET. Isaiæ 52. *Propter hoc sciet populus meus,* &c. *Quàm pulchri super montes pedes annuntiantis & prædicantis pacem,* &c. Cap. de Prædicatione. *Vox speculatorum tuorum leuauerunt vocem.* Cap. de Voce. *Gaudete & laudate simul deserta Ierusalem, quia consolatus est Dominus populum suum.* Cap. de Gaudio, cap. de Benedicendo Deo. *Videbunt omnes fines terræ salutare Dei nostri.* Cap. de Gratia, & Benignitate Dei.

EPIST. Hebr. 1. *Multifariam multisque modis,* &c. *Dilexisti iustitiam & odisti iniquitatem: propterea vnxit te Deus Deus tuus oleo exultationis præ participibus tuis.* Cap. de Iustitia. de Timore Domini. de repletione S. Spiritus. De Gratia.

EVANG. Ioan. 1. *In principio erat Verbum,* &c. *In ipso vita erat, & vita erat lux hominum, & lux in tenebris lucet.* Cap. de Luce. *Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem. Verbum caro factum est, & habitauit in nobis, plenum gratia & veritate.* Cap. de Gratia, & Veritate.

Natiuitas Christi in sacris Bibliis figurata fuit per
- *Paradisum voluptatis.* Genes. 2.
- Ortum Abel. Genes. 4.
- Ortum Henoch religiosi. Genes. 5.
- Solem lucentem in firmamẽto, quia natus est ad vniuersam illuminationem. Genes. 1.

IN FESTO S. STEPHANI Protomartyris.

EPIST. Actor. 6. & 7. *Stephanus autem plenus gratia & fortitudine.* Cap. de Gratia & Fortitudine. *Cùm esset plenus Spiritu sancto ait.* Cap. de Repletione S. Spiritus. *Ecce video cælos apertos, & filium hominis stantem à dextris virtutis Dei.* Cap. de Videndo Deum. *Domine ne statuas illis hoc peccatum, quia nesciunt quid faciunt.* Cap. de Amore inimicorum.

EVANG. Matth. 23. *Ecce ego mitto ad vos Prophetas,* &c. *& ex illis occidetis & crucifigetis, & ex eis flagellabitis, & persequemini de ciuitate in ciuitatem.* Cap. de Tribulatione. *Quoties volui congregare filios tuos quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas.* Cap. de Misericordia. De Dei benignitate. *Benedictus qui venit in nomine Domini.* Cap. de Benedicendo Deo.

IN FESTO S. IOANNIS EVANgelistæ.

LECT. Eccli. 15. *Qui timet Deum, faciet bona.* Cap. de Timore Domini, & Bono opere. *In medio Ecclesiæ aperiet os eius.* Cap. de Apertione Sensuum. *& adimplebit illum spiritu sapientiæ & intellectus.* Cap. de repletione S. Spiritus.

EVANG. Ioan. 21. *Dixit Iesus Petro: Sequere me.* Cap. Ambulare, de seruitio Dei, de sequendo Deum.

B. Ioannes Euangelista significatur in Scriptura p
- Abel primogenita offerentem. Gen. 4.
- Iacob scalam videntem. Gen. 28.
- Ioseph super omnes fratres à patre dilectum. Gen. 37.
- Samuelem vestitum Ephot, & Deo ministrantem. 1. Reg. 3.
- Aquilam ad præceptum Dei se leuantem. Iob 39.

Beniamin in mentis excessu se leuantem. Psalm. 67.

IN FESTO SS. INNOCENTVM.

EPIST. Apocal. 14. *Vidi, & ecce Agnus stabat supra montem Sion,* &c. *Hi sunt, qui cum mulieribus non sunt coinquinati: Virgines enim sunt.* Cap. de Virginitate. *Hi sequuntur Agnum quocunque ierit.* Cap. de sequentibus Deum. *Sine macula sunt ante thronum Dei.* Cap. de Innocentia.

EVANG. Matth. 2. *Angelus Domini apparuit in somnis Ioseph, dicens: Surge, & accipe puerum & matrem eius, & fuge in Ægyptum.* Cap. de Tribulatione. *Qui consurgens, accepit puerum & matrem eius noctu, & secessit in Ægyptum.* Cap. de Obedientia.

Sancti Innocentes significãtur per
- Oliuas pullulantes. *Filij tui sicut nouellæ oliuarum.* Psalm. 127.
- Paruulos natos Isaac. Genes. 25.
- Filios Iacob. Genes. 29.

DOMINICA INFRA OCTAVAM Natiuitatis Domini.

EPIST. Galat. 4. *Quanto tempore hæres paruulus est, nihil differt à seruo,* &c. *Vbi venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum natum ex muliere, factum sub lege, vt eos, qui sub lege erant, redimeret, vt adoptionem filiorum Dei reciperemus.* Cap. de Misericordia: de Dei benignitate, de Mirabilibus.

EVANG. Luc. 2. *Erant Ioseph & Maria mater Iesu mirantes super his, quæ dicebantur de illo.* Cap. de Mirabilibus. *Tuam ipsius animam pertransibit gladius.* Cap. de Gladio. *Quæ non discedebat à templo, ieiunijs & obsecrationibus seruiens nocte ac die.* Cap. de Dei seruitio, de Oratione, de Abstinentia. *Et gratia Dei erat in illo.* Cap. de Gratia.

IN CIRCVNCISIONE DOMINI.

EPIST. Galat. 3. *Prius quàm veniret fides,* &c. *Omnes filij Dei estis per fidem, quæ est in Christo Iesu.* Cap. de Fi-

- Rursus illa apparitio figurata fuit per apparitionem
  - Gloriæ Domini
    - in nube. Exod. 16.
    - super tabernaculum fœderis. Leuit. 9. Num. 14. 16
  - factam
    - Abraham, Isaac, & Iacob in Deo omnipotente. Exodi 6.
    - Coram Ephraim, Beniamin, & Manasse. Psal. 79.
    - Omnibus hominibus. *Apparuit gratia Dei Saluatoris nostri omnibus hominibus.* Tit. 2.
- Apparuit quoque Dominus mundo, sicut
  - Luminare in mundo. Gen. 1.
  - Primus homo in Paradiso. Gen. 2.
  - Auriga in curru huius seculi. 4. Reg. 2.
  - Operator in vinea Domini. Matt. 20.
  - Paterfamilias in domo propria. Matthæi 21.
  - Miles in bello Dei.
  - Dux in ciuitate summi Regis.
  - Custos capti hominis. 3. Reg. 20.
  - Pastor ouilis Domini. Ioan. 10.
  - Thesaurarius summi Imperatoris.
  - Paranimphus sponsæ.
  - Caput Ecclesiæ.
  - Agricola in agro Domini. Zachar. 13.
  - Gubernator in nauicula.
- Rursus Christus datus est
  - Noe in arca. Genes. 7.
  - Iacob in custodia gregum. Gen. 30.
  - Ioseph super Aegyptum. Gen. 41.
  - Moyses in educendo populum. Exodi 12.
  - Caleb in explorando terram. Num. 13.
  - Samuel in iudicando populum. 1. Regum 6.

Dauid

nobis, sicut

- Dauid in gubernando regnum. 2. Regum 5.
- Salomon ædificando templum. 3. Regum 6.
- Elias persequendo malos. 3. Reg. 18.
- Eliseus vngendo Reges. 4. Reg. 9.
- Iosias in reformando cultum Dei. 4. Reg. 22.
- Esdras in reducendo populum. 1. Esd.
- Nehemias in ędificando ciuitatem. 2. Esd.

DOMINICA I. POST EPIPHANIAM.

EPIST. Rom. 12. *Obsecro vos per misericordiam Dei, vt exhibeatis corpora vestra hostiam viuentem, sanctam, Deo placentem.* Cap. de Sanctificatione hominis, de Luce, de Innocentia. *Nolite confirmari huic seculo.* Cap. de Mundo. *Non plus sapere, quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem.* Cap. de Sapientia.

EVANG. Luc. 2. *Cùm factus esset Iesus annorum duodecim*, &c. *Ecce pater tuus & ego dolentes quærebamus te.* Cap. de quærendo Deo. *Et erat subditus illis.* Cap. de Obedientia. *Iesus proficiebat sapientia, & ætate, & gratia apud Deum & homines.* Cap. de Sapientia, de Gratia.

Anni duodecim pue-

- Fundamenta ciuitatis nouæ Ierusalem. Apoc. 21.
- Nomina filiorum Israel sculpta in lapidibus, portata per Pontificem coram Deo. Exod. 1. 28.
- Lapides pretiosos in Rationali positos. Exod. 1. 28.
- Lapides de medio Iordanis congregatos. Iosue 4.
- Margaritas portarum Ierusalem cęlestis. Apoc. 21.

ri Iesu figurantur in sacris literis per duodecim ⎨ Nomina scripta in portis Ierusalem supernę. Ibid. Angelos custodes murorum. Ibid.

IN OCTAVA EPIPHANIAE.

LECT. PROPH. Isaiæ 12. 25. 35. & 52. *Domine Deus meus es tu, exaltabo te, & confitebor nomini tuo.* Cap. de Benedicendo Deo. *quoniam fecisti mirabilia.* Cap. de Mirabilibus. *Veniet populus meus in Sion cum gaudio & lætitia sempiterna.* Cap. de Gaudio. *Haurietis aquas in gaudio de fontibus Saluatoris.* Cap. de Gratia. *Cantate Domino, quia mirabilia fecit.*

EVANG. Matth. 3. *Venit Iesus à Galilæa in Iordanem, ad Ioannem, vt baptizaretur ab eo.* Cap. de Baptismo. *Sic decet nos implere omnem iustitiam.* Cap. de Iustitia. *Vidit Spiritum Dei descendentem sicut columbam, & venientem super se.* Cap. de Repletione S. Spiritus.

Baptismus Christi fuit figuratus per fontem ⎨
- patentem. Zachar. 13.
- scaturientem. Genes. 2.
- crescentem. Esther 10.
- crystallinum. Apoc. 22.
- signatum. Cant. 4.
- salientem. Ioan. 4.
- irrigantem. Cant. 4.
- viuentem. Num. 20.
- præsignantem. Genes. 24.
- refocillantem. Ioan. 4.

DOMINICA II. POST EPIPHANIAM.

EPIST. Rom. 12. *Habentes donationes secundùm gratiam, quæ data est nobis, differentes.* Cap. de Gratia. *Qui miseretur, in hilaritate.* Cap. de Eleemosyna, de Misericordia. *Dilectio sine simulatione.* Cap. de Amore proximi. *Odientes malum, adhærentes bono.* Cap. de peccato, de opere bono. *Charitate fraternita-*

nitatis inuicem diligentes. Cap. de Charitate. *Domino seruientes*. Cap. de seruitio Dei. *spe gaudentes*. Cap. de Spe. *in tribulatione patientes*. Cap. de Patientia. *Orationi instantes*. Cap. de Oratione. *Gaudete cum gaudentibus, & flete cum flentibus*. Cap. de Compassione. *Non alta sapientes, sed humilibus consentientes*. Cap. de Humilitate.

EVANG. Ioan. 2. *Nuptiæ factæ sunt in Cana Galileæ* &c. *Quodcunque dixerit vobis, facite*. Cap. de Obedientia. *Omnis homo primùm bonum vinum ponit, & cùm inebriati fuerint, tunc id quod deterius est*. Cap. de Ebrietate.

Hac Dominica agitur in Euangelio de bono vino gratiæ, vel diuinæ Sapientiæ, &

Figuratur per vinum:
- Noe inebriatiuum. Genes. 9.
- Ioseph satiatiuum. Genes. 43.
- Iacob instauratiuum. Genes. 27.
- Vitis, quod Deum & homines lętificat. Iud. 9.
- Melchisedech præfiguratiuum. Genes. 14.
- Samaritani sanatiuum. Luc. 10.
- Sapientiæ amœnissimum. Prouerb. 9.
- Sponsæ suauissimum. Cant. 1.
- Moderatè potatum. Eccli. 31.

DOMINICA III. POST EPIPHANIAM.

EPIST. Rom. 12. *Nolite esse prudentes apud vosmetipsos*. Cap. de Sapientia. *Si fieri potest, quod ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes*. Cap. de Pace. *Si esurierit inimicus tuus, ciba illũ: si sitit, potũ da illi: Hoc enim faciẽs, carbones ignis cõgeres super caput eius*. Cap. de Amore inimicorum. *Noli vinci à malo, sed vince in bono malum*. Cap. de Tentatione.

EVANG. Matt. 8. *Cùm descendisset Iesus de monte*, &c. *Domine, si vis, potes me mundare*. Cap. de Munditia. *puer meus iacet in domo paralyticus*. Cap. de Infirmitate spirituali. *ibi erit fletus & stridor dentium*. Cap. de Inferno. *Sicut credidisti, fiat tibi*. Cap. de Fide.

Domi-

ligione, vide cap. de Religione) fluctibus agitata.

Quę signi-ficatur per
- Arcam Noe ad multiplicationem aquarum eleuatam à terra. Gene. 7.
- classem Salomonis portantē aurum, & argentum. 3. Reg. 9.
- Nauiculam Petri, quæ non potest submergi. Luc. 5.
- nauem
  - in qua transeuntes mare liberantur. Sap. 14.
  - in qua fiunt operationes in aquis, & mirabilia in profundo. Psal. 106.
  - Pauli. Act. 27. 28.
  - de qua Christus docet. Luc. 5.
  - cuius via ignoratur in medio mari. Pro. 30.
  - poma portantem. Iob 9.

DOMINICA V. POST EPIPHANIAM.

Epist. Coloss. 3. *Induite vos, sicut electi Dei, sancti, & dilecti, viscera misericordiæ, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam, supportantes inuicem, & donantes vobismetipsis, si quis aduersus aliquem habet querelam.* Cap. de Misericordia, Humilitate, Patientia, &c. *Pax Christi exultet in cordibus vestris.* Cap. de Pace. *Verbum Christi habitet in vobis abundanter in omni sapientia.* Cap. de Verbo Dei: de Sapientia. *Omne quodcunque facitis in verbo aut in opere, omnia in nomine Domini nostri Iesu Christi, gratias agentes Deo & Patri.* Cap. de opere bono: de benedicendo Deo.

Evang. Matth. 13. *Simile factum est regnum cælorum homini, qui seminauit bonum semen in agro suo.* Cap. de Gratiæ bono semine per Christum seminato. *Cùm autem dormirent homines, venit inimicus eius, & superseminauit Zizania in medio tritici.*

Cap.

tione. *Multi sunt vocati, pauci verò electi*. Cap. de Vocatione.

Dominica hac supprimuntur in Ecclesia cantica lætitiæ, & repræsentatur tempus tribulationis (cap. de Tribulatione) ab initio sæculi, & tempus pœnitentiæ, & tristitiæ in hoc mũdo post lapsum primi hominis.

Figuratur hoc tempus per
- eiectionem Adæ de Paradiso in miseriam huius seculi. Genes. 3.
- inundationem Diluuij per totum mundũ propter peccata. Gen. 6. 7.
- diuisionem linguarum propter peccatum superbiæ. Genes. 11.
- peregrinationem
  - Abrahæ in Aegypto. Genes. 12.
  - & persecutionẽ Isaac. Genes. 26.
  - Iacob in Mesopotamia Syriæ. Genes. 28.
- Venditionem & carcerationem Ioseph. Genes. 37. 39.
- Vltionem maximam peccati vituli. Exod. 32.
- ExpulsionẽDauid de regno. 2. Reg. 15.
- translationem decem tribuum in Assyriam. 4. Reg. 15.
- destructionem templi Ierosolymitani. 4. Reg. 25.

DOMINICA SEXAGESIMAE.

EPIST. 2. Cor. 11. & 12. *Libenter suffertis insipientes, cùm sitis ipsi sapientes. Sustinetis enim si quis vos in seruitutem redigit, si quis deuorat*, &c. *si quis in faciem vos cedit*. cap. de Patientia. *In labore & ærumna, in vigilijs multis, in fame & siti*, &c. Cap. de Tribulatione. *Sufficit tibi gratia mea: nam virtus in infirmitate perficitur*. cap. de Gratia. *Libenter in infirmita-*

mitatibus meis gloriabor, vt inhabitet in me virtus Christi. Cap. de Gloria.

EVANG. Luc. 8. *Cùm turba plurima conueniret, & de ciuitatibus properarent ad Iesum,* &c. *Semen est verbum Dei.* Cap. de verbo Dei. *Ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt.* Cap. de fide, de tentatione, de instabilitate, de recidiuo. *Quod inter spinas cecidit, hi sunt, qui audierunt, & à solicitudinibus,* cap. de presenti vita: *& diuitijs.* cap. de diuitijs: *& voluptatibus vitæ euntes suffocantur:* cap. de Gula, Luxuria, &c. *Quod in bonam terram cecidit, hi sunt, qui in corde bono & optimo audientes verbum, retinent illud.* Cap. de corde, de bona voluntate. *Et fructum adferunt in patientia.* Cap. de patientia.

Dominica hac recitantur tribulationes, & pugna.

Figuratur autem illa pugna per pugnam
- Abrahæ contra ipsos reges. Gen. 14.
- Pastorum Isaac contra Palæstinos. Genes. 26.
- Israëlitarum contra
  - Aegyptios. Exod. 14.
  - Moabitas. Num. 22.
  - Madianitas. Num. 31.
  - Chananæos. Num. 21.
  - Philisthæos. 1. Reg. 4.
- Mardochæi, & Aman. Esth. 11.

DOMINICA QVINQVAGESIMAE.

EPIST. 1. Cor. 13. *Si linguis hominum loquar,* &c. *Charitas patiens est, benigna est. Charitas non æmulatur, non agit perperam, non inflatur, non est ambitiosa, non quærit quæ sua sunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet super iniquitate, cõgaudet autem veritati: omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet.* Cap. de charitate. *Cùm essem paruulus, loquebar vt paruulus.* Cap. de Locutione. *sapiebam vt paruulus.* Cap. de Sapientia. *Cogitabam vt paruu-*

paruulus. Cap. de Cogitationibus.

EVANG. Luc. 18. *Assumpsit Iesus duodecim, & ait illis: Ecce ascendimus Hierosolymam, & consummabuntur omnia, quæ scripta sunt per Prophetas de Filio hominis. Tradetur enim gentibus, & illudetur, & flagellabitur, & conspuetur.* Cap. de Passione Christi: de Dei benignitate: de Peccato. *Iesu fili Dauid miserere mei.* Cap. de Oratione. *Fides tua te saluum fecit.* Cap. de Fide.

Charitas (cuius precipuæ laudes hac Dominica recitantur) figuratur in Scripturis per
- tunicam
  - pelliceam. Genes. 3.
  - ornatam malis granatis & tintinabulis aureis. Exod. 28.
  - talarē
    - Ioseph. Gē. 37.
    - Thamar. 2. Reg. 13.
  - inconsutilem. Ioan. 19.
- vestem nuptialem. Matth. 22.
- pallium Eliæ. 4. Reg. 2.
- mel Ionathæ. 1. Reg. 14.
- oleum viduæ. 4. Reg. 4.
- vbera meliora vino sponsæ. Cant. 1.
- Balsamum non mistum. Eccli. 24.
- Sal Elisei. 4. Reg. 2.
- Spiraculum vitæ. Genes. 2.
- Ventum ab Austro flantem. Act. 28.
- Auram refrigerantem. Genes. 3.
- Signaculū super cor sponsæ. Cant. 8.
- Signum Dei viui. Apoc. 7.
- Fluuium
  - igneum. Daniel. 7.
  - amœnum. Genes. 2.
  - maximum. Esther. 11.
- Aquæductum de Paradiso. Eccli. 24.
- Mannam in deserto. Exod. 16.
- Lignum vitæ. Genes. 3.

Fontem { Paradisi. Genes. 2. / hortorum. Cant. 4. / vitæ. Psalm. 35. / aquæ viuæ. Ierem. 2.
Murum igneum in circuitu ciuitatis Ierusalem. Zachar. 2.

FERIA IV. IN CAPITE IEIVNII.

LECT. PROPHET. Ioelis 2. *Hæc dicit Dominus Deus: conuertimini ad me in toto corde vestro, in ieiunio, & in fletu, & in planctu.* Cap. de veloci conuersione peccatoris. *Scindite corda vestra, & conuertimini ad Dominum Deum vestrum: quia benignus & misericors est, patiens & multæ misericordiæ, & præstabilis super malitia.* Cap. de Dei benignitate, De misericordia. *Quis scit si cōuertatur, & ignoscat.* Cap. de aspectu Dei.

EVANG. Matth. 6. *Cùm ieiunatis, nolite fieri sicut hypocritæ tristes.* Cap. de Hypocritis. *Tu autem cùm ieiunas, vnge caput tuum, & faciem tuam laua: ne videaris hominibus ieiunans, sed Patri tuo, qui est in abscondito, & Pater tuus reddet tibi.* Cap. de Abstinentia. *Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra: thesaurizate autem vobis thesauros in cælo: vbi neque ærugo, neque tinea demolitur, & vbi fures non effodiunt nec furantur.* Cap. de diuitijs: de eleemosyna. *Vbi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum.* Cap. de Thesauro.

Feriæ hac agitur de cinerum aspersione, quod significat abiectionem, & pœnitentiam, & presertim corporum nostrorum incinerationem, quæ est pœna peccati. Vide Cap. de Morte.

qui sumus, & in quem redibimus. Genes. 3.
& cinerem, quem se esse testatur Abraham. Genes. 18.

Figu-

Figuratur autem in Scripturis per

- Puluerem,
  - reuerſum in terram ſuam. Eccle. 12.
  - in domo pulueris, quo conſpergi debemus. Micheæ 1.
  - quem ſciſſis veſtibus ſparſerunt amici Iob ſuper caput ſuũ. Iob 2.
- fauillam, & cinerem, in quibus pœnitentiam agebat Iob. Iob 42.
- ſeſſionem regis Niniuę in cinere, & ſacco. Ionæ 4.
- illos, quos opertos ſaccis miſit Ezechias ad Iſaiam. 4. Reg. 19.
- illos octoginta viros ſciſſis veſtibus euntes ad Godoliam. Iere. 41.
- Achab ſciſſa veſte opertum cilicio ieiunantem, & dormientem in ſacco. 3. Reg. 21.
- ſaccum conſutum ſuper cutem Iob, & carnem opertã cinere. Iob 16.
- Regem Dauid operto capite, & nudis pedibus incedẽtem, & lugentem. 2. Reg. 15.
- Ieremiam flentẽ & eiulantẽ. Thr. 1.
- Senes filiæ Sion ſedentes in terra, & capita aſperſa habentes cineribus. Thren. 2.
- Virgines Ieruſalem abijcientes capita ſua in terram. Ibid.
- Filiam populi Dei accinctam cinere, & cilicio. Ierem. 6.

FERIA V.

LECT. PROPH. Iſa. 38. *In diebus illis ægrotauit Ezechias vſque ad mortem.* Cap. de Tribulatione. *Diſpone domui tuæ, quia morieris tu, & nõ viues.* cap.

de Morte. *Obsecro Domine, memento quæso quomodo ambulauerim coram te in veritate, & in corde perfecto, & quod bonum est in oculis tuis fecerim.* cap. de Ambulare, de corde, & cordis munditia, de veritate, de opere bono. *Audiui (dicit Dominus) orationem tuam.* cap. de Oratione. *& vidi lachrymas tuas.* cap. de Lachrymis.

EVANG. Matth. 8. *Cùm descendisset Iesus de monte,* &c. vide supra Dominica 3. post Epiphaniam.

FERIA VI.

LECT. PROPH. Isaiæ 58. *Clama, ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam, & annuntia populo meo scelera eorum, & domui Iacob peccata eorum.* cap. de Prædicatione. *Me de die in diem quærunt, & scire vias meas volunt.* cap. de quærendo Deo. *Ecce, in die ieiunij vestri inuenitur voluntas vestra.* cap. de voluntate propria, de Amore sui. *Nunquid tale est ieiunium quod elegi?* cap. de Abstinentia. *Frange esurienti panem tuum, & egenos vagosq; induc in domum tuam: cùm videris nudum, operi eum.* cap. de Eleemosyna.

EVANG. Matth. 5. & 6. *Audistis quia dictum est, Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum. Ego autem dico vobis, Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos.* cap. de Amore proximi, & Inimicorum. *Vt sitis filij Patris vestri, qui in cælis est, qui solem suum oriri facit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos.* cap. de benignitate Dei, de Misericordia. *Estote perfecti, sicut & Pater vester cælestis perfectus est.* cap. de sequentibus Deum. *Attendite ne iustitiam vestram faciatis coram hominibus.* cap. de Iustitia. *Cùm facis eleemosynam, noli tuba canere ante te, sicut hypocritæ faciunt.* cap. de Hypocritis. *Te faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua quid faciat dextera tua.* cap. de Eleemosyna.

SABBATO.

Lect. Proph. Isaiæ 58. *Si abstuleris de medio tui catenam, & desieris loqui quod non prodest.* cap. de Locutione. *Cùm effuderis esurienti animam tuam, & animam afflictam repleueris: orietur in tenebris lux tua, & tenebræ tuæ erunt sicut meridies.* cap. de eleemosyna, de Luce. *Dum non facis vias tuas, & non inuenitur voluntas tua, tunc delectaberis super Domino.* cap. de propria voluntate.

Evang. Mar. 6. *Cùm serò esset, erat nauis in medio mari,* &c. *Videns eos laborātes in remigando (erat enim ventus contrarius eis.)* cap. de Aspectu Dei: de tribulatione. *In plateis ponebant infirmos, & deprecabantur eum, vt vel fimbriam vestimenti eius tangerent, & quotquot tangebant eum, salui fiebant.* cap. de Infirmitate spirituali.

DOMINICA I. QVADRAGESIMAE.
Inuocauit.

Epist. 2. Cor. 6. *Hortamur vos, ne in vacuum gratiam Dei recipiatis.* cap. de Gratia. *Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis.* cap. de tempore. *In omnibus exhibeamus nosmetipsos sicut Dei ministros.* cap. de seruitio Dei. *In multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustijs,* &c. cap. de Patiētia, de tribulatione. *In laboribus, in vigilijs multis, in ieiunijs, in castitate, in lōganimitate, in suauitate, in Spiritu sancto, in charitate nō ficta.* cap. de Abstinentia, Virginitate, Mansuetudine, Charitate, &c. *quasi tristes, semper aūt gaudētes.* cap. de Gaudio.

Evang. Matth. 4. *Ductus est Iesus in desertum à spiritu, vt tentaretur à diabolo.* cap. de Tentatione. *Et cùm ieiunasset quadraginta diebus.* cap. de Abstinentia. *Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruies.* cap. de seruitio: de Amore Dei.

Ieiunium quadragenarium (de quo hac Dominica agitur) figuratur per

- Ieiuniũ
  - quadragenariũ
    - Moysis colloquẽtis cum Domino in monte. Exod. 24.
    - Eliȩ euntis ad montem Dei Horeb. 3. Reg. 19.
  - vniuersale filiorum Israel
    - in die expiationis. Leuit. 23.
    - tempore afflictionis, cùm pugnarẽt contra filios Beniamin. Iud. 20.
  - solemne regis Iosaphat cũ toto regno. 2. Paral. 20.
  - Esdræ cum suis. 1. Esd. 8.
  - dolorosum Iudȩorũ. Esther 4.
  - quotidianum Iudith viduȩ. Iudith. 8.
  - Danielis. Daniel. 9.
  - triduanum Pauli Apost. Act. 9.
- quadrágenariam
  - mansionem filiorum Israel. Num. 33.
  - Generationem Christi. Matth. 1.

FERIA II.

LECT. PROPH. Ezech. 34. *Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego ipse requirã oues meas,* &c.

EVANG. Mat. 25. *Cùm venerit filius hominis in maiestate sua,* &c. quære in Commemorat. Animar.

FERIA III.

LECT. PROPH. Isa. 55. *Quærite Dominum dum inueniri potest, inuocate eum dũ prope est.* cap. de quærendo Deo. *Derelinquat impius viã suam, & vir iniquus cogitationes suas, & reuertatur ad Dominũ.* cap. de veloci conuersione peccatoris. *Et miserebitur eius: quoniam multus est ad ignoscendũ.* cap. de benignita-

FERIA VI. QVATVOR TEMPORVM.

LECT. PROP. Ezech. 18. *Anima quæ peccauerit, ipsa morietur*. cap. de Peccato. *Iustitia iusti super eum erit*. ca. de Iustitia. *Si impius egerit pœnitentiã ab omnibus peccatis suis, quæ operatus est, & custodierit omnia præcepta mea, & fecerit iudicium & iustitiam: vita viuet, & non morietur*. cap. de Pœnitentia. *Omniũ iniquitatum eius, quas operatus est, non recordabor*. cap. de benignitate Dei.

EVANG. Ioan. 5. *Erat dies festus Iudæorum*, &c. *Ecce sanus factus es: iam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat*. cap. de Infirmitate spirituali.

SABBATO QVATVOR TEMPORVM.

EPIST. 1. Thes. 5. *Rogamus vos fratres corripite inquietos*. cap. de correctione fraterna. *Cõsolamini pusillanimes*. cap. de cõsolatione. *patientes estote ad omnes*. ca. de Patientia. *Videte ne quis malũ pro malo alicui reddat: sed semper quod bonũ est sectamini inuicem & in omnes*. cap. de opere bono. *Semper gaudete*. cap. de Gaudio. *Sine intermissione orate*. cap. de oratione.

EVANG. Matth. 17. *Assumpsit Iesus Petrum*, &c. *Domine, bonum est nos hic esse*. cap. de Beatitudine. *Surgite, & nolite timere*. cap. de Timore.

Mons transfigurationis figuratur per montem
- immolationis. Genes. 22.
- saluationis. Genes. 19.
- contemplationis. Deut. 33.
- inflammationis. Exod. 24.
- diuinarum allocutionum. Exo. 34.
- conuiuiorum. Isaiæ 22.
- refectionum pinguium. Psal. 67.
- aromatum. Cantic. 2.
- ædificationum spiritualiũ. 2. Esd. 8.
- hæreditatis. Exod. 15.
- laudis & commẽdationis. Isaiæ 2.

DOMINICA II. QVADRAGESIMAE.

Reminiscere.

Epist. 1. Thes. 4. *Rogamus & obsecramus vos in Domino Iesu, vt quẽadmodũ accepistis à nobis, quomodo vos oporteat ambulare, & placere Deo, sic & ambuletis.* Cap. Ambulare. *Hæc est voluntas Dei sanctificatio vestra.* Cap. de Sanctificatione. *Non vocauit nos Deus in immunditiam.* Cap. de Vocatione: de munditia cordis.

Evang. Matth. 15. *Egressus Iesus, secessit in partes Tyri & Sidonis,* &c. *Miserere mei Domine fili Dauid.* Cap. de Misericordia. *Domine, adiuua me.* Cap. de Oratione. *O mulier, magna est fides tua, fiat tibi sicut vis.* Cap. de Fide.

FERIA II.

Lect. Proph. Daniel. 9. *Domine Deus noster,* &c. *Peccauimus, iniquitatem fecimus.* Cap. de Confessione. *Exaudi Deus noster orationem serui tui, & preces eius.* Cap. de Oratione. *non in iustificationibus nostris prosternimus preces ante faciem tuam, sed in miserationibus tuis multis.* Cap. de Misericordia.

Evang. Ioan. 8. *Ego vado, & quæretis me, & in peccato vestro moriemini.* Cap. de peccato, de morte.

FERIA III.

Lect. 3. Reg. 17. *Factus est sermo Domini* &c.

Evang. Matth. 23. *Tunc Iesus locutus est ad turbas,* &c. *Omnia, quæcunque dixerint vobis, seruate, & facite.* Cap. de Obedientia. *Omnia opera sua faciunt, vt videantur ab hominibus.* Cap. de hypocritis, de Gloria. *Qui se exaltauerit, humiliabitur: & qui se humiliauerit, exaltabitur.* Cap. de exaltatione, &c.

FERIA IV.

Lect. Esther 13. *Mardochæus deprecatus est Dominum.* Cap. de oratione. *Conuerte luctum nostrum in gaudium.* Cap. de Gaudio. *Vt viuentes laudemus nomen tuum, Domine.* Cap. de Benedicendo Deo.

Evang. Matth 20. *Ascendens Iesus Ierosolymam,* &c. *Filius hominis tradetur principibus sacerdotum &*

Scribis, & condemnabunt eum morte, & tradent eum Gentibus ad illudendum, & flagellandum, & crucifigendum. Cap. de Passione Christi.

FERIA V.

LECT. PROPH. Ierem. 17. *Hæc dicit Dominus: Maledictus homo, qui confidit in homine.* Cap. de sequentibus mundum. *Benedictus vir, qui confidit in Domino.* Cap. de quærendo Deo. *Ego Dominus scrutans cor, & probans renes.* Cap. de probatione.

EVANG. Ioan. 5. *Non possum ego à meipso facere quicquam,* &c. *Non quæro voluntatem meam, sed voluntatem eius qui misit me.* Cap. de Voluntate propria. *Hæc dico, vt vos salui sitis.* Cap. de Benignitate Dei. *Ille erat lucerna ardens & lucens.* Cap. de Luce. *Quomodo vos potestis credere, qui gloriam ab inuicem accipitis: & gloriam, quæ à solo Deo est, non quæritis?* Cap. de Gloria.

FERIA VI.

LECT. Genes. 37. *Dixit Ioseph fratribus suis: Audite somnium meum,* &c. *Hæc causa somniorum atque sermonum, inuidiæ & odij fomitem ministrauit.* Cap. de Inuidia, de Odio.

EVANG. Matth. 21. *Homo erat paterfamiliâs, qui plantauit vineam,* &c. *Auferetur à vobis regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus eius.* Cap. de acquisitione regni cælorum.

SABBATO.

LECT. Genes. 27. *Dixit Rebecca filio suo Iacob: Audiui patrem tuum loquentem cum Esau,* &c. *Nunc ergo fili mi acquiesce consilijs meis.* Cap. de Obedientia. *Det tibi Deus de rore cæli, & de pinguedine terræ abundantiam frumenti & vini.* Cap. de Abundantia.

EVANG. Luc. 15. *Homo quidam habuit duos filios,* &c. *Adolescentior filius peregre profectus est in regionem longinquam: & ibi dissipauit substantiam suam viuendo luxuriosè.* Cap. de Prodigalitate, de Gula, de Luxu-

de Luxuria. *Cùm adhuc longè esset, vidit illum pater ipsius, & misericordia motus est,* &c. Cap. de Benignitate Dei, de Misericordia. *Pater, peccaui in cælum & coram te, iam non sum dignus vocari filius tuus.* Cap. de Confessione, de veloci peccatoris conuersione.

DOMINICA III. QVADRAGESIMAE. Oculi.

Epist. Ephes. 5. *Estote imitatores Dei, sicut filij charissimi.* Cap. de sequentibus Deum. *Et ambulate in dilectione.* Cap. de Charitate, de Amore. *sicut & Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis oblationem & hostiam Deo in odorem suauitatis.* Cap. de Passione Christi. *Eratis aliquando tenebræ: nunc autem lux in Domino. Vt filij lucis ambulate. Fructus enim lucis in omni bonitate, & iustitia, & veritate.* Cap. de Luce, de Ambulare.

Evang. Luc. 11. *Erat Iesus eijciens dæmonium,* &c. *Quidam ex eis dixerunt: In Beelzebub principe dæmoniorum eijcit dæmonia.* Cap. de temerario hominum Iudicio. *Omne regnum in se diuisum desolabitur.* Cap. de vnitate spiritus. *Cùm fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt ea quæ possidet.* Cap. de Pace. *Fiunt nouissima hominis illius peiora prioribus.* Cap. de recidiuatione. *Beati, qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud.* Cap. de Verbo Dei.

Dominica hac agitur principaliter de oblatione & hostia, qua Christus tradidit se in odorem suauitatis:

Et hæc hostia odorifera figu- {
- agri pleni. Genes. 27.
- incensi. Eccli. 45.
- balsami. Eccli. 24.
- cynnamomi. Ibid.
- vnguenti. Ioan. 12.
- lilij. Eccli. 39.
- vineæ. Cant. 1.
- nardi. Ibid.

est ad Ieremiam à Domino, &c. *Sta in porta domus Domini, & prædica ibi verbum istud, & dic: Audite verbum Domini.* Cap. de Prædicatione: de Verbo Dei. *Bonas facite vias vestras, & studia vestra.* Cap. de Conuersione.

EVANG. Lucæ 4. *Surgens Iesus de Synagoga*, &c. *Omnes qui habebant infirmos varijs languoribus, ducebant illos ad eum. Ille singulis manus imponens curabat eos.* Cap. de Infirmitate, de Dei benignitate, de misericordia. *Erat prædicans in Synagogis Galileæ.* Cap. de Prædicatione.

FERIA VI.

LECT. Num. 20. *Conuenerunt filij Israel aduersum Moysen & Aaron, & versi in seditionem dixerunt: Vtinam perijssemus inter fratres nostros coram Domino.* Cap. de Murmuratione. *Domine Deus audi clamorem huius populi, & aperi eis thesaurum tuum fontem aquæ viuæ, vt satiati cesset murmuratio eorum.* Cap. de Thesauro, de gratia.

EVANG. Ioan. 4. *Venit Iesus in ciuitatem Samariæ, quæ dicitur Sichar*, &c. *Aqua, quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam.* Cap. de gratia. *Veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu & veritate.* Cap. de Oratione.

SABBATO.

LECT. PROPH. Daniel. 13. *Erat vir habitans in Babylone, & nomen eius Ioacim: & accepit vxorem nomine Susannam, pulchram nimis & timentē Deum.* Cap. de Timore Domini. *Videbant eam senes quotidie ingredientem & deambulantem: & exarserunt in concupiscentiam eius.* Cap. de Custodia. *Angustiæ sunt mihi vndique: si enim hoc egero, mors mihi est: si autem non egero, non effugiam manus vestras. Sed melius est mihi absque opere incidere in manus vestras, quàm peccare in conspectu Domini.* Cap. de Tribulatione, tentatione, probatione, Peccato, Adulterio.

Inue-

Inueterate dierum malorum, nunc venerunt peccata tua, quæ operabaris prius: iudicans iudicia iniusta, innocentes opprimens, & dimittens noxios. Cap. de iudicibus malis. *Exclamauit omnis cœtus voce magna, & benedixerunt Deum, qui saluat sperantes in se.* Cap. de Benedicendo Deo.

EVANG. Ioan. 8. *Iesus perrexit in montem Oliueti,* &c. *Adducunt Scribæ & Pharisæi mulierem in adulterio deprehensam.* Cap. de Adulterio. *Qui sine peccato est vestrum, primus in illam lapidem mittat.* Cap. de Innocentia. *Vade, & iam amplius noli peccare.* De peccatoris conuersione.

DOMINICA IV. QVADRAGESIMAE. Lætare.

EPIST. Galat. 4. *Scriptum est, quoniam Abraham duos filios habuit,* &c. *Illa quæ sursum est Ierusalem, libera est.* Cap. de vita æterna, de Beatitudine.

EVANG. Ioan. 6. *Abijt Iesus trans mare Galileæ, quod est Tyberiadis: & sequebatur eum multitudo magna.* Cap. de sequentibus Deum. *Vnde ememus panes, vt manducent hi?* Cap. de Prouidentia. *Colligite, quæ superauerunt, fragmenta, ne pereant.* Cap. de Prodigalitate.

Dominica hac agitur de Hierusalem, quę sursum est, quæ est mater nostra, &

Figura-

- cælum
  - sedem Dei. Isaiæ 66.
  - sydereum. Eccli. 43.
- aquas super cælos. Daniel. 3.
- terram
  - virentissimam. Genes. 1.
  - lacte & melle manantē. Deut. 6. 26.
  - riuorum, & fontium. Deut. 8.
  - oliuarum & ficuum. Ibid.
  - frumenti, vini, & olei. Ibid.
  - excelsam. Deut. 32.
  - repromissam. Deut. 9.

paradi-

Parabit
paradisum voluptatis. Genes. 2.
agrum fœcundissimum. Genes. 27.
arborem vitæ. Genes. 2.
luminaria cæli. Genes. 1.
Thronum Salomonis. 3. Reg. 10.
montem magnum & altum. Apoc. 21.
montem sanctum Dei. Ezech. 28.
montes Armeniæ. Genes. 8.
montes Aromatum. Cant. 8.
montes Aureos. 1. Machab. 6.
ciuitatem nouam. Apoc. 21.
ciuitatem opulentam. Isaiæ 33.
ciuitatem solemnitatis vestræ. Ibid.

FERIA II.

LECT. 3. Reg. 3. *Venerunt duæ mulieres meretrices ad regem*, &c. *Nec mihi, nec tibi sit: sed diuidatur*. Cap. de Inuidia. *Timuerunt regem, videntes sapientiam Dei esse in eo*. Cap. de Sapientia.

EVANG. Ioan. 2. *Propè erat Pascha Iudæorum*, &c. *Nolite facere domum Patris mei, domum negotiationis*. Cap. de domo.

FERIA III.

LECT. Exod. 32. *Locutus est Dominus ad Moysen*, &c. *Peccauit populus tuus: recesserunt citò de via, quam ostēdisti eis*. Cap. de peccato. *Moyses orabat Dominum Deum suum: Cur Domine irascitur furor tuus contra populum tuum? quiescat ira tua, & esto placabilis super nequitia populi tui*. Cap. de Oratione. *Placatusquè est Dominus, ne faceret malum, quod locutus fuerat aduersus populum suum*. Cap. de Misericordia.

EVANG. Ioan. 7. *Iam die festo mediante*, &c. *Nolite iudicare secundùm faciem: sed iustum iudicium iudicate*. Cap. de Iudicio temerario.

FERIA IV.

LECT. PROPH. Isaiæ 1. *Lauamini, mundi estote*.

Cap.

tia. *Multi ex Iudæis venerant ad Martham & Mariam, vt consolarentur eas de fratre suo.* Cap. de Consolatione. *Resurget frater tuus. Dicit ei Martha: Scio quia resurget in resurrectione, in nouissimo die.* Cap. de Resurrectione. *Dixit ei Iesus: Ego sum resurrectio & vita: qui credit in me, etiamsi mortuus fuerit, viuet; & omnis qui viuit, & credit in me, non morietur in æternum.* Cap. de Fide.

SABBATO.

LECT. PROPH. Isaiæ 55. *Omnes sitientes venite ad aquas.* Cap. de Gratia. *Inclinate aurem vestram, & venite ad me: audite, & viuet anima vestra, & feriam vobiscum pactum sempiternum.* Cap. de quęrendo Deum, de veloci peccatoris conuersione, de apertione sensuum. *Quærite Dominum dum inueniri potest, inuocate eum dum prope est.* Cap. de oratione, de quęrendo Deum. *Derelinquat impius viam suam, & vir iniquus cogitationes suas, & reuertatur ad Dominum, & miserebitur eius, & ad Deum nostrum, quoniam multus est ad ignoscendum.* Cap. de Benignitate Dei, de misericordia. *Non enim cogitationes meæ, cogitationes vestræ: neque viæ vestræ, viæ meæ, dicit Dominus.* Cap. de cogitationibus.

EVANG. Ioan. 8. *Ego sum lux mundi. qui sequitur me, non ambulat in tenebris: sed habebit lumen vitæ.* Cap. de Luce, de sequentibus Deum. *Vos secundùm carnem iudicatis.* Cap. de temerario iudicio.

DOMINICA IN PASSIONE. Iudica.

EPIST. Hebr. 9. *Christus assistens Pontifex futurorum bonorum, per proprium sanguinem introiuit semel in sancta, æterna redemptione inuenta.* Cap. de Passione Christi. *Si enim sanguis hircorum,* &c. *inquinatos sanctificat ad emundationem carnis: quanto magis sanguis Christi,* &c. *emundabit conscientiam nostram*

ab operibus mortuis, ad seruiendum Deo viuenti. Cap. de seruitio Dei. *Vt morte ipsius intercedente, repromissionem accipiant, qui vocati sunt, æternæ hæreditatis, in Christo Iesu Domino nostro.* Cap. de vocatione.

EVANG. Ioan. 8. *Quis ex vobis arguet me de peccato?* Cap. de Peccato. *Qui ex Deo est, verba Dei audit: propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis.* Cap. de Verbo Dei. *Si quis sermonem meum seruauerit, mortem non videbit in æternum. Dixerunt ergo Iudæi: Nunc cognouimus, quia dæmonium habes.* Cap. de temerario Iudicio. *Si ego glorifico meipsum, gloria mea nihil est.* Cap. de Gloria. *Tulerunt ergo lapides, vt iacerent in eum.* Cap. de Ira.

Dominica hac agitur de sanguine sparso in cruce,

Qui significatur per
- sanguinem
  - Abel iusti. Genes. 4.
  - Agni anniculi. Exod. 12.
  - tunicam Ioseph tingentem. Gen. 37.
  - patentem, & ne operiatur, adiurantem. Iob 16.
  - oblatum pro peccato, semel portatum in sancta per Pontificem. Exodi 30.
  - turturis, & columbæ. Leuit. 1.
  - agni mundantem leprosos. Leuit. 14.
  - in quo est anima omnis carnis. Leuitic. 17.
  - in quo est sedes animæ. ibid.
  - Zachariæ. Matth. 23.
  - iustum. ibid.
  - aspersionis vociferantem. Hebr. 12.
- vocem sanguinis de terra clamantis. Gen. 4.
- sponsum sanguinum. Exod. 4.
- aquas in sanguinem versas. Exod. 7.

FERIA II.

LECT. PROPH. Ionæ 3. *Factum est verbum Domini ad Ionam secundò,* &c. *Vade in Niniuen ciuitatem magnam,*

FERIA III.

FERIA IV.

cietis furtum. Non mentiemini. Cap. de mendacio. *Timebis Dominum Deum tuum.* Cap. de timore Domini. *Non oderis fratrem tuum in corde tuo.* Cap. de Odio proximi. *sed publicè argue eum.* Cap. de correctione fraterna. *Diliges amicum tuum sicut teipsum.* Cap. de Amore proximi.

EVANG. Ioan. 10. *Facta sunt autem Encænia in Ierosolymis*, &c. *Opera quæ ego facio testimonium perhibent de me.* Cap. de bonis operibus. *Oues meæ vocem meam audiunt, & ego cognosco eas, & sequuntur me.* Cap. de obedientia, de sequentibus Deum. *Et ego vitam æternam do eis.* Cap. de vita æterna.

FERIA V.

LECT. PROPH. Dan. 3. *Orauit Daniel Dominum dicens: Domine Deus, ne despicias populum tuum, neque auferas misericordiam tuam à nobis.* Cap. de Oratione: de misericordia. *In animo contrito, & spiritu humilitatis suscipiamur.* Cap. de contritione, de humilitate. *Nunc sequimur te in toto corde, & timemus te, & quærimus faciem tuã.* Cap. de sequentibus Deum, de Timore Domini, de quærendo Deũ. *Ne confundas nos: sed fac nobiscum iuxta mansuetudinem tuam, & secundùm multitudinem misericordiæ tuæ.* Cap. de mansuetudine, de misericordia.

EVANG. Luc. 7. *Rogabat Iesum quidam Pharisæus, vt manducaret cum eo*, &c. quære infra in festo B. Mariæ Magdalenæ.

FERIA VI.

LECT. PROPH. Ierem. 17. *Domine, omnes qui te derelinquunt, confundentur: recedentes à te in terra scribentur: quoniam dereliquerunt venam aquarum viuentium Dominum.* Cap. de sequentibus mundum, de Gratia. *Sana me Domine, & sanabor.* Cap. de Infirmitate. *Spes mea tu in die afflictionis.* Cap. de spe.

EVANG. Ioan. 11. *Collegerunt Pontifices & Pharisæi concilium*, &c. *Expedit nobis, vt vnus moriatur homo pro*

mo pro populo, & non tota gens pereat. Cap. de Christi passione.

SABBATO.

LECT. PROPH. Ierem. 18. *Dixerunt* (impij:) *Venite, & cogitemus contra Ieremiam cogitationes.* Cap. de Cogitationibus. *Venite, & percutiamus eum lingua.* Cap. de detractione.

EVANG. Ioan. 17. *Subleuatis oculis in cælum, dixit,* &c. *Hæc est vita æterna, vt cognoscant te, solum Deum verum, & quem misisti Iesum Christum.* Cap. de Fide. *Mundus eos odio habuit, quia non sunt de mundo; sicut & ego non sum de mundo.* Cap. de Mundo. *Sanctifica eos in veritate.* Cap. de sanctificatione. *Vt omnes vnum sint, sicut tu Pater in me, & ego in te, vt & ipsi in nobis vnum sint.* Cap. de vnitate Spiritus. *vt dilectio, qua dilexisti me, in ipsis sit.* Cap. de Amore, de Charitate.

DOMINICA IN RAMIS PALMARVM.

EPIST. Phil. 2. *Hoc sentite in vobis,* &c. *Humiliauit semetipsum,* Cap. de Humilitate. *factus obediens.* Cap. de Obedientia. *vsque ad mortem, mortem autem crucis.* Cap. de Christi passione. *Propter quod & Deus exaltauit illum.* cap. de exaltatione.

EVANG. Matth. 21. *Cùm appropinquasset Iesus Ierosolymis,* quęre supra Dominica 1. Aduentus.

PASSIO Domini nostri Iesu Christi secundùm Matthæum. Matth. 26. & 27. *Scitis quia post biduum Pascha fiet,* &c.

Rami (de quibus hac Dominica agitur) Christo ad hono-
- Oliuarum. Genes. 8.
- arboris pulcherrimæ. Eccli. 24.
- ligni
  - speciosi. Ezech. 31.
  - nemorosi. 2. Esd. 8.
- palmarum. Ioan. 12.
- honoris, & gratiæ. Eccli. 24.
- montium Israel expansos, & florentes. Ezech. 36.

rem oblati, significantur per ramos

- Libani pullulantes. Oseæ 14.
- de arboribus cæsos. Matth. 21.
- naturales. Rom. 11. (cæli. Luc. 13.
- sinapis, vbi requiescunt volatilia
- Pontifici assistentes. Eccli. 50.
- arboris vitæ. Ezech. 31.
- omnium lignorum Paradisi. ibid.

FERIA II.

LECT. PROPH. Isa. 50. *Dominus Deus aperuit mihi aurem.* cap. de apertione sensuum. *Corpus meum dedi percutientibus, & genas meas vellentibus: faciem meam non auerti ab increpantibus & conspuentibus.* cap. de Passione Christi. *Quis ex vobis timens Dominum, qui ambulauit in tenebris, & non est lumen ei?* cap. de Timore Domini, de Luce. *speret in nomine Domini, & innitatur super Deum suum.* cap. de spe.

EVANG. Ioan. 12. *Ante sex dies Paschæ venit Iesus Bethaniam,* &c. *Benedictus qui venit in nomine Domini, Rex Israel.* cap. de benedicendo Deo. *Ecce rex tuus venit sedens super pullum asinæ.* cap. de benignitate Dei. *Qui amat animam suam, perdet eam: & qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam.* cap. de odio suijpsius. *Si quis mihi ministrat, me sequatur.* cap. de seruitio Dei, de sequentibus Deum. *Ambulate dum lucem habetis.* cap. Ambulare. *Dum lucem habetis, credite in lucem, vt filij lucis sitis.* cap. de luce.

FERIA III.

LECT. PROPH. Ierem. 11. *Domine demonstrasti mihi,* &c. *Ego quasi agnus mansuetus, qui portatur ad victimam.* cap. de mansuetudine. *Tu Domine Sabaoth, qui iudicas iustè.* cap. de Iudicio. *& probas renes & corda.* cap. de probatione.

PASSIO Domini nostri Iesu Christi secundùm Marcum. Marc. 14. & 15. *Erat Pascha & Azyma,* &c.

FERIA IV.

LECT. PROPH. Isa. 62. & 63. *Dicite filiæ Sion: Ecce sal-*

ee saluator tuus venit, &c. *Torcular calcaui solus*, &c. cap. de passione Christi. *Miserationum Domini recordabor*.cap. de Misericordia, de Benignitate Dei. *Laudem Domini super omnibus quæ reddidit nobis Dominus*.cap.de Benedicendo Deo.

PASSIO Domini nostri Iesu Christi secundùm Lucam.Lucæ 22.& 23.*Appropinquabat dies festus Azymorum*, &c.

FERIA V. IN COENA DOMINI.

EPIST.1.Cor.11. *Conuenientibus vobis in vnum*, &c.*Probet seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat*.*Qui enim manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit, non dijudicans corpus Domini*.cap.de corpore Christi.

EVANG.Ioan.13. *Ante diem festum Paschæ*, &c. *Cùm dilexisset suos, in finē dilexit eos*, cap. de Amore, de Charitate. *Exemplum dedi vobis, vt quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis*.cap.de Exēplo.

Figuratur Cœna Domini per
- cibum ligni vitæ in medio Paradisi. Genes. 2.
- sacrificium
  - Abel. Genes.4.
  - Melchisedech.Genes.14.
  - Abrahæ. Genes.15.22.
  - Gedeonis.Iudic.6.
  - Manuæ.Iudic.13.
- Agnum Paschalem.Exod.12.
- Mannam in deserto.Exod.16.
- aquam de petra. Num.20.
- mel
  - de petra.Deut.32.
  - Ionathæ.1.Reg.14.
- grande conuiuium in die ablactationis Isaac. Genes.21.
- butyrum de armento. Deut.32.
- panes propositionis. Leuit.21.
- fauum mellis in ore leonis. Iudic.14.
- granum frumenti. Ioan. 12.
- vitim veram. Ioan. 15.
- prandium paratum. Matth.22.

cœnam { magnam. Luc.14. / Agni. Apoc.19. }

FERIA VI. PARASCEVES.

LECT.I.PROPH.Oseę 6.*In tribulatione sua manè consurgent ad me.*cap.de Tribulatione. *Venite,& reuertamur ad Dominum.*De veloci conuersione peccatoris.*Sciemus,sequemurqúe, vt cognoscamus Dominum.* cap. de sequentibus Deum. *Misericordiam volui,& non sacrificium.*cap.de Misericordia.

LECT.II.Exod.12.*Dixit Dominus ad Moysen, & Aaron,*&c.*Erit agnus absque macula.*cap.de Munditia, de Innocentia.

PASSIO Domini nostri Iesu Christi secundũ Ioannẽ.Ioan.18.& 19.*Egressus est Iesus cũ discipulis,*&c.

Crux Christi figuratur per

lignum { vitæ. Genes.2. / dulcorans aquas. Exod.15. }
arcam Noe.Genes.6.
ramum oliuæ. Genes.8.
arcum fœderis.Genes.9.
ligna sacrificij Abrahæ.Genes.22.
scalam Iacob.Genes.28.
baculum { Iacob. Genes. 32. / Dauid.1.Reg.17. }
lectulum Iacob. Genes.48.
Virgam { Moysis.Exod.4. / Aaron.Num.17. / Assueri.Esther 4. }
serpentem æneum. Num.21.
vectem exploratorum. Num.13.
clypeum Iosuæ,Iosue 8.
funem coccineum.Iosue 2.
palmam Delboræ. Iudic.4.
torcular Gedeonis.Iudic.6.
plaustrum Philistijm. 1.Reg.6.
ostium domus Domini.1. Reg.3.
lanceam Saul.1.Reg.18.
signum Dei viui.Apoc.7.

Figu-

Sabbatum, in quo requieuit Christus in sepulchro, figuratur per
- Sabbatum
  - requietionis. Leuit. 23.
  - ex Sabbato. Isaię. 66.
- quietationem diei septimę. Genes. 2.
- soporem irruentem in Abraham occumbente sole. Genes. 15.
- dormitionem
  - Iacob super lapidem post solis occubitum. Genes. 28.
  - Prophetę in pace in idipsum. Psal. 4.
  - leænæ, quam suscitare nemo audet. Gen. 49.
- requiem carnis in spe. Psal. 15.
- magnũ illum diem Sabbathi. Luc. 6.
- Beniamin
  - quiescentem in thalamo. Deut. 33.
  - adolescentulũ in mentis excessų. Psal. 67.

DOMINICA PASCHAE.

EPIST. I. Cor. 5. *Expurgate vetus fermentum, vt sitis noua conspersio.* cap. de peccato, de munditia cordis. *Epulemur, non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ, & nequitiæ: sed in azymis syncerit atis & veritatis.* Cap. de Gaudio, de Veritate.

EVANG. Marc. 16. *Maria Magdalene, & Maria Iacobi,* &c. *Valde manè vna Sabbatorum veniunt ad monumentum.* Cap. de quærendo Deo, de Ambulare. *Quis reuoluet nobis lapidem ab ostio monumenti?* Cap. de fortitudine. *Iesum quæritis Nazarenum crucifixum: surrexit, non est hic.* Cap. de quærendo Deum, dę resurrectione. *Ite, dicite discipulis eius & Petro.* Cap. de pœnitentia.

- Phase
  - Hierosolymis diuinis laudibus plenum. 4. Reg. 23.
  - generalissimum. 3. Esd. 1.
  - iųcundissimum. 2. Para. 35.
  - copio-

estis, & cogitationes ascendunt in corda vestra? cap. de cogitationibus. *Sic oportebat Christum pati, & resurgere à mortuis tertia die, & prædicari in nomine eius pœnitentiam, & remissionē peccatorum in omnes gentes.* cap. de Passione, de resurrectione, de prædicatione, de pœnitentia.

FERIA IV. PASCHAE.

EPIST. Act. 3. *Aperiens Petrus os suum, dixit: Viri Israelitæ, & qui timetis Deum.* cap. de Timore Domini. *Pœnitemini, & conuertimini, vt deleantur peccata vestra.* cap. de Pœnitentia, de conuersione peccatoris.

EVANG. Ioan. 21. *Manifestauit se iterum Iesus discipulis suis ad mare Tiberiadis,* &c. *Hoc iam tertiò manifestatus est Iesus discipulis suis, cùm resurrexisset à mortuis.* cap. de resurrectione.

FERIA V. PASCHAE.

EPIST. Act. 8. *Angelus Domini locutus est ad Philippum,* &c. *Tanquam ouis ad occisionem ductus est, & sicut agnus coram tondente se, sine voce, sic non aperuit os suum.* cap. de Passione Christi. *Ecce aqua, quis prohibet me baptizari?* cap. de Baptismo. *Si credis ex toto corde, licet. Credo Filium Dei esse Iesum Christum.* cap. de fide. *Ibat per viam suam gaudens.* cap. de Gaudio.

EVANG. Ioan. 20. *Maria stabat ad monumentum foris, plorans,* &c. *Mulier, quid ploras?* cap. de lachrymis. *quem quæris?* cap. de quærendo Deum. *Ascendo ad Patrem meum, & Patrem vestrum: Deum meum, & Deum vestrum.* cap. de benignitate Dei.

FERIA VI. PASCHAE.

EPIST. I. Petr. 3. *Christus semel pro peccatis nostris mortuus est, iustus pro iniustis.* cap. de Passione Christi. *Vt nos offerret Deo, mortificatos quidem carne, viuificatos autem spiritu.* cap. de mortificatione carnis.

EVANG.

mam meam pono pro ouibus meis. cap. de Dei benignitate. *Fiet vnum ouile, & vnus pastor*. cap de vnitate spiritus.

Dominica hac fit principaliter sermo de Christo pastore, & significatur per pastorem
- ouium
  - Abel. Genes. 4.
  - Abraham. Genes. 13.
  - Iacob. Genes. 29.
  - Moysen. Exod. 3.
  - Dauid. 1. Reg. 16.
- requirentem oues. Ezech. 34.
- & episcopum animarum nostrarum. 1. Petr. 2.
- potentissimum. 1. Reg. 21.

DOMINICA III. POST PASCHA.

EPIST. 1. Petr. 2. *Obsecro vos tanquam aduenas & peregrinos, abstinere vos à carnalibus desiderijs, quæ militant aduersus animam.* cap. de Abstinentia, de Mortificatione, de Anima. *Conuersationem vestram inter gentes habentes bonam, vt ex bonis operibus vos considerantes, glorificent Deum*. Cap. de ambulare, de bono opere, de benedicendo Deo. *Subiecti estote omni humanæ creaturæ propter Deum*. Cap. de Obedientia. *Fraternitatem diligite*. Cap. de amore proximi. *Deum timete*. Cap. de timore Dei. *Hæc est gratia Dei in Christo Iesu Domino nostro*. Cap. de Gratia.

EVANG. Ioan. 16. *Modicum, & iam non videbitis me; & iterum modicum, & videbitis me*. Cap. de videndo Deum. *Amen amen dico vobis, quia plorabitis, & flebitis vos*. Cap. de Tribulatione, de lachrymis. *mundus autem gaudebit*. Cap. de Mundo, & sequentibus mundum. *Iterum videbo vos*. Cap. de Aspectu Dei. *& gaudebit cor vestrum, & gaudium vestrum nemo tollet à vobis*. cap. de Gaudio.

Domi-

Dominica hac agitur de multifaria Christi visione, & figuratur per visionẽ
- magnam Moysis. Exod. 3.
- æternam. Genes. 22.
- scalæ. Genes. 28.
- Iacob. Genes. 31.
- Ioseph. Genes. 37.
- Gedeonis. Iudic. 6.
- Samuelis. 1. Reg. 3.
- Danielis. Daniel. 8.

DOMINICA IV. POST PASCHA.

EPIST. Iacob. 1. *Omne datum optimum, & omne donum perfectum desursum est, descendens à Patre luminum.* cap. de benignitate Dei. *Sit omnis homo velox ad audiendum.* cap. de Apertione sensuum. *tardus ad loquendum.* cap. de multiloquio. *tardus ad iram: ira enim viri iustitiam Dei non operatur.* cap. de ira. *Abijcientes omnem immunditiam, & abundantiam malitiæ, in mãsuetudine suscipite insitum verbum, quod potest saluare animas vestras.* cap. de Peccato, de Munditia, de Mansuetudine.

EVANG. Ioan. 16. *Vado ad eum, qui me misit,* &c. *Cùm venerit Paracletus, arguet mundum de peccato, & de iustitia, & de iudicio.* cap. de peccato, de iustitia, de iudicio. *Cùm venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem.* cap. de Veritate.

Dominica hac agitur de tristitia Apostolorum, & figuratur per tristitiam
- Iacob propter Ioseph. Genes. 37.
- amicorum Iob. Iob 2.
- Ioseph Israelitarum super mortem
  - patris Gẽ. 50.
  - Aarõ. Num. 20.
  - Samuelis Prophetę. 1. Reg. 25.
- Nehemię propter captiuitatem populi Dei. 2. Esd. 2.

DOMI-

DOMINICA V. POST PASCHA.

EPIST. Iacob. 1. *Estote factores verbi, & non auditores tantùm.* cap. de opere bono: de verbo Dei. *Si quis putat, se religiosum esse, non refrænans linguam suam, huius vana est religio.* cap. de multiloquio. *Religio munda & immaculata apud Deum & Patrem hæc est: Visitare pupillos & viduas in tribulatione eorum, & immaculatum se custodire ab hoc sæculo.* cap. de religione, de eleemosyna, de mundo.

EVANG. Ioan. 16. *Amen amen dico vobis, si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis. Vsque modò non petistis quicquam in nomine meo: petite, & accipietis.* cap. de oratione. *Vt gaudium vestrum sit plenum.* cap. de Gaudio.

Dominica hac fit mentio de voce iucunditatis, & de multiplici gaudio, quod figuratur per gaudium

- Saræ ad promissionem filij. Genes. 18.
- Iudęorum
  - in Aman deiectione, & Esther exaltatione. Esther. 9.
  - decollato Holoferne. Iudith. 15.
  - in celebratione festi Paschatis. 3. Esdr. 1.
- Filiæ Sion. Zachar. 9.
- lætitiæ cordis. Cantic. 3.
- Mariæ Virginis de conceptu Christi. Luc. 1.
- Ioannis Baptistæ in vtero. ibid.
- Pauli in Domino semper. Philip. 4.
- Ioannis Euangelistę in profectu fratrum. 2. Epist. Ioan.

FERIA II. ROGATIONVM.

EPIST. & EVANG. vt in Dominica V. præcedenti.

FERIA III. ROGATIONVM.

EPIST. Iacob. 5. *Confitemini alterutrum peccata vestra.* cap. de confessione. *Orate pro inuicem, vt saluemini: multum enim valet deprecatio iusti assidua.* cap. de oratione.

EVANG. Luc. 11. *Quis vestrum habebit amicum?* cap. de amicitia. *Petite, & dabitur vobis: quærite, & inuenietis: pulsate, & aperietur vobis. Omnis enim qui petit, accipit: & qui quærit, inuenit: & pulsanti aperietur.* cap. de oratione, de quærendo Deũ. *Si vos, cùm sitis mali, nostis bona data dare filijs vestris: quanto magis Pater vester de cælo dabit spiritũ bonum petentibus se?* cap. de benignitate Dei.

IN VIGILIA ASCENSIONIS DOMINI.

EPIST. Act. 4. *Multitudinis credentium erat cor vnum, & anima vna.* cap. de vnitate Spiritus. *Et gratia magna erat in omnibus illis.* cap. de Gratia.

EVANG. Ioan. 17. *Subleuatis oculis in cælum dixit,* &c. quære supra Sabbato ante Dominicam in ramis Palmarum.

IN FESTO ASCENSIONIS DOMINI.

EPIST. Act. 1. *Primum quidem sermonem feci de omnibus,* &c. *Ioannes quidem baptizauit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu sancto.* ca. de baptismo. *Accipietis virtutem superuenientis Spiritus sancti in vos.* cap. de repletione S. Spiritus.

EVANG. Mar. 16. *Recumbentibus vndecim discipulis,* &c. *Euntes in mundum vniuersum, prædicate Euangelium omni creaturæ.* cap. de prædicatione. *Qui crediderit & baptizatus fuerit, saluus erit.* cap. de fide, de baptismo.

Ascensio Domini fuit præfigurata per

Iudæ ad prædam. Gen. 49.
Domini, & filiorum Israel de Aegypto. Exod. 12.
Moysis ad contemplãdam

DOMINICA INFRA OCTAVAM Aſcenſionis.

EPIST. 1. Pet. 4. *Eſtote prudentes.* cap. de ſapientia. *& vigilate in orationibus.* cap. de oratione. *Ante omnia mutuam in vobiſmetipſis charitatē continuam habentes: quia charitas operit multitudinē peccatorum.* cap. de amore proximi, de charitate. *Hoſpitales inuicem ſine murmuratione.* cap. de Murmuratione. *Vnuſquiſque ſicut accepit gratiam in alterutrum illam adminiſtrantes, ſicut boni diſpenſatores multiformis gratiæ Dei.* cap. de gratia. *Vt in omnibus honorificetur Deus per Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum.* cap. de benedicendo Deo.

EVANG. Ioan. 15. & 16. *Cùm venerit Paracletus,* id eſt, conſolator. Cap. de conſolatione. *Venit hora, vt omnis qui interficit vos, arbitretur obſequium ſe præſtare Deo.* cap. de tribulatione.

Paracletus in Euangelio promiſſus figuratur per ſpiritum
- ſanctitatis. Sap. 9.
- bonitatis. Sap. 11.
- æquitatis. Iſaiæ 4.
- humilitatis. Daniel. 3.
- veritatis. Ioan. 14.
- probitatis. Act. 1.
- pietatis. Rom. 8.
- ſuauitatis. Galat. 4.
- auctoritatis. Iudic. 16.
- reuerentiæ & timoris. Iſaiæ 11.
- ſaluationis. Iſaiæ 61.
- diuinæ laudis & honoris. 1. Reg. 16.
- ornantem cælos. Iob 26.
- oris Dei. Pſalm. 32.
- principalem. Pſalm. 50.
- flantem. Pſalm. 147.
- bonum ductorem. Pſal. 142.
- replentem orbem terrarum. Sap. 1.
- de cælis miſſum, qui docet ſenſum Domi-

IN VIGILIA PENTECOSTES.

EPIST. Act. 19. *Factum est cùm Apollo esset Corinthi*, &c. *Ioannes baptizauit baptismo pœnitentiæ populũ.* cap. de Pœnitẽtia. *His auditis, baptizati sunt in nomine Domini Iesu.* cap. de Baptismo. *Et cùm imposuisset illis manus Paulus, venit Spiritus sanctus super eos.* cap. de confirmatione: & repletione S. Spiritus.

EVANG. Ioan. 14. *Si diligitis me, mandata mea seruate.* cap. de Amore Dei. *Rogabo Patrẽ, & alium Paracletũ dabit vobis.* cap. de repletione S. Spiritus. *Spiritum veritatis, quem mundus non potest accipere.* cap. de veritate, de sequentibus mundum. *Non relinquam vos orphanos, veniam ad vos.* cap. de benignitate & aspectu Dei. *Qui habet mandata mea, & seruat ea: ille est qui diligit me.* cap. de seruitio Dei.

DOMINICA PENTECOSTES.

EPIST. Act. 2. *Dum complerentur dies Pentecostes*, &c. *Repleti sunt omnes Spiritu sancto.* cap. de repletione S. Spiritus.

EVANG. Ioan. 14. *Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & Pater meus diliget eum: & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus.* cap. de Amore Dei, de charitate, de amicitia. *Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis.* cap. de pace. *Non quomodo mundus dat ego do vobis.* cap. de mundo, & sequentibus mundũ. *Non turbetur cor vestrũ, neque formidet.* cap. de fortitudine, de patientia. *Si diligeretis me, gauderetis vtique.* cap. de gaudio.

ſancti Gratia ſeptiformis figuratur per ſeptem	oculos ſuper lapidem vnũ. Zacha. 3. lucernas ſuper candelabrum aureum. Zachar. 4. panes Euangelicos. Mar. 8. ſportas fragmentorum. ibid. ſtellas. Apoc. 2. Eccleſias. Apoc. 1.

FERIA II. PENTECOSTES.

EPIST. Act. 10. *Aperiens Petrus os ſuum, dixit: Viri fratres & patres, nobis præcepit Dominus prædicare & teſtificari populo, quia ipſe eſt, qui conſtitutus eſt à Deo iudex viuorum & mortuorum.* cap. de prædicatione, de iudicio. *Et in nationes gratia Spiritus ſancti effuſa eſt:* cap. de gratia. *iuſſit eos baptizari in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti.* cap. de baptiſmo.

EVANG. Ioan. 3. *Sic Deus dilexit mundum, vt Filium ſuum vnigenitum daret, vt omnis, qui credit in eum, non pereat, ſed habeat vitam æternam.* cap. de Dei benignitate, de miſericordia. *Lux venit in mundum, & dilexerũt homines magis tenebras, quàm lucem.* cap. de luce. *Omnis qui malè agit, odit lucem, & non venit ad lucem, vt non arguantur opera eius. Qui autem facit veritatem, venit ad lucem, vt manifeſtentur opera eius, quia in Deo facta ſunt.* Cap. de Peccato: de opere bono.

FERIA III. PENTECOSTES.

EPIST. Act. 8. *Cùm audiſſent Apoſtoli,* &c. *Orauerunt pro ipſis, vt acciperent Spiritum ſanctum.* cap. de repletione S. Spiritus. *Imponebant manus ſuper illos, & accipiebant Spiritum ſanctum.* cap. de confirmatione.

EVANG. Ioan. 10. *Amen amen dico vobis; Qui non intrat per oſtium in ouile ouium,* &c. *Cùm proprias oues emiſerit, ante eas vadit, & oues illum ſequuntur.* cap. de ſequentibus Deum.

FERIA IV. QVATVOR TEMPORVM.

EPIST. Act. 5. *Per manus Apostolorum fiebant signa & prodigia multa in plebe.* cap. de mirabilibus. *Et erant vnanimiter omnes in porticu Salomonis.* cap. de vnitate spiritus. *ita vt in plateas eijcerent infirmos, & ponerent eos in lectulis ac grabatis, vt veniēte Petro, saltem vmbra illius obumbraret quenquam illorum, & liberarentur omnes ab infirmitatibus suis.* cap. de infirmitate.

EVANG. Ioan. 6. *Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum: & ego resuscitabo eum in nouissimo die.* cap. de resurrectione. *Qui credit in me, habet vitam æternam.* cap. de fide. *Ego sum panis viuus, qui de cælo descendi. Si quis manducauerit ex hoc pane, viuet in æternum. Et panis, quem ego dabo, caro mea est, pro mundi vita.* cap. de corpore Christi.

FERIA V. PENTECOSTES.

EPIST. Act. 8. *Philippus descendens in ciuitatem Samariæ, prædicabat illis Christum.* cap. de prædicatione. *Factum est gaudium magnum in illa ciuitate.* cap. de gaudio.

EVANG. Luc. 9. *Conuocatis duodecim Apostolis,* &c. *misit illos prædicare regnum Dei, & sanare infirmos.* cap. de prædicatione, de infirmitate.

FERIA VI. QVATVOR TEMPORVM.

EPIST. Act. 2. *Viri Israelitæ, audite verba hæc: Iesum Nazarenū virum approbatum à Deo in vobis, virtutibus, & prodigijs, & signis, quæ fecit Deus per illum in medio vestri.* cap. de mirabilibus. *hunc,* &c. *per manus inimicorum affigentes, interemistis.* cap. de passione Christi. *Propter hoc lætatum est cor meum.* cap. de gaudio.

EVANG. Luc. 5. *Factum est in vna dierum,* &c. *Et ecce viri portantes in lecto hominem, qui erat paralyticus.*

Signifi-

Significatur quoque in sacris literis pernouem repræsentationes, quarum facta est

Tertia tribus Scripturis:
1. Mosaica.
2. Prophetica.
3. Euangelica.

Quarta tribus intelligentijs:
1. Literali.
2. Allegorica.
3. Morali.
nam Anagogica pars est Allegoriæ.

Quinta in tribus dignitatibus, quib. debetur vnctio:
1. Regali.
2. Prophetali.
3. Sacerdotali.

Sexta in tribus distinctionibus in veteri Testamento per numerum
1. filiorum Israel.
2. pugnantium.
3. Leuitarum.

Septima in distinctione triformi
1. Tabernaculi.
2. Templi.
3. Ciuitatis.

Octaua in trina mersione Baptismi, & inuocatione SS. Trinitatis.

Nona in tribus Statibus:
1. laicali.
2. clericali.
3. religioso.

IN FESTO VENERABILIS SACRAMENTI.

EPIST. 1. Cor. 11. *Ego accepi à Domino, quod & tradidi vobis*, &c. quære supra Feria V. post Dominicam Palmarum in Cœna Domini.

EVANG. Ioan. 6. *Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus. Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo. Hic est panis, qui de cælo descendit. Qui manducat hunc panem, viuet in æternum.* Cap. de Corpore Christi.

DOMINICA I. POST TRINITATIS.

EPIST. 1. Ioan. 4. *Deus Charitas est*, &c. *Si Deus*

dilexit

dilexit nos, & nos debemus alterutrum diligere. Cap. de Amore proximi. *Si diligimus inuicem, Deus in nobis manet, & charitas eius in nobis perfecta est. Deus charitas est, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo.* cap. de Charitate. *Si quis dixerit, quoniam diligo Deum, & fratrem suum oderit, mendax est. Qui enim non diligit fratrem suum, quem videt; Deum quem non videt, quomodo potest diligere?* cap. de odio proximi.

EVANG. Luc. 16. *Homo quidam erat diues.* cap. de diuitijs. *qui induebatur purpura & bysso.* cap. de ornatu corporis. *& epulabatur quotidie splendidè.* cap. de Gula. *Mortuus est & diues, & sepultus est in inferno, & cùm esset in tormentis, dixit: crucior in hac flamma.* cap. de Inferno.

DOMINICA II. POST TRINITATIS.

EPIST. I. Ioan. 3. *Nolite mirari fratres, si odit vos mundus.* cap. de mundo. *Nos scimus, quoniam translati sumus de morte ad vitam, quoniam diligimus fratres. Qui non diligit, manet in morte.* cap. de amore proximi. *Omnis qui odit fratrem suum, homicida est.* cap. de odio proximi. *Qui habuerit substantiam huius mundi, & viderit fratrem suum necessitatem habere, & clauserit viscera sua ab eo, quomodo charitas Dei manet in eo? Filioli mei, non diligamus verbo, neque lingua, sed opere & veritate.* cap. de charitate: de eleemosyna.

EVANGEL. Luc. 14. *Homo quidam fecit cœnam magnam.* cap. de Beatitudine, de vita æterna. *& vocauit multos.* cap. de Vocatione. *Et misit seruum suum hora cœnæ dicere inuitatis vt venirent: quia iam parata sunt omnia.* cap. de Dei benignitate. *Villam emi, & necessè habeo exire, & videre illam.* cap. de Ambitione, de superbia. *Iuga boum emi quinque, & eo probare illa.* cap. de diuitijs. *Vxorem duxi, & ideo non possum venire.* cap. de Luxuria, de adulterio.

Dominica hac agitur in Euangelio de cœna vitę ęternę, & figuratur per

- conuiuium
  - Abrahæ
    - liberale cum tribus Angelis. Genes. 14.
    - grande in die ablactationis Isaac. Genes. 21.
  - Lot cum duobus Angelis. Genes. 19.
  - Vindemiæ desecatæ. Isaiæ 25.
  - Assueri regis magnificum. Esther 1.
  - Raguelis in nuptijs Saræ. Tobiæ 8.
- cœnam
  - magnam Darij regis. 3. Esdr. 3.
  - Christi cum Apostolis. Ioan. 13.
  - Christianorum. 1. Cor. 11.
  - nuptiarum Agni. Apocalyps. 19.
- mensam
  - Salomonis regis. 3. Reg. 4.
  - Christi in regno suo. Lucæ 22.
- nuptias filij regis. Matth. 22.
- comestionem fructus agrorum super excelsam terram. Deut. 32.
- butyrum de armento. ibid.
- refectionem copiosam populi Israel sub Elisæo. 4. Reg. 4.
- pascua vberrima in montibus Israel. Ezechiel. 34.

DOMINICA III. POST TRINITATIS.

Epist. 1. Pet. 5. *Humiliamini sub potenti manu Dei, vt vos exaltet in tempore visitationis.* cap. de Humili-

militate, de exaltatione. *Omnem solicitudinem vestram proijcientes in eum, quoniam ipsi cura est de vobis.* cap. de prouidentia, misericordia, & benignitate Dei. *Sobrij estote, & vigilate: quia aduersarius vester diabolus tanquam leo rugiens circumit, quærens quem deuoret.* cap. de tentatione. *Cui resistite fortes in fide.* cap. de fide. *Deus omnis gratiæ, qui vocauit nos in æternam suam gloriam in Christo Iesu, modicum passos ipse perficiet.* cap. de Vocatione, de tribulatione.

EVANG. Lucæ 15. *Erant appropinquantes ei publicani & peccatores, vt audirent illum.* cap. de conuersione peccatoris. *Et murmurabant Scribæ & Pharisæi, dicentes: quia hic peccatores recipit, & manducat cum illis.* cap. de detractione, de benignitate Dei. *Gaudium erit in cælo coram Angelis Dei super vno peccatore pœnitentiam agente, magis quàm super nonaginta nouem iustis, qui non indigent pœnitentia.* cap. de Pœnitentia.

Dominica hac agitur de decima dragma, & significatur per Decimas
- quas
  - Abraham dedit Melchisedech. Genes. 14.
  - Israelitæ dederunt filijs Leui. Num. 18. Hebr. 7.
  - Leuitę dabant Aaroni summo Pontifici. ibid.
- diuersas similæ. Num. 28.
- datas ex omnibus possessis. Exod. 22.
- omnium oblatas ministris templi, vt possent vacare Legi. 2. Paral. 31.

Vide cap. de Decimis.

DOMINICA IV. POST TRINITATIS.

EPIST. Rom. 8. *Existimo, quòd non sunt condignæ passiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis.* cap. de Tribulatione, de Gloria.

DOMINICA V. POST TRINITATIS.

Epist. 1.Pet.3. *Omnes vnanimes in oratione eſtote*. cap. de vnitate ſpiritus, de oratione. *Compatientes, fraternitatis amatores, miſericordes, modeſti, humiles, non reddentes malum pro malo, nec maledictum pro maledicto*. cap. de compaſſione, de amore proximi, de miſericordia, &c. *Qui vult vitam diligere, & dies videre bonos, coerceat linguam ſuam*. cap. de locutione. *Declinet à malo, & faciat bonum*. cap. de peccato, de opere bono. *Oculi Domini ſuper iuſtos, & aures eius in preces eorum. Vultus autem Domini ſuper facientes mala*. cap. de Aſpectu Dei. *Si quid patimini propter iuſtitiam, beati*. cap. de tribulatione. *Dominum Chriſtum ſanctificate in cordibus veſtris*. cap. de benedicendo Deo.

Evang. Luc. 5. *Cùm turba irruerent in Ieſum, vt audirent verbum Dei*. cap. de Verbo Dei. *ſedens, docebat de nauicula turbas*. cap. de prædicatione. *Simon Petrus procidit ad genua Ieſu, dicens: Exi à me Domi-*

EVANGEL. Matth. 7. *Attendite à falsis Prophetis*, &c. *Omnis arbor bona fructus bonos facit: non potest arbor bona malos fructus facere.* cap. de opere bono. *Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.* cap. de Inferno. *Non omnis, qui dicit mihi, Domine, Domine intrabit in regnum cælorum: sed qui facit voluntatem Patris mei, qui in cælis est, ipse intrabit in regnum cælorum.* cap. de Acquisitione regni cælorum.

Dominica hac agitur in Euangelio de falsis Prophetis, qui significantur per	
	serpentem, & draconem.
	colubrum, & cerasten.
	aprum, & lupum.
	equum tabidum.
	bouem cornupetam.
	simiam, & murem.
	hircum, & vulpem.
	egenum, & nudatum.
	cultorem idolorum.
	lignum tortuosum.

DOMINICA IX. POST TRInitatis.

EPISTOL. 1. Corinth. 10. *Non simus concupiscentes malorum*, &c. *Neque fornicemur, sicut quidam ex ipsis fornicati sunt, & ceciderunt vna die viginti tria millia.* cap. de Luxuria, de adulterio. *Neque murmuraueritis, sicut quidam eorum murmurauerunt, & perierunt ab exterminatore.* cap. de Murmuratione. *Qui se existimat stare, videat ne cadat.* cap. de constantia, de perseuerantia. *Tentatio vos non apprehendat, nisi humana. Fidelis Deus est, qui non patietur vos tentari super id quod potestis, sed faciet etiam cum tentatione prouentum, vt possitis sustinere.* cap. de tentatione.

EVANG. Lucæ 16. *Homo quidam erat diues, qui habebat villicum, & hic diffamatus est apud illum,*

quaſi diſſipâſſet bona illius. cap. de Prodigalitate. *Filij huius ſeculi prudentiores filijs lucis in generatione ſua ſunt.* cap. de ſapientia. *Facite vobis amicos de mammona iniquitatis, vt cùm defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.* cap. de diuitijs, de eleemoſyna.

Dominica hac agitur in Euangelio de filijs huius ſeculi, qui figurantur per filios
- Sodomorum. Geneſ. 13.
- Amalechitarum. Exod. 17.
- Chananæorum. Geneſ. 10.
- Amorrhæorum. ibid.
- Belial. 1. Reg. 10.

Filij autem lucis ſignificantur per filios
- Seth. Geneſ. 4. 5.
- Noe. Geneſ. 5.
- Heber. Geneſ. 10.
- Abrahæ. Geneſ. 21. 25.
- Iſaac. Geneſ. 25.
- Iacob. Geneſ. 29. 30.
- Ioſeph. Geneſ. 41. 48.
- Aaron. Leuit. 8.
- Iob. Iob. 1. 42.
- Iſrael. Exod. 14.
- Gedeon. Iudic. 8.
- Beniamin. Iudic. 20.
- Mathathiæ. 1. Machab. 2.
- Pauli. Galat. 4.
- caſtitatis. Leuit. 16.
- ſanctitatis. Deut. 18.
- æterni Patris. Matth. 5.
- pacis. Lucæ 10.
- veritatis. Ioan. 1.
- pietatis. Rom. 8.
- claritatis. Epheſ. 5.

DOMINICA X. POST TRINITATIS.

EPIST. 1. Cor. 12. *Scitis quoniam cùm gentes eſſetis, &c. Diuiſiones gratiarum ſunt, idem autem Spiritus.*

tus. cap. de gratia. *Hæc omnia operatur vnus atque idem Spiritus, diuidens singulis, prout vult*. cap. de repletione, & vnitate Spiritus.

EVANGEL. Lucæ 19. *Cùm appropinquaret Iesus Hierusalem, videns ciuitatem, fleuit super illam*. cap. de lachrymis. *eò quòd non cognoueris tempus visitationis tuæ*. cap. de veloci conuersione: de tempore. *Domus mea, domus orationis est*. cap. de domo.

Dominica hac fit prĩcipaliter mentio in Euangelio de fletu Domini super Ierusalem, qui significatus est per fletum
- Iacob / Esau / Ioseph super
  - Ioseph perditum, Genes. 37.
  - Beniamin. Genes. 43.
  - collum Iacob. Genes. 33.
  - fratres. Genes. 45.
  - Beniamin vterinum. ibid.
- Annæ pro sterilitate. 1. Reg. 1.
- sacerdotis & Leuitarum inter vestibulum & altare. Ioel. 1.

DOMINICA XI. POST TRInitatis.

EPIST. 1. Cor. 15. *Notum facio vobis Euangelium, quod & prædicaui vobis, quod & accepistis, in quo & statis, per quod & saluamini*. cap. de prædicatione. *Gratia Dei sum id quod sum, & gratia eius in me vacua non fuit*. cap. de gratia.

EVANGEL. Luc. 18. *Dixit Iesus ad quosdam, qui in se confidebant tanquam iusti*. cap. de præsumptione. *Duo homines ascenderunt in templum, vt orarent*. cap. de oratione. *Publicanus stans à longè, nolebat nec oculos ad cælum leuare, sed percutiebat pectus suum, dicens: Deus propitius esto mihi peccatori*. cap. de Contritione. *Omnis qui se exaltat, humiliabitur: & qui se humiliat, exaltabitur*. cap. de exaltatione, de superbia, de humilitate.

In[...] [...]ica hac agitur in Euangelio de superbia Pharisæi, & publicani humilitate.

Figuratur autem superbia Pharisæi in
- Lucifero. Isaiæ 14.
- Adam protoplasto. Genes. 3.
- Cain maligno. Genes. 4.
- Lamech primo bigamo. ibid.
- Nemrod robusto venatore, cuius regni principium Babylon. Gen. 10
- Esau. Genes. 27.
- Laban. Genes. 31.
- Pharaone, & seruis eius. Exod. per totum.
- Absalone. 2. Reg. 18.
- Adonia. 3. Reg. 1.
- Roboam filio Salomonis. 3. Reg. 12.
- Nabuchodonosor, & filio eius. Daniel. 4.
- Antiocho. 2. Machab. 5.
- Iasone. ibid.
- Menelao. 2. Machab. 4.
- Nicanore. 1. Machab. 7.

Humilitas verò semper fuit remunerata ab initio mundi, vt patet in
- Abel deuoto & humili. Genes. 4.
- Abraham obediente & pacifico. Gen. 12.
- Iacob simplici. Gen. 25.
- Ioseph venundato. Genes. 39.
- Samuele. 1. Reg. } per totum.
- Mardochæo. Esther. } per totum.
- Tobia & filio. Tob. } per totum.

DOMINICA XII. POST TRINITATIS.

EPISTOL. 2. Cor. 3. *Fiduciam talem habemus per Christum ad Deum: non quòd sufficientes simus cogitare aliquid à nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex Deo est.* cap. de Cogitationibus, de gratia, de aspectu Dei.

EVANG. Marc. 7. *Exiens Iesus de finibus Tyri,* &c. *Adducunt ei surdum & mutum,* &c. *& apprehendens eum de turba seorsum.* cap. de societate praua. *misit digitos suos in auriculas eius,* &c. *& suspiciens in cælum,*

 inge-

ingemuit. cap. de peccato. *Et statim apertæ sunt aures eius, & solutum est vinculum linguæ eius.* cap. de apertione sensuum. *& loquebatur rectè.* cap. de locutione.

Dominica hac agitur de digitis Saluatoris immissis in auriculam surdi: est autem digitus significatus in Scripturis per

- digitum
  - Dei
    - obuiantem Magis Pharaonis. Exodi 8.
    - viui, quo scriptæ sunt tabulæ. Exodi 31.
  - Pontificis tangentem sanguine cornu altaris. Leuit. 9.
  - Christi scribentem in terra. Ioan. 8.
- digitos
  - tres, quibus appenditur moles terræ. Isaiæ 40.
  - plenos myrrha probatissima. Cant. 5.
  - apprehendentes fusum. Prou. 31.

DOMINICA XIII. POST TRINITATIS.

EPIST. Galat. 3. *Abrahæ dictæ sunt promissiones,* &c. *Conclusit Scriptura omnia sub peccato.* cap. de peccato. *vt promissio ex fide Iesu Christi daretur credentibus,* cap. de fide.

EVANG. Luc. 10. *Beati oculi qui vident quæ vos videtis.* cap. de Beatitudine, de videndo Deum. *Magister, quid faciendo vitam æternam possidebo?* cap. de acquisitione regni cælorũ. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis, & ex omni mente tua.* cap. de amore Dei, de charitate. *Et proximum tuum sicut teipsum.* cap. de amore proximi. *Ille autem volens iustificare seipsum.* cap. de hypocritis. *Samaritanus videns eum, misericordia motus est.* cap. de Misericordia.

Lepra, cuius nomine intelligitur peccatum, (vide ca. de peccato) de qua agitur in Euangelio, figuratur per lepram
- Mariæ sororis Moysis. Num. 12.
- Naaman. 4. Reg. 5.
- Giezi. ibid.
- Oziæ. 2. Paral. 26.
- in { cute. / domo. / caluitio. } Leuit. 13.

DOMINICA XV. POST TRINITATIS.

Epist. Galat. 5. & 6. *Si spiritu viuimus, spiritu & ambulemus.* Cap. Ambulare. *Non efficiamur inanis gloriæ cupidi, inuicem prouocãtes, inuicem inuidentes.* Cap. de gloria, de inuidia. *Si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos, qui spirituales estis, huiusmodi instruite in spiritu lenitatis.* cap. de correctione fraterna. *Considerans teipsum, ne & tu tenteris.* cap. de tentatione. *Alter alterius onera portate.* cap. de amore proximi. *Si quis existimat se aliquid esse, cùm nihil sit, ipse se seducit.* cap. de superbia. *Nolite errare, Deus non irridetur: quæ seminauerit homo, hæc & metet.* cap. de opere bono. *Qui seminat in carne, de carne metet corruptionem: qui seminat in spiritu, de spiritu metet vitam æternam.* cap. de sequentibus carnem, & Deum. *Bonum facientes, non deficiamus: tempore enim suo metemus non deficientes.* Cap. de perseuerantia. *Ergo dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes.* Cap. de tempore.

Euang. Matth. 6. *Nemo potest duobus dominis seruire.* Cap. de seruitio Dei & diaboli. *Non potestis Deo seruire, & mammonæ.* Cap. de diuitijs. *Nonne anima plus est quàm esca?* Cap. de anima. *Respicite volatilia cæli, quoniam non serunt, neque metunt, neque cõgregant in horrea, & Pater vester cælestis pascit illa.* Cap. de prouidentia. *Quærite primùm regnum Dei, & iustitiam eius, & hæc omnia adijcientur vobis.* Cap. de quærendo Deum, de acquisitione regni cælorum, de iustitia.

Dominica hac agitur de regno Dei quærendo & iustitia eius, & significatur per regnum
- Melchisedech sacerdotis Dei. Genes. 14.
- Salomonis viuente Dauid. 3. Reg. 1.
- Abiæ. 3. Reg. 15.
- Ioatham. 2. Paral. 27.
- Iosiæ. 4. Reg. 22.
- Assueri. Esth. 1.

DOMINICA XVI. POST TRINItatis.

EPIST. Ephes. 3. *Obsecro vos, ne deficiatis in tribulationibus.* cap. de tribulatione. *Huius rei gratia flecto genua mea ad Patrem Domini nostri Iesu Christi.* cap. de oratione. *Vt det vobis, secundùm diuitias gloriæ suæ, virtute corroborari per spiritum eius in interiore homine, Christum habitare per fidem in cordibus vestris, in charitate radicati & fundati.* cap. de fide, de charitate.

EVANG. Luc. 7. *Ibat Iesus in ciuitatem, quæ vocatur Naim, & ibant cum illo discipuli eius, & turba copiosa.* cap. de exemplo, de sequentibus Deum. *Cùm autem appropinquaret portæ ciuitatis, ecce defunctus efferebatur filius vnicus matris suæ.* cap. de morte. *Quam cùm vidisset Dominus, misericordia motus super eam, dixit illi: Noli flere.* cap. de misericordia: de cõsolatione. *Adolescens tibi dico, surge.* cap. de veloci conuersione peccatoris, vocante Christo.

Dominica hac agitur de Propheta magno, mundo dato, qui significatur per
- Abraham Prophetam, virum orationis. Genes. 20.
- Moysen, post quem non surrexit vltra Propheta in Israel, sicut ille. Deut. 34.
- Prophetam, in quo eduxit Deus Israel de Aegypto. Oseæ 12.
- Samuelem Prophetam, renouantem imperium. Eccli. 46.

Iere-

Ieremiam Prophetam consecratum de ventre matris, Eccli. 49.

FERIA IV. QVATVOR TEMPORVM.
(Celebranda semper proximè post Festum Exaltationis S. Crucis.)

LECT. PROPH. Amos 9. *Ecce dies veniũt*, &c. *& stillabunt montes dulcedinem, & omnes colles culti erunt: plantabunt vineas, & bibent vinum earum, & facient hortos, & comedent fructus eorum.* cap. de Abundantia.

ALIA Nehem. 8. *Congregatus est omnis populus*, &c. *Benedixit Esdras Domino Deo voce magna.* cap. de benedicẽdo Deo. *Gaudium Domini est fortitudo nostra.* cap. de gaudio, de fortitudine.

EVANG. Marc. 9. *Respondens vnus de turba, dixit*, &c. *Si potes credere, omnia possibilia sunt credenti.* cap. de fide.

FERIA VI. QVATVOR TEMPORVM.

LECT. PROPH. Oseæ 14. *Conuertere Israel ad Dominum Deum tuum: Conuertimini ad Dominum.* cap. de cõuersione peccatoris. *Recta viæ Domini, & iusti ambulabunt in eis.* cap. de ambulare.

EVANG. Luc. 18. *Iudex quidam erat in quadam ciuitate, qui Deum non timebat, & hominem non reuerebatur.* cap. de malis iudicibus.

SABBATO QVATVOR TEMPORVM.

EPIST. Heb. 9. *Tabernaculũ factum est primùm*, &c. *Christus assistens Pontifex futurorum bonorũ per proprium sanguinem introiuit semel in Sancta, æterna redemptione inuenta.* cap. de passione Christi.

EVANG. Luc. 13. *Arborem fici habebat quidam plantatam in vinea sua*, &c. *Ecce mulier, quæ habebat spiritum infirmitatis annis decem & octo.* cap. de infirmitate. *Confestim erecta est, & glorificabat Deũ.* cap. de Benedicendo Deum.

DOMINICA XVII. POST TRINITATIS.

EPIST. Ephes. 4. *Obsecro vos ego vinctus in Domino, vt dignè ambuletis vocatione, qua vocati estis.* cap. Ambulare; de vocatione. *Cum omni humilitate, & mansuetudine.* cap. de Humilitate, de mansuetudine. *Cum patientia supportantes inuicem in charitate.* cap. de patientia. *solliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis.* cap. de vnitate spiritus. *Vnum corpus, & vnus spiritus, sicut vocati estis in vna spe vocationis vestræ. Vnus Dominus, vna fides, vnum baptisma. Vnus Deus & Pater omnium.* cap. de fide, de baptismo.

EVANG. Luc. 14. *Cùm intraret Iesus in domum cuiusdam principis Pharisæorum Sabbato manducare panem, & ipsi obseruabant eum.* cap. de inuidia. *Dicebat autem ad inuitatos, intendens quomodo primos accubitus eligerent: Cùm inuitatus fueris ad nuptias, non discumbes in primo loco.* cap. de Ambitione. *Omnis, qui se exaltat, humiliabitur: & qui se humiliat, exaltabitur.* cap. de exaltatione, de superbia, de humilitate.

Dominica hac agitur in Euangelio de amico ascendente superius, qui figuratur per amicum

- fidelem
  - cui nulla est cõparatio.
  - medicamẽtum vitæ.
  - protectorẽ vitę.
  - in commisso.
  - Eccli. 6.
- omni tempore diligentem. Prou. 17.
- vnanimem in proposito. Eccli. 6.
- amabilem. Prou. 18.
- antiquum, cui nouus non erit similis. Eccli. 9.
- propter quem pecunia perdenda. Eccli. 29.

DOMINICA XVIII. POST TRINITATIS.

EPIST. 1. Cor. 1. *Gratias ago Deo meo semper pro vobis in gratia Dei, quæ data est vobis in Christo Iesu, quia in omnibus diuites facti estis in illo.* cap. de gratia.

EVANG. Matth. 22. *Accesserunt ad Iesum Pharisæi,* &c. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua.* cap. de amore Dei. *Diliges proximum tuum sicut teipsum.* cap. de amore proximi. *In his duobus mandatis vniuersa Lex pendet & Prophetæ.* cap. de charitate.

Dominica hac agitur de dilectione Dei ex toto corde, & figuratur per dilectionem cum
- odio culpę. Eccli. 3.
- fortitudine. Cant. 8.
- continuatione. Ioan. 15.
- visione. Sap. 6.
- timore. Eccli. 25.
- remuneratione. Iacob. 1.
- requisitione. Cant. 1.
- operatione. Ioan. 19.
- dilectione. Prou. 5.

DOMINICA XIX. POST TRINITATIS.

EPIST. Ephes. 4. *Renouamini spiritu mentis vestræ, & induite nouum hominem, qui secundùm Deum creatus est, in iustitia & sanctitate veritatis.* cap. de sanctificatione hominis. *Deponentes mendacium, loquimini veritatem vnusquisque cum proximo suo.* cap. de mendacio, de veritate. *Irascimini, & nolite peccare. Sol non occidat super iracundiam vestram.* cap. de ira.

EVANG.

EVANG. Matt. 9. *Ascendens Iesus in nauiculam, transfretauit, &c. Et ecce offerebant ei paralyticum, iacentem in lecto*. Cap. de amore proximi. Vide plura Feria VI. quatuor temporum post Dominicam Pentecostes.

Dominica hac agitur in Euangelio de Christo ascendente in nauiculam, quæ figuratur per ciuitatem
- regiam & sanctam, siue diuinam. Tob. 13.
- opulentam. Isaiæ 33.
- nouam. / amœnam. / pulchram. / cuius lucerna est Agnus } Apoc. 21.
- solennitatis humanæ. Isaiæ 33.
- potentissimam. Iudith. 1.

DOMINICA XX. POST TRINItatis.

EPIST. Ephes. 5. *Videte quomodo cautè ambuletis* cap. de ambulare. *non quasi insipientes, sed vt sapientes.* cap. de sapientia. *redimentes tempus, quoniã dies mali sunt.* Cap. de tempore. *nolite inebriari vino, in quo est luxuria.* Cap. de ebrietate, de luxuria. *sed impleamini Spiritu sancto.* cap. de repletione S. Spiritus. *Subiecti inuicem in timore Christi.* Cap. de timore Domini.

EVANG. Matt. 22. *Simile factum est regnum cælorum homini regi, qui fecit nuptias filio suo. Et misit seruos suos vocare inuitatos ad nuptias, & nolebãt venire.* Cap. de propria voluntate. *Iterum misit alios seruos, dicens: omnia parata sunt.* Cap. de Dei benignitate. *Illi neglexerunt, & abierunt.* Cap. de negligentia. *alius in villam suam, alius ad negotiationem suam.* Cap. de diuitijs, de vita præsenti. *Amice, quomodo huc intrasti, non habens vestem nuptialem?* Cap. de ornatu corporis, de charitate. *Ligatis manibus & pe-*

& pedibus eius, mittite eum in tenebras exteriores: ibi erit fletus & stridor dentium. Cap. de inferno. *Multi sunt vocati, pauci verò electi.* Cap. de vocatione.

Dominica hac in Euangelio agitur de veste nuptiali, quæ figuratur per tunicam
- Ioseph polymitam. Genes. 37.
- Aaron. Genes. 28.
- Christi inconsutilem. Ioan. 19.

DOMINICA XXI. POST TRINITATIS.

EPIST. Ephes. 6. *Confortamini in Domino, & in potentia virtutis eius. Induite vos armaturam Dei, vt possitis resistere in die malo, & in omnibus perfecti stare.* Cap. de tentatione. *State succincti lumbos vestros in veritate, & induti loricam iustitiæ, in omnibus sumentes scutum fidei, & gladium spiritûs, quod est verbum Dei.* Cap. de fide.

EVANG. Ioan. 4. *Erat quidam regulus, cuius filius infirmabatur Capernaum.* Cap. de infirmitate, de tribulatione. *Credidit ipse, & domus eius tota.* Cap. de exemplo.

Dominica hac agitur de Regulo, & de infirmitate eius filij, figurata per infirmitatem
- filij
  - viduæ. 3. Reg. 17.
  - Sunamitidis. 4. Reg. 4.
  - Ieroboam. 3. Reg. 14.
- Ochoziæ regis Samariæ cadentis per cancellos cœnaculi. 4. Reg. 1.
- Ioram regis Iuda ægrotantis pessimo languore. 2. Par. 21.
- Ozię regis Iuda, cui mox orta est lepra in fronte. 2. Paral. 26.
- Naaman. 4. Reg. 5.
- Giezi pueri Elisæi. ibid.
- Lazari fratris Mariæ & Marthę. Ioan. 11.

DOMI-

DOMINICA XXII. POST TRINITATIS.

EPIST. Philip. 1. *Confidimus in Domino Iesu, quia qui cœpit in vobis opus bonum, perficiet vsque in diem Christi Iesu: vt sitis synceri, & sine offensa in diẽ Christi Iesu, repleti fructu iustitiæ, per Iesum Christum, in gloriam & laudem Dei.* cap. de opere bono.

EVANG. Matth. 18. *Simile est regnum cælorum homini regi, qui voluit rationem ponere cum seruis suis. Et oblatus est ei vnus, qui debebat ei decem millia talentorum.* cap. de peccatorum ingenti debito. *Misertus Dominus serui illius, dimisit eum, & omne debitum dimisit ei.* cap. de benignitate Dei: de misericordia.

Dominica hac agitur de patientia, quam circa debitorem debet habere creditor, & figuratur in

- Abraham circa pastores Lot. Gen. 13.
- Isaac, qui non modò fratrem suum Ismael sustinebat, sed amabat. Genes. 25.
- Iacob, qui non solùm Esau persequẽtem, sed & Laban decipiẽtem portabat. Genes. 31.
- Ioseph, qui venditionem, ęmulationem, & incarcerationem fratrum patienter sustinuit. Genes. 37.
- Samuele, qui annos quadraginta rexit filios Israel, & mores corũ portauit. 1. Reg. per totum.
- Dauid, qui patienter sustinebat maledictionem. 2. Reg. 16.
- Elia, qui persecutionem iniquam Achab, & Iezabelis portauit. 3. Reg. 19.
- Elisæo, qui persecutionem Benadad regis Syriæ, & Ioram regis Israel, volentium eum occidere, & insidiantium iugiter sustinuit. 4. Reg. 6.

EVANG. Matth. 9. *Ecce princeps vnus accessit ad Iesum,* &c. *Filia mea modò defuncta est.* Cap. de morte. *Confide filia, fides tua te saluam fecit.* Cap. de fide.

Dominica hac agitur de benedicta manu Christi, quem princeps super filiam suã petebat imponi, quæ significata est p manũ
- confortantem. Exod. 3.
- omnem languorem curantẽ. Luc. 8.
- benedicentem. Luc. 24.
- promouentem siue exaltantem. Luc. 1.
- eloquentiam conferentem. Ioan. 1.
- iudicantem. Act. 13.
- omnia
  - in cælo & in terra disponentem. Ioan. 13.
  - ordinantem. Isaiæ 40.
  - dirigentem. Iob. 27.
- iustos defendentem. Psal. 138.

DOMINICA XXV. POST TRInitatis.

LECT. PROPH. Ierem. 23. *Ecce dies veniunt,* &c. *faciet iudicium & iustitiam.* cap. de iustitia.

EVANG. Ioan. 6. *Cùm subleuâsset oculos,* &c. quære supra Dominica IV. Quadragesimæ, Lętare.

ALIVD Matt. 24. *Cùm videritis abominationem desolationis,* &c. *Tunc qui in Iudæa sunt, fugiant ad montes.* cap. de benignitate Dei. *Videbunt Filium hominis venientem in nubibus cæli cum virtute multa & maiestate.* cap. de iudicio generali.

Dominica hac agitur in Euangelio de apparitione signi in cælo, quod significatur per signum
- fœderis inter Deũ & terrã. Gen. 9.
- sanguinis super postes filiorum Israel. Exod. 12.
- mandati dilectionis Dei. Deut. 5.
- Tau liberans à morte. Ezech. 9.
- in dextera manu Israel. Eccli. 49.
- amoris super cor sponsi. Cant. 8.
- ab Isaia Achaz datum. Isaię 7.
- populorum. Isaiæ 11.

Iudæis datum. Matth. 12.
Dei viui. Apoc. 7.
in cælo ostensum. Apoc. 12.

IN DEDICATIONE ECCLESIAE.

EPIST. Apoc. 21. *Vidi ciuitatem sanctam Ierusalem nouam*, &c. *Absterget Deus omnem lachrymam ab oculis eorum, & mors vltra non erit, neque luctus, neque clamor, neque dolor erit vltra.* cap. de Beatitudine, de vita æterna.

EVANG. Luc. 19. *Ingressus Iesus perambulabat Ierícho*, &c. *Zachæus quærebat videre Iesum quis esset.* cap. de quærendo Deo. *Ecce dimidium bonorũ meorum, Domine, do pauperibus.* cap. de eleemosyna. *Hodie salus domui huic facta est.* cap. de domo. *Venit enim Filius hominis quærere, & saluum facere quod perierat.* cap. de benignitate Dei.

Domus Ecclesiæ, quę Deo dicatur, in scripturis figuratur per domum
- maiestatis diuinæ. Isaiæ 60.
- Dei
  - prẹparatam in vertice montium. Isaiæ 2.
  - Iacob. ibid.
  - in qua intrat iustus cum reuerentia, & adorat cum timore. Psal. 5.
  - in Sylo. 1. Reg. 1.
  - magnã, in qua auditus est sonus suauitate plenus. Eccli. 50.
  - suffultã & corroboratã. ibid.
  - in qua ambulatur vnanimiter. Psalm. 54.
  - quam lætanter intrare debemus. Psal. 121.
- iusti, quæ est plurima fortitudo. Prouer. 15.
- quæ non habet amaritudinem, sed lætitiam & gaudium. Sap. 8.
- in qua non est auditus sonus, cùm ædifi-

aedificaretur. 3. Reg. 6.
habitationis gloriæ Dei. Psal. 111.
Domini, à Salomone / supra firmam petram / ex lapidibus dolatis & sectis / à sapientia sibi — ædificatam — 3. Re. 7. / Mat. 7. / 3. Re. 6 / Pro. 9.

PROPRIVM SANCTORVM.

IN FESTO S. ANDREAE APOstoli.

EPIST. Rom. 10. *Corde creditur ad iustitiam*, &c. *Omnis qui credit in illum, non confundetur.* Cap. de Fide. *Quicunque inuocauerit nomen Domini, saluus erit.* Cap. de oratione. *Quomodo prædicabunt, nisi mittantur? Quàm speciosi pedes euangelizantium pacem, euangelizantium bona?* Cap. de Prędicatione.

EVANG. Matt. 4. *Ambulās Iesus iuxta mare Galileæ*, &c. *Venite post me, & faciam vos fieri piscatores hominum.* Cap. de vocatione. *Illi statim relictis retibus & patre secuti sunt eum.* Cap. de sequentibus Deum.

B. Andreas significatus est per viros virtutis. Per
- Enos deuotissimum, qui primò cœpit inuocare nomē Domini. Gen. 4.
- Enoch religiosissimum, qui ambulauit cum Deo. Genes. 5.
- Iudam famosissimum. Genes. 49.
- Caleb constantissimum. Num. 13.
- Ionatham amabilem. 2. Reg. 1.
- Sadoc Deo acceptissimum. 3. Reg. 1.

Rursus comparatus est B. Andreas
- rori albescenti niueo colore, propter castitatis amorem. Cant. 5.
- rosæ
  - pulcherrimę, propter passionis ardorem. Eccli. 39.
  - mundissimę, propter munditiæ pudorem. Cant. 6.

lilio redolenti, propter ſanctitatis ſplendorem. ibid.

De S. Barbara Virgine & Martyre vide in Communi.

In Festo S. Nicolai Epiſcopi & Confeſſoris.

Lect. Eccli. 44. & 45. *Ecce ſacerdos magnus*, &c. vide in Communi.

Evang. Matth. 25. *Homo quidam peregrè proficiſcens* &c. vide in Communi.

B. Nicolaus ſignificatus eſt in Scriptura per viros probitatis. Per
- Lot puriſſimum. Geneſ. 19.
- Ioſeph caſtiſſimum. Geneſ. 40.
- Aſer dilectiſſimum. Geneſ. 49.
- Naaſon efficaciſſimum. Num. 7.
- Salathiel in ſanctitate præclariſſimum. 1. Eſd. 2.

Item comparatus eſt oliuæ
- pacem inſinuanti. Geneſ. 8.
- adornanti. Eccli. 24.
- pingui. Rom. 11.
- exuberanti. Pſal. 51.
- florenti. Iob 15.
- illuminanti. Exod. 27.

De b. Ambrosio Epiſcopo & Confeſſore, Doctore Eccleſiæ, vide in Communi.

S. Ambroſius ſignificatus eſt in Scripturis per aurum
- mundiſſimum. Exod. 25.
- electiſſimum. Geneſ. 2.
- deſideratum. Pſal. 18.
- purgatiſſimum. Iob 23.
- probatiſſimum. Apoc. 21.
- dulciſſimum. Iob 28.
- ponderoſum. Eccli. 6.

IN FESTO CONCEPTIONIS B. Mariæ Virginis.

Lect. Prou. 8. *Dominus poſſedit me in initio viarum ſuarum*, &c. *deliciæ meæ, eſſe cum filijs hominum.*

cap.

cap. de benignitate Dei. *Beati qui custodiunt vias meas. Audite disciplinam, & estote sapientes, & nolite abijcere eam. Beatus homo, qui audit me. Qui me inuenerit, inueniet vitam.* cap. de sapientia.

EVANG. Matth. 1. *Liber generationis Iesu Christi,* &c.

B. Maria Virgo in sacris literis figuratur per

- rosam præfulgidã, propter odorem summum vitæ. *Quasi plantatio rosæ in Iericho.* Eccli. 24.
- vrnam auream continentem manna. *Sume vas vnum.* Exod. 16.
- mensam auro circumtectam. *Facies mẽsam de lignis Setim.* Exo. 25. & 27.
- areolam aromaticam, propter fragrantiam boni odoris. Cant. 8.
- radicem supernaturaliter pullulantem. *Radix mea multiplicata est secus aquas.* Iob 29.
- fontem supernaturaliter scaturientem. *Fons ascendebat de terra.* Genes. 2.
- fluuium supernaturaliter irrigãtem. *Factus est mihi trames abundans, & fluuius,* &c. Eccli. 28.
- rubum mirabiliter ardentẽ. Exod. 3.
- virgam mirabiliter virescentem. *Inuenit Moyses virgam germinasse in domo Leui.* Num. 11.
- vellus mirabiliter complutum in area & roratum. *Expresso vellere concham rore impleuit.* Iudic. 6.
- nubem mirabiliter irrorantem. *Speciosa misericordia Dei in tempore tribulationis.* Eccli. 36.
- iridem mirabiliter refulgentem. *Vide arcum, & benedic.* Eccli. 43.

ſtellam manè ſplendentem. Apoc.vlt.
montem præeminentem. *Erit mons domus Domini.* Iſaiæ 2.
cellam pigmentariam. Cant.4.
puteum aquarum viuentium. ibid.

DE S. LVCIA Virgine & Martyre, vide in Communi.

B. Lucia Virgo & Martyr ſignificata eſt in Scripturis per ſanctas mulieres. Per
- Rebeccam honeſtiſſimã. Gen.24.
- Deboram cordatiſſimã. Iudic. 5.
- Ruth virtuoſiſſimam. Ruth. vlt.
- Annam deuotiſſimam. 1. Reg.1.
- Abigail ſapientiſſimã. 1. Reg.25.
- Suſannã innocentiſſimã. Dan. 13.
- Eſther gratioſiſſimã. Eſth. per tot.

IN FESTO S. THOMAE APOſtoli.

EPIST. Epheſ. 2. *Iam non eſtis hoſpites,* &c. *Superædificati ſuper fundamentum Apoſtolorum, & Prophetarum, ipſo ſummo angulari lapide Ieſu Chriſto, in quo & vos coædificabimini in habitaculum Dei, in Spiritu ſancto.* cap. de domo.

EVANG. Ioan. 20. *Thomas vnus de duodecim,* &c. quære ſupra Dominica 1. poſt Paſcha.

B. Thomas Apoſtolus ſignificatus eſt per viros ſtrenuos. Per
- Noe, ante arcæ ædificationem. Geneſ. 6.
- Aiod ſagacem, vtraque manu pro dextera vtentem. Iudic. 3.
- Banaian, qui interfecit duos leones. 2. Reg. 23.
- Nehemiam templi ædificatorem. Nehem. per tot.

DE S. ANTONIO Abbate, vide in Communi.

DE SS. FABIANO, & SEBASTIANO Martyribus, vide in Communi.

DE S. AGNETE Virgine & Martyre, vide in Communi.

IN FESTO CONVERSIONIS S. Pauli Apostoli.

IN CATHEDRA S. PETRI.

EPIST. I. Petr. I. *Petrus Apostolus Iesu Christi*, &c. *Gratia vobis, & pax multiplicetur.* cap. de gratia, de pace. *Benedictus Deus & Pater Domini nostri Iesu Christi.* cap. de benedicendo Deo. *Qui secundùm magnam misericordiam suam regenerauit nos in spem viuam.* cap. de misericordia, de spe. *modicum nùnc si oportet contristari in varijs tentationibus, vt probatio vestræ fidei multo pretiosior auro (quod per ignem probatur) inueniatur.* cap. de tribulatione, de tentatione, de probatione.

EVANGEL. Matth. 16. *Venit Iesus in partes Cæsareæ Philippi*, &c. *Tibi dabo claues regni cælorum, & quodcunque ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis: & quodcunque solueris super terram, erit solutum & in cælis.* cap. de acquisitione regni cælorum, de Confessione.

Cathedra B. Petri figuratur per
- promotionem Ioseph super vniuersam terram Aegypti. Genes. 41.
- vnctionem
  - Aaron in summum Pontificem. Exod. 29.
  - Salomonis in Gihon. 3. Reg. 1.
- sessionem Dauid sedentis in cathedra sapientissimi Principis inter tres. 2. Reg. 23.
- Ioab principem exercitus Dauid. 1. Par. 27.
- Salomonem ædificantem templum. 3. Reg. 6.
- constitutionem
  - Ieremiæ super gentes, & super regna. Ierem. 1.
  - Danielis super omnia opera regis Babyloniæ. Daniel. 4.

Ezechie-

Ezechielem speculatorem datum domui Israel. Ezech. 3.
Zorobabel ædificatorem domus Domini. 4. Esdr. 6.

Huc quoque spectant auctoritates sacræ:
- *In cathedra seniorum laudent eum.* Psalm. 106.
- *In plateis ponebant cathedram mihi.* Iob 29.
- *Tibi dabo claues regni cælorum.* Matth. 16.
- *Ipsum elegit ab omni viuenti.* Eccli 45.
- *Thronus eius sicut sol in conspectu meo.* Psalm. 88.
- *Habet clauem Dauid, qui aperit, & nemo claudit.* Apoc. 3.

IN FESTO S. MATTHIAE Apostoli.

EPIST. Actor. 1. *Exurgens Petrus in medio fratrum,* &c. *Orantes dixerunt: Tu Domine, qui corda nôsti omnium.* cap. de oratione.

EVANG. Matth. 11. *Confiteor tibi Pater,* &c. *Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis: & ego reficiam vos.* cap. de benignitate Dei, de misericordia. *Discite à me, quia mitis sum & humilis corde.* cap. de mansuetudine, de humilitate. *Tollite iugum meum super vos: Iugum enim meum suaue est, & onus meum leue.* cap. de seruitio Dei.

B. Matthias Apostolus significatus est in scripturis per:
- Aaron morigeratissimum. Exodi 4.
- Eliachim honestum. Iudith 4.
- Ioachim Pontificem. Iudith 15.
- Ionathan patruum Dauid. 1. Par. 27.

DE S. GREGORIO Papa & Confessore, Doctore Ecclesiæ, vide in Communi.

B. Gre-

B. Gregorius Doctor significatur per solem
- radiantem. Eccli. 42.
- inflammantem. Eccli. 43.
- recreantem. Eccli. 11.
- in altissimis orientem. Eccli. 26.
- manentem. Eccli. 27.
- descendentem. Isaiæ 38.
- manè rutilantem. Iudic. 5.

DE S. BENEDICTO Abbate, vide in Communi.

B. Benedictus significatus est in Scripturis per
- benedictum
  - Domini. *Ingredere benedicte Domini.* Genes. 26.
  - à Domino. Genes. 14.
  - in nomine Domini. Psal. 117.
  - hominem. Ierem. 13.
  - filium. Iud. 12.
  - in filijs. Deut. 33.
  - in ciuitate. / in agro. / egredientem. } Deut. 28.
- eum, qui se elongat fugiendo. *Ecce elongaui fugiens.* Psalm. 58.

IN FESTO ANNVNTIATIONIS B. Mariæ Virginis.

LECT. PROPH. Isaiæ 7. *Pete tibi signum à Domino Deo tuo*, &c. *Ecce virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emanuel.* cap. de Virginitate. *Butyrum & mel comedet, vt sciat reprobare malum, & eligere bonum.* cap. de peccato, de opere bono.

EVANG. Lucæ 1. *Missus est Angelus Gabriel*, &c. *Aue gratia plena, Dominus tecum. Inuenisti gratiam apud Deum.* cap. de Gratia. *Spiritus sanctus superueniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi.* cap. de repletione S. Spiritus. *Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundùm verbum tuum.* cap. de humilitate.

B. Ma-

B. Maria Virgo in sua Annuntiatione significata est per nubem
- paruam. 3. Reg. 18.
- roridam. Isaiæ 18.
- candidam. Apoc. 14.
- lucidam. Matth. 17.
- leuissimam. Isaiæ 19.
- pluuiosam. Eccli. 12.
- dilectam. Exod. vlt.
- aromaticam. Ezech. 8.
- clarissimam. Lucæ 21.
- magnam. Ezech. 1.

IN FESTO S. MARCI EVANGELISTAE.

LECT. PROPH. Ezech. 1. *Similitudo vultus quatuor animalium*, &c. *Vbi erat impetus spiritus, illuc gradiebantur: nec reuertebantur cùm ambularent*. cap. Ambulare.

EVANG. Luc. 10. *Designauit Dominus & alios septuaginta duos*, &c. *In quamcunque domum intraueritis, primùm dicite: Pax huic domui. Et si ibi fuerit filius pacis, requiescet super illum pax vestra*. cap. de domo, de pace.

IN FESTO SS. APOST. PHILIPPI & Iacobi.

LECT. Sap. 5. *Stabunt iusti in magna constantia*, &c. vide in Communi Martyr.

EVANG. Ioan. 14. *Non turbetur cor vestrum*. cap. de Corde. *Creditis in Deum, & in me credite*. cap. de Fide. *In domo Patris mei mansiones multæ sunt*. cap. de domo. *Philippe, qui videt me, videt & Patrem*. cap. de videndo Deum. *Quodcunque petieritis Patrem in nomine meo, hoc faciam*. cap. de Oratione.

Beati Apostoli Iacobus & Philippus significantur
- duas oliuas
  - stantes ante Dominum. Apoc. 11.
  - ad dexteram tabernaculi. Zachar. 4.
- duos
  - filios Ioseph. Genes. 48.
  - Duces offerentes plaustrũ. Num. 7.

in Scri-

In Scripturis per | duo candelabra lucentia in conspectu Domini. Apoc.11. Zabulon & Nephtalim morti se vltrò offerentes. Iud.5.

IN FESTO INVENTIONIS S. CRVCIS.

EPIST. Galat.5.& 6. *Confido de vobis in Domino, quòd nihil aliud sapietis.* cap. de Sapientia. *Mihi absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi.* cap. de gloria. *per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo.* cap. de Mundo, de mundum sequentibus, de mortificatione carnis.

EVANG. Ioan.3. *Erat homo ex Pharisæis, Nicodemus nomine,* &c. quære supra Dominica SS. Trinitatis.

Inuentio S. Crucis significatur in Scripturis per inuentionem
- thesauri absconditi in agro. Matth.13.
- margaritæ pretiosæ. ibid.
- vitæ. Prou.8.
- Sapientiæ. Prou.3.
- auri optimi. Genes. 2.
- aquæ in solitudine. Genes.36.
- amici fidelis. Eccli.6.
- gratiæ diuinæ. Ezech.33.
- Paradisi. Prou. 11.
- amoris animæ propriæ. Cant.3.

IN FESTO S. BARNABAE APOSTOLI.

LECT. Actor.11. *Multus numerus credentium Antiochiæ conuersus est ad Dominum,* &c. *Miserunt Barnabam vsque ad Antiochiam. Qui cùm peruenisset, & vidisset gratiam Dei, gauisus est.* cap. de gratia, de gaudio. *quia erat vir bonus, & plenus Spiritu sancto, et fide.* cap. de repletione S. Spiritus. *ieiunantes & orantes, imponentesque eis manus, dimiserunt illos.* cap. de Abstinentia, de Oratione.

EVANG. Ioan.15. *Hoc est præceptum meum: vt diligatis inuicem.* cap. de amore proximi. *Vos amici mei estis, si feceritis, quæ ego præcipio vobis.* cap. de opere bono.

IN

IN FESTO S. ANTONII DE Padua.

LECT. Sap.7. *Optaui, & datus est mihi sensus, & inuocaui, & venit in me spiritus sapientiæ, & præposui illam regnis & sedibus, & diuitias nihil esse duxi in comparatione illius.* cap. de Sapientia. *Infinitus enim thesaurus est hominibus.* cap. de thesauro.

EVANG. *Vos estis sal terræ*, quære in Communi Doctorum.

B. Antonius Paduanus figuratur per
- Ioab principem militiæ. 2. Reg. 2.
- Ionathan filium Saul, amicum Dauid. 1. Reg. 18.
- Ioas, qui præerat super apothecas olei. 1. Paral. 27.
- filium
  - sapientem, lætificantem patrem. Prou. 10.
  - Elcanæ Dei ministrum. 1. Reg. 2.
  - similem patri. Eccli. 31.

IN NATIVITATE S. IOANNIS Baptistæ.

LECT. Isaiæ 49. *Audite Insulæ, & attendite populi de longè*, &c. *Deus meus factus est fortitudo mea.* cap. de Fortitudine. *Dedi te in lucem gentium, vt sis salus mea vsque ad extremum terræ.* cap. de luce.

EVANG. Lucæ 1. *Elisabeth impletum est tempus pariendi*, &c. *magnificauit Dominus misericordiam suam cum illa.* cap. de misericordia. *Apertum est ilicò os eius, & lingua eius, & loquebatur benedicens Deum.* cap. de apertione sensuum. *Benedictus Dominus Deus Israel*, &c. cap. de benedicendo Deo.

B. Ioannes Baptista
- lucem manè rutilantis auroræ. 2. Regum 23.
- lapidem Saphirum. Exod. 29.

stellam

figuratus est in sua natiuitatē per
- stellam
  - manè splendentē. Eccli. 1.
  - ardentem. Eccli. 44.
- lunam plenam de nocte lucentem Eccli. 50.
- nubem rore plenam. Eccli. 26.
- Luciferum apparentem. Iob 34.
- fontem irrigantem. Genes. 2.
- præconem annuntiantem. Iere. 1.
- cursorem præuenientem. Matth. 3.
- lucernam lucentem, & ardentem Ioan. 5.
- ignem in altari semper ardentem. Leuit. 5.

IN FESTO SS. APOSTOLORVM Petri & Pauli.

LECT. Act. 12. *Misit Herodes rex manus, vt affligeret quosdam de Ecclesia.* cap. de tribulatione. *Oratio fiebat sine intermissione ab Ecclesia ad Deum pro eo.* cap. de oratione.

EVANG. Matt. 16. *Venit Iesus,* &c. quære supra in Cathedra S. Petri.

IN FESTO VISITATIONIS B. MAriæ Virginis.

LECT. Cant. 2. *Ecce iste venit saliens in montibus,* &c. *Surge, propera amica mea, columba mea, formosa mea, & veni.* cap. de veloci cõuersione. *sonet vox tua in auribus meis: vox enim tua dulcis.* Cap. de voce.

EVANG. Luc. 1. *Exurgens Maria in diebus illis,* &c. *repleta est Spiritu sancto Elizabeth.* Cap. de repletione S. Spiritus. *Magnificat anima mea Dominum.* Cap. de benedicendo Deo. *Misericordia eius à progenie in progenies, timentibus eum.* Cap. de Misericordia, de timore Domini. *dispersit superbos mẽte cordis sui. deposuit potentes de sede.* Cap. de superbia, de ambitione. *& exaltauit humiles.* cap. de exaltatione, de humilitate.

IN FESTO S. MARIAE MAGDALENAE.

LECT. Cant. 3. & 8. *In lectulo meo per noctem quæsiui, quem diligit anima mea: quæsiui illũ, & non inueni.* Cap. de quærendo Deũ. *Fortis est vt mors dilectio:* Cap. de amore Dei. *Aquæ multæ non poterunt extinguere charitatem, nec flumina obruent illam: si dederit homo omnem substantiam domus suæ pro dilectione, quasi nihil despiciet eam.* Cap. de charitate.

EVANG. Luc. 7. *Rogabat Iesum quidam Pharisæus,* &c. *Stans retro secus pedes eius, cœpit lachrymis rigare pedes eius, & capillis capitis sui tergebat.* Cap. de lachrymis, de pœnitẽtia. *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* Cap. de Amore Dei, de charitate. *Fides tua te saluam fecit, vade in pace.* Cap. de fide.

B. Maria Magdalena accensa fuit flamma
- interni doloris.
- æterni
  - amoris.
  - splendoris.
- diuini sermonis.
- compassiui mœroris.
- religiosi rigoris.

Figurata est per
- Mariam sororem Moysis leprosam. Exod. 25.
- Raab meretricem, quæ saluauit exploratores. Iosue 2.
- Deboram Prophetissam. Iudic. 5.
- mulierem Sunamitem. 4. Reg. 4.

IN FESTO S. IACOBI APOSTOLI.

EPIST. 1. Cor. 4. *Puto quòd Deus nos Apostolos,* &c. *Vsque in hanc horam & esurimus, & sitimus, & nudi sumus,* &c. *Maledicimur, & benedicimus. Persecutionem patimur, & sustinemus. Blasphemamur, & obsecramus. Tanquã purgamenta huius mundi facti sumus, omniũ peripsema vsque adhuc.* Cap. de Tribulatione.

EVANG. Matt. 20. *Accessit ad Iesum mater filiorum*

rum Zebedæi,&c.*Dic, vt ſedeant hi duo filij mei, vnus ad dexteram tuam, & vnus ad ſiniſtram in regno tuo.* Cap. de ambitione. *Neſcitis quid petatis.* Cap. de oratione.

B. Iacobus Maior ſignificatus eſt per
- iuuenem ſagittarium. Mich. 6.
- piſcatorem miſſum. Ierem. 16.
- venatorem datum. ibid.
- legatum Domini. Abac. 1.
- militem bonum. 2. Tim. 2.
- Ionatham armigerum. 2. Reg. 14.

IN FESTO S. PETRI AD VINcula.

LECT. Act 12. *Miſit Herodes rex manus,*&c. quære in Feſto SS. Petri & Pauli Apoſt.

EVANG. Matth. 16. *Venit Ieſus,*&c. vt in Cathedra S. Petri.

Vincula B. Petri ſignificantur per vincula
- brachiorum & manuum Ioſeph Geneſ. 49.
- Samſonis rupta. Iudic. 15.
- Ieremiæ. Ierem. 37.
- Prophetæ diſrupta. Pſal. 2.
- Ioachim regis Iuda. 2. Paral. vlt.
- Manaſſis. 2. Paral. 33.

IN FESTO S. LAVRENTII MARtyris.

EPIST. 2. Cor. 9. *Qui parcè ſeminat, parcè & metet: & qui ſeminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet. Hilarem datorem diligit Deus.* Cap. de eleemoſyna. *Potens eſt Deus omnem gratiã abundare facere in vobis, vt in omnibus ſemper omnẽ ſufficientiam habẽtes, abundetis in omne opus bonum.* cap. de gratia, de abundantia, de opere bono. *Diſperſit, dedit pauperibus: Iuſtitia eius manet in ſeculum ſeculi.* Cap. de iuſtitia.

EVANG. Ioan. 12. *Niſi granum frumenti,*&c. *Qui*

amat animam suam, perdet eam: & qui odit animam suã in hoc mundo, in vitam æternam custodit eã. cap. de sui amore & odio. *Si quis mihi ministrauerit, me sequatur.* &c. Cap. de seruitio Dei. de sequentibus Deum.

B. Laurentius significatur in Scripturis per
- Sadoch iuuenem egregiæ indolis. 1. Paral. 12.
- Samuelem vestitum Ephot linea. 1. Reg. 3.
- Ioseph iuuenem, facie decorum. Genes. 49.
- Dauid adolescentem rufum, & robustum. 1. Reg. 17.
- Salomonem puerum ingeniosum, sortitum animam bonã. Sap. 8.
- Ionatham virum prudentem, & iratum. 1. Paral. 27.
- virum
  - inuentum sine macula. Eccli. 31.
  - in sapientia commorantem. Eccli. 14.
  - sapientem & fortem. Prou. 24.

De S. Clara Virgine, vide in Communi.

B. Claræ claritas significatur per claritatem
- solis, lunæ, stellarum — 1. Cor. 15.
- lucis meridianæ. Isaiæ 18.
- sapientiæ. Sap. 6.
- ciuitatis nouæ. Apoc. 21.
- sanctimoniæ. Sap. 4.
- Ierusalem. Tob. 13.
- ab Omnipotente emanãtem. Sap. 7.
- gratię ad vniuersam gentem, Sap. 8.
- in ciuitate. 1. Mach. 2.
- Dei. Apoc. 21.

IN FESTO ASSVMPTIONIS B. MAriæ Virginis.

LECT. Eccli. 24. *In omnibus requiem quæsiui,* &c. *Quasi cedrus exaltata sum in Libano.* Cap. de exaltatione.

EVANG. Luc. 10. *Intrauit Iesus in quoddam castellum,* &c. *Martha, Martha, solicita es, & turbaris erga plurima.* Cap. de vita præsenti. *Maria optimam partem elegit.* Cap. de contemplatione.

Assumptio B. Mariæ Virginis est significata per
- arcam eleuatam in sublime à terra. Genes. 8.
- nubem eleuatam in tabernaculo fœderis. Num. 16.
- aquilam
  - volantẽ ad escam. Iob 9.
  - magnarũ alarũ. Ezec. 17.
  - cuius viam nescit homo euntẽ in cęlũ. Prou. 30.
- lucem aurorę manè absque nubibus rutilantem. 2. Reg. 23.
- auroram pulchrè incedentẽ. Can. 6.
- gloriam Dei ascendentem de medio ciuitatis. Ezech. 11.
- Eccl. 24.
  - cedrũ exaltatã in Libano
  - oliuã speciosam in campis.
  - myrrham electam, suauitatem odoris dantem.

DE S. BERNARDO Abbate, vide in Cõmuni.

B. Bernardus Abbas significatus est in Scripturis quasi
- oliua pullulans. Eccli. 50.
- cypressus in altitudinẽ se extollẽs. ibi.
- flos
  - rosarum. Eccli. 50.
  - campi.
- lilium conuallium
- lilia in transitu aquæ.
- (flos campi, lilium conuallium, lilia in transitu aquæ:) Cant. 2.
- thus ardens. Eccli. 50.
- vas auri solidum. ibid.

IN FESTO S. BARTHOLOMAEI Apoſtoli.

EPIST. Epheſ. 2. *Iam non eſtis*, &c. vide ſupra in Feſto S. Thomæ Apoſtoli.

EVANG. Luc. 22. *Facta eſt contentio inter diſcipulos, quis eorum videretur eſſe maior*. cap. de ambitione. *Ego in medio veſtrûm ſum ſicut qui miniſtrat*. cap. de humilitate.

DE S. AVGVSTINO Epiſcopo & Confeſſore, & Doctore Eccleſiæ, vide in Communi.

B. Auguſtinus ſignificatus eſt per
- fluuium
  - mundiſſimum. Gene. 2.
  - ſplendidiſſimũ. Apo. vlt.
  - patentem. Iſaiæ 33.
  - copioſiſſimũ. Eccli. 24.
  - igneum. Daniel. 7.
- illum, qui traxit ſapientiam de occultis. Iob 28.

IN FESTO DECOLLATIONIS S. IOannis Baptiſtæ.

LECT. Prou. 10. *Expectatio iuſtorum lætitia: ſpes autem impiorũ peribit*. cap. de gaudio. *Fortitudo ſimplicis via Domini*. cap. de fortitudine. *Iuſtus in æternum non commouebitur: iuſtitia rectorum liberabit eos*. cap. de iuſtitia.

EVANG. Marc. 6. *Miſit Herodes rex manus, & tenuit Ioannem, & vinxit eum in carcere*. cap. de tribulatione. *Dicebat Ioannes Herodi: Non licet tibi habere vxorem fratris tui*. cap. de correctione: de adulterio. *Cùm intraſſet filia Herodiadis, & ſaltaſſet*. cap. de choreatricibus.

IN NATIVITATE S. MARIAE VIRGINIS.

LECT. Eccli. 24. *Ego quaſi vitis*, &c. *Ego mater pulchræ dilectionis, & timoris, & agnitionis, & ſanctæ ſpei*. cap. de amore, timore, & ſpe. *In me omnis gratia viæ & veritatis*. cap. de gratia.

EVANG. Matt. 1. *Liber generationis Ieſu*, &c.

IN FESTO EXALTATIONIS S. CRVCIS.

EPIST. Philip. 2. *Hoc sentite in vobis*, &c. vide Dominica in ramis Palmarum.

EVANG. Ioan. 3. *Erat homo ex Pharisæis*, &c. quære Dominica S S. Trinitatis.

IN FESTO S. MATTHAEI APOSTOli, & Euangelistæ.

EPIST. Ephes. 4. *Vnicuique nostrûm data est gratia secūdùm mensurā donationis Christi*. ca. de gratia.

EVANG. Matth. 9. *Cùm transiret Iesus, vidit hominem sedentem in telonio Matthæum nomine, & ait illi: Sequere me. Et surgens, secutus est eum.* cap. de sequentibus. *Misericordiam volo, & non sacrificiū*. cap. de misericordia. *Non veni vocare iustos, sed peccatores*. Cap. de vocatione.

B. Matthæus Apostolus, & Euāgelista significatur in Scripturis per hominem
- inuenientem sapientiam. Prou. 3.
- sapientem, vrbem liberantē. Eccl. 10.
- negotiatorem bonas margaritas quærentem. Matth. 13.
- thesaurum abscondentem in agro. ibid.
- peritū, multos erudientem, Eccli. 37.
- erudientem sapientem. Eccli. 33.
- eruditum, & disciplinarum custodientem. Eccli. 48.

IN FESTO S. MICHAELIS ARCHANG.

LECT. Apoc. 1. *Significauit Deus, quæ oportet fieri citò*, &c. *Gratia vobis & pax ab eo, qui erat, & qui est, & qui venturus est*. cap. de gratia, de pace. *qui dilexit nos, & lauit nos à peccatis nostris in sanguine suo.* cap. de Dei benignitate, de misericordia, de mirabilib⁹.

EVANG. Matt. 18. *Accesserunt ad Iesum discipuli eius*, &c. *Amen dico vobis, nisi cōuersi fueritis, & efficiamini sicut paruuli, non intrabitis in regnū cælorū*. cap. de acquisitione regni celorū. *Quicunq; humiliauerit se, sicut paruul⁹ iste, hic est maior in regno cælorū*. ca. de humi-

humilitate. *Angeli eorũ in cælis semper vident faciem Patris mei, qui in cælis est*. Cap. de videndo Deum.

B. Michael figuratur per Angelum
- confortantem Heliam, atque cibantem. 3. Reg. 19.
- vnum de principibus. Dan. 6.
- præpositum Ecclesię fideliũ. Dan. 13.
- stantem super Ierusalem euaginato gladio. 2. Reg. vlt.
- ante faciem Ecclesiæ missum. Mal. 3.
- tuba canentem. Apoc. 8.
- stãtem ante altare aureum cum thuribulo aureo. Apoc. 8.
- ostendenẽ fluuiũ aquę viuę. Apo. 21.
- ligantem draconem. Apoc. 20.
- exeuntem de altari, habentem potestatem super ignẽ & aquã. Apo. 18.
- ascendentem ab ortu solis, habẽtem signum Dei viui. Apoc. 7.

Festum Angelorum significatur per stellas
- firmamenti, ornamenta mundi. Eccli. 43.
- manentes in ordine suo & cursu. Iudic. 5.
- æternitatis corpora perpetua. Dã. 12.
- altissimas. Genes. 15.
- fulgentissimas. Eccli. 43.
- officiosissimas. Ierem. 33.

De S. Hieronymo Presbytero Confessore & Doctore Ecclesiæ, vide in Communi.

B. Hieronymus significatus est per
- ferrum ferro exacutum. Prou. 27.
- lapidem adamantinum. Ezech. 3.
- silicem fortissimum. ibid.
- aurum & multitudinem gemmarum. Prou. 20.
- linguam
  - eruditam. Isaię 50.
  - expeditam. Psal. 15.
  - ornatissimam. Prou. 3.

IN

IN FESTO S. FRANCISCI CONfessoris.

Epist. Galat. 6. *Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi.* cap. de gloria. *per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo.* cap. de mundo, sequentibus mundum, & mortificatione carnis. *Gratia Domini nostri Iesu Christi cum spiritu vestro.* cap. de gratia.

Evang. Matth. 11. *Confiteor tibi Pater,* &c. supra in Festo S. Matthiæ Apostoli.

B. Franciscus significatus est per:
- Enoch ambulantem coram Deo. Genes. 4.
- Noe perfectum & iustum. Eccli. 44.
- Abraham patrem multarum gentium. Genes. 17.
- Moysen dilectum Deo, & hominibus. Eccli. 42.
- Salomonem pacificum. ibid.
- Isaiam spiritu magno radiantem. Isaiæ per tot.

IN FESTO S. GEREONIS ET sociorum.

Lect. Apoc. 7. *Respondens vnus de senioribus,* &c. *Hi sunt, qui venerunt ex magna tribulatione, & lauerunt stolas suas, & dealbauerunt eas in sanguine Agni.* cap. de tribulatione. *Non esurient, neque sitient amplius,* &c. *Absterget Deus omnem lachrymam ab oculis Sanctorum,* cap. de beatitudine, de vita æterna.

Evang. Matth. 5. *Videns Iesus turbas,* &c. quære in Festo omnium Sanctorum.

IN FESTO S. LVCAE EVANgelistæ.

Epist. 2. Cor. 8. *Gratias ago Deo,* &c. *Prouidemus bona, non solùm coram Deo, sed etiam coram hominibus.* cap. de prouidentia, de opere bono.

EVANGEL.Lucæ 10. *Designauit Dominus*, &c. supra in Festo S. Marci.

B. Lucas Euangelista fuit significatus per medicum
- ab Altissimo datum. Eccli. 38.
- cuius opera sunt necessaria. ibid.
- sanantem
  - Babyloniam. Ierem. 51.
  - Tobiam. Tob. 12.
  - Ezechiam. Isaiæ 38.
  - aquas mortiferas. 4. Reg. 2.

DE S. VRSVLA cum vndecim millibus Virginum, & DE S. SEVERINO Episcopo & Confessore, vide in Communi.

IN FESTO SS. SIMONIS ET IVDAE Apostolorum.

EPISTOL. Rom. 8. *Scimus, quoniam diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.* cap. de amore Dei. *Quos vocauit, hos & iustificauit.* cap. de vocatione. *Si Deus pro nobis, quis contra nos? qui etiam proprio Filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum: quomodo non etiam cum illo omnia nobis donabit?* cap. de benignitate Dei. *Quis nos separabit à charitate Christi? Tribulatio? an angustia?* &c. cap. de charitate.

EVANG. Ioan. 15. *Hæc mando vobis, vt diligatis inuicem.* cap. de amore proximi. *Si mundus vos odit, scitote quia me priorem vobis odio habuit. Si de mundo fuissetis, mundus vtique quod suum erat, diligeret. Quia verò de mundo non estis, propterea odit vos mundus.* cap. de mundo & sequentibus mundum.

BB. Simon & Iudas Apostoli significati sunt in Scripturis per
- bellatores scuta portantes.
- fortissimos, & egregios pugnatores.
- euntes ad pugnam.
- lapides grandes in fundamento templi.
- 1. Paral. 5.

IN

IN FESTO OMNIVM Sanctorum.

Lect. Apocalypſ. 7. *Ecce ego Ioannes*, &c. *Benedictio, & claritas, & ſapientia, & gratiarum actio, honor, & virtus, & fortitudo Deo noſtro in ſecula ſeculorum*. cap. de benedicendo Deo.

Evangel. Matth. 5. *Videns Ieſus turbas, aſcendit in montem*, &c. *Beati pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cælorum*. cap. de paupertate. *Beati mites, quoniam ipſi poſſidebunt terram*. cap. de manſuetudine. *Beati qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur*. cap. de lachrymis, de conſolatione. *Beati qui eſuriunt & ſitiunt iuſtitiam, quoniam ipſi ſaturabuntur*. cap. de iuſtitia. *Beati miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur*. cap. de miſericordia. *Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt*. cap. de munditia cordis. *Gaudete in illa die, & exultate, quoniam merces veſtra copioſa eſt in cælis*, cap. de gaudio.

Omnes Sācti, quos ſimul celebrat S. mater Eccleſia, ſignificantur per
- omnes electos Dei. Tob. 13.
- homines,
  - quorum generatio non derelinquetur. Pſalm. 111.
  - quos dedit Dominus Chriſto. Iſaiæ 8.
- pauperes fiducialiter quieſcentes. Ezech. 38.
- fundamenta æterna ſuper petram ſolidam. Eccli. 26.

IN COMMEMORATIONE OMNIVM fidelium defunctorum.

Lect. 2. Machab. 12. *Vir fortiſſimus Iudas, collatione facta*, &c. *Sancta & ſalubris eſt cogitatio, pro defunctis exorare, vt à peccatis ſoluantur*. cap. de Purgatorio.

Epist.

EPIST. I. Theſſal. 4. *Nolumus vos ignorare de dormientibus*, &c. *Ipſe Dominus in iuſſu & voce Archangeli, & in tuba Dei deſcendet de cælo.* cap. de iudicio generali. *& mortui, qui in Chriſto ſunt, reſurgent.* cap. de reſurrectione.

EVANG. Matth. 25. *Cùm venerit Filius hominis in maieſtate ſua*, &c. cap. de Iudicio. *Eſurhui* [sic], *& dediſtis mihi manducare*, &c. cap. de opere bono. *Diſcedite à me maledicti in ignem æternum*, &c. *Et ibunt hi in ſupplicium æternum.* cap. de Inferno. *Iuſti autem in vitam æternam.* cap. de vita æterna, de beatitudine.

DE S. MARTINO Epiſcopo & Confeſſore, vide in Communi.

B. Martinus, Dei Epiſcopus electus, ſignificatur nobis per
- iuuenem
  - ſortitum animam bonam. Sap. 8.
  - bonæ indolis. 1. Par. 12.
  - acutum in iudicio. Sapient. 7.
- filium ſapientem, congregantem in meſſe. Prou. 10.
- virum, cui eſt ſapientia. ibid.

DE PRAESENTATIONE B. MARIAE Virginis, vt in eiuſdem Natiuitate.

DE B. CATHARINA Virgine & Martyre, vide in Communi.

B. Catharina ſignificatur in Scripturis per
- filiam regis ſpecioſiſſimam elegantis formæ. 2. Regum 13.
- formoſam valde incredibili pulchritudine. Eſther 2.
- adoleſcentulam ſpecioſam, in omnibus finibus Iſrael quæſitam. 3. Reg. 1.
- mulierem ſpecioſam & prudentiſſimam. 1. Reg. 25.

COM-

COMMVNE SANCTORVM.

De Apostolis et Evangelistis, vide in proprio Sanctorum.

Apostoli duodecim figurati sunt in Scripturis per duodecim
- filios Iacob. Genes. 49.
- fontes aquarum. Exod. 25.
- lapides pretiosos in Rationali Aaron. Exod. 28.
- Principes tribuum Israelitarum. Numer. 3.
- viros tollentes de medio Iordanis lapides. Iosue 4.
- boues, super quos stabat mare æneum. 3. Reg. 7.
- fundamenta muri ciuitatis nouę. Apoc. 21.
- portas ciuitatis Ierusalem. ibid.
- acetabula argentea. Num. 7.
- panes. Leuit. 28.

DE VNO MARTYRE.

Epist. Iacob. 1. *Beatus vir, qui suffert tentationem.* cap. de tentatione. *quoniam cùm probatus fuerit, accipiet coronam vitæ: quam repromisit Deus diligentibus se.* cap. de probatione, de vita ęterna. *Concupiscentia cùm conceperit, parit peccatum: peccatum cùm consummatum fuerit, generat mortem.* cap. de peccato.

Evang. Luc. 14. *Si quis venit ad me, & non odit patrem suum, & matrem, & vxorem, & filios, & fratres, & sorores, adhuc autem & animam suam: non potest meus esse discipulus.* cap. de amore Dei, de odio suijpsius. *Qui non baiulat crucem suam, & venit post me: non potest meus esse discipulus.* cap. de sequentibus Deum.

Epist. 2. Cor. 1. *Benedictus Deus & Pater Domini nostri Iesu Christi: Pater misericordiarum, &*

Deus

cap. de tentatione, de probatione, de patientia.

EPIST. 1. Pet. 4. *Communicantes Chriſti paſſionibus, gaudete.* cap. de Gaudio. *Si* quis *vt Chriſtianus patiatur, glorificet Deum in iſto nomine.* cap. de benedicendo Deo. *Si iuſtus vix ſaluabitur: impius & peccator vbi parebunt?* cap. de timore Domini.

EVANG. Ioan. 12. *Niſi granum frumenti,* &c. vide in Feſto S. Laurentij.

DE MARTYRIBVS.

LECT. Sap. 3. *Iuſtorum animæ in manu Dei ſunt,* &c. *Deus tentauit eos, & inuenit eos dignos ſe. Tanquam aurum in fornace probauit illos.* cap. de tentatione, de probatione.

EVANG. Lucæ 21. *Cùm audieritis prælia & ſeditiones,* &c. *In patientia veſtra poſſidebitis animas veſtras.* cap. de patientia.

LECT. Sap. 5. *Iuſti autem in perpetuum viuent, & apud Dominum eſt merces eorum.* cap. de Iuſtitia.

EVANG. Lucæ 6. *Deſcendens Ieſus de monte,* &c. *Beati pauperes: quoniam veſtrum eſt regnum Dei.* cap. de paupertate. *Beati qui nunc fletis: quia ridebitis.* cap. de lachrymis.

EPIST. Hebr. 10. *Rememoramini priſtinos dies,* &c. *Iuſtus ex fide viuit.* cap. de Fide.

EVANG. Matth. 24. *Sedente Ieſu ſuper montem Oliueti,* &c. *Qui perſeuerauerit vſque in finem, hic ſaluus erit.* cap. de perſeuerantia.

SS. Martyres figurati in veteri Teſtamento per
- Ioſue & filios Iſrael.
- exploratores.
- illos, qui iuerunt ad hauriendam aquam de ciſterna Bethlehem.
- Zachariam, qui propter veritatem lapidatus eſt.
- Iſaiam propter iuſtitiam.
- Ieremiam propter zelum Dei.
- Danielem innocentem immiſſum in lacum leonum.

virum

virum sanctum Eleazarum.
quinque filios Mathathiæ.

DE CONFESSORE PONTIFICE.

LECT. Eccli. 44. *Ecce sacerdos magnus, qui in diebus suis placuit Deo, & inuentus est iustus.* cap. de iustitia.

EVANG. Matth. 25. *Homo quidam peregrè proficiscens, &c. Euge serue bone & fidelis: quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam, intra in gaudium Domini tui.* cap. de opere bono, de vita æterna.

EPIST. Hebr. 13. *Mementote præpositorum vestrorum, &c. optimum est gratia stabilire cor.* cap. de gratia. *Non habemus hîc manentem ciuitatem: sed futuram inquirimus.* cap. de vita præsenti & æterna. *Beneficentiæ & communionis nolite obliuisci: talibus enim hostijs promeretur Deus.* cap. de eleemosyna. *Obedite præpositis vestris, & subiacete eis. Ipsi enim peruigilant, quasi rationem pro animabus vestris reddituri.* cap. de obedientia.

EVANG. Lucæ 11. *Nemo accendit lucernam, & in abscondito ponit, neque sub modio: sed super candelabrum, vt qui ingrediuntur, lumen videant.* cap. de Luce.

Summus Pontifex cum suis Cardina-
- Iacob vigilem, & ouium custodem. Genes. 29.
- Ioseph prouidentem Aegypto. Genes. 41.
- Moysen
  - deducentem populum. Exod. 16.
  - & septuaginta seniores. Num. 11.
- Aaron, & filios singulariter electos à Domino. Leuit. 8.
- Samuel iudicantem populum. 1. Regum 7.

libus

libus figuratur per | Dauid gubernantem regnum. 2. Regum 2.
Salomonem { ædificantem templum. 3. Reg. 5. & duodecim præfectos. 3. Reg. 4.
Eliam persequentem malos. 3. Regum 18.
Elisæum vngentem reges. 4. Reg. 9.
pastorem ouilis Domini. Ezech. 30.
caput Ecclesiæ. Ierem. 1.

DE CONFESSORE NON Pontifice.

LECT. Eccli. 31. *Beatus vir, qui inuentus est sine macula.* cap. de munditia. *& qui post aurum non abijt, nec sperauit in pecunia thesauris.* cap. de diuitijs.

EVANG. Lucæ 12. *Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris.* cap. de Luce. *Estote parati: quia qua hora non putatis, filius hominis veniet.* cap. de morte.

EPIST. 1. Cor. 4. *Spectaculum facti sumus mundo,* &c. vide supra in Festo S. Iacobi Apostoli.

EVANG. Luc. 21. *Nolite timere pusillus grex, quia complacuit Patri vestro dare vobis regnum.* cap. de acquisitione regni cælorum. *Vendite quæ possidetis, & date eleemosynam. Facite vobis sacculos, qui non veterascunt.* cap. de eleemosyna. *thesaurum non deficientem in cælis: quò fur non appropiat, neque tinea corrumpit. Vbi enim thesaurus vester est, ibi & cor vestrum erit.* cap. de thesauro.

SS. Confessores significan- | Abraham & Isaac. Iudith. 8.
omnes, qui placuerunt Deo, & per multas tribulationes transierunt. ibid.
Moysen orantem in monte. Exodi 16.

tur in Scri-
pturis per

- Eliam, & Elisæum degentes in speluncis. 3. Reg. 23.
- filios Prophetarum in casulis habitantes secus fluenta Iordanis. 4. Reg. 7.

DE ECCLESIAE DOCTORIBVS.

LECT. Eccli. 39. *Iustus cor suum tradet ad vigilandum diluculo ad Dominum qui fecit illum, & in conspectu Altissimi deprecabitur. Aperiet os suũ in oratione, & pro delictis suis deprecabitur.* cap. de oratione.

EPIST. 2. Timoth. 4. *Testificor coram Deo, & Iesu Christo,* &c. *prædica verbum: insta opportunè, importune: argue, obsecra, increpa in omni patientia & doctrina.* cap. de prædicatione, de verbo Dei. *Bonum certamen certaui, cursum consummaui, fidem seruaui: in reliquo reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die, iustus iudex.* cap. de opere bono, de vita æterna.

EVANG. Matth. 5. *Vos estis sal terræ,* &c. *Vos estis lux mundi.* cap. de Luce. *Sic luceat lux vestra coram hominibus: vt videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum, qui in cœlis est.* cap. de opere bono: de benedicendo Deum.

Prędicator verbi Dei significatur per

- firmamentum. Genes. 1.
- stellam. Eccli. 50.
- solem. ibid.
- malleatorem. Genes. 4.
- speculatorem. Ezech. 3.
- fontem hortorum. Cant. 4.
- præconem. Daniel. 3.
- equum. Iob 39.
- sagittarium. Genes. 27.
- labia. Cant. 5.
- faculam ignis. Eccli. 48.
- lucernam ardentem. Ioan. 1.
- nubem pluuiæ. Eccli. 35.

- vocem. Ioan.3.
- sal terræ. Matth.5.
- lucem mundi. ibid. & 2. Reg.23.

DE ABBATIBVS.

LECT. Eccli.45. *Dilectus Deo, & hominibus, cuius memoria in benedictione est*, &c. *In fide & lenitate ipsius sanctum fecit illum, & elegit eum ex omni carne.* cap. de Fide, de mansuetudine, de vocatione.

EVANG. Matth. 19. *Ecce nos reliquimus omnia*, &c. quære in Festo Conuersionis S. Pauli.

Sacra Theologia figuratur per
- fontem sapientiæ. Eccli. 1.
- scientiam animæ, quæ vbi non est, bonum non est. Sap.13.
- Sapientiam
  - Dei præcedentem omnia. Eccli. 1.
  - quæ filijs suis vitam inspirat. Eccli.4.
  - vitæ æternæ. Ioan. 5.
  - quæ desursum descendit. Iacob.4.
  - absconditam
    - ab oculis omnium viuentium. Iob 28.
    - in mysterio. 1. Cor.2.
  - effundentem flumina.
  - omnia innouantem, & in animas sanctas se transfundentem.
  - primogenitam ante omnem creaturam.
  - in plenitudine Sanctorum inhabitantem.

  (Eccli. 24.)

DE VIRGINIBVS.

LECT. Eccli. 51. *Confitebor tibi Domine Rex, & collaudabo te Deum Saluatorem meum*, &c. *Liberasti me secundùm multitudinem misericordiæ nominis tui.* cap. de misericordia. *Laudabit vsque ad mortem anima mea Dominum.* cap. de benedicendo Deum.

DE VIDVIS.

FINIS.

PRÆCIPVARVM RERVM HVIVS LIBRI.

A.

domus

F. fide-

F.

G.

FINIS.

